Filon Verca

PARAŞUTAŢI

ÎN

ROMÂNIA VÂNDUTĂ

Editura Marineasa
Timişoara, 2000

© Filon Verca
ISBN 973-9485-75-8

Volumul de față reproduce textul apărut la Editura Carpații - Traian Popescu, Madrid, 1987. Fiind vorba de o carte-document, nu ne-am permis să intervenim în corpul său, chiar dacă la unele opinii ale autorului nu subscriem. Rămâne însă experiența terifiantă pe care dl. Verca a trăit-o şi care merită (chiar avem datoria) să o facem cunoscută.

Editorul

MÉMOIRES DE GUERRE

Par sir W. Churchill

VIII

AU CRAYON BLEU, SUR UNE FEUILLE DE PAPIER, STALINE ET CHURCHILL DÉCIDENT DU SORT DES BALKANS

.....

Dés le début de la réunion, je jugeai que le moment était venu d'agir. C'est pourquoi je déclarai:

«Réglons nos affaires des Balkans. Evitons de nous heurter pour des questions qui n'ent valent pas la peine. En ce qui concerne la Grande-Bretagne et la Russie, que diriez-vous d'une prédominance de 90% en Roumanie pour vous, d'une prédominance de 90% en Gréce pour nous et de l'egalité, 50% à 50% en Yougoslavie?». Pendant que l'ont traduisait mes paroles, j'ecrivis sur une demi-feuille de papier:

ROUMANIE	Russie	90%
	Les autres	10%
GRÉCE	Grande-Bretagne	90%
	Russie	10%
YOUGOSLAVIE:	50-50%	
HONGRIE:		50-50%
BULGARIE:	Russie	75%
	Les autre	25%

Je poussai le papier devant Staline. Il y eut un léger temps d'arrêt. Puis il prit son crayon bleu, y traça un gros trait en manière d'approbation et nous le rendit. Tout fut reglé en moins de temps qu'il ne faut pour l'écrire.

Il y eut ensuite un long silence. Le papier rayé de bleu demeurait au centre de la table. Je dis finalement: «Ne trouvera-t-on pas un peu cynique que nous ayons l'air d'avoir reglé ces problèmes don't dépend le sort de millions d'êtres d'une façon aussi cavalière? Brulons ce papier».

«Non, gardez-le» dit Staline.

Le peuple roumain n'oubliera pas.

INTRODUCERE

Cred necesar de a plasa expunerea acestor momente trăite în cadrul unui întreg istoric, începând cu data de 23 august 1944. Coincidență întâmplătoare sau sincronizare sortită a evenimentelor? N-aş putea preciza… Dar faptele sunt izbitoare.

În ziua când țara a fost predată ruşilor, o soartă echivalentă ne fusese hărăzită şi nouă, cei din lagărele de exterminare, mai rapidă însă, radicală.

Țara îngenuncheată prin trădare, nu mai exista nici o forță să se opună bolşevizării totale. Numai legionarii de peste hotare care, deşi prizonieri ai Germaniei, mai erau disponibili şi decişi să reia steagul căzut şi să trezească din nou conştiința românească.

Pentru a evita, probabil, complicații de ultima oră, s-a hotărât, în sferele «umanitare» ale Aliaților, eliminarea imediată a ultimului bastion de rezistență românească. Astfel, concomitent cu acțiunea din țară, o altă acțiune - a Aliaților - trebuia să bombardeze barăcile din Buchenwald, secția Fichtenheim, unde se găseau peste 400 de legionari, ce nu ştiau ce-i aşteaptă.

Printre ei şi autorul acestor amintiri…

Dar mâna lui Dumnezeu ne-a scăpat de la un masacru sigur!

Avioanele «Liberator» trebuiau să efectueze un bombardament «covor».

Bombele să cadă foarte aproape una de alta, să are, metru pătrat cu metru pătrat, tot ce întâlneau în perimetrul fixat cu grijă, de avioanele de recunoaştere.

Bombele au căzut cum fusese prevăzut. Dar au atins pământul cu câteva fracțiuni de secundă mai târziu, într-o pădure, abia la 200 de metri mai departe de unde eram noi, răzând toți copacii şi răscolind adânc huma. Cum de-am scăpat, nu ştim. Să fi fost calculele inginerilor, viteza vântului, viteza de accelerare a bombelor în cădere?…Sau mâna lui Dumnezeu, care nu s-a îndurat să ne lase pradă sorții, după atâta frământ şi suferință?…

De aceea, cu umilință, mărturisesc cele întâmplate.

Închin aceste amintiri mamei mele, şi tuturor mamelor care au îndurat ca ea, ofrandă pilduitoare adusă Neamului lor.

Lui Spiru Blănaru, Comandor Domăşneanu, eroii de pe Semenic, camarazilor lor, un ultim salut.

PRIZONIERI ÎN LAGĂRUL DE CONCENTRARE BUCHENWALD-FICHTENHEIM.
ATACUL AERIAN ANGLO-AMERICAN -
23 AUGUST 1944

Un amiaz cald, senin! Ziua de 23 august 1944.

Ca în fiecare zi, stoluri, stoluri, câte trei. Câte şase, avioanele «aliate» zboară peste vârful ce adăposteşte «Căminul dintre brazi», cum s-ar zice în limba noastră, o secţie a lagărului din Buchenwald, Fichtenheim.

Era ora schimbului, lucram în serii de 2x6 ore la atelierul de reparat aparate optice.

În costum de baie, baie de soare, bineînţeles, deţinuţii, «OASPEŢI DE ONOARE ai Marelui Reich», îşi prelungeau odihna. Întins pe spate, cu ochii spre cer, priveam solii ce vor semăna moartea pe undeva, mai departe de noi. În frunte, un «liberator» uriaş, un bulgăr de lumină. La câteva sute de metri, câte trei în linie, urmând apoi la alte sute de metri, grupe fără număr. Erau parcă un joc de artificii, inofensive pentru noi, pentru cei 60.000 de deţinuţi, adăpostiţi de pădure.

Deodată o dâră lungă de foc fulgeră zarea şi, în clipa următoare, pământul se cutremură. Un vuiet sinistru, apoi lemne, pietre, pământ plouă peste noi. Un fag pe aproape mă înfrăţeşte. Îi prind mijlocul şi-l strâng să mă pierd în el. În jurul meu ţipete. Un alt vuiet, mai din afunduri, coboară noaptea peste lume.

Era ora 12 fără zece minute, seninul de adineaori dispare fără pic de urmă. Printre bubuituri o voce răsună: «Toată lumea în barăci». La adăpost de schije şi pietre care cad ca ploaia. În câmp descoperit eşti la discreţia atâtor riscuri, în barăci doar bombele căzute aproape te lichidează. În momentul acela nimeni nu mai raţionează, instinctul hotărăşte, cu legile lui. Mă desprind cu greu de trunchiul frate şi, după voce, găsesc intrarea. Pipăind coridorul, dau în sala mare-atelier şi-mi găsesc adăpost sub masa grea de stejar, tejgheaua de lucru, groasă de 6/7 cm.

Din nou un cutremur ce zguduie baraca. Pereţii cad pe rând, suflaţi de presiune, zvârliţi ca nişte jucării la mare distanţă. Inima îmi bate puternic. Gândul sfârşitului mi se strecoară încet în suflet, fără revoltă. O caldă

resemnare îmi îmbracă toată ființa. Aşteptam ultima lovitură şi nu mă mai gândeam la nimeni. Trebuia să sfârşească odată! A mai întârziat traiul din firimituri.

Gândul se pierde în noaptea de cumpănă, când viața atârnă de un fir abia vizibil. Luna albea chipurile. Încercuiți de soldați cu mitraliere, ce ne ținteau trupurile, aşteptam sfârşitul care întârzia…Deodată tonul «Sfintei tinerețe legionare» răsună. Era semnalul de foc pentru trăgători. Era ultima rugăciune, ultimul strigăt pentru viață, înainte de a ne stinge…Au urlat la noi, dar n-au tras. Eram 193 de "nebuni"! I-a încremenit hotărârea noastră de moarte. Glasurile noastre, înfrățite într-unul singur, căutau cerul în ultimă ofrandă. Desprinşi de trup, în voluptatea dăruirii, mulțimea sufletelor a devenit fluidă. Cele mai tari au dominat clipa, ridicând pe cele mai şubrede. Nu era un moment de slăbiciune! Ceasul din urmă aprinde ce-a mai rămas bun în om, îl înalță pe treapta virtuții şi-l oferă jertfei în efort sublim.

Un nou cutremur doboară şi ultimul înveliş, lăsându-ne îngropați în ceea ce a fost, câteva clipe înainte, adăpost. Mi-era teamă să mişc. Prelungeam nădejdea că mai sunt întreg. Din dărâmături nu puteam scoate decât bucăți de lemne, de pietre şi carne. Pipăi corpul de la cap la vale şi nu-mi vine a crede că încă mai sunt teafăr. Mişc încet. Toate «piesele» - zic - răspund la comandă. Nouri de fum ce îngroşau întunericul ne acoperă, ne sufocă. Foc pe aproape şi noi prinşi între scânduri.

Familiile camarazilor noştri, care erau separate de noi prin gard de sârmă aveau un adăpost, săpat în pământ şi acoperit de un strat gros de moloz şi pietre. Baraca noastră era la câțiva metri. Cineva strigă din ruine la cei ce vor mai auzi, să iasă şi să ajungă la acest adăpost. De aproape doi ani de când eram aici, cunoşteam fiecare metru pătrat, dar poate mai mult instinctul m-a orientat spre locul de salvare. Nu era prea mare. Abia să cuprindă 10-15 persoane. Era plin! Mă proptesc într-un ungher, să prind cât mai puțin loc. Gemete surde, întretăiat de zgomotul de afară.

Se aprinde o lumânare. Un spectacol sinistru mi se deschide ochilor. Corpuri pline de sânge, îngrămădite la întâmplare, strigăte de ajutor ce cheamă doctorul sau un camarad. Nu ştiu cât sunt de răniți. Gândul că ar mai putea fi salvați le da speranță şi glas de rugă. Dar eu ce caut aici printre femei, copii şi muribunzi? Rămân singur fără răspuns, fără reacție. Să ies în ploaia de foc şi moarte - în câteva clipe voi fi ca ei - să mă ascund sub ei?! Doctorul Ighişan, la flacăra pală a lumânării, leagă rănile, împarte nădejde la cei ce îndoiala face ravagii.

În acel moment, un urlet de afară mă trezeşte, mă scoate din buimăceală şi…«Avem camarazi răniţi. Cei întregi să vină să-i strângem, că-i arde focul!»

Am binecuvântat vocea şi, fără să mai cuget, mă anunţ că ies. Un alt camarad mă urmează. Eram desculţi, în chiloţi de baie, cum ne-a apucat începutul prăpădului.

Afară se mai luminase oleacă. Vuietul continua la intervale, însoţit de rafale scurte de mitraliere. Drumul ce ducea de la atelier spre bărăcile de locuit era acum numai moloz în grămezi şi tot ce pământul a putut împroşca. Tălpile moi nu rezistă greutăţii corpului. Simt dureri vii şi sângele cum curge la fiecare pas…Sar de durere şi cad mai dur. Barăcile de locuit au fost transformate în dărâmături. A mea a fost atinsă de o bombă în plin şi în locul ei o gaură de 6-7 metri adâncime şi un diametru tot pe-atâta căsca larg gura.

Oi mai găsi o haină să pun pe mine, mă întreb într-o doară. Dar timpul nu mai era pentru întrebări. Cu trei camarazi întâlniţi la întâmplare, formăm echipa, în căutare de răniţi.

Spectacol de apocalips! Lângă poarta lagărului, Popa Zaharia Duhul, Dumnezeu să-l ierte, îşi doarme somnul ultim. Fără durere, pe chip i-a rămas zâmbetul senin, de împăcare, de linişte. Mai alături, inginerul Ion Graur din Galaţi, întreg, dar adormit pe veci. Mai greu de văzut, farmacistul Ion Voinea din Giurgiu, atins de un obiect tare, în plin, nu mai avea decât o jumătate de craniu, golit de creieri. L-am cunoscut la Sofia, primul camarad întâlnit după refugiul din ţară. Am locuit cu el şi cu avocatul Costică Călin, prieteni nedespărţiţi, împreună cu Costică Oprişan, tânăr cu chip de fecioară pură. Am stat cu ei două luni şi apoi am parcurs drumul împreună, până la Rostock, în plină iarnă, înghesuiţi în vagoane de vite. Un gol mi-a cuprins sufletul. Câteva minute înainte, vorbeam cu ei, acum…tragic sfârşit, fără putinţă de răspuns.

În drumul din faţa lagărului erau câţiva răniţi, scoşi din dărâmături. Camarazii îi transportau, cum puteau, spre spitalul lagărului. Ne oprim în faţa unuia dintre ei, care era mai grav rănit, întrucât nimeni nu-l mai recunoaşte. Faţa îi era scăldată în sânge, hainele roşii. Punem pătura jos şi-l aşternem cum putem. Prindem cele patru colţuri şi îl coborâm spre spital. Ne oprim din când în când, rotind ochii în jur. Bucăţi de carne, mâini, picioare atârnau de crengi, cadavre semănate pe drum…Moarte, numai moarte, ce-a răvăşit într-un crud măcel mii şi mii de necăjiţi. Opt mii de morţi au fost număraţi din cei şaizeci de mii de găzduiţi, în tot lagărul. Mai departe întâlnim alţi camarazi ce transportau şi ei răniţi şi-i întrebam de cei plecaţi

din astă lume. «A murit fratele lui Papanace», ne răspunde unul. Apoi primarul din Giurgiu, Costică Călin, şi el grav rănit, auzind că Nelu, prietenul lui nedespărţit, cum îi spunea el lui Ionel Voinea, a murit, n-a mai putut supraviețui. A murit şi el, să facă drumul mereu împreună. Ultimele lui cuvinte au fost pentru Nelu şi spaima îi cuprinsese toată ființa. În câteva minute, pe când era transportat spre spital a încetat din viață. A renunțat să mai trăiască. Îi cunoşteam prea bine pe amândoi şi moartea lor m-a zguduit profund. Din clipă în clipă, prăpădul face noi victime. Fiecare dintre noi purtăm pe umeri o cruce.

La întoarcere întâlnim alții, transportând în pături camarazi răniți. Şirul e lung.

Pe nea Vică Negulescu, primarul Oborului, ghemuit într-o pătură, amestecat cu sânge şi pământ, îl duceau la vale. Dumnezeu s-a îndurat să-l scape, prelungindu-i calvarul.

Deodată parcă încetează focul. Încep să iasă cei întregi, mirați singuri de a fi supraviețuit potopului.

Mă gândesc acum să scormonesc printre ruine, acolo unde am sălăşluit doi ani de zile, de voi mai găsi ceva din lucrurile personale, să dau de-o haină, că tremuram de frig ca varga. Sub nişte grinzi şi cărămizi, dau în sfârşit de ce a fost dulapul meu. Scot cu greu o haină şi mă grăbesc la «apel». Apelul era sacru, nimeni nu-i putea contesta rațiunea.

Azi mai puțini vor răspunde la număr. Majorul Masoski va trebui să răspundă pentru cei ce lipsesc şi se va înfuria, poate, mai puțin, că iarăşi, «stimmt nicht» ca altădată. «Oaspeții» ce nu înțeleg să fie prea punctuali la apelul «gazdelor».

Nu! Nu corespunde numărul. Dintre noi lipsesc mulți şi dintre ei, unii nu mai vin, nu vor mai veni niciodată. Cinci morți şi de cinci ori pe atâția răniți. Acum apelul nu se mai face în lagăr, ci afară, într-o pădurice. Peste drum ai putea spune chiar în câmp liber, dacă limitele lagărului mare nu şi-ar mărgini undeva, departe, rostul. Privesc gardul de sârmă care mi-a împuns carnea «prietenește» timp de douăzeci de luni, întins pământului, n-a mai rămas nimic acum din el.

Gândul mă poartă din nou cu luni în urmă. Camaradul Gigi Bădulescu, fiul generalului cu acelaşi nume, ros de tuberculoză, s-a stins în lagăr. L-am plâns în legea noastră şi i-am însoțit până la poartă trupul chinuit. Aici doar sicriul avea dreptul la libertate. Colonelul Piester, şeful lagărului, ne-a avertizat, de altfel, că de aici numai aşa se iese. Doctorul Andrei îşi tânguie durerea, ros de aceeaşi boală. Drama îşi țese voalul fără oprire.

Dar eliberarea noastră n-a ieşit pe poarta drumului din urmă. La capăt de ispăşire, au căzut sârmele şi le-am călcat în picioare. Cu ce preț?

În locul porții, o groapă adâncă marchează locul de pază. O bombă a căzut drept pe santinelă în momentul în care se pregătea să descarce arma în primii ce încercau să fugă din fața morții. Doctorul Apostolescu era printre cei scăpați ca prin minune. Infirmeria se găsea în spatele locului de gardă şi altă ieşire, în fața sfârşitului, nu era decât poarta străjuită. Nemaia-vând «cămin», am rămas în câmp. Vremea ținea cu noi, se menținea senină.

Dintre dărâmături fiecare îşi caută un aşternut. O saltea, o pătură, şi reformăm grupul în spațiul pădurii din față. Refacem lagărul din bucățele. Vom rămâne oare mai departe «oaspeți»? Un nou cămin printre alți brazi?

Ca un fulger, vestea capitulării României se răspândeşte printre noi. Era 23 august 1944. Lovitura din țară a fost dată în aceeaşi zi cu încercarea de a fi lichidați. Războiul îşi întoarce ultimele pagini. Vestea ne-a cufundat în necunoscut. Ce-o mai veni acum? Încotro ne-o mai duce soarta? Se dărâmă pe rând ceea ce ieri a fost construcție nouă sau simulacru de reînnoire? O poftă de revanşă a înlocuit menirea inițială, revanşa primului război pierdut.

Noaptea a trecut stând la sfat. Doar alarma, de scurtă durată, ne-a tulburat.

A doua zi, o nouă alarmă, de astă dată fiecare şi-a ales direcția şi cât l-a ținut picioarele s-a tot dus. Eu am trecut prin cartierul «vilelor», făcute din buşteni groşi cu aspect rustic. Aici erau ținuți marii prizonieri: Daladier, Horthy, Leon Blum, Schusning etc. Aliații nu i-au atins, parcă le cunoşteau locul de ispăşire.

Tributul greu l-au plătit cei de rând, prizonierii flămânzi, purtând bolovanul în spate, pe oase deşirate, când se întorceau seara de la muncă grea. S-ar putea spune totuşi că «umanitar», prietenii le-au scurtat suferința. Dramatic destin al celor ce s-au încăpățânat să-şi apere pământul şi familia. Cu ce oare au păcătuit ei să fie răpuşi de propriii lor prieteni?! Şi noi eram considerați ca oaspeți, ca prieteni ai Marelui Reich, dar prietenia noastră a rămas pe hârtie, politica a avut un alt curs.

Eram departe de lagăr, când văd trecând primele escadrile, în valuri. Nu se mai opresc la noi, dar pentru orice siguranță am lăsat între mine şi lagăr cam peste 5 km de drum.

Eram slăbit de mers. Douăzeci de luni am uitat, parcă, de rostul picioarelor.

De atâta timp nici chip de copil, femeie sau om îmbătrânit, în haină civilă; doar pădurea şi o bucată de cer. Câmpul cu holdele colorate îmi

schimbă starea lăuntrică. Sunt gingăşii ce trezesc din abrutizare sufletul izolat, când emoţiile prea intense copleşesc până la explozie. Pipăiam spicele de grâu, florile de fân şi albastrul înrouat al prunelor de vară, ca un copil jucăriile noi.

M-am oprit la un prun încărcat de rod. Îl mâncam din ochi, înainte de a-l atinge. Privesc în jur, cât văd cu ochii ţarina era semănată de oameni. Erau toţi ca mine. Nu-mi venea să cred ochilor, atâta belşug dintr-o dată. Culeg câte un fruct, îl strâng în palmă. Fac semnul crucii înaintea mesei şi muşc din carnea dulce. Ceva ce-mi depăşea simţurile. Era prea mult timp de când nu gustasem o fructă, ca să-mi mai amintesc senzaţia plăcerii.

Am mâncat ca un flămând. Multor crengi le-am uşurat povara până să-mi potolesc setea şi pofta iernată fără fructe.

M-am întors refăcut, din altă lume, lumea celor fără nici o vină.

Abia târziu grupul îşi completează rândurile, pentru numărătoare, dar, mai lipsesc încă. Unii au ajuns până la Weimar. Creţu Dumitru, Nicu Bălănescu şi fratele după mamă al Comandantului, Raţiu, duşi de poliţia oraşului.

Atâta lipsă de entuziasm, chiar şi la cei ce şi-au riscat şi demnitatea ca să câştige, în schimb, câteva clipe din lumea liberă. Şeful lagărului, înalt, maiestuos, cu păr argintiu pe tâmple, dă citire ordinului venit de la Reich S.S. Führer Himmler: «Sunteţi liberi! Fiecare poate pleca unde vrea. Poate dintre Dvs. unii vor să se întoarcă în ţară, alţii să rămână aici. Peste câteva zile un tren vă va transporta de aici.» …Liber! Cuvântul mi-a dat fiori, după atâta timp de închisoare. Dacă puţine zile înainte ni s-ar fi anunţat vestea, nu toţi ar fi suportat bucuria. Azi, rămân mulţi privindu-se unul pe altul, întrebându-se parcă, ce facem acum cu libertatea?

Încotro? Şi ce am mai putea face acum, când în adevăr nu mai avem unde ne întoarce!

Spre seară, adunare extraordinară. Vine colonelul Piester, şeful lagărului.

Un gol adânc am simţit în inimă. Pentru prima dată am rămas aninat de îndoială. Ne adunăm grupuri, după afinităţi, să ne îndemnăm unul pe altul. Nimeni nu era pregătit pentru o astfel de întorsătură. Avalanşa evenimentelor ne-a copleşit.

A doua zi însă, ne vin dispoziţii de la Viena, unde se găsea Comandantul, de ceea ce avem de făcut. Câţiva pleacă înainte la Viena, centrul nostru de concentrare. Noi, ceilalţi, vom pleca îndată ce ni se va pune un tren la dispoziţie, să ne «încarce» cu tot ce a rămas.

Într-adevăr, a patra zi de la bombardament, o coloană lungă se urneşte greu spre halta de îmbarcare. Lăsăm în urmă numai ruine, din tot ce a fost «căminul» dintre brazi, şi mulţi dintre noi, cu ruine în suflet.

Odată, am fi putut dărui patriei din ceea ce Dumnezeu a lăsat fiecăruia bun în el, dragoste fără margini. Azi totul ne pare inutil.

Bătrânul Masoski, gardianul nostru fidel, ne însoţeşte până la gară, dar nu oficial. El ne-a cunoscut prea bine şi ne-a iubit. N-a încercat să înţeleagă prea mult, era greu pentru el, dar parcă ceva i se desprinde din inimă. Priveşte pe Ronta ca pe un prieten şi pe toţi ceilalţi, şi ochii i se umezesc.

Trenul se urneşte şi după cotitură îl văd ultima dată cu mâinile întinse spre noi, făcând semnul despărţirii. Am aflat mai târziu că Piester, şeful lagărului, a fost linşat de prizonieri în momentul eliberării. Bătrânul «stimmt nicht» şi-a plătit datoriile. Simţea parcă, în momentul plecării noastre, că vremurile se vor întoarce şi greul va începe şi pentru el.

Câteva zeci de ore de drum şi iată-ne ajunşi la Ost-Bahnhof din Viena. Acum ne lămurim mai bine de tot ceea ce se întâmplase şi ce aveam de făcut. Suntem cazaţi în hoteluri şi încetul cu încetul fiecare îşi va găsi rostul. Eu am găsit domiciliul la Mariahilfshotel, pe Mariahilfesstrasse.

Se continuă lupta. Adică, mai limpede, pentru noi începe numai, lupta împotriva comunismului, atunci când o lume s-a prăbuşit în faţa lui.

PRINTRE DURERI ŞI SPERANȚE.
PARAŞUTAREA

N-am avut prea multe ştiri, dar faptul de a combate duşmanul pe care de mai bine de trei ani tot neamul românesc îl combate cu jertfe uriaşe era pentru noi mai mult decât o datorie, era o onoare ce ni se refuzase până atunci. Mareşalul Antonescu refuzase cererea noastră de a pleca pe front. Pentru el, nu eram demni de a sta alături de soldatul român în ceasuri de grea cumpănă. Acum, şansele noastre, practic, nu erau prea mari, dar vom putea fi alături de toți cei ce suferă în țară, să împărțim cu ei aceeaşi soartă. Întrucât nu aveam dreptul să luptăm pe front, urmăream dintre sârme soarta războiului. Se formează primele unități. Începe şcoala specială de pregătire tehnică. Comandantul primeşte pe fiecare. Împarte misiunuile. Eu sunt repartzat la cursul de telegrafie fără fir şi distrugeri din Breitenfurth, lângă Viena. Eram douăzeci în total. Vom forma scheletul primelor echipe ce vor pleca în țară. Mă simțeam mândru, dar ascundeam în mine bucuria tainică de a-mi vedea casa, pe mama de aş mai găsi-o în viață, prietenii cei întorşi din război, o lume din care m-am smuls fără voia mea. Să ajung zburând în câteva ore, să cad ca din cer la ei, un vis în curs de realizare.

Am fost îmbrăcați în uniforme germane. Dar pentru a nu atinge, cu trecutul nostru de pensionari din Fichtenheim, prestigiul hainei militare, ne-au smuls epoleții şi ne-au dat haină «pe măsură». Revolta zăcea în fiecare dintre noi. Am fi manifestat-o, dar atunci nu ne-am fi mai întors acasă.

Poate… cine ştie… omul la necaz mult rău gândeşte. Pentru a fi mai siguri că haina astfel descalificată să nu fie văzută, ne-au pus din nou sub cheie. Nu mai înțelegeam nimic. Rabd, să zbor peste sârme, o «ospitalitate» ce sufocă. Să zbor spre cei de-o lege şi de-un duh cu mine.

Meseria nu era uşoară, şi voința, nu rareori rămânea un efort de prisos. Cine n-are ureche n-aude, chiar atunci când ar vrea din toată inima să asculte. După două săptămâni ne împărțim pe grupe. Nu grupe de afinități sau de acțiune, ci grupe de clasament după aptitudini.

Opt ore pe zi. Capul devenise o pâlnie ce-mi strecura spre interior tot ce era sunet.

Comandantul se interesează de noi. La trei săptămâni de şcoală vine să ne vadă, să vadă ce a făcut fiecare. Rămâne satisfăcut. Un curs care în mod normal durează între trei şi şase luni, pentru noi, într-un timp scurt, era deja trecut de jumătate.

La o lună începem cursul de distrugeri şi tir în fiecare după-masă, îmbinat cu tehnica aparatului şi contacte interne. Cifrarea, în ultima fază, iar în câteva săptămâni cursul de distrugeri şi tir în fiecare după-masă.

Într-o zi sunt chemat de Comandant la Viena. Îmi spune că ar dori să mă trimită în țară, cu prima echipă, echipa de comandă pe țară. Trebuia să mențin legătura cu exteriorul. Am asistat la discuții între responsabilii germani şi Comandant. Observam reticență multă în atitudinea acestora, cu toate insistențele Comandantului.

«Tu te simți capabil să manipulezi aparatul fără dificultate?»

Da! îi răspund cu hotărâre. Se agață mult de răspunsul meu, care părea important în deciziile ce se vor lua, în comun, destul de repede. Plecarea s-ar face în câteva zile.

Mă întorc în Breitenfurth, pentru ultimele pregătiri, aşteptând să fiu chemat îndată ce condițiile de zbor vor permite.

Nicu Bălănescu, cu care plănuisem să facem echipa, rămâne îngândurat. El nu venea cu mine.

Studiasem harta regiunii Făgăraş, Braşov, împreună. Găsisem terenuri de paraşutare şi loc unde să fim găzduiți odată atins pământul. Nicu Bălănescu trebuia să-şi găsească un alt tovarăş de drum. Şi nu era uşor. Legături, afinități de caracter sunt considerate grele în balanța misiunii pentru care am fost destinați. Evenimentele ce au urmat au confirmat din plin alegerea fiecăruia dintre noi. Cu el mă simțeam frate în toate şi n-am rămas datori în conduită unul față de altul. Formam un tot organic, greul şi bucuria ne erau bunuri comune.

Au trecut cele trei zile şi altele apoi fără nici un semn de la Viena. Am aflat mai târziu că nemții s-au opus la alegerea unuia dintre noi în echipa deschizătoare de drum. Au impus ei unul, sigur de el, un specialist, care, odată ajuns în țară, a denunțat autorităților totul. Noroc că echipa şi-a găsit adăpost sigur. Prezența celor sosiți a fost semnalată. Nicolae Pătraşcu, Nistor Chioreanu, Ion Constantin, dacă memoria nu mă înşeală, formau echipa aceasta. Rândul celorlalte echipe nu va întârzia să vie. Între timp, un nou grup specializat în distrugeri cantonează alături de noi. Cu cei veniți, urma să formăm echipe de câte 6-8 persoane. Un şef de echipă, care în mod normal era telegrafist, un şef de sabotaj, ajutat de 3-4 oameni.

Eu am format echipă cu Nicu Bălănescu, Ion Chirilă, un lugojan, Carapantea Ion, Tismănaru şi un al şaselea al cărui nume îmi scapă.

Primii trei ne cunoşteam bine. Restul, ataşaţi pentru completare, necunoscuţi. Ultimii doi - din cei care cunoşteau regiunea în care urma să acţionăm şi promiteau să ne fie de folos.

Alegem terenuri de lansare. Terenurile se găseau în regiunea cunoscută mie. Erau trei la număr. Muntele Mic, Semenicul şi Teregova. Centrul va decide unul care-mi va fi comunicat la timp, pentru a pregăti faza următoare paraşutării: adunarea pe sol, camuflarea materialului, cazarea. Mi se comunică în curând două terenuri apropiate unul de altul ca acceptate, urmând ca în avion, după natura timpului, să mi se precizeze cel rezervat operaţiei, ca măsură de siguranţă în prezervarea secretului. Semenicul şi Teregova rămân deci posibile.

Echipa mea era trecută prima pe lista de plecare şi aşteptam doar timpul favorabil. Între timp ne ocupăm de pregătirea actelor şi de echipare: îmbrăcăminte, armament, aparate. Alimentele ne vor fi distribuite în ajunul plecării. Odată totul programat, urma partea cea mai delicată în misiunea încredinţată: despărţirea.

Misiunea ne-o împarte Comandantul, şefilor de echipe în comun şi fiecăruia separat, după particularităţile regiunii.

Prima fază, cea informativă: mişcări de trupe, probleme militare, economice, politice, culese după un sistem de organizare pe specialităţi. Faza informativă condiţiona organizarea, luarea de contact. Înaintea noastră au fost lansaţi responsabilii pe regiuni, cu care va trebui să luăm contactul înainte de a proceda la orice acţiune. Instrucţiuni amănunţite le-au fost date, iar noi ne vom încadra organismului existent.

A doua fază, cea mai delicată: sabotarea.

Ce era să sabotăm? Trenuri transportând muniţii pe front (ruseşti, fără îndoială), astfel întrerupând circulaţia pe cât mai lung timp posibil. Vom evita ca prin acţiunea noastră să producem represalii asupra populaţiei.

«Nu vă duceţi cu ochii dilataţi spre şinele ce va trebui să le aruncaţi în aer» ne accentuează Comandantul. «Gândiţi bine înainte de a face ceva, la toate urmările ce ar putea să aibă actul vostru. Acolo unde aţi reuşit să înjghebaţi o organizaţie, să legaţi firul întrerupt al vechii organizaţii, nu-i veţi crea condiţii imposibile de existenţă, prin acţiuni necugetate. În special nu faceţi nimic, nici un pas, până nu veţi fi luat legătura cu şefii de regiuni».

Fiecăruia dintre noi i s-a încredinţat cuvântul de recunoaştere pentru a putea contacta şeful de regiune.

Nemții vedeau mai altcum rostul nostru. Doi ofițeri germani ce reprezentau biroul tehnic al operației ne dau amănunte asupra misiunii şi raportării ei după execuție. Desigur, intransigența lor era categorică în ceea ce priveşte distrugerile: tot, absolut tot ceea ce ar putea fi folosit de duşmani pentru a continua războiul.

Comandantul ne adresează apoi ultimele cuvinte, pornite din marea grijă pentru cei ce pleacă la luptă, pentru o cauză sfântă tuturor.

«Aş pleca cu voi, locul meu e acolo, alături de cei ce suferă şi mor. N-o pot face, mă ține pe loc altă datorie, dar sufletul meu vă însoțește pe fiecare. Să trăiți până ce ne vom întâlni acolo. Să regăsiți şi să refaceți organizația. Prin ea vom trăi.»

Juca o mare carte, ultima ce ne-a mai rămas, înainte ca neamul întreg să sucombe.

Ne-a strâns mâna pe rând, simțindu-i emoția. Era acțiunea lui, şi de ea depindea unitatea Mişcării, elementul cel mai puternic, care poate să mobilizeze cu capacitatea ei de jertfă, de hotărâre toată rezistența românească dezorientată. Viitorul îi va aproba sau îi va condamna acțiunea. Noi avem datoria să-l urmăm, conştienți că, uniți în jurul lui, vom învinge orice vrăjmăşie.

El gândea mai mult decât ne putea spune. Îi citeam în ochi, în suflet. Parcă voia să strige: «Strângeți tot poporul în jurul unei credințe şi nu-l lăsați să piară în disperare. Încă nu e pierdut totul. În fața lui Antichrist, se va ridica o altă lume dacă va mai crede în Dumnezeu. Voi fiți ostaşii ce salvează steagul, în jurul căruia toată nădejdea românească, creştină, să se regăsească în momente de grea cumpănă. Nu-l lăsați să cadă în disperare, va fi mai rău atunci. Mențineți scânteia rezistenței în sufletul lor! Împărtăşiți soarta cu ei, ca duşmanul să nu vă spargă, să nu vă împrăştie».

Ce puteam face noi, o mână de oameni, în fața colosului ce se prăvălea peste lume în proporții apocaliptice? Să întreținem vie flacăra românismului, să formăm un orizont de călăuză în întunericul ce va înghiți lumina. De aici va porni poate odată răscumpărarea.

Ne copleşea misiunea. Noi eram atât de puțini, de slabi, că mulți ne-au privit cu îngăduință şi cu un zâmbet reținut de ironie: «păcat de ei».

Domnul Iasinschi şi Corneliu Georgescu, în sala de mese a barăcii din Breitenfurth, îşi iau rămas bun de la noi. Pentru Bădia Corneliu Georgescu, despărțirea e foarte grea. Bătrânul luptător, care a trăit începuturile Mişcării, ne privea ca pe nişte copii ai lui. Un fascicol al inimii lui se smulge, se întoarce în Poiana Sibiului, de unde chemarea Căpitanului, cu douăzeci de

ani în urmă, l-a răscolit. Cuvântul lui sfârşeşte în lacrimi, cuprins de emoţie. Un alt început, pentru mulţi, poate, fără întoarcere, îi mângâie amintirile. Vremurile-s dure acum, şi el le simte. Din sufletul lui ne desprindem. Durerea lui e durerea de părinte ce-şi trimite feciorii la luptă…

M-a impresionat mult despărţirea de el. Am plâns cu el. Ce poate fi? Presimţirea unei despărţiri de viaţă? În fiecare din noi, tinereţea îşi afirma dreptul, nici unul n-a renunţat la ea, dar pentru a o menţine aşa cum merită să fie, ne încleştam cu moartea ca să i-o smulgem. El simte mai mult ca noi, viaţa lui a fost o veşnică încleştare. Nu ne descuraja emoţia lui, trecutul îi era prea viu. A pus în noi nădejde, dragoste şi teamă. Grăitul lor i-au smuls lacrimi. Amintirile toate le regăsea în hotărârea noastră.

Decembrie îşi începe drumul lung de iarnă. La noi o fi zăpadă, ger? Costumele erau prea subţiri să reziste la munte: uniformă militară română, de astă dată, mantale adunate din vechituri. Fiecare îşi potriveşte pe măsură, din grămadă, tot ceea ce putea să îmbrace.

După câteva zile doar, un camion opreşte în curtea lagărului şi prima echipă, a mea, se pregăteşte să plece. Strângem mâini, ne îmbrăţişăm, ceremonial prea trist pentru unii şi pentru alţii. «Dumnezeu să vă ajute» ne urează cei rămaşi. La El era toată nădejdea noastră. Ne strângem tăcuţi unul într-altul. Înfrigurarea momentului ne luase graiul.

De-acum, ce-o fi să fie!

N-am sărit niciodată cu paraşuta. Imaginaţia îmi construieşte febril tot felul de gânduri. S-o deschide, nu s-o deschide? Dacă nu, când oi înceta să mai simt ceva? Cum o fi sfârşitul?

Camionul rulează de mult şi iată-ne ajunşi la aerodromul din Wiener-Neustadt, unde urletul de motoare ne amplifică emoţia. Unul din avioane se încălzeşte pentru noi, ne aşteaptă, poate. Intrăm într-o hală mare şi aşteptăm echipamentul. Între timp, ofiţerul german mă ia de-o parte, pentru a-mi comunica toate amănuntele de execuţie a planului de lansare. Vom zbura în direcţia W-E. Locul de paraşutare îmi va fi dat în avion. Ordinea de lansare: Nicu, eu, Carapantea, Tismănariu şi ultimul, al cărui nume îmi scapă. După ce am ajuns pe pământ, eu stau pe loc, Nicu înaintează în direcţia est, până dă de mine. Ultimii trei înaintează în direcţia vest până mă găsesc, pentru a ne grupa toţi într-un loc. Semnal de recunoaştere: un fluier. Fiecare va da semnale scurte şi încete, oprindu-se din când în când să asculte răspunsul. Odată ajunşi jos, linişte desăvârşită şi camuflarea imediată a paraşutelor, materialului, înainte de a face cea mai mică mişcare, pentru a nu pierde ceva în deplasare şi a lăsa astfel indicii de operaţie aeriană. Fiecare va primi bani

româneşti, ungureşti şi ruseşti, pentru ca în caz de aterizare forţată, sau obligaţi să fim lansaţi pe linia frontului, în caz de atac anti-aerian, sau de avioane de vânătoare, să putem ajunge pe jos până în ţară. La fel şi monede de aur, cocoşei, valută-forte, pentru orice eventualitate. Fiecare va avea banii la el, în caz că se pierde, să se poată descurca. Când revin, băieţii încărcau deja paraşutele. Mă aşez şi eu pe cântar, greutatea corpului determinând dimensiunea umbrelei. Mi se pune apoi în spate una grea cât o albie. În timp ce mă strângeau în chingi, o căldură îmi cuprinde tot corpul, un tremurat cu transpiraţie. Ameţesc şi nu-mi pot ţine echilibrul. Mă las pe genunchi şi aştern pământul sub mine, cât sunt de lung. Repede, mi se desfac curelele, şi mă uşurează de sarcină. Eram galben ca ceara. «O simplă ameţeală, poate am strâns prea tare.» Îmi revin repede, n-a fost decât o alarmă. Mai îngrijorat eram însă eu. Mai mult mâhnit, că mă lasă corpul, chiar acum, în momentul decisiv.

Peste o jumătate de oră reîncep operaţia. De data asta mă strâng mai cu milă şi rezist probei ceva mai bine. Aparatul de emisie-recepţie, ce trebuia să mi-l atârne în faţă, de curelele pieptului, i-l pun lui Ion, ţăranul şugubăţ. Pe mine mă lasă liber de povară.

Astfel înhămaţi, ne îndreptăm spre avion. Un Heinkel bimotor 111 era deja sub presiune. Ordinea de îmbarcare era inversă ordinii de lansare, aşa ca primul lansat să rămână lângă deschizătură, gata de salt. Ultimele dispoziţii terminate, inclusiv modul de lansare, în trei termeni: agăţarea cordonului executată de responsabilul operaţiei câteva clipe înainte de lansare, apropierea şi săritura, iată-ne în pragul namilei ce cutremura pământul în jurul ei, cu zgomot infernal. Eram atât de mărunţi lângă avion, că ne-ar fi înghiţit fără urme. Urcăm apoi treptele, ajutaţi din spate, greutatea corpului depăşea cu mult forţa de ridicare. Picioarele nu le puteam apropia, eram ca nişte boboci de raţă ce se leagănă încercând să meargă. Două chingi trecute sub partea superioară a picioarelor, împreunate cu cele ce legau pieptul, ne îndepărtau picioarele, îngreunându-ne mersul. Chinga ce lega pieptul la înălţimea subsuorilor avea două dispozitive, care serveau pentru a se debarasa de paraşută îndată ce vom atinge pământul. Operaţia era simplă, chiar prea simplă şi periculoasă. O simplă apăsare simultană la cele două extremităţi ale dispozitivului, legate printr-un resort şi rămâi complet degajat. Gândul că, în aer, fără să-ţi dai seama, te poţi pomeni cu mâinile subsuori şi apăsând pe cele două capete, îmi da fiori. Aş putea să nu mai cobor, ci să tot urc, în lumea fără griji. Sub noi se cască hâd orificiul servind de uşă, prin care va trebui să ne azvârlim în gol. Era sub burta avionului, mai

spre coadă. Noroc că operația se face noaptea şi nu vedem abisul sub noi. «Fertig» strigă în limba lui ofițerul şi deodată colosul îşi scutură corpul înainte de a-şi lua zborul spre înălțime. Privesc afară, pe fereastră, viteza îmi strecoară pământul ca prin sită, îmi fură vederea. Închid ochii şi aştept să plutim în aer, dar greutatea imensă nu reuşeşte să se desprindă de sol. Ajunge la capătul pistei, facem un ocol şi revenim la punctul de plecare. Încă o mişcare, dar pasărea nu vrea să-şi reia zborul. În sfârşit, se opreşte şi coborâm cu toții.

- Ceva la motor? Nu mai plecăm? Atâtea întrebări fără răspuns. Ne întoarcem din nou în hala mare şi ne dezechipăm. Camionul nu era departe, ne îmbarcă pe toți şi iată-ne din nou la Breitenfurth, spre bucuria şi nedumerirea celor rămaşi pe loc.

În dimineața lui 9 decembrie 1944, ne îmbarcăm din nou pentru plecare. Ajunşi la aeroport, altă surpriză. Americanii au venit să ne facă o vizită aeropurtătoare de moarte şi dispărem toți pe unde putem sau mai bine într-un bunker al aeroportului, construit pentru personalul stabil. Tunete şi foc ne gonesc din urmă. Pe undeva, nu departe, încep să slobozească bombe de toate calibrele. O oră mai târziu, teferi, ieşim din adăpost. Ruine şi gropi, semănate peste tot, marchează urmele vizitei.

Aşteptăm în sala de mese până la orele 4 după-amiază, când ne servesc masa, ultima între străini.

Primim pâine, lucru rar, şi o bucată de unt de circa 30 de grame. După unele opinii, nu-i bine să mănânci înainte de a sări, după altele, din contră, să mănânci foarte bine. Eram profani şi unii şi alții şi fiecare adopta metoda ce o credea mai potrivită.

Îmi părea rău să las untul, mai ales că atâta timp nu-l văzusem. Îl întind tot pe o bucată de pâine, pofticios. La scurt interval îl însoțesc cu o bucată de şuncă, şi închei ospățul cu bomboane pătrate, albe, făinoase, se zice vitaminoase. Astfel pregătit, mă echipez din nou şi iată-ne gata de decolare.

Afară ningea cu fulgi mari, petale de sărbători. Zburam cu iarna de mână, pe drumul lui Moş Crăciun, ce n-o mai fi departe.

Un zgomot infernal ne trezeşte pe toți. Ce-o frământa fiecare în gândul lui?

Prevăzând sosirea acasă, gândeam la gura sobei calde, ținând sfat cu mama, după atâția ani de pribegie, să-i povestesc viața de când am părăsit-o.

Fiecare aveam atârnat de piept câte un pachet în plus de cel legat de paraşută, să-l găsim la cădere. O bombă mare ce conținea muniții şi explozibil va fi aruncată separat. Era legată de două paraşute enorme.

Avionul va face un tur şi o va lansa pe acelaşi loc pe care am căzut noi, pentru a putea fi găsită.

Erau orele cinci când am plecat din Wiener-Neustadt. Zburam deja de mai bine de o jumătate de oră, când ni se comunică apropierea de front, care se găsea pe undeva între frontierele cu Ungaria şi Cehoslovacia. Paraşutele, agăţate pe coarda întinsă orizontal deasupra capetelor noastre, ne aşteptau, gata la orice mişcare.

Priveam pe fereastră, focuri de artificii schimbate între beligeranţi pe întuneric.

Deodată o ploaie de lumini urcă spre cer, în direcţia noastră, nu departe de fereastra mea. Trag capul înapoi şi aştept cu inima ghem desfăşurarea. Avionul ia înălţime, în salturi verticale, aducându-mi stomacul la gură. De-acum, proiectilele luminoase se spărgeau pe aproape, căutând ţinta reperată. Numai fuga ne scapă acum!

Eram aproape de cer. Rugăciunea va ajunge mai repede la Cel ce ne-a luat sub protecţia lui. Atât puteam face, şi am simţit-o ca un fior în toată fiinţa.

Avionul, în salturi, în zigzaguri, încerca să scape de foc, iar noi eram gata de lansare. Din moment în moment, un proiectil putea atinge motorul, pilotul, ş-apoi… doar săritura în vid ne va putea scăpa întregi. Nu ştiu cât a durat aşteptarea, dar mi s-a părut fără sfârşit. Acum zburam lin, parcă pluteam pe apă. Încă puţin şi primele case luminate ne anunţă că am ajuns deasupra ţării noastre. Văd departe o clădire lungă, cu zeci de ferestre de o parte şi de alta, toate luminate. Poate, un spital. Dar cum e posibil să neglijeze elementarul într-un război ce nu cunoaşte milă. Era înainte de a trece deasupra Timişoarei. Nu eram departe de casa mea în momentul acesta şi abia au trecut câteva jumătăţi de oră de când mii de kilometri ne despărţeau.

Ofiţerul german îmi curmă visul. Ne apropiem. În câteva minute vom sări la…Teregova, îmi comunică el, 15 km de satul meu, Petroşniţa. Regiune bine cunoscută de mine. Pe-aici doară mi-am petrecut copilăria.

Transmit mai departe celorlalţi vestea şi aşteptăm toţi clipa cu încordare. Nu aşteptăm mult, când comanda puternică se aude şi toţi ne sculăm în picioare, gata de salt. Ion Chirilă era aproape de uşă, iar ceilalţi în flanc.

Motorul îşi moaie zgomotul şi Ion dispare, înghiţit de prăpastie. Nicu Bălănescu îl urmează la fracţiuni de secundă, şi… deodată simt în spate o lovitură, înainte de a ajunge în dreptul deschizăturii. Îmi pierd echilibrul şi

cad de-a curmezişul, deasupra uşii. O altă lovitură de picior mă răsuceşte deasupra abisului, ş-apoi…gol, întuneric. Cât o fi durat? O smucitură mă trezeşte din adormire. Plutesc agale, balansat ca într-un hamac. Stomacul îmi urcă spre gură, împins dinspre pământ şi nu mai pot reține să elimin tot ce aveam în stomac. Am impresia că mă sfârşesc. Nu mai eram în stare de nici o reacție, organismul nu mai răspunde la nici un apel. Nu simt nimic, decât o amorțire, un somn. Sunt poate rănit? Mi s-o fi rupt ceva în cădere? Sunt doar o masă amorfă, ce aşteaptă să se amestece cu pământul.

Să fi durat mult? Eram încă sus.

Sub mine nouri ce urcă sau eu mă apropii de ei. Răcoarea produsă de curentul rece în cădere sau ultimul strop de energie m-au trezit.

Am fost azvârlit de la 1500 m înălțime, timp suficient pentru a ne reveni, spre norocul nostru. De ne lansau de la 300 m, cum se obişnuieşte, nu ştiu ce s-ar fi întâmplat.

Gura îmi era îmbâcsită de râncezeală. Blestemat «Butter» şi ceasul când l-am înghițit! Capul greu îmi dădea dureri penibile. Am totuşi timp să mă uit la ceas: şapte şi zece minute, seara, bineînțeles. O veşnicie de când am părăsit țara «gazdelor». Sub mine, pete albe, pe mare suprafață, semănate aproape. Sunt nouri, îmi zic, mai am până la pământ. Uşor, un murmur de apă, parcă-l aud aproape. Fără să mai am timp de nici o reacție, un şoc puternic îmi loveşte călcâiele şi, în secunda următoare, sunt întins la pământ.

Aveam gânduri pioase de împlinit odată ajuns pe glia română, pe care am părăsit-o acum trei ani. S-o sărut cu nesaț, să mă închin. Pământul acum era tot sub mine şi ceremonialul meu se transformă într-o parodie. Puțin a lipsit să fie dramă adevărată. Prea dur m-a primit. Nu mă mai aştepta poate, sau era deja prea târziu ca să mai pot fi de vreun folos pământului țării mele!

Paraşuta la sol e umflată de vânt din nou şi mă târăşte aiurea. Împlânt mâinile, genunchii în pământ, să mă rețin. Totul alunecă şi corpul fără rezistență este târât nebuneşte. Deodată mâna stângă se afundă şi un fior mă cuprinde. Simt apa pârâului ce-l auzeam susurând acum câteva clipe, cum se prelinge pe piele. Curând, corpul întreg se găseşte în albia adâncă, tras înainte de paraşuta mereu umflată. Mă proptesc pe mal cu mâinile, cu capul, să opresc târâşul, dar apa îmi trece peste cap, mă înghite. Scot capul să respir şi începe lupta de supraviețuire. Pârâul nu era adânc: 70-80 cm şi tot atât de lat. Înfipt solid în canal, pieptul proptit de mal, abia acum îmi amintesc cum trebuie să procedez pentru a mă debarasa de paraşută. Să apăs pe cele două extremități ale cilindrelor atârnate la piept.

O altă grijă mă chinuie! Dacă o degajez de corp, cu mâinile slăbite voi putea-o ține umflată în vânt să nu zboare peste sate, să ne anunțe sosirea?

Mă înfig mai mult în albie, lăsând doar capul afară, pentru aer. Prind corzile în mâini şi trag din toate forțele spre mine. Mă zbat cu ultima energie şi reuşesc să o imobilizez istovit.

Paraşuta era mare cât un acoperiş de casă. Am reuşit totuşi s-o trag, s-o pun sub picioare, sub apă. Abia acum îndrăznesc să apăs pe sistem, ca s-o dezleg de la piept, sigur că nu-mi va mai scăpa. Aşez în față, pe mal, partea care era legată de corp şi, scoțând-o câte puțin, reuşesc s-o fac grămadă, o jumătate de oră de la cădere. Eram în febra emoțiilor şi nu mi-am dat seama că apa a pătruns până la piele. Era decembrie. La munte, petele albe văzute de sus, la lumina lunii, nu erau altceva decât nămeți de zăpadă ce alimentau pârâul.

Abia am ieşit din apă. Hainele erau lipite de corp, corpul aproape înghețat. Marchez locul de cădere. Era centrul de adunare pentru toți ceilalți. Pădurea, aproape, la câțiva paşi de mine, un loc ideal să-mi ascund paraşuta, ce devenise povară inutilă acum. Nu m-am gândit deloc că cineva ar fi putut, în acest moment, să se apropie, să mă someze, sau să mă trimită de unde am venit, de sus, atât eram de frământat de lupta cu moartea. Revenit în fire, caut pistolul, o grenadă, ceva ce mi-ar fi putut fi de folos în aceste momente.

Un pistol rusesc cu 72 de cartuşe, cu tobă, cum se zice, era agățat de piept, în diagonală, aşa cum am sărit cu el. Îl desfac, îl iau în mâini şi-l privesc în jind. De n-o mai merge, am totuşi o bâtă la îndemână, să mă apăr de eventuale primejdii.

Desfac magazia, încerc câteva manevrări şi satisfăcut, îi lipesc din nou toba, gata de tragere. Aştept, după cum ne-am înțeles, să vie ceilalți, unii din stânga, Vest, alții din dreapta, Est, axa de zbor a avionului.

O dilemă, totuşi! De stau pe loc, îngheț şi mă vor găsi rece. Să mişc, pierd locul. Ce să fac? Însemn în minte bine locul, scot busola şi, cu fluierul între dinți, număr paşii spre Est. Ei erau mai mulți, nu se poate să nu-i întâlnesc.

Din când în când mă opresc, fluier şi ascult.

Nimic! Nu era uşor de mers. Pădurea de brad-deasă sau, mai bine zis, pădure cât prinzi cu gândul. Unde am căzut era o mică livadă, de vreo 15 m, încolo, numai codru…

Picioarele mi-au înghețat, în bocancii de munte, cu totul şi cu apa din ei. Se menținea o temperatură constantă, nu departe de zero. Era o noapte adâncă, chiar luna şi-a pierdut urmele, şi ca să nu pierd direcția, după acul

luminos, singura orientare, merg drept. Cobor şi urc, străbat tufişuri dese ce-mi tăiau calea. Nu ocolesc nici un obstacol, cea mai mică deviere în noaptea deasă nu m-ar fi adus la locul de plecare. Gândul că aş pierde axul de zbor, mă îngrozeşte. Risc să nu-i mai găsesc niciodată pe ceilalţi. Mă opresc din când în când, fluier, ascult, oprind respiraţia. Ceasul arăta zece, mărşăluiesc de mai bine de două ore. Am încălzit tot corpul în mers, până şi apa din bocanci, din haine. În schimb oboseala era cumplită. Încă o jumătate de oră tot înainte, fluierând, dar nimeni nu-mi răspunde. Mă aşez puţin pe muşchiul moale, la rădăcina unui brad, să-mi adun puterile, apoi mă întorc de unde am venit. Era mai greu la întors, calea era mai lungă sau puterile mă lasă? Abia pe la orele două după miezul nopţii, regăsesc locul părăsit de cu seara. De-acum voi rămâne aici, cu fluierul la gură şi voi sufla până voi adormi. Zis şi făcut. Mă aşez pe marginea apei şi încep să fluier, ca ţăranul, a pagubă, că doar cineva mă va auzi şi se va îndrepta spre mine, după sunet.

Nimic! Într-un târziu, un şuier slab, fricos, se aude pe aproape.

Să fie ai noştri?

Prind fluierul între dinţi şi mandolina în mâini, gata la orice şi mă îndrept, călcând uşor, spre locul de unde venea zgomotul. Acum revine mai tare, mai aproape. Îmi pare chiar să disting o umbră.

Mă apropii mai mult, atent şi decis.

Când colo, ce să vezi!

Un altul ca mine, cu arma la îndemână, scruta întunericul.

Îi măsor silueta, semăna cu Nicu.

Mă pitesc, întins pe burtă şi suflu din corn. Îmi răspunde de mai multe ori, apoi tăcere.

- Măi frate, dar frumos mai fluieri, parc-ai fi la oi!

- Tu eşti? Bată-te norocul! explodează el. În clipa următoare cădem unul în braţele celuilalt, parcă ne-am regăsit după ani de zile.

- Unde sunt ceilalţi? Îl întreb eu.

- Păi, nu-s cu tine?

- Sunt singur ca şi tine, după cum vezi.

- Ion ar trebui, precum şi tu ar fi trebuit să mă găseşti de aseară, de când tot vă aştept.

- Eu n-am mişcat de pe loc. Abia am pus materialul la adăpost şi m-a sleit, n-am mai avut puteri să plec, să vă caut. Aşteptam să se facă ziuă, să mă odihnesc şi apoi să vă caut.

- Unde ai căzut tu?

- Aici!

- Cum, chiar pe locul acesta?

- Păi, da!

Era la cincizeci de metri de locul unde căzusem eu şi abia după şapte ore ne regăsim.

- Caraghioşi mai suntem! Eu am căzut la o palmă de loc de tine. N-am fluierat până ce nu m-am debarasat de paraşută. El la fel. Când am fluierat eu, el nu putea să mă audă, era pe fundul apei. Dar, iată întâmplarea melodramatică:

- «Eu am căzut cu materialul, circa 80 kg dincoace de pârâu. Ca să-l ascund, trebuia să trec pârâul, unde pădurea era mai aproape. Pădurea însă, începea la câțiva metri altitudine, deci trebuia să urc sarcina, după ce am trecut apa. Până să ajung la pârâu, circa zece metri, l-am târât după mine, cu greu. Pârâul nu era lat, gândeam să-l trec dincolo dintr-o smucitură. Nu mi-am cântărit însă bine puterile, față de cele 80 kg şi de volumul destul de mare. În loc să trec malul, îl scap în apă. Ş-apoi…o jumătate de noapte de osteneală, de chin, până să-l scot dincolo. Eram sleit complet de puteri. În adevăr, era slab, livid, doar cu voința a reuşit să înfrângă greutatea sacului. Odată ajuns pe fundul apei, începe tragedia. Voind să-l scoată, a trebuit să bage mâinile până la fund, să-l apuce, 80 cm de adâncime. Însă curbat cum era şi afundat în apă până la umeri, nu avea putere să-l ridice. Opintindu-se oleacă, alunecă şi cade pe urma sacului, pe fundul apei, ud până la piele. Pentru că şi aşa s-a udat, abandonează poziția de pe mal şi se propteşte cu picioarele pe fundul apei, ca de acolo să-l ridice cu mai multă nădejde. Umflat de apă, îl aduce mai uşor la suprafață. De aici însă, pentru a-l pune pe mal, era o altă poveste. Cu apa în el, sacul a mai adăugat câteva kilograme. Nu era departe de sută. Forța lui abia atingea jumătate din greutatea sacului. De unde puteri mai multe? Sacul însă trebuia ascuns înainte de a se afla ceva.

Ridică din nou sacul până la suprafață, apoi se aşază în genunchi şi-l propteşte de piept. După calculul lui trebuia să se ridice cu el cu tot. S-a întâmplat însă pe dos, cade cu el cu tot. El de-a lungul albiei, iar sacul rămâne tot pe piept. Altă belea acum! Să scape de la înec. Cu un ultim efort reuşeşte să iasă deasupra. Sacul însă rămâne tot la fund.

Din nou, de la capăt. Repetă figura, cu acelaşi deznodământ. Se hotărăşte atunci să schimbe tactica. Se aşază în genunchi, mereu în apă. Îl ridică, până să ajungă cu umărul sub el şi astfel să-l scoată. Era cât pe aci să rămână pentru totdeauna…pe fund, cu sacul după gât.

A-l lăsa acolo, într-un loc necunoscut, regiunea fiind deja alarmată, însemna ca în zori să fie totul descoperit şi misiunea terminată înainte de a fi început.

Se lupta în el datoria cu ultimele forţe ce mai avea. Le-a împăcat pe amândouă. Şi-a împlinit datoria, la capătul forţelor.

A mai căzut de câteva ori, de alte ori l-a pus la mal, să-l scape iar, dar până la urmă a reuşit, strecurându-se cu el, să se scoale cu el în spate, şi să-l depună pe mal. L-a ţinut cu pieptul lui lat, să mai răsufle o leacă, apoi l-a rostogolit câţiva centimetri.

S-a mai odihnit o bucată bună de timp, că era să îngheţe. L-a prins apoi de sfori, l-a tras după el, l-a tăvălit să-l urce pe coastă până să-l ducă sub un brad mai stufos. I-a săpat cu mâinile o groapă, adică i-a zgâriat mai degrabă un loc de groapă, pentru că pământul era îngheţat. L-a pus acolo şi l-a acoperit cu frunze şi crengi.

Tocmai am terminat de camuflat totul, când te-am auzit fluierând!

A durat asta nici mai mult nici mai puţin decât de la orele 7 şi zece minute până pe la două după miezul nopţii. Cât bătălia de la Mărăşeşti.

Nu i-a mai dat prin gând să fluiere, cu atâta treabă, şi când fluieram eu, el era poate pe fundul apei, în luptă cu sacul.

- Eşti cam stropit pe haine, o iau eu din nou, ar trebui să facem o pară de foc, ce zici?

- N-ar fi rău, dar dacă ne dau de urmă?

Doar gândul la căldura flăcării ne încălzea puţin oasele.

- Să-ţi spun drept, nici eu n-am fost mai breaz ca tine. Şi îi povestesc, la rândul meu, aventura.

Am râs amândoi cu poftă. De-acum, ce-a fost a trecut. Nu mai căutăm pe nimeni, nu mai avem putere să ne urnim. El, cel puţin, nu se mai ţinea pe picioare.

Alegem un brad stufos şi ne ascundem sub el. De câtva timp, o moină amestecată cu apă rece acoperă pământul. Nu ne putem aşeza pe jos. Apa căzută începea să sape albie, să curgă pâraie. Până la urmă, hotărâm să ne odihnim de-a-mpicioarele.

Ne aşezăm spate în spate, să ne încălzim unul de altul, umerii proptiţi de tulpina arborelui. Astfel numai o mică parte a corpului era în atingere cu apa. Ne lipim mai mult, spate de spate, haină de haină…Curând somnul ne duce, cum duc valurile frunzele căzute în mare…adormind totul: frigul, apa, gândurile toate, poate şi ultimul frământ. Cândva, într-un târziu, deschid ochii…

Deasupra, o bucățică de cer strecoară ziua printre crengi. Eram singur, întins într-o parte, un dig îngust de nisip şi frunze se formase de-a lungul corpului, devenit stavilă.

Nicu nu mai era lângă mine. Să fi plecat?

Rotesc ochii şi văd o grămadă inertă, nu departe de mine. Ne-am despărțit în somn. Fiecare a căzut într-o parte. Aşa ne-a prins somnul.

Mai trăieşte?! Era prima teamă, odată revenit din amorțite…

Încerc să mişc, dar corpul, lipit de pământ, nu răspunde!

Mişc mâinile cu greu, şi ele de plumb. Doar ochii au mai rămas întregi.

Nicu dormea cu fața lipită de pământ. Un dig de frunze cu noroi se lipise de corp ca un început de groapă.

Eram neputincios, dar groaza că mă voi stinge, atât de aproape de casă, după ani de pribegie, îmi răscolea viața, rătăcită încă în vine. Ridic mâna cu greu, o îndrept spre frunte, o împlânt în păr şi zgudui capul cu disperare. Continui mişcările cu picioarele şi reuşesc să degajez unul. În câteva minute scutur tot corpul încă întins.

Strig cât pot la Nicu, dar nici un răspuns. Mă târăsc cum pot până la el, şi-i pun mâna pe obraz. Era rece ca un mort.

Îl zgudui şi zbier, urlu de durere. Atât mai puteam face.

Deodată pleoapele i se desprind şi raza ochilor apare ca de dincolo de lume: amară, lină, împăcată.

Mă privea strein, nedumerit.

Îl scutur mai tare! Trăieşte!

- Scoală, frate! Se răceşte cafa! zbier cu bucurie amară.

- Unde-s ceilalți?

- Păi!…

- Nu s-au sculat încă. Cine ştie unde or fi ei săracii în ceasul ăsta.

Mă prind cu mâinile de crengi şi trag corpul după mine, până mă ridic în genunchi, apoi, încet, în capul oaselor.

O amețeală îmi împânzeşte ochii. Încă puțin şi mă trântesc de unde m-am sculat. Înfig degetele în lemn, încordez încheieturile în jurul lui să mă țin. Încet, voalul îmi cade de pe ochi, amețeala se duce. Capul însă rămâne greu. Încerc câteva mişcări să pun sângele în circulație. Dureri pe tot corpul se preling îndelung. Semn bun!

Simt viața cum revine, simt senzația omului întors în lume.

Mă apropii acum de Nicu şi-i prind mâinile în ale mele şi-l zgudui cu toată forța ce mi-a mai rămas. Îl trezesc! Trece multă vreme până îşi revine.

Odată amândoi în picioare, facem «un consiliu»: de unde să începem mai întâi?

- Cred că ar fi bine să căutăm paraşutele cu care a fost azvârlit materialul, îmbrăcămintea. Se pare că ne-au pus foi de cort, saci de dormit. Cu astea vom răzbate iarna fără grijă. Propun eu ca şef, cu responsabilitate mai mare (sic).

- Dacă tu crezi aşa, aşa să fie, că nu degeaba eşti şef!

- Ia-o mai încet cu superiorii, nu uita că eşti în uniformă. În cazul nostru, eu eram fruntaş, iar el simplu soldat.

- Noroc cu dl. fruntaş, că cine ştie unde am fi căzut! Dă-i înainte să vedem ce-o ieşi.

Eram doi copii ce fac primii paşi cu teamă. Îl iau de mână şi-l îndemn după mine, parcă am uitat să ne mai folosim de picioare.

- Ştii că tare-aş mânca ceva, înainte de treabă!

- Numai să găsim ceva!

Caută în sacul cu merinde legat de gât şi scoate nişte pesmeți, o bucată de şuncă şi, ca desert, bucăți de zahăr vitaminos.

Aşa am mai prins puteri şi parcă ne ținem mai bine pe picioare.

Ajunşi la locul unde a ascuns sacul, mai punem câteva frunze peste el, mai ştergem urme lăsate de bocancii noştri de munte «Gebirgschuhe», cum ar spune neamțul.

La jumătate de oră de mers, găsim un pachet fără paraşută. A intrat în pământ, făcându-se una cu el. Nimic nu s-a ales.

- Va trebui să-i căutăm paraşuta, că ne vinde! Nu poate fi departe, s-o fi desprins în cădere. Zadarnică osteneală. Nici urmă de paraşută. Calculez poziția mea de cădere cu a lui şi poziția pachetului şi rămân cam nedumerit. Busola îmi arată Nord-Sud, şi nu Vest-Est.

- Măi băiete! Eu am fost ieri în direcția asta, acum o luăm în cea opusă ca să-i găsim.

Tot urcând dealul, ne-am mai încălzit, am devenit mai vioi. La amiaz am revenit de unde am plecat. Nici urmă de om.

- Cel puțin de am fi avut aparatul cu noi!

- Ce prostie că nu mi l-a legat mie de gât, aşa aş fi putut să-i chem.

Mai gustăm ceva şi o luăm din nou la drum. De-acum de-a valma, direcția de zbor nu ne mai spune mare lucru.

Am frământat aşa pădurea, până pe înserate, ținând valea ca reper. Era să abandonăm totul şi să ne pregătim de culcat, când, coborând de vale, mai

fluierăm o dată. Nu mică ne-a fost mirarea când ecoului nostru îi răspunde un fluierat limpede.

Când colo, ce să vezi? Ion Chirilă şi Carapantea, cu sacii de merinde atârnați de gât şi câte un ciomag în mâini, coboară pe urmele noastre.

- Stai că trag!

- Sfântu' nostru! zbiară Ion şi ne sare de gât, plângând aproape de bucurie.

- Unde-i aparatul?

- Îi pus bine, n-ai grijă.

- Da-i întreg?

- Întreg, sigur că-i întreg, numai că s-a scuturat oțâră, când am căzut după scaun.

- Rău? îl întreb nerăbdător.

- Am căzut între doi brazi şi de frică să nu mă prindă cineva agățat, am tăiat funiile. Credeam că pământul e pe aproape.

- Şi?

- Era sub mine, dar la vreo 12 metri mai jos. Nu ştiu cum am căzut, m-am trezit după o jumătate de oră, cu oasele «mecite».

- Te-ai lovit rău? Ți-ai rupt ceva?

- Acum merge mai bine. Aseară nu puteam să respir.

Aduc din nou vorba de aparat, pe ocolite. Mă ardea să ştiu urmarea.

- Şi… aparatul a rămas în brad? Crezi…că a mai rămas ceva din el?

- Eu n-am umblat la el, l-am pus bine, aşa cum era.

- Mă poți duce la el? E departe?

- Colea în culme. În zece minute suntem acolo.

- Hai cu mine, de mai poți, să-l văd. Ştii că fără el ne putem angaja ciobani la oi, tot cu atâta folos.

Ajungem într-un suflet şi-l dezgropăm. Îl instalez, pun contactul şi…merge strună…recepția. Desigur că şi emisia merge dacă-i pun antena reglementară. Mi-a luat o piatră de pe inimă, acum vom mai vedea şi de celelalte.

- Cei doi unde sunt? N-ați dat de ei?

- Nu, nu încă, da-i vom găsi, că-i mare pădurea!

- De vor umbla ca noi din Vest către Est, apoi să ştii că de Crăciun vom fi toți împreună!

N-am greşit prea mult sorocul. I-am găsit, sau mai bine zis am auzit de ei trei luni mai târziu.

Ce se întâmplase cu ei?

Tânărul Tismănaru a căzut pe turla bisericii din satul Bunila, în Hunedoara, cam la 200 km de Teregova, şi s-a prelins cu paraşuta până jos. Ultimul a căzut pe un gard ce împrejmuia casa unui ţăran care s-a speriat de moarte. Alarma a fost dată imediat, în tot satul, de câinii care lătrau a lup.

Au fost încercuiţi de ţărani, înarmaţi cu furci şi topoare, sau cu tot ce au nimerit în grabă să-i lichideze.

- Staţi, oameni buni, noi suntem comunişti, trimişi aici cu treabă.

- Comunişti? Mama voastră! Aici e ţara noastră, duceţi-vă la ruşii care v-au trimis!

- Măi oameni! Nu suntem comunişti, păcatele noastre, noi suntem legionari!

Fie că oamenii pe aici, în fundul pădurii, n-au auzit de legionari, fie că nu-i credeau altceva, decât comunişti, un lucru era sigur: lumea se aţâţa din ce mai tare să-i sfârtece.

Când au văzut că n-o scot la capăt, Tismănaru, cu mandolina rusească întinsă în apărare, le strigă să se retragă, că-i împuşcă.

Nu s-au lăsat convinşi. În întuneric un băţ poate fi luat armă de foc şi arma un băţ de alun. Se apropiau din ce în ce, să-i înţepe cu furcile, fără de cruţare.

O rafală scurtă deasupra capetelor şi în câteva secunde n-au mai rămas decât furcile şi topoarele.

Apoi au fugit, înainte ca ţăranii să se trezească de-a binelea. Confruntarea a alarmat însă toată regiunea, iar noi, inocenţi, îi căutam peste tot!

După indicarea locului de cădere a lui Ion şi ortacului lui, în vârful dealului, la vreo 500 metri de noi, direcţia apare clară Nord-Sud. Deci, prima descoperire pentru conlucrare: pachete fără paraşută, direcţia contrară celei anunţate.

Poate au greşit, îmi ziceam eu, poate funiile s-au desprins în cădere… Dar piciorul în spatele meu, tot întâmplarea?… Acum să mergem mai departe, să vedem unde suntem.

Seara se lasă peste pădure şi un culcuş rămâne singura preocupare utilă. Ion şi Carapantea şi-au găsit bagajul, dar o paraşută a rămas atârnată la vreo 20 m de pământ, într-o prăjină de fag. Era ca un steag ce fâlfâie, să atragă de departe privirile.

- Vom vedea mâine ce putem face, acum să mâncăm ceva.

- Ce mâncare aveţi voi?

- Prea mult, nu!

Strângem tot ce avem şi cu durere constatăm că abia avem pentru trei zile, cu economie. Trebuie să ieşim cu orice preţ la lumină, înainte de a termina alimentele. Până atunci, la lucru. Ion prinde în beţe o paraşută mare, cât o foaie de circ, să ne facă o colibă. Aşa, cel puţin vom fi la adăpost de tot ce cade de sus, ploaie, zăpadă. Cortul fiind înalt, ne permitem chiar să aprindem un foc mărunt, să ne încălzească toate încheieturile amorţite.

Apoi o cafea caldă, făcută din tuburi mici, ne-a dat fericirea. De-acum vom sfărâma şi munţii, gândeam eu. Eram toţi roată, în jurul focului, ca la şezătoare.

- De n-aş fi eu, reia Ion, voi muriţi de foame şi de frig!

- Te-ai grăbit să sari din copac, să ajungi la vreme, să ne scapi din nevoi, îl hărţuiesc eu oleacă.

- Bine că nu ţi-ai tăiat funiile când erai pe sus, ne găseai mai repede, completează Nicu, şugubăţ.

- Voi vedea eu ce-ţi face de acum încolo!

- Planton, schimbul întâi, intervine «şeful», eşti mai îndemânatic, dar să nu ne scoli prea de dimineaţă, că azi a înserat devreme.

- Îţi baţi joc de omul bătrân?

- Când ai bătrâni, nu prea ai nevoie de ei, nu ştii ce să faci cu ei.

- Destulă vorbă că sting focul! Uiţi că-s mai mare în grad! La para focului lucea sârma de caporal pe umărul stâng.

- De-aş fi terminat armata, apoi ai fi văzut militărie!

- Terminat, neterminat, aici ce ai pe umăr contează! Acum la somn!

- Apoi, noapte bună! Să nu uiţi să pui ceasul să sune!

Mă lipesc de Nicu şi el de Carapantea. Formăm un singur corp, înveliţi în mantale. Lângă mine îşi face loc Ion, mai cald, mai voluminos şi în curând liniştea nopţii înveleşte toate grijile. A doua zi am ţinut sfat pentru ce avem de făcut mai întâi. Ne-am uscat hainele, ne-am dezmorţit corpul, am câştigat ani din viaţă într-o singură noapte!

Zorii apar devreme, toţi suntem în picioare şi ţinem sfat pentru ce avem de făcut mai întâi. Ne lipsesc încă doi. Nu ştiam nimic despre ei.

După o gustare foarte sumară, facem socoteală bagajelor, azvârlite cu paraşută separată.

Ne lipseau câteva, printre care bomba mare cu muniţii. Ne împărţim pe sectoare să împânzim toată pădurea, în căutarea celor doi şi a bombei.

Cel mai important era însă rendez-vous-ul de 9,30. Nu aş vrea sub nici un motiv să-l scap. Semn de viaţă celor rămaşi departe.

Alegem un loc pe culme, într-o mică livadă, între brazi. Ningea cu fulgi mari, împiedicând vizibilitatea la trei metri.

Doi de pază şi unul ajutor. Instalez aparatul sub două mantale, antenele cățărate la o înălțime puțin reglementară. Concentrez toată știința la primul contact, adevărat acum. O jumătate de oră dau semnalul, ascult, îl bat din nou şi iar ascult. Nimic! Condițiile de recepție foarte dificile, iar emisia nu mai fericită. Cu regret, renunț şi-l împachetăm în sacul lui; special tapițat pentru şocuri. Cu accesoriile, cântărea 18 kg, nu prea greu de purtat. Îi săpăm o mică groapă şi-l ascundem pe un pat de frunze, înainte de a-l acoperi cu grijă. Lucrul odată terminat, ne împrăştiem fiecare într-o direcție, cu consemn de întâlnire în patru ore în acelaşi loc, cu veştile culese. Busolele ne servesc de ghid, şi fluierul, semn de recunoaştere. După timpul stabilit, ne regăsim din nou, fiecare cu prada lui.

Nici o urmă de cei doi, în schimb s-au găsit sacii de dormit, care în realitate erau şase halate de infirmieri, albe, pentru camuflajul în zăpadă. Foaia de cort, nici de leac. La fel nici o urmă de muniții. Făcând bilanțul, constatăm că, în afară de hainele de pe noi, mâncare pe trei zile, o leacă de dinamită, n-avem nimic altceva.

Gustăm din nou câte cinci bucățele de pesmeți, o felie de şuncă, lată cât o rondea de salam şi completăm totul cu…apă de munte. Pe când mâncam, o rafală de armă răsună pe culme.

- Ce-ar putea fi?

- Cei doi, pierzându-şi răbdarea, în loc de semne convenționale, s-or servi de pistolul mitralieră, spune Nicu.

- Cea mai mare prostie e de a alarma regiunea prin focuri de armă, ca să-ți anunți camarazii. Eu nu cred că ar face asta. Cred mai degrabă că li s-a întâmplat ceva grav. Ne-ar fi găsit de atunci, ei pe noi sau noi pe ei!

Cădem toți pe gânduri. De trei zile de când ne învârtim în cerc închis, nu ştim nimic din ce se întâmplă în afara noastră. Prezența noastră a fost poate semnalată, iar jandarmii nu vor rămâne cu brațele cruce.

- Eu zic să nu mai pierdem vremea! Îngropăm tot ceea ce nu putem duce, şi să ieşim din zona de cădere.

Toți sunt de acord: în câteva clipe paraşutele ce ne-au servit de cort dispar sub pământ, cu frunze şi crengi deasupra.

Alături îngropăm şi hainele civile, ce fiecare le păstrase pentru orice nevoie. Rămânem toți militari, cum am căzut, camuflarea e mai bună.

Ni s-a tăiat pofta de mâncare, dar nu într-atâta să ne-o potolească.

Păstrăm cu noi bruma de bucate, aparatul şi…Ion ca şef de sabotaj, în loc de merinde îşi umple sacul cu o cărămidă de 4 kg de dinamită, o mină pentru cisterne, câteva capse cu întârziere, chibrite speciale. Vorba ceia, să nu-şi auto-desfiinţeze secţia.

-Tu crezi că ai putea fugi cu atâtea după tine?

- Nu pot pleca cu mâinile goale…ştii…

- Las' că vom veni pe urmă, după ce ne vom stabili undeva, şi-ţi vei lua tot ce-ţi trebuie.

- Ce-i în mână nu-i minciună, de unde ştiu eu când vom mai putea veni pe aici! insistă el.

- Cu asta, ca şi gol!

- Nu eşti gol, că-s grele. În adevăr, adunase vreo zece kg de material în totul, pentru orice eventualitate.

ÎNCEPE CALVARUL

Încărcat fiecare cu sacul lui, rămâne să alegem direcția de urmat. Ei n-au multe de spus, eu i-am adus aici şi eu trebuie să-i scot. Iau un punct de reper, cel mai înalt, de-acolo voi putea mai bine recunoaşte regiunea. Eram cam nedumerit. Cât am umblat nu am reuşit să identific un singur loc cunoscut, care să-mi fie familiar, cu toate că am colindat în lung şi-n lat regiunea înainte de a pleca din țară.

S-au schimbat multe de atunci, îmi zic. Nu voi mai recunoaşte nici satul, nici casa copilăriei?! Şi totuşi n-au trecut decât trei ani de atunci, cei mai grei din viață.

Dar, gata de mers, cu armele de îndemână, puțin camuflate, ne pregătim de drum.

Nicu ia harta, când voi recunoaşte ceva pe teren, să putem identifica locurile.

- De-o fi ceva, tragem, cât vom avea cu ce. Nimeni nu se salvează, când altul e la greu! Toți pentru unul, unul pentru toți!

- Aşa-i, confirmă fiecare, sau mai limpede, ne întărim din priviri, hotărârea.

Trecem valea prin mica poiană şi ne pierdem în pădure, în direcția reperului ales. După un ceas de drum, nişte tăietori de lemne ne încrucişează calea. N-am avut timp să ne ascundem toți, doi dintre noi au fost surprinşi. Grăbim pasul. Primul contact cu lumea ne poate fi fatal. Pe înserate, ne oprim aproape de culme, pe marginea împădurită, pândind pe cineva trecând, să ne lămurească. De ce avansăm, locurile îmi par tot mai necunoscute. Într-un vârf de culme, cu privirea întinsă peste o luncă de vreo 20 km de vedere, îmi dau seama că totul mi-e străin. Şi totuşi, trebuia de mult să fim ajunşi la locul ales de mine pentru lansare, Teregova.

Complet dezorientați, înainte de a continua, va trebui să ştim unde ne găsim, să nu ne pierdem sau să cădem poate în gura lupului.

Aşteptăm deci aici, cu riscuri, dar şi cu posibilitatea de a ne pierde în pădure fără margini, sau să luptăm cu şanse de «retragere».

Într-un târziu vedem un țăran trecând pe culme, grăbit. Ion, țăran ca el, veritabil, este soluția ideală.

- Măi Ioane, du-te tu că vorbeşti pe limba lui şi fă ca şi când ai căuta drumul spre Reşiţa, dacă mai este mult şi unde ne aflăm. Spui că eşti la paza uzinei şi că te duci acasă, în concediu, pe câteva zile, dar că ai pierdut calea. Dacă-l simţi binevoitor, cere-i nişte pâine sau mămăligă cu ceva de uns.

- Las' că ţi-l lămuresc eu îndată!

Cu căciula pe cap, în loc de capelă, fără armă, potriveşte să-i iasă ca din întâmplare în cale. Abia l-a văzut, că omul o ia la fugă. S-o fi speriat văzând militar pe locurile astea pustii.

Ion îl strigă şi, cu teamă, omul se opreşte din drum. Peste câteva minute, iată-i la vorbă. Urmăream consfătuirea nerăbdători. De ea depindeau atâtea!

Nu stau mult la sfat, îşi dau mâna şi omul pleacă mai calm de cum l-am întâlnit. Ion revine spre noi grăbit. După expresia feţei nu părea prea liniştit.

- Ce-i nou ? îl întâmpin eu.

- Pe dracu! Ştii ce mi-a spus omul acesta? S-a aflat că au fost paraşutaţi străini pe aici şi de ieri, Legiunea de jandarmi, cu premilitarii şi toate satele, îi caută.

Ni s-a încreţit oleacă pielea.

- Cel puţin ai aflat unde suntem?

- N-am putut să-i scot mare lucru. Ştiu însă că-i la Bunila, cam un ceas de drum de aici. Când l-am întrebat de Reşiţa, a dat din umeri. N-a auzit niciodată de numele oraşului, şi mai puţin de Teregova. Ca să nu-i arăt surprinderea, i-am cerut ceva de mâncare, că-s flămând şi i-am dat două mii de lei. I-am spus că-l aştept aici.

- Ai aruncat zarurile! Dar cum a ajuns vorba de jandarmi, aşa tam-nesam?

- Eu l-am întrebat de ce-i aşa grăbit? Mi-a spus că are un frate care păzea caprele şi că s-a speriat când a văzut atâta lume, cu jandarmii în frunte. A lăsat caprele şi a fugit. De atunci nu-l mai găseşte, era ca înnebunit.

Desfacem hărţile şi ne străduim toţi să căutăm. Să căutăm satul cu pricina, Bunila! N-am auzit niciodată de satul acesta în regiunea văii Timişului. Desigur vântul ne-a dus de cealaltă parte a Carpaţilor, unde am căzut.

Patru perechi de ochi scrutează harta, dar nici chip să aflăm satul cu pricina. Schimbăm harta şi luăm centimetru cu centimetru toată suprafaţa sub priviri.

După o jumătate de oră, Nicu găseşte un mic cătun, pierdut în fundul Ardealului, în regiunea Devei. Teregova era hăt departe!

Pentru a ajunge la loc sigur, va trebui să parcurgem câteva sute de km pe jos, urmând lanțul de munți împăduriți, cu busola, fără un pic de deviere.

Nicu, ofițer de rezervă, își ia misiunea în mâini, garantându-ne că ne va duce până la mal, şi noi toți, după el.

După configurația terenului, în şapte, opt zile, ar trebui să parcurgem distanța, dacă vom putea merge zi şi noapte!

Odată orientarea făcută, decizia e clară. Țăranul va veni poate cu mâncarea şi după el, gloata cu jandarmi. Acum ne-au dat de urmă.

Nu pierdem timpul. Seara se lasă deja peste dealuri, iar noaptea va pune distanță între noi şi urmăritori. Triem din nou materialul şi reducem totul la minimum. Mâncarea, nu mai grea de două kg, plus zahăr vitaminos, pentru prunci de lapte, o jumătate de costum civil, armele şi aparatul. Mi-am îngropat cu multă strângere de inimă căciula de astrahan cu care am plecat din țară acum trei ani şi pantalonii. Mai greu i-a fost lui Ion, şef de distrugeri, să se despartă de explozibil.

- Tu faci praf cu pumnul tot ce-ți stă în cale, n-ai nevoie de dinamită. Îți dau în schimb sacul cu aparatul!

- Dă-l încoace, văd că abia vă duceți izmenele!

- Aşa îmi place, şi i-l încarc în spate.

L-am dus cu rândul zece zile în şir, singura greutate ce ne-a mai rămas. Coboram văi afunde, urcam dealuri piezişe. Cu cât ceasurile trec, pericolul rămâne din ce în ce mai departe. Cel puțin, cel inițial. Ne oprim abia după miezul nopții, să ne mai odihnim oleacă, lângă o colibă părăsită.

Ion intră primul şi ceilalți îl urmăm la distanță, lăsând unul de pază, afară. Pe jos, fân proaspăt, am regăsit parcă culcuşul visat la plecare.

E de mirare, dar după atâta oboseală n-am dormit deloc. Ne zvârcolim tot timpul, unul după altul. Am nimerit într-un pâlc de pureci flămânzi. Ne-am sculat mai frânți de oboseală. Afară, ger sec. Usca tot în urma lui. Un vânt ascuțit ne taie obrazul şi ne întoarce repede în colibă. Tot mai bine cu gazdele! Am stat aşa de veghe, scărpinându-ne peste tot corpul. Nemaiputând suporta, am luat-o totuşi la drum. Când zorile apar, cu ele şi culmea unde am fost lansați. După busolă, trebuia s-o luăm în direcția opusă, oricum n-am putut să ne orientăm decât târziu, fără să vedem nimic, noaptea, ne-am întors de unde am plecat. Am rămas toți înlemniți! Ne-am întors în gura lupului!

- Măi Nicule, busola ta nu are cumva o hibă? Eşti sigur că n-am greşit calea?

- După elementele date, nu-i altă cale!

Ce-i de făcut? Să ne întoarcem, pierdem drumul, să înaintăm, dăm peste ei. Am decis să continuăm.

Jandarmii, premilitarii, mulţimea oarbă, mânată din urmă. La prima salvă, fiecare îşi va căuta salvarea. Hotărârea noastră de a răzbate cu orice preţ e mai puternică decât numărul lor. Şi-apoi, ce-o fi o fi, o dată sfârşeşte omul!

O iau înainte, aproape de Nicu, cu orientarea. Inima îmi bătea tare. Eram mai mult curios de prima reacţie.

N-am fost pe front niciodată. Ni s-a refuzat acest drept de a lupta pentru ţara noastră de către acei ce răspundeau de destinul neamului românesc. Se spune că după un anumit timp te obişnuieşti cu focul! Cel mai greu, să domini emoţia primului contact. Încercam să-mi stăpânesc reflexul organic în faţa pericolului. În ce măsură voi reuşi însă, mă întrebam, fără a putea răspunde. Eram hotărât şi asta îmi da încredere în mine. Dar voinţa? Care-i rolul ei în atari împrejurări?

Nu aveam de ales. Eram în zona de luptă, va trebui să acţionăm în condiţiile date. O oră mai târziu ajungem de unde am plecat. Urmăm coama dealului, ţinând marginea pădurii, să nu fim văzuţi. La o cotitură, un car cu boi. O fetiţă îi ducea de funie, şi un bătrân, cu toporul pe braţ, îndemna, din vorbă, boii la mers, alături cu ei. Abia am avut timp să ne trântim la pământ. Bătrânul, cu ochii iscoditori, înainta pe drumul de care ce trecea pe culme. A simţit ceva sau întâmplarea face că o ia spre locul unde eram noi, să caute… lemne. Fetiţa cu carul îi urmează agale. Cum eram întinşi cu faţa spre drum, capetele militare formau o linie ca de tranşee.

Deodată bătrânul scapă toporul din mână şi o ia la fugă, trecând în cale întoarsă pe lângă fetiţă. Aceasta, buimăcită, începe să strige cât o ţine pieptul: Tată! Tată! Tata însă o ţine la goană ca atins de streche.

Fetiţa, între 7-8 anişori, întoarce carul tremurând şi o ia pe urmele bătrânului, biciuind boii să-l ajungă. Bătrânul n-a văzut decât vârful capelelor, frica a completat restul.

Ce-i de făcut? Am căzut cam prost în cursă, drumul însă trebuie continuat.

Îndată ce moşul dispare, o luăm şi noi din loc, cu mai multă atenţie.

De-acum contactul cu inamicul s-a stabilit şi nu ne mai rămâne decât să evităm prima surpriză. Cine va surprinde pe celălalt mai întâi!

Bătrânul, e sigur, nu se va opri până la primul post de pândă să dea alarma!

Jandarmii se pare că au făcut multă gălăgie. Au îngrozit populația că paraşutiştii vor ucide tot ce întâlnesc în cale, bătrâni, femei, copii.

Reacția bătrânului, prins de panică, a fost prea brutală, ca şi a feciorului ce a abandonat caprele, să-şi scape pielea! Pentru ei, noi nu suntem decât nişte criminali fără Dumnezeu. De vom cădea în fața lor, fără putință de salvare, îngroziți, ne vor ucide cu topoarele fără a ne lăsa timpul să vorbim.

Mergând aşa cu grijă, o altă surpriză ne paşte. Patru care încărcate cu trunchiuri de brazi, însoțite de opt inşi, se întorc de la pădure.

Să fugim? Le dăm dovada cea mai limpede, să-i lăsăm să treacă, imaginația lor ne va mări numărul şi va grăbi dezastrul.

- Ioane! Du-te cu Nicu, opreşte oamenii cu carele, şi te faci că-i întrebi dacă nu i-au întâlnit pe paraşutişti, bineînțeles! Scurt, cu autoritate, fără explicații. Vezi ce-ți răspund. Dacă reuşeşti, îi laşi să treacă!

Eu cu Carapantea ne ascundem, dar nu-i pierdem din ochi, gata să intervenim. Strâng o grenadă în mână, cu degetul cârlig pe inel, pentru a produce panică înainte de a putea fugi.

- Să trăiți, don' şef! aud vocea țăranilor în cor, luând poziție de smerenie, cu căciula în mâini, în fața autorității supreme.

- Măi! se răsti Ion la ei, sunteți siguri că nu i-ați văzut? Să nu mă mințiți, că dracul e al vostru! îşi întăreşte Ion amenințarea înainte de a-i «elibera».

Şi-a jucat rolul perfect. Țăranii se uitau lung în urmă după ce au scăpat aşa de ieftin de «jandarmi». Probabil gândeau că puteau fi luați la urmărirea şi căutarea intruşilor, să piardă zile de lucru, să-i mai poarte la post drept complici. Figura a reuşit, dar ce-o fi după aceea? Ce-or spune țăranii în sat? Ne semănăm urmele din loc în loc. Se strânge tot mai mult funia de par!

Țăranii erau din Alunul, cătun nu departe de Bunila. Cu ocazia asta ne-am fi putut lipsi de ea - am confirmat sigur locul unde ne aflam.

De-acum părăsim culmea şi ne afundăm în pădurea deasă de brazi de construcție în care încă nimeni n-a pătruns, până la data hotărâtă pentru exploatare. Trei ore ne pierdem în întunericul de cetină, urcând şi coborând, cu simțurile toate la pândă. Dăm peste un râu repejor, cu o albie săpată între două dealuri, împădurite, lat de circa 5-6 m. Nu văd unde potera ar putea să ne aştepte, să ne culeagă ca pe nişte novici. Ne oprim şi ascultăm, dar nici un zgomot, afară de apa ce cade de vale, din piatră în piatră.

Nu era loc de trecere, nici pod, nici punte. Mult nu căutăm vadul, ne frige a grabă din spate. Primul intră în apă, în timp ce ceilalți îi acoperă drumul şi aşa, pe rând, ajungem toți dincolo.

Apa rece ne udă până la genunchi, ne taie picioarele.

Harta noastră prezenta un relief puțin încurajator. Munți între 1600-1700 m. Abia acum începe greul. Zăpada groasă de vreo 20 cm ne îngreuie mersul şi lasă urme evidente.

Corpul obosit, flămând, abia ne mai poartă. Ar trebui să ne oprim, să ne odihnim oleacă, dar gândul că vom cădea ne împinge, ne târăşte înainte.

Seara îşi azvârle plasa peste vârfuri, ne micşorează unghiul de mers. Singura noastră călăuză, busola, ne servea de reper, dar mergem mai mult după instinct.

Odihnă cereau fețele sleite, dar afară de cer nici un alt adăpost nu ne-ar putea încălzi. Cu cât urcăm, zăpada era mai adâncă şi acoperea chiar petecele de pământ rămase în jurul trunchilor de copaci.

Natura ne oferea aşternut alb ca giulgiul de mireasă şi nu-i puteam cere mai mult.

Unii rup crengi să facă pat, să îndulcească gerul sub ei, alții cad frânți pe nea şi în câteva clipe devenim una cu liniştea nopții. Într-un târziu, un junghi mă străpunge şi-mi întrerup somnul. Vântul ascuțit de ger sec mă înțeapă tot mai mult. Îmi clănțăneau dinții de frig. Picioarele nu le mai simt, încep să îngheț, îngropat într-un strat de nea ce s-a topit de căldura furată corpului, formând culcuş pe dimensiunea lui.

Degetele implântate în gheață, în somn, şi-au săpat şi ele loc. Parcă nu mai aveam sânge. Partea obrazului culcată pe zăpadă era ca ea, albă, stoarsă de viață. O durere cu lacrimi îmi zguduie tot corpul. Credeam că nu mai e departe clipa când nămeții o să-mi conserve trupul definitiv adormit. Îngrozit, mă zbat, mişc ce se mai poate mişca. Mâinile, de lemn uscat, le afund în zăpadă. Pojghița groasă de nea înghețată deasupra mă zgârie, dar sângele nu curge. Înfig mai mult degetele şi încep să frec neaua până simt durerea, apoi mişc corpul din umeri, capul şi, sprijinit pe mâini mă ridic în genunchi, ca pentru rugăciune. Continui mişcările şi de la un timp reuşesc să mă smulg din culcuş, să mă proptesc de trunchiul tare. Cu o lanternă la îndemână, luminez fața celorlalți, adormiți, albă, crispată în luptă cu gerul. Îi trezesc cu greu, în zori nimeni nu-i va mai trezi. Timpul îşi consumă începutul adormirii de apoi.

Orice ar fi, aşa nu putem sta de veghe! Ne înfrânge somnul şi sfârşitul va fi acelaşi. Adun în neştire câteva vreascuri, ajutat de Ion şi le îndosim între cetini. Câteva lemne mai groase formează vatra şi în curând focul prinde flacără! L-am încercuit cu genunchii, cu mâinile, cu picioarele

învelite în talpa de gheață. Curând durerile revin. Aş arde pe foc carnea înghețată să-i sting durerea ce-mi suge toată vlaga.

Zăpada se topeşte în jurul focului, curge devale, şi lasă loc uscat. Mutăm focul mai aproape, voind parcă să ne facem una cu el. Pe rând, somnul ne cuprinde şi-i doboară pe toți. Rămân de veghe cu ochii pironiți la văpaie.

Ion doarme dus, cu toate că e cel mai rezistent. Tânăr sănătos, ce a cunoscut greul iernii pe câmp, pe vânt şi promoroacă. Nicu, mai pirpiriu, crescut la Bucureşti la adăpostul marilor clădiri, şi-a întins picioarele pe foc alături de ramurile de lemn. Un bocanc la vârf a început să devină jar. Nu simte nimic până ce carnea a început să sfârâie. Trage piciorul cu un fel de muget surd şi-şi continuă somnul. Încet, să nu-l trezesc, îi învelesc în zăpadă vârful decapitat al bocancului. Primenesc tăciunii mai lungi, să ardă complet, petrec din ochi cum stropii de umezeală cad pe flacără cu zgomot de scrijeală. Jarul îmi arde obrazul de aproape, dar spatele este subțire şi «vântură» fiori. De-o parte arde, de-alta amorțeşte. Noaptea de veghe, sunt încercuit cu brazi. Ajunul, copilăria toată îmi țin de urât. Pomul încărcat de promoroacă, fără lumini. Coşulețul cu alune, colăcei, nuci…cu cuptorul cald…mă fură somnul…Se aprind artificii, stele scânteie vestirea, a început să ningă peste sufletul plăpând…

- Filoane, Filoane! Mă auzi? Scoală!

O voce de dincolo răsună ca un ecou. Un braț mă prinde, mă zguduie…

În jur, alb, sec şi capul de plumb. Ion îngrămădeşte vreascuri, tăciuni. Le aprinde. Îl văd prin ceață, apoi mai clar, până ce văpaia-i reflectează obrazul. Întoarce ochii spre mine, mă priveşte lung, cald, mă roagă parcă să-mi revin.

- Ți-e frig tare? Ai înghețat? O să vă dezmorțiți repede, numai să prindă focul putere. Vă fac şi o cafea caldă!

Închid iar ochii…iar trece vremea…multă? Nu ştiu.

- Bea până-i caldă, mă îndeamnă o voce. Simt aburul fierbinte. Îmi umflă nările. Trag cu sete. Mă arde, mi-e bine.

Cald, frig? Pe rând şi una şi alta. Tremur. Tot corpul îşi topeşte sloiul. Mă scutur, mişc, mă zbat. Curând lumina toată îmi dezvăluie taina.

- Unde-s ceilalți?

- Te simți bine? Uite-i pe aproape!

Erau încă întinşi între zi şi noapte.

- De ne urmăreau, apoi, ne puteau duce cu pat cu tot. Nici unul n-ar fi spus «ba», dar se zice că frica păzeşte…pădurea.

- Desigur, Ioane! Dar cât îi ceasul?

- Nouă de dimineață.

- Atunci n-am dormit mult, când am deschis ochii nu era mult înainte de ora cinci.

- Asta poate ne-a fost norocul!

- Pune, Ioane, lemne pe foc, pune toată pădurea, fă-l mare să intre căldura în noi, că vara-i departe!

Peste puțin se întoarce cu brațul plin de copăcei, uscați de umbra celor mari. Şi aici cel mai tare învinge! Lupta pentru viețuire nu cunoaşte lege. Lăstarii tineri, fragezi, dau putere văpăii ce creşte, se întinde să ne uscăm bocancii, învelitoarele, înainte de plecare. Nicu, aproape adormit, îşi contemplă bocancul retezat.

- Ai putea pune pe foc şi pe celălalt, să fie la fel. E mai estetic, îi spun eu.

- Şugubățule, îmi întoarce pe sub furca mustății vorba.

- De-l mai lăsai oleacă, îl făceai escalop vienez şi fără «marken» (cartela de grăsime).

- Îl pun dacă vrei să-ți fac plăcere, dar îi iau pe ai tăi!

- La vară!

Toată lumea dezmorțită, stingem focul, cu strângere de inimă, îl învelim în zăpadă, zăpadă ce-şi reia haina albă, o clipă deşirată. Ştergem orice urmă a trecerii noastre pe aici. De altfel nu cred ca picior de om să calce pe aici înainte de primăvară. Cât sunt jandarmii de curajoşi, n-au îndrăznit să se afunde în pădure, pentru că ea nu le poartă noroc.

Fiecare copac ascunde o surpriză. Ş-apoi, pe vremea asta, se simțeau bine la soba caldă…

Tot Ion mai zdravăn, încarcă aparatul până ce ne-om încălzi pe drum. Picioarele bușteni, degerate, abia le urnim din loc. Dealul ne-o lua parcă înainte. Îşi tot lungea plaiul, iar noi nu ne prea îndemnam la mers. Curând însă, ne facem una cu calea, şi urcăm din greu ceasuri lungi. Din când în când un scurt popas, împărțim anafura cu câte o felie de şuncă, să ne mai înzdrăvenim. Zăpadă tot mai mare, urcuşul mai greu. Ne apropiem de vârf. Poate l-am fi putut ocoli, dar unghiul de mers ne strică direcția. Spre asfințit, vârful R. rămase sub noi. Un vânt puternic, ce mătură tot în cale, ne umflă hainele să le desprindă de pe noi. Un frig sec îngheață urmele proaspete. Pe vremea asta nimeni nu s-a încumetat să treacă pe aici, la munte, de când Baba Dochia şi-a muiat cojoacele. În vârf stătea de pază un observator montat pe schele înalte de 5-6 metri. Ne urcăm pe el să privim în depărtările

ce coboară spre luncă. Era făcut pentru turiştii de vară. Pentru noi nu era decât mărturia anotimpului dus. Să mai avem mult? La distanţă oarecare de ochi, abia desprindem două repere, ce punctau zarea, la aceeaşi înălţime. Erau punctele noastre de reper în plus de busolă şi hartă. Ochii ne pot înşela, e mai sigur aşa. Fiecare din cele două colţuri întinse spre cer ne va lua o zi de mers, o zi lungă şi grea. Coborâm creasta vânturată de furii, să ne găsim adăpost în desişul brazilor. Gerul se ţine după noi, ne înveleşte în fulgi de gheaţă. Încă o noapte de chin. Înregistrăm în memorie reperul vârfurilor înalte şi ne afundăm în valea adâncă, până când lumina serii ne mai arată calea. Curând întunericul îşi reia locul. Ne oprim între brazi pentru o nouă noapte de odihnă, pentru cei ce or mai putea dormi. Nu îndrăznim să aprindem focul până ce nu va trece miezul nopţii, când nu va mai fi nimeni întârziat pe aceste locuri, să ne vândă urmele.

Rupem braţe de cetină, le aşternem pe zăpadă pentru culcuş, până ce mai distingem lumina de întuneric.

Mai adunăm câteva vreascuri uscate, grămadă, să le aprindem când lumea toată va fi adormită.

Mâncare? O cafea cu apă de zăpadă, câte trei-patru pesmeţi, o felie de şuncă subţire şi vitamine în cuburi.

Nimeni nu doarme, fiecare aşteaptă jumătatea nopţii, să aprindem focul înainte de somn. Pe frig e greu de dormit, doar oleacă de căldură şi somnul ne fură.

Mai stăm la vorbă. Aşteptând, batem pe loc să nu amorţim, o dată cu fulgii de sub noi. Potrivim când somnul celor mulţi e mai greu şi dăm foc lemnelor să ardă. O flacără mare, ca de priveghiu, străbate întunericul pe sub poalele de brazi ce ating pământul.

Lumina ne prinde obrajii, căldura ne dezmorţeşte şi în curând somnul ne fură ca ieri, ca mâine, poate, cine ştie până când? Zorile, mai grele ca gerul alb, ne pun în rate pe picioare, că deveniseră şi ele peste noapte lemne uscate, fără pic de vlagă.

O mai fi mult? ne întrebam mereu.

La drum mereu, cu aparatul în spinare. Ne afundăm tot mai mult după cum spun busola, harta şi prevederile noastre. Pe alocuri, zărim urme de căprioare, singurele ce împart pădurea, munţii, cu noi. Nimeni nu scoate un cuvânt. Tăcerea devine lege consimţită de toţi, cât e ziua de lungă.

Seara ne prinde urcând primul gemen, ce ne rămâne de înfrânt. Ne oprim sub creasta lui pentru odihnă de noapte. Aceeaşi odihnă din bucăţi, acelaşi calvar. Parcă şi sufletul îngheaţă în a doua jumătate de somn.

A doua zi, pe la prânz, călcăm vârful. Pe sub cetina încărcată de zăpadă zărim ochiuri de verdeață ca un pat desfăcut ce ne îmbie la odihnă.

Descărcăm poverile şi ne lungim osteniți pe covorul verde. Pentru prima dată corpul se lipeşte pământului, care ne transmite, din adâncimea lui, aburii de viață.

E rece şi umedă iarba, dar transpirația corpurilor o face moale, primitoare. Mai facem o cafea tot din zăpadă topită, mai gustăm din alimentele ce devin, spre sfârşite, tot mai savuroase, înainte de a purcede la vale.

Mai jos, ne oprim la o haltă scurtă, apoi ne luăm fiecare sarcina şi ne pierdem pe panta plaiului, care coboară de-acum. Zăpada, tot mai mare, lasă urme clare, ce ar putea uşor conduce potera după noi. Doar fuga ne mai scapă. Cât ne-or ține puterile.

Batem aşa cât e ziua de mare, coborâş, urcuş şi iarăşi de la capăt, până ce al treilea vârf rămâne pentru totdeauna o grea amintire. Nu ne opreşte nici întunericul. Ne duc paşii flămânzi. E singura noastră scăpare. După miezul nopții, cădem pe rând, epuizați. Nici hainele nu mai țin. Au devenit atât de grele, că ne împovărează mişcările.

Ion, mai robust, se aşază puțin, se scoală din nou, se scutură din toate puterile, îşi îndreaptă oasele înainte de a adormi. Tot vocea lui răsună în zori, înaintea celorlalți. Ne pregătise deja o ceaşcă cu cafea, şi ne îndemna, până-i caldă, să deschidem ochii.

O bem, ne face bine şi, din nou, somnul îşi reia firul. Când ne-am trezit de-a binele, soarele urcase de câteva prăjini pe boltă.

Aşa s-au scurs nouă zile de când am căzut, fugind mereu, cu teama după noi şi sufletul la buze.

Mâncarea s-a sfârşit de ieri şi nici o nădejde să procurăm alta. Mergem acum printre sate noaptea, iar ziua ne ascundem în tufişuri dese.

După hartă, n-am fi departe de Lugoj, o zi bună de mers. Îmbrăcați militar, cu bagaje şi arme, cum o să ne apropiem patru inşi de oraş? Plecați de vreo patru ani, unii dintre noi nu ştim nimic din lumea «nouă» în care am căzut. Hotărâm deci, în comitet restrâns, să plece unul dintre noi înainte, fără bagaje, doar cu pistolul.

Consemnul: să aducă cu orice preț alimente, înainte de a ne epuiza complet de foame.

Unul singur, necunoscând regiunea, risca să nu ne mai găsească, dar nu avem altă soluție.

Aşteptăm noaptea şi ne apropiem de nişte holde de porumb, unde găsim grămezi de snopi de coceni, ce ne servesc de adăpost. Aici punem la cale planul nostru.

Carapantea, lugojan, care nu era departe de casa lui, va pleca singur, iar noi îl vom aştepta aici.

Din vârful colinei unde eram, vedeam la distanţă mare, ca stelele pe cer, lumini multe. Oraşul nu era departe. De bine, de rău, până aici avem direcţia bună. Camaradul nostru, Carapantea, care ne lasă impresia de a fi în stare să ajungă şi, mai ales, să revină…se hotărăşte să plece.

Nu l-am cunoscut decât în ajun de plecare, dar zilele pline de emoţii de când am fost paraşutaţi ne-au apropiat de el. Se zice că sunt firi slabe care, încadrate de elemente tari, devin de aceeaşi calitate. Noi, în orice caz, nu avem dreptul să ne îndoim de buna lui credinţă.

Toată nădejdea noastră era în el acum. Eu cunoşteam Lugojul, dar nu aveam pe nimeni cunoscut.

După ce îşi înseamnă bine în minte locul de întâlnire când se va întoarce, cam două zile maximum, ne îmbrăţişăm ca nişte fraţi ce şi-au împărţit momente de neuitat. Pleacă urmărit de ruga noastră profundă. De-ar da Dumnezeu s-ajungă cu bine. Foamea nu ne mai ţine pe picioare.

Am rămas deci fără călăuză care să facă legătura cu cei ce au ajuns înaintea noastră.

Desfacem grămada de snopi, facem un stup ca o colibă şi ne aşternem culcuşul peste noapte. Prima noapte la adăpost, prima noapte pe moale, doar că-i lipsea o ceaşcă de căldură.

Deodată se aud, nu departe de noi, împuşcături repetate. Sărim ca arşi afară, cu ochii în direcţia fratelui plecat.

N-au trecut două ore de când a plecat. Pocnetele reîncep, de astă dată luminoase, înalte, de toate culorile. Predomină roşul în figuri geometrice, la intervale egale. Uitasem că războiul e în plin toi, că Rusia şi-a împrăştiat armatele pe tot spaţiul românesc, în urmărirea duşmanului.

Să fie trupe de instrucţie sau manevre pe aproape? Sau nenorocirea cea mare? Omul nostru a fost reperat şi acum, prin semnale luminoase, ne caută urma.

Semnalele se întindeau pe o mare suprafaţă de cer şi se deplasau în ordine ce pare a fi stabilită.

Refacem stupul, ştergem urmele şi, cu povara în spate, o luăm iar la fugă.

Încotro? De unde am venit?

Nimeni nu mai judecă. Trebuie să ieşim din această cursă până ce noaptea ne-o mai îngădui.

Străbatem ogorul şi intrăm în tufişul ce se găsea la margine, format din mărăcini şi trandafiri sălbatici.

Obrazul, ca şi hainele, zdrențe. Foamea ne stoarce ultimele forțe. Nu mai puteam fugi. Nu mai putem face câțiva paşi! Eram la ultima fărâmă de efort.

Ascundem aparatul şi bagajele şi ne oprim la câteva sute de metri de ele. De aici doar duşmanul ne va mai urni. Eram hotărâți să ne vindem scump pielea. Din când în când câte o rachetă mai tulbură întunericul, tot mai departe de noi. Am adormit cu ochii la cer, pe pământul gol şi stomacul tot pe atât de gol. De nouă zile, doar gustări, să nu pierdem obiceiul de a ne hrăni. Dimineața cercetăm locul. Seara vom reveni la coliba de coceni, cum ne-a fost vorba. Eram într-o văişoară, destul de luminoasă, cu ogoare şi livezi pe aproape. Era izlaz de comună.

Căutăm un tufiş mai des, unde să ne stabilim cartierul general.

Un soare cald împrăştie raze de primăvară. Ne întindem mantăile şi adormim din nou, la distanță unul de altul, pentru a evita de a fi surprinşi grămadă.

- Ce faci aici, camarade? aud deodată o voce pe lângă mine. Tresar speriat, cu mâna pe pistolul mitralieră, să scap ce s-o mai putea.

- Păi… vezi matale… suntem o grupă de recunoaştere, de la regimentul 37! aud vocea lui Ion, autoritară, puțin legănată.

- Aha, dar unde-i regimentul vostru?

- Dar ce te priveşte pe tine? Cine eşti tu?

Îl văd acum mai bine şi eu, avea o pălărie verde, cu pană de stejar şi o puşcă cu două țevi pe umăr.

- Eu îs pădurar la sat şi…

- Apoi, vezi-ți de pădure, măi! Ia stai! Tu ai făcut armata?

- Pădurar fără armată făcută ai mai văzut matale?

- Frumos, îmi place! Aşa că tu ştii ce-i aia militărie? Ştii că nu-i glumă? N-ai văzut nimic, ai înțeles?

- Dacă-i treaba aşa, am înțeles… încurcă el vorba, puțin convins.

Ion îl strânge de-aproape, să-i dea lovitura de grație.

- Cum te cheamă? Din ce sat eşti?

- Păi de ce?

- Aş vrea să ştiu şi eu, că de!… poate îţi merge gura… ştii că se caută soldaţi pentru front, către vest, în Cehoslovacia, poate vei avea norocul să mergi cu mine, încă nu s-a gătat bătaia!

- Măi frate! Păi aşa mă crezi pe mine de slab de vârtuce? Nu-s muiere, să-mi umble gura fără măsură. Eu cunosc viaţa de militar… eu… îngână el vorbele şi-şi schimbă culoarea feţei cu galben…

- Bine, măi frate! Vezi-ţi de drum şi…să n-ai nici o grijă, dar…să nu dea dracul…

Îi văd bine cum îşi strâng mâna, bucuroşi amândoi, c-or scăpat unul de altul! Încurcat, trece pe lângă noi, trântiţi cu armele la îndemână şi-şi pierde urmele. În ce cursă a intrat? Dar noi!…

- Sfântu-lui de pungaş. Ăsta-i pădurar de mărăcini!

- Mi-a plăcut cum l-ai scuturat! îl felicit eu, dar acum s-o mai luăm din loc, că prietenul tău ar fi în stare să ne facă o mare bucurie!

- N-o spune nici lui tat-so ce-o păţit! Îmi cunosc eu omul, caută să mă liniştească. Am plecat totuşi în grabă. Am lăsat căldura în mărăcini şi bagajele prin jur. Alte ore de mers, pân' s-o dus toată tihna strânsă în orele de soare.

Se apropie din nou seara. Fratele nostru a avut tot timpul să se întoarcă în noaptea asta, de i-o ajutat Dumnezeu să scape cu viaţă. Căutăm locul părăsit, că trebuie să ne găsească la stupul de coceni, aşa ne-a fost vorba.

…dar dacă l-au prins şi vine însoţit? Gânduri negre ne cutreieră mintea. Prea multe au trecut peste noi, de când a plecat el. «O nouă surpriză», cea mai dură, ni se pregăteşte, poate!

- Eu aş zice să ţinem cocenii sub ochi, de la mare distanţă, gata la orice, îmi dau eu cu părerea, hotărât. Desigur, toţi sunt de acord, toţi, adică Ion şi Nicu, câţi am mai rămas. Nici unul nu aveam gustul să intrăm în capcană, chiar dacă ne ispitea culcuşul cald.

Strângem bine mantăile în centură şi ne trântim pe nişte tufe de mărăcini, aşternut tare, dar uscat.

Somnul nu se prinde, la orice mişcare ne apare umbra celui aşteptat.

Câte un iepure speriat de alte lighioane sare brusc, stricând liniştea nopţii, a celor ce stau la pândă. Toţi trăim aceeaşi teamă pentru scânteia de viaţă ce mai întârzie în corpurile noastre obosite.

Orice mişcare ne înfioară şi ne încearcă nervii. Şedem pe spini la propriu şi la figurat, veghem întunericul toţi trei deodată, aşteptând împreună un semn, o dezlegare. Nimic însă nu se schimbă. Cât de lungă e aşteptarea? Zorile ne prind în sfârşit!

Poate o veni cu ziua, ş-apoi mai avem noaptea următoare. Doar dacă ar veni?

Gândurile negre, nădejdea, defilează cu aceeaşi repeziciune. Nu ne lasă măcar timpul să ne agăţăm de unele sau de altele.

Foamea ne ia puterile! Ca să ne mai cruţăm, hotărâm să limităm la maximum mişcările. Am adormit deci pe aproape, cu soarele cald, binevoitor, drept acoperiş.

Visez o pâine albă mare, cum se face pe la noi, cu aburii calzi, ispititori. O prind între degete, o frâng şi o apropii de gura uscată. Un zgomot îmi spulberă tot praznicul, iar foamea, grea, dureroasă, îmi umple sufletul de deznădejde. Teama mă cuprinde! Îmi văd întoarcerea acasă stinsă pentru totdeauna…Şi totuşi…Atât de aproape.

Ziua toată se scurge, dar nimeni nu schimbă nimic din ceea ce nenorocul ne-a rezervat. O nouă noapte de veghe, noapte de chin, şi alţi zori ne estompează parcă ultima speranţă.

Nu mai putem aştepta. Printre mărăcini căutăm coroabe, fructele de spini sau rugi sălbatici, dar nimic. Poate rădăcinile să ne mai servească de hrană. Gerul iernii, sau păsările, mai flămânde ca noi, au descoperit înaintea noastră boabele astringente de mărăcini, că nici de astea nu mai găsim.

Istoria fiului risipitor ni se potrivea aidoma, cu singura deosebire că noi ne-am părăsit casa, familia, pentru prea marea dragoste de neam şi ţară. Dacă asta ar putea fi un mare păcat!

Ne oprim din căutare. De-acum nu mai putem conta decât pe puterile ce mai rătăcesc prin corp, pe norocul nostru de a ieşi din această situaţie.

Şi cât eram de aproape de ţintă!

Nu! Nu aşa va trebui să sfârşească un început plin de elan, plin de nădejde.

Eu, cel ce cunoşteam mai bine regiunea, ei fiind străini pe aici, îmi dau seama cu groază că sunt complet dezorientat. Se uită amândoi la mine, întrebători…Privirea mea vagă le răspunde în gol.

- Să mergem înainte, pe urmele celui plecat. După busolă, după hartă, cum am ajuns până aici, vom face şi ultima bucată de drum, ne îndeamnă Ion.

- Uşor de zis, dar de unde începem? întreabă Nicu. Unde ne aflăm? În primul rând!

- De nu putem să ne folosim de hartă, apoi lasă-mă pe mine să ies la drum, să întreb pe cineva, nu putem sta aşa, insistă Ion.

Era riscant, dar era singura soluție, în cazul nostru. Cu ce energie ne-a mai rămas, o târâm la drum. Eu cu Nicu, cam ascunşi, iar Ion pândind un om să-i țină calea. Aşa trec alte ceasuri din cele rămase, dar nimeni nu se arată la orizont. Lăsăm toată prudența la o parte şi ieşim toți pe luncă, peste ogoare, cu armele la umăr, ca-n patrulare. Ion e primul ce-şi manifestă descurajarea. Bolnav de câteva zile, abia îşi trage bocancii grei prin zăpadă.

- «Mama ei de puşcă de-oi mai duce-o şi pe ea!» strigă el la capăt de forțe şi o azvârle cât colo. «Eu nu mai merg, de vreți, luați-o voi înainte, eu rămân aici, nu mai pot!»

Citeam pe fața lui palidă disperarea, revolta neputincioasă contra soartei ce ne zdrobeşte.

- Aşa-i de grea puşca, sau tu nu mai poți?

Ridic arma, o aşez alături de a mea pe umăr. Pentru noi era tot atât de folositoare ca şi hrana.

Se uită la mine, dar nu-mi răspunde. El, care avea replica vioaie, îl durea parcă ceva acum, dar nu găsea glas să se descarce.

- Dă-mi-o încoace! Oi duce-o eu cumva, dar să mai răsuflu oleacă. I-o întind, convins că numai aşa vom pleca.

Strânge dinții să-şi sfărâme deodată toată slăbiciunea ce-l cuprinse, o prinde de țeavă şi se propteşte în ea, ca ciobanul pe ciomag, lângă oi.

- Luați-o înainte! ne îndeamnă el, pornind încet în urmă trăgând puşca după el. Traversăm un lan de porumbişte. Muşuroaiele rămase ne îngreuiază mersul. Deodată pământul îmi alunecă de sub picioare şi mă întind cât sunt de lung. O durere vie îmi strânge spatele.

- Nu te grăbi! strigă Ion, îi mai ardea de glumă.

Mă scol cu greu, dar mă scol, încercând să zâmbesc colorat. Arunc involuntar privirea spre muşuroiul ce mi-a cauzat căderea, şi… ce să văd?

Un glob galben, luciu, îşi arăta fața ca de soare. Era un dovleac porcesc, rămas după strângerea recoltei, de cu toamnă.

- Suntem salvați! le strig de bucurie.

- Ai înnebunit, sau nu-ți lipseşte mult! deschide Nicu gura.

Lăsă povara ce atârna după el şi dintr-o săritură e lângă mine. Se uită o clipă şi dintr-o altă mişcare îşi înfige mâinile în zăpadă să-l scoată. Nu era uşor, era înghețat. C-o lovitură de bocanc îl desfac în două. Carnea roşcată-gălbuie de dovleac ne lasă o impresie de savoare rar trăită. Acum o să ne săturăm, un dovleac pentru trei! Prânzul nu durează mult. Fiecare cu o bucată în mână muşcăm cu nesaț. Dezamăgirea ne trezeşte repede la realitate.

Nu se putea mânca, era putred. Ni se oprea în gât. Rămân semințele, bune, chiar delicioase, dar prea puține pentru trei guri de lup. Totuşi atmosfera grea de adineauri, apăsătoare, s-a schimbat.

- Dovleacul tău, dacă era bun, ne omenea cumsecade, reîncepe ion mângâindu-şi mustața lui lungă, plecată «pe oală».

- Dacă?!…

Motivul era prea bun, să nu profit, să mai întindem câteva ceasuri de drum.

Acum zăpada lasă loc poienelor de iarbă. O turmă de oi păştea, sau mai degrabă părea că paşte, supravegheată de o femeie cu furca la brâu.

- Stați aici ascunşi! Să nu vă vadă, ne opreşte Ion. Eu mă duc să văd ce pot afla de la păstoriță.

Ne pitim după un tufiş şi-l urmăm din ochi cum se apropie de oi. Femeia, văzând un militar că se îndreaptă spre ea, zoreşte oile şi o ia din loc. Ion, după ea, grăbeşte pasul. Acum femeia lasă oile şi o ia la fugă.

Va ieşi prost, îmi zic. Toate calculele noastre au rămas fără nici un rost.

Ion a renunțat la urmărire şi se îndreaptă jumătate la dreapta. A văzut poate pe cineva. În adevăr, în clipa următoare, vedem un bărbat grăbit şi el în direcția femeii.

- Ia stai, măi frate! îl auzim pe Ion. Se apropie de el şi puțin după aceea îi vedem de vorbă. Nu stau mult şi Ion o ia în direcția pădurii ce se găsea la vreo 500 de metri. Am înțeles că nu voia să vină direct spre noi şi ne îndreptăm în aceeaşi direcție, protejați de un şanț adânc. Peste puțin, misterul se limpezeşte.

- Nu suntem departe de satul Tapia, doar treci dealul şi, într-o oră de mers, eşti acolo, ne spune el. Femeia credea că-s rus. Ştiți că or băgat groaza în lume, mai ales în femei. Le batjocoresc şi apoi le omoară.

- Ce aliați! Au dezrobit prada, s-o devoreze mai în linişte, grăiesc ca pentru mine. În orice caz, un lucru e sigur: lumea e îngrozită de eliberatori. Vom mai găsi camarazi dispuşi să-şi manifeste solidaritatea cu noi, pentru o nouă şi adevărată eliberare, dar şi cea mai grea?

Satul îmi este cunoscut, chiar foarte bine. Într-un an, odinioară, m-a adus tinerețea la hora satului. Îndrăgisem o fată, fata popii din sat. Poate s-o mai găsesc, sau părinții ei să mă mai recunoască de cumva ea s-a măritat. Le împărtăşesc planul meu şi le expun planul de urmat, de îndată ce ziua se amestecă cu seara.

- Aşa o lovitură de zile mari, nu întâlneşti două la fel! declamă Nicu ca răsărit din mormânt. Ne apropiem mai mult de sat şi ne stabilim postul de comandă la marginea pădurii.

Ei vor rămâne aici, să mă aştepte, iar eu voi pleca să deschid prima poartă pe pământul ţării după atât amar de pribegie.

Militar nu mă pot duce, bat prea mult la ochi. Rămân cu pantalonii kaki, peste care trag ciorapii de lână până la genunchi, iar în loc de veston, o haină civilă ce am păstrat în bagaje, pentru orice eventualitate. În cap o căciulă laie, ce-mi intră până la umeri.

În câteva clipe, eram demilitarizat!

Îngropăm aparatul şi bagajele ce le mai aveam suspecte într-un colţ de pădure bine reperat şi, astfel uşuraţi, aşteptăm înserarea, ce nu mai e departe.

Afund în buzunare câteva grenade, încarc browning-ul cu 14 focuri şi alte două încărcătoare în rezervă şi mă pregătesc să plec.

- Voi nu mişcaţi de aici orice-o fi şi să-mi răspundeţi la semnalul meu, că noaptea îmi va fi greu să găsesc locul!

- N-ai nici o grijă, dar bagă de seamă să nu te laşi prins. Dar ştii ce? continuă Ion, dacă aş merge şi eu? În doi e mai sigur!

- Nu, asta ar strica totul! Nu putem intra amândoi în sat, apoi în casa omului, fără a trezi bănuiala.

- Cum crezi! Dar…Dumnezeu să-ţi ajute şi…să te întorci cu bine! Mă îmbrăţişează ca pentru despărţire, lungă, cine ştie…poate pentru totdeauna.

- Nu uita că noi avem o datorie de împlinit, mă încurajează Nicu, şi că…trebuie să te întorci teafăr…Tu ştii că noi te aşteptăm…Mă strânge la piept, lipind obrazul lui rece de al meu să-mi dea curaj.

O şuviţă caldă îmi atinge faţa…şi el se despărţea, cu sufletul strâns…şi nu era decât începutul…

Când s-au format echipele, fiecare ne-am ales unul pe altul, fără să ştim nici unul dinainte. Era o afinitate şi…momentul ăsta era greu. Lugojanul nostru nu s-a mai întors, dar îi aveam adresa, pe drumul Tapiei, la suburbia oraşului. Le las adresa, de nu mă voi mai întoarce.

- S-o aveţi la voi, pentru mai târziu, acum nu vă mai gândiţi la ea, eu am să mă întorc în noaptea asta, să nu dormiţi!

- Noroc bun!

- În ceas bun! răsună glasul lui Ion, pierdut în întuneric, o dată cu paşii mei grăbiţi.

M-o mai cunoaşte oare? O vrea să-mi deschidă? Cel puțin de mi-ar da oleacă de pâine, să mai prindem puteri. O mulțime de gânduri mă frământau coborând spre sat.

Nu ştiu cât am mers aşa, când primele case luminate slab, la ferestre mici, îmi ies în cale. Peste puțin, potrivesc paşii la capul uliții şi…iată-mă în sat, în rând cu atâta lume paşnică. Merg ca un țăran întârziat pe holdă ce se întoarce acasă unde-l aşteaptă familia, cu cina caldă ş-apoi, odihna, în patul lui, răsplata unei zile de muncă.

Deodată cugetul îşi opreşte firul. Nu prea departe, voci şi tropot de bocanci anunță primejdia: jandarmii!

Nu mă mai pot întoarce. De aş face-o, ar fi prea târziu. Ş-apoi nu aveam mult de ales, odată va trebui să-i înfrunt.

Potrivesc dreapta pe trăgaci şi, hotărât, păşesc înainte.

Îi văd acum mai clar, erau patru, cu puştile pe umeri, în patrulă. Nu se observa îmbrăcămintea, deci întunericul va ascunde bine şi costumul meu.

La câțiva paşi de ei, îmi strâng toată inima în dinți şi…

- Trăiți! Don şef! strig cât mă ține pieptul, ca o uşurare, în timp ce, cu mâna stângă, ridic căciula larg, ca pentru închinăciune!

Nimeni nu a răspuns la binețele mele, la prezența mea.

Niciodată n-am simțit mai binefăcătoare indiferența, chiar disprețul, cu care-am fost oblăduit.

Şi-au văzut de drum.

Inima-mi bate puternic în piept! Nu-mi venea să cred că nu mi s-a întâmplat nimic. Atât de aproape de foc!

M-au considerat un țăran întârziat, ce le datorează respect şi plecăciune, atotputernicului satelor, jandarmul.

S-a petrecut totuşi ceva cu ei! Înainte erau mult mai zeloşi. Orice făptură ce dădea ochii cu ei, pe înserate, era oprită. Şi ei ardeau acum pe acelaşi rug cu lumea toată ce tremura de teamă.

Mai departe, opresc o femeie mai în vârstă s-o întreb de casa popii. Femeia îmi indică drumul şi, în câteva minute, mă opresc în fața porții.

O casă mică, veche, o credeai părăsită la prima vedere. Şi totuşi. O fi locuită. O lumină slabă se strecoară pe fereastră.

Un câine mare, de oi, sare pe poartă şi latră furios a duşman, a străin cel puțin.

Mai zăbovesc oleacă fără să strig. Câinele m-a anunțat deja.

Curând o femeie înaltă, slabă, îmbătrânită de ani, îmi iese în prag.

- Cine-i acolo?

- Om bun! îi răspund eu, aş vrea să vorbesc cu părintele!

Vocea mea a convins-o că nu-i un pericol, căci o văd îndreptându-se spre poartă, certând câinele să se calmeze.

Un zăvor se trage, uşa scârţâie în ţâţâni, chipul blând, cu părul alb, mă invită să intru.

- Bună seara, maică, îi grăiesc eu, scoţând căciula şi alunecând încet pe lângă ea, spre uşa tinzii, să fiu mai sigur că nu-şi va schimba părerea, odată în casă nu m-or scoate afară până nu mi-or asculta povestea.

Ajuns în tindă, recunosc bine totul, cu toţi anii petrecuţi.

Am fost la masa lor după ruga satului, cu fata preotului. Cunoştinţe vechi, rude de departe, prin alianţă.

Bat în uşă de câteva ori. O voce domoală mă invită să intru. În clipa următoare sunt în faţa bătrânului.

- Bună seara, unchiule! îi urez eu, cu figura veselă, sperând să-i răscolesc rostul venirii mele.

- Nu mă mai cunoaşteţi? reiau eu dezamăgit. Speranţa îmi rămâne totuşi întreagă.

- Nu! Dar cine eşti matale?

- Apoi…eu sunt…Filon…nu vă mai aduceţi aminte de mine?

- Tu eşti? Bată-te norocul! Şi-mi sare de gât, vădit, emoţionat.

- Te credeam mort, de atâţia ani de când nu se mai ştie nimic de tine! Pe unde-ai mai rătăcit şi cum de ai găsit tocmai acum momentul să te întorci, când atâta lume fuge? Acum e mult mai greu decât când ai plecat tu!

Ştia că eram legionar şi mai ştia că am plecat din cauza prigonirii.

- Bietul băiat! suspină bătrânul ca pentru sine. Dacă ar şti el ce-l aşteaptă, gândea el cu vocea sufocată.

Înainte de a-i răspunde, bătrâna mă priveşte cu aceeaşi emoţie, cu aceeaşi compătimire.

Erau doi bătrâni singuri, zguduiţi în liniştea lor de un fapt puţin obişnuit.

Bătrânul preot nu-mi dă răgaz şi reia întrebările mai încet, în şoaptă, conspirativ aproape.

- De unde vii acum? N-ai fost cumva prin Germania, după cum se spune?

- Chiar acolo, acum mă întorc!

- De ce n-ai stat pe acolo, că ăştia te omoară dacă te prind? Omoară ei şi lume de cealaltă, dar pe voi care…

- Ştiu şi nu mă aştept la îndurarea lor!

Cu bătrânul trebuie să schimb tactica, e prea emotiv şi uşor alunecă spre frică.

Eu am nevoie de o bucată de pâine şi câteva informaţii, să pot ajunge până la destinaţie.

Atât, apoi să nu mai ştie de mine. Poate şi el va fi mai bucuros să uite totul. Prea-i periculos ce face!

- M-o ajuns dorul! continui eu, de trei ani nu mi-am mai văzut pe ai mei. Mă cred poate mort. Aş vrea să mai trec o dată pe acasă şi apoi să plec iar dacă n-oi putea să mai stau pe aici. Vin pe jos, de trei luni de zile. Am trecut prin linia frontului. Acum, mulţumesc lui Dumnezeu, c-am ajuns aproape de casă, apoi ce-o vrea Cel de Sus!

- Vrei să te duci pe-acasă? Să nu faci asta! mă imploră el îngrijorat. Te prind şi n-o fi bine de tine.

Pe mine foamea mă sfâşie. Povestea, cât o caut de scurtă, se prelungeşte cu alte întrebări. Trebuie să atac direct ce mă doare, c-om vorbi după aia, de tot ce-o fi de spus.

- De câteva zile n-am mâncat nimic, n-am îndrăznit să cer la nimeni, de teamă să nu mă denunţe. Vin tot prin păduri şi mă feresc de lume.

- De ce n-ai spus imediat? sare preoteasa ca friptă şi iese pe uşă. Femeia tot femeie. Virtutea ei e sensibilitatea, mila şi inima deschisă.

Abia am terminat vorba cu mine însumi, că bătrâna se întoarce cu braţele încărcate cu bunătăţi. O sticlă de vin roşu, o pâine mare, albă, cum se face pe la noi, o farfurie de cârnaţi fripţi şi carne de porc. Îmi creşteau ochii. Atâta abundenţă într-o singură casă pentru un singur om!

De trei ani de zile n-am mâncat să mă satur, tot de atâta vreme n-am văzut pâine albă, cozonac de Crăciun! De mult i-am pierdut şi gustul. Nu mai aştept invitaţia! Trag scaunul aproape şi primul aliment ce-mi cade în mâini e pâinea ce se frânge ca anafura de cuminecătură.

Îmi umplu gura, amestec sau mai degrabă înghit. O umplu aşa de multe ori, să o simt cum atinge cerul gurii, să-i simt gustul uitat, să-mi satur tot corpul lihnit.

- Ia şi carne! Cârnaţi! mă îndeamnă bătrâna, în timp ce popa toarnă în pahar vin ce se prelinge, gros, ulei, lăsând dâră pe pereţii sticlei.

- E atât de bună pâinea, chiar goală. E ca un cozonac! le răspund grăbit, rupând din nou dintr-o felie mare, proaspătă, pe care bătrâna mi-o întinde binevoitoare.

- Bine ai venit! îmi întinde moşul paharul cu vin. Parcă eram singur, singur cu mine. Vorba lor mă surprinde. Abia îmi dau seama că mă observă.

Îmi revin greu la forma de respect şi de jenă, abia după ce foamea mi s-a mai astâmpărat. Ruşinat, prind paharul şi răspund cum se cuvine:

- Bine v-am găsit! Mustul dulce-acrişor ce astâmpără setea şi încântă inima dispare într-o clipă. Un altul îi urmează, ba chiar încă unul. Abia acum cârnaţii apar sub ochi ca un dar râvnit ani întregi.Prind tot cu mâna. Furculiţa, cuţitul, farfuria albă aşezată în faţa mea rămân neatinse, parcă pregătite pentru un alt oaspete.Unul, doi, trei, nu ştiu câţi… Curând înfrântă foamea, mă opresc.Dar ochii privesc belşugul, ce-mi surâde încă ispititor.

- Mai ia, mă încurajează bătrâna, plină de blândeţe.

- Mulţumesc, mulţumesc! bâigui privind în jur.

Amândoi şi-au oprit ochii asupra mea, într-o poziţie curioasă, plină de bunătate, de milă poate. Mi-au respectat masa, nu mi-au vorbit decât atunci când m-am oprit din ospătare, pentru a-mi da din nou curaj. Aveau parcă teamă să nu-mi strice pofta.

Nimeni n-a mişcat sau eu poate n-am auzit nimic. Trei în jurul mesei, dar numai eu mâncam. Ei se hrăneau din pofta mea. Să mă fi săturat atât de repede? Am început de mult masa? Erau întrebări vagi ce nu aşteptau răspuns. Tot ce era în mine treaz atunci, raţiune, imaginaţie, a fost absorbit inexplicabil de codrul de pâine albă şi mult visată atât de mult amar de vreme. N-am mai gustat nimic, cu toate că bătrâna vine cu alte bunătăţi.

Sarmalele mă ispitesc mai mult, era mâncarea mea favorită. Le refuz însă cu multe scuze, de data asta, spre adâncul meu regret. Prăjiturile rămân la fel, neatinse.

M-am grăbit şi acum le privesc. Un alt gând mă frământă acum. Eu sunt aranjat, nesperat de bine, dar, din toate aceste bunătăţi, doar pâinea de aş putea-o lua cu mine. A mai rămas o bună bucată de vreo 2 kg. Eu mă desfăt cu îmbelşugarea, în timp ce ei mă aşteaptă lihniţi!

Dar cum să încep? Să le spun că am drum lung de mers. Vor înţelege ei să-mi dea ceva în traistă.

- Cum ai făcut atâta drum şi ai scăpat până aici? reia vorba bătrânul, oarecum mirat. Cu această întrebare îmi dă apă la moară. La vorba lui îndrăznesc să atac direct problema.

- Nu sunt singur, mai am un prieten cu care am plecat. El e ardelean şi avem de gând să ajungem până la el, acasă. Odată acolo, îmi voi schimba şi eu numele, poate m-oi pierde în lume!

- Mare curaj! Dar prietenul unde l-ai lăsat?

- Mă aşteaptă la marginea satului să o luăm la drum cât îi întuneric, să ajungem la tren că ne-am săturat de mers pe jos. Pe tren nu cred să fie periculos?!

- Pe tren nu aveți loc de ruşi, nu lasă pe nimeni să urce, doar de-ți nimeri un tren de marfă care se întoarce gol de pe front.

Cuvântul «front» mă face să tresar. Şi noi avem un «front» de constituit, în care tot ce-i românesc să se regăsească, pentru a-şi apăra ființa, a-şi salva supraviețuirea.

Aşa aflu, fără ca el să ştie, tot de ceea ce aveam nevoie, ba chiar situația din oraş privind pe noii amici.

Între timp, bătrâna îmi pregăteşte traista.

Ce-o fi pus acolo, nu ştiu, dar când să plec, mi-o întinde. Era cam grea şi numai de-ale mâncării.

- Ține! Să aveți de drum!

Abia aştept s-o iau din loc. O bucurie mai mare n-aş putea vreodată duce cu mine! Despărțirea a fost duioasă. Eram pentru prima dată obligat să mint oameni de atâta bună credință.

- Ce viață şi asta! oftează bătrânul preot. Atâția ani la carte şi acum… pe drumuri… fără casă… fără nume!

Nu-i răspund. Nu aveam ce! Vorbele lui ascund poate o dramă. Drama atâtor români cu carte, ca mine azi, n-or fi mult mai favorizați de soartă. Eu însă păstrez în suflet un gând, un ideal mai presus de necesitățile elementare. La fel fac apel, pentru a-mi continua drumul în pacostea ce s-a abătut peste un neam întreg!

Eram oare convinşi că vom face mare lucru? Azi, idealul nostru îşi desfăşoară steagul să prindă sub fâlfâitul lui revolta toată ce mocneşte, aşteaptă semnalul.

Care semnal? Să eliberăm țara o mână de oameni, împotriva armatelor ce au învins vitejia prusacă tradițională?

Nu, nu asta! Să fim alături de cei robiți, să împărțim cu ei aceeaşi soartă, să fim ultimii a ne pierde nădejdea, înainte ca lumea toată să-şi dea seama că bolşevismul va deveni o amenințare pentru restul lumii, libere astăzi! Să răscolim permanent rezistența românească.

Să respingem resemnarea celor părăsiți, abandonați, să strigăm înainte de sfârşit că de veacuri multe, aici, românul e stăpân, că nici morții nu acceptă înstrăinarea pământului şi limbii româneşti. Că înainte de a abandona în mâna lor ceea ce strămoşii ne-au lăsat prin moştenire, va trebui să epuizăm din noi ultima scânteie de viață. Popoarele ce renunță la luptă

sub orice formă îşi merită soarta, iar cele ce-şi amestecă istoria cu pagini străine vor sfârşi în ruşine şi blestem!

Resemnarea consumă sufletele. Urmează apoi dispariția în masa fluidă fără margini, ce nivelează şi descompune.

Trebuie să avem permanent, clar, în fața lumii, spectrul descompunerii ce trebuie evitat. Să creăm rezistența contra bolşevizării. Iată o misiune ce renaşte nădejdea zilei de mâine, iată lupta în care fiecare român îşi găseşte sarcina de împlinit!

Cât vom putea face? Dacă însă n-o face nimeni? Lipsa actelor curajoase, sublime, rupe firul ce leagă prezentul de viitor, rupe legătura cu urmaşii, chemați să afirme dreptul pe acest pământ! Faptele istorice din trecut cer întotdeauna urmaşi de aceleaşi dimensiuni. Noi va trebui să începem primii, chiar de vom sfârşi pe primele baricade, numai aşa vom putea transmite celor ce vin după noi posibilitatea de a continua istoria pe arii demne de trăit.

Nu e o sarcină uşoară. E uriaşă şi ea va cere tot atâtea jertfe, care nu se vor termina o dată cu noi!

Cu toată inutilitatea aparentă a oricărei acțiuni disproporționate, trebuie să îndrăznim până la sacrificiu. E vremea marilor dăruiri, dar şi a unei uriaşe speranțe.

Rămaşi departe de ai noştri, ne-om pierde graiul comun, cugetul tot, printre străini. Ei, la fel, în disperare, îl vor pierde aici, unde s-au născut, copleşiți de numărul cotropitorilor. Numai cei ce simt aceleaşi dureri se caută. Numai frații se caută la mare nevoie! Cei îndepărtați uită, sunt uitați, şi se desprind încet din familia neamului.

Iată rațiunea supremă, legitimă, care să motiveze întoarcerea noastră acasă când potopul riscă să înece totul.

«Chiar acum ți-ai găsit să te întorci?» îmi sună în creier, în suflet, reproşul bătrânului, plin de îngrijorare.

Da! Acum sau niciodată. Aici îmi este locul.

Să părăsesc însă reflecțiile pentru a înfrunta realitatea. Ion, Nicu numără clipele, şi cu cât trece vremea, grija se măreşte. Trebuie să ajung la ei cât mai repede. După ce şi-or reface «moralul» din traista încă încărcată, vom vedea ce avem de făcut, cu mai multă limpezime.

Ulița satului, pustie; era trecut de miezul nopții. Toți dorm acum. Dacă voi întâlni însă jandarmii? La ora asta mă vor opri şi va fi mai greu de scăpat. Îmi amintesc că moşul m-a prevenit că nici ei nu îndrăznesc să iasă

noaptea târziu, le este frică de ruşi şi lor. Îi dezbracă să le ia hainele, să le vândă pe țuică, apoi îi împuşcă să şteargă urmele, în furia beției.

Ei văd în fiecare român un soldat şi în orice soldat un duşman? Circulă prin sate, în grupe, amețiți, după pradă. Cei întârziați pe străzi plătesc scump.

Peste puțin, satul rămâne în urmă şi țarina largă mă adăposteşte. Un ceas şi jumătate de drum. N-aş fi departe de locul părăsit de cu seara, dar nu recunosc nimic din ceea ce am lăsat la plecare. Toate reperele dispar sub mantia nopții care nivelează totul. Sunt complet dezorientat şi mă opresc locului să cuget. Să mă întorc din nou la capul satului, să iau calea cea bună? Mă va apuca ziua căutând.

Îmi amintesc deodată de fluier. Îl scot şi suflu încet. Sunetul se pierde peste dealuri în ecou prelungit. Liniştea nopții îi dă volum. Nimeni nu-mi răspunde. Reîncep, de astă dată din toate puterile, tot fără rezultat.

Iau un punct de reper, să-l recunosc la întoarcere şi, fluierând mereu, apuc o direcție, la întâmplare. Fac aşa, cărări de-a curmezişul, spre cele patru puncte cardinale, revenind de fiecare dată la centrul de plecare, doar, doar m-or auzi.

Nu ştiu cât de îndelungată mi-a fost căutarea, dar într-un târziu, străbate un sunet asemănător, abia perceptibil.

Grăbesc pasul în direcția lui, fluierând şi ascultând. Gândul că ar fi o cursă mă opreşte o clipă, dar, atras ca de un magnet, continui drumul.

Acum sunetul se aude mai tare, mai aproape. De n-or fi ei? Şi îndată încetez orice zgomot. De astă dată fluierul din fața mea se aude tot mai tare. Eu nu mai răspund, dar mă apropii încet de locul cu pricina.

Văzând că nu mai răspund, şi-au pierdut răbdarea şi deodată aud vocea lui Ion:

- Încoace, măi frate!

Îi răspund îndată cu mult curaj.

- Singuri?

- Noi şi pădurea, răspunde Nicu. Astfel echipa era completă.

Mi-au sărit de gât, parcă veneam din altă lume, bunicul cu bunătăți.

- Ceva mâncare? bâiguie Nicu într-o doară. Drept răspuns, le întind traista.

- Poate să fie ceva colea!

M-ar fi îmbrățişat din nou, dacă între mine şi ei nu exista un obstacol de netrecut în clipa asta, traista plină!

E rândul meu acuma să respect tăcerea celor ce se ospătează.

Întâi iese la iveală sticla cu vin.

- Se putea ospăț fără băutură! prinde curaj Nicu, o să te propunem pentru distincție excepțională, ochii îi străluceau.

- Termină mai întâi ce-i în traistă şi apoi te asigur că vei fi mai puțin mărinimos cu distincțiile! Nu-mi mai răspunde nimeni! Aceeaşi tăcere de cu seară a gazdelor mele, când eram eu subiectul. Pâine, cam trei kg, ouă fierte, cârnați şi… câte altele.

În mai puțin de o jumătate de oră, sarcina mea de drum e redusă la un pachețel, ce încăpea uşor într-un buzunar!

- Ei, acum îți retragi cuvintele? revin eu, să redau tonul normal.

- Nu că le retrag, dar o revizuire substanțială, trebuie să recunoşti şi tu că-i necesară.

- Aşa mai zic şi eu! Dar acum să vedem ce facem, am rămas pe cont propriu.

- Eu aş zice să ne odihnim vreo câteva ceasuri şi apoi vom hotărî, propune Ion.

- Nu, să hotărâm întâi şi ne-om odihni pe urmă, dacă şi asta o cădea în program. Iată ce cred eu că am putea face. Oraşul nu-i departe, după câte am aflat eu. S-ar putea ajunge acolo, nu cu prea mare risc, încă în dimineața asta. Vom trece satul înainte de a se lumina şi ne vom stabili postul de observație în dealul viilor, care domină oraşul la distanță de ochi, venind dinspre Tapia. Ajunşi acolo, vom găsi o colibă de vară, ce fiecare proprietar de vie posedă. Să ne adăpostim. Unul din noi, îmbrăcat militar, cu ordin de serviciu în regulă, va încerca să intre în oraş, să vadă ce poate face pentru a ajunge la țintă. Să dea întâi de urma celui plecat şi apoi să aranjeze intrarea celorlalți doi în oraş. Acest curier nu poate fi altul decât eu însumi, pentru că voi nu cunoaşteți regiunea.

- Cam multe drepturi îți arogi, mă opreşte Nicu, dar acum e rândul nostru.

- Ştiu, aşa ar trebui să fie, prin rotație, dar rândul vostru ar putea coincide cu o frumoasă încurcătură, în loc de a o scoate cu bine la capăt!

Ion stă pe gânduri şi nu ştie cum să înceapă.

- Da şi nu! Dar pentru că tu faci propunerea şi iar tu vrei s-o execuți, eu nu văd ce aş mai putea adăuga.

- Eu aş zice să fim doi soldați întorşi din concediu, în loc de unul. Aşa împăcăm şi capra, şi varza! îşi dă Nicu cu părerea din nou.

- Doi! Cum spui tu, ar fi mai bine! Le-ar părea drumul mai uşor, dar se strecoară mai greu şi în caz de harță în oraş, nu fac mai mult decât unul singur.

- Când pleci atunci? taie discuția Nicu sau, mai bine zis, când plecăm de aici?

- Până în dealul viilor ne-ar trebui cam două ore şi jumătate. Satul însă va trebui să-l trecem înainte de a se trezi lumea. Acum e ora trei. Vreo două ore de odihnă nu ne-ar strica.

Mai întâi, împachetăm bine aparatul, să nu prindă umezeală, şi-l îngropăm în loc sigur, bine reperabil pentru a-l putea regăsi. Fără el, am pierdut orice posibilitate de legătură cu comanda.

Astfel, totul pus la punct, ne întindem pe nişte crengi uscate drept aşternut, adunate de ei în absența mea. După o masă bună, un plan viitor, cu multe şanse de reuşită, un somn ar completa de minune programul.

Nu ştiu, frigul sau poate gândurile mă țin treaz tot timpul. De câteva ori privesc ceasul, parcă-şi încetinea mersul. Genunchii mi-au amorțit mai întâi, apoi degetele picioarelor. Curând tot corpul devine un tremur. Mă scol încet de lângă ei, întind oasele şi încerc să repun sângele în circulație. Gerul e mai ascuțit, mai viu, pe măsură ce ceasurile coboară spre zori. Nu trece mult şi se scoală şi ei.

- Mormântul ei de iarnă! mormăie Ion, trezit pe jumătate, parcă a luat-o cu ruptul. Nicu se scoală şi el, împreună, începem să batem pe loc, să ne mai încălzim. Cea mai bună soluție însă rămâne tot drumul. Ne-am obişnuit cu el ca țiganul cu scânteia.

Uşurați de bagaje, doar cu sacul de merinde în bandulieră - gol bineînțeles - o luăm încet spre sat. Eram o nouă patrulă, pe lângă cea oficială, intrată de cu seara la cantonament. Satul e pustiu! Lumea doarme ca dusă, dar noi stricăm liniştea la țară. Puțin şi ultimele case rămân în urmă, ca şi pădurea. Pe deal, la dreapta şoselei, zorile grăbesc apariția, să înlocuiască ceața nopții.

- Pe dealul ăsta, numit «dealul viilor», găsiți colibe părăsite, în ierburi înalte, unde omul se poate uşor ascunde. Nu vă duceți mai departe de 400-500 de metri, să vă găsesc mai repede! Nu uitați fluierul, răspundeți la semnal!

Toate amănuntele stabilite, o nouă despărțire, o nouă strângere de inimă şi…singur iar, după ani de zile, păşesc spre primul oraş românesc «ocrotit de liberatori».

În mai puțin de două ore, sper să ajung la casa lugojanului nostru. De-acum - calea, am parcurs-o pe vremuri, de câteva ori. Din urmă, oamenii se înşiruie spre târg, din ce în ce mai mulți.

Încetinesc pasul, să intru cu grămada, să mă pierd cu ei la controlul vamei, să văd ce se petrece, înainte de a fi surprins.

- Noroc, camarade! mă ajunge din urmă un țăran între două vârste, încotro?

- La cătănie, frate! Nu mai scap de ea. Tu, văd că o duci bine, lângă nevastă şi copii.

- Mai zilele astea am scăpat şi eu. Am avut parte de ea. De n-oi vorbi în ceas rău, aş putea spune că s-a gătat acuma!

- Bine-ar fi! Să dea Dumnezeu, dar războiul încă nu s-a isprăvit!

- Da unde faci serviciul? Te văd cam în vârstă, nu mai eşti de front! Aveam o mustață neagră, mare, cu barba de 3-4 zile, mă arăta trecut de vârsta armatei, mai târziu lumea mă va chema uica Ion, în viața clandestină.

- Îs la Cerc, Cercul Militar, nu-i rău, ce-i drept, dar nu-s acasă la mine. Ştii că dacă nu-i om la casă, nimic nu merge, muierile nu fac ele mare treabă!

- Ce să faci? mă compătimeşte el, poate-i scăpa şi tu! Da, de mult eşti concentrat?

- Drept să-ți spun, nici nu-mi mai aduc aminte de când nu mi-am mai văzut casa mea! Cum mă vezi de bătrân, nici de front n-am scăpat, m-am săturat de toate!

- Apoi, câți ani ai?

- Cam câți mi-ai da? Şi-l las să ghicească.

- Ce să zic? Îi fi pe la 40, 40 şi ceva (aveam doar 29 de ani).

- Contingentul 30, i-o tai drept răspuns.

- Aha! Se mulțumeşte cu atât, nu era tare la socotit sau, ca să rămâie om serios, nu risca un calcul greşit.

Tot vorbind aşa, ne apropiem de vamă. De obicei un polițai păzea intrarea, eu nu puteam să-mi risc şansa.

- Măi frate! Eşti grăbit?

- Nu prea!

- Ştii ce? Mi se băgă o pietricică în bocanci şi aş vrea s-o scot, să nu şchiopăt prin oraş. Ia-o înainte, că te ajung din urmă.

- Bine, o iau aşa, încet.

Scăpat de gureşul meu fârtat, mă aşez pe marginea drumului, făcându-mi de lucru cu şireturile bocancilor, dar nu-l pierdeam din ochi să văd cum trece vama.

Mai trec şi alţi oameni pe lângă mine. Bărbaţii mă salută ca pe soldaţi, cu «noroc, camarade», femeile se mulţumesc să arunce o privire furişă şi-şi văd de drum.

Văd acum de departe omul meu, ce trece vama fără să se oprească. Alţii trec din urmă fără măcar să azvârle o privire spre vamă. Să fie oare abandonată? Mă apropii acum şi eu, cu grijă, gata oricând să fac calea întoarsă, dacă nevoia mă va obliga. În dreptul casei, privesc pieziş, într-o doară, şi văd uşa deschisă, nici un semn de viaţă.

Îmi iau inima în dinţi, şi trec înainte. Nu era mare lucru, văd acum, nimeni nu era oprit. Controlul s-a autodesfiinţat, în faţa unuia mai eficace, cel al noilor prieteni, efectuat cam peste tot, nu numai la intrarea în oraşe. Pierd din ochi şi prietenul de drum, nici nu mai ţineam să-l am alături. Acum, singur, mă simt mai bine.

Primul gând, să dau pe la Carapantea, cel plecat de lângă noi, să văd ce-i cu el.

Dar de i s-a întâmplat ceva? Nu-i prudent să intru aşa peste el. Totuşi va trebui să cercetez. Casa lui îmi apare la câţiva paşi. Era ulița Tapiei, şi ispita mă împinge spre fereastră. Ciocănesc cu teamă, în obloanele închise, când o faţă slabă, căruntă, de bătrân uzat, îmi zâmbeşte cu înţeles.

Peste puţin poarta se deschide şi bătrânul meu apare, privind pe furiş în susul şi josul străzii şi apoi mă trage de mânecă să intru.

Era înalt şi slab, cu gâtul lung şi capul mic. Îmi amintea din filme figura lui Pat, alături de grosul Pataşon.

Ajung în casă, privind mereu în jur, îngrijorat. Surpriza a fost mare! Nu pentru mine. Omul nostru, plecat de câteva zile, nu se aştepta să mă vadă, să-i tulbur somnul, şi poate liniştea proaspăt înjghebată. Era, în adevăr, jenat.

- V-am căutat peste tot…dar…să vezi…ceaţa…n-am mai găsit locul…şi m-am întors…Uite şi cârnaţii, salamul ce am pregătit să vi-l aduc.

- Şi…nu ne-ai găsit? Era şi greu…dau din cap nedumerit. Vedea că mă îndoiesc de cele ce-mi povestea el şi…n-a mai zis nimic.

Am aflat mai târziu. Alte treburi mai urgente l-au reţinut. Puteam putrezi acolo aşteptându-l.

Mai târziu am aflat şi povestea paraşutării noastre în inima Ardealului.

Locotenentul Pfeifer, din serviciul secret al Marelui Reich, care era însărcinat cu pregătirea noastră, a trecut la inamic, înainte de terminarea războiului. Deci, în momentul când ne lansa pe noi, schimbase de stăpân. Toate bagajele au fost azvârlite fără paraşute. Noi, doar graţie harului Divin,

am scăpat teferi. În special eu, ca şofer al echipei, aş fi fost vizat în primul rând.

Poate, datorită ultimului gând de remuşcare al soldatului însărcinat cu execuția, am scăpat cu viață. Poate şi-a spus în sine «îi arunc deasupra țării, se vor sfărâma de vreo stâncă, spintecați de trunchi de copaci la coborâre sau înecați. Vor muri de moarte accidentală şi nu-i voi avea pe conştiință».

Decepția noastră va fi tardivă, dar gestul unor «prieteni» nesinceri măreşte considerabil amărăciunea noastră.

Dacă descompunerea în înfrângerea totală e aşa de mare, înseamnă că tot cancerul trădării muşca din plin.

Acum alta, în rândul nostru şi cea mai cruntă!

Să plec fără a mai întârzia o clipă? Unde? Şi apoi? Câteva clipe am rămas fără grai. Cei doi mă aşteaptă. Au rămas pe câmp. Oricând li se poate întâmpla ceva. Accept motivul şi încerc cu greu să înlătur îndoiala aparentă.

- N-am avut noroc! Dar acuma ce facem?

Îl las pe el să vorbească, îi las ocazia să se dezvăluie. A greşit ca oricine, la urma urmei. Orice greşeală cere o ispăşire, o portiță de reabilitare. Înțeleg să i-o ofer, constrâns de împrejurări. Şi totuşi, greşeala lui e din cele mai grave: abandonarea camarazilor la grea încercare.

- Unde-s Nicu şi Ion? prinde el curaj, vădit interesat.

- I-am lăsat în Dealul Viilor… va trebui acum să mă duc, să-i aduc, nu pot sta acolo.

- Las-o pe mine asta! Vino colea la căldură, mănâncă ceva, că ți-o fi foame!

Primesc totul cu docilitate. Îl vedeam grăbit să servească. Regreta poate gestul? Curând o cafea caldă, pâine cu unt, cârnați fripți se întind pe masă, să dezghețe atmosfera.

- Mănâncă fără grijă! Peste câtva timp, vor fi şi ei aici, am trimis să-i aducă. Le-o luat şi ceva de mâncare.

Era gata la orice. Nimic nu-i părea prea greu. În clipa asta a redevenit camaradul de drum. Aştepta parcă dojana, palme, chiar orice, în schimbul unei vorbe bune. Un cuvânt, o glumă, cum îi vorbeam odată, când eram una.

Ieşeau grele vorbele din mine. Le gâtuia revolta primei lovituri.

Am mai rămas trei şi, în adevăr, din cei şase, la plecare, mă simțeam legat şi gata la orice, numai de cei doi, lăsați pe deal. Unul pentru altul. Dragostea, încrederea, era forța ce ne lega, până la sfârşit. Viitorul va confirma, prin fapte, o camaraderie ce nu va cunoaşte piedici omeneşti, ce se va manifesta acolo unde încetează închipuirea îndurării.

- Ai întâlnit pe cineva de ai noştri? încerc să-i redau încrederea. Aveam neapărată nevoie să văd pe cineva, pentru a continua drumul.

- Da, am vorbit cu Ion Peța…o să-i trimit vorbă acum.

- Bine, bine-ai făcut! Şi iar tac. Tac ceasuri întregi, că nu ştiam cum să mai încep. Mi-era limba legată. Dezlegarea n-ar fi scos decât revoltă, reproşuri, scârbă.

M-au scos din încurcătură, tropot de bocanci, în tindă. Sar cu mâna pe pistol!

În starea asta, nimic nu mă mai surprinde!

Erau ei! I-a adus bătrânul, şi încă veseli, bucuroşi c-au intrat în casă de oameni, după atâtea zile şi nopți de frig şi foame. S-au îmbrățişat, vădit impresionați de moment, cel mai emoționat rămâne tot el. Nu avea chipul răutăcios, s-a lăsat, poate, dus de libertate, de întoarcerea acasă!

Acum începe ospătarea, uitarea a tot ce a putut să ne despartă.

La plecare, fiecare am primit 200.000 lei, bani suficienți pentru a putea mânca. Să ne odihnim şi apoi…

Supă de gâscă, gâscă fiartă cu sos, urmată de gâscă friptă la cuptor, cărnuri şi prăjituri, țuică, vin din cel mai bun, să răzbunăm toată lipsa atâtor ani de pomină. Ţigări româneşti, fiecare după gust. Toate astea o zi întreagă. Era ziua dezlegării, ai crede, ultima zi a condamnatului la moarte. Am sfidat atunci mizeria, modestia, cumpătarea. Am exagerat totul…pentru a recâştiga simțul normalului, al noii realități. Într-o altă lume, lumea noastră, smulşi de acum câțiva ani din ea, de ura fraților orbi, ce ne-au azvârlit peste hotare, să târguie, să vândă, fără opoziție, tot ce le cădea în mână. Până şi pământul strămoşesc, înstrăinat şi el, în cele mai ascunse locuri de păduri şi plaiuri de munți.

Poate ei îi vor primi şi azi pe cei ce vor căuta să ne vândă. Orice preț nu li se pare prea josnic pentru a-şi conserva hoitul în fața noilor stăpâni.

Va fi lung şi greu calvarul.

După o masă bună, odihnă bună! Fiecare într-un pat cald, moale, timp de douăzeci de ore, fără întrerupere, până a doua zi în zori.

Acum va trebui să pornim mai departe. Aştept să iau prima legătură cu oamenii cunoscuți dinainte.

RESTABILIREA CONTACTULUI CU ȚARA

Spre amiazi, contactul e stabilit.

La plecare, primisem de la Comandant parola pentru Ion Constantin, care m-a ajutat să iau primul contact. Aşa aflu că el este bine şi organizația în plină dezvoltare.

Omul trimis de el îmi propune plecarea pe înserate şi toți ne strângem lucrurile. Va trebui să plecăm fără întârziere, să ne pierdem urmele, ca prietenul nostru, lugojanul, să nu mai afle nimic de noi. Primul examen, pentru el, a fost concludent.

Aşezăm armele într-un geamantan, şi prietenul nostru, de o etapă, rămâne în urmă, ca şi pădurea ce ne-a adăpostit o vreme.

De acum firul se leagă de cel firesc, regăsit, de primii sosiți şi refăcut peste tot.

Străbatem acum oraşul, ca şi când făceam parte din el, şi ajungem într-o casă la cealaltă margine a oraşului, unde ne aştepta curierul regional. Era un tânăr solid, îmbrăcat în uniformă de locotenent de artilerie, se numea Ursu. Ne simțeam parcă între noi, militarii de ocazie.

După schimbul de parole, ne strângem mâna, plini de încredere. Era trimis de Ion Constantin, de la Timişoara.

- O să plecați de aici, să mergeți la Timişoara. În special matale, pentru consultări şi pregătirea programului de lucru, mi se adresează el.

- De-acord, dar mai întâi va trebui să căutăm aparatul şi bagajele. Nu putem pleca fără ele.

- Nu-l aveți cu voi?

- Nu! L-am îngropat la vreo 15 km de aici.

- De vă amintiți bine locul, mergem mâine să-l căutăm.

A doua zi plec cu el, ofițerul cu ordonanța lui. Nimic mai natural. De data asta înarmat, cu acte în regulă, cu un om care cunoştea foarte bine atmosfera din țară şi, mai ales, întreprinzător, curajos.

Am mers toată ziua pe jos. Abia am regăsit locul. Pe înserate ne întoarcem pe acelaşi drum, fiecare încărcat cu câte un sac greu.

Încă în aceeaşi seară, iau trenul spre Timişoara, cu el. Cei doi rămân pe loc, să mă aştepte.

Oraşul nu-l mai recunosc. Plin de ruşi, pare lipsit de viaţă! Magazinele închise, o dată cu venirea lor. Îndată ce însera, nici o vietate nu mai întârzie pe străzile care devin pustii. Din loc în loc, patrule sovietice «asigură» protecţia oraşului contra «bandiţilor» care au înteţit atacurile asupra paşnicilor locuitori.

Aceşti bandiţi nu erau altcineva decât soldaţi ruşi, în stare de beţie, în ultimul grad, ce atacau, dezbrăcau lumea, pe drum sau prin case.

În fiecare dimineaţă, zece, cincisprezece cadavre, victime ale «bandiţilor», se adunau la Spitalul de Stat Babeş. Aceşti «bandiţi» profitau de starea de confuzie ce domnea peste tot. Presa, organ roşu improvizat repede, anunţa la rubrica «mica publicitate»: găsit mort, ucis de necunoscuţi, pentru a fi jefuit.

Groaza stăpânea în oraşul ce până mai ieri era «ocupat» de nazişti.

Era spre miezul nopţii, când am ajuns la gară, şi trebuia să parcurgem pe jos tot oraşul, până la destinaţie, nefiind nici un mijloc de transport o dată cu căderea nopţii. Toată lumea se aduna de pe drumuri, să fie mai siguri acasă.

- Ţine pistolul mai la îndemână, mă avertizează Ursu, s-ar putea să ai nevoie de el.

- Pentru ce? Chiar în oraş n-ar fi prudent!

- Nu-i prudent, da-i practic! Aici legea celui mai tare e singura stăpână.

Am înţeles din două vorbe situaţia.

Până acum n-am întâlnit pe nimeni sau, mai bine zis, pe unde am mers noi, am evitat lumea. Când, de departe, vedeam grupe de soldaţi, schimbam ruta să nu ne întâlnim cu ei. Am ajuns cu bine, dar Ion nu era acasă. Un somn de câteva ore, aşteptându-l, îmi prinde foarte bine.

Abia a doua zi de dimineaţă ne-am văzut.

- Cum aţi ajuns, camarade Verca? mă întâmpină cu o strângere de mână.

- Cei doi, Tismănaru cu ortacul lui, au căzut în mâna jandarmilor? Nu i-aţi mai întâlnit? Nici el nu ştia încă nimic de ei.

Dacă ar fi fost prinşi, s-ar fi aflat, numai de n-or fi căzut în mâinile ruşilor, în acest caz, nimeni nu va afla niciodată ce au devenit. Toţi cei ce au căzut în mâinile ruşilor au dispărut fără urmă.

- Eu am plecat înaintea voastră, şi Comandantul mi-a dat un sistem de lucru. Voi nu veţi face nimic fără ştirea noastră. Ştiu că aţi venit cu material de sabotaj, pentru a-l utiliza, dar, deocamdată, orice acţiune este sacrificată organizării. Noi va trebui să ne refacem cadrele, să contactăm pe cei vechi, şi

acolo unde nu mai avem, să refacem organizația cu ceea ce vom reuşi noi să pregătim şi să încadrăm. Deci, totul e limpede, nici o acțiune de sabotaj.

- De altfel, acelaşi consemn am primit şi eu la plecare, de a nu întreprinde nimic înainte de a consulta comandamentul stabilit în țară, îndată după 23 august.

- Acțiunea din țară nu va fi izolată, a fiecărei echipe în parte, îndată ce ați atins pământul. Ea va fi coordonată de către un comandament şi nici un act izolat nu va fi îngăduit. Noi trăim prin organizație, şi prima grijă e să o refacem. Prin ea şi numai prin ea, printr-o comandă unică, vom putea domina şi dirija orice acțiune. Ea este elementul de bază. Disciplina legionară în locul dispozițiilor cu care am plecat, valabile până în momentul luării de contact cu echipa de comandă, sosită înaintea noastră.

Organizația, cu secții diferite, era, aici, o realitate. În ea noi figuram cu echipe de luptă, gata oricând. Echipele de luptă, aveau şi ele organizarea lor internă: secția sabotaj şi radio pentru contactul cu exteriorul.

Din echipele sosite, doar una a ajuns cu aparatul intact şi a reuşit să ia legătura cu Viena. Toate celelalte aparate, dereglate la cădere, sau poate înainte de îmbarcare, după ceea ce am văzut şi am trăit noi. Un argument bizar, unul în plus, în lanțul trădării.

- Va trebui să te întorci imediat în regiunea ta şi de acolo să încerci legătura. Vei primi tot ce va trebui să comunici. Nimic altceva nu vei transmite. Răspunsul de la Viena mi-l vei trimite imediat, printr-un curier personal. Cred că Ion Chirilă ar fi nimerit pentru această treabă, îndată ce legătura a fost prinsă.

Bine lămurit cu ceea ce aveam de făcut, mă întorc la cei rămaşi.

Era Ajunul Crăciunului. Acasă, ai mei se roagă pentru sufletul meu, poate. De trei ani nu ştiu nimic de mine, şi în toată Europa focul mistuie totul.

O clipă gândul de a ajunge acasă, o dată cu colindătorii, mă fascinează. Ar fi prea frumos, sublim, minunea reînvierii! O clipă doar, şi totul se spulberă. Pentru mine, întoarcerea acasă e încă departe.

În aceeaşi zi plecăm înapoi. Curierul nostru pare a cunoaşte bine toată regiunea. Ne însoțește, mai departe, spre Caransebeş.

Eram patru militari. Ofițerul nostru ne va proteja prin autoritatea galonului.

În gară suntem aşteptați. Un băiat cunoscut, chiar foarte cunoscut, Teodor Roman, fiul colonelului cu acelaşi nume. L-am lăsat mic la plecare, elev de liceu. Azi, om în toată firea.

Dă mâna doar cu şeful nostru, pe mine pare a nu mă cunoaşte. Luăm o căruță, ce ne lasă la o mică distanță de casa colonelului, mort între timp. Coşul de nuiele, încărcat cu armele şi aparatul, ia altă destinație.

Mă dau jos în mijlocul oraşului. Aici am petrecut toată copilăria mea, aici am lăsat cei mai frumoşi ani din viață. Cei săpați pe băncile şcolii. O lume întreagă mă cunoaşte…Vor fi uitat, poate, de mult de mine. Războiul a îngropat pe mulți, şi eu mă pierd în rândurile celor ce supraviețuiesc. Timpul uită încet totul…şi totuşi, cum eram în costum militar, cu mustață de rezervist, îmbătrânit, un prieten vechi care trecea pe lângă noi m-a recunoscut. A rămas pironit locului, cu ochii după noi. După câteva zeci de paşi făcuți, întorc capul, era în acelaşi loc, privind militarii ce se duc. Ar fi venit poate după noi, de s-ar fi trezit la vreme. În astfel de situații, reacțiile rămân tardive.

L-am întâlnit mai târziu, mult mai târziu, şi i-am spulberat toate bănuielile.

- Eu acum vin din străinătate, măi Ioane! Cum zici tu că m-ai văzut? Pe vremea aceea eu eram în Germania.

- Se poate! Da, se poate…dar eu aş jura, pe tot ce am mai sfânt, că te-am văzut cum te văd acum. Erai militar, cu mustață mare, arătai bătrân, cu mersul legănat.

- Om cu om seamănă, te-ai înşelat şi tu o dată!

- Se poate!…se mulțumi el să bâiguie, nu mai ştia ce să creadă.

Seară de Crăciun pentru toți. În locul pomului tradițional, nu e primul Crăciun fără brad - ne adunăm la vorbă. Au venit şi alții din oraş, cei ce se ocupau de noi, de pregătirea terenului pentru lucru, chiar de a doua zi. Printre ei, şi prieteni vechi, uluiți să mă vadă. Veneam doar de dincolo, de la Comandant, fostul lor profesor. Profesor de şcoală şi de Legiune, cum fiecare era mândru să-şi amintească.

Istoria îşi începea un capitol nou, cel mai sublim, ce duce până la jertfă, şi nici unul nu vrea să rămână în umbră. Venise şi pentru ei proba cea mare, mai mare decât optica lor de provincie, dar aveau un suflet nesfârşit ca să compenseze limitele geografice.

De acum fiecare îşi va alege locul ce-i convine, fiecare se va strădui să-şi găsească locul şi rolul potrivit firii şi capacității de dăruire. Nici unul n-a trecut neobservat, fiecare a avut partea lui de sacrificiu. Mărunți, necunoscuți până ieri, vor semăna de acum jaloane în istoria neamului, ce vor rămâne pe veşnicie lumină vie, să străbată timpurile, să strige urmaşilor: «După noi! Numai astfel vom supraviețui destinului vitreg». Tineri mulți, frați de cruce,

frați de mănunchi, vor intra în luptă cu tot sufletul, şi vor plăti scump dragostea de neam, împărtăşită în şedinţele de cuib. În faţa realităţii vor primi botezul focului. Curăţenia lor adaugă ofranda pură la şirul nesfârşit de jertfe. Urma să fie dăruirea supremă, tot ceea ce viaţa a putut zămisli mai pur, mai înălţător.

Un păhărel de bun venit, de regăsire, a fost tot ceremonialul. Nici colinde, nici vestitori, nimic din ceea ce anunţă Naşterea Domnului.

ÎN ACȚIUNE

Am adormit apoi cu gândul la ziua de mâine. Sunt mai bine de două săptămâni de când am fost paraşutat şi încă n-am luat legătura cu cei de dincolo. Mâine, când toți vor gusta bucuriile Crăciunului, o altă bucurie, de alte dimensiuni, de mare intensitate, va marca pentru noi adevărata sărbătoare. Un ofițer, adevărat de astă dată, fost frate de cruce, şi eu, soldat, ordonanța lui, cu sacul în spate, ieşim pe străzile oraşului, afară, departe, pe dealurile Corcanului, să ne încercăm norocul. Nu era nimeni pe deal. Clopotele se aud chemând prelung credincioşii la liturghie. Noi, întârziați, celebram înlăuntrul nostru, plini de speranță, acelaşi Dumnezeu, cu aceiaşi fiori.

Aleg doi copaci înalți de circa 15 metri, ce-mi vor servi pentru antenă şi-mi instalez aparatul, sub privirea interesată a îngerului de pază, ofițerul Ion.

Aici rolurile nu mai corespund uniformei, soldatul comandă şi ofițerul ascultă.

Nu se vede şi nu se aude nimic la mare distanță şi chiar de ne-ar surprinde cineva, «armata» impune respect, nimeni n-ar îndrăzni să se apropie.

- Pot să-ți fiu şi eu de folos, Filoane?

- Da! Şi încă foarte mult, să nu fiu deranjat în decursul ceremonialului.

- Dacă-i numai asta, fi fără grijă! Îmi cunosc eu treaba.

Întind mantaua pe zăpadă, şi aparatul deasupra formează masa de operații. Un vânt uşor legăna firul antenei, ce cobora din vârful copacilor spre aparat, prindea undele de departe, tocmai de acolo, de unde cu câteva zile mai înainte, îmi luasem zborul.

Aprind, să-mi reglez curentul din antenă, şi trec repede pe recepție. Nici trei minute de căutare, că o melodie cunoscută, foarte cunoscută, îmi cântă la ureche. Cuprins de emoție, cu mâna tremurândă, mă grăbesc să răspund.

În această împrejurare e prima dată când şcoala îşi dă fructe.

Sunt cinci minute de când sunetul îmi încântă urechea, şi rândul meu de emis ia formă de botez. Prind manipulatorul între degete, îl mângâi abia, apăsând uşor, cu vârful arătătorului pe cele trei litere: indicativul. Îmi venea

să strig, să însoțesc semnele, să mă audă, să le spun că le recunosc glasul. Răspunsul nu venea, întârzia! După trei minute, trec din nou la recepție. Dincolo, bate iar sunete lungi şi rare, ca pentru un începător, vocea lor răsună îndelungată. Aştept până termină indicativul şi când aud invitația «K», încep din nou, chem. După alte trei minute trec la recepție. Dezamăgirea îmi apare cu primul sunet, ce-mi zguduie în căşti. Mă cheamă din nou fără oprire. Nu m-a auzit. Trec din nou pe emisie şi bat încet, regulat, aşa cum am învățat, câteva minute. Schimb şi ascult: mă cheamă mereu, parcă strigă în pustiu pe cineva pierdut.

Vorbeau sunetele. Nu le mai determinam, le vorbeam cu o voce omenească, strângând în ele aceleaşi emoții, ca dangătul clopotelor ce cheamă credincioşii la rugăciune, ca strigătul de ajutor al unui naufragiat. Nu mă aude! îmi sună răspunsul, dureros şi lung. Verific din nou emisia. Lampa se aprinde, dar quarzul nu-l verifica. Îmi depăşea cunoştințele acumulate în şase săptămâni de şcoală. Bat totuşi din nou, cu nădejdea slabă de a fi interceptat, dar, revenind, îl aud bătând cifre. Îmi cere schimbarea de frecvență. Schimb repede şi iar încep. Cu acelaşi rezultat negativ. Ceva s-a zguduit în cădere, dar ce? E atât de sensibil. Cutia de emisie a primit şocul, de la 12 metri, când Ion a tăiat sforile ce-l legau de copac, să se elibereze de paraşută, înainte de a fi surprins agățat. Toată operațiunea a durat cam trei sferturi de ceas, până ce sunetul de rămas bun să-mi lase amărăciune pe unde. Pe mâine, îmi spune el…

- Merge? mă întreabă Ion, apropiindu-se de mine.
- Eu îl aud bine, dar el nu mă aude!
- Ce zice? Eşti sigur că-i el?
- De asta sunt sigur, dar la ce-mi foloseşte, dacă el nu mă recunoaşte.

Strângem totul şi ne întoarcem amărâți, amândoi. Pe mine m-a lovit crunt. O clipă de nădejde, ş-apoi totul se dărâmă.

Ce or crede de noi? Şi totuşi… eu eram bine cotat. Din vreo douăzeci, nici unul nu mi-a luat-o înainte. Al doilea era clasat la vreo 25 de puncte de mine. Erau patru pe aceeaşi linie: Nicu, Monu, Mâțu, Grimalschi. Iată însă, adevăratul examen.

Îmi venea să plâng de necaz, de neputință.

Cu foamea şi cu gerul, duşmanul ce ne urmărea, am reacționat organic, cu energia ce mi-a mai rămas, dar acum, ce pot face mai mult?

Mă simt copleşit! Şi-au pus toată nădejdea în noi, şi n-am reuşit nici măcar să luăm contactul cu ei. E aparatul de vină? Nenorocul? Tot una e! Prima încercare, primul eşec.

Las că venim mâine iarăşi, şi vom reuşi, mă încurajează fratele de cruce.

Venim din nou, câteva zile în şir, cu acelaşi rezultat. Ceva nu merge în cutia magică. Mă întorc la Timişoara, copleşit. Raţiunea misiunii noastre e pusă în discuţie, din moment ce aparatul nu merge. Nu puteam lua legătura cu exteriorul, dar vom face altcum! Rostul nostru nu se opreşte aici!

Ion Constantin, mai amărât ca mine, mă întreabă care ar fi cauzele acestei nereuşite.

- Nu cred să fie lipsa mea de experienţă. Aparatul a suferit în cădere şi o verificare de către un inginer specialist ne-ar da poate soluţia.

- Am avea pe cineva, dar nu cred să cunoască aparatul militar. Să încercăm totuşi.

- Militare sau civile, aparatele sunt aceleaşi, principiul nu are uniformă.

- Aşteaptă câteva zile aici, să-l iei înapoi, de s-o putea repara. Să-l încerci din nou!

Zilele trec, două, trei, patru, o săptămână. Toţi cei consultaţi rămân neputincioşi. Iată-ne lipsiţi, prea curând, de primele arme de luptă, încredinţate la plecare, şi asta dintr-o întâmplare stupidă! Las' că de ne-ar fi zvârlit la locul ales, în câmp deschis, şi în toate condiţiile de securitate, ar fi fost altceva. Cu dacă şi doară, s-ar putea explica multe. Situaţia e una, clară, simplă: dezarmaţi!

Aflu că din toate aparatele echipelor sosite, unul singur funcţiona, cu greu, pe undeva, prin Ardeal. Cel al lui Ion Maruşca. În timpul şcolii nu era totuşi printre cei mai buni. Se vede însă că se dovedeşte a fi cel mai descurcăreţ. Stricate în cădere toate? Nepriceperea oamenilor? Din circa zece echipe, una singură îşi împlineşte rostul, iniţial conceput.

- Ar fi un aparat aici, cu care au venit nişte băieţi pe jos, din Iugoslavia, ar trebui să-l vezi, de ai putea face ceva cu el, îmi spune Ion.

Am sărit numaidecât să-l desfac, să-l pipăi, să văd ce poate. Acelaşi model ca al nostru, cu baterii şi quartzuri, ce nu depăşea 8000 kcs şi cu toate accesoriile necesare.

Undeva, la marginea oraşului, la aşa numita «Casă verde» a pădurarilor, voi încerca noul aparat, cu quarţurile mele.

Drumul până acolo era însă periculos. O casă izolată, la vreo trei km de unde locuiam eu. Trebuia să trec prin faţa unei baterii antiaeriene ruseşti şi să înfrunt surpriza de a fi atacat de «necunoscuţi» sovietici, ce dezbracă şi ucid pe toţi cei întârziaţi după lăsarea serii. Gândul însă că aş putea reuşi minunea îmi spulberă orice teamă. De cu ziuă, un camarad transportă valiza

cu aparatul şi pe înserate o iau peste câmp spre locul ales, de pe strada Dacilor, unde locuiam. Strâng în mâini puternic două pistoale încărcate şi număr paşii, oprindu-mă la intervale scurte, să ascult, să pătrund întunericul ce ascunde misterul atâtor primejdii. Ajuns în dreptul bateriilor, îmi opresc respirația, hotărât să-mi vând scump pielea. Aud voci, ce vin din stânga drumului, disting limbă străină, ce-şi pierde ecoul pe luncă. Cât de sinistru îmi sună în urechi presentimentul că atât de aproape este de mine primejdia. Calc încet pe marginea drumului, aşteptând parcă ceva să mă oprească. Apoi nimeni n-ar mai şti nimic. Presa roşie ar relata convențional o nouă crimă: «un necunoscut (mi se potrivea de minune, eram în adevăr necunoscut) ucis de necunoscuți. Purta haine militare».

Cine oare ar mai căuta să afle de soarta mea? Camarazii îşi vor strânge inima în dinți. O lacrimă, o hotărâre, de a continua câți au mai rămas. Norocul sau ceea ce va aştepta în urmă păşea alături de mine. Noaptea îşi ascunde tainele. Pe cele bune, pe cele rele, ocrotind deopotrivă misterul.

Ajung cu bine la casa izolată, să pregătesc legătura ce trebuie să fie la orele unu din noapte. Cele câteva ore ce mă despart de ora fixată îmi frământă creierul de planuri, de emoții, ca înaintea primului examen. La ora fixată, numai urechi. Ascult, caut şi revin după cele cinci minute reglementare. Nimic nu-mi plăteşte, însă, osteneala. Totul e tăcere grea. Trec apoi pe emisia reglată din vreme şi încep să chem la rândul meu. După trei minute revin pe recepție, şi ascultarea celor cinci minute îmi reface speranța. Nimic însă, absolut nimic, afară de posturile străine, ce-şi traficau contactele obişnuite. Al meu se pierde în marea undelor, după cum chemarea mea se stinge în aceeaşi imensitate a neantului.

O jumătate de oră cu acelaşi rezultat. După cum am convenit la plecare, centrala trebuia să ne asculte, să ne emită, timp de o lună de la data lansării. Termenul trecuse deja şi poate au închis postul, şters din program, ca atâtea altele.

Revin în noaptea următoare, cu aceleaşi riscuri, aceleaşi speranțe, din păcate cu acelaşi rezultat. Cea mai grea era întoarcerea, pe la orele două şi jumătate noaptea, singur, cu toate instrumentele după mine. S-a îndurat Dumnezeu de mine, rătăcit în întuneric, mi-a cruțat zilele pentru alte dureri, ce se înşiruiau grămezi, pândind la toate răscrucile.

- Nu merge, măi Ioane, izbucnesc într-o bună zi. Degeaba-i mai caut.

- Tu eşti singurul care poți şti dacă mai poți face ceva, îmi răspunde el trist. Parcă vroia să-mi reproşeze că vina n-ar putea fi în altă parte.

O idee îmi vine în cap. Una ce-mi apare ca o adevărată revoluție în tot sistemul ăsta de legături interne. Curierii ce se deplasează cu atâta greutate, întâlniri ce nu arareori pecetluiesc pentru totdeauna soarta a zeci şi zeci de camarazi. Întâlniri ce corespund la atâtea curse întinse, în urma slăbiciunilor celor chinuiți, ce scapă nume, date, la limita răbdării umane.

- Zici că la Sighişoara ar fi un aparat care funcționează, îl ispitesc din nou cu un zâmbet amărui.

- Da, dar ăla îşi face datoria lui, noi…noi o avem pe a noastră!…

- Iată ce plan am! Şi-i explic amănunțit tot ce-mi frământă creierul. Am putea stabili, cu cele două aparate, legătura cu Ardealul. Cu celelalte aparate, fixate la Bucureşti şi în alte centre, vom reuşi să construim o rețea de legături permanente, prin contacte programate între comandament şi regionale.

- Ar fi posibilă o astfel de treabă? Se luminează la față, ca înaintea unei revelații.

- Ce ne-ar costa s-o încercăm? Nu voiam să risc o prea mare încredere în reuşita planului meu. În domeniul tehnic eram un profan, dar cu ceea ce ştiam eu şi inginerii legionari, îmi închipuiam că, dacă este posibil contactul cu Viena la câteva mii de km, de ce n-ar fi posibil aici, între noi, la distanțe mai mici?

- În câteva zile curierul din Ardeal trebuie să vie, te aranjezi cu el şi pleci acolo, ce se poate face, să stabiliți un program de lucru!

Peste câteva zile, în adevăr, curierul ajunge la Timişoara. Cu el, iau calea lungă spre inima Ardealului, cu sufletul încărcat de atâtea speranțe de reuşită.

Drumul până acolo nu era lucru uşor. Era ca în vremea diligențelor de poştă, pe etape. Cel plecat îşi lăsa testament în regulă, nu mai era sigur că se întoarce.

Mi-au fost necesare zece zile până la Mediaş, locul de întâlnire, cu opriri în gări mici şi mari, zile întregi în ger, pe cer deschis, cu gările pline de ruşi. La apropierea unui tren de marfă, mulțimea năvălea să se urce cu orice preț, să mai facă câțiva km, să se apropie de casă. Nu mai era lumea din ziua «eliberării» de «duşmanul poporului muncitor», de către armatele glorioase şi dezinteresate ale nu mai puțin glorioasei republici sovietice!

Patrulele ruseşti, care asigurau în fiecare gară trecerea trenurilor ce veneau sau se îndreptau spre front, încărcate cu muniții şi armament sau mai ales cu cisterne de benzină, împiedicau oamenii să urce, cu lovituri de armă. Efectul nu era totdeauna cel prevăzut şi atunci o metodă mai sigură intra în funcție. Eram în gara Coşlariu, nod de pe linia ferată spre Cluj, prin Teiuş şi

Arad, Braşov prin Blaj. Mă pregăteam să atac, împreună cu camaradul meu curier, un tren de marfă ce se punea încet în mişcare, direcţia Blaj, peste podul Mureşului, când tunete şi ţipete mă înţepenesc locului. Lumea, îngrozită, fugea din tren. De acolo veneau împuşcăturile. Ce se întâmplă? Aflăm repede. În capul trenului, de o parte şi de alta a locomotivei, aşezaţi în trăgători, doi soldaţi ruşi, cu pistoale mitraliere, trag focuri de-a lungul trenului, în mulţimea îngrămădită la scări. Unii cad loviţi de gloanţe, alţii răniţi, iar cei întregi fug îngroziţi. Împuşcăturile continuă la mici intervale, până ce trenul şi-a luat viteză, ca nimeni să nu se mai poată apropia de garnitură.

Ce era de făcut? Fiecare tren era acompaniat de aceeaşi muzică. Lume din ce în ce mai puţină încerca aventura. Riscul era într-adevăr nebunesc.

Petrecem noaptea strecurându-ne spre vagoane parcate, pe linii moarte, cu speranţa de a fi remorcaţi sau pândind celelalte vagoane de se mişcă din loc printr-o manevră surpriză, ca să ne strecurăm înainte de formarea convoiului. Trenurile treceau la mari intervale, şi dacă scăpam unul, ne trebuiau alte ore de aşteptare, pentru o nouă şansă. În fiecare gară pe unde trenul oprea, patrule ruseşti îl goleau de oameni şi din nou în aşteptare. Nu rareori, eram coborâţi, după abia o staţie de mers, câţiva km. Câţi nu şi-au pierdut astfel viaţa, pe toată reţeaua căilor ferate?? Morţi, semănaţi pe întinsul ţării, pentru curajul de a se crede încă la ei acasă.

Noi, de vom reuşi să urcăm acum, - nu eram departe de Mediaş -, vom merge până la destinaţie. După miezul nopţii, un nou tren intră în gară. O nouă speranţă ne aşteaptă. N-a durat însă mult, că-i desprind locomotiva şi vagoanele rămân moarte ca şi celelalte. Lumea, dezamăgită, reintră în gară. Noi, mereu la pândă, nu îndrăznim să ne adăpostim ca ceilalţi.

Pe nesimţite, o nouă locomotivă se leagă la capul vagoanelor şi în câteva minute o ia din loc. De astă dată, am reuşit şi noi să ne strecurăm pe platforma unui vagon deschis. Înainte ca mulţimea să-şi dea seama, locomotiva scoate un sunet prelung, se îndreaptă spre podul Mureşului. Nu s-a oprit deloc. Chiar la Mediaş, îşi continuă drumul, grăbit. Norocul nostru că în gară îşi micşorează viteza, şi am putut sări din mers, fără multă pagubă, doar câteva lovituri pe corp. Contactul cu pământul a fost cam dur. Am uitat să precizez că pe vremea aia toate trenurile de persoane au fost suprimate, lăsând calea ferată în totalitatea reţelei la dispoziţia ruşilor, pentru alimentarea frontului.

Cât de frumos îmi pare oraşul împrăştiat pe dealuri, case rare împrejmuite de copaci bătrâni. Într-una din aceste case, am găsit lăcaş şi prieteni vechi.

- Bată-te norocul, tu eşti singurul cu pricina? Cum de ai reuşit? Îmi aduc aminte că la şcoală nu prea străluceai în meseria asta, întâmpin plin de bucurie pe Ion Maruşa, ardelean, coleg de şcoală la telegrafişti, la Breitenfurth.

- Şcoala îi una şi praxa îi alta! Aici se vede rezultatul, îmi explică el, mândru de farsa ce-a tras-o tuturora.

- Deocamdată, ai dreptate, îngân, nedumerit. Dar cum se poate? Îmi scutur capul, el a reuşit şi eu…nimic.

Nu pierdem vremea. Îi explic pe scurt rostul venirii mele şi, încântați de plan, ne punem la treabă.

- Şi…merge strună legătura? nu mă reţin să-l ispitesc.

- Acum, mai rar, dar vin mereu. Dacă vrei să asişti la noapte la întâlnire?

Eram atât de curios să văd, să aud. Îmi părea cu neputinţă! Totuşi minunea s-a petrecut sub ochii mei. Un singur accident stupid te face tot atât de inutil ca şi aparatul stricat. Fixăm programul contactelor de probă şi mă grăbesc să plec înapoi, cu o mică speranţă, dar totuşi una, care să înlocuiască pe cea mare, dispărută prea timpuriu. Iau masa în oraş cu alte surprize. Camarazi de lagăr, strecurați prin front înaintea mea sau trecuți prin Banat, cu echipele sosite înainte ca ruşii să fi ajuns aici. Popa Aurel, sau Popicu pentru prieteni, Secu Şerban, sau Sămuţ, jucători celebri de volley-ball, din clubul «Elanul», unul din cluburile participante la campionatul de lagăr. Eu făceam parte din «Rarăul». Mai erau «Juveta» cu oltenii şi «Sportul Studenţesc» cu studenţii.

- Ştii că a murit Ionel? mă întâmpină Popicu, cu zâmbetul lui de copil, amărât şi trist. Am rămas ca trăsnit. Era atât de viteaz, şi credincios! De ce oare cei buni se duc înainte?

- Dar cum? Cum se poate? întreb.

- A răcit, o pneumonie galopantă şi în câteva zile s-a stins. N-am putut să-i anunţăm pe ai lui, şi l-am îngropat în cimitirul oraşului, sub nume fals. Camaradul Florea era funcţionar la primărie şi el s-a ocupat de formalităţi, ca să fie acceptat în cimitir.

Cuvintele lui îndurerate, tremurate, sunau grav. Era un trio nedespărţit: Popicu, Sămuţ, Ionel. Au mai rămas doi. Un camarad, plecat ca cei mulţi să

sufere alături de neamul robit, să-i redea speranța, să pregătească sufletele pentru rezistență, în fața tragediei ce amenința cu desființarea…

A căzut înainte de a-şi îndeplini misiunea. Câți din cei reîntorşi acasă pe ascuns vor mai rămâne? Şansele sunt minime, dar secretul cel mare zace în modul cum fiecare va şti să sfârşească. Fiecare ascunde în pieptul lui un nume de erou, demn de urmat, sau unul de mişel azvârlit la margine de drum. Fiecare, singur îşi alege calea. Pe el l-a supt pământul rece, i-a supt corpul cald, ce n-a mai găsit adăpost, gonit de străini şi vânzătorii de neam. Azi s-a amestecat cu lutul, dar mâine, acest lut va forma țărâna legământului, pentru generațiile viitoare. Săcuşorul cu pământ de la Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz, Ciuc, Vaslui, Râşnov va fi amestecat cu acela din mormântul lui Ionel Cristea, inginerul ardelean, şi al celor ce vor cădea după el, pentru a forma armatele dezrobirii.

La crucea lui îmi plec genunchii şi legământul făcut la plecare îmi întăreşte hotărârea.

Pentru noi nu mai este întoarcere! Vom cădea pe rând: Radu în luptă, Paşca în cădere cu paraşuta, zdrobit de stânci pe crestele Carpaților, Ionel Cristea, profesorul Tase, au despicat calea. Atâția pieriți fără urmă… Poate aşa, prin jertfa lor, a noastră, neamul ăsta va continua să supravieţuiască. Crucile lor sunt semne vii, lucitoare, ce ne arată calea spre adevărata şi singura lumină. Calvarul abia începe. Izbăvirea e departe.

Puterea de sacrificiu nu cunoaşte limite, ea se amplifică o dată cu timpul, cu încercările. Profesorul Tase a căzut, nu în luptă directă cu duşmanul, sacrificiul lui e de altă natură. O grenadă, azvârlită la antrenament, de un camarad stângaci, risca să ucidă un grup numeros. Camaradul Tase a țâşnit, a luat-o în mâini, să scape pe ceilalți, şi a sărit în aer cu ea. Dragostea lui pentru cei din jur, pentru camarazii în pericol, n-a cunoscut zăbavă. Instinctul dăruirii pentru o comunitate de trăire l-a împins fără ezitare. Aşa am trăit noi în grup. Aşa a înțeles el sacrificiul. Era prima jertfă în şirul celor fără de număr. Ionel Cristea era şi el pe drumul lui, care era drumul nostru, al tuturor.

Am plecat copleşit din Mediaş. Povara corpului mă apăsa greu, picioarele slabe abia o poartă. De aş putea să mai fac ceva înainte de a nu fi prea târziu. Gândul că voi putea reuşi planul conceput îmi dă forță.

Înainte de a pleca, întâlnesc pe Nea Nistor, cum îl chemam noi pe avocatul Nistor Chioreanu, şeful Ardealului. Fire dârză, hotărâtă. L-am cunoscut la Rostock, la Buchenwald, mereu pe linia celor ce refuză compromisul. Credința lui era fără rezervă. Ardelean din Sibiu, greu de urnit,

dar când a decis să ție frontul pe poziția stabilită era intratabil. Plec cu ultimele directive de la el, comandant de trupă, dar camarad de suflet şi frate de greu.

Eram singur de-acum. Nu! Nu singur, Ionel Cristea mă însoțea nevăzut, mereu aproape, mă încuraja, mă îndemna, mai mult decât prezența lui vie ar fi putut vreodată s-o facă. Atâția morți ne însoțesc astăzi… Mâine, mai mulți. Odată neamul tot, de vom fi vrednici de numele lăsat moştenire de părinții, bunicii şi străbunicii noştri, ce formează esența spiritului românesc.

În drum spre Arad găsesc un tren de persoane, de data asta, lucru rar. Găsesc un loc, într-un compartiment de clasa a treia, cu lume multă ce mergea la târg sau se întorcea de la țară, cu coşuri şi traiste pline. În fața mea, un om robust, în vârstă, păzea din ochi un coş mare, plin de ouă, acoperit cu paie. Se duce să le vândă, sau le aduce să-şi hrănească familia, lipsită de hrana elementară. Trenurile nu mai transportau alimente, oraşele erau golite de ultimele rezerve. Doar frontul avea prioritate, în detrimentul restului populației.

Eram îmbrăcat militar, în uniformă de aviator. Am uitat să precizez că la Mediaş era un regiment de aviație, şi prezența mea, în acest costum, atrăgea mai puțin atenția. Pentru control eram «înarmat» cu ordin de serviciu, pe care figura şi pistolul mitralieră de care eram nedespărțit. Erau mulți soldați în aceeaşi uniformă. Impuneam astfel respect şi curaj celor ce călătoreau singuri, la discreția «necunoscuților» ruşi, ce nu cruțau nimic. Doar nu vor ataca un soldat. Curând mă găsesc într-un grup de oameni, țărani majoritatea, ce mă înconjoară cu multă simpatie. Fiecare scoate din traistă câte ceva de-ale mâncării şi-mi întinde cu multă bunătate:

- Ia, camarade, că ştim şi noi ce-i armata!

Mai afectuos îmi părea vecinul de bancă. Bine îmbrăcat, cu un cojoc de piele îmblănit.

Ne apropiem de Arad către miezul nopții, oră foarte periculoasă pentru cei întârziați la drum. Chiar în gări erau atacuri, date de soldații ruşi în stare de beție pentru a-şi procura băutură. Dezbrăcau călătorii şi schimbau hainele pe «vodka», apoi, cum erau mereu înarmați, trăgeau rafale «de veselie» ca la nuntă şi nu rareori gloanțele se opreau în mulțime, făcând în fiecare noapte zeci de victime.

Ce era să fac? Nu cunoşteam pe nimeni la Arad. Uitasem să iau adresa unor camarazi localnici. Nu credeam că voi ajunge pe aici. Țăranul voinic, ce se afla alături de mine, mă cercetează şi mă întreabă unde merg.

- La Timişoara, îi răspund eu.

- Nu ai tren decât mâine dimineaţă la orele şapte, îmi răspunde el, în timp ce se pregătea să încarce coşul cu ouă. Mai avea şi o valiză de lemn, ce părea la fel de încărcată. Cum nu aveam alte bagaje decât sacul în spate şi pistolul mitralieră, ca un soldat în misiune, îl ajut să coboare valiza. În drum spre gară, îmi propune să merg cu el, să dorm la el acasă, până a doua zi, când mă va trezi el la vreme, să nu pierd trenul.

Ce aveam de făcut? Să stau în gară, risc un control, sau român, sau rus, şi riscul nu era de neglijat, şi aproape egal. Să plec cu el? Stătea la cealaltă margine a oraşului. Risc iarăşi să întâlnesc ruşi beţi, la dus sau la întors, şi necazul să fie acelaşi.

Privesc ţăranul meu care mă imploră, parcă, să-l însoţesc. Arma la umăr dă mai mult curaj decât singur şi fără nimic în mâini, în miezul nopţii. Zăpada mare şi gerul ce-mi biciuia faţa mă decid să-l însoţesc.

Valiza grea, dar coşul cu ouă, mai greu. Ne schimbăm cu purtatul poverii, cam o bună bucată de drum. Am ocolit centrul oraşului pe străzi laterale, neluminate. De altfel luminile pe străzi erau rare pe vremea asta. Ne feream de soldaţi de departe şi îndată ce-i zăream, schimbam ruta. Ajungem în sfârşit frânţi de oboseală. Ne oprim în faţa unei case mici, care inspira sărăcie.

Ţăranul meu bate în poartă şi curând ne găsim la căldură. O masă caldă, un pat mai cald, cu dună de fulgi. Soţia se numea Rebeca. Aveau trei copii, toţi semănau ca două picături de apă. Erau o familie de evrei, din cei nu prea înstăriţi, desigur comercianţi. Foarte bucuroşi să aibă în casa lor un soldat român, în astfel de împrejurări. Se vedea din priviri şi din felul cum îmi ofereau ospitalitatea. A doua zi, soţia se scoală înainte şi-mi pregăteşte cafea caldă cu cozonac. Am mâncat cu poftă şi am pornit spre gară.

Iată o întâmplare, în care omul, indiferent de origine, se manifestă la fel. În pericol toţi sunt la fel. Evreii comunişti care au tras în armata română în retragere din Basarabia şi cel care mi-a oferit ospitalitatea sunt aceiaşi doar condiţiile i-au făcut să acţioneze diferit.

În orice caz, gestul mi-a rămas întipărit în minte. Când am povestit întâmplarea la Timişoara, au râs toţi cu poftă.

A doua zi mă apuc de treabă, după programul stabilit cu Maruşca. În fiecare noapte, timp de zece zile, ne chemăm, ne ascultăm, fiecare de cealaltă extremitate a undelor. Nimic însă nu ne-a răsplătit osteneala. Nepriceperea noastră sau probleme tehnice ce ne depăşesc competenţa, rezultatul este acelaşi. În faţa acestei situaţii, nu rămâne decât să raportăm organizaţiei, pentru a fi la dispoziţie cu alte rosturi.

Ion Constantin însă, care trebuia să țină legătura cu guvernul de la Viena, se frământă mereu să găsească modalitatea de a o face. În afară de aparatul lui Maruşca, ce funcționa, Ion a aflat de existența unei alte echipe, căzută în munții Cernei, nu departe de Domaşnea. Şeful ei era Iosif Găvăgină, un camarad cu care am împărțit viața de «pensionar» al marelui Reich la Rostock şi apoi la Buchenwald.

Din echipa lui făceau parte alți doi camarazi ca el, Nicolae Târziu şi Pintilie Țintoiu, toți trei bănățeni. Unul din Sânicolaul Mare, altul de undeva din Timiş, Găvăgina era din Berzovia. Telegrafistul lor era un neamț din Berlin, Johann. Tânăr, blond, plin de curaj. Avea abia 20 de ani şi era telegrafist de marină, de unde a fost detaşat pentru acțiunea din România.

- Filoane, nu ai vrea tu să faci un salt în regiunea unde se găsesc şi să vezi ce-i cu ei? mă ispiteşte Ion Constantin. Sunt oarecum singuri, izolați de lume şi nu ştim nimic de ei. În afară de asta, vei lua contactul cu şeful echipei, camaradul Găvăgină, să-i încadrezi sistemului nostru, cu aceleaşi consemne ca pentru toți. Ion Chirilă te va însoți în Caransebeş, el cunoaşte locul.

Şi astfel, într-o dimineață de ianuarie 1945, mă găsesc în trenul ce duce spre Domaşnea, trecând prin Lugoj, Caransebeş, unde mă aştepta Ion Chirilă. Amândoi, după câtva timp de despărțire, o luăm din nou la drum. Teiuş haltă, Balta Sărată, Cârpa, halta Petroşnița. O scurtă oprire, ca trenul să-şi mai uşureze povara de câțiva călători, şi o luăm din nou agale pe lunca Timişului ce se deschide larg.

PETROŞNIȚA - SATUL COPILĂRIEI

- Măi Ioane! Tu vezi colo, pe deal, casele albe înşirate ca mărgăritarele în linie, cu faţa spre Timiş, ce scaldă holdele? E satul meu! Aici am văzut lumina zilei şi…gândul mă întoarce mereu…

Părinţii mei, ţărani din tată în fiu, ba chiar în timpuri îndepărtate strămoşii mei au păstorit satul ca preoţi trei generaţii de-a rândul. Legaţi de glie, aşa cum mi-au ursit şi mie să le calc pe urmă.

Pe tata nu l-am cunoscut, a pierit în primul război mondial. A căzut luptând pe frontul de pe fluviul Piave, în armata ungurească, contra fraţilor italieni. Eu aveam doar şase săptămâni. A aflat dintr-o scrisoare a mamei că s-a născut al patrulea copil şi bucuria lui nu mai cunoştea margini. «De-acum pot să mor liniştit, are cine să-mi poarte numele», a izbucnit el, sărind din tranşee, plin de voioşie. În acelaşi moment, un obuz de tun explodează aproape, îngropându-l. Un consătean a avut, în acelaşi timp, aceeaşi soartă. Nu i-au rămas oasele pe pământ străin, pentru că avea o mână rămasă afară şi trecând brancardierii după furtună, să adune morţii şi răniţii, l-au dezgropat. S-a trezit după trei zile. Era viu.

- Dar Filon? Unde-i? întreabă el îngrijorat.

- Nu l-am găsit!

- Era doar în groapă cu mine!

Când s-au dus să-l caute, era deja mort de câteva zile. A murit luptând pentru «patria lui», marea Ungarie. Tragedia unui neam robit. Prietenul lui, Mihuţ, trăieşte încă şi azi în sat. S-a întors de pe front şi cele scrise sunt povestite de el. De fiecare dată când începe povestea, chipul i se întristează, cu toate că anii au şters de mult orice urmă. Sunt însă momente pe care memoria le păstrează până la sfârşitul vieţii.

Povestea lui e lungă. Prizonier în Rusia, s-a întors în 1921 prin Vladivostok şi Japonia. A făcut doi ani de drum. A traversat Siberia în timpul revoluţiei, când cu trenul, când pe jos, atacat când de roşii, când de albi. De fiecare dată, puţini supravieţuitori, printre care şi el. Norocul nu l-a părăsit niciodată, dar mai mult dorinţa de a se întoarce acasă.

Mama rămasă singură la 29 de ani, cu două fete şi un copil mic, începe lupta vieţii, inegală. Fratele meu mai mare, Truică, a murit de o boală de

copii. Pe vremea aceea, grija de sănătatea noilor veniți era în seama lui Dumnezeu şi a leacurilor băbeşti. Rămân deci singur «stâlpul casei», cum se spune la noi.

Cu douăzeci de jugăre de pământ de lucrat, trei copii mici, o soacră paralizată. Să crească trei copii singură şi să le dea şi un rost în viață. Viața la țară e atât de grea pentru părinți, pentru copii. Fiecare participă după vârstă la lucrările câmpului şi la cele auxiliare, până la epuizare.

La vârsta de patru ani, mi se dă în sarcină paza porcilor. Dimineţile de vară începeau pentru mine în zori, către orele patru. Când somnul e mai dulce, pentru mine începea ziua. Mama se scula mult mai devreme, să pregătească totul pentru ziua de muncă la câmp. Eu plecam ultimul de acasă, pe la patru şi jumătate, cu ochii lipiți de somn după turma de 10-15 porci. După vreo 3-4 km ajungeam la izlaz. Porcii de-o parte, iar eu întindeam laibărul pe iarba umedă de rouă să completez somnul, tăiat în miezul viselor. Când mă trezeam, soarele sus, nu rareori nu mai găseam nici un porc. Îi căutam şi îi găseam fie într-o baltă să se răcorească, fie, cei mici, împrăştiați să-şi completeze hrana zilei cu fructe căzute din pomi peste noapte. Cu ochii înecați de lacrimi, alergam ore întregi, până să-mi găsesc turma împrăştiată. Plesneam din bici, strângeam din dinți, plângeam de furie, până îi găseam. Extenuat, cădeam din nou, păstrând doar ochii întredeschişi, să nu-i mai pierd din vedere.

La prânz scoteam trăistuța legată de gât şi găseam în fiecare zi acelaşi tain, mălaiu tare şi brânză sărată. Mi se oprea în gât, nu reuşeam să-l înghit, atât era de sec. Apă găseam în pârâiaşul «Valea mare», mare prin furia cu care cobora de la pădure, umflat de ploile primăverii. În mijlocul secetei mai păstra încă câte un scoc cu apă încălzită de soare. Adesea fărâmițam mălaiul şi brânza, făceam cocoloaşe muiate cu oleacă de apă, să alunece mai bine.

Aşa-mi treceam ziua, singur, cu porcii după mine. Când soarele se apropia de deal, gata să dispară, adunam şi eu turma, o număram şi o luam spre casă. Câteodată ajungeam înaintea mamei, când ziua se amesteca cu noaptea. Intrau porcii la locul lor şi mă aşezam lângă vatra focului. Până ce mama să pregătească cina, eu, frânt de oboseală, adormeam pe scăunelul de lângă foc, cu capul proptit pe furca pieptului. Nu ştiu cum se termina seara, de multe ori, deschideam ochii în brațele mamei, care mă purta spre aşternut, cu grijă să nu mă trezească. Rar apucam masa de seară. Doar mălaiul tare îmi garnisea stomacul pentru somnul nopții, binefăcător. Zile lungi de 18 ore, pentru un copil de patru ani. Aşa trăiam zilele verii cu acelaşi program. Duminica întârziam mai mult în pat. Era ziua Domnului, zi de odihnă şi o

gustam din plin. Între timp, sora mai mică, Veta, păzea vitele. Ea avea cinci ani mai mult ca mine. La vârsta de şase ani schimb paza porcilor cu cea a vitelor, sora schimbă totul cu sapa şi grebla câmpului. Vitele aveau nevoie de iarbă, de frunze ce nu se găseau decât la limita izlazului cu pădurea de tufişuri. Am dublat drumul, am lungit ziua cu diferența de distanță. Somnul era mai rar, vitele mai greu de supravegheat. Câteodată le pierdeam din ochi şi mă trezeam cu paznicii țarinii ce le aduceau din câmpul de trifoi, de grâu sau cucuruz. Amenda în bani o simțeam seara, când paznicii prezentau nota mamei, cu câteva perechi de palme. Adormeam dus, fără cină, frânt, epuizat. La vârsta de şapte ani am început şcoala. De-acum aveam dreptul să întârzii mai mult în pat. Totuşi hrana vitelor rămânea treaba mea, singurul «om» la casă.

Îmi plăcea şcoala, învățam lucruri pe care nu le vedeam pe câmp. Îmi îmbogățeam cunoştințele, limitate la hotarele satului. Copiii care au început şcoala o dată cu mine, mai devreme sau mai târziu, se întorceau toți la coarnele plugului, după terminarea celor patru clase primare. Pădurarul Anderca avea doi copii, singurii care au plecat din sat la şcoală la oraş. Unul, Mihai, ajunge învățător, celălalt, Toader, cu doi ani mai în vârstă ca mine, cu greu a terminat cele patru clase de liceu.

O întâmplare a marcat viața mea pentru restul zilelor. Copilul pădurarului Toader urma şcoala la oraş. Vara, în pantaloni scurți, petrecea vacanța pe marginea Timişului, liber de orice îndatorire. Într-o duminică juca mingea în dosul satului, pe un platou înalt în raport cu lunca de vreo 40 de metri, cu alți băieți, prieteni de-ai lui, veniți de la oraş. Eu, pe margine, cu cămaşa lungă peste izmene, în loc de pantaloni, şi opinci cu gurguiul ridicat, priveam cu jind, gata să mă avânt. O clipă, mingea de cauciuc, umflată bine, ajunge în dreptul meu. O potrivesc din ochi, îmi iau avânt, o prind în cârligul opincii şi dintr-o lovitură dispare pe coasta platoului spre luncă, la câțiva zeci de metri mai la vale. Toader se apropie de mine, mă priveşte cu dispreț şi-mi azvârle o vorbă grea de urmări:

- Asta nu-i pentru țărănoi!

Îl văd parcă şi acum cu chiloți scurți, cămaşă fără mâneci, ascunsă în pantaloni, cu bocanci negri care luceau în soare. Nu ştiu ce resort s-a declanşat în mine în acel moment, dar am făcut un legământ față de mine însumi, țăran cunoscut doar pe ulița satului lui. «Şi eu am să merg la şcoală la oraş, şi atunci voi juca şi eu ca tine cu balonul.»

De atunci, în capul meu nu mai era loc pentru altceva decât hotărârea fermă de a fi acolo unde nimeni nu-mi va mai putea spune că ating lucruri

nepermise unui copil de țară. Când am ajuns la vârsta de unsprezece ani, după Paştele lui 1926, destăinuiesc mamei planul meu de a urma şcoala de oraş. A rămas contrariată. Ea vedea pentru mine să ajung la maturitate şi să-i iau locul la conducerea casei, să calc pe urmele tatei, un țăran înstărit, respectat de ai lui, cu scaun la cap.

Încăpățânarea mea o pune pe gânduri.

În sat era un om în vârstă, orb din naştere, care trăia la Bucureşti, în azilul de orbi «Vatra Luminoasă» şi care se numea Lazăr, ca cel din Biblie. Venea vara în vacanță, acasă, unde avea un frate, care se ocupa de el.

Cunoştințele lui mă stupefiau. Citea cărți pe pipăite, «alfabetul Braille» şi ştia foarte multe. Avea o inteligență şi o memorie sclipitoare. Într-o zi mă decid să-i vorbesc.

- Taică Lazăre, după terminarea a patru clase primare, aş putea să mă duc la liceu, să continui şcoala?

- Nu numai că-i posibil, dar dacă vrei, mă duc eu la Caransebeş la liceu, să mă interesez şi-ți aduc tot ce-ți trebuie.

Mergea pe picioare, de la Petroşnița la oraş, 12 km. Mergea cu mâinile întinse şi picioarele ridicate, să nu lovească vreun obstacol. De multe ori, câte o căruță care avea acelaşi drum se oprea şi-l lua, dar foarte des făcea calea pe jos atât la dus, cât şi la întors. O bucurie imensă l-a cuprins când i-am destăinuit hotărârea mea de a continua şcoala.

- Măi Filoane! Dar nu-i glumă?

- Nu, taică Lazăre! Eu am jurat că merg mai departe.

Într-o duminică a venit la noi acasă şi în fața mamei scoate formularele pentru completat, primite de la liceu.

- Îți trebuie: un certificat de la şcoală, extras de naştere…

- Încet, Lazăre! îi spune mama, dar cine ți-a spus să-i aduci hârtiile astea? El nu se duce la şcoală la oraş! Aici eu hotărăsc!

- Ah! suspină el amărât.

A doua zi, luni, mă duc la învățătorul Ilie Bugariu, un colos de vreo 120 kg, şi-i spun păsul meu. Eram cel mai bun elev din clasă şi el era bucuros că cineva din satul lui vrea să urmeze liceul şi poate…mai departe.

- Mă bucur de hotărârea ta şi am să-ți pregătesc certificatul şcolar. Un bun certificat!

Peste câteva zile, învățătorul mă cheamă şi…nu ştia cum să înceapă.

- Măi băiete! M-am uitat în catalog şi am văzut că…din păcate…tu nu poți să treci clasa a patra ca să-ți dau certificatul.

- De ce, don'vățător?

- Păi…ți-aduci aminte, că…odată…ți-am pus o întrebare la aritmetică şi mi-ai răspuns cam pe alături.

- Şi…pentru o singură dată, să nu pot trece clasa? îngân eu amărât, cu lacrimile gata să-mi izbucnească.

N-am mai zis nimic. Am ieşit legănându-mă, copleşit de nedreptate. Şi el a fost lovit ca şi mine! Nedreptatea făcută unui copil e greu de suportat, mai ales de cel care avea misiunea să îndrume copiii acolo unde părinții nu ajung.

- Nu fi trist! Vei încerca la anul viitor. Dar să înveți mai bine.

Am aflat mai târziu adevărul. Mama, în fața încăpățânării mele, s-a dus să-l vadă şi l-a rugat să mă împiedice să plec. Rămânea singură şi viața, pentru ea, era destul de grea şi aşa. Învățătorul se găsea la mare încurcătură. Să mă încurajeze pe mine, lipsit de ajutorul mamei, sau să accepte acest destin, fără întoarcere. O viață întreagă a luptat şi el, pornit tot ca mine, de la țară, contra deznaționalizării poporului de către stăpânirea maghiară. Poezia lui Goga îi lumina calea şi-i dădea curaj să predice copiilor dragostea de neam şi țară.

Aceşti învățători, apostoli, uneori chiar martiri, au păstrat legătura cu graiul străbun, au păstrat limba, tradiția şi le-au transmis pe ascuns, cu riscuri fără număr, din generație în generație. Se rupea şi în el ceva când trebuia să participe la o dramă inevitabilă. Un țăran rămâne tot țăran. Aşa a fost de totdeauna. Cel care încearcă să-şi schimbe opincile şi portul trebuie să înfrunte destinul!

Am aşteptat un an. Mai hotărât m-am întors la învățătorul meu, după ce am repetat clasa a patra şi l-am rugat să-mi dea certificatul.

- Eşti tot hotărât? mă întreabă el.

- Ca niciodată!

- Atunci, dragă băiete, Dumnezeu să-ți ajute! Ori de câte ori vei avea vreo grijă, vino la mine şi voi face orice să te ajut.

L-am părăsit în toamna lui 1927, însoțit de mama, care, şi ea, s-a înclinat în fața hotărârii mele.

- Filoane! Pentru că tu ai vrut s-o faci, ascultă bine şi să n-o uiți niciodată! Odată plecat, înapoi nu mai poți veni. Toți cei care au încercat ca tine s-au întors acasă şi azi nu sunt nici domni, nici țărani. Te voi ajuta să devii om, voi munci pentru tine, dar să nu ajung de râsul satului!

Era ca o condamnare fără apel. Mă întrebam dacă voința îmi va fi suficientă să reuşesc.

Într-o duminică de septembrie, cu traista încărcată, am plecat la drum. Mama înainte, cu traista ei, eu cu a mea. În suflet duceam o lume, lumea satului, cu toată comoara copilăriei mele. Porcii, vitele, crângul, pădurea cu freamătul ei plin de atâta farmec, copiii de vârsta mea, cu joaca, colindele, săniuşul…

De la marginea oraşului, o altă lume începe să se ivească ochilor, ca o atracție grandioasă. Podul Sebeşului nu mai era podul Timişului lat cât o punte - case mari, ce-mi schimbă imaginea celei lăsate în urmă. Totul era măreț! Lume multă în care ne pierdem urmele. Traversăm uliți drepte, întâlnim case înalte, adevărate castele, aliniate ca pe o sfoară.

După un timp care-mi părea nesfârşit şi după ce atâtea frumuseți au defilat înaintea ochilor, mereu mirați, ne oprim în fața unei clădiri, înaltă şi lungă, cu zeci de ferestre, spre un parc cu copaci uriaşi ce depăşeau cu mult stejarii satului meu. Era Internatul Comunității de Avere, casa ce va înlocui pe cea lăsată departe.

Mama intră pe poarta cea mare şi eu imediat după ea, să nu mă pierd. După câtva timp mă lasă singur. Trebuia să se întoarcă acasă, o aştepta viața ei.

Drumurile noastre se despart de-acum, fiecare şi-a ales pe al său.

În primele clipe, totul îmi părea fermecător. Eram orbit de atâtea minunății, de atâtea lucruri noi.

Spre seară, îmi caut locul de culcare. Un dormitor de vreo 50 de copii, veniți ca şi mine să învețe carte, să poată depăşi îngustul orizont al vieții din sat.

Când lumina se stinge, invitând pe noii veniți la odihnă, eu nu-mi găsesc somnul. Mă credeam într-un vis care durează prea mult şi parcă aşteptam să mă întorc acasă, ca după o lungă călătorie, în camera mea.

Încetul cu încetul, se dărâmă în jurul meu şi nu rămân decât pereții reci, străini ca şi lumea din jur. O părere de rău adâncă mă cuprinde. Ce-am făcut? Dintr-o ambiție de copil, în momente insuficient gândite, am pierdut totul, din vina mea. Şiroaie de lacrimi îmi coboară din ochi. Nu ştiu cât am plâns. Într-un târziu, un clopot grăbit dângăie strident. Lumina se aprinde şi o voce strigă deşteptarea. Sar toți din pat, se îmbulzesc spre uşă, fiecare cu un ştergar şi un săpun în mâini să-şi spele fața. Eu, obosit, nedumerit, nu ştiam de unde să încep. Când ajung la spălător, nu mai aveam loc. În plus, fiecare trebuia să-şi facă patul singur, un pat strâmt din fiare negre ca nişte zăvoare de pivniță. Melancolia mă cuprinde şi cu greu îmi rețin lacrimile, gata să curgă la fiecare nouă surpriză.

Dar de m-aş întoarce acasă, să cer iertare mamei, să-i promit că niciodată nu-i voi mai călca cuvântul?

La şcoală mergem cu rândul, câte doi. O coloană de vreo două sute de feciori, de la cei mai mici, clasa întâia, până la cei mai în vârstă, bărbaţi în toată firea din ultima clasă. Eu eram în capul coloanei ca fiind cel mai mic: 1,29 m şi 29 kg. Ajunşi la şcoală, o altă surpriză, Liceul "Traian Doda", o imensă clădire de cinci etaje, ca un munte ieşit în cale. Mă uit în jur, copii necunoscuţi, feţe străine. Cu cine să scot o vorbă?

Seara, hotărât, pregătesc planul de fugă. Am venit pentru prima dată la oraş, dar voi găsi drumul la întoarcere, cum îl găseşte câinele rătăcit departe de casă. Mama, poate, se va supăra când mă va vedea, dar de bucurie că-şi găseşte feciorul pierdut, mă va ierta. Ce nu face o mamă pentru fiul ei, chiar, sau mai ales, când face prostii.

A doua zi am fost prins din nou de programul zilei şi abia am avut timp să cuget la planul meu. A treia zi, numai pe înserate, mă împinge pasul la drum. Cu greu străbat oraşul spre celălalt capăt ce duce spre noi. Ajung la podul Sebeşului. Mă opresc locului. Aud parcă vorbele mamei, grele ca plumbul, ce-mi pătrund urechile ca un vuiet de furtună: "Acasă nu te vei mai întoarce niciodată! Tu ai vrut să pleci! Să nu ajung de râsul satului!" Îmi vuia în cap ca ecoul unor lovituri de ciocan: "Pentru tine nu mai există întoarcere". Paşii nu merg mai departe. Totul s-a oprit la capul podului. Hotărârea mea fermă se moaie în timp ce vocea mamei îmi ordonă să mă întorc de unde am plecat.

Nu ştiu cum am ajuns din nou la internat. Nimeni nu mi-a zis nimic, ca şi când nu s-a întâmplat nimic. Alte şiruri de lacrimi mi-au udat faţa o noapte întreagă şi mi-au uşurat parcă sufletul prea încărcat.

Am dus-o aşa o bună bucată de vreme, până ce un coleg de şcoală, Ion Popescu, din Bolvaşniţa, orfan de război ca mine, mă ia de-o parte şi-mi vorbeşte ca un frate mai mare.

- Şi eu am gândit ca tine, şi eu am vrut să mă întorc acasă, dar ce să fac acolo? Să păzesc porcii satului? Mi-a deschis ochii şi mi-a trezit ambiţia adormită, de a nu fi şi eu râsul satului, de râsul feciorilor de vârsta mea, de râsul lui Toader, care…până la urmă s-ar putea să aibă dreptate! Aşa am rămas la şcoală, să schimb o lume, lumea din care am plecat.

La internat, ca orfan de război, nu plătesc decât 400 de lei pe lună, restul fiind completat de o bursă şcolară până la tariful unei pensiuni întregi, ce varia între 1500 şi 1800 lei.

A durat aşa doi ani. Al treilea nu ştiu de ce mi s-a refuzat bursa, cu toate că notele obținute la studii îmi dădeau acest drept. Cu greu mama reuşea să plătească cei 400 lei pe lună, dar acum, greul începe pentru mine, dar mai ales pentru mama, care se găsea la răspântie de drumuri.

Pământul cerea mult de lucru ca să dea ceva în schimb. Această mână de lucru trebuia plătită şi bani de unde? Preţul produselor abia ajungea să achite costul braţelor de muncă. Uneltele de lucru erau o avere pentru cel care era obligat să le cumpere. Pe vremea aceea, o coasă, indispensabilă sculă, costa patru zile de muncă. Raportul între produsele pământului şi cele industriale era neînchipuit de mare. De unde ar putea mama să strângă atâția bani pentru mine?

Tot ea, săraca, a pus umărul să mă scoată de la greu. Mi-a găsit o gazdă, pe malul dâlmei, în afară de oraş, la vreo doi km de şcoală, aproape de terenul de foot-ball, unde plătea 100 lei pe lună dormitul, iar pentru mâncare, de două ori pe săptămână cu traista încărcată făcea calea de acasă până la oraş şi înapoi, cam 25 km. Gazda mea, o femeie bătrână, de vreo 70 de ani, baba Floarea, se angajase să-mi gătească masa. Era precupeață în piața orașului, aşa că se întorcea în fiecare zi pe la orele trei-patru după masă. Când veneam de la şcoală, după orele unu, nu găseam niciodată o mâncare caldă. Îmi făceam singur o mămăligă, pâinea era prea scumpă, şi cu jumări sau brânză îmi calmam foamea. Seara, mămăliga rece îmi completa cina.

Am dus-o aşa trei ani de zile, când greul începe pentru mine. Mama, obosită de lucru, de drum, nu mai putea face cei 25 de km, cu povara pe umeri şi atunci trebuia s-o scot la capăt singur. Am găsit să dau lecții copiilor mai mici şi cu costul lor îmi complectam cele necesare. De-acum mă duceam sâmbăta după masă şi mă întorceam cu sacul încărcat pentru o săptămână.

Aşa am ajuns în clasa a şaptea de liceu în 1935, când un coleg de clasă, Bria Vichentie, mi-a vorbit de alte probleme decât cele de şcoală. Mi-a vorbit de Legiune, de Codreanu. Ştiam ceva, toți. Profesorul nostru de limba română şi filozofie, Horia Sima, înainte de a veni la liceul nostru, făcuse un stagiu în închisorile "româneşti" alături de Codreanu. Înaintea lui ama avut ca profesor, tot de limba română, pe Nicolae Pătraşcu, care, spunea el, ținea locul unui coleg ce nu va întârzia să vie, unul de alte dimensiuni.

Tot în acelaşi an se fondează partidul «Totul pentru țară» sub conducerea generalului Cantacuzino-Grănicerul. Paralel, Codreanu, numit de camarazii lui Căpitan, organiza "Legiunea Arhanghelului Mihail" pe cuiburi, ce cobora pe sate, în şcoli, făcând apel la elementele sănătoase, dispuse la efort; la sacrificiu, pentru a scăpa țara de înstrăinare. Cântecul, marşul era

expresie vie, ce atrăgea tânăr şi bătrân în aceeaşi speranţă. Duhul nou ajunge şi în liceul nostru «Traian Doda». Bria Vichentie îmi pune într-o zi problema organizării tineretului în liceu. Pentru mine n-a fost nici un proces interior. Aşteptam chemarea de mult, ca o eliberare. Tragedia neamului o simţeam deopotrivă. Răspunsul meu vine ca o uşurare.

Ne adunăm la Bria pentru prima şedinţă, pe furiş, să formăm primul mănunchi în liceul nostru, în primăvara lui 1935.

Surpriza nu mi-a fost prea mare să întâlnesc la această şedinţă aproape jumătate de clasă, dar elementele cele mai bune. Condiţia principală erau studiile. Cel care nu-şi împlinea datoria pentru care a plecat din satul lui, să rămână în afară. Munca era un simbol pentru a fi demni apoi de a împlini sarcini mai importante. Să devenim oameni prin truda noastră, să fim exemplu, înainte de a încerca să convingem pe alţii de seriozitatea misiunii pe care singuri ne-am luat-o.

Pentru a încerca hotărârea fiecăruia la greu, am început să facem marşuri de noapte, cu aşa-numitele "nopţi de veghe", unde ne întâlneam cu alţi camarazi de la şcoala normală şi ei încadraţi de curând. Desigur, totul se făcea clandestin, cu risc vădit pentru fiecare ce îndrăznea să calce regulamentul şcolii. Orice elev dovedit a fi încadrat într-un partid politic sau orice organizaţie similară era pasibil de eliminare din toate şcolile din ţară.

Într-una din aceste nopţi de veghe, ne găseam adunaţi în jurul focului pe vârful Corcanei, un deal împădurit ce domină oraşul, câteva zeci de camarazi de la cele două şcoli, împreună cu absolvenţii de liceu din anul trecut, printre care reţin numele lui Nicolae Orbulescu şi Dorca Afilon. Unul dintre cei mai în vârstă ne vorbea despre Legiune şi ţelul ei, când un zgomot de aproape ne ţinteşte pe toţi locului. Se trimit iscoade să vadă ce este, iar noi rămânem, gata de fugă. Peste o scurtă vreme se întorc unul după altul, cu respiraţia tăiată. Eram înconjuraţi de armată, nu mai era scăpare pentru nimeni.

Care a fost reacţia în faţa primului pericol? Consecinţele lui nu le puteam cântări, surpriza a fost prea rapidă, nu ne-a dat răgaz să judecăm situaţia în care ne găseam. Unul ia comanda şi ne dă ordin să ne împrăştiem prin tufişuri, să nu fim prinşi grămadă. Nu cunoaşte nimeni pe nimeni, era consemnul. Ne găseam în excursie şi am pierdut drumul. Ne pregăteam fiecare s-o luăm din loc, când ultima iscoadă apare cu o veste bună. Armata, în manevră de noapte pe-aici, şi-a schimbat direcţia şi acum se îndreaptă spre vale.

Am respirat adânc uşuraţi. Abia acum ne dăm seama că actul nostru putea să ne coste mult. Nu recunoşteam nimic, pentru mine era primul examen şi faptul că l-am trecut fără prea multă tragedie mi-a dat curaj. Îmi ziceam în mine, ca un fel de angajament, de acum sunt în stare să înfrunt pericole mai mari.

Şi totuşi… de ne prindeau, cum eram toţi, riscam eliminarea definitivă din şcoală, riscam să mă întorc în satul meu, de unde am plecat acum şapte ani, om neisprăvit, spre ruşinea mamei şi râsul satului. Gustul de a înfrunta nedreptatea nu-mi cântărea adevărata povară ce mi-am încărcat pe umeri.

De-acum începe aventura. De-acum firul vieţii mele se întinde pe meleaguri neumblate.

Pe la sfârşitul anului şcolar, Gh. Istrate, şeful Frăţiilor de Cruce pe ţară, vine la noi şi în casa lui Bria Vichentie ne ia primul jurământ de frate de cruce. Astfel ia naştere prima Frăţie de Cruce în liceul nostru. Promoţia clasei ultime se încadrează direct în organizaţia judeţeană, sub comanda profesorului Horia Sima. Jertfa de mai târziu, la Miercurea-Ciucului, va rămâne în istoria legiunii, a neamului românesc, ca o piatră de unghi la făurirea României noi. Ei poartă nume de eroi: Dorca Filon, Noaghea Virgil, Grama Iosif, Mităr Ion, Benec Constantin, alături de toţi martirii ce-şi dorm somnul de veci în acest pământ dacic, la Predeal, ucişi de ura fără de margini a Judei setoase mereu de sânge.

Anul 1936, termin liceul. O nouă răscruce îmi opreşte calea. Să plec la Universitate la Bucureşti? Cu ce însă? Nu aveam un bănuţ deoparte. Pământul dădea doar atât cât să hrănească casa. Studiile mele nu erau prevăzute în bugetul mamei, şi aşa aproape inexistent. Abia ajungeam să cumpărăm lucruri indispensabile ce nu se puteau confecţiona la ţară: petrol pentru luminat, sare, opinci, zahăr pentru boală şi sărbători mari. Îmbrăcăminte, hrană, aveam totul din mâinile noastre. Sunt obligat să caut de lucru, să-mi câştig cel puţin banii de drum, şi ceva haine. Uniforma de liceu rămâne în urmă, odată ultima clasă terminată, şi să trăiesc o lună-două, până ce voi găsi o soluţie.

Vara lui 1936, toamna, iarna şi iarăşi primăvara lui 1937, intru funcţionar la Balta Sărată, o întreprindere forestieră, unde ajutam la expedierea scândurilor. În fiecare zi, eu şi contramaistrul Prohaska, un ungur rece, calculam volumul fiecărei scânduri, până ce umpleam patru vagoane. Sunt trimis apoi la staţia de plecare a vagoanelor cu lemne din pădurea de sub Muntele Mic, vecin cu Ţarcu şi Godeanu. Duminicile mă regăseam cu ceilalţi camarazi în marşuri prin sate, să predicăm lumii noua învăţătură, să

vestim tuturor că s-a născut o speranță pentru a împărți dreptatea de la țăran, muncitor până la cel mai înalt slujbaş al satului. Cântecul nostru adună copii ceată după noi şi încetul cu încetul, şi pe cei mai în vârstă. Lupta noastră pătrunde satele şi ne îngroaşă rândurile, dar în acelaşi timp măreşte ura celor care ne pregătesc pieirea. Românul stăpân la el acasă, însemna sfârşitul dominației evreieşti, care a cumpărat sufletele române. Marşurile prin sate îmi aduc curând prima lovitură ce am simțit-o din plin. Fabrica unde lucram eu era proprietate evreiască. 95% din personalul tehnic erau evrei, iar mâna de lucru era formată din moți din Munții Apuseni, renumiți tăietori de lemne. Moții erau cazați în barăci de lemn şi plătiți atât de prost că simbria abia le ajungea pentru hrană. Au exploatat şi tăiat toate pădurile de sub Țarcu şi Muntele Mic, transformând codrii seculari în dealuri pleşuve. Aşa au secat izvoarele, au ars vegetația, iar ploile de primăvară au ros pământul pe văi şi au adus seceta verii să ardă recolta. Aveau de partea lor «serviciul de ordine», poliția şi mai ales jandarmeria. Într-unul din aceste marşuri plutonierul de jandarmi din Borlova, care mă cunoştea bine de la fabrică, unde venea în fiecare lună să-şi ia răsplata «serviciilor» aduse întreprinderii, primit regulat de şeful fabricii, inginerul Kellner, m-a recunoscut în coloana de vreo 30 de tineri şi a rămas adânc surprins. Când venea în biroul unde lucram eu, se arăta foarte amabil cu mine, salutându-mă ca pe un superior ierarhic. Era într-o duminică de primăvară şi a doua zi, luni, sunt chemat de inginerul Kellner, care, spre «marea lui părere de rău», mă anunță că sunt liber de orice angajamente la ei. Prima lovitură venită prin intermediul unui frate român pus în slujba banului. De-acum dosarul meu de inamic public e constituit şi anii vor îngroşa filele. Acest rău a avut însă şi parte lui bună. Mi-a permis să lucrez pământul peste săptămână şi să fiu liber de cugetul şi mişcările mele duminicile şi sărbătorile. De câte ori nu am plecat trei: profesorul meu Horia Sima şi Filon Dorca la sate, pe vremea rea, pe jos, din sat în sat, uzi până la piele, să ne împărțim credința celor oropsiți. Profesorul se încălzea vorbind. Punea atâta pasiune în cuvintele lui, care porneau din suflet cu sinceritatea unei confesiuni, că toți uitam de timp, de foame şi oboseală. Ascultam predica dramei în care se zbate românul străin la el acasă. În contact cu țăranul şi cu muncitorul român, ne-am oțelit şi noi hotărârea de luptă. Am primit curaj din ochii lor, ne-am înfrățit în acelaşi legământ.

În toamna lui 1937, cu ceva bani puşi deoparte din leafa mea, îmi cumpăr un bilet până la celălalt capăt al țării, vecin cu muscalul, la Cernăuți, capitala Bucovinei păduroase. Filon Dorca era student acolo şi mă aştepta şi

pe mine, să intru în corpul studențesc. Îmi spunea că voi putea uşor obține o bursă de studii ca orfan de război, la Facultatea de Teologie, cu el. Eu eram cantor la biserica satului de la vârsta de 12 ani, iar studiile teologice mă atrăgeau mult. Mă apropiau de biserică ca o datorie, dorind să aduc mamei bucuria de a mă vedea preot şi poate, cine ştie, să-i las nădejdea de a mă fi întors acasă, într-o zi, duhovnicul satului.

Iată-mă din nou în fața despărțirii de mama, de satul meu, acum însă 1500 de km se vor întinde între mine şi cei dragi. Trenul mă duce parcă printre cei străini de tot frământul meu.

A doua zi ajung la Bucureşti. Oraş al speranțelor pentru toți cei ce gândesc să-şi schimbe straiele şi felul de viață. Să ajungă în rând cu toți aceşti locuitori în costume domneşti şi vorbă aleasă. Aici însă, o durere în plus se adaugă, alături de cea lăsată în urmă. Era 9 octombrie 1937, generalul Cantacuzino-Grănicerul, soldatul fidel al Căpitanului, a închis ochii. Mă duc pe strada Gutemberg la numărul 3, unde era sediul Legiunii, singurul familiar, unde regăsesc afecțiune alături de alți camarazi.

Se făceau pregătiri pentru înmormântarea generalului. Decid să rămân şi eu două zile în plus să asist la trista ceremonie, apoi voi pleca spre Cernăuți, unde mă aştepta Dorca Filon.

O ploaie fină de toamnă începe de dimineață şi amenință desfăşurarea ceremoniei. S-a găsit o soluție rapidă. Cortegiul, formând crucea vie, în cap cu Căpitanul, în pelerine negre, urma sicriul pe ultimul drum. A fost impresionant acest corp viu, ce avansa încet. Ploaia cădea mereu şi se amesteca cu tristețea lumii, a acelora ce au pierdut o ființă scumpă. Un rămas bun cu o lacrimă stoarsă din mii de priviri.

Pe General l-am cunoscut la tabăra din Băile Herculane, unde venise să-şi vadă copiii, cum spunea el cu mândrie. Îl văd acum pentru a doua şi ultima oară. Plecarea lui dintre noi îmi lasă un gol imens, parcă am pierdut pe cineva de aproape din familie. Un sprijin, un protector în fața atâtor duşmani care ne încercuiau.

A doua zi, cu aceeaşi mâhnire în suflet, mă gândesc s-o iau spre alte meleaguri, tot mai departe, către granița bolşevică. Un camarad îmi pune întrebarea de ce mă duc aşa departe. Ce pot face acolo pot face şi aici, bursa o pot obține cu aceleaşi şanse ca acolo. Mă invita cu el la căminul studențesc "Cantacuzino", să vedem de voi putea rămâne. Îl însoțesc într-o doară, pentru a nu regreta mai târziu că n-am încercat să rămân în Capitală.

Într-adevăr, aş putea dormi aici, dar pentru masă va trebui să plătesc. În această împrejurare am cunoscut pe Ion Halmaghi, pe Marcu Justin, Haralambie.

Masa costa 15 lei tichetul, o sumă destul de mare pentru mine. Nu stau mult pe gânduri, teama altui necunoscut mă hotărăşte repede.

Iată-mă locuitor al Capitalei şi încă ce locuitor! Student la Facultatea de Litere, pentru a deveni profesor, visul timid al copilăriei. Să revin apoi în oraşul meu, acolo unde am poposit după primul drum când am plecat de-acasă. Să fiu coleg cu toţi foştii mei profesori, proiect îndrăzneţ care îşi conturează silueta încet, în timp. Cu banii rămaşi, cumpăr câteva bonuri de masă, ce se compune dintr-o ciorbă cu carne, o mâncare şi desert. Pâinea era la discreţie.

La prânz mănânc o ciorbă cu multă pâine, seara în locul desertului o altă ciorbă. Apoi îmi umplu buzunarele cu pâine pentru a doua zi dimineaţa. A doua zi schimbam bonul de mâncare cu două bonuri de ciorbă şi astfel dintr-un bon de 15 lei, mâncam două zile la prânz şi seara în loc de o singură dată la prânz. Astfel trec vreo trei luni de zile. Între timp găsesc lecţii la o familie înstărită. Tatăl era funcţionar la Ministerul de Finanţe. Avea un copil de 13 ani şi o fată de 12 pe care-i ajutam să pregătească lecţiile. Aşa mi-am asigurat masa. Între timp, obţin şi mult sperata bursă, care-mi permite să locuiesc gratuit la cămin şi să fiu scutit de taxe la facultate.

Nici Legiunea n-am uitat-o şi participam din plin la toate. Pe vremea aceea se mărea sediul din Gutemberg nr.3 şi aproape în fiecare zi pe înserate mă găseam pe şantier să pregătesc cimentul să car cărămidă. Într-o zi, doi domni vin la mine să-mi ceară de lucru. Eu căram o roabă plină de ciment. Toţi eram voluntari, după o zi plină de lucru, pentru a ne câştiga viaţa.

- Camarade, dă-ne şi nouă să facem ceva!

Erau îmbrăcaţi ca de sărbătoare. Cămaşă albă, cravată şi un costum nou-nouţ.

- Păi cum vreţi să lucraţi în costum, o să vă murdăriţi?!

- Nu te ocupa matale de asta! Şi unul îmi ia roaba din mâini; iar celălalt o lopată şi începe să amestece nisipul cu ciment. Suflecaţi până la coate, lucrau de zor, parcă toată viaţa lor n-au făcut decât asta. Seara târziu, când au terminat, erau semănaţi de pete gri. Au lucrat din toată inima. Aşa înţelegeau ei înfrăţirea muncitorului cu cei de sus. Erau toţi camarazi, fără nici o deosebire. Pe mine mă credeau muncitor, pentru că purtam nişte haine uzate, să nu murdăresc singurul costum cu care mă duceam la şcoală. Când au aflat

că sunt student, au fost oleacă jenați, dar nu le-a dispărut voia bună. Cei doi domni erau: Alecu Cantacuzino şi Valeriu Cârdu.

Într-o seară, la sediu, se aude un cântec nou. Mă duc repede să-l prind şi eu, că aveam o ureche bună. Era "Imnul Muncitorilor": Din trudă ne-am zbătut şi-n umilință…

Căpitanul cânta cu toată lumea. Deodată cortegiul se pune în mişcare, se îndreaptă spre biserica Ilie Gorgani. Căpitanul în frunte şi imnul ieşit din sute de piepturi răsună peste malurile Dâmboviței.

Am învins Internaționala! exclamă Căpitanul la sfârşitul cântecului. Într-adevăr, pornea din afunduri de secole şi se oprea ca un semnal de luptă, de dreptate, la poarta fiecărui suflet deschis.

O altă dată mă găseam de gardă la mormântul lui Moța-Marin, unde se construia mausoleul. Căpitanul, care se ocupa de toate, vine să dea instrucțiuni muncitorilor cum să efectueze lucrările. Îl priveam cu coada ochiului din poziția nemişcată.

- Să umpleți groapa cu țărână! îl aud eu vorbind muncitorilor, vocea lui caldă, dar fermă, răsună ca un sfat de părinte adresat alor lui. Ori de câte ori îl întâlneam la sediu, rămâneam locului să-l privesc, să-l ascult ca fascinat. Privirea lui vie inspira încredere, curaj pentru cele ce vor veni.

Iată şi blestemata zi de februarie 1938, când Carol a anulat Constituția, a dizolvat partidele politice şi a instaurat dictatura. Mă găseam în județul Olt, în propagandă electorală. Jandarmii au primit ordin să ne aresteze unde ne-or prinde. Cu greu am scăpat şi am reuşit să ajungem la Bucureşti în maşina lui Protopopescu din Slatina. Eram cu Noaghea Virgil, Țâlnariu şi Bartolomeu Livezeanu…

- Am ajuns, măi Filoane! Trebuie să ne dăm jos în câteva minute. Ce ai? Nu eşti bolnav? N-ai scos o vorbă de când ai trecut prin halta Petroşnița, către satul tău!…

M-am trezit ca dintr-un vis. Îmi frec ochii. Nu-i oare început de nebunie, sau greul anilor scurşi de când am văzut lumina mi-apasă pieptul să-mi taie respirația?

Ion mi-a tăiat firul gândurilor ce hoinăresc departe. Acum să revin la vremea de azi, altă aventură? Sau poate urmarea celei de ieri?

Câteva minute şi trenul gâfâind îndelung îşi opreşte efortul. Afară, zăpadă multă. Totul era alb, până şi copacii înalți, aliniați pe marginea liniei ferate.

Doi militari în concediu, ce se întorc acasă să-şi regăsească familia. Aşa păream şi aşa răspundeam celor curioşi, iubitori de vorbă lungă. În fața gării,

şeful în uniformă şi cu chipiul tras pe ureche ne primeşte pe noi, singurii călători, în timp ce trenul dispare cu călători cu tot într-o genună. Era tunelul Cornea-Domaşna, tăiat în stâncă.

- Acum încotro, Ioane?

- N-ai nici o grijă, cunosc drumul ca în palmă!

El înainte, eu după el, începem să urcăm dealul împădurit. Zăpada acoperise calea şi mergeam pe ghicite. Străbatem pădurea şi ne găsim în câmp deschis, cu dealuri şi văi profunde albite de iarnă. Din vârful ultimului deal vedem coliba.

- Dacă nu mă înşel, nu mai suntem departe! Vezi colea, pe vale, o casă izolată? La un azvârlit de piatră, e casa lor, aici şi-au ales sălaş, nu ca noi, mereu pe drumuri. Într-un sfert de oră, iată-ne aproape. Un câine mare, negru, ne-a simțit şi începe să latre. Moş Pătru iese în pragul uşii şi se răsteşte la noi.

- Pe cine căutați pe aici?

- Eu sunt, taică! Nu mă cunoşti?

- Te cunosc bine, dar militarul ăsta ți-e prieten?

- Un foarte bun prieten, cum nu mai găseşti în zilele noastre.

Vorba lor a trezit pe ceilalți chiriaşi, că văd pe Găvăgină Ioji. Mic, înfundat, înfipt parcă în pământ, cu mânecile suflecate, gata parcă de harță. Mai aproape îi văd şi bățul rezemat de pulpa piciorului. Era aceeaşi Bereta, ca şi a noastră, primită la plecare.

- Sfântu' tău de pungaş! Ai fi în stare să tragi în noi?

Nu-i răspunde. Scruta intens figura soldatului ce însoțea pe Ion, nu prea liniştit. Abia când ajungem la vreo câțiva metri de el, mă recunoaşte.

- Camaradul…

- Bugariu! Îți mai aduci aminte de mine? îi iau eu vorba înainte de a-mi pronunța adevăratul nume.

- Păi cum să nu, răspunde el cam stingherit şi întinde brațele spre mine, pentru bună regăsire. Întind şi eu brațele şi-l strâng la piept să-i dau curaj, dar şi bucuros de a-l revedea.

Ne-am despărțit la Viena, unde se formau echipele. Fiecare a luat-o pe drumul său. Acum însă toate drumurile noastre se întâlnesc.

- Eşti singur, camarade Ioji?

- Nu prea singur, mai am şi nişte prieteni cu mine.

Auzind vorbă, văd un cap ce iese la gura podului cu fân, mai mult curios decât fricos.

- Coboară, frate, să-ți văd fața! îi strig eu.

- Intrați în casă, că tot atâta plătiți! ne îndeamnă Moş Pătru.

El era singur aici, familia locuia în sat, în Domaşnea, la o jumătate de oră de drum. Ierna vitele şi oile. În jurul colibei, clăi de fân, furajul pe lunile de iarnă şi un staul plin de oi. Încet, cei împrăştiați se întorc în colibă, fiecare cu arma la îndemână. Pintilie Țintoiu, camarad vechi, Nicolae Târziu, țăran mai răsărit, şi al patrulea, un tânăr blond cu ochii albaştri, nu-mi părea cunoscut.

- E camaradul Johann, radio-telegrafistul nostru!

- Guten Abend, meine Herren!

- Bună seara, îl întâmpin eu.

Ne bucurăm toți de întâlnire, dar pe la noi o mare bucurie nu trece aşa cu o vorbă, oricât de aleasă ar fi ea.

Ioji, şeful popotei, începe să dea. De-ale gurii.

- Vi-i foame, cred?

- Tu crezi numai? După atâta drum! Te văd din ce în ce mai mic, îl ia Ion pe limba lor. Ei se cunoşteau mai de mult, din Caraş. Au colindat județul în lung şi-n lat, înainte de a-l părăsi. Țărani simpli şi unul şi altul. Ion lucra pământul, Ioji lucra în uzină. Se simțeau frați. Cum se explică însă că aceşti oameni atât de simpli, fără multă carte, au fost goniți de la casele lor, ca duşmani ai ordinei? Ei au intuit pericolul ce amenința neamul lor şi s-au angajat cu tot sufletul în luptă. Cântăreau ei oare prețul acestei angajări, sau greul i-a ajuns pe drum şi, curați, fără cute în suflet, nu i-a lăsat inima să-şi părăsească camarazii, să abandoneze o treabă începută? Fie ce-o fi! Cum o vrea Domnul! răspund ei de-acum.

Dăruirea lor a fost şovăielnică la început, dârză şi hotărâtă în faza împlinirii! Eu eram un intelectual făcut, ei, toți de la glie. Ce mister ne-a apropiat? Ce taină ne dă această explozie de bucurie când ochii noştri se încrucişează şi îmbrățişarea ne opreşte în aceeaşi trăire? Simțeam şi noi deopotrivă că neamul se găseşte pe marginea prăpastiei. Am sărit cu toții, umăr de umăr. Această chemare din străfunduri ne-a înfrățit ca unul, a înlăturat barierele ce despart oamenii după gramul de învățătură acumulat la şcoli înalte. Aici, în aste vremi, eram clasați după capacitatea de jertfă pe care fiecare din noi era dispus să o ofere acestui neam, greu încercat.

S-a întins apoi o masă ca la o mare sărbătoare. Am mâncat, am băut şi am cântat din toată inima o jumătate de noapte. Când toți s-au retras, am rămas singur cu Ioji.

- Ia spune, camarade Găvăgină, de la început, cum ați plecat şi cum ați căzut pe meleagurile astea?

Povestea lui e aceeaşi, ca a tuturora. Au urmat şcoala de sabotaj şi, la sfârşitul stagiului, au format o echipă, iar radiotelegrafistul a fost oferit de autorităţile germane în persoana unui tânăr militar, detaşat de la marină, unde erau cele mai bune elemente şi, mai ales, om de încredere.

Au venit în acelaşi scop ca şi noi, dar echipa lor era formată fără telegrafist legionar sau cel puţin român, nu putea ţine direct legătura cu Viena, ci prin intermediul unui element străin de aspiraţiile noastre. El era în război şi lupta pe un front ales de şefii lui. Un soldat ce-şi face datoria, şi nimic mai mult. Să pregătească sabotaje, să anunţe executarea lor, fără să se ocupe de consecinţele asupra populaţiei.

- Aţi făcut ceva până acum?

- Nu! Nu încă! Voiam să cunoaştem mai întâi regiunea şi să găsim oameni de încredere, să ne asigurăm retragerea!

- Dar neamţul vostru nu vrea să azvârliţi în aer trenuri cu muniţii şi ruşi în drum spre front?

- Ba da! Mereu ne cerea de la Viena, spunându-ne că-i Comandantul care ne cere să acţionăm. Am tot amânat-o şi ca să nu bănuiască că nu facem nimic, le trimiteam veşti din ziare sau acţiuni făcute de alţii. Ţăranii, care nu vedeau cu ochi buni că atâtea bunuri româneşti părăsesc ţara şi ei nu au cu ce se încălţa, îmbrăca şi nici cu ce să-şi hrănească familia, atacau trenurile cu armament, îşi procurau arme şi cu ele luau îndărăt ceea ce duşmanul le-a furat. Noi trimiteam la Viena aceste întâmplări, fără să răspundem cine le-a făcut. Johann nu ştia decât ceea ce-i dădeam noi. A mers aşa o vreme, dar acum Johann cere să vie cu noi să se dezmorţească o leacă. Pe semne că veştile noastre au început să miroasă, sau nemţii cer altceva. Iată, aşa ne găsim acuma la o mare încurcătură şi mă bucur mult că ai venit matale, să vedem cum om scoate-o la cale.

- Camarade, eu vin de la centru, de unde primim toţi dispoziţiile pentru orice acţiune se întreprinde. Voi nu faceţi nimic până nu veţi primi ordin. Închipuie-ţi matale că în regiunea asta, pe valea Timişului, am azvârli în aer un tren plin de ruşi. Organizaţia legionară, care-i bine implântată aici, va fi prima care va suferi consecinţele, care vor fi enorme pentru noi. Ne sprijinim pe această organizaţie şi prin acte puţin cugetate să nu-i ameninţăm existenţa. Desigur că vor fi acţiuni, dar ca într-o armată, nu trupa va alege locul şi metoda de a lovi, ci unitatea de comandă, care coordonează totul. Noi suntem soldaţii care aşteaptă ordine, însă care dispun şi de iniţiativă, atunci când împrejurările nu mai permit contactul cu centrul şi decizia trebuie luată pe loc, pentru a evita o catastrofă. În acest caz, cel ce e chemat

să ia decizia trebuie să țină seama de anumite imperative. Să nu pericliteze existența organizației, antrenând membrii ei în astfel de acțiuni sau în numele ei să-i puie viața în pericol. Să se gândească la populația civilă, asupra căreia se va răsfrânge totul.

- Nu aş fi făcut eu, camarade Verca, aşa ceva niciodată, fără să întreb mai sus. De-aceea mă bucur că ai venit, că nu ştiam cum s-o descos.

- Bine că n-ați făcut nimic până acum ce ar fi putut să ne aducă mare necaz pe cap. De-acum vei primi de la centru tot ce va trebui să fie comunicat la Viena. Cât pentru treabă, aşteptați dispozițiile.

I-am luat o piatră după inimă. Era şi el nedumerit de graba celor de la Viena. Ştia şi el, de când a plecat, pe ce cărări să calce. El cunoştea destul de bine firea nemților. În 1939 a fugit în Germania, unde a stat doi ani "oaspe" al marelui Reich, împreună cu grupul legionar sub comanda lui Horia Sima. Orice acțiune sau contact cu țara le era interzis şi când echipa lui Horia Sima a plecat spre țară în primăvara lui 1940, cei rămaşi au fost consemnați la domiciliile lor. Găvăgina a trăit momente în care a cunoscut foarte bine ce este adevărat şi ceea ce se ascunde în dosul adevărului. Ezitarea lui de a executa ordinele de la Viena, ca venite de la Comandant, avea o explicație încă îndepărtată.

- Ca responsabil al echipei, n-ai avut nici o dificultate cu camarazii?

- Să spun drept, cu Pintilie mă înțeleg bine, e om de mare credință. Cu camaradul Nicolae e altceva. El nu-i totdeauna de acord cu ce facem, el e mai deştept ca noi, despică firul în patru, la cea mai mică propunere!

- Sunteți toți camarazi şi trebuie să vă înțelegeți! Să vă mai călcați pe inimă atunci când e vorba de o treabă serioasă. Ați plecat cu gândul de a sacrifica totul pentru un ideal scump tuturora. Toate celelalte neajunsuri trebuie să dispară, în fața unui singur țel.

- Asta am încercat eu totdeauna, că de-aceea am plecat. Puteam să rămân la Viena ca alții, dar ştiam că a început lupta serioasă împotriva comunismului care ne-a cotropit țara şi noi nu puteam fi absenți. Am stat destul în lagăr cu mâinile încrucişate, în timp ce neamul întreg era încleştat cu duşmanul. Acum, când a venit şi rândul nostru, ar fi păcat de Dumnezeu să refuzăm să luptăm.

- Bine, camarade! Aşa suntem toți, că de aceea simțim bucurie mare când ne întâlnim. Suntem toți pe acelaşi drum şi unicul.

Aş dori acum să ştiu dacă neamțul se pricepe la aparatele redio. Aparatul nostru s-a stricat în cădere. Recepția merge, dar emisia nu. Poate nu-i mare lucru, dar când nu te pricepi, rămâi neputincios.

- Am să-l întreb, dar unde-i aparatul?

- Îl va aduce Ion zilele astea, eu am să stau cu voi până la întoarcere. A doua zi, ne regăsim toți, cu aceleaşi sclipiri în ochi, bucuria revederii.

Ion pleacă după aparat, care se găsea la Caransebeş, la Bubi Roman, elev de liceu ce-a luat pe umăr o povară prea mare pentru vârsta lui fragedă. Aparatul, armele, totul era la el acasă. Trăia singur cu maica lui şi pericolul se răsfrângea pe amândoi. Mama îşi iubea aşa de mult feciorul, ultimul sprijin, că nu a fost greu s-o facă complice la tot ceea ce întreprinde. Educația militară, spiritul de datorie al tatălui său, colonel în armata română, se regăsea în fecior ca o moştenire sacră, când neamul era la greu.

Peste câteva zile Ion se întoarce cu aparatul. Şi el, țăran, încărcase pe umerii lui o povară enormă. Era oare conştient de riscul mare sau pentru el era o treabă de făcut, fără a cântări prețul imens? Aşa înțelegea el jertfa, în simplitatea lui. Câți ca el nu şi-au dăruit viața fără a sta prea mult pe gânduri. Eroul necunoscut se ascunde azi, mâine, mereu, sub haină modestă şi suflet uriaş. El nu-şi înfloreşte gestul cu nici o paradă. Nu se gândeşte că după el, în satul lui, i se va ridica un monument de recunoştință. Pentru el, expresia sacrificiului se traduce printr-o treabă începută ce trebuie şi dusă până la capăt. Dacă la acest capăt, viața lui e prețul care trebuie plătit, nu merge cu cugetarea aşa de departe. Frumusețea jertfei lor, țărani de piatră, constă în acea filozofie simplă: cineva trebuia s-o facă. Pentru asta nu-i un mare merit.

- Dar cum ai venit cu el în spate, măi Ioane, nu ți-o fost frică?

- Că doar nu l-am furat, să-mi fie frică!

- Dacă te întreba cineva de sănătate, cum i-ai fi răspuns?

- Păi arma la ce-o mai port, dacă nu-mi foloseşte şi ea la nevoie?

Era simplu, fără multă bătaie de cap. Nu era nici un merit, cineva trebuia s-o facă.

Împreună cu Ion şi Găvăgină ne închidem într-o cameră ce servea de ascunzătoare, ca Moş Pătru să nu vadă tot ce facem, să examinăm aparatul. Concluzia era dură: secția emisie stricată în cădere. Trebuie un inginer specialist în radio şi piesele necesare pentru a fi pus în mişcare.

- Ioane! Eu mă întorc la Timişoara, să văd ce-i de făcut. Revin peste câteva zile. Tu, deocamdată, rămâi cu Ioji, să te mai odihneşti, că nu ți-o strica, după atâta vreme pe drumuri!

- "Călătorului îi şade bine cu drumul"! nu mi-ai spus matale odată asta?

Pe înserate, să nu fiu văzut de nimeni, o iau spre gară peste deal. Zăpada era mare şi greu de mers.

- Nu-ți fie frică dacă întâlneşti lume! Să mergi împreună cu ei, mă sfătuieşte moş Pătru, puțin îngrijorat. Când eşti singur, te pierzi între mai mulți. Dar grijă la lupi!

Altă grijă pe capul meu acuma: lupii. Ştiu că moşu' ne-a povestit cum un militar a fost sfârtecat de lupi. Era destinul lui aşa, poate. S-a întors din prizonierat din Rusia. Ajunge noaptea la gară, iar de aici avea două ore de mers până în satul lui. Nu l-a răbdat inima să aştepte la gară o noapte întreagă, atât de aproape de casă şi cu tot sfatul funcționarilor de la gară, printre ei unul din satul lui, care-l cunoscuse, de a nu porni noaptea la drum, pleacă să-şi îmbrățişeze mai devreme pe ai lui. A doua zi, funcționarul din sat, terminând serviciul, trece pe la casa lui, să guste din bucuria tuturor. Mare le-a fost surpriza părinților, soției, aflând că-i în viață, dar mai mare amarul când şi-au dat seama că încă nu ajunsese acasă. Au plecat toți, însoțiți de multă lume din sat, era duminică, să-l caute, poate s-o fi rătăcit, că l-a frânt oboseala şi a adormit pe drum. La jumătate calea, i-au găsit bocancii, zdrențele militare şi rania împrăştiate, tot ce lupii au mai lăsat din el. Gândul la această dramă mi-a cam dat fiori, mi-a iuțit pasul. De departe aud lătrat de câini. Noaptea lupii dau târcoale colibelor după pradă. Şi câinii aveau teamă de fiarele lihnite de foame. Cu degetele pe trăgaci, gata să arunc câteva zeci de gloanțe la cel mai mic pericol, scrutam albul zăpezii ce lumina noaptea, să văd pete cenuşii în goană. Nu văd nimic, doar din când în când un urlet izolat îmi dă fiori. Ascunşi de dealuri, de văi, alergau adulmecând prada, care putea fi orice vietate rătăcită în orele nopții. Mă apropii de pădure. Pericolul era mai mare. Aici întunericu-i mai des, după fiecare copac te pândea moartea. Înaintam încet, mă opream să ascult şi iar număram paşii. Nu ştiu cum am ajuns în dealul gării, de unde se vedeau luminile aprinse. Am respirat adânc, ca întors de dincolo de lume.

Nu aştept mult. Un tren de marfă, unul din cele ce merg spre front, apare tuşind din gura tunelului. Se opreşte să schimbe locomotiva. Mi-am găsit culcuş pe o platformă încărcată. Am călătorit restul nopții şi ziua următoare, cu opriri în gări, pe câmp şi pe înserate ajung la Timişoara. Nu erau decât 130 km, dar atunci drumul mi-a părut interminabil.

Pe Ion l-am întâlnit a doua zi şi i-am spus tot ce am găsit, precum şi necazul cu aparatul.

- Aparatul lor merge?

- Regulat, au contact în fiecare noapte.

- Va trebui să te întorci din nou acolo şi vei încerca să transmiți la Viena ceea ce-ți voi da de-aici.

Era o dare de seamă asupra situației economice după venirea "eliberatorilor" şi reacția populației în fața acestei năvăliri. Teama, revolta erau cele două elemente ce dominau viața populației. Nimeni nu mai îndrăznea să iasă din casă o dată ce soarele apunea. Revolta era neputincioasă pe alocuri - şi efectivă şi brutală chiar - prin alte părți, sub formă de legitimă apărare: "Mai bine el decât eu".

Am stat două zile să mă refac înainte de a lua calea întoarsă. Sediul era pe Strada Dacilor nr. 6, unde locuiau Ion Constantin, Nicu şi alți camarazi. Pe mine m-au găzduit la Ion Tâmpa, un tăbăcar de la marginea oraşului, în cartierul Fabric. Era mic de statură, dar numai muşchi. Forța lui a câştigat-o în lupte greco-romane, dar şi în meserie, unde lucra din greu să tăbăcească piele. În vârstă de 30-32 de ani, era căsătorit şi avea două fetițe. O familie fericită, unde numai vorba bună şi înțelegerea găseau popas. Arădean sau mai degrabă moț. Tăcut, a îndrăgit Legiunea ca pe a doua familie. Seara, când se întorcea de la lucru obosit, mă ruga să-i cânt ceva, cântece noi, învățate în Germania, la Buchenwald. Aveam voce plăcută şi toată familia asculta noile melodii. După câteva repetiții cântau cu mine. Oboseala pierise ca prin farmec. Stăteam la vorbă până la miezul nopții. Era încadrat în cuibul lui Nicolae Zăriu, muncitor lăcătuş cu care vom face cunoştință mai târziu. Erau inițiați în cele legionare de un alt muncitor electrician, Gavrilă Brindescu, pentru care aveau o mare afecțiune. Brindescu fugise din Timişoara după rebeliunea "Conducătorului Antonescu" în Germania, unde am fost găzduiți. Ei au rămas aici, să continue activitatea. Când i-am spus că am stat cu el câțiva ani în lagăr, orice urmă de neîncredere legitimă în fața unui necunoscut s-a topit, transformându-se în aceeaşi camaraderie ce ne caracteriza pe toți cei ce trăiam acelaşi ideal. S-a angajat în luptă cu tot ce avea mai curat în el, să asigure viitorul fetițelor, într-o țară de dreptate şi omenie. Numai Legiunea i-a oferit garanția acestui viitor. Toți împreună, să făurim această speranță pe care orice român o visează.

- Noi am venit de dincolo să răscolim rezistența poporului, poporul nostru însă a intuit singur primejdia. El stă de veghe. Noi nu facem decât să îngroşăm rândurile celor decişi, să luptăm cu ei, până la triumful total, sau să cădem, apărând acest pământ.

Mă asculta, dar vedeam că gândurile lui erau departe. Simțea parcă încleştarea. Fața i se crispa, schimba culori. Roşul viu predomina precum mânia punea stăpânire pe întreaga lui ființă.

- Azi suntem puțini, continui eu, mâine vom fi mai mulți. Țara toată, poate. Curând nu va mai rămâne altă nădejde decât arma sau supunerea.

Ultima alternativă, noi, niciodată n-o vom accepta. Nu ne mai rămâne decât arma să ne apărăm ființa, să lăsăm celor ce vin după noi un nume, copiilor o carte deschisă, unde vor citi, descoperiți, istoria acestui neam.

Chipul lui s-a liniştit. Hotărârea lui era una şi o va dovedi din plin în vremurile ce vor veni.

Peste trei zile reiau trenul spre Domaşnea, o adevărată expediție. Ajung la gară seara târziu şi de-aici drumul spre coliba moşului. Teama de lupi îmi apare ca o obsesie. Ar fi prea ciudat destinul cu mine…încerc să gonesc gândurile negre. Acum nu mai era Ion cu mine. El cunoştea locul. Înspre gară era altceva, gara era una singură şi calea ferată lungă, mai uşor de nimerit. Colibe printre văi şi dealuri erau mai multe şi greul era s-o găsesc pe cea bună. Lupii atacă doar atunci când foamea-i împinge. Aveam însă în față fiare care ucid din sadism.

Mai aveam şi o altă grijă, să nu mă rătăcesc. Zăpada mare şi gerul nopții îngreuie drumul. Dacă nu voi găsi coliba moşului, nu voi putea merge toată noaptea. Oboseala mă pândeşte şi orice oprire pentru a mă odihni ar însemna odihna din urmă.

Cu atâtea griji deodată, pornesc la drum. Aceeaşi melodie sinistră mă acompaniază: urlet de lup, lătrat de câini. Mirosul de fiară e simțit de câini, înainte ca urletul lor să spintece văzduhul. Merg cam de mult. Poate o oră sau două… Ar fi trebuit să fiu ajuns deja. Dacă am pierdut direcția? O iau îndărăt să regăsesc repere lăsate în vârful dealului, să mă orientez din nou. Revin şi încep să pornesc cercetând toate direcțiile şi ascultând lătratul câinilor. Mă obişnuisem cu câinii moşului, mai ales cu Murăş. Încercam să-i disting glasul din cele multe care vegheau. Jumătatea nopții trecuse de mult, se vedea după Carul mare şi Steaua călătorului.

Nu voi găsi coliba până în zori şi oboseala mă prinde. Marşul în zăpada adâncă devine imposibil, în timp ce corpul devenise numai o apă. Groaza mă prinde şi încep să strig: Moş Pătru! Moş Pătru! De câteva zeci de ori, cât mă ținea pieptul. Lătratul de câini se întețeşte şi curând devine un adevărat concert. Deodată, din sutele de voci, disting una ce-mi pare cunoscută şi o iau în direcția de unde venea sunetul. Noaptea, lătratul, ca şi umbrele, se aseamănă. Nădejdea mă împinge înainte. Lătratul cunoscut se apropie din ce în ce de mine sau eu mă apropii de el? Curând îl recunosc şi o bucurie imensă mă cuprinde. Alerg cu riscul de a fi devorat de câini. O voce de om strigă câinii, deveniți din ce în ce mai furioşi.

- Cine-i acolo? întreabă o voce.

- Om bun! Am pierdut calea spre sat!

Se apropie mai mult de mine şi recunosc silueta lui Moş Pătru, sprijinind mersul pe toiag. Îl recunosc acum de-a binelea.

- Ce necaz te-aduce aşa târziu? Eşti tare de vârtute să pleci singur noaptea pe dealurile pline de fiare!

- Am pierdut calea, moşule! Rătăcesc de vreo câteva ore, nu mai găseam coliba.

- Trebuia să te culci în sala de aşteptare, până dimineața. E cald şi te-ai fi odihnit bine!

Nu îndrăzneam să-i spun că evitam oamenii. Oameni curioşi care-ți pun atâtea întrebări. De unde eşti? Ce cauți aici? Nu pari din locurile noastre! Nu din răutate. Povestesc în sat şi…apoi…totu-i posibil. Noi n-avem dreptul să colindăm satele noastre, decât noaptea. Las' că şi noi eram certați cu legea, dar legea asta e legea duşmanului, nu este legea noastră.

La lătratul câinilor, se scoală toți înarmați, gata de orice. Sfântu' ei de treabă! Când ne era somnul mai dulce! sare Ion. Citeam în ochii lui nevoia de explozie, dar această uşurare nu era altceva decât bucuria de a mă revedea. Aşa eram noi când plecam la drum, ca pe vremea diligențelor, nu eram siguri că ne mai întoarcem. Duşmanul ne pândea peste tot şi, rând pe rând, câte unul, îşi pierdeau numele pentru totdeauna. De-aceea bucuria revederii se repeta de fiecare dată cu intensitate mărită.

- Mă iertați, fraților, dar n-am făcut-o cu intenție. Credeam să ajung înainte de cină, dar… omul face planuri şi Dumnezeu le desface.

Câteva perechi de ochi vii îmi încălzeau inima ce bătea puternic.

- Am mâncat fără tine şi ți-o fi foame după atâta drum? insistă Ion cu grijă de frate.

- De-mi puneați această întrebare când m-ați văzut intrând, s-ar fi potrivit mai bine!

Fiecare sare să-mi aducă câte ceva de-ale gurii şi în câteva clipe masa era încărcată. M-am ospătat ca de zi mare şi apoi un somn binefăcător, adânc.

Când m-am trezit, soarele luase deja câteva prăjini de înălțime pe boltă.

Afară, zăpada lucea sub razele calde şi împroşca lumina peste țarină. În casă, linişte. Doar focul din sobă bolborosea povestea veche, la gura sobii.

Mă ospătez bine cu lapte cald şi mămăligă proaspătă, însoțită apoi de un codru de brânză de oaie, învelită într-un strat de unt ce se topea gălbui pe scrobul de mămăligă.

- Măi Ioane, aş dori să stau oleacă de vorbă cu tine şi Ioji, să vă descarc sacul cu noutăți.

Peste puțin ne găsim toți trei în podul cu fân, luminați prin ferestruica din acoperiş.

Pentru Ioji aduc câteva coli pline de veşti, să fie transmise la Viena, în mai multe emisii. Apoi, repun problema aparatului. De vom putea găsi o ieşire.

- Eu cunosc un electrician la Reşița, ia cuvântul Ioji, dar cine ar putea să-l contacteze? Eu n-o pot face, că mă cunoaşte satul!

- Dacă m-aş duce eu la Caransebeş, la moş Dragu Grozăvescu, haiducul, el are prieteni legionari la Reşița. Prin ei i-am putea da de urmă şi poate cunoaşte ingineri din fabrică ca să încerce repararea aparatului.

- Nu-i rea ideea ta! Cum tu ai scornit-o, ştii ce-ți rămâne de făcut? Să-l scoți din pământ!

- Tot bătrânul vă va scoate din încurcătură!

Dacă bătrânii n-ar mai servi şi ei la ceva, barem să plătească mâncarea!

- Nu-i nevoie să-mi povesteşti atâtea! Am înțeles despre ce-i vorba.

- Când pleci?

- Apoi, nu pot pleca decât diseară, să ajung noaptea în oraş. Când ziua se amestecă cu seara. Ion, cu sacul în spate, o ia la drum.

- Cu mine şi-or găsit naşul! grăieşte el, arătând arma la îndemână. Mai bine să-şi încerce norocul în alte părți!

- Fii cu ochii în patru, că nu-i glumă! insist eu, în timp ce simt că mi se întunecă ochii. Dumnezeu să te aibă în pază! strig eu în urma lui, în timp ce noaptea-l învăluie ca o ceață groasă. Încerc să străpung întunericul să-i mai văd o dată silueta legănândă. Neliniştea mă cuprinde, urmată de un tremur ce nu-l mai pot opri. A plecat la drum ca orice călător şi totuşi tremur pentru el, cum fiecare dintre noi fără deosebire trăieşte aceeaşi teamă pentru cel plecat.

Patru zile nesfârşite nu-mi găsesc astâmpăr până ce, în a cincea noapte aud câinii lătrând a om. A om cunoscut, întretăiat a chelălăit de bucurie. Lătratul câinelui diferă, după cauza care îl provoacă. A om bun, a duşman, a lup, sau lătratul obişnuit să-şi treacă noaptea, lătrat vag, nedefinit.

Inima îmi bate puternic, reținută de câteva zile. Îmi venea să strig, să descarc atâta energie care mă sufocă. Nu mai pot aştepta, ies afară în prag. Moş Pătru era deja alături de Ion să calmeze câinii. Nu ştiu ce m-a prins, ies în zăpadă şi fug spre ei, drept la Ion şi-l strâng la piept.

- Da mult ai mai zăbovit! Mi-era teamă că ți s-o fi întâmplat ceva.

- De mine să nu-ți fie teamă! Am şi eu o stea sus, ce luceşte pentru mine, nu s-a găsit încă omul s-o doboare! răspunde el, viteaz, în timp ce roua ochilor îi umezeşte obrazul. Simțea şi el ca mine. Dar de li s-o fi întâmplat

ceva şi lor? Descoperiți de jandarmi sau de ruşi ce colindă peste tot? Nu eram siguri în nici un colț de pământ. Răul ne pândeşte deopotrivă, atât pe cei plecați cât şi pe cei rămaşi. Teama se amestecă cu bucuria şi forma un fel de existență, un fel de viață din firimituri. În orice clipă ar putea să-şi oprească rostul pentru totdeauna.

- Acum spune tot ce ai făcut!

- Am făcut treabă bună, se laudă el. Am fost cu moş Dragu la Reşița, la Dămian Alexandru, prieten cu electricianul Petre Indrieş. L-am văzut şi pe el. Un voinic de om. Legionar vechi. O să vină el aici, îndată ce o putea, să-l vadă pe Ioji, că tare-i dor de el, şi va lua aparatul să vadă ce are. Am cunoscut nişte oameni de pomină, gata la orice, numai să le dau de veste!

- Bine, Ioane! Sunt fălos cu tine, eşti o comoară de fecior! Acum te las pe aici să te ocupi tu de treaba asta, iar eu vreau să fac un salt până la Timişoara.

- Mai stai câteva zile să te mai întremezi ş-apoi de va trebui să pleci, n-oi putea eu să te opresc!

- Iar pleci? mă întreabă el îngrijorat.

- N-ai spus tu că…călătorului îi şade…

- Câte nu spune omul la necaz…

Peste trei zile, mereu pe înserate, mă amestec cu noaptea şi iar la drum. De-acum pe una, ce-o să fie! Lupii mi-au devenit parcă prieteni, urletul lor, salutul iernii. Îmi dispăruse teama. E grav. Dar dacă resemnarea îi ia locul? Trebuie să rămân treaz, să pot reacționa la nevoie. Pericolul cel mai mare ce pândeşte omul e tocmai această lipsă de teamă, emoția ce ține simțurile în alarmă. Cei mai mulți au căzut atunci când nu se mai gândeau la pericol. Noi trăim cu moartea de mână, şi la orice pas greşit…nimic şi nimeni nu ne iartă.

O zi şi o noapte de drum prin frig, făcut cocoloş pe o platformă deschisă în bătaia vântului.

Am ajuns la Timişoara şi iată-mă din nou în casa lui Ionel Tâmpa, în casa caldă, primitoare.

- Bine ai venit, camarade Bugariu! Da pe unde mai colinzi de atâta vreme?

- Colind şi eu, să-mi recunosc țara, că de patru ani de zile i-am pierdut culoarea şi farmecul.

- Înțeleg! Aşa a fost poate voința Celui de Sus!

Era foarte credincios. Nu se aşeza niciodată la masă fără rugăciune.

El, cu toată familia, implora ocrotirea cerului înainte de a gusta din bucate. Pâinea n-o tăia niciodată, o frângea, cum făcea Hristos, hrănind

mulțimea. Icoana Căpitanului o purta în suflet, alături de cea a lui Isus, şi-l asemuia Lui, în lungul şir de suferințe şi moartea de martir. Acum un alt rău s-a abătut peste neamul lui, rău pe care-l va combate cu toate forțele.

- Căpitanul ne-a arătat calea şi duşmanul ce amenință acest popor cu moartea. Rămâne ca noi să-i continuăm drumul, de om vrea ca neamul nostru să supraviețuiască.

Într-o seară mă găseam lângă sobă, în ciorapi de lână şi cu un pulovăr cald pe umeri, când aud un țipăt îngrozitor afară.

- Îl omoară pe Ionel! Săriți, oameni buni!

Eu eram ascuns la ei, nimeni nu ştia că la această casă de oameni paşnici ar fi găzduit un certat cu legea. Soția lui Ionel strigă din toate puterile, dar nimeni nu-i sare în ajutor.

Iau repede pistolul care nu mă părăseşte niciodată şi din câteva sărituri ajung la poartă. Văd doi ruşi fugind, iar Ionel Tâmpa, suflecat, ținea bicicleta deasupra capului ca o armă, gata de luptă. Văzând că pericolul trecuse, intru în casă să nu mă vadă nimeni. Peste câteva clipe, Ionel cu soția intră în casă. Fața îmbujorată ca de foc, cu pieptul desfăcut, cămaşa deşirată şi fără haină.

- Mama lor de rusnaci! Au vrut să-mi ia bicicleta, amenințându-mă cu armele, la poarta casei mele.

Luase bicicleta de cadru, a rotit-o o dată şi cu toată forța le-a trântit-o în piept, răsturnându-i cu arme cu tot. A fost o luptă scurtă? Cei doi soldați ruşi, amețiți de băutură şi apoi de lovitura neaşteptată, n-au mai insistat. Între timp, strigătul soției a trezit vecinii, care au sărit să-l ajute. Ruşii, astfel copleşiți, au găsit fuga mai sănătoasă.

Aşa o păteau toți cei ce întârziau seara pe ulițe. Ruşii circulau în bande, după băutură, ca lupii flămânzi după pradă. Femei de orice vârstă, fetițe sau femei până la 70 de ani, violate, oameni dezbrăcați şi apoi împuşcați să dispară orice mărturie a crimei. Nimeni nu mai ieşea seara din casă, baricadați ca într-o fortăreață.

Un comunist vechi, pentru ca să-şi exprime bucuria de a vedea ideea lui triumfând, a invitat câțiva ofițeri ruşi, să-i ospăteze. După ce au mâncat bine şi au golit câteva sticle de băutură, le-a venit pofta de femei. Cum în casa primitoare nu era decât soția simpatizantului cu fiica lor de 16 ani, n-au ezitat o clipă să profite de ocazie. Au început cu soția, sub ochii soțului îngrozit, țintuit locului cu armele prietenilor proptite în furca pieptului. A venit apoi rândul fiicei. Toți au trecut la rând. Apoi, să şteargă orice urmă a nelegiuirii lor, au împuşcat pe nefericitul comunist devenit stingheritor.

- Burghez! Burghez îmbogățit pe spinarea muncitorilor! strigau ei retrăgându-se din casa răvăşită de oroare. Câți nu şi-au lăsat aşa viața, fie din necugetare, fie din imprudență. Armatele victorioase în plină operă de eliberare! Nimeni nu mai era sigur de ziua de mâine.

A doua zi îi spun lui Ion Constantin ce am întreprins pentru a repara aparatul. La sfatul lui, rămân pe loc aşteptând rezultatul. Ion îmi va da de veste.

Stăteam totuşi ca pe ghimpi, om în toată firea, închis în casă, condamnat la inacțiune. Mă ofileam ca o plantă scoasă din mediul ei de viață. Aşa număr zilele, una mai lungă decât cealaltă, când într-o zi Ion îmi trimite veste să-l văd.

- Chirilă a luat contact cu Indrieş la Reşița. Acesta s-a deplasat la Domaşnea, a luat aparatul să-l repare. N-a durat mult că totul s-a aranjat. Aparatul e bun să intre în funcțiune cum era inițial programat. Ar fi bine să te duci acolo să vezi dacă merge. Iată câteva informații ce vor trebui transmise la Viena.

Un curent de mare voltaj mi-a dezmorțit tot corpul, într-o clipă. În sfârşit, voi putea începe adevărata treabă, după două luni. Să-mi dovedesc întâi mie însumi că mai sunt de folos la ceva, în această luptă fără cruțare. Nu scap primul tren şi iată-mă din nou la drum. Militar în misiune cu ordin de serviciu. Aceste răvaşe nu erau altceva decât dorința de acțiune, dorința de a găsi un loc în această încleştare, unde se hotărăşte soarta neamului nostru.

Timişoara - Domaşnea, cam 140 km. Am petrecut ziua în tren, cu opriri lungi în toate gările, să lăsăm să treacă toate trenurile încărcate pentru front. Seara târziu ajung la gara Cornea-Domaşnea. Mă dau jos în dosul trenului şi mă afund în pădure, înghițit de noapte. Zăpada mai mare, mai albă! Pârtiile au fost îngropate de mult. Nu-mi rămâne decât vag în minte relieful drumului, prin văi şi coline, păduri şi câmpuri nesfârşite.

Urletul lupilor, familiar de-acum, îmi aține calea, nu departe de urmele mele. O lună limpede îmi luminează cărarea şi totuşi mi-a trebuit o jumătate de noapte de rătăcire, să parcurg cei 5-6 km ce despărțeau coliba de gară. Scena se repetă ca ultima dată. Lătratul câinilor mă scoate dintr-o situație critică. Am recunoscut din nou, târziu, vocea lui Murăş, câinele moşului ce veghea. Cu cât mă apropiam, cu atât lătratul devenea mai sonor, să dea alarma celor adormiți. Moşul nu întârzie să apară în pragul casei, să vadă cine este.

- Tare mai eşti de cap, măi băiete! Numai noaptea ca strigoii. Nu ți-e frică de lighioanele astea, care nu cruță pe nimeni?

- Ce-o vrea Dumnezeu, moşule! Odată tot va trebui şi aşa să plătim vama la om poartă!

- Nu-i drept să vorbeşti aşa, eşti încă tânăr. Aş putea să vorbesc eu aşa, că mi-am trăit traiul, dar voi abia începeți viața.

Avea dreptate moşul, abia începem viața şi deja am aprins-o la cele două extremități să ardă flacăra, să anunțe lumea că pericolul e prea mare. Viața noastră o vom trăi dacă va merita, dar nu oricum. Robia nu poate fi o formă de viață uşor de acceptat. Să încercăm totul înainte de a fi copleşiți. Să aprindem focul mare, să mistuie răul din cugete, până n-o rămâne decât cenuşa arzândă, să grăiască celor ce vin că singuri ne-am ales felul de viață, modul de a sfârşi, atunci când aceasta nu mai merită să fie trăită. Că nu-i totuna «leu să mori sau câine înlănțuit».

Cu sosirea mea alarma a fost dată în toată coliba. De altfel, nu dormeau nici ei decât cu un ochi, gata de apărare, reflex dresat de emoțiile împrejurărilor. Ne-am îmbrățişat pe rând, fiecare bucuros de revedere, mulțumind lui Dumnezeu că ne-a îngăduit încă o dată să ne privim chipul. Cel mai mişcat a fost Ion. Se vedea după obrajii lui rumeni, învăpăiați.

- Să nu mai faci asta! Trei săptămâni fără nici o veste, omul îşi face tot felul de idei.

Reacția lui ieşea din dragostea mare, din grijă, dominate de o bucurie amăruie, ce se potoleşte încetul cu încetul, lăsând loc unei înfrățiri, împărtăşirea aceleiaşi trăiri.

- Mama ei de viață, că nu ne-o putem face pe plac!

- O mai trece apă pe Timiş până ți-o veni rândul!

- Ştiu, ştiu prea bine!

Renunțarea la viață, acceptarea sacrificiului, la el, era un imperativ de origine divină, conştient că numai pe acest drum îşi va găsi iertarea, împlinirea.

- Nu te mai jeli atâta! Mai bine spune ce ai făcut!

- Ce-am făcut?

- Păi da!

- Adică.

- Uite colea! Priveşte-l sau dacă vrei încearcă-l să vezi cum merge.

- Cum aş putea să-l încerc? Trebuie să emit ceva cuiva care să-mi confirme primirea!

În fața mea zăcea aparatul nou-nouț care mă invita la vorbă, să spun departe tot ce am pe inimă.

- Dacă nu poți să-l verifici, ai face mai bine să-i tragi un somn şi vei vedea mai limpede mâine.

Banii pe sfârşite, arme puține, va trebui să cerem o paraşutare de noapte, pentru a ne împrospăta cele necesare. Pregătesc o scrisoare pentru Comandant, expunându-i nevoile imediate. Din armele cu care am sosit fiecare, am împărțit la cei angajați în acțiuni periculoase şi atâția alții nu dispun nici de minimul necesar. Ne-ar trebui în special o armă grea în caz de atac surpriză. O mitralieră şi câteva mii de cartuşe, înşirate pe benzi, ne-ar mai da oleacă de încredere în posibilitățile noastre. Vorbesc cu Ioji de planul meu înainte de a da textul lui Johann să-l cifreze. Întâlnirea cu Viena avea loc în fiecare noapte. Va avea timp suficient să-l pregătească. Cer în acelaşi timp o emisie suplimentară, neprevăzută în program, ca să accelerăm efectuarea paraşutării.

La orele 12 şi jumătate din noapte, eram toți de veghe. Johann cere răspuns imediat la telegrama clasată urgentă. Răspunsul îl avem în noaptea următoare. Sunt de acord cu noi şi ne fixează paraşutarea într-o săptămână. Rămâne ca noi să le transmitem coordonatele terenului şi semnalul de recunoaştere.

Ne-am cam grăbit cu cererea, de-acum va trebui procedat cu iuțeală. Să găsim terenul bine plasat şi să obținem acordul proprietarului. Lucru nu prea uşor, într-o regiune insuficient cunoscută.

- Măi Ioane, eu am o idee! Humiță Tiberiu e născut la Rusca, aproape de Teregova. Mi-a spus el înainte de plecare că sora lui e stabilită cu tatăl ei în acest sat, situat între Teregova şi Domaşnea, spre izvoarele Timişului. Mai ştiu că ei au proprietăți pe sub munți, păşune pentru vite, vara. Am să-mi încerc norocul.

- Mergem împreună, replică el spontan. Şi eu eram prieten cu Tibi.

- Împreună? Nici vorbă! Am să mă duc singur să nu sperii oamenii când ne-or vedea.

De unul singur, impresia e mai atenuată, mai ales că noi venim de dincolo, cu riscul după noi, pentru toți cei ce acceptă un cât de mic contact. Voi pleca pe înserate, nu-i prea departe, abia două ore de mers. Moş Pătru îmi indică drumul, nu prea greu de găsit.

Ajuns în sat, întreb de casa bătrânului Humița, pensionarul, şi curând mă aflu în fața unei case de țară cu aspect de bună stare. Mai mare ca celelalte, văruită în alb, cu ferestre mari, lucru neobişnuit pe aici, unde frigul

iernii obligă pe ţărani să limiteze cât mai mult deschiderile largi, surse de frig.

Îmi iau inima în dinţi şi bat în cătrele de lemn cu cârja de vreo câteva ori. Un lătrat de câine alarmează stăpânii. Puţin după aceea, o lumină se aprinde şi un cap apare la fereastră.

- Cine este acolo?

- Un om bun! D-voastră sunteţi tatăl lui Tiberiu? Vă aduc veşti de la el.

- Aşteaptă puţin, vin numaidecât să deschid!

În câteva clipe poarta se deschide şi bătrânul apare în prag. Înalt, cu părul alb, gârbovit oleacă, mă îndeamnă să intru. Haina mea militară inspiră rezervă, neîncredere.

- De unde vii matale şi cum ai aflat de noi?

Ca să sparg gheaţa dintre noi, o iau direct.

- Eu vin din Germania! Am fost la Buchenwald cu Tibi. Am preferat să mă întorc în ţară după ce am fost eliberaţi din lagăr!

- Dar Tibi unde este acum? De ce n-a venit şi el cu voi?

- Voia să mai aştepte să vadă cum se desfăşoară evenimentele.

Povestesc apoi toate peripeţiile noastre din Germania, viaţa la Rostock şi apoi în lagăr la Buchenwald, că Tibi e sănătos şi că «şi-a păstrat aceleaşi sentimente, care l-au obligat să părăsească ţara».

Văzând că bătrânul se încălzeşte puţin, după prima înfrigurare, îndrăznesc să fac un pas mai departe.

- Dar d-voastră? Cum o duceţi cu noii «eliberatori»?

- Eliberatori? Bătu-i-ar Dumnezeu cu toţi cei ce i-au adus la noi!

Nu mai era nevoie să-i pun întrebări, bătrânul şi-a descărcat sufletul tot, plin de amar contra vânzătorilor de neam.

- Şi…ce aveţi de gând să faceţi acum? Vă resemnaţi cu jugul?

- Eu, la vârsta mea, ce pot să fac? E rândul celor tineri să pună mâna pe armă, să lupte până ce duşmanul va fi alungat din ţara noastră! Tineri ca voi, cred că nu vor sta cu braţele încrucişate, să asiste neputincioşi la tot calvarul impus poporului nostru.

Am aflat tot ceea ce doream să ştiu. Starea de spirit a bătrânului, în astfel de împrejurări. Aş fi fost surprins de contrariul, cunoscând pe Tibi, dintr-o familie de luptători. Îndrăznesc deci să încerc totul pe o singură carte.

- Ştiţi d-voastră de ce-am venit noi de dincolo? Da! Am venit să continuăm lupta contra bolşevizării totale a ţării noastre, să mobilizăm tot ce simte româneşte pentru o cauză sfântă tuturor. Pentru că prin atitudinea manifestată de d-voastră faţă de mine, prin care ne îndemnaţi la luptă, îmi

permit să vă fac câteva confidenţe. Ştiţi poate, că la Viena, legionarii au ridicat un steag de eliberare sub care orice voinţă, sub orice formă, îşi găseşte locul. S-a format o armată naţională. Două divizii, până acum. O parte din noi am fost paraşutaţi pe tot cuprinsul ţării să organizăm rezistenţa contra rusificării, contra supunerii totale Rusiei bolşevice. Eu am fost paraşutat în regiune cu o echipă. Menţinem legătura cu comanda supremă sub diferite forme. Suntem aprovizionaţi cu cele necesare. S-ar putea ca într-o zi şi Tibi să ne urmeze, pentru că suntem soldaţi ai aceluiaşi ideal. D-voastră cunoaşteţi foarte bine spiritul legionar de sacrificiu şi azi mai mult ca niciodată suntem chemaţi să confirmăm această hotărâre. Săptămâna viitoare aşteptăm aprovizionarea pe calea aerului. Suntem în căutarea unui teren, pentru paraşutarea de noapte a acestui material şi eventual şi oameni. Am îndrăznit să vă cer sfatul în virtutea prieteniei ce mă leagă de Tibi, dar, în special, datorită încurajării ce mi-aţi dat, arătându-mi unicul drum de urmat: lupta totală.

- Ai făcut foarte bine că ţi-ai deschis sufletul! Mi-ai dat curaj şi mie în aceste timpuri de disperare completă. Am o poiană sub munte, la vreo trei ore de drum de-aici. Iarna, pe zăpada mare, nimeni nu se aventurează până acolo. Singurul neajuns ar fi drumul. Zăpada poate depăşi un metru de grosime şi mă întreb: cum veţi putea ajunge până acolo?

- Domnule Humiţă, mi-aţi luat o piatră de pe inimă! Vom face imposibilul să ajungem până acolo!

- Dacă doriţi, vă dau pe cineva să vă ducă, să vă arate poiana.

- Nu ştiu cum să vă mulţumesc! Curajul d-voastră, un suflet atât de mare, ne va ajuta şi pe noi să îndrăznim mai mult. Nu vom mai fi singuri. Dacă mulţi români ca d-voastră ne recunosc legitimitatea acţiunilor noastre, riscurile pe care le vom înfrunta ne vor părea mai uşoare. Cauza asta sacră nu e numai a noastră, ci a neamului întreg care ne încurajează, ne susţine şi tremură pentru soarta acestui angajament. Poate, puţini câţi suntem, să nu reuşim! De-un lucru însă sunt sigur, că vom reuşi să trezim tot cugetul românesc, să formăm un singur suflet, ce se va opune până la ultima sclipire de viaţă, că nu vom accepta niciodată robia. Moartea nu ne înspăimântă, când pe celălalt braţ al balanţei atârnă soarta neamului întreg!

Drept răspuns, bătrânul se scoală greu de pe scaun, se îndreaptă spre mine cu braţele întinse şi mă strânge la pieptul lui, plin de emoţie.

- Dumnezeu să vă ajute! rosteşte el abia perceptibil. Ochii erau deja scăldaţi în lacrimi.

De bucurie? De disperare? De îndemn? Nu ştiu! Un singur sentiment am simțit: inima lui bătea pentru noi! pentru feciorul lui, angajați într-o luptă uriaşă, cu orizonturi întunecate peste tot. L-a impresionat hotărârea noastră şi plângea poate soarta care ne aştepta, tineri încă, fără să fi cunoscut viața. Şi totuşi nici pentru el nu mai era altă cale. Sacrificiul nostru va servi generațiilor ce vin.

Am plecat cu sufletul mai încărcat decât venisem. A doua zi, îmbrăcat țărăneşte, revin la casa bătrânului, unde mă aştepta deja un om de-ai lui să mă însoțească la poiana aleasă.

În adevăr, poiana era mare. Am pus scânduri legate cu sfoară la picioare, să nu ne înfundăm. Echipați astfel şi cu un topor pe braț ca pădurarii, am purces la drum. Ne duceam la lemne, sezonul fiind cel mai potrivit. Am făcut vreo cinci ore până acolo, lungind valea Timişului până la izvoare. Poiana se găsea pe o coastă de vreo 10 hectare, înconjurată de pădure. Însemn locul mai propice pentru focul de semnalizare, direcția vântului şi în special punctele cardinale, pentru a le preciza direcția de zbor, pe linia banalizată. Containerele vor fi azvârlite pe acest ax pentru a le găsi mai uşor. E lucrul cel mai important. La întoarcere, mă despart de tovarăşul meu de drum, la jumătate calea, de unde o iau spre Domaşnea. De acum încep să mă familiarizez cu regiunea, s-o cunosc, în special noaptea, când călătoream de predilecție. Ajung la colibă după miezul nopții. Văd lumină de departe. Ioji şi Ion nu s-au culcat, mă aşteaptă îngrijorați.

- De ce pleci mereu singur? Noi la ce mai folosim? mă ia Ion.

- Da rău de gură mai eşti! Dacă-mi place mie să fiu singur, nu mi-o puteți lua în nume de rău. Esențialul e ca treaba să fie făcută, restul nu mai interesează.

- Dar de iese pe dos? Cine mai repară?

- Într-o zi tot o să fie şi atunci, fără să vrei, vă va veni rândul! Dar să nu întind sfoara prea tare…

- Nu numai tu, ci toți ceilalți! Am aranjat totul. În noaptea fixată pentru rendez-vous, va trebui să fim prompți.

- În sfârşit! Bine că a venit şi ziua asta! răsuflă el uşurat.

A doua zi adun toată lumea, să hotărâm împreună sarcina fiecăruia. Nicolae Târziu, Pintilie Țintoiu, Iosif Găvăgina, Ion Chirilă şi eu, Verca Filon, echipa completă. Toți vom merge la locul destinat să primim materialul şi să ştergem apoi orice urme. Întâlnirea radio am fixat-o la orele două din noapte. Era a doua jumătate de februarie. Frig, zăpadă, adevărat miez de iarnă.

A doua zi plec cu Ion şi Niculae să le arăt locul. O altă zi, plină de dimineața până seara. Zilele următoare se aseamănă întru totul, mereu pe drum. În ziua hotărâtă, primii patru pleacă mai devreme să pregătească terenul. Să adune vreascuri uscate, fân de vor găsi, ca flacăra să pornească îndată ce avionul a fost identificat. Va trece deasupra focului, va face un tur, apoi axându-se pe linia de largare, va azvârli pachetele cu paraşutele lor. Eu rămân cu neamțul la radio, în caz de contra-ordin, să am timp să-i anunț de o eventuală schimbare.

La orele 10 seara, telegramă urgentă. Paraşutarea va avea loc la orele unu noaptea, în loc de două, cum fusese stabilit. Ce-i de făcut? Terminăm repede emisia şi, cu neamțul după mine, o luăm din loc să evităm o catastrofă. Iohann, fecior solid, sportiv, pentru el era o joacă, câteva ore de mers. Nu se aştepta însă ca drumul să fie aşa de greu, mai ales că de atâta vreme, el sta închis în casă. Mergeam la pas, alergam, ne opream să respirăm şi iar porneam cu ochii mereu la ceas. Etape scurte, vii, unde dădeam tot ce aveam în burtă. După câtva timp eram numai apă. Am scos haina după noi, am rămas numai în cămaşă, atât ne era de cald, cu tot gerul, de crăpau lemnele. Termometrul coborâse la -20 grade Celsius. Efortul nostru însă nu mai ținea seama de ger. Dar dacă ne prinde oboseala, epuizarea? Va trebui să ajungem la vreme cu orice risc. Băieții nu bănuiesc că deasupra lor se va juca o dramă într-un singur act. Ceasul aleargă cu noi. Arătătorul indică 12 şi jumătate după miezul nopții şi noi eram încă departe.

- Nu vom ajunge niciodată! strig neamțului disperat, pe limba lui Goethe.

- Unmöglich! îmi răspunde el la capătul forțelor.

Şi aşa nu vom mai ajunge, ce ar fi să mai respirăm oleacă. Ideea trece fulger prin minte, ademenitoare, dar continuăm totuşi, fără prea multă convingere.

Deodată cerul bubuie de un zgomot cunoscut, zgomot de motoare în zbor. Să fie transportul nostru?

- Sie sind schon da! (sunt deja aici) zbiară Johann, ce cunoştea bine uruitul avionului Heinkel 111.

Trec deasupra capetelor noastre, la înălțime de apropiere. Cel puțin de ar auzi zgomotul! Mă căinesc singur, neputincios. De-acum, degeaba gonim. Ce-a fost să fie s-a consumat deja. Nu mă lasă inima. Strâng din dinți şi cu ultima energie mă pun din nou pe cale.

Când am ajuns în deal, orele două nu mai erau departe. Privesc pe coastă într-o doară. Dar dacă, totuşi, n-a fost zadarnic? Zăresc puncte negre

pe zăpada albă. Să fie ei oare? O îndoială mă frământă un moment şi dispare curând, lăsând locul nădejdii. Nu puteam accepta mai răul, ar fi prea crunt. Scoatem armele, le încărcăm înaintând cu precauţie, să ne apropiem de aceste umbre mobile.

- Mai repede! Mama ei de treabă! aud vocea lui Ion.

Ei sunt, nu mai rămâne nici o îndoială. Dumnezeu i-a prevenit la vreme. Aproape de ei, văd o figură NECUNOSCUTĂ. Mic de talie, aproape un copil, dar vioi, mama focului.

- Mama lor de hoţi! Aşa se ţin ei de vorbă! sare din nou bătrânul Ion Chirilă. De ne fura somnul, se ducea totul de râpă!

- Voi nu eraţi aici pentru somn, aveaţi o misiune, îi răspund eu, cu mânia abia reţinută.

Trebuia să mă descarc cumva, că-mi venea să pocnesc, atât de încordaţi erau toţi nervii. Şi… tot Ion încasează.

- Spun şi eu aşa… dacă…

- Cu dacă şi doar… Spune-mi cum a fost!

- Norocul meu că nu mă apucă somnul. Când am o treabă de făcut, eu nu mai pot închide ochii. Aşa că aud un zgomot ca un uruit de tren, apoi mai clar, până îmi dau seama că nu pot fi decât ei. Privesc ceasul: unu şi zece din noapte. Nu mai am timp de gândit. Scot chibriturile şi, alergând ca un nebun, aprind pe rând grămezile de vreascuri şi fân uscat. În acelaşi timp strig, mai bine zis, urlu la ei să se scoale, că o mare nenorocire s-ar putea întâmpla. În câteva clipe, flăcările ard viu, semnale de aşteptare, în cele patru colţuri, în formă de cruce.

Avionul trece deasupra noastră şi se tot duce. Dar de n-or fi ei, mă prind eu pe gânduri. Întâlnirea era la orele două. Alţii ar putea să ne trimită paraşutişti să ne dea peste cap. E făcută, e făcută! De-acum ce-o fi!

Nu durează cinci minute că aud din nou zgomot, mai aproape, mai jos. Era la câteva sute de metri deasupra noastră, când începe să facă semne de identificare, şi imediat după răspunsul meu, începe să golească tot ce avea în pântecele uriaş. Văd paraşutele plutind în aer, coborând încet spre noi, chiar prea aproape, să ne cadă pe cap. Să ne ferim, să nu ne cadă plocon, strig eu la ceilalţi. S-au tot coborât încet, încet, până ce au atins zăpada ca un puf de perne. Aşa mai zic şi eu treabă! Nu ca mine, agăţat prin copaci, să-mi las păcatele de zile atârnate. Printre pachete aud şi o voce de om ce striga: «Ioane, Ioane!» «Bată-l norocul! e unul ce mă cunoaşte! Aş zice că-i Moş Crăciun. Decorul se potrivea de minune». Eu însă nu-l mai aştept de mulţi ani. «Aici sunt» îi răspund eu. «Dar cine eşti?» «Vasile! Vasile Bătrân»,

reuşeşte el să îngâne. Bătrân şi mic, îmi zic eu, da acuma nu-i de glumă. Mă îndrept spre el să-l ajut să se descurce de foaia de cort, ce-l învelise ca o momâie.

- Ce vânt te-aduce pe-aici, Vasile? nu mă rabdă inima să-i dau curaj.

- Îți bați joc de omul neputincios, îmi răspunde el, mai bine mi-ai ajuta să ies din țele astea!

Aşa l-am primit pe fecior cu toate bagajele după el.

- E unul greu de tot.

- N-o fi căţeaua comandată în grabă să ne ție de urât noaptea?

- Să fie într-un ceas bun!

În adevăr, când am desfăcut totul şi am îngropat paraşutele, facem inventarul armamentului: o mitralieră nouă-nouță, cu un sac mare de benzi încărcate, pistoale, mitraliere, Mauser, Walter, dinamită.

- Dar banii unde sunt? întreb eu pe tânărul Vasile Bătrân.

- Sunt la mine, ca să fiu sigur că nu se pierd!

Am luat banii, câteva milioane de lei, care la prețul de azi nu mai valorează mare lucru. În orice caz, vor permite multora să-şi mai procure minimum de hrană. Găsesc la fel şi câțiva cocoşei.

Îi strâng pe toți să vedem ce hotărâm cu privire la material, care trebuie ascuns.

Nicolae Târziu se propune să-l transporte şi să-l îngroape într-un loc bine camuflat.

- Bine, zic eu, dacă vrei matale! Camarazii Găvăgina şi Țintoi te vor ajuta, să duceți treaba la bun sfârşit.

Dacă în momentul acela aş fi putut citi în inima fiecăruia, aş fi evitat o mare catastrofă. Trădarea mijeşte pe chip de om, camarad de mare suferință. Slăbiciune poate! Sublimul păşea alături de hâd. Cele două contraste au făcut drum comun vreme lungă. Nicolae Târziu! să nu uit acest nume care va reveni în viața noastră în mod mişelnic. După ce am şters orice urmă de trecere pe aici, o luăm spre casă. Zorii ne ajung nu departe de colibă, frânți de atâtea emoții. Am dormit o zi întreagă să ne scoatem noaptea albă, petrecută în picioare.

După cină, iau pe Ioji la o parte şi-l întreb la ce oră e următoarea întâlnire cu Viena. Nu era decât în noaptea următoare.

Bine, vom vedea atunci mâine! Aş dori să-i pregătesc un mesaj, să le cer un nou rendez-vous pe noi frecvențe, prin Johann.

După o cină bună ne întoarcem din nou la culcuş.

A doua zi vorbesc cu neamțul şi stabilim un program. Miezul nopții se apropie. Băieții ridică nişte pari de fân, înalți cât casa, şi agață antena în vârful lor. Pintilie învârte «capra», cum numeam noi generatorul de curent pentru aparat. Un fel de băncuță cu patru picioare şi pe ea aparatul pus în mişcare de două manivele opuse, ca două pedale de mână. Aşezat pe bancă, în poziție comodă, învârtea manivelele cu amândouă mâinile. Ceilalți, la pândă, observă orice mişcare suspectă. Johann, pe recepție, caută semnalul convențional, iar eu alături asist curios la ciudata ceremonie.

Nu trec cinci minute că Johann începe să bată semnalul lui, după care, legătura e luată. În primul rând trece mesajul meu QTC, telegramă urgentă după codul internațional, ca să aibă timp înainte de sfârşitul emisiunii să-mi transmită răspunsul aşteptat.

Într-adevăr, după o jumătate de oră, neamțul nostru începe să scrie cu înfrigurare. Mesajul cifrat mă privea pe mine, sub nume codat. Emisia se termină după o oră bună de lucru. Începe apoi descifrarea telegramei adresate mie. Mi se fixează o întâlnire de probă într-o săptămână, pe aceleaşi lungimi de undă pe care le aveam la plecare. Mă vor asculta timp de zece zile, după care vor schimba frecvența pe o durată egală de timp. De nu dau semne de viață, după acest timp de 20 de zile, vor înceta definitiv.

N-am dormit toată noaptea. Câte planuri nu-mi circulau prin creier, la o viteză prea mare ca să pot reține unul. De aici nu voi putea emite. Pericolul de a fi detectat era prea mare. Trebuie găsit un alt loc, dar unde? La Bubi Roman acasă? Nu puteam cere bătrânei să împărtăşească riscul capital cu noi. Spre ziuă mă scol şi încep să mă învârt prin casă ca într-o colivie. Într-o săptămână? E ca mâine.

- Ştiu ce te frământă! sare Ion intrând pe uşă.

- Nu ştii nimic, că doar abia mă vezi!

- De când tropoteşti pământul, crezi că eu mai puteam dormi?

- Ei bine, şi apoi?

- Ş-apoi este că eu m-am gândit la toate, că eu nu fac niciodată lucrurile pe jumătate.

- Pe jumătate sau nu, spune ce ştii!

- Păi la Reşița n-am fost singur, am fost cu Moş Dragu, un zmău de om. S-a certat cu poliția în 1938 şi de atunci a rămas tot fugar. Îți va povesti el când l-om întâlni, pentru că la el vom instala aparatul să vorbim cu Viena.

- Bată-te norocul! În adevăr eşti cineva! Vino să te pup!

- Las-o mai încet, om mai vorbi după ce am împlinit treaba!

Moş Dragu locuia la marginea oraşului Caransebeş, pe lunca Timişului. În acest oraş am trăit eu cei mai frumoşi ani din viaţa mea.

A doua zi mă întorc la Timişoara să-i duc lui Ion rezultatul paraşutării, banii aduşi şi noile emisii ce vor începe într-o săptămână. Îmi dă câteva foi pline să le transmit la Viena şi o iau în aceeaşi zi din nou spre Caransebeş. Fixasem întâlnirea cu Ion în dosul gării, a treia zi, pe înserate. În adevăr, îl găsesc pe Ion, cu câteva ore de întârziere însă. El mă aştepta la locul indicat. S-a ascuns într-un vagon deschis, cu privirea îndreptată spre gară, să controleze sosirea trenurilor. Din când în când se arăta în picioare, scruta împrejurimile să mă vadă. Când m-a zărit, a sărit din vagon îndreptându-se spre mine fluierând. L-am recunoscut după mers. Un mers apăsat, hotărât, ca omul sigur de drumul ales.

- Să nu te deochi, da' frumos mai fluieri!

Surprins, se întoarce spre mine, mă priveşte cu o pereche de ochi ce străluceau ca nişte stele.

- Cine n-are nimic pe suflet poate să fluiere, îmi replică el şugubăţ.

- Treabă bună?

- Cu mine să nu ai niciodată nici o grijă!

- Eu va trebui să mă feresc de lume, aici şi copiii mă cunosc.

- Că doar n-o s-o luăm pe inima oraşului!

De-ar fi vară, n-am avea decât să trecem Timişul, la cotitura gării şi am fi ajuns, dar acum va trebui să ocolim pe la podul mare şi de acolo să facem cale întoarsă, pe celălalt mal al Timişului, până la casa cu pricina.. N-am fost des pe aici, drumurile mele se pierdeau mai mult spre răsăritul oraşului, pe dealul Potocului. După vreun ceas de mers, tot pe lângă apă, nu departe de satul Iaz, iată-ne în faţa unei căsuţe mici, pipernicite, pierdută printre plopii ce străjuiau malul Timişului. Alături, un grajd plin de fân, mai mare decât casa. Pentru prima dată trec pe-aici. Locul îmi pare izolat şi foarte bun pentru treaba noastră. Când ne apropiem mai mult, o turmă de câini începe să latre, îndreptându-se spre noi. În prag apare o siluetă măruntă. O barbă albă, nu prea mare, umplea faţa, în timp ce ochii de furi ne scrutează nedumeriţi. Doi soldaţi? N-or fi trimişi cumva să-l caute pe el, certat cu legea de atâţia ani?

- Eu sunt, moşule, eu, Ion militarul!

De-acum se îndreaptă spre noi, cu câinii după el, gata să-i sară în ajutor, în caz de nevoie. Când suntem doar la câţiva paşi de el, aud o voce ce-mi taie curajul.

- Eu te cunosc pe matale şi mă bucur mult că te văd!

- Numai d-ta mă cunoşti sau toată familia? îl întreb eu foarte îngrijorat. Mă credeam complet necunoscut pe-aici.

- Nu, numai eu! Te-am întâlnit în marşuri pe Valea Bistrei, prin 1937, erai cu profesorul Horia Sima.

- Da îl cunoşti pe Horia Sima, sau numai ai auzit de el?

- Cum Doamne să nu-l cunosc? Am participat la şedinţele de garnizoană cu cei doi feciori ai mei! Ne vorbea de Căpitan şi atunci eu i-am pus o întrebare: Cine s-a născut să salveze neamul românesc? I-am răspuns tot eu: Corneliu Codreanu. Căpitanul nostru, după cum Christos s-a născut să mântuiască neamul omenesc.

Din buzunarul drept, o carte groasă, un fel de Biblie, depăşea cu un deget. Văzându-mă că-i fixez buzunarul, scoate cartea şi o deschide la întâmplare şi începe să citească: «Şarpele, când i se apropie sfârşitul, iese la drumul mare să i se strivească capul… aşa şi duşmanul nostru de totdeauna, ovreii, sunt în fruntea răilor, ca să ne ucidă. Au ieşit la drumul mare, s-au descoperit ca duşmani ai poporului nostru, pentru că sfârşitul lor e aproape…»

«Vă voi face de basm la toate seminţiile pământului, continuă el, şi unul nu va scăpa cu viaţă, nici în gaură de şarpe»… Nu vezi matale că ei sunt peste tot? Ne prigonesc, ne urmăresc să ne ucidă pe toţi. Ana Pauker, Teohari, Laszlo Luca cu tot neamul lor, dar Dumnezeu nu ne va lăsa să pierim!

- Dumneata crezi că se vor realiza aceste profeţii?

- Timpul a sosit! Nu vezi matale că Iuda-i peste tot? a ieşit la drumul mare! În poliţie, centrele de adunat cota de alimente, în partid, numai ei.

O las mai moale cu profeţiile, dar nu vreau s-o rup brutal cu moşul.

- Nu-ţi fie grijă, taicule! Dumnezeu ne va ajuta, dar va trebui şi noi să dăm din mâini, de vrem să ne mântuim. Cuvântul fără faptă e deşert, îi răspund eu încet, dar hotărât. Nu eram străin de cele bisericeşti, nu degeaba eram dascăl la biserică de la vârsta de 12 ani. Dădeam singur răspunsurile preotului la liturghie şi citeam din Triod şi Penticostar vieţile sfinţilor în slova cirilică.

- Ai dreptate! Aşa este, camarade! Iar noi suntem aici să împlinim voia lui Dumnezeu. Am fi stat mult timp la taifas, că tare-i plăcea moşului vorba aleasă, dacă Ion nu ne zorea din urmă.

- Îi cam răcoare pe luncă! şopteşte el într-o doară.

- Haideţi în casă! Păcatele mele! Am uitat că veniţi de la drum şi v-o fi frig şi foame.

- Ne-am cam obişnuit şi cu una şi cu alta, îi dă replica Ion.

Am intrat în casă. Nu era aspect de bogăţie, ci mai degrabă contrariul. O femeie brună, mai mult negricioasă, de vârstă mijlocie, în jur de 60 de ani, trei copii mărunţi, cel mai mare avea opt ani şi cel mai mic se trăgea încă pe jos. Între ei, o fetiţă plăpândă, slăbuie.

- Să vă prezint pe soţia mea, Sanda, bucureşteancă de pe Tei. Cel mai mare e băiatul feciorului meu, mort săracul pe frontul rusesc. Ceilalţi sunt ai lui Pătru, cel mai tânăr dintre feciorii mei, singurul în viaţă. Iată şi pe Maria, fata mea mai mică. Trecem în revistă toate personajele, care mâine vor juca un rol de primă linie în lupta noastră, de la cel mai mic, până la cel mai mare. Jertfa lor a fost imensă. Bătrânul, apoi feciorul unic au căzut, lăsând în urmă familii desperecheate şi orfani.

M-am simţit oleacă jenat de a fi primit să trăiesc alături de ei, să împărţim puţinul, dar mai ales aportul lor pornit din toată inima. Dacă numai săracii sunt vrednici de a moşteni împărăţia lui Dumnezeu, aceştia au cucerit-o din plin, atât de mare era puterea lor de dăruire.

- Bine aţi venit la noi, ne întâmpină bătrâna, cu priviri de haiduc, pline de înţelesuri. Pe faţa ei pală se vedeau urmele adânci pe care vremea cu necazurile ei le-a lăsat.

- Babo! se adresează moşul soţiei, ia vezi de-i găsi ceva de-ale mâncării? Călătorilor noştri le-o fi foame!

- Nu vă gândiţi la noi! Nu plecăm niciodată la drum cu traista goală.

- Ştiu eu bine! Traista goală e mai greu de purtat! răspunde bătrânul.

Am cinat din plin, bătrâni, tineri şi prea tineri. O masă bogată unde mămăliga, aliment de bază pe aici, stătea la loc de cinste. Supă de legume cu bucăţele de cârnaţi afumaţi, friptură de porc proaspăt tăiat, totul stropit cu apă de izvor. În casa lor, alcoolul era interzis de multă vreme.

După cină ne-a aşternut bătrâna straie de lână, în podul cu fân încălzit de aburii degajaţi de căldura animalelor. Vacile cu lapte de-o parte a grajdului şi caii de cealaltă. Am dormit bine o noapte întreagă, până ce bătrânul ne strigă iar la masă. Lapte cald, jumări de ouă, brânză de oaie galbenă de unt, amestecată cu mămăligă, într-un gust de lăcomie. Afară gerul scârţâie, în sobă flacăra vorbeşte singură, în graiul ei, dându-ne senzaţia de bine. N-am încercat niciodată această senzaţie de fericire, când afară gerul îşi toarce caierul alb. Poezie nevinovată, ce mă fură pentru o clipă realităţii crude.

După dejun, mă luă moşul de-o parte, pentru pregătirea întâlnirii.

- Aş avea o întrebare! O să vorbiţi cu Comandantul Horia Sima de aici?

- Ai să vezi şi matale!

- Cât de mare eşti, Doamne, şi cât de minunate sunt faptele tale! exclamă moşul ca pentru sine. Nu-i venea să creadă. Casa lui va intra în istorie, prin evenimente ce-i depăşesc înţelegerea, dar la care participă din toată inima. După ce am stabilit totul, ne urcăm în pod, şi bătrânul începe să-şi povestească viaţa, de când era copil de ţăran de pe Valea Bolvaşniţii, nu departe de Cheile Cernii.

Primul război l-a prins în vârstă de armată, dar el, care umblase la oraş, să înveţe o meserie, ştia că dincolo de Carpaţi erau fraţi de acelaşi sânge cu el, că Dumnezeu nu-i va îngădui să ridice arma împotriva lor. A fugit de-acasă să nu-l înroleze în armată. A trăit câtva timp la pădure, dar cum jandarmii unguri îl căutau de zor, a hotărât să treacă munţii. A ajuns la Bucureşti. Cum avea o meserie, era rotar, şi-a găsit repede un rost. Aici a cunoscut pe viitoarea soţie, «baba» de azi, cum o chema el, cu care s-a căsătorit. Într-o zi l-a prins dorul de satul lui, aşezat pe coama muntelui şi s-a dus să-l mai vadă o dată.

Nu ştiu, l-a cunoscut cineva sau l-au surprins jandarmii în patrulare, destul că iată-l din nou sub focul ungurilor. A fugit şi s-a ascuns sub scocul morii, sub roata mare. Când jandarmii au ajuns aici, el s-a dat la fund, aşteptând să treacă pericolul. După câtva timp au plecat, lăsând o sentinelă pe loc să-l prindă când s-o arăta. A stat aşa în scocul morii trei zile, doar ochii şi gura pentru respiraţie ieşeau din apă, printre lopeţile roţii. Norocul lui era că pe vremea aceea alimentele fiind rare, în tot acest timp, nimeni n-a adus cucuruz la moară, să-l macine. Dacă roata cea mare, de vreo patru metri pe diametru, se punea în mişcare, sub presiunea apei în cădere pe lopeţi, bătrânul n-ar mai fi ieşit niciodată viu din scoc, ar fi fost zdrobit. După trei zile sentinela a plecat, crezând că a scăpat pe altă parte a morii. Moşul s-a îmbolnăvit grav. A luptat săptămâni întregi contra morţii. Plămânii fuseseră grav atinşi. Nimeni nu mai credea în vreo minune. L-au salvat ai lui, dar mai mult voinţa lui de fier de-a regăsi duşmanul, să-i plătească.

Anii au trecut de-atunci cu grămada, taica Dragu, haiducul, cum îl numeau toţi pe vremea aceea, s-a întors acasă şi s-a stabilit la Caransebeş, să-şi crească copiii.

Nu trece mult, şi aude şi el de un alt haiduc, de Căpitanul Codreanu, ce-a ridicat oaste de tineri să scape neamul de atâta înstrăinare, cu ajutorul lui Dumnezeu. Frumuseţea falnică de haiduc şi viaţa unică ce a dus el mai înainte contra înstrăinării neamului lui i-au dus paşii spre Căpitan. Chipeş la

înfăţişare şi voinic ca un haiduc de codru. Ca atras de un farmec ascuns, s-a dus la el cu cei doi feciori, în vârstă de a înţelege.

La Caransebeş, şeful legionarilor era profesorul Horia Sima, nume sonor ce-i amintea un alt haiduc de talie naţională. Într-o seară şi-a luat cei doi feciori şi s-a dus la o şedinţă legionară, să afle el singur unde-i adevărul.

De atunci nu s-a mai desprins de lângă noi şi nu o dată s-a expus riscului de a-şi pierde liniştea. Mai mult, a oferit luptei şi pe cei doi feciori.

Vin alegerile din 1937, când entuziasmul lui plutea pe culmi nebănuite. N-a lipsit de la nici o bătălie cu toţi anii ce-l apăsau. Avea acum 67 de ani.

Pe vremea aceea se vindeau la Căile Ferate vagoane uzate şi bătrânul a cumpărat unul. L-a transformat în scânduri să-şi facă strungă la oi. Pe aceste vagoane, cum era timpul campaniei electorale, fiecare partid îşi scria lozincile cu litere mari, să fie văzute de la distanţă. O adevărată propagandă ambulantă. Pe vagonul cumpărat de el, ca din întâmplare, găseşte inscripţii legionare. Când şi-a făcut strunga la oi, el n-a mai şters inscripţiile, le-a lăsat. Vine 1938, marea prigoană împotriva legionarilor. Un simplu denunţ era suficient ca cel vizat să-şi piardă libertatea şi, nu rareori, chiar viaţa. Bătrânul a avut un conflict de pământ cu vecinul, care, lacom, i-a tăiat cu plugul brazda de iarbă ce desparte cele două proprietăţi. Vecinul râvnea la această brazdă ce i-ar fi mărit ogorul. Moş Dragu, care iubea dreptatea, a fost şocat de acest abuz. I-a spus-o verde în faţă că nu-i om cinstit. Ca să se răzbune pe bătrân, l-a denunţat la poliţie că este legionar. I s-a făcut proces, acuzat de propagandă în numele unei organizaţii interzise. La acest proces, bătrânul a adus dovada acuzării lui: scândurile cu inscripţii legionare, pe care poliţia le-a smuls din şura oilor să le prezinte judecătorilor ca delicte.

- Pentru asta sunt chemat în faţa măriilor voastre? întreabă moşul revoltat. Eu am cumpărat vagonul de la căile ferate cu aceste inscripţii, nu eu le-am scris!

- Vedeţi, Domnule Judecător, cu cine aveţi de a face? intervine vecinul, ca martor al acuzării.

- Canalie! strigă moşul, mi-i plăti-o scump această mişelie! Şi iese afară, trântind uşa după el.

După un simulacru de deliberare, bătrânul e condamnat la câţiva ani de puşcărie, pentru activitate subversivă. Eram în 1938, Legiunea a fost desfiinţată şi orice tentativă de a reconstitui, sub orice formă, vechea organizaţie, era aspru pedepsită.

Sentinţa era executorie imediat, dar condamnatul nu mai era de găsit nicăieri. Profitând de această situaţie, vecinul a deschis un nou proces, prin

care cerea o rectificare de hotare între ogorul lui şi al bătrânului. O nouă judecată, de astă dată asupra unui bun aparţinând unui om ce nu se mai putea apăra, fiind pus în afară de lege de aceeaşi judecători. Au trimis apoi o comisie constituită din primarul oraşului, agronomul şi geometrul, însoţiţi de câteva persoane, să ajute la noua măsurare a terenului.

Moş Dragu, aflând de venirea acestor îndreptători de hotare, n-a vrut să lipsească de la această confruntare. Ascuns în desişul copacilor, cu carabina lângă el, îi privea cum se îndeletniceau a-i îmbucătăţi ogorul.

Răbdarea lui a depăşit măsura, când i-a văzut împlântând ţăruşi pe linia noului hotar, care-i fura câţiva zeci de metri de lărgime din pământul lui. A ieşit din ascunziş cu arma în mână şi s-a apropiat de ei. Înlemniţi locului, priveau toţi figura bătrânului, galbenă de furie.

Vecinul cu pricina începe să-l implore să nu tragă, că are copii de crescut şi că…

- N-am mai văzut nimic! Am tras în grămadă! Unul mai hoţ decât celălalt. Să-i fi văzut cum le scăpărau călcâiele fugind! Au ajuns până la Timiş, l-au trecut tot în goană dincolo, fără ca un strop de apă să-i atingă! explodează bătrânul în hohote de râs. A urmat, desigur, un alt proces, cu alte argumente, de astă dată mai grave. Vecinul, un liberal de veche spiţă, n-a mai îndrăznit să se prezinte.

Vecinul nu şi-a mai cultivat pământul, de teamă, vreo trei ani de zile. Îl abandonase.

Într-o primăvară vine cu plugul să-şi încerce norocul. Bătrânul, ţinut la curent de ai lui, se prezintă să-i dea bineţe, să-i dorească «spor la muncă». Când l-a văzut vecinul, sigur de el, că legea i-a dat dreptate doar, în loc să-i răspundă la bună ziua, începe să-l înjure:

- Dumnezeul tău de bandit!

- Cum? dacă sunt doi Dumnezei, mă ocup şi eu de-al tău! Pun mâna pe coşul plin cu oale de-ale mâncării şi le azvârlu în aer. Scot apoi arma şi trag câteva focuri în sus. Nu ştiu cum a dispărut, că l-am pierdut din vedere. Fugea ca un iepure, cu toţi anii ce-i purta în spate, reia moşul. De atunci nu l-am mai văzut. Ai mei lucrau pământul în vechile hotare, atunci când aveau răgaz. Casa noastră a fost răsturnată pe dos de atâtea ori de jandarmi, de poliţie. Din casa mea a fugit calmul, liniştea. Eu fugar, ai mei mereu anchetaţi, închişi zile întregi. Biata babă cât a îndurat să-mi aducă o bucată de pâine pe ascuns. Au bătut-o la poliţie să spună de mine şi a răbdat toate, săraca. De câte ori nu a înconjurat casa cu armata să mă prindă. Odată era cât pe aici să cad. Eram în casă când a apărut armata echipată ca de război, cu

căşti pe cap. Înaintau pe burtă, pe coate, să nu fie văzuţi. M-am ascuns prin podul casei într-o încăpere făcută de mine. Am dublat zidul ce despărţea două camere, lăsând un spaţiu de 50 de cm, suficient ca să încapă un om în picioare. Intrarea era printr-o gaură în scândurile podului, acoperită cu porumbi necurăţaţi ce se întindeau pe tot podul. Au căutat peste tot, au golit fânul din podul grajdului, au spart clăile de fân şi cirezile de paie. Lăsau santinelele săptămâni să pândească. Dumnezeu m-o scăpat ca prin minune.

Soţia, ca să-mi aducă de mâncare, trebuia să scape de agenţii care-i pândeau orice pas. Cât n-a îndurat săraca până în 1940, şi mai mult după aceea, sub Antonescu. Procesul lui a fost reluat în 1940 şi achitat, dar Antonescu l-a reactualizat cu pedeapsa majoră.

- Dar cum îndrăzneşti matale să stai acasă, ca un om fără griji? îl întreb eu.

- Acum călăii mei sunt şi ei urmăriţi, nu mai li-e grijă de mine, acum e vorba de pielea lor, s-o scape teafără. Cu ăştia însă, şi-au găsit naşul, vor plăti cu vârf şi îndesat. Am fi buni acum să-i salvăm, dar e prea târziu! Ei şi-au pregătit singuri groapa.

Când şi-a terminat moşul povestea vieţii lui, trecuse deja de orele 12.

După masă încep să cifrez textele ce aveam de transmis, ca şi când aparatul funcţiona de multă vreme. Era o dare de seamă asupra:

a) stării de spirit în general - groaza, teama, nesiguranţa zilei de mâine, ucideri, violuri, cu exemple.

b) situaţia economică: dispariţia de pe piaţă a alimentelor de primă necesitate, foame, degradarea leului cu o viteză galopantă. Ruşii rechiziţionează totul, de la animale până la om, sustrăgându-l de la munca câmpului.

c) situaţia politică: comuniştii, cei aduşi în furgoanele armatei roşii, se agită, provoacă peste tot. Au pus mâna pe toată presa, de care se servesc ca oficină de denunţare a tot ce reprezenta înainte sau azi opoziţie comunismului. Partidele politice aşa-zise istorice au încercat după 23 August să se reconstituie, odată actul trădării consumat, fără nici o justificare de legitimate, contestată până şi de foştii tovarăşi de complot, prin agresiunea permanentă a bandelor roşii. Acestea au pus în special mâna pe centrele urbane, unde atacurile nocturne, ajutate de soldaţi ruşi, aşa-zişi «necontrolabili», provocau o nesiguranţă totală o dată cu căderea nopţii. Adunările partidelor erau turburate de derbedei, ce azvârleau grenade în mulţime şi nu rareori se terminau cu morţi şi răniţi. Presa, a doua zi, ataca aceste partide care provocau «oamenii muncii» paşnici, doritori de muncă

pentru "refacerea țării, distrusă de regimul burghezo-moşieresc, prin exploatarea fără milă".

Această situație trebuia să fie cunoscută la Viena, unde era singura opoziție împotriva ocupației bolşevice, care ridicase un steag de luptă.

Am cifrat vreo 16 pagini mari, care ar corespunde la patru emisii de câte o oră. De cu seara celei de a treia zi, înălțăm stâlpii antenei şi pregătim totul, ca pentru o inaugurare solemnă.

La orele 12 şi jumătate, cu căştile pe urechi, încep să caut sunetele cunoscute, indicatorul de recunoaştere. Nu trece un minut de la ora fixată, că, de departe, desprind sunetele sacadate, scurte, cu înțeles. Inima îmi bate puternic. Nu reuşesc să-mi stăpânesc un tremur ce mi-a cuprins tot corpul.

După cinci minute, sunetele se opresc, terminând cu litera K, invitație la emisie. E rândul meu să emit. Prind butonul tasterului, îl strâng între cele trei degete să-l strivesc şi încep să bat.

Nu ştiu ce bat, nu mă pot asculta. La şcoală aveam posibilitatea să ascultăm propria emisie, s-o corijăm, acum însă totul era în gol. Numai după pipăitul degetului simțeai că bați, calitatea sunetului însă, nu se distingea decât la capătul celălalt. După alte cinci minute, îmi opresc respirația să ascult. Poate m-au auzit. Minunea s-a săvârşit! Dincolo aud continuarea OK şi invitația de a transmite telegrama. Le răspund cu înfrigurare QTC şi fără să aştept răspuns încep să bat textul cifrat. După zece minute mă opresc să-i întreb dacă mă urmează. Un scurt OK şi K mă invită să continui.

Nu ştiu cum am făcut, dar simțeam sudori ce se preling pe tot corpul, până la călcâie. Ion învârtea de zor la capră, iar moşul, îngenuncheat, cu fața spre cer, mulțumea lui Dumnezeu pentru împlinirea minunii, în casa lui.

- La capătul celălalt nu-i Comandantul?

- Da! Moşule, ne aude, ne răspunde, parc-ar fi în fața noastră!

Privind bătrânul mai de-aproape, văd două lacrimi mari strânse în colțul ochilor, gata să se rostogolească. Emoția ne-a cuprins deopotrivă nepregătiți. Era prea frumos ca să ne dăm seama că-i aievea.

Toată emisia a durat mai bine de o oră. Am luat rendez-vous peste două zile, să le transmit restul textului.

- Cum e posibil să vorbeşti pe degete, să te înțelegi la aşa de mare distanță? reia moşul nedumerit.

- Altă minune, moşule! De-acum intrăm în faza minunilor. Minune că ne mai găsim în viață după atâtea câte am pățit, minune va fi dacă poporul nostru va supraviețui atâtor lovituri din afară, dar mai ales, dinăuntru.

Aşa ne-am lungit vorba până în zori; nimeni nu mai avea somn. Bătrânul nu-şi mai găsea locul. O fericire necuprinsă l-a pătruns. Trebuia s-o împărtăşească cuiva. Noi, ca el, simţeam aceeaşi nevoie, depăşiţi de evenimente. Suntem a treia echipă, din zece, care a luat legătura cu vârful rezistenţei.

A doua zi nu mă mai ţine bucuria, Ion Constantin trebuie să afle că am reuşit să facem legătura cu conducerea. Să primim dispoziţii să explicăm situaţii care să fie folosite în lupta fără milă. După vreo zece zile ascult la Radio «Donau» cuvântul Comandantului adresat ţării. Textele trimise au format elementul de bază, cunoaşterea în amănunt a tot ceea ce se întâmplă în ţară.

Din convorbiri cu alţi români, surpriza acestui discurs a fost ca o revelaţie. De unde ştie el tot ce se întâmplă aici? O organizaţie în adevăr formidabilă. Desigur că mi se umplea inima de bucurie. Rezultatul era neaşteptat. Români care şi-au pierdut orice nădejde încep să spere, să-şi ofere contribuţia la lupta noastră, ce devenise şi a lor. Cel mai de preţ element: încrederea era pe punctul de a se reconstitui. Emisiunile continuă tot la două zile, apoi de două ori pe săptămână. Una din multele telegrame primite începea cu: Comandantul e mândru de voi… sau… continuaţi pe aceeaşi linie.

ȚARA ABANDONATĂ RUŞILOR

Ajungem astfel către sfârşitul lui aprilie. O noapte senină, fără zăpadă. Aştept de veghe căutând vis-à-vis-ul meu. După cinci minute de căutare, fără să-l întâlnesc, încep să bat alte cinci minute. Caut iarăşi, cu aceeaşi nerăbdare, cu acelaşi rezultat. O presimţire mă paşte, ca un semn rău. Dar dacă nu mai vin? Frontul mergea rău. Ruşii încercuiesc Berlinul. Americanii se apropie prin sud de Viena.

După o oră zadarnică, abandonez. Revin peste câteva zile. De acum ultimele iluzii se şterg. S-a terminat totul. Am rămas singuri. De-acum lupta noastră va lua alte dimensiuni, alte obiective. Scopul final rămâne acelaşi, doar mijloacele vor fi diferite. În ţară s-au schimbat multe. Guvernul de coaliţie e înlocuit de procurorul Vâşinski cu un guvern Groza, şeful partidului Frontul Plugarilor, în realitate comunist, cu un panou slugăresc cu totul străin de aspiraţiile clasei ce presupunea că reprezintă. Externe: Ana Pauker, colonel în Armata Roşie, evreică trăită în Rusia de câteva decenii.

Finanţe: Luca Laszlo, evreu ungur, în Armata Roşie, trăit şi el în Rusia.

Interne: Teohari Georgescu, alt evreu.

Totul cade în mâna ruşilor prin sculele lor străine. Regele a semnat totul. Nu era doar pentru prima dată.

La Timişoara o altă dramă ne-a atins, de proporţii dureroase. Printr-o trădare, poliţia a făcut o descindere în strada Dacilor nr. 4, unde a dat peste Ion Constantin, Nicu, Sofia Borobariu şi i-a arestat. Iată organizaţia decapitată. Aflu nenorocirea de la Ion, pe care l-am trimis la Timişoara după alte instrucţiuni. A urcat la primul etaj, unde balconul făcea turul apartamentelor. Când să ajungă în faţa ferestrei, de obicei deschisă, vede o persoană necunoscută, aşezată pe un scaun şi privind afară. Când l-a văzut, a ieşit repede din casă, se îndreaptă spre el şi-l întreabă pe cine caută. A avut prezenţă de spirit sau a intuit pericolul, că nu a ezitat o clipă să răspundă:

- Caut pe dl. locotenent Vancea! M-a trimis de la regiment să-l chem, dar am pierdut numărul şi întreb pe-aici, de-l cunoaşte cineva! Tot vorbind, se îndrepta spre scări… A ajuns jos, în stradă, o ia la fugă şi se pierde în mulţime. Un soldat printre cei mulţi… şi dus a fost. A aflat de cele

întâmplate apoi. Locțiitorul lui Ion Constantin şi-a luat sarcina, ca şi când nimic nu se întâmplase.

Bietul Nicu Bălănescu, a scăpat de-o închisoare şi-a intrat într-alta, de astă dată în țara lui, ca mulți alții, ce îndrăznesc ca el să-şi iubească prea mult pământul străbun.

- Dumnezeu e mare! Sărutu-i poalele, se roagă bătrânul pentru atâta frământ.

Aparatul, de-acum, a devenit inutil, chiar o povară. Va trebui să ne încadrăm organizației, să participăm la refacerea ei. Prin ea vom continua să existăm. La 9 mai războiul se termină oficial. Dezlegarea noastră devine acum tot atât de oficială.

Primul drum îl fac spre Timişoara, după o lungă şedere pe lunca Timişului. Ghiță Brohonschi, noul şef de regiune, mă întreabă dacă cunosc bine județul Severin. Ar dori să mă ocup de el, cunoscând mai bine oamenii şi locurile.

- Pentru că treaba noastră a luat sfârşit, fii fără grijă, voi încerca să împlinesc aceeaşi sarcină. Noua misiune îmi surâdea. Preferam omul aparatelor, omul, aluat uşor de modelat, omul de credință, gata de orice.

Mă întorc deci la Caransebeş, şi de aici o iau pe Valea Timişului, când pe tren, când prin munți. Într-o zi mă găsesc singur cu Ion în podul grajdului, discutând ca doi prieteni ce schimbă vorba să treacă vremea. Deodată Ion se opreşte. Ochii privesc undeva fără destinație.

- Ce ți se întâmplă, măi frate, mă laşi să vorbesc singur?

- Aş vorbi şi eu, dar ce aş avea de spus e atât de greu, că nu ştiu cum să încep. Ştii că treaba noastră e grea, necazul ne pândeşte la fiecare ceas şi nu ştim când viața se va opri din drum. Cei ce rămân să nu se descurajeze însă, să continue mai departe. Totul a fost prevăzut de la început, aşa că nimic să nu ne mai surprindă…

- Ce-mi tot povesteşti aşa cu înțelesuri? Dacă ai ceva de spus, dă-i drumul! Ştii bine că eu nu mai sunt legat de oameni, decât în măsura în care ne găsim pe aceeaşi linie. Dacă unul din noi cade, oricare ar fi cauza, să nu ne lăsăm traşi la fund, în aceeaşi disperare. Noi suntem legați de o credință, care va trebui să supraviețuiască. Numai prin ea vom mai reprezenta o forță, un echilibru. Altfel nu mai reprezentăm decât fracțiuni bătute de vremi, ca frunzele toamnei duse de vânturi. Acum spune ce-ți apasă pe inimă!

- Dacă ții neapărat, iată povestea!

Ia o figură gravă şi-şi începe destăinuirea.

- Ştii că în ianuarie, pe Cerbu, la cota 999 s-a întâmplat o mare nenorocire? Doi din cei mai buni camarazi ai noştri au pierit în chip groaznic. A cui e vina? Numai Dumnezeu o ştie! Echipa lui Ioji primeşte o telegramă ca să pregătească un loc de paraşutare pentru material şi oameni. Cu câțiva legionari din Teregova, Domaşnea, Armeniş şi Rusca, au căutat terenul şi l-au comunicat la Viena. După o săptămână s-a fixat ora pentru lansare, la două după miezul nopții. Ioji, care era şeful echipei, trebuia să organizeze operația. El desemnează pe Nicolae (Târziu) să ia comanda, să se ducă la locul indicat ca să primească pe noii sosiți. Din această echipă făcea parte şi Țintoiu Pintilie, cel ce a povestit cele întâmplate. De cu seara un viscol de zăpadă s-a declanşat, că nu se vedea la câțiva paşi. Totuşi echipa trebuia să plece, operația nu se mai putea contramanda. Înaintau cu greu prin zăpadă proaspătă şi mare. Nu mai erau departe, doar câteva sute de metri, poate. În drum, o colibă ciobănească pentru vară. La capăt de forțe, au intrat înăuntru să se mai odihnească oleacă.

Țintoi, care cunoştea mai bine drumul, îi îndeamnă să plece fără răgaz, timpul era prea scurt să mai poposească. Nicolae îi taie răspicat: «Aici eu comand. Voi sta pe loc până s-o mai limpezi şi om vedea apoi ce-o fi de făcut». O fi prea târziu, insistă Țintoi Pancea, pentru camarazi - şi un mare păcat se va abate peste noi.

Fie că erau într-adevăr sleiți, descurajați poate, să mai facă un ultim efort, un lucru e cert, au pierdut un timp prețios. În timp ce se ciorondăneau aşa, aud zgomot de motoare ce-i îngheață pe loc.

- Grăbiți-vă, camarazi! înainte de a fi prea târziu, îi imploră Pancea.

- Acum şi aşa e prea târziu, nu o să mai ajungem la vreme, replică Nicolae, că doar n-o să-i azvârle aşa, fără semnale, fără foc!

Şi totuşi operația a avut loc. Nemții i-au azvârlit pe munți, să scape de ei, «misiunea» împlinită, sau crezând că furtuna a stins focurile. I-au paraşutat la întâmplare, ca pe noi. Camarazii îi vor găsi în zori sau ei singuri se vor descurca o dată ce au atins pământul țării lor.

În zori, echipa pleacă să-i caute, dacă cumva, totuşi, nemții, fără nici un semnal, i-ar fi azvârlit. Operația a avut loc. Cei doi camarazi au căzut rău şi s-au rănit grav. Frigul, zăpada mare au săvârşit voia lui Dumnezeu. I-a luat la el înainte ca frații lor să le poată veni în ajutor. Au găsit pe cei doi camarazi, Ion Tămaş, arădean, şi tânărul Antonovici, bucovinean, înveliți în mantie albă, pentru veşnicie. Doar câteva pete roşii pe albul imaculat că de curând s-a stins o viață înainte de a da piept cu duşmanul.

Cine era de vină? Natura ce s-a aşezat de-a curmezişul camarazilor ce n-au sosit la vreme? Nicolae, ce avea comanda şi a renunţat să poarte ajutor camarazilor în mare pericol? Nemţii ce au comis o crimă, să-i azvârle pe munţi fără nici un semn venit de jos?

Vina se împarte în părţi egale, fiecare şi-o găseşte pe a lui. Mai frumos ar fi fost să fi căzut toţi unul lângă altul, să rămână pildă cutremurătoare, unică în istoria rezistenţei româneşti. Dar…ce să-i faci? Nu-i poţi cere omului decât ceea ce-i dispus, e în stare să dea. Nicolae a avut totuşi spiritul mai limpede în atari împrejurări, că a cerut tuturora ca cele întâmplate să rămână aici, să nu mai afle nimenea de groaznica tragedie. Munţii vor închide taina în necunoscutul fără margini. Mormântul le-a fost zăpada groasă. Ea le va păstra chipul intact până în primăvară, o dată cu îmbujorarea naturii, când vor găsi odihna în acelaşi pământ pentru care şi-au oferit viaţa.

Ei şi-au făcut datoria până la jertfa supremă, camarazii lor vor purta greul păcat până la capătul zilelor!

…Când a terminat povestea, nu mai ştiu. O tăcere adâncă s-a aşternut între noi, ca un minut de pioasă reculegere pentru cei doi, ce străjuiesc încă crestele, până ce Dumnezeu s-o îndura de atâta pătimire.

N-am mai vorbit deloc. Am ieşit afară să privesc cerul, singurul martor, singurul sprijin, cu sufletul încărcat de amar. Parcă şi Dumnezeu ne-a abandonat.

Înainte de a purcede la alt drum, gândul întârzie o clipă la drama din strada Dacilor nr. 4. Ion Constantin, Nicu Bălănescu! Nicu, camarad de zile grele, cu el am împărţit pâinea şi lacrimile deopotrivă. Unde o fi acum? În ce întuneric îşi încearcă voinţa? înaintea primului examen? A fost predat ruşilor? Cât o rezista, înainte de a sfârşi ca alţii în lupta asta fără iertare? «Decât să cădem în ghearele ruşilor, mai bine să ne tragem un glonţ în frunte!» spunea el, când vorbea de ultima încercare.

- Nu noi decidem soarta noastră! Ea stă în mâinile lui Dumnezeu, răspundeam eu.

Ce camarad de drum! Spiritul de sacrificiu îl stăpânea până în cele mai adânci fibre ce treabă bună am fi făcut împreună! Îmi lipseşte atât. Numai gândul că nu mai e cu mine îmi dă fiori.

Când l-am văzut pe Ion Chirilă, după paraşutare, am plâns împreună ca nişte copii. Douăsprezece zile flămânzi, în plină iarnă, am bătut drumul din inima Ardealului până la Caransebeş, împreună, ca nişte fraţi de cruce. Acum, golul dintre noi ne apasă deopotrivă. Un frate nu mai vine, a plecat la cale lungă. De s-ar îndura Dumnezeu să-l readucă! Durerea noastră nu se

exprimă, nu se împărtăşeşte. S-o lipit de suflet ca o ceață. Nu mai avem cu cine împărți nici momentele senine, nici cele grele.

- Măi Ioane! Ghiță Brahonschi mi-a cerut să mă ocup de județul Severin. Tu ce faci? Simți curajul să rămâi cu mine sau pleci în regiunea Caraşului, la tine?

- Dacă nu vrei să rămân…îşi strânge el tot amarul între dinți.

- Nu că eu n-aş vrea! Tu să hotărăşti, după cum crezi.

- Da…te-ai îndoit o clipă că m-aş despărți de matale?

- Drept să-ți spun, bucuria mea e să rămânem împreună. Din toți câți am fost până mai ieri…am rămas noi doi…răspunde el sufocat de o tuse salvatoare, care i-a ascuns şi lacrimile şi toate necazurile.

- Nu-i ceva de băut în casa asta? Mama lor de griji! Să mă mai îmbăt o dată.

- Stai oleacă, vere! zice Moş Dragu, la greu se cunosc prietenii!

Am ciocnit apoi toți trei şi-am răsturnat paharul până-n fund să înecăm tot ce ne doare. Era parcă paharul solemn, care precede un legământ. Aşa am trăit noi, mereu pe muchie de cuțit.

- Dar… de mine… nu aveți nevoie, pe unde mergeți? glăsuieşte moşul, ca uitat.

-Aveam un frate. Eram trei. A plecat, şi Dumnezeu ştie dacă s-o mai întoarce! A rămas un loc liber. De vrei să-l ocupi, bătrâne, ne-ai face bucurie mare! Am fi din nou trei, ca la început de drum.

Un alt pahar a pecetluit un alt legământ! De-atunci nu ne-am mai despărțit.

- Măi Ioane! Călătorului îi şade bine cu drumul, cum spuneai tu. Ce zici de-am lua-o din nou pe vechile poteci. Să regăsim prietenii de odinioară, să refacem organizația după înfățişarea vremurilor ce trăim?

Aşa am ajuns din nou la coliba lui Moş Pătru, să stăm oleacă de vorbă cu cei de acolo.

- Camarazi! Aşa cum ştiți, războiul s-a terminat. Pentru noi însă, de-abia începe. Fiecare va fi util în regiunea ce o cunoaşte mai bine, unde va găsi vechii legionari, ca împreună, cu forțele unite, să fie mai eficace în luptă.

Fiecare din voi va alege locul unde crede că va putea să-şi desfăşoare activitatea.

I-am lăsat aici şi am plecat mai departe, la treaba noastră. Ştiam că la Domaşnea era familia Horăscu, vechi legionar, pe care doream să-l văd.

Bătrânul Horăscu, fost şef de plasă în 1940, spre bucuria noastră, şi-a păstrat aceleaşi sentimente. Mai mult, avea un ginere, refugiat bucovinean, ce s-a încadrat de minune acestui spirit. Era să uit, era un fost frate de cruce. S-a hrănit, ca şi noi, din duhul marilor rupturi.

Le-am expus pe scurt intenţiile mele, după care am trecut să studiem împreună celelalte plase: Teregova şi Orşova. La Orşova ar fi Cristescu, reia Horăscu, vechi legionar. Ar fi bucuros să regăsească camarazii de ieri. Apoi Marineasa, de-a mai păstrat ceva din amintirile noastre. La Teregova, în 1940, în timpul guvernării legionare, era primar Petre Grozăvescu, să-l contactăm, să vedem ce-a mai rămas.

- Cineva ar putea să meargă cu noi la Iablanița, la Plugova şi apoi la Teregova să studiem situația? Sper că n-ar fi greu să reluăm contactul, să refacem organizația?

După ce le-am povestit toată aventura noastră şi noua misiune încredinţată, vedeam în ochii lor această râvnă de a-şi relua locurile. Horăscu îşi regăseşte plasa, ajutat de data asta de tânărul lui ginere, Spiru Blănaru.

- Va trebui să constituim echipa de luptă, gata de acțiune, dacă împrejurările ne sunt favorabile. Avem şi ceva arme. Idealul ar fi ca fiecare echipă să dispună de minimum necesar, la prima chemare.

Nimeni nu credea acum că occidentul va lăsa tot spațiul dunărean în mâna bolşevicilor, că mai devreme sau mai târziu, vor ajunge la cuțite cu ei şi acest moment să-l folosim noi, cu maximum de eficacitate, pentru a lovi tare dintru început. Erau toți înflăcărați! Vedeau deja frontul ce se deschide să pună capăt calvarului unui neam.

Esențialul pentru noi era tăcerea. Să nu miroasă duşmanul că existăm. Rezultatul va fi cu atât mai mare. Dar dacă acest conflict întârzie, să ne pregătim pentru durată, să câştigăm tot neamul la această poziție de rezistență contra bolşevizării.

De-acum primăvara începe să-şi arate fața în culori. Zăpezii de ieri îi ia locul iarba verde, florile de tot soiul, de la mărgărite până la ciuboțica cucului. Era o deosebită plăcere să colinzi drumurile, cărările de munte, devenite iar primitoare.

Am luat-o pe jos până la Plugova, la Cristescu. Am auzit de el, năzdrăvan cum era, dar nu l-am văzut niciodată. În războiul din răsărit s-a purtat ca un erou. Era legionar şi n-au ținut cont de isprăvile lui, de partea lui de sacrificiu. Se oferea mereu voluntar pentru incursiuni periculoase, de unde puțini se întorceau. El lupta împotriva comunismului, aşa cum l-a

învățat Codreanu, care i-a arătat duşmanul de moarte. Era lupta lui, era pe adevărate baricade.

L-am găsit în atelierul lui de tâmplărie. Un brad de fecior. Fruntea lată şi dreaptă. Privea în ochi, gata să sară ca un arc prea încordat.

- Ce dor vă aduce pe la noi?

Spiru Blănaru, care ne însoțea, ia cuvântul.

- Camarazi veniți din Germania să ne întărească județul. Ai auzit poate de profesorul Filon Verca? Ți-l prezint, împreună cu camaradul lui, Ion, deocamdată.

Când mi-a prins mâna într-a lui, credeam că mi-o sfărâmă. A pus toată forța strânsă de ani din lucrul lemnului, ca şi când trecea un examen decisiv.

- Mă bucur mult că vă cunosc, am aflat de mult de dvs.

- Şi eu te cunosc, chiar bine! Nu ai fost la Băile Herculane la tabăra de muncă, când a venit generalul Cantacuzino-Grănicerul să ne viziteze?

- Da, am fost! Dar nu-mi amintesc de dvs.

- Desigur, eram prea mulți atunci. Acum suntem mai puțini, o să ne cunoaştem mai bine. După ce i-am expus rostul venirii noastre pe aici, îl întreb de situația plasei.

- Prea mulți nu suntem! Războiul a cules mulți dintre noi. Mai deunăzi, un camarad de mare valoare, Enache Feneşan, a fost ucis de soldați ruşi, beți, în gara Mehadia. Era student la Medicină, nădejdea părinților. Era fiu unic. Mai avem un prieten bun, un luptător deosebit. Cam imprudent, însă un mare român. E comandorul Domăşneanu din Iablanița. Locuieşte într-o vilă, deasupra gării Băile Herculane. Ați auzit de el, poate? La nunta unei nepoate a jucat hora legionară cu tot satul. Soția lui e tot atât de hotărâtă, mai discretă însă. Ar fi bine să-l vedeți, să-l mai astâmpărați.

- Cu multă plăcere, am să-l văd. Dta ai putea fi de vreun folos?

- La orice, aştept dispozițiile!

- Dispoziții n-ai să primeşti niciodată de la nimeni. Aici fiecare face cât poate şi unde poate. Noi nu facem altceva decât să coordonăm unele acțiuni, să organizăm eforturile, pentru a fi mai eficace. Dacă te simți în stare să cuprinzi plasa în mâinile matale, noi nu vom face decât să constatăm această decizie.

- Bine, camarade! Mă voi ocupa de plasa Orşova.

- Asta-mi place! Ne vom conjuga osteneala să iasă ceva bun, caută să regăseşti pe vechii camarazi înainte de a recruta alții noi. Lupta în care ne angajăm noi este a tuturora. Noi am înțeles să păşim în prima linie, că ne cunoaştem mai bine dușmanul. Căpitanul ne-a descris hidra cu atâta precizie,

nu mai avem nici o îndoială de identitatea ei. Matale ai combătut-o acolo, pe stepele ruseşti! Azi s-a înfipt în inima neamului românesc. Datoria noastră este legământul făcut Căpitanului, că nu vom abandona niciodată neamul la grea cumpănă.

I se aprindeau ochii când vorbeam.

- Cât vom fi pe această lume, n-or avea linişte s-o facă. Va trebui să treacă peste corpurile noastre, apoi peste fantomele ce vor naşte din noi.

- Mă bucur enorm că ne regăsim în acelaşi gând! Să ne străduim să îngroşăm rândurile ca duşmanul să nu treacă fără pagubă. Uniți, hotărâți, e singura scăpare. Vor cădea mulți dintre noi. Lupta asta nu va cunoaşte cruțare. Sacrificiile vor fi de dimensiunea prețului, pentru a salva acest popor. Orice ezitare e o săpătură, prin care duşmanul se va strecura să ne dărâme apoi din interior. În tăcere, fără trâmbiță, să ne pregătim pentru ceasul decisiv.

- Ne vor trebui şi arme să ne exprimăm! se înflăcărează el.

- Rezistența cea mai eficace rămâne această opoziție a tuturor la măsurile luate pentru a pune mâna pe țară, pe etape. Să le creăm dificultăți în aplicarea legilor făcute în acest scop. Să convingem țăranii şi intelectualii ca fiecare la locul lui să se opună la această aplicare. În special să nu permitem cozilor de topor să se introducă printre noi. Ei vor conduce, într-o administrație nouă, în solda lor. În ultimă instanță, prin organele de securitate în curs de organizare, prin armata nouă a lui «Tudor Vladimirescu, Horia, Cloşca şi Crişan», formată în Rusia din foşti prizonieri, deveniți cetățeni sovietici, aduşi aici să lovească frații lor de sânge, pe care i-au trădat o dată. Vezi bine pe cine avem în față şi cu câtă inteligență va trebui procedat pentru a contracara această operație. Dacă nimeni din afară nu se va ocupa de soarta noastră, va fi greu. Să acționăm ca şi cum am fi singuri în față cu inamicul, şi Dumnezeu deasupra noastră. Să fim pregătiți, în acelaşi timp, dacă occidentul va cere ruşilor să se retragă în frontierele lor. În retragere vor lăsa suficiente iscoade pentru a continua opera de bolşevizare. Să creăm o stavilă de piepturi româneşti împotriva a tot ce e străin, adus în furgoanele armatei roşii. Lumea s-a săturat de ei şi nu va fi prea greu să-i dibuim. Să căutăm să evităm acțiuni izolate din partea celor ce nu mai pot să-i rabde. Vor produce greutăți enorme. Orice energie cheltuită fără cugetare e o pierdere pentru noi, ne slăbeşte potențialul pentru ora decisivă. Să fim mereu prezenți peste tot, să evităm reacții necontrolate. Ştiu că e greu să domoleşti furia celor loviți, să răspundă pe loc la provocare. Peste tot circulă bande de ruşi beți care ucid, violează, fură. Greu nu ar fi să fie

imobilizați. Gândiți-vă o clipă la reacția ce nu va întârzia să vină din partea ocupantului dacă lucrul se repetă des.

- Lucrurile s-au petrecut aşa şi se vor mai petrece. Nimeni nu poate împiedica pe cel atacat să-şi apere viața, familia. La Cornea, un camion de ruşi se opreşte în fața unei case în plină noapte. Câțiva coboară, sparg uşa să intre, să prade. Se aud câteva focuri de armă şi apoi nimic. Cei din camion, văzând că prietenii lor nu mai vin, s-au coborât să-i caute. I-au găsit pe toți trei întinşi în curte. I-au încărcat în camion şi s-au tot dus. Familia a părăsit casa. Deocamdată fapta nu a avut consecințe, îmi precizează Gogu, cum îl numeau toți prietenii lui. Cunosc multe cazuri identice. Atacă case izolate să fure vitele. Lumea e toată înarmată, ca la sfârşitul războiului. Au atacat un tren ce pleca pe front. Au coborât nişte branduri, mitraliere, arme individuale, pe care le-au pus la adăpost. Se fac schimburi: o armă de foc pentru 4-5 oi etc…

- Pericolul cel mai mare, care va aduce catastrofa mai repede decât ne gândim, e ca fiecare să-şi regleze singur socotelile. Ştiu bine că omul de munte are un temperament de haiduc, codru-i oferă retragerea, apărarea, dar în momentele astea nu foloseşte la nimic. Să fim prudenți, să procedăm cu inteligență şi să nu ne lăsăm descoperiți. Să răbdăm, păstrându-ne forțele pentru ora decisivă. Dumneata, care i-ai avut în față şi n-ai avut decât un răspuns: mitraliera, să-i faci să înțeleagă. Va trebui să-ți calci pe suflet în primul rând. Să fim peste tot şi nicăieri, să simtă doar atmosfera încărcată, gata să explodeze! Prudența lor va fi cu atât mai mare când ştiu că există o forță care le controlează paşii şi că această forță este de nesesizat. Vor provoca pe alocuri să ne facă să ne ieşim din fire. Să nu răspundem, să nu ne dezvăluim. Să ne pregătim în tăcere pentru ziua decisivă.

- Toate aceste sfaturi să încerci să le oferi Comandorului, să vezi ce zice.

- Hai să mergem să-l vedem, că şi aşa drumul nostru trece pe acolo.

Zis şi făcut. Luăm trenul la Iablanița şi ne dăm jos la gara Băile Herculane. Eram înşirați la distanță de ochi unul de altul, ca să putem interveni în caz că unul dintre noi va fi interpelat. Gogu o ia înainte, cunoştea drumul. O luăm pe o cărăruie ce urca pe dreapta liniei ferate. Ne pierdem prin pădure şi după o jumătate de ceas, pe o colină deschisă, văd o casă mare, cu terasă, ce dădea în față într-o holdă de legume şi pomi roditori. Trei câini mari ciobăneşti şi de vânătoare ne-au simțit şi au început să latre duşmănoşi. În prag, apare silueta înaltă a unui om între două vârste, sprijinit pe o cârjă. Văzând apoi pe Gogu, prieten vechi, îl invită să intre.

- Da nu eşti singur? În urmă doi ţărani, eu şi cu Ion, un domn Spiru, aşteptam desfăşurarea evenimentelor.

- Îndrăzniţi, fraţilor, prietenii lui Gogu sunt şi prietenii mei.

Când am ajuns mai aproape, îi văd faţa clară. Trăsături adânci, aspre trădau o energie greu de reţinut. Gogu face prezentările. Eu mă numeam Bugariu, ţăran mai răsărit, Ion cu barbă, era Ion, pe Spiru îl cunoştea deja.

- Ce zici, măi Gogule, i-om răbda mult pe-aceşti mujici nespălaţi să ne calce pe bătătură? Să vă povestesc una bună! Am fost în Oltenia, în satul soţiei, am cununat o pereche tânără, şi ce crezi că am făcut? Am jucat, măi, hora legionară, cu tot satul. Eram vreo 400 de persoane, curajoşi foc. Şi-au mai descărcat inima. Tu ştii că pe acolo am putea face câteva cuiburi legionare. Le-ar trebui însă neapărat nişte arme ca să răspundă derbedeilor de la primărie, care se mai împiedică de ei.

Gogu se uită la mine cu înţeles, îndemnându-mă să ridic mănuşa.

- Domnule comandor! mă simt eu obligat să intervin, oamenii ăştia, cum spuneţi dvs. vreo 400, după ce aţi plecat dvs, ce-o să se întâmple cu ei după hora legionară care a dus zvonul peste multe sate? Ştiţi că legionarii sunt duşmanii lor de moarte şi acolo unde le vom da ocazia, unde ieşim la iveală, ca atare, nu vor ezita să ne lovească. Au în faţa lor 400 de oameni dezgoliţi, pe care vor încerca să-i strângă cu chinga. Din cei 400, jumătate vor întoarce blana în faţa forţei şi nu vom mai auzi niciodată de ei. Cealaltă jumătate? E suficient să identifice pe cei mai îndrăzneţi, îi bagă la întuneric, iar restul va da bir cu fugiţii. Cei închişi, la primul examen neobişnuit pentru ei, puţini vor rezista. Vor fi chiar dintre ei mai slabi, care vor fi împinşi dincolo, pentru a-şi scăpa pielea. Care-i atunci rezultatul unui moment de înălţare patriotică? Mai degrabă negativ. Cei 400, altfel apropiaţi, instruiţi, ar fi putut în ziua decisivă să poarte 400 de arme pentru dezrobirea neamului lor. Dvs., instigator, veţi fi urmărit, vă vor constitui un dosar, care se va îngroşa cu alte şi alte manifestaţii. Totul, din păcate, se va termina cu eliminarea dumneavoastră din lumea liberă! Rostul nostru e cu totul altul. Cunoscând duşmanul, să ne trasăm acţiunile în funcţie de el. Acum ei acţionează ilegal, constituţia nu le dă dreptul să facă ce fac. Fac acţiuni arbitrare, impuse din afară. Lumea toată e convinsă de acest lucru. Pentru a răspunde la opera lor de implantare înceată, va trebui, întâi şi întâi, să împiedicăm reacţii necugetate. Să ne organizăm, să devenim o forţă în umbră, pe care duşmanul s-o simtă, fără a o putea sesiza. Să creăm prin această organizaţie un climat de refuz în toate inimile tentate să încerce experienţa. Să fim prezenţi peste tot, să împiedicăm realizarea planurilor lor,

împiedicând lumea să participe la ea. Să trezim pe toți la realitate. Orice lovitură să fie eficace, fără riscuri inutile. Spiritul de revanşă în toate sufletele româneşti umilite. Acesta va trebui potolit, canalizat, controlat pentru un țel unic: să împiedicăm cât mai mult deznaționalizarea țării de către forțele iudeo-comuniste. Avem o armă formidabilă în mâini: capacitatea de jertfă a neamului nostru! Să n-o irosim fără cugetare! Disperarea mai mare va fi atunci şi răspunderea ne va apăsa pe umeri, cât vom mai trăi pe lume.

- Adică cum, să-i lăsăm să facă ce vreau aceşti asiatici la noi acasă?

- Cred că nu am reuşit să exprim destul destul de clar ceea ce aş fi dorit.

- Nu! Ai fost clar, foarte clar! Să fim şireți, mai şireți decât ei. Să ne ascundem focul şi să-i lovim atunci când se aşteaptă mai puțin!

- Eu aş înlocui cuvântul şiretenie cu inteligență, se potriveşte mai mult acestui popor.

- Bine! Domnule, dar atunci sunt perfect de acord. Să ne pregătim şi să lovim când trebuie!

- Nu numai atât! Avem răspunderea acestui popor lipsit de ghid. Toți l-au abandonat, l-au trădat. Să-l strângem în jurul nostru, să-i facem cunoscut duşmanul cu toată gama lui de apucături. Să fim mereu în mijlocul lui, să nu se simtă singur, abandonat, iar când o suna goarna, să-l ridicăm până la unul, bine pregătit să lovească cu toată furia pe care i-a dat-o răbdarea! Iată care este rostul nostru!

Mai zilele trecute la târg la Teregova, țăranii desculți căutau să cumpere opinci. Era un singur negustor care vindea cauciuc pentru a le face cu un preț mai ridicat decât cel stabilit de guvern. Şeful local al partidului comunist intervine să confişte marfa. Din imprudență voia să ia şi bucata de cauciuc din mâna unui țăran care plătise deja. Reacția acestuia a fost fulgerătoare. Vrei opinci? Ține-le! Şi începe să-l lovească peste față cu bucata grea de cauciuc de roată de camion. Lumea a intervenit, dar nu pentru a-i veni în ajutor, ci pentru a-şi descărca toate necazurile, strânse de atâta vreme de îndurare. L-au lăsat rece în mijlocul pieței. A doua zi securitatea a făcut o vizită la casa celui ce l-a lovit primul. Fiind prevenit din vreme, a plecat de acasă.

- Şi-acum unde-i acest om?

- La pădure, cu alții după el.

- Pădurile să se umple de lume puțin înainte de ora aleasă, nu mai înainte, că golesc satele şi-o fi mai rău atunci. Soluția acum se găseşte poate

la jumătate de drum, care ar fi evitat scoaterea din luptă a unui element de mare folos la timpul necesar.

- Ne provoacă peste tot!

Îmi pun o întrebare, de unde are acest negustor cauciucul de roți? Nu cumva din roțile recuperate din vagoanele ruseşti?

- Se prea poate!

- Atunci, acest negustor, în loc să le împartă celor desculți, a preferat să le vândă, să mai scoată şi un ban pe pielea celorlalți. Nu merita el loviturile mai mult decât şeful partidului, care s-a servit de acest fapt banal în folosul misiunii ce o avea? Nu oare aici e nevoie să intervină inteligența noastră? Să evite sacrificii absolut inutile.

- Am vorbit cam mult, seara s-a lăsat de mult şi nu ne-am gândit că oaspeților veniți de la drum lung le-o mai fi şi foame! intervine soția comandorului, olteancă de-a lui Tudor, cel adevărat, de-a lui Iancu Jianu. Se citea pe fața ei o hotărâre de fier, dar nu-şi trăda sentimentele.

- Nicu se încălzeşte prea repede, continuă ea, cu ăştia să avem răbdare, să fie loviți unde-i doare! Nu mai suntem copii să ne înflăcărăm la orice scâncete.

Nu am observat-o, se strecurase pe nesimțite de la bucătărie şi se aşezase pe un scăunel, ascultând discuția noastră fără să intervină.

- Mă iertați, intervine comandorul, am uitat să vă prezint pe soția mea.

- M-am prezentat singură, răspunde ea. Tu ştii că locul meu e acolo unde-i treaba serioasă.

- Ne faceți un prea mare compliment, doamnă!

- Apa ce doarme e adâncă, periculoasă! adaugă ea drept răspuns.

Am trecut apoi la masă, care s-a prelungit până noaptea târziu. Când ne-am despărțit, am simțit fiecare o strângere de inimă.

- Să mai veniți la noi, «domnule» țăran, mă invită comandorul. De atunci am rămas pentru el «domnu' țăran». N-a căutat niciodată să afle cine sunt. Misterul pentru el era un fel de respect, care se manifesta reciproc. Într-un cuvânt, ne simțeam bine, şi unul şi altul, când ne întâlneam. Vechi prieteni, aş putea spune.

Pe drum până la Iablanița, pe jos de astă dată, Gogu ne povesteşte aventura comandorului, care l-a costat imobilizarea piciorului.

Era un aviator curajos şi oleacă aventuros. A plecat de la Bucureşti cu avionul, a trecut deasupra satului şi a voit să salute pe taică-său ce lucra la câmp. S-a apropiat prea mult de holdă, că s-a produs un dezechilibru avionului şi a fost obligat să aterizeze într-o porumbişte. Avionul distrus, iar

el s-a ales cu piciorul rupt. Desigur că nu mai putea să zboare, şi a fost deci reformat şi trimis la pensie.

A fost cea mai mare lovitură pentru un om cu firea lui. De la şcoala militară şi apoi din cadrul armatei a păstrat această mândrie şi în special marea dragoste de neam. Armata era prima linie avansată de apărare a naţiunii. Acest spirit l-a făcut să se apropie de noi. Ne găseam pe aceeaşi linie fără să ştim. A trebuit un cataclism naţional să ne apropie. Câţi militari ca el nu s-au apropiat de noi, să apărăm o cauză comună, devenită imperativ naţională.

Ne-am despărţit şi de Gogu cu sufletul plin, ca un pom prea încărcat de rod. Cu oameni ca ăştia lupta devine o atracţie, o jertfă, în desfăşurarea unei vieţi deschise, sincere, fără nici un colţ obscur.

Am mers toată noaptea. Trenurile deveniseră prea rare ca să mai putem aştepta în toate gările. Spre zori ajungem la coliba lui Moş Pătru. Erau încă toţi împreună. Iau pe Ioji de-o parte să discut cu el problema neamţului. Pentru el războiul s-a terminat. În mod normal ar trebui să se întoarcă acasă la ai lui, care-l aşteaptă cu nerăbdare. Să se prezinte comandaturii româneşti, controlată de ruşi, înseamnă a-l preda ruşilor. Care-l vor trimite în Siberia, cu ceilalţi prizonieri germani, unde, desigur, îi vor putrezi oasele. Nu o puteam face. E un camarad de luptă. S-a angajat pe frontul nostru până la sfârşitul războiului şi e datoria noastră să-l redăm libertăţii întreg.

La noi să găsim soluţia.

- Camarade Ioji, dta. va mai trebui să stai aici cu Johann, până vom găsi o soluţie. Eu mă duc să văd ce vom putea face. Ceilalţi vor pleca spre regiunea lor, fără întârziere, pentru a evita o sarcină prea mare aici. Ş-apoi să nu mai punem organizaţia în pericol prin prezenţa noastră aici, devenită acum de prisos.

- Am înţeles destul de bine! Nu-l putem lăsa aşa! E un camarad de luptă.

- Eu nu voi întârzia să mă întorc, dar până atunci să nu i se întâmple nimic.

A doua zi iau trenul direct la Timişoara. Ion se întoarce la Moş Dragu. Ionel Tâmpa, când m-a văzut, abia-şi mai putea reţine lacrimile.

- Au căzut cei mai buni! Ion, Nicu, Sofia, mi-i înşiră el, cu respiraţia întretăiată.

- Lupta noastră de acum înainte va cere multe jertfe. E o luptă inegală, o ştiţi toţi. Cine se va nelinişti oare de soarta neamului ăsta dacă noi l-abandonăm? Vezi bine că toate partidele politice şi-au dat mâna să lucreze

împreună la pierirea lui. Ne-am putea aştepta la ceva de la cei ce au vândut armata ruşilor, în cap cu Regele, Maniu, Brătienii etc… În timp ce armata purta greul pe front, aceşti «rezistenţi» furnizau informaţii militare aliaţilor, care le transmiteau ruşilor, să dea lovitura de moarte soldatului român. Orice acţiune era cunoscută dinainte de ruşi, care o parau, cauzând pierderi «enorme» duşmanului din faţă.

Gestul lor necugetat a culminat cu 23 August 1944, când au predat ruşilor floarea armatei române. Aceştia i-au dezarmat, i-au luat prizonieri şi i-au trimis în fundul Siberiei să-şi termine zilele, în ciuda oricăror legi umanitare. Când au năvălit ruşii peste ţară, toţi aceşti rezistenţi au deschis porţile închisorilor şi au dat drumul tuturor borfaşilor şi hoţilor în libertate. Camarazii noştri, care zăceau din 1938 în negură, au fost predaţi ruşilor cu registre complecte şi cheile celulelor. N-au lipsit la apel decât morţii. Şi-au frecat mâinile vânzătorii de suflete româneşti. Au adus duşmanului garanţia fidelităţii lor pentru ziua socotelilor. Recunoscători pentru serviciul adus, comuniştii le vor asigura o viaţă liniştită şi-şi vor putea pune la adăpost stârvul ambulant, pentru alte mişelii. După ce au desăvârşit trădarea, au format guvernul de coaliţie tocmai cu cei ce au lichidat armata română. Mai putem aştepta ceva noi de la aceştia? Au fost înşelaţi de Occident, ar spune ei, gestul lor însă a fost o trădare naţională, fără să putem analiza consecinţele, ci doar faptul în sine. Acestea-l agravează şi rămâne marcat cu fier roşu în istorie. E unic în analele popoarelor şi nu se va şterge decât cu sânge, cu mult sânge. Al nostru şi al celor ce vor veni după noi. Trădarea e cea mai degradantă faptă.

După ce au omorât pe Căpitan şi atâţi camarazi, acum pregătesc groapa neamului întreg. Străini de tot ce-i sensibilitate românească, străini de poporul acesta ce i-a răbdat, i-a tolerat prea mult, Regele Carol, cu faţa Judei, Armand Călinescu, Argeşanu, Gabriel Marinescu…hoiturile lor au infestat acest pământ! Ca să fie curăţat, jertfe fără număr se vor întinde la toate răspântiile ţării să înlăture mirosul respingător.

- Ştiu, camarade, ce ne aşteaptă! Sunt gata la orice, pentru a lăsa copiilor mei o ţară limpede şi curată cum o vedea Moţa înainte de a-şi da duhul.

Bietul Ionel Tâmpa! A căzut şi el mai târziu cu faţa la Christos, în rând cu cei mulţi. A murit în închisoare, chinuit, martirizat, pentru prea marea lui dragoste de neam. A lăsat copiilor un nume fără reproş. Stâlpi de piatră dură, împlântaţi la încrucişări de destin, să dovedească lumii dârzenia cu care s-au

încleştat cu duşmanul, până la ultima armă: propria lor cenuşă. Prin ei neamul va supraviețui!

A doua zi văd pe Ghiță Brahonschi şi-i expun cazul neamțului.

- Cel mai bine ar fi să-l predăm organizațiilor germane, care să-l repatrieze. Aici însă au intrat toți în pământ.

- Cred că la Mediaş sunt încă în picioare. Dacă vom lua contact cu ei?

- Ar fi o soluție, dar pentru asta ar trebui ca cineva să facă un salt până acolo.

- Dacă există o posibilitate, trebuie s-o exploatăm! Ştii ce? Drumul e lung, dar cum neamțul e în sarcina noastră, am să fac un drum, să văd pe loc ce se poate face.

- De eşti dispus s-o faci fără prea multe riscuri, fă-o!

- Riscurile sunt permanente şi oriunde.

- Desigur, dar în ultimul timp am primit lovituri prea crunte, judecă totuşi bine înainte de a hotărî ceva!

- Nu există un serviciu de curieri între noi şi Ardeal?

- Din ce în ce mai rar, sunt cele mai sigure victime. De se întâmplă ceva acolo, şi noi nu ştim nimic, curierul intră în capcană şi odată cu el şi alții. Aşa că am hotărât că nu vom mai trimite curieri decât în caz de absolută nevoie.

- Dar nu putem lăsa neamțul singur acolo unde este. Acum trebuie cineva permanent să stea cu el. Nu cunoaşte o iotă româneşte. Îndată ce iese afară e o victimă sigură.

- Să trimitem, atunci, pe cineva înainte!

- Apoi tot va trebui cineva să-l însoțească până acolo.

- Încearcă matale, însă cu mare prudență! Vei găsi acolo pe Şerban Secu, Sămuț, cum îl numiți voi, sau pe Popa Aurel. Prin ei vei putea găsi pe Nistor Chioreanu, singurul care cunoaşte posibilitățile din Ardeal, Sibiu, Făgăraş, Mediaş, Sighişoara.

- Eu voi pleca în seara asta, de-i putea să-mi faci rost de o uniformă de aviator şi hârtiile necesare.

- Să văd ce avem disponibil!

- Nu uita să prevezi pe ordinul de serviciu şi arma însoțitoare!

- Se înțelege de la sine.

Bani mi-au mai rămas ceva din cei aduşi de dincolo, înainte de terminarea războiului, doar voința de a ajunge până acolo să nu mă părăsească. Mă întorc la Tâmpa, unde aştept toată după masa. Pe sub seară vine cineva să-mi aducă cele cerute, precum şi ora plecării trenului (nouă

seara, timp suficient să mă pregătesc). La ora indicată, iată-mă în tren, tren de călători de astă dată, spre Arad. De aici găsesc un tern de marfă în direcția Clujului. Prin gări, mai puțină agitație, războiul se terminase, dar pericolul de a fi dezbrăcat, jefuit şi cu un glonte în cap exista. Lumea ce aştepta prin gări stătea mereu grupată, nu se îndepărta de gară, o dată cu căderea serii.

Am făcut vreo patru zile până la Mediaş, unde ajung într-o după masă. Cunoşteam adresa lui Florea, unde am fost ultima dată. Pentru a evita o capcană, nu mă duc direct la el acasă, ci-l aştept pe drumul de la Primărie spre casa lui, unde ştiam că va trece. Pe la orele şase seara, îl văd de departe că iese din Primărie. Subțirel, negricios, grăbea spre casă cu paşi mărunți. Mă apropii încet de el, pândind momentul când nu era nimeni în jur, nici pe departe ceva suspect, să-l interpelez.

- Camarade Florea, îndrăznesc să-i pronunț în şoaptă numele. Se uită la mine, mă măsoară de sus până jos, şi…

- Vin de la Timişoara! Caut pe Popicu sau pe Sămuț! Nu li s-a întâmplat nimic?

- Mulțumim lui Dumnezeu! Până acuma…Vină după mine, dar păstrează o oarecare distanță. Te voi duce la ei.

Am cotit străzi multe, am ocolit aproape oraşul întreg, mai bine de o oră, când ne oprim într-un parc.

- Aşteaptă-mă puțin aici, n-o să întârzii mult!

Într-adevăr, n-a întârziat decât o jumătate de oră, până să apară cu Sămuț.

- Bată-te norocul! Dar cum ai ajuns aici?

- M-a apucat dorul de voi şi am luat-o la drum.

- Eu, intervine Florea, vă las, am altă treabă! Să ne strângem mâna de despărțire.

- Cazi bine, Nea Nistor e pe aici, ai să-l poți vedea şi tu!

- Azi toate lucrurile îmi sunt permise!

- Până una alta, acu e vremea cinei, ce-ai zice dacă ne-am ospăta oleacă?

- Nu te-aş refuza, mai ales că tu ai întotdeauna idei bune la timpul potrivit.

Ne-am oprit într-un restaurant mic, ca o pensiune de familie bogat ornamentat, o adevărată casă burgheză. Am mâncat bine după patru zile de sec şi pe deasupra am stropit totul cu vin de pe Târnave să i se ducă vestea. În timp ce ne ospătam, îi povestesc păsul ce mă aduce până la ei.

- E un camarad de luptă, pentru el războiul s-a terminat şi va trebui să-l ajutăm să se întoarcă acasă.

- Nimic mai normal!

După cină, alte cărări întortochiate, până să ajungem la Nea Nistor. Îi văd de aproape ca la Buchenwald chipul acela de cremene, cu trăsături mari, ca sufletul lui de ardelean greoi, echilibrat, ca un plăvan ce duce greul.

- Măi Filoane! Bine te-am revăzut! Am rămas cam puțini, şi mă strânge la piept.

- Cum s-a întâmplat nenorocirea din strada Dacilor? Nu m-aş mira dacă ar fi fructul unei trădări.

Trădarea pândeşte inimile slabe, necoapte! Când ne vom vindeca de această plagă ce ne-a pătat mereu istoria, de la Mihai Bravul până în zilele noastre!

Îl vedeam îngândurat.

- Cu neamțul o să vedem ce-om face, mai stai vreo două trei zile, să-ți dau un răspuns.

N-am aşteptat mult şi răspunsul vine. Să-l aducem până aici.

M-am despărțit de ei cu mare tristețe şi ne-am îmbrățişat. Sămuț, cu surâsul lui de copil mereu pe buze, a căzut mai târziu, un glonte duşman i-a retezat zilele în floarea anilor. Le-a dăruit el idealului ce i-a hrănit tinerețea. Când s-a întors din Germania, după Crăciunul 1945, s-a dus la studii ca noi toți, să le termine. El şi-a luat diploma de inginer. Tatălui, care l-a felicitat pentru acest succes, i-a răspuns senin: pe crucea mea vei putea scrie inginer, în loc de neisprăvit!

Îşi făcuse socotelile lumeşti, viața lui era închinată toată crezului legionar, neamului lui la mare restrişte.

Amintirile de la Rostock, Buchenwald, îmi defilează în fața ochilor ca un film. Frați de cruce, despărțiți de vremi. Mormântul lui Sămuț, fără nume, alături de al lui Ionel Cristea cu nume străin, iată răsplata pentru marea dragoste de acest pământ românesc. Să ne aducem aminte, prin ei va supraviețui acest popor, mâine! Nume de eroi la temelia României noi, reînviate.

Nea Nistor a luat drumul închisorilor, chin mai dur decât moartea însăşi.

Am plecat spre casă. Care casă? Nici eu nu mai aveam casă, doar un gol imens. Doamne! Nu-i uita pe cei ce-ți preamăresc numele prin dragostea lor nemărginită. Prin ei se aduce mărturia numelui Tău pe pământ, în numele Tău acceptă jertfa. Primeşte-o ofrandă nemuririi Tale în cugetul popoarelor.

După alte patru zile, ajung la Timişoara. Ghiţă mă strânge la piept, ca şi când mă întorceam de dincolo de lume. Bucuria revederii era limpede în ochii lui. Revederile erau totdeauna semănate cu emoţie. Erau unele întârziate, iar altele amânate pentru ani sau pentru viaţa de dincolo.

- Bine că ţi-a ajutat Dumnezeu să te întorci!

- Trebuia să mă întorc, doar asta ne-a fost vorba!

- Omul propune…

Acum va trebui să organizăm cel mai greu transport ce am avut de făcut până acum.

- Ai nevoie de cineva pentru treaba asta?

- Ţi-oi face eu semn de-oi avea nevoie. Sper însă s-o scoatem singuri la capăt.

A doua zi o iau din nou la drum, spre Caransebeş, la moş Dragu. Când m-au văzut, li s-a întristat firea. Mai bine de zece zile de când nu mai aveau veşti de la mine.

- Că doar nu vei fi făcut turul ţării! o rupe Ion glumind, să-şi gonească amarul.

- Nu tot, dar aproape! Şi le povestesc toată păţania.

- Tare mai eşti de vârtute! se descarcă şi moşu.

Oricine ar fi făcut la fel, sunt sigur că nu mă înşel! E vorba şi de oleacă de noroc, să iasă totul bine.

- Acum o fi rândul meu să-l duc pe neamţ! intervine Ion. Îl leg berbelec şi-l duc ca pe un sac la moară!

- Ia stai, măi Ioane! Vorba ta mi-a dat o idee. Ce ar fi să-l bandajăm peste tot ca pe un grav rănit? Să nu-i lăsăm decât un ochi să vadă. Să nu uităm în special gura, să i-o facem nevăzută, ca nu cumva să-l împingă ispita să scoată o vorbă. I-o vom deschide numai pentru mâncare.

Şi aşa am făcut. I-am legat capul complet, braţele în eşarfe, legate la gât, mare mutilat. Doar picioarele erau bandajate separat să poată să mişte cu ajutorul celor doi însoţitori ce mai mult îl duc decât să-l lase să meargă.

- Dar cine să-l însoţească?

- Asta-i treaba noastră! mă linişteşte Ion.

În aceeaşi seară, Ion pleacă la Domaşnea, cu un sac plin de pansamente, cumpărate la farmacia lui Pătrăşcanu, din Caransebeş. L-au legat cobză. Ca însoţitori, doi infirmieri cu crucea roşie pe mânecă: Nicolae Târziu şi Ţintoiu Pintilie, pentru a transporta un mare rănit. Expediţia lor a durat două săptămâni pline.

- N-a fost uşor, îmi povesteşte Ion, dar am ajuns cu bine. Neamțul avea călduri mari, transpira. Din când în când ne opream într-o gară, îl dezlegam să mai respire oleacă şi iar plecam. De multe ori aşteptam o noapte întreagă un alt tren, ca să continuăm drumul.

- Esențialul este că ați ajuns cu bine! Restul se uită.

Vara înaintase bine. Iunie era pe sfârşite. În împrejurimi se auzise de numele meu, nu ştiu de unde. Mirare n-ar fi ca cineva să mă fi recunoscut, pentru că circulam mult. Eram acum căutat peste tot de siguranță.

- Mai stai, omule, locului câtva timp, să se mai potolească lucrurile, mă îndeamnă Ion îngrijorat.

- Ce-ai zice dacă am schimba sfaturile?

- Eu, fiind mai bătrân, trebuie să mai rumeg sfaturile înainte de a le găsi rostul!

- Ştii proverbul din vechime? Cu şmecheria iei dejunul, chiar prânzul, dar cina n-o mai apuci!

- Ai răspuns la toate! Mă dau bătut! Una însă s-o ştii de la mine. De mi se întâmplă mie ceva rău, nu-i acelaşi lucru. Cu tine se schimbă treaba!

- Dar de ce să ne ascundem după degete? Să credem că unul e mai prețios decât celălalt? Dacă am pune toți oamenii de valoare în bocal, am fi oare mai oropsiți? Valoarea fiecăruia dintre noi iese din frecarea continuă cu realitățile, cu primejdia. A voi să conservi ceva înseamnă a-i anula valoarea. Această valoare iese din probe. Numai lupta poate stabili o ierarhie valabilă, restul nu sunt decât presupuneri ieftine, pe care nimic nu se poate construi temeinic. «Nu-i adevărat că rămas în viață aş fi putut face mai mult» răsună din depărtări ultimul grai al lui Moța. «Fac acum ce n-aş fi putut face tot restul vieții mele». Dacă Moța ar fi rămas un doctrinar închis într-un birou, să dea sfaturi celor ce pleacă la luptă, ar fi rămas el ca un far ce luminează calea celor rătăciți în întunericul atâtor mişelii? Căpitanul nu şi-a aşternut el trupul chinuit la temelia acestor credințe, să-i dea valoare de eternitate? Gândul nostru la început de drum se îndreaptă totdeauna spre viața lui de martir. Fiecare din noi ne zbatem să nu greşim drumul lui. E unicul ce duce spre mântuirea acestui neam, Golgotha timpurilor noastre ce se aşterne fiecăruia dintre noi. Depinde de noi de vom fi în stare s-o acceptăm!

Am vorbit cam mult şi vorba multă niciodată n-a folosit nimănui. Ce-ai zice de am face o călătorie împreună spre Teregova? Încă n-am fost pe la ei.

N-am întârziat mult, că în mai puțin de o oră ne amestecam în lumea din gara Caransebeşului. Cu pălăria trasă pe ochi, îmbrăcat cu nişte vechituri, să nu atrag atenția nimănui, eram cu ochii în patru.

Pe linia ferată, nu departe de gară, erau oameni din satul meu ce lucrau la căile ferate şi nu ţineam deloc să mă vadă. Nu că mi-ar face rău cu intenţie, ci de bucurie de a mă fi văzut, ar împărtăşi bucuria cuiva: soţiei, copiilor, şi din vorbă-n vorbă ar ajunge până la urechile diavolului. În timp ce cugetam aşa, ochii mei se opresc pe o figură bine cunoscută, ce dădea din târnăcop să niveleze balastul. I-am pus repede un nume. Era Petru, bărbatul surorii mele mai mici, Veta. Cât nu m-or fi plâns împreună, de atâta amar de vreme? Mi-au făcut şi parastas, întru odihna sufletului meu.

- Măi Ioane! Nu te uita spre lucrători! Ascultă-mă! Este unul dintre ei cu pălăria neagră, fără panglică, cade pe cap ca un con pe o căldare. Cu nasul îndreptat puţin spre cer, e cumnatul meu.

- Mă duc să-l trag de-o parte, să-i vorbesc!

- Dar nu te-ai gândi la asta? Pornesc spre gară cu el după mine. Când ajungem în tren, mă ia din nou.

- Dar tare mai eşti de inimă! Dacă n-ai încredere în ai tăi, în cine să mai ai?

- Poate să ai şi tu dreptate, dar acum avem alte griji pe cap, să n-o mai adăugăm şi pe a lor. Nu ştii ce li se mai poate întâmpla. Aşa, nu ştiu nimic, pot jura la nevoie! Când or şti ceva, nu va mai fi acelaşi lucru.

- Oricum într-o zi va trebui să-i vezi! Eşti la doi paşi de ei!

- E uşor să dai sfaturi altuia! Dar tu te-ai gândit, oare, să faci un drum până la ai tăi? Să-ţi vezi copilul! O fi mare acum, de când ai plecat de acasă.

- Bietul fecior! Mă va mai cunoaşte?

- Facem un târg! Eu mă duc să-i văd pe ai mei, iar tu pe ai tăi!

- Îmi pui cuţitul la gât? Eşti mai rău decât jidanii!

- Cum vrei! Alege!

- Vom vedea şi asta! Acum am plecat la alt drum!

Trenul se opreşte la halta Petroşniţa. În zece minute aş fi acasă! O iau apoi din nou la drum: Vălişoara, Slatina, Teregova. Ne dăm jos. Noaptea de mult şi-a azvârlit mantia de vară peste luncă. Ne acoperă şi pe noi, ne ia sub protecţie.

- Tu şti oare unde stă primarul?

- Am fost odată la el, cu Spiru, pe Criva unde are sălaşul. Numai să-l găsim acasă.

Am orbecăit aşa prin întuneric, fără să ne putem orienta. Coborâm atunci pe şoseaua naţională, de unde era mai uşor de găsit. Ziua se vedea de pe şosea. În sfârşit reuşim să dăm de ea. Ne apropiem pe nesimţite, dar câinii ne-au simţit.

Vântul bătea dinspre noi şi ne-a dus mirosul de om care avertizează animalul de pază că un pericol pândeşte pe aproape. Ne pomenim de-odată cu o haită de câini după noi, gata să ne sfâşie. Insistența cu care lătrau a trezit țăranul, care iese în prag şi-i cheamă la el.

- Cine-i acolo? auzim o voce puternică.

- Oameni buni! îi răspunde Ion.

Vine acum spre noi, să ne apere de câini, dar mai mult din curiozitate. Eram, într-adevăr, necunoscuți pentru el.

- Bună seara, Petre! Nu mă mai cunoşti? îl întâmpină Ion.

- Da cum să nu! Intrați în casă! Dânsul e prietenul matale?

- Un foarte bun prieten, îi replică Ion.

I-am strâns mâna şi am intrat în colibă.

- V-o fi cam foame? Repede fac o mămăligă cu nişte ouă şi brânză.

- Nu-i nevoie! Am mâncat azi dimineață bine, pentru toată ziua, îi răspunde Ion.

- Am înțeles! Taie nişte slănină groasă, nişte cârnați afumați şi untură de porc, apoi umple o tipsie de fontă. Cât ai bate din palme, mămăliga turnată pe o scândură, rumenă, gălbuie, surâde cârnaților şi bucățelelor de slănină.

Am mâncat cu poftă ca nişte flămânzi, ş-apoi ne-am dat la sfat până după miezul nopții.

- Dumneata ai fost primar, se pare, pe vremea noastră, în 1940?

- Da, am fost, dar scurt timp, nu m-or lăsat tâlharii să continui.

- Eu n-am fost primar, eu vin de dincolo, trimis de Comandant să refacem organizația, să ne pregătim pentru orice eventualitate. Ştiu că pe aici organizația a fost puternică! De aici a plecat Ilie Smultea, şeful Frăților de cruce şi alții cunoscuți.

- Ilie Smultea are aici un unchi, om dintr-o bucată! Se poate conta mult pe el.

- Dar matale ai mai putea face ceva? Să ne dai cel puțin câteva nume de oameni cu care putem începe treaba.

- Voi face şi eu cât oi putea. Nu vă faceți nici o grijă! Am stat deseori de vorbă cu judecătorul Georgescu. Simte ca noi! Ar dori să cunoască pe cineva mai sus plasat. Sunt multe probleme care-l frământă. Pentru el, numai legionarii reprezintă o garanție în vremurile astea. Ne-a urmărit de mult, ne-a găsit mereu prezenți în cele mai grele situații! Mai e un student la Bucureşti, Cojocaru, element de încredere şi de mare credință. Ş-apoi mai sunt câțiva

ascunşi la munte… Ei s-au cam grăbit să se explice cu partidul şi acum nu mai dau pe acasă.

- Vezi matale, cei ce acţionează aşa, izolat, şi atrag consecinţe asupra familiei, acţionează dintr-un acces de furie. Nu cred eu că astfel au zguduit partidul din ţâţânele lui! Plătesc prea scump un gest mărunt, fără nici un folos pentru întreaga populaţie. Un luptător cunoscut e scos din bătaie, cel necunoscut mobilizează mai multă atenţie, pentru că nu i se cunoaşte nici forţa. Iată pentru ce noi nu admitem acte, răspunsuri la provocări care descoperă un adversar al lor, fără a aduce în schimb un aport luptei. În acest spirit înţelegem noi organizaţia. În tăcere, neobservaţi de nimeni. În întunericul nopţii şi copacii sunt înarmaţi. Noi preferăm acest acoperiş, pentru a evita consumarea inutilă de energii.

A doua zi mai facem un salt la coliba lui Moş Pătru. A rămas singur.

- Mai vine câte unul, din când în când.

- Ca şi noi, taică Pătru! Matale ai fost ca un părinte pentru noi, în vremuri grele. Nimeni nu te va uita niciodată!

Îi venea aproape să plângă, se obişnuise cu casa plină de lume.

- Acum casa-i pustie, de i-aş da foc, n-aş pierde mare lucru!

- Lasă, moşule, copiii, oriunde sunt, se vor gândi la matale!

Am trecut apoi la coliba lui Spiru Blănaru, mai bine zis a socrului lui, Horăscu, la vreo 15 minute de drum de aici. Nu prea am avut timp să stăm de vorbă, nu erau niciodată singuri.

Îl găsim între cărţile lui. Pregătea licenţa în drept. Războiul îi tăiase firul şcolii. A plecat de la început să lupte contra bolşevismului. Drept răsplată a fost gonit de-acasă, cu ai lui. Au luat drumul pribegiei şi nu s-au oprit până aici, la fraţi mai înstăriţi care au împărţit puţinul cu ei. A trăit o tinereţe intensă. Apelul Căpitanului a zguduit Bucovina, ţara Obcinilor, atâtea secole înstrăinată, ameninţată din nou, de astă dată din interior. Tineretul a răspuns cu elan la apelul acestei noi nădejdi de a conserva fructul unirii, regăsirea fraţilor de-o lege, de un grai cu ei. Erau la poarta răsăritului, cei mai ameninţaţi de colosul roşu, cei mai sensibilizaţi şi de aceea s-au agăţat cu disperare de duhul nou ce străbătea frumoasa ţară de brazi, verdele veşnic, ce reprezenta pentru ei speranţa ultimă de a rămâne români, alături de fraţii de cealaltă parte a Carpaţilor.

Spiru Blănaru a intrat în Legiune la vârsta când sentimentele vibrează puternic, când inima, această antenă ce nu se înşeală niciodată de obiectiv, ţinea loc de raţiune. Prima şcoală legionară şi-o face în frăţiile de cruce. Dascălii lui se chemau: Ovidiu Găină, Bădia Dumitru Leontieş, fraţii

Rahmistruc, Lututovici, Vasile Posteuca, Vasile Iasinschi. Educaţia lor nu a fost lipsită de exemple vii. A călcat pe urmele lor cu râvnă şi dorul de a se depăşi într-o luptă imensă, care va culmina cu dăruirea supremă.

Războiul i-a găsit sufletul încălzit pentru această confruntare, pentru a alunga cât mai departe de ţara lui duşmanul de moarte. Cu toate că participarea legionarilor la această luptă era considerată ca o pedeapsă de către «Conducător», unde au fost trimişi cu consemnul «periculos», adică să nu se mai întoarcă, au luptat toţi cu atâta eroism, cu atâta abnegaţie. Era războiul lor, ce ameninţa existenţa neamului nostru şi erau conştienţi de acest adevăr ultim. Când s-au întors de acolo, înfrânţi de coaliţia iudeo-comunistă, a trecut pe-acasă, să-şi ia rămas bun de la «Dulcea Bucovină» pe care nu o va mai vedea niciodată, să-şi ia bruma de avere ce putea duce, icoana lui Christos şi chipul părinţilor. A pus această comoară în traista pribegiei şi s-a tot dus, cu amarul în suflet, dar cu hotărârea fermă de a nu trăi decât cu un singur gând, să plătească tot răul ce s-a făcut neamului lui de către vânzătorii de neam şi coaliţia de interese iudeo-slave, cu care nu va înceta să se măsoare. Sensibilitatea tânărului din frăţiile de cruce devine acum un legământ, unicul rost ce i-a mai rămas pe lume. Întâlnirea lui cu noi, cei veniţi de dincolo, să trezim neamul, să-l pregătim pentru o nouă luptă, de astă dată, ultima, înainte de a învinge sau dispare în masa slavă, a fost ca o nouă nădejde, după crunta înfrângere provocată din interior. S-a angajat cu tot sufletul, aşa cum o făcuse acum câţiva ani, în răsărit. Acum însă simţea cotul celor de-o trăire cu el, simţea că nu va fi abandonat, că lupta se va duce până la sfârşitul ei. Simţea duhul Căpitanului ocrotitor deasupra noastră. "Că vom supravieţui acestei încleştări sau nu, nu asta va fi important. Să nu ne pierdem nădejdea o clipă, şi să fim în stare să trecem steagul curat celor ce vin după noi, înainte de a închide ochii. E momentul jertfelor şi cine ezită va dispare fără nume, ca o povară inutilă. Prin noi, prin felul nostru de a sfârşi, va învinge neamul acesta hidra roşie". În ochii lui se citea hotărârea tare de a merge până la capăt, cu orice preţ, oricât de greu ar fi. Dârzenia lui nu s-a dezminţit o clipă.

- Camarade Spiru, l-am lăsat pe bătrânul Horăscu, socrul matale, ca şef de plasă. El a dorit să se angajeze aşa cum îi cerea inima. Nu voia să fie mai prejos ca noi, eu însă contez mult pe concursul matale. Eşti mai uşor de picior, vei putea străbate mai bine regiunea! Noi alergăm cu pericolul în spate. De ar fi numai atât, ar fi mai puţin grav. Pericolul ameninţă organizaţia. De unul din noi cade pe aceste locuri, cad mulţi în urmă. Cei ce ne-au găzduit, cei necunoscuţi de ei. Matale nu eşti urmărit, nu încă, deci vei

putea mişca. Ne vom vedea totuşi destul de des. Contactul pe teren însă, să-l faci matale, să micşorăm riscurile.

Mă vor găsi desigur pe teren probleme ce necesită această prezenţă. Eu voi ţine legătura între centru şi regiuni, de unde vei primi dispoziţiile necesare.

- N-ai nici o grijă, camarade Filon. Pentru mine e o mare bucurie să pot face ceva. De altfel, eu am o datorie faţă de cei ce m-au primit aici. Pentru mine a devenit ca o necesitate primordială!

M-am despărţit de el cu sufletul împăcat. Nu avea astâmpăr până ce n-o făuri un instrument de luptă, după firea lui. Spiritul lui de sacrificiu era firul roşu ce-i va ghida acţiunile.

Ne întoarcem apoi la Moş Dragu, de unde porneau toate incursiunile noastre. Ajunşi în gara Caransebeş, ne strecurăm prin spate şi o luăm puţin în direcţia Jupei, să evităm mulţimea, înainte de a face cale întoarsă, lungind Timişul.

Eram încă pe linie, numărând cu paşii traversele, când ochii mei se opresc din nou spre grupul de muncitori, ce loveau pietrele cu târnăcopul. Ion mi-a ghicit gândul şi din nou mă scutură, de astă dată mai hotărât.

- Ai încredere în cumnatul tău? Crezi c-ar spune cuiva că te-a văzut?

- El n-ar spune niciodată, tace ca mormântul. Îl cunosc prea bine.

- Atunci lasă-mă să-l aduc eu aici. Ce Dumnezeu! Dacă nu avem încredere nici într-ai noştri, în cine să avem? Şi, cine ştie, poate să ne fie de folos vreodată.

- Poate ai dreptate! Gândul că sursele noastre de aprovizionare s-au limitat, că cercul se strânge din ce în ce mai mult în jurul nostru, că mâine, poate, nu vom mai avea ce mânca. Nu putem abuza la infinit de familiile sărace, cu tot sufletul lor prea darnic, mă împinge să-i dau dreptate lui Ion. De acum familiile noastre vor intra în horă. Suferinţa lor abia începe.

- Încearcă! Om vedea apoi ce-o mai ieşi!

El nu aştepta decât atâta. În clipa următoare grăbeşte paşii spre grupul de muncitori. Ce şi-or fi spus? Cum a reuşit să-i strecoare cuvântul magic? Văd doar ochii lui Pătru că se îndreaptă spre mine, calzi, uşuraţi.

- El e, vorbeşte singur ca pentru sine şi scapă târnăcopul din mâini.

- Dumnezeu e mare! îl aud parcă de aici.

Ion pleacă singur spre mine, făcându-mi semn să continui drumul. Părăsim linia ferată, traversăm drumul de ţară şi ne oprim în tufişul ce mărgineşte Timişul. Peste câteva clipe aud foşnind crengile şi chipul lui

Pătru apare galben şi încordat. Nu scoate o vorbă. Se apropie de mine şi-mi cade în braţe, la capăt de forţe.

- Tu eşti, Filoane? Şi mă pipăie pe toate părţile să vadă de n-oi fi un vis.

- Şi totuşi trăieşti! S-o vorbit mult în sat, că nemţii v-ar fi omorât pe toţi în lagăr. Muma ţi-o făcut parastas, nimeni nu mai credea că eşti în viaţă. Cât de bun e Dumnezeu! S-a îndurat de chinul ei! Cât a tânguit, săraca, pentru tine. Acum ce ai de gând să faci? Cred că încă nu-i momentul să te arăţi în lume, tâlharii ăştia ar fi în stare să-ţi facă rău mare! Mai stai ascuns, îţi voi aduce eu de mâncare şi schimburi până s-o mai învechi vremea, până s-o mai uita totul. Acum e încă prea proaspăt. Legionarii sunt încă prigoniţi şi închisorile sunt pline. Oamenii lui Antonescu au predat închisorile pline, n-au lăsat unul singur să fugă. Au fost corecţi cu noii prieteni ca să-şi scape capul lor! Nimic nu era prea scump, mai ales atunci când pe ei nu-i costa nimic. Doar oleacă de remuşcare. I-au predat pe toţi ca o garanţie de bună credinţă. Acum le-a venit însă şi rândul lor. Ruşii nu ţin nici o socoteală că «românii» şi-au trădat fraţii. Vânzătorii nu reprezintă nici pentru ei o garanţie. Au acceptat trădarea, dar nu şi pe trădători. S-ar putea să le vie pofta să reînceapă cu prima ocazie.

- Mama cum o duce?…rostesc eu primul cuvânt. La ea mă gândeam mai mult. La ea m-am gândit mereu. Cât am făcut-o să sufere! De ar şti şi ea cel puţin că nu puteam face altcum, că era singurul drum pe care aş fi putut merge, mi-ar uşura sufletul.

- Ea, săraca, te plânge mereu! Mi-e teamă ca bucuria revederii să n-o doboare. În fundul inimii mai păstrează o brumă de nădejde de a te regăsi odată. Va trebui câtva timp s-o pregătim, înainte de a o vedea. De când ai plecat tu, s-a dus în fiecare duminică la biserică. Numai în rugăciune îşi găsea liniştea şi împăcarea. Anafura pentru cuminecătură tot ea o face, o coace şi o duce preotului. Asta-i uşurează greul. De câtva vreme, nu mai e singură. A primit o familie necăjită de refugiaţi bucovineni, cam de vârsta ei, cu două fete mari. Lucrează împreună pământul şi mănâncă toţi la aceeaşi masă. Vorbeşte mereu de feciorul dus. De câte ori vorbeşte de tine, nu-şi mai poate reţine plânsul. S-a legat de această familie. S-au unit două necazuri într-unul, să fie mai uşor de suportat. Bucovinenii vorbesc şi ei de casă, de pământul lor, abandonat ruşilor. Au plecat doar cu căruţa cu doi cai în care au încărcat tot avutul. Au pierdut un cal pe drum şi au ajuns până aici numai cu unul. Au trebuit să mai arunce din avut cât putea duce calul rămas singur. Mama are două vaci ce-i dau lapte şi servesc la munca câmpului: plug, la căratul uneltelor, a recoltei. Toţi împreună lucrează pământul care-i hrăneşte

şi le uşurează dorul de tot ce-au pierdut. Durerea lor e mare, dar cei fugari din nordul țării au reuşit să-şi salveze toată familia. Mama însă a rămas singură. Nu mai are poftă de lucru, nu mai are pentru cine. Povestea lui îmi frânge inima şi-l opresc din vorbă.

- Dar cu sănătatea cum o duce?

- E aşa de slăbită, că nu ştii de o doare ceva, doar dorul de tine e mai tare ca boala. O uscă pe picioare.

- Doda, Giţa, cum o duc? Aşa le chemam eu pe cele două surori mai mari ale mele.

- Binişor, dar şi ele tânguiesc după tine. Când vin la mama, prima vorbă e despre tine, ş-apoi se pun pe plâns toate trei, ca la înmormântare. În casa voastră nu-i loc doar pentru jale şi amar. Eu aş vrea să te mai văd, să-ți mai aduc câte ceva de pe acasă, dar nu ştiu pe unde să te mai găsesc. Să nu mai pleci de pe aici până nu o vezi pe maică-ta.

- Nu-i spune încă nimic! Caută să aduci vorba că sunt mulți care vin de dincolo, că s-ar putea ca într-o zi să vin şi eu, să-i redai nădejdea!

- Lasă pe mine, ştiu eu cum s-o pregătesc!

- Petre, eu acum va trebui să plec şi nu mă voi întoarce decât săptămâna viitoare. Te-oi găsi eu, tot aici.

- Dă-mi ziua când vii, să-ți aduc ceva de acasă!

- Ce-i astăzi? Marți? Să zicem lunea viitoare?

- Dar Vetei, sorei tale, să-i spun vestea, că prea suferă şi ea, săraca!

- Spune-i, Petre! Că acum trebuie să afle şi ele. Nimeni altul! Ne-am înțeles?

Ne-am despărțit mai uşurați. Fiecare şi-a lăsat povara de drum, fiecare se întoarce acasă cu o speranță.

Cel mai emoționat rămâne tot Ion, care a asistat la discuția noastră cu ochii umezi de lacrimi. A încercat şi el aceleaşi emoții. Familia lui, soția, feciorul mare, îl plâng deopotrivă.

Când ne-am întors la moş Dragu, aveam amândoi nişte priviri bizare, parcă ne întorceam de la o înmormântare.

Într-o zi iau pe moş Dragu şi pe băiatul lui, Pătru, deoparte şi le povestesc aventura paraşutării noastre. Cum am îngropat totul, pe loc, paraşutele şi materialul şi am fugit în grabă.

- Şi ce anume ați îngropat?

- Arme, muniții, dinamită, mine de lipit pe cisterne de petrol şi nu-mi mai amintesc bine ce încă.

- Dar dacă ne-am duce să-l dezgropăm? Pe vremurile astea, e o adevărată comoară! sare Pătru la sfârşitul expunerii mele.

- Uşor de spus! Dar cum să ajungem până acolo?

- Cu caii noştri nu-i greu de ajuns!

Aveam la mine o hartă militară la scară mare. O întind pe masă şi începem să căutăm drumul cel mai scurt. Alunul, Bunila…sate îndepărtate şi cam izolate. Va trebui să trecem pe la Haţeg, Deva şi apoi o bună bucată numai cu caii, fără căruţă, pe drum de munte până vom ajunge acolo!

- Nu-i nimic, intervine moşul. Voi, pe jos, fără mâncare şi fără să cunoaşteţi drumul, aţi putut ieşi de acolo, iar noi, cu tot ce ne trebuie, la îndemână, să nu o putem face? Înseamnă că nu mai suntem buni de mare treabă.

Tatăl şi fiul, tot vorbind, se încălzesc mai mult ca noi şi-şi fac o datorie de onoare de a împlini această misiune. Mult n-am stat aşa. A doua zi de dimineaţă, căruţa plină de făn ia drumul Haţegului, cu patru vlăjgani bine hotărâţi. Pe sub seară ajungem la Haţeg. Nu ne oprim aici, ci continuăm mai departe. Am mers aşa până la miezul nopţii. Ne oprim apoi într-o pădurice la marginea şoselei şi lăsăm caii să mănânce, apoi să se odihnească pentru etapa cea de a doua zi şi cea mai grea. Am profitat şi noi să dormim oleacă, odihnă necesară pentru ceea ce ne aşteaptă. În zori o luăm din nou la drum până la ultimul sat, ultima şosea de care. Am lăsat căruţa la un ţăran până la întoarcere. I-am povestit o istorioară, să părem mai aproape de preocupările omului de munte. Am venit să cumpărăm lemn de casă, brad frumos, fără noduri. Fiind oleacă şi cunoscători, am voi să-l alegem noi înşine. Ţăranul nostru ne-a acordat încrederea, ba chiar ne-a promis să aibă el grijă de căruţă, să o găsim întreagă la întoarcere. Oamenii simpli ajung repede să câştige încredere unii într-alţii. Vorba directă, fără întortochieri, merge direct la inimă, vorba cizelată, şlefuită, ca să apară frumoasă, iese cu atât mai dubioasă.

De-acum nu mai aveam căruţa să ne poarte. Nu aveam decât doi cai pentru patru persoane. Urcam deci cu rândul. Când ajunge rândul meu, îi spun moşului că nu sunt obişnuit cu calul, că prefer să merg pe jos, după cum sunt obişnuit, că mă simt mai bine aşa. Moşul număra 67 de ani, iar eu cu 37 mai puţin.

- Dacă nu urci matale, atunci nici eu nu mă urc. Sau cu rândul, sau deloc, eu aşa înţeleg că ar fi drept!

- Nu te supăra, taică, eu n-am încălecat de la vârsta de 10 ani. Dacă-i absolută nevoie, o fac atunci când m-or lăsa puterile. N-a mai insistat dar

nici nu s-a mai urcat pe cal. Peste puțin timp eram toți pe jos şi caii liberi. Se odihnesc pentru întoarcere, când vor fi mai încărcați.

Seara, târziu, ajungem la valea cu pricina, unde am căzut acum cinci luni de zile. Locurile tot pustii, nici o suflare de om. Am legat caii sub un brad mare şi am început să căutăm. Primul pachet, al lui Nicu Bălănescu, cel mai greu, aproape 80 de kg, iese la iveală. Era numai armament. L-am împărțit în desagi, pregătiți din vreme. Mai găsim alte două pachete şi acum admiram frumoasa grămadă de încărcat pe cei doi cai.

Ca facem însă cu paraşutele? Erau dintr-o pânză de mătase fină ce nu s-a mai văzut de pe vremuri bune. Una singură măsura vreo 70 de metri pătrați, cu care s-ar putea îmbrăca o familie întreagă pentru ani de zile. Ochii bătrânului, ai lui Petru, feciorul lui, luceau deja ca nişte lumânări în noaptea de munte.

- Presupunem că le-am lua, intervin eu, nu credeți că utilizarea lor ne-ar aduce neajunsuri mai mari decât ar costa pânza? Nu-mi răspunde nimeni, toți aveau privirile fixate pe atâta frumusețe de giulgiu.

- Să luăm una de probă, adaugă altul - erau patru - ca să nu fie recunoscută, va trebui vopsită.

- Asta-i treaba femeilor, prinde Petru curaj. Cred că nu le va mai cunoaşte nimeni!

- Şi aşa nu avem cu ce înveli armele. Să fim însă atenți, să nu iasă lată dintr-un fleac.

- De la femeile noastre n-o să iasă nimic, să le tai!

În adevăr! De câte ori nu au fost duse la poliție, anchetate, ținute zile întregi închise, să spună unde-i bătrânul, niciodată n-au reuşit să obțină de la ele vreo mărturisire.

Nu stăm mult de vorbă, timpul este prețios. Încărcăm caii şi ne îndepărtăm în grabă de aceste locuri ce ne-au purtat nenoroc.

Cu harta în mână, luăm o cale mai directă, albia unei văi, cursul unui torent. În noaptea aceea am îndurat atât că am blestemat clipa când le-am povestit aventura noastră. O vale cu şopote, cu trunchi de copaci căzuți de furtuni de-a curmezişul, bolovani cât munții ne tăiau calea, într-o noapte întunecoasă ca desişul pădurii. Lunecam de pe pietre şi cădeam în apă până la brâu. Caii cad şi ei săracii, cu povara în spinare. Eram la capătul puterilor, gata să azvârlim totul, în disperare. Strângem din dinți, dar continuăm, nici unul nu scotea o vorbă. Unul, de făcea o propunere, cred că toți ar fi semnat încetarea aventurii. Către zori, valea se deschide, formând un râu lat, mărginit de copaci înalți. Cărarea trecea când de o parte, când de alta a

râului. Fireşte, de fiecare dată, trebuia să trecem râul prin albia afundă, poduri, pe aici, nimănui nu i-a dat prin gând să facă.

Muiaţi până la piele, sleiţi de forţe, ca la un semnal, ne oprim într-o poiană. Ne uscăm hainele, dar mai mult ne odihnim să refacem bruma de puteri. Soarele era pe asfinţite când o luăm cu greu din loc, cu trupurile parcă amorţite. Odihna ne făcuse mai mult rău decât bine. După câteva sute de paşi ne mai încălzim de mers şi corpul reia din nou ritmul drumului. Ajungem cu noaptea la casa ţăranului. Spre norocul nostru, el nu era acasă. Moşul previne soţia că am sosit şi că am dori să plecăm cât mai repede, că avem încă mult drum de făcut. În timp ce vorbea cu femeia, noi descărcăm povara de pe cai şi o afundăm în căruţa plină de fân. Peste puţin apare şi ţăranul.

- Aţi găsit lemne pe plac?

- Brazii sunt atât de frumoşi că nu ştii ce să alegi, îi răspunde moşul grăbit. O să-i taie de pe acuma şi-i vor căra până la Alunul, de unde îi vom lua cu căruţele pe toamnă. Acum ne aşteaptă drumul, că-i departe până acasă!

- Veniţi de departe?

- Nu prea, de colea de la Marga!

- Nu-i prea aproape, v-o trebui toată noaptea să ajungeţi!

- Caii sunt buni şi nu avem mare povară, ticluieşte moşul răspunsul.

- Drum bun, fraţilor, şi Dumnezeu să fie cu voi, ne urează ţăranul nostru.

- Vă lăsăm în plata Domnului şi încă o dată vă mulţumim, răsună vocea moşului, în timp ce Petru da bici cailor, să-i îndemne la drum. Am ajuns acasă nu în zori, cum am plănuit, ci pe la prânzul mare, cu frica după noi. Am lăsat căruţa încărcată până la căderea nopţii. O altă problemă ne iese în faţă acum. Unde să ascundem toate astea? Nu ne-am gândit înainte de plecare. Seara, când am scos totul din desagi şi am făcut grămezi, moşul le privea cu ochi mari. Nu văzuse în viaţa lui atâtea minunate comori: 40 kg de dinamită, vreo 20 kg de mine, 5 pistoale mitraliere cu muniţiile lor. Alături, hainele noastre civile, ascunse în fugă la plecare, la un loc cu armamentul.

- Eu cred că ar trebui să le îngropăm pe aici, cât mai departe de casă, ca, în caz de nenorocire, să nu se poată face o apropiere cu casa şi cu cei ce o locuiesc. Zis şi făcut. Le ungem cu grăsime multă, le băgăm în saci, şi ei unşi din belşug, sacii în lăzi din scânduri şi apoi, în spate, le trecem Timişul. Săpăm o groapă pe o colină, să nu le ajungă apa. Pe fundul gropii facem un pat de pietre. Depunem sacii la fund şi din nou alte pietre deasupra, apoi frunze şi pământ să camuflăm totul. Din fundul gropii, printre pietre, un tub

metalic străbate pământul şi iese afară, sub formă ce cârjă, prin nişte tufişuri, să aducă aer, să menţină totul sec. Astfel ne-am debarasat de tot ceea ce am adus cu atâta greutate.

- Le vom păstra pentru vremuri grele! Poate, odată, să ne servească. Până atunci nimeni nu se va atinge de ele şi nimeni nu va povesti nimic, nimănui! Vor rămâne înmormântate pentru toată lumea! Eram patru: Ion Chirilă, Verca Filon, moş Dragu Grozăvescu şi cu fiul Petru. Cum aparatul nu ne mai servea de acum la nimic, moşul ne-a rezervat un loc foarte sigur. Peretele de mijloc al casei, care despărţea două piese, îl dublase, lăsând astfel o deschizătură de 50 cm de largă şi 4 m de lungă. Intrarea se făcea prin pod, desprinzând câteva scânduri. Toată suprafaţa podului era camuflată printr-un strat de maldăr, făcut din argilă, amestecat cu balegă de vacă, devenit tare, odată uscat. Aici ţinea bătrânul recolta de cucuruz, întinsă pe tot podul. La prima vedere, nimănui nu i-ar fi dat prin gând că aici se ascunde ceva de preţ. Moşul, căutat de poliţie şi armată, care i-au încercuit casa, nu şi-a scăpat zilele decât în această ascunzătoare. Aici ţinea moşul şi arsenalul lui personal: trei puşti vechi, din primul război şi o carabină de vânătoare, o adevărată comoară pentru timpurile astea. Cu aceste arme a gonit el oamenii legii, care au voit să-i împartă pământul. Tot aici a găsit bătrânul şi un locşor pentru aparatul nostru, cu toate accesoriile lui.

- N-ar trebui să-l lăsăm aici, mă sfătuieşte Ion. Dacă se va întâmpla ceva, toată familia va plăti şi ar fi un mare păcat!

- Ai dreptate! M-am gândit la asta. Nu este decât provizoriu, până ce-om găsi ceva mai sigur.

După cum am promis, pe la orele trei după masă, mă voi găsi cu Ion aproape de gară, la întâlnirea cu cumnatul meu. Ne-a văzut de departe. S-a desprins de ceilalţi muncitori, s-a dus să ia traista adusă pentru mine şi se îndreaptă spre noi.

- Bine v-am găsit! ne urează el îmbrăţişându-mă şi-mi întinde traista plină. Cu nerăbdare încep să pipăi conţinutul. Mai întâi scot o gâscă friptă, câteva felii de brânză, şuncă şi două tipsii de prăjituri cu unt şi nucă, fiecare de dimensiuni apreciabile - 40/25 cm. Vedeam mâna mamei în toate aceste bunătăţi. Şi-a pus tot sufletul, să-şi hrănească fiul reînviat. Haine curate de schimb, batiste, ştergare şi o sticlă de vin bun.

- Petre! Spune-mi drept, i-ai spus că sunt pe aici?

- Nu m-a răbdat inima, îngână el, când am văzut-o cum se tânguie când vorbeam de tine!

"- Pe Filon n-am să-l mai văd niciodată! Cei ce puteau să vină de-acolo or venit de mult. Ceilalți sunt morți sau duşi în Siberia. Bietul meu fiu, nu se mai întoarce…şi din nou lacrimile o podidesc s-o înece.

- Nu, mamă! Dumnezeu e bun, ai să vezi, într-o zi o să vină şi el acasă.

- Mă minți sau ştiți ceva."

- Nu ştiam să mințim, ne-am trădat din vorbă şi atunci, n-am avut încotro, i-am spus totul. A continuat să geamă, ştergându-şi cu mâneca cămăşii lacrimile multe. Abia acum o prinde îndoiala.

- Nu-i adevărat! Nu-i el! Te-ai înşelat şi vrei să mă înşeli şi pe mine! El ar fi tras acasă, să mă vadă!

- Cu greu am liniştit-o. I-am povestit apoi, pe îndelete, cum te-am întâlnit. Nu ştiu dacă am făcut bine...

- Acum, că ai făcut-o deja, însă să nu-şi schimbe obiceiurile, să-şi manifeste o bucurie subită, să-şi trădeze o mare fericire.

"- Dumnezeu e bun, repeta ea mereu. Rugăciunile mele n-au fost zadarnice. De câte ori nu L-am rugat să-l scape din atâtea nevoi, de la rău, de la moarte. Ştiu că el n-a făcut la nimeni nici un rău şi d-aia Dumnezeu mi l-a adus acasă. Nu se mai oprea să mulțumească Cerului, că visul ei devenise aievea.

- Dar eu, când îl văd? Să văd cu ochii mei, care nu mă înşeală niciodată!

- Să vorbesc cu el, când o putea să vină."

- Ar trebui s-o vezi, Filoane! Acuma, că ştie de tine, ar fi păcat s-o laşi să mai aştepte. Ea suferă mult, nu-şi mai găseşte odihnă şi rost în casă. Nici somnul nu mai prinde de ea. Nu vorbeşte decât de tine şi iar de tine.

- Nu cumva a împărtăşit taina refugiaților bucovineni, care-s în casă cu ea?

- Da nici vorbă! Ba chiar ne-a rugat ca, în afară de noi, nimeni să nu afle nimic, că-i moarte de om.

- Bine, Petre! Pentru că lucrurile s-au grăbit aşa, am s-o văd într-o duminică, dar să vii tu cu ea! Să fiți foarte atenți când plecați de acasă, să nu vă ia cineva urmele, să ne aducă pacoste pe cap. Ea n-ar mai trăi mult după asta.

- Ce-ai spune de duminica viitoare?

- Bun! Tot pe aici! Noi vă aşteptăm în trestarul de colo, din marginea apei. S-a dus Pătru acasă ca un copil ce nu mai putea ține bucuria numai pentru el.

- Ioane! Asta rămâne între noi. Pe moşu să nu-l mai încărcăm cu alte griji, are el destul cu ale lui.

- De la mine n-o ieşi niciodată nimic, mă asigură el.

- După ce voi vedea pe mama, să ne gândim mai serios cum să facem ca să-ți vezi pe ai tăi. Mi-eşti dator cu o promisiune.

- Om vedea-o şi pe asta, deocamdată să terminăm cu lucrul început. Număram zilele, nu mai aveam astâmpăr. Ziua mai coseam cu moşul, că fânul era mare şi apoi trebuia şi uscat, pentru iarnă, hrana vitelor.

Avea bătrânul cam vreo zece hectare în jurul colibii, până la Timiş, care forma hotarul. Serile însă îmi păreau lungi, nesfârşite.

În fine, vine şi duminica mult aşteptată. Mă scol devreme, mă bărbieresc. Las doar mustața neagră, corb, să-mi schimbe oleacă fața. Pun haine noi. Cămaşă albă, un laibăr mai vechi, dar curat. Un lucru însă, îmi strică totul: pălăria. Era atât de urâtă, pentru un fecior ca mine, la 30 de ani bătuți pe muchie. Nu trebuia însă să mă fac prea frumos, chiar pentru mama. Să nu uit că haina mi-era învelitoarea sub care ascundeam adevărata mea identitate.

Cu mult înainte de întâlnire, eram deja ascuns în trestarul des, aşteptând cu înfrigurare clipa. Ion, mai departe, cu pistolul mitralieră la îndemână şi câteva grenade, stă pregătit la orice. Nici eu nu eram cu buzunarele goale. Devenise o a doua natură, omul războinic, care-şi prelungeşte viața din firimituri.

Departe aud foşnet, întind urechile la pândă, în timp ce ochii desprind o siluetă măruntă ce înaintează legănându-se. E ea, mama! şi inima începe să-mi bată puternic.

Nu ştiu cum s-au grăbit evenimentele, doar atât că o simt la pieptul meu, vie, lăcrimând din plin, primele lacrimi de bucurie, după atâția ani amari, chinuitori.

- Filoane! Băiatul mamei! Nu mai e vis. Te văd, te simt alături de mine. Mulțumescu-ți Ție Doamne, că mi-ai îngăduit să mai trăiesc şi momentul ăsta, în timp ce mă strângea la pieptul ei uscat de dor, iar mâinile îmi pipăiau obrajii.

- Nu! Nu te-ai schimbat! Nu ai slăbit! Mustața te cam îmbătrâneşte. Fără ea ai fi acelaşi. Se uită adânc în ochii mei, umezi şi ei din abundență şi un suspin îi uşurează povara ce-i apasă sufletul.

- De acum nu mai pleci? Nu-i aşa? Te voi ascunde eu, să nu mai dea tâlharii ăştia de tine. Atâția ani ți-a fost foame! Pe unde ți-or mai fi rătăcit paşii? Când te-ai întors pe aici? mă copleşeşte ea cu întrebările.

- Nu prea de mult! Şi pe acolo-i foc, ca peste tot, abia am scăpat. Acum aş vrea să mă odihnesc oleacă, înainte de a vedea ce-i de făcut.

- Ți-am adus de mâncare, să nu-ți mai fie foame! Avem de toate acasă, găini, rațe, gâşte, porci, vite… O să-ți aduc cât vrei. Să nu mai pleci!… să nu mai pleci!…

Mi se rupea inima de atâta emoție, produsă de o prea mare bucurie. Într-o zi…totuşi… răul se va strecura pe nesimțite şi va înlocui bucuria cu o altă singurătate, cu o altă durere mai cruntă. Mai bine era să nu mai afle de mine. De acum va tremura din nou de grijă când unul dintre noi va cădea în mreaja duşmană. Ea nu va înțelege niciodată că eu m-am întors cu un gând precis şi că s-ar putea să cad în mâinile celor fără Dumnezeu.

M-am despărțit de ea mai amărât decât venisem. Ceva mi-a schimbat privirea, de-acum gravă, îngrijorată. Cât va mai îndura săraca până la dezlegarea ultimă? Există oare vreo dezlegare la acest fel de viață? Sau ea, sau eu, este singurul deznodământ posibil. Când voi pleca eu acolo de unde nu mai există întoarcere, ea nu va mai supraviețui mult. De pleacă ea înainte, la apelul lui Dumnezeu, uzată de atâta pătimire, eu o voi chema mereu, zadarnic, eu, feciorul care i-a grăbit sfârşitul. Da! Păcatul meu rămâne acelaşi. Dar…cum să fac, Doamne, să împac voia Ta, cu atât amar şi chin? Pentru mine, şi unul şi altul îmi cer acelaşi preț. Nu mai am nimic de ales. Las voii lui Dumnezeu să-mi aleagă calea. Aceea, cea mai încărcată de pagubele acestei vieți.

Am ajuns la casa moşului şi, fără să ating bucatele, mă urc în podul cu fân să-mi pun întrebările care mă chinuiesc şi la care zadarnic caut un răspuns.

- Da necăjit mai eşti, băiete! Parcă te întorci de la înmormântare! Nu-i răspund. De-ar înțelege el cât de adânc mi-e amarul.

Peste câteva zile, Ion o ia spre locurile lui, să-şi vadă şi el pe cei dragi, după atâția ani de pribegie. Eu, cu bătrânul, băteam coasele în miez de vară şi apoi intrăm în holdă, să tăiem florile de fân, iarba înaltă, pe alocuri culcată de atâta rod. Era o după amiazi de arşiță, senină, binefăcătoare. Ne oprim să ascuțim coasele şi iar începem să tăiem brazdă largă. Deodată ochii mi se opresc înlemniți la vreo patru, cinci uniforme străine, cu epoleți largi, încărcați de stele şi chipiuri cu borul lat. Nu părea a fi uniforma armatei române. Se apropie fără ca noi să putem schița un gest. Când coseam, aveam mereu pistolul mitralieră ascuns în brazda cea mai apropiată. Aşa cum ne-a surprins, ieşind din porumbişte, n-am mai putut face nici o mişcare. Când se găsesc la numai câțiva paşi de noi, întreabă pe moş, în ruseşte, cine-i

proprietarul acestui teren şi al casei. Moşul, care ştia oleacă sârbeşte, se face înțeles, că el este proprietarul. Dar feciorul, arătând spre mine, e tot al tău?

- Da! Da! răspunde moşul pe româneşte. De acum, pentru ei eram feciorul moşului.

- Ascultă, bătrâne! reiau ofițerii ruşi, tu şi feciorul rămâneți aici să vă ocupați de animale, iar restul, până deseară, să fie evacuați. Nimeni, insistă ei, să nu mai rămână aici. Casa va fi ocupată de comandament, iar terenul de corturile trupei. După galoane, ne dăm seama că ar fi grade mari. Împrejur auzim deja zgomote. Trupa, fără să piardă timp, începe incartiruirea.

Nu ne mai lipsea decât asta acum. «Generalii noştri» plecați, începe gălăgia soldaților, care montează corturile în livada de curând cosită şi prin porumbişte.

- Ce-i facem acum, bătrâne? Nu-i a glumă!

Fânul, cucuruzul, toată recolta lui pe iarnă, distrusă. Caii tunarilor au început deja să pască în urma noastră. Noi ne ştergem coasele - nu mai aveau nici un rost acum - cu arma învelită în laibăr, ne îndreptăm spre podul cu fân, singurul loc ce ne-a mai rămas din toată casa. A dat necazul peste noi, nu văd cum vom scăpa din această încurcătură. Nu ne rămâne decât să ne lăsăm în voia sorții, adică să stăm pe loc. Un avantaj reiese totuşi din noua situație, poliția nu va mai putea să ne caute pe aici.

În adevăr, o dată cu seara, totul a fost împrejmuit cu sârmă, lăsând doar o singură intrare şi ieşire, pe o poartă mare, păzită de santinelă ziua şi noaptea. Noi aveam dreptul să intrăm şi să ieşim când doream, pentru aprovizionare. Am făcut un foc în fața grajdului, în plin câmp şi ne-am pregătit ceva de-ale mâncării. Petru, adevăratul fecior, a cărat în oraş, toată ziua, bruma de lucruri ce aveau în casă şi seara au plecat de-a binelea fără dreptul de a se mai întoarce. Ordinul venea de sus şi subalternii nu mai cunoşteau pe altcineva decât pe moş şi pe mine, «feciorul» lui.

Rămaşi singuri, încercăm să mâncăm ceva înainte de a ne urca în pod la culcare. Dar ce somn s-ar mai prinde de noi? Ion, plecat acasă, se va întoarce peste câteva zile şi, cum era mereu înarmat, risca o mare nenorocire. Va trebui să-l previn înainte de a nu fi prea târziu. O altă sarcină îmi apasă inima: aparatul şi armele moşului, ascunse în casă, între cele două ziduri. Dacă le vor găsi, nu se vor opri aici. Toată familia va plăti. Cu ce să încep mai înainte? Dacă-l prind pe Ion cu arma la el, îl iau ruşii şi s-a terminat cu tot neastâmpărul lui. Câteva gloanțe doar. O viață nu cântăreşte mult, în timpurile astea, mai ales la sovietici.

- Moşule! Eu va trebui să plec, să-l anunţ pe Ion de cele întâmplate pe aici. Ne mai rămâne însă un mare necaz: armele, aparatul.

- Nu-ţi fie grijă de ele! Nu le vor găsi ei!

- Dar dacă vor îngăuri pereţii să treacă firele de telefoane pentru postul de comandă?

- Să lăsăm astea deocamdată în plata Domnului, cel mai urgent este să anunţăm băiatul, restul vom vedea după aceea.

Am plecat cu necazul după mine, ca omul ce nu ştie de unde vine şi unde se duce. Am ajuns la Reşiţa încă în noaptea aceea. De aici am luat-o pe jos, până la Ciuchici, unde ajung în zori. După povestirea lui Ion, care mi-a descris, în momente de nostalgie, toată casa, de la culoarea porţii, a pereţilor şi locul unde se găseşte, după centrul satului, am ajuns fără să întreb pe nimeni. Când ziua încă nu se ivise, bat la uşă. Bat încet să nu sperii porumbeii, după atâta absenţă. La a treia pocănitură, aud un zgomot abia perceptibil şi o fereastră ce se întredeschide încet. Prin crăpătura făcută, un cap adormit apare speriat.

- Eu sunt! Moş Bugariu! răspund eu, tot atât de misterios. Îl caut pe Ion. În spate aud mişcare şi zăresc un alt cap ce pândea la fereastră, să vadă ce se întâmplă la ora aceea neobişnuită.

- Intră repede! Sfântul ei de treabă! aud vocea lui Ion grăbită. În câteva clipe sunt în curte ş-apoi în casă.

- Ce s-a întâmplat? mă întreabă el nerăbdător. V-un rău?

- Da de unde! Mi-o venit şi mie dorul de plecare. Trenu-i de vină, ajunge prea devreme şi eu, că nu am putut să aştept ziua. Îmi spuneam însă că noaptea fiind complicea noastră…am îndrăznit să vă sperii oleacă. Ş-apoi, cum mi-ai spus, că vei petrece sărbătorile acasă, iar m-am gândit că… unde aş fi mai bine decât aici, cu tine şi familia!

Au respirat adânc. N-a fost decât o alarmă trecătoare. S-au sculat de-a binelea, sătui parcă şi de somn.

- Acum, pentru că şi aşa ne-am trezit, să mai şi mâncăm ceva. Femeie! Ia vezi prin cămară de vei găsi vreun picior de porc, uscat de bătrâneţe!

Peste câteva clipe, ne găsim toţi strânşi la masă, soţia, tânără încă, băiatul voinic şi mândru, cât poate fi un fecior la 17 ani, în plină vigoare.

- Şi d-ta eşti fugit, ca şi Ion? mă întreabă soţia.

- Nu ne-ar lăsa norocul! Am rămas mereu împreună.

Ion avusese timp să le vorbească de mine şi de prietenia ce ne lega de atâta vreme.

- Şi acuma ce veţi face?

- Apoi s-o termina şi astea într-o zi şi ne-om întoarce şi noi la casele noastre, ca toţi prizonierii, la sfârşitul războiului.

Am mâncat bine, am băut chiar zdravăn faimosul vin de Comorâşte, ce ne dezmorţea limbile, la vorbă lungă. Ne urcăm apoi în podul cu fân, loc rezervat doar trecătorilor nevoiaşi, să ne odihnim.

- Măi Ioane! A dat necazul peste noi!

- Ce-i? grăieşte el înecat de teama altei tragedii. Am simţit eu că se petrece ceva necurat.

Îi povestesc cele întâmplate după plecarea lui. Îl pun pe gânduri. I-am umbrit bucuria revederii.

- Va trebui să scoatem neapărat aparatul înainte de a nu fi prea târziu, insistă el.

Seara ne strecurăm prin fundul grădinii într-o porumbişte şi o luăm pe jos o bună bucată de vreme. Ajungem pe înnoptate, după vreo 7-8 km, la Oravița. Cu ochii în patru, reuşim să urcăm într-un tren spre Reşița, apoi spre Caransebeş, unde ajungem în zorii zilei.

- Tu nu mai poţi veni cu mine la moş, de acum numai eu am dreptul să intru.

- Eu mă duc la Bubi Roman. Mă voi aranja cu băieţii. Nu te îngriji de mine!

Băieţii erau fraţii de cruce, care şi-au oferit toată inocenţa vârstei, luptei noastre, devenită şi a lor prea de timpuriu. Ne dăm întâlnire a doua zi în trestişul din spatele gării, unde-i voi aduce aparatul şi armele, pe care să le ascundă el apoi, cum o putea.

Când m-a văzut, moşul a respirat uşurat. După ce i-am povestit peripeţiile drumului, revin la necazul nostru.

- Deseară aş dori să intru în ascunzătoare, prin pod, să scot armele şi aparatul. Aş avea nevoie de nişte saci, să pun totul în ei, îmi va fi mai uşor de dus.

- Eu aş zice să o lăsăm în voia lui Dumnezeu, poate nu o vor găsi.

- Dumnezeu te ajută, moşul cedează cu inima strânsă. Drept răspuns, pleacă şi peste câteva minute se întoarce cu sacii. Mi-i întinde fără a scoate o vorbă şi o ia pe luncă, să nu mai vadă nimic din ceea ce se va întâmpla. Nu mă mai gândesc la nimic, nu-mi mai pun nici o întrebare. Acţionez ca cineva străin de evenimentele ce-l înconjoară, străin de lume, apărut din întâmplare în locuri necunoscute, să fac un lucru tot atât de necunoscut. Nu aş putea povesti ce am făcut, cum s-au desfăşurat lucrurile. Cobor din pod, traversez curtea şi urc într-alt pod, printre soldaţi, mulţi soldaţi. Nu văd pe nimeni.

Singur, pustiu, pustiu peste tot, până în sufletul meu. Când ajung în celălalt pod, podul cu făn, moşul se uită la mine, voind parcă să mă întrebe dacă s-a terminat. Eu îl privesc năuc, când picioarele încep să tremure ca varga, fără să mă mai pot opri. Mă doare parcă undeva, simt din partea inimii ceva ce mă strânge să mă sufoce, să-mi taie respirația. Aş vrea să strig, să urlu, să-mi dovedesc că mai sunt pe astă lume dar nici un grai nu-mi iese din piept.

Curând o năduşeală mă prinde, o toropeală îmi apucă tot corpul… şi-apoi?… nimic…

Când mă trezesc, moşul, lângă mine, îmi ştergea obrazul cu o pânză albă.

- Da tare ai mai fost de vârtute!

- Ce s-a întâmplat?

- Nimic, nimic! De-acum nu se mai poate întâmpla nimic.

În după masa aceea, iau sacul din nou în spate, traista pe umăr şi iar la drum. Santinela mă cunoştea de acum şi mă lăsa să trec. Ajung la Timiş. Aici ruşii făcuseră un pod suspendat între cele două divizii de artilerie, una pe moşia moşului, a doua de cealaltă parte a Timişului. Numai ruşi cât vedeai cu ochii. Mii şi mii, iar eu singurul civil, trec prin mijlocul lor, toți ocupați fiind. Unii frecau tunurile, alții îngrijeau caii sau mânuiau armele, mărşăluind în toate părțile.

Cu sacii în spate, ca omul cu treabă, grăbeam pasul, să ajung la vreme, undeva, mai departe. Sub corpul meu greu puntea începe să se balanseze cu fiecare pas ce făceam. Frica de a nu cădea în apă, dezechilibrat şi eventuala intervenție a soldaților, săriți în ajutorul meu, să mă salveze de la înec, îmi măreşte tensiunea. Nu ştiu cum am ajuns la capătul celălalt al podului şi cum am continuat aşa să înaintez, când vocea lui Ion mă trezeşte din buimăceală.

- Măi! Da tare te-ai schimbat! Parcă ai îmbătrânit cu zece ani!

I-am dat sacii, traista şi, fără un cuvânt, iau calea întoarsă. Trec puntea, ajung pe holda moşului, ce nu mai semăna a holdă, ci mai degrabă a câmp de manevră. Abia acum îi văd câți sunt de mulți. În jurul casei santinele şi uniforme împodobite de galoane. Revăd evenimentele ultime şi încetul cu încetul ajung la punctul de plecare. Gândul că aş fi putut face acest lucru îmi dă fiori. De multe ori senzația unui pericol e mai puternică, revenind în urmă, decât momentul însuşi. Niciodată nu am putut să-mi explic fapte care depăşesc înțelegerea, voința şi care totuşi s-au petrecut. S-au petrecut dintr-o stare secundă, dintr-o stare anormală, unde judecata nu-şi mai avea locul. Era adormită, cu tot ce-i reflex de conservare în om. Dintr-o stare normală

sunt fapte care nu-şi găsesc explicaţia. Ele se petrec înainte şi după consumarea lor. O semidementă ar explica momente ce scapă judecăţii.

Mi-amintesc de a doua evadare. Ieşisem cu totul din starea normală.

După ce, cu mare greutate, reuşisem să forţez cele două porţi ale celulei, în loc să-mi continui drumul spre libertate, am pierdut cinci minute preţioase încercând să desprind de la cingătoare pistolul agentului de pază care dormea adânc, lungit pe partea dreaptă, acoperind cu corpul arma. M-am lăsat păgubaş doar în faţa evidenţei: nu puteam să-l iau decât dacă îl trezesc. Abia ajuns în afară de oraş, liber, mi-am revenit din această stare anormală. Un tremur din tot corpul mi-a tradus aievea pericolul de moarte prin care trecusem. Mă jucasem, parcă, cu moartea de-a prinselea.

Am fugit, cu toate cele nouă santinele care păzeau casa. Şapte dintre ele dormeau, în timp ce celelalte două stăteau de vorbă la poarta de intrare. Îi priveam din pragul de sus al pivniţei, unde mă oprisem şi într-un moment, câteva fracţiuni de secundă, când unul număra o liasă de bani, iar celălalt îl privea cu atenţie, am făcut un salt în grădină şi de acolo, doar la câţiva metri, peste gard. Toate aceste clipe defilau în faţa mea, îngrozindu-mă de ceea ce ar fi putut să mi se întâmple.

Nu-i adevărat că există fapte de eroi! Aceste fapte sunt produsul unei uitări totale de sine, de tot ce te înconjoară. Abia după aceea realizezi pericolul prin care ai trecut. După ce simţurile toate îşi reiau funcţia coordonată.

Zilele se scurg monoton, fără prea multe emoţii. Ne împrietenisem cu soldaţii ruşi. Aduceau de mâncare din cazanul trupei, gamele pline, pâine şi tot ce primeau şi ei. Ne descurcam chiar oleacă pe limba lor, stând de vorbă. Nu aveam alţi interlocutori. Santinelele, care mă cunoşteau de acum destul de bine, mă lăsau să intru sau să ies la orice oră din zi şi din noapte.

Afară, focul mistuia fără cruţare. Ghiţă Brahonschi a căzut şi el şi mulţi alţii. Securitatea, în curs de organizare, devenise operaţională. Deplasările noastre devin din ce în ce mai grele. Pe mine mă căutau peste tot. Din cei căzuţi, unii, poate, la limita rezistenţei umane, au cedat. Mă îngrozeam la gândul că ştiam atâtea despre organizaţie. Cu cât cineva ştie mai multe, cu atât riscul de a ceda devine mai mare. Cel ce nu ştie nimic nu are de unde spune ceva. O lege în lupta clandestină: fiecare să ştie numai atât cât priveşte treaba lui.

Să plec de aici, risc să fiu prins mai uşor. Aş putea sta însă aici până la sfârşit? Eram la grea încercare.

Pe Ion îl văd regulat şi împreună o pornim la drum, să ne vedem prietenii, să strângem rândurile şi inimile unele lângă altele. De acum, pentru noi, trenul devine un pericol. Am cunoscut cărările ascunse şi le-am bătătorit atât de mult. Numai pe ele eram mai siguri. O luăm pe Corcana, deasupra Prisianului, prin pădurile Petroşniței, Nemanu, Gărâna şi coborâm de pe Pietrele Albe, de la coliba lui Smultea, unchiul lui Ilie Smultea, spre Teregova. De aici pe Criva, dincolo, pe la Armeniş, Feneş, Domaşnea, Iablanița, Mehadia, Băile Herculane, până la comandor. Ne împrospătăm sufletul alături de ei şi apoi luăm drumul ca noi născuți. După ce ne odihneam puțin, o luam din nou la drum cu grija după noi.

CARANSEBEŞ

Oraşul copilăriei mele! «Traian Doda», liceul unde mi-am făcut clasele, cu profesorii mei, ajunşi azi la mare cumpănă, fără nici o nădejde pentru ziua de mâine. Am văzut pe unii din ei, de cei ce mă lega o afinitate veche. Am văzut pe cei mai în vârstă, care au cunoscut pe profesorul de limba română şi filozofie. «Horia Sima», care azi întruchipa la Viena, rezistența română împotriva comunismului. Armeş Matei, directorul liceului, arogant, ambițios. Pe vremuri, liberal, din interes. Reţin încă o scenă hazlie: la sfârşit de an şcolar era obiceiul să se afişeze, în sala de festivitate, tabloul cu corpul profesoral, care rămânea apoi expus alături de celelalte tablouri, până la aniversarea de zece ani a ultimei clase. În timpul prigoanei 1938-40, directorul Armaş a retras fotografia profesorului Horia Sima, căutat de toate poliţiile din ţară, ca şef legionar foarte periculos, cu toate că nimeni nu i-o ceruse. În septembrie 1940, se declară Statul Naţional Legionar. Domnul director, la încurcătură, caută peste tot o fotografie a fostului coleg devenit peste noapte Vice-Preşedinte al Consiliului de miniştri, să-l repună la locul lăsat gol, prin gafa lui.

Acum, când m-a văzut i s-au iluminat parcă ochii. Umil şi plin de încredere în elevul lui de ieri, care azi reprezintă un simbol de luptă, pentru cei ce nu au avut curajul să o facă până acum. A ascultat şi el la radio Donau (Dunărea) cuvântul Comandantului, şeful guvernului român de la Viena, colegul lui de ieri, adresat poporului să nu-şi piardă nădejdea. Şi el vedea acum în noi unica salvare. Liberalii lui au dispărut în faţa greului. Pentru ei era vorba acum a-şi salva capul şi bunăstarea.

- Noi suntem puţini. Am ridicat un steag, sub care să vină toţi cei ce simt că neamul acesta e în mare pericol, că trebuie zguduit din resemnarea, vecină morţii, să-şi apere fiinţa. Pentru d-ta, precum şi ceilalţi, e ceasul ultim de a vă angaja, înainte de a nu fi prea târziu, îi spun eu.

- Şi ce crezi că s-ar mai putea face? În faţă avem o armată întreagă, o mare putere de înfruntat.

- Să nu ne pierdem capul. Va fi mai rău atunci. Să judecăm bine, dar mai ales să ne privim în suflet, dacă vom fi în stare să mai sacrificăm ceva din noi, pentru o cauză sfântă, unică, plină de riscuri.

L-am pus pe gânduri. A doua oară când l-am întâlnit, luase contact cu şeful partidului, Cornel Corneanu, vechi liberal de al lui Ionel Brătianu şi

fost ministru al agriculturii pe vremea aceea. Pe acest bătrân l-a impresionat hotărârea noastră. Şi el simţea acum ca noi. Ne cere să-l ţinem la curent, iar el, la rândul lui, va contacta prietenii pentru un efort comun. L-a cunoscut pe Horia Sima, chiar foarte bine, şi faptul că eu eram trimis de el, pentru ei era încredere suficientă, l-am constatat.

Am văzut apoi pe Nicolae Domăşneanu, profesorul meu de latină, om cinstit şi corect până la sânge. Când m-a văzut, am citit în ochii lui o sinceră bucurie. Ba mai mult, dorinţa lui de a fi util în aceste vremi de răscruce.

Profesorul Enache Ionescu m-a primit ca un părinte. Amarul lui era identic cu al nostru, dar anii prea avansaţi nu-i mai dădeau brânci la fapte.

- Când veţi avea nevoie de ceva, să nu mă uitaţi! insistă el.

Aceşti profesori aveau relaţii în toată mica burghezie a oraşului. Prin el am luat legătura cu foştii ofiţeri, acum fără rost. În Caransebeş erau trei regimente: 11 Vânători de munte, Reg. 96 Infanterie şi Reg. II Grăniceresc de gardă.

Oraşul de la poalele Muntelui Mic, până la Corcana, brăzdat de Timişul Repede, era în clocot, în timp ce patrulele ruseşti jefuiesc, violează, ucid, tot ce înserează pe ulițe. Realitatea cruntă i-a trezit din moleşeala resemnării şi mulţi erau de acum hotărâţi pentru ultima carte ce le-a mai rămas. Câţi prieteni vechi, legionari de seamă, nu s-au bucurat de clipa revederii. Nu le voi cita numele, soarta lor se joacă azi pe o veste fugară. În ziua în care Dumnezeu va da dezlegarea acestui popor, siluit în toată fiinţa lui, numele lor va figura pe paginile istoriei, goale azi, mâzgălite de creaturi străine sensibilităţii şi numelui de român.

Ţărăniştii lui Ştefănigă Niculae încep să mişte şi ei, să se organizeze, în vederea…unor eventuale…alegeri «libere», pentru a lua în mâini destinele ţării. Sancta simplicitas! Când se vor trezi, ne vor căuta, dezamăgiţi, înşelaţi, pentru a doua oară, să-şi descarce toată mânia.

- Ăştia sunt porniţi să ne sugrume! Libertatea de gândire, de a trăi omeneşte, a dispărut, odată cu trupele române, trimise prin înşelăciune în pustiurile Siberiei. Şi aliaţii ne-au înşelat, se văicărea el.

- Cine-şi pune toată nădejdea în aliaţii lui, mai mult decât în sine însuşi, ar merita o altă soartă?

- Maniu ştia doar bine ce face?

- Păcatul mare e acolo, sus! De acolo s-a tras în spatele soldatului român, încleştat cu duşmanul!

Nu mi-a mai răspuns. Şi în el s-a clătinat ceva, ce-l lega de aceşti oameni mari, cu nume de istorie. Şi el ne căuta, când ultima lumină de speranţă se stinge în amurg.

Colonelul Gurgu, mândrul ofițer, plin de galoane şi decorații din Răsărit, fost şef al Reg. 96 Infanterie, era, de acum, un simplu cetățean, în haină civilă, haina mulțimii. Din Feneşul lui, umbrit de înălțimea Țarcului, locul de naştere, şi el dezamăgit, ar fi gata să-şi spele onoarea militară terfelită de noii stăpâni. Rudă apropiată cu profesorul Enache Ionescu, simțea ca el, dar vârsta îi îngăduia încă o ultimă bătălie, poate cea mai dură, fără legi umanitare, doar legea junglei, instalată de asiatici.

Oraşul întreg a fost sensibilizat. O singură scânteie ar fi de-ajuns s-aprindă focul mare, să mistuie toată stricăciunea, venită de peste hotare.

Primarul Novăcescu, liberal, prieten cu Armaş şi Corneanu, când m-a văzut, doar să mă ia în brațe. Parcă nici ei nu mai erau singuri, cu păcatul pe inimă. Atâția elevi, frați de cruce ieri, oameni cu căpătâi azi, formau cohorta rezistenței româneşti. De ce nu pot scrie despre ei, de ce foaia rămâne albă? Duşmanul de moarte le-ar pândi zilele pentru judecată. Vor apare în ziua Învierii, cu nume de eroi, să dovedească lumii că românul n-a acceptat robia fără luptă, până la sacrificiul ultim, copleşit de colosul roşu.

La Timişoara s-au schimbat multe. Ghiță Brahonschi a căzut şi el şi a fost înlocuit cu Viorel Boborodea, comandant ajutor, cuscru, cum ne chemam noi. Am fost la Buchenwald împreună. Venise din Germania înaintea mea şi acum sta ascuns la Deva. Nefiind cunoscut în regiunea Banat, a fost trimis să facă legătura cu centrul. L-am întâlnit la Arad, la un prieten al lui şi i-am dat toate legăturile, pentru a reînnoi firul întrerupt brutal în astfel de momente pline de riscuri. Cei prinşi erau chinuiți până la limita rezistenței umane şi după ei alți camarazi luau drumul fără întoarcere. Era o perpetuă schimbare. Cei de pe teren nu rezistau mult, pericolul era enorm şi rând pe rând cădeau cei ce au luat locul celor de ieri. Viorel era foarte prudent, chiar prea prudent pentru aceste vremuri, când ne jucam cu focul. Noi însă nu mai aveam de ales. Închisorile erau pline, vânat abundent, pentru cei ce au hotărât exterminarea oricărei rezistențe la rusificarea neamului românesc. Aşa am dus-o o vară întreagă, o toamnă, până ce început de iarnă se aşterne pe luncă. Câți au mai rămas liberi la ora asta şi câți nu-şi tânguiesc zilele în celule negre?

Aşa mă trezesc într-o zi de decembrie, în preajma Crăciunului, cu un curier, care mă chemă la Timişoara, unde mă aşteaptă o mare surpriză.

De acum evenimentele se desfăşoară cu o repeziciune de neînchipuit.

Sunt primit de d-l Pătraşcu Niculae, Secretarul general al Mişcării legionare şi trimisul Comandantului în țară, însoțit de Ion Halmaghi.

- Camarade Verca, începe dânsul, ceea ce voi avea să-ți spun este un lucru prea important, ca să nu fie înțeles în toată gravitatea lui. Împrejurări grele

ne-au adus să încheiem cu guvernul un acord, prin care ne angajăm să încetăm orice activitate, pentru a permite o acțiune de reconstruire a țării. Vom depune armele şi armamentul de care dispunem, ca semn de garanție a acestui acord. În schimb, toți camarazii din închisori, cei duşi în Rusia pentru anchetă, precum şi cei clandestini, vor fi eliberați şi legalizați ca cetățeni liberi. Vei supraveghea personal la executarea acestor măsuri, de împlinirea cărora rămâi singur responsabil. Vei observa, de asemenea, ca toți camarazii să se prezinte la posturile de poliție, pentru normalizarea situației şi intrarea în legalitate, în cel mai scurt timp posibil. Te vei prezenta şi d-ta, după ce te vei asigura că nici unul n-a rămas în afară de legalitate. Cu acestea vă doresc la toți curaj, încredere şi disciplină.

Mi-a strâns mâna puternic, privindu-mă în ochi. Momentul era apăsător pentru amândoi.

Vizita a fost fugară, el trebuia să cutreiere țara să anunțe pe toți personal. Un astfel de act nu se comunică prin curieri sau depeşe, veracitatea lui ar putea fi pusă la îndoială, chiar cu multă bună credință.

Luat prin surpriză, n-am avut reflexul unei reacții. Abia după plecarea lui, gândurile încep să dea năvală. Cum şi de ce s-a ajuns la acest final? Întrebări fără răspuns, fără căpătâi.

Prima reacție, totuşi, a fost o mare neîncredere în ceea ce va să vie. Cu durerea în suflet consimt, pentru ca cei căzuți în mâna lor, cei ce zac în închisori, de ani, să-şi regăsească oleacă de răgaz, de odihnă, alături de ai lor dragi. Unii erau închişi din 1938, de către poliția lui Carol, cu o mică întrerupere de patru luni, din septembrie 1940, până în ianuarie 1941, arestați din nou de Antonescu şi predați apoi comuniştilor, cu registre complete, de către partidele «istorice» Nicu Bălănescu, Ion Constantin, Ghiță Brahonschi, Ion Maruşca şi cei mulți alții, vor ieşi dintre gratii. Odată afară, vom vedea noi ce vom avea de făcut. Trebuia să anunț pe toți cei certați cu legile, să se prezinte la postul de poliție cel mai apropiat, după cum primisem dispozițiile. Reacția a fost peste tot aceeaşi: nedumerire, neîncredere.

I-am găsit pe toți, doar pe unul singur n-am reuşit să-l găsesc: Nicolae Târziu. Acordul prevedea şi predarea armelor, o dată cu prezentarea noastră la autorități. Cu armele era însă o problemă grea. Un proces de conştiință s-a deschis în sufletul fiecăruia dintre noi. Dar dacă nu va fi decât o cursă întinsă de regim? Să avem, cel puțin cu ce ne apăra din nou viața şi a continua lupta, aşa cum cereau vremurile.

DIN NOU ACASĂ

Nedumerirea mea devine bucurie imensă pentru mama, ai mei şi satul întreg.

Nu întârzii mult şi mă întorc la Caransebeş.

- Măi Ioane! S-a terminat cu toate! De acum fiecare se întoarce la casa lui, să-şi vadă de familie, să devină un om ca ceilalţi, paşnic şi respectuos de legile ţării!? Şi el a fost trăznit în moalele capului şi un amar adânc i-a schimbat chipul.

Şi apoi?

Ce-o vrea Dumnezeu! Noi ne-am făcut datoria, îngân ca pentru mine. Nu-i decât un răgaz, un popas în drumul nostru, înainte de a ajunge la liman. Nu se termină aşa tot ce-am strâns în suflet în ani de pribegie, de înstrăinare, de îndurare. Nu-ţi fie teamă, într-o zi vom lua-o din nou de la capăt.

I-am povestit apoi, pe îndelete, după prima lovitură, cum s-a ajuns până aici.

Ioane! Noi suntem liberi, ne bucurăm încă de lumina soarelui şi, o bucată de pâine găsim oricând. Gândeşte la cei căzuţi, la cei predaţi ruşilor, de care nu se mai ştie nimic, la atâta suferinţă, atâtea lacrimi. Guvernul acordă libertatea tuturor, întoarcerea acasă, cu o singură condiţie, să nu mai activăm. Domnul Pătraşcu, gândindu-se la ei, la cei din închisori de opt ani de zile, cu o pauză de câteva luni, timpul guvernării legionare, a acceptat aceste condiţii. Ştiu, sunt grele, de neînţeles, dar nimeni nu ne obligă să ne schimbăm sufletul. Să ne păstrăm credinţa şi curajul, să fim cu ochii în patru, până o veni ceasul, să ieşim din nou la drum. Noi nu putem capitula aşa uşor.

- Ce crezi de arme? Le predăm?

- Tu faci cum crezi! Ce fac eu îi treaba mea.

- Nu-ţi cer mai mult! Doream doar să ştiu dacă suntem de acord!

Am plecat capul amândoi, ca şi când n-a fost niciodată vorba de asta.

- Alta acum! Ştii că am îngropat armele la Domaşnea, de vor afla, vor face mult rău! Ele sunt la loc bun ş-apoi o să ne îngrijim noi să le mai mutăm în altă parte, să nu le mai dea nimeni de urmă.

- Îmi place cum judeci! Va trebui totuşi să o facem cât mai repede.

- Pentru că timpul e scurt, ne prezentăm mai întâi la poliție, să ne aranjăm situația ş-apoi, cum vom putea circula mai uşor, ne vom ocupa şi de asta.

- Eu, după Crăciun, mă duc la Bucureşti, să văd cum stau lucrurile şi să-mi continui studiile, oprite înainte de plecare. Să folosesc timpul cât ne-o mai rămâne, să termin seminarul pedagogic ş-apoi să-mi reiau profesiunea ce singur mi-am ales. Să regăsesc tineretul, să-i pot vorbi de la inimă la inimă, aşa cum numai cei ce au îndurat amarul pentru acest neam o pot face. Nu-mi va fi greu să vorbesc copiilor că ne pândeşte pericolul de moarte. Să-i trezesc la realitate, să-i mobilizez în momente de grea cumpănă, să-i strâng în jurul unicului steag ce a mai rămas în picioare.

Mă înflăcăram de unul singur, ca şi când eram la tribună, cu singura deosebire că în fața mea aveam un om care nu mai avea nevoie să fie convins.

- Du-te, băiete! dar să nu uiți un lucru: ne vom găsi pe aceeaşi linie pe care ne găsim azi.

Ne-am îmbrățişat ca doi frați ce nu mai aveau nimic să-şi spună. Ochii vorbeau singuri legământul ultim. S-a dus la el, la Ciuchici, să-şi regăsească soția şi feciorul, trecând mai întâi pe la poliția din Oravița, să-şi regleze situația civilă. Eu o iau spre Lugoj, cu gândul dus. De acum drumurile lungesc poteci mai largi, mai netede, dar pentru noi tot atât de strâmte, mai periculoase.

Ajung la Lugoj în ajunul Crăciunului. Mă primeşte un inspector, Anghelescu, foarte jovial, ca pe un «prieten» vechi, pierdut din vedere.

- În sfârşit, ați devenit şi voi mai rezonabili! Ce câştigați aşa în afară de lege? Veniți cu noi să reconstruim țara, care are nevoie de brațe tinere, proaspete. N-o să ne urmărim toată viața.

- Nu noi am căutat-o. Am fi preferat să fim liberi în țara noastră şi crede-mă, o iubim tot atât de mult ca şi ceilalți!

- Nu-i vorba de asta acum! Vă cunoaştem bine. Țara se poate sprijini pe voi!

- Fără nici o îndoială!

- Acum, pentru că totul s-a aranjat, continuă el, în timp ce-mi întinde buletinul de populație, am şi eu o meteahnă, desigur o deformare profesională, o curiozitate, pe care n-am putut s-o satisfac. Te-am căutat peste tot, pe unde poate nu te-ai gândit şi niciodată nu ți-am dat de urmă. Unde ai stat, domnule, atâta vreme?

- O confidență merită satisfacerea unei curiozități: la mine acasă, d-le inspector!

- Acasă? Nu-i posibil! în timp ce caută din ochi un comisar, ce-şi făcea de lucru prin birou.

- L-ați căutat vreodată la el acasă?

- Nu! D-le inspector, nu l-a căutat nimeni! La el acasă, un om fugar de atâta vreme, e ultimul loc unde s-ar putea ascunde!

- Ieşi afară, dobitocule!

Şi eu m-am gândit la fel ca el, dar cum ştiam că riscul era mai mic la mine, am încercat-o. Desigur, în afară de mama, nimeni nu m-a văzut. M-a crezut? Puține şanse! În orice caz, am câştigat prima partidă, de o manieră puțin obişnuită.

Am plecat de aici, am luat trenul, ca omul fără o grijă. Lugoj-halta Petroşnița, de unde am plecat acum patru ani. Caransebeş! Două minute. Lume multă urcă în trenul ce-i va semăna pe traseul văii Timişului, până la Orşova.

Era pe înserate; aşezat pe o bancă, într-un colț cam întunecos, cu pălăria atrasă pe ochi, aşteptam ca trenul s-o ia din loc. În sfârşit, halta Teiuş. Altă lume, mai puțină, urcă. Balta Sărată, a doua oprire, îmi spune parcă ceva. În 1936, după absolvirea liceului, am fost un an de zile salariat la fabrica de mobile, întreprinderea forestieră, condusă de inginerul Kellner. În gară, cantonierul, socrul lui Ion Popescu, prieten bun, fost coleg de şcoală. Cârpa, penultima stație. Trenul începe de acum să urce încet spre Vălişoara, gâfâind greu.

Petroşnița! strigă şeful de tren. Inima mi se opreşte în loc. De bucuria mea sau a celor ce mă aşteaptă? Totuna e, intensitatea ei se înregistrează în sufletul meu cu aceeaşi tărie.

Lumea coboară. Vreo 8-10 persoane. Eu, ultimul, puțin înainte ca trenul să pornească din nou. Aştept oleacă, protejat de vălul serii, ca trecătorii să se îndepărteze şi o iau singur, cu amintirile după mine. Drumul taie lunca în două. De o parte Pădureaua, de alta Şesul. Ajung la podețul mic. Aici mi s-a pierdut libertatea, acum patru ani - Timişul cu podul mare ce desparte lunca de sat. Mă opresc pe pod, privesc apa lină, stabilită de zăgazul lui Suciu, morarul. Câte veri nu mi-am petrecut aici, în apa satului, aşezat pe un platou ce domină Timişul şerpuitor şi primele case îmi apar în dreapta. Casa lui Fâc, Romulus, Ilie Piparcă. Ana Bugariu şi alături o casă lungă, cu ferestre multe şi obloanele închise, parcă locatarii au plecat de acasă. Mă opresc în fața porții. Inima-mi bate să spargă pieptul, îmi taie parcă respirația.

Din nou acasă!

Dar acum cunoşteam pe de rost drumul până în casă. Cei mai frumoşi ani din copilăria mea zăceau îngropaţi aici, aşteptând să mă întorc.

Nu mai ştiu cum am ajuns în casă.

Mama, aşezată pe un scăunel, lângă soba caldă, cu lampa mică ca flacăra de priveghere. Se uită la mine şi nu-i vine să creadă. În clipa următoare îmi sare de gât, mă ia în braţe şi o tăcere adâncă se aşterne în casa singuratică.

- Dumnezeu e mare! Dumnezeu e bun!… nu te-a văzut nimeni când ai intrat?

- Nu, Mamă! nu m-o văzut nimeni, dar acum mi-e totuna! De altfel, mâine aş vrea să mă duc la biserică! E atâta timp de când n-am mai fost. Aş dori să mai cânt o dată pricesna, ca pe vremuri, apostolul… în faţa altarului… tare mi-e dor…

- Da! Da… o să cânţi… dar… o să afle şi poliţia şi o fi mai rău de noi atunci?

- Şi ce-o fi dacă o să afle?

Nu mă mai rabdă inima şi-mi descarc sufletul.

- Liber! Copilul meu liber! Aşa-i că nu e adevărat? Ar fi prea frumos, de-ar fi să fie!

- Te asigur, mamă! E adevărat! Poţi s-o spui la tot satul!

- Lasă, om vedea mâine. Acum îi fi flămând!

- Mai mult obosit!

Abia m-am atins de bucate, că m-am azvârlit în patul meu, părăsit de ani.

Nu ştiu cât am dormit, că aud voci în casă. Voci multe de bărbaţi, femei şi copii. Deschid ochii şi văd lumina ce se strecoară prin crăpătura obloanelor, de pe creasta Ţarcului. Trebuie să fie târziu. Nu mă înduram să mă scol. Mă simţeam atât de bine la mine acasă.

Deodată aud la fereastră acord de instrumente şi, în clipa următoare, o melodie bine cunoscută despică liniştea dimineţii. Echipa lui Gau, ţiganul, îmi urează "Bună dimineaţa la moş Crăciun", în felul ei. E obiceiul, la noi, de sărbători mari, ca lăutarii să trezească în muzică pe fruntaşii satului. Era o mare cinste, ce se traducea întotdeauna, drept răspuns, cu câteva hârtii de bancă, prinse de panglica pălăriei, şefului lăutar, ca un trofeu.

Am sărit ca ars, am deschis larg ferestrele, să văd ce se întâmplă. Lăutarii, cu zâmbete pline de înţelesuri, mângâiau vioara, trompeta, clarinetul, saxofonul, basul cu atâta măiestrie, să scoale şi morţii. Mai era un

alt obicei, ca atunci când moare un tânăr să nu-l tânguiască, ci să-l însoţească lăutarii, să-i cânte ce-a iubit mai mult pe lume. Şi eu veneam parcă de dincolo de astă lume.

Lacrimile cobor şiroaie. Atâtea amintiri m-au copleşit, că nu mai puteam purta totul deodată. Bucuria şi amarul şi-au dat mâna. Unicul semn, în aste clipe doar ochii îl oferă, în felul lor.

Peste puţin casa se umple. Lume multă pe afară, prin curte, să participe toţi la o minune. Îmi făcuseră parastas ca pentru morţi şi azi, în carne şi oase, sunt cu ei, printre ei, ca ieşit din pământ.

În toată viaţa mea n-am îmbrăţişat atâta lume ca în dimineaţa asta. Surorile, vecinii, Iancu Hamat, finul Nicolae Cristoi şi atâţia alţii, fără număr, ca la un pelerinaj, să mă vadă cu ochii lor, să mă pipăie, de-i adevărat ce se spune.

Satul este ca un corp omenesc. Un membru lovit transmite durerea până la extremităţile cele mai îndepărtate, o bucurie se împărtăşeşte de-asemenea. Totul vibrează la unison, înregistrând orice emoţie cu urmările ei. Acum îmi dau seama că şi eu făceam parte integrantă din acest corp viu.

Mama nu mai ajungea să mă vadă.

Într-un târziu, privind ora, mi se opreşte gândul la slujba bisericii ce nu va întârzia să înceapă. Le dau la toţi întâlnire la biserică, să mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dăruit această zi.

Mi-am spălat faţa cu apă de izvor, am îmbrăcat straie curate şi am plecat pe ulița mare, spre centrul satului.

Lumea ieşea în poartă. Dau bineţe tuturora. Cu cât mă apropiam mai mult de biserică, numărul se îngroaşă ca o procesiune.

De departe zăresc buchetul de brazi ce ascundea biserica, aceeaşi lăsaţi de mult. Intru în biserică, mă apropii de icoană, o sărut, în timp ce ruga mea ia calea Cerului, ce mi-a îngăduit întoarcerea acasă, pentru mama, pentru bucuria satului întreg.

Mă aşez în strana din dreapta. Locul meu era liber. De la vârsta de 12 ani, n-am lipsit o dată de la Liturghie. Eram cântăreţ de mic copil şi acum, iată-mă din nou să dau răspunsurile.

Părintele Turcan iese din altar, vine la strană să-mi strângă mâna, să participe şi el la bucuria celor mulţi. Are şi el un frate, plecat ca mine, fost coleg de liceu, dar el nu s-a întors încă.

- Aş vrea să-ţi vorbesc, d-l Filon!

- Cu plăcere, părinte!

Din strana mai ridicată decât restul lăcaşului, privesc lumea gata de rugăciune. O masă imensă de oameni, cum n-am văzut de mult, ca la

Bobotează, când ies steagurile în procesiune şi se aruncă în Timiş crucea sfinţită. Clopotele încep să dangăne şi vocea preotului deschide slujba. Eram vreo 5-6 cântăreţi. Se uitau toţi la mine, nici unul nu dă răspunsul. Mă invitau. Acum era rândul meu.

«Doamne miluieşte»! răsună sus glasul meu, ca pe vremuri. O voce puternică de tenor duce ecoul peste capete plecate. Ne împărtăşeam toţi acum din aceeaşi anaforă. Rugăciunea ne apropie mai mult. Fiecare, în felul lui, avea un gând de mulţumire, o rugă celui de Sus. Niciodată n-am simţit atât de aproape pe Dumnezeu, în masa de suflete, deschise ca o carte sfântă.

Sărbătoarea a durat trei zile. După masă am deschis hora la cruce, hora lungă de câteva sute de perechi. Bucuria se întinde peste tot satul şi se coboară în mine ca o binefacere. Eram copilul regăsit.

De ce oare atâta descărcare? Sau, poate, vremurile sunt atât de grele, că regăsirea mea nu era altceva decât solidaritatea celor de o lege, d-un grai, în atâta restrişte. Voiau parcă să-mi spună că şi ei simt ca mine, să mă încurajeze, ca împreună să ne salvăm de duşmanul comun, ce ne apasă pe toţi deopotrivă. Instinctul nu se înşeală niciodată. El intuieşte pericolul de moarte ce pândeşte neamul întreg. Citeam în ochii lor atâta văpaie, amestecată cu teama zilei de mâine. Eu m-am întors la ei, chiar acum, când, abandonaţi de toţi, nu-şi mai găseau salvarea decât în ei înşişi şi cei de o lege cu ei. Ei ştiau prea bine că şi eu voi împărtăşi soarta lor. Zilele ce vor urma vor confirma din plin această vâltoare nestăvilită.

Ne-am împărtăşit nădejdea unii altora. Mereu aceiaşi duc greul, ca o povară de drum, care ne îndoaie umerii. Împreună ni s-o părea mai uşoară şi capătul îndepărtat mai luminat. Ei sunt aceia, care mai au ceva de dat pentru neamul lor, fără a pune pe cântar puterea dăruirii. Ţăranii abandonaţi de căpeteniile ţării, care au pactizat cu cei fără Dumnezeu.

Aşa am rămas singuri, cu duşmanul în faţă şi mâinile goale. Ne-au înşelat omenia ce sălăşluieşte în fiecare român, pe orice treaptă a ierarhiei sociale s-ar găsi. Goi, goluţi, doar cu inima mare cât un munte, singura armă şi poate cea mai de temut, care va înspăimânta duşmanul. Aşa am simţit eu acum această comunicare, ce-mi cutremură încă toată fiinţa. În momentul acesta, început de rezistenţă, aveam încredere unii în alţii. Privirile ne dădeau tărie, hotărâre. Era parcă un legământ tacit, înainte de a purcede la luptă. Şi nimeni nu s-a înşelat.

Nu există mai mare bucurie decât aceea ce ţâşneşte din cea mai cruntă durere. Ea pătrunde în suflet, îşi sapă lăcaş, până la capătul zilelor.

ÎN LUMEA «LIBERĂ»

Eram ca un câine legat în lanț, care aleargă pe fir după propria-i umbră. Ce să fac acum? De ce să mă apuc? Nu pot sta pe loc, neastâmpărul mă cuprinde. Când am fugit din țară, din cauza furiei Conducătorului, acum patru ani, abia obținusem licența în Litere, dar n-am apucat să-mi termin seminarul pedagogic. Iată o ieşire salvatoare. Înainte însă de a pleca la Bucureşti, mă gândesc să fac un drum pe valea Timişului, până la Băile Herculane, la comandorul Domăşneanu, să-i explic agale, dar mai ales să potolesc reacția după acordul făcut. La Teregova, prima haltă, întâlnesc şeful de garnizoană şi câțiva camarazi, al căror nume va rămâne în umbră până la socoteala din urmă. Nedumeriți şi ei, dar hotărâți să nu se lase înşelați, amăgiți de cântecul sirenelor roşii.

- Nu-ți fie teamă, camarade! Noi vom fi cu ochii în patru, gata la orice întorsătură. N-o fi prima dată că duşmanul încearcă să ne imobilizeze. Am fost muşcați de şarpe. De acum, vom sta grupați, pregătiți! Moralul lor era de presupus, în timpuri anormale stăteau la pândă. Cei ascunşi ies la suprafață, iar cei necunoscuți vor menține trupa cu arma la picior. Aşa o simțea fiecare, fără să fi primit vreo dispoziție. La Domaşnea, la Spiru Blănaru, m-am oprit mai mult. Cu el va trebui să ținem toată regiunea sub presiune, gata a răspunde evenimentelor.

Din regiunea Lugoj până la Orşova, de la Arad la Deva, n-au ieşit din starea activă decât foarte puține elemente, din sutele încadrate şi miile care aşteptau să intre în acțiune, la nevoie.

- Camarade Spiru, d-ta nu eşti cunoscut ca legionar pe aici. Acum ți-a venit rândul să iei drapelul din mâna celor supravegheați. Organizația trebuie să supraviețuiască oricărui acord impus de circumstanțe. Numai prin ea vom putea respira, a ne lua al doilea suflu. Simt că nu vom avea răgaz multă vreme. Să-l utilizăm la maximum, pentru a ne reface forțele sleite. Ş-apoi… ce-o vrea Dumnezeu! Ceasul nostru nu a sunat încă, dar simt că nu va întârzia mult. La voi mă gândesc atunci, când gerul se va abate din nou peste noi. Voi sunteți rezerva, nădejdea prin care vom regăsi locul nostru în luptă. Gândeşte bine la tot ceea ce vei întreprinde, dar mai ales să rămâneți la fund, să nu vă descopere prea devreme. Va fi mai rău atunci pentru noi toți!

- Am înțeles momentul şi fii sigur că-mi voi face datoria cu orice preț!

- Eu voi ține contactul cu d-ta, cu multă prudență şi-ți voi comunica cele necesare, la timpul lor! Acum, voi pleca la Bucureşti, să-mi termin studiile, unde voi şi afla mai multe, mă voi întoarce de Paşte, când ne vom vedea din nou cu alte perspective, mai clare. Până atunci, nu irosiți tim pul, energia. În caz de absolută nevoie, vei primi dispoziții prin Timişoara. Ne-am strâns mâna, doi camarazi, conştienți de situație, hotărâți şi încrezători în rostul nostru, în cele ce vor urma.

- Ai grijă de cei mai înflăcărați. Mai potoleşte-i, să nu se dezvăluie înainte de furtună! Mă gândeam la comandor, care înfruntă duşmanul fățiş. Educația militară îi impunea să-şi apere onoarea şi neamul batjocorit.

Mă opresc apoi la Plugova, la Cristescu. Nu mai era să-i explic faptele, instinctul lui sănătos l-a învățat să-şi ascundă intențiile, să rămână de veghe. I-am recomandat legătura cu Spiru Blănaru.

Cu comandorul era altă poveste. El nu era legionar încadrat, dar sufletul lui s-a ataşat nouă cu atâta ardoare că trebuia să-l temperăm în avântul lui. El înfrunta duşmanul cu pieptul deschis, ca pe vremea cavalerismului medieval. Se expunea țintă vizibilă de departe. Nu îndrăzneau încă să se lege de el. Avea prea mare popularitate în regiune. Ar fi fost capabil să răscoale poporul. Îl aşteptau, îl pândeau să-l scoată astfel din luptă.

S-a bucurat mult când m-a văzut. De obicei, când veneam să-l văd, eram întotdeauna în ținută de soldat sau țăran mai de mâna a treia, ca să trec mai neobservat. Pentru prima dată mă vede în haine domneşti, cu cravată la gât şi ținută îngrijită. Era oarecum jenat să aibă în fața lui un domn ca el. Prefera mai mult haiducii travestiți, prezenți peste tot, ca o legendă ce cutreiera satele. Doamna, olteancă de-a lui Tudor, plină de curaj, prefera şi ea această viață clandestină.

- D-le comandor! Căpeteniile noastre au fost puse în situația să accepte un acord, prin care ne angajăm să nu mai activăm, ca să permitem reconstruirea țării. Acest acord ne leagă mâinile, dar nu şi cugetele. Să fim înțelepți, să dejucăm manevrele duşmanului. Să rămânem noi înşine, orice ar veni. Să nu pierdem încrederea celor ce ne înconjoară, să-i ținem aproape de noi şi mai ales să-i împiedicăm să se descopere, prin acte de revoltă izolate, care să-i scoată din luptă înainte de vreme. Să fim atenți, căci noi va trebui să jucăm ultima carte şi cea mai dură. Până atunci însă, să fim peste tot şi nicăieri, ca şi când nu s-a întâmplat nimic. Pe d-vs. nu vă angajează acest acord, ci vă va permite să vă întăriți pozițiile, să săpați tranşee în sufletele române, să nu se simtă abandonate. Cu atât mai greu va fi jocul, cu cât

fiecare îl practică în afară de scenă. Spectatorii pândesc conflictul, intriga, pentru a trage învățăminte. Printre ei sunt şi ochi duşmani, care vor încerca să interpreteze sensul. Aici intervine dibăcia, inteligența artiştilor, să nu-şi trădeze jocul. Cu cât vom proteja mai mult acțiunea, cu atât atuul nostru va rămâne intact.

Mă ascultau amândoi. Le ceream să-şi tempereze avântul, să-şi frâneze revolta, să rabde, să nu mai răspundă loviturilor cu lovituri. Deocamdată le ceream mult, prea mult chiar. Să-şi calce inima în fața mediocrității, ajunsă în fruntea piramidei.

- Am înțeles, don' caporal! Să fim şireți, să nu ne ghicească gândul. Să o mai încercăm şi pe asta, dar când va ajunge funia la par, nu ne va mai opri nimeni.

Şi-a uşurat sufletul. Eram liniştit că nu va încerca nimic până nu va veni ziua să-şi astâmpere tot focul.

De-abia acum începe rolul lui, ce va atinge sublimul, la Pietrele Albe, cu flinta în mână şi fața la duşman, aşa cum eroii acestui neam au lăsat pildă unică pentru cei ce refuză jugul.

M-am întors cu gândul împăcat, mai hotărât ca niciodată să rămân alături de ei. Aici mi-era locul. Numai aici simțeam chemare, numai aici voi alege cele mai frumoase momente din această viață, ce nu mai avea alt țel, alt sens.

De acum, pentru un timp limitat, revin la carte, silitor şi cuminte ca un elev model, să trec şi altfel de examene, cărora le-am pierdut de mult rostul. Ardeam mai ales de nerăbdare, să-i regăsesc pe cei ieşiți din întuneric. Pe Nicu Bălănescu, bucureşteanul, fratele de cruce, cu care am împărtăşit atâtea clipe de neuitat. Să revăd pe d-l. Pătraşcu, să mă lămurească mai limpede cum s-a ajuns la acest acord, pe care cu greu ajung să-l plasez pe orbita preocupărilor noastre.

Prima, însă, pe care va trebui să o conving, pe drumul meu, era mama. M-am întors din neant, de câteva zile, să intru din nou în necunoscut, fără să-i îngădui bruma de afecțiune, de prezență, la care avea atâta drept, s-o reclame sorții.

- Mamă! ştii că n-am terminat complet studiile, pentru a fi profesor. Nu mi-am luat decât licența. Am fost silit să-mi întrerup cursurile de seminar pedagogic, fără de care nu pot solicita un post. Aş dori să termin cât mai repede şi cu asta, ca la toamnă să pot cere un post de profesor. Cine ştie? Poate chiar Caransebeş, unde am făcut liceul.

- Iar pleci? Privirea i se întunecă. Simțea, parcă, cum singurătatea își reia dreptul şi cum teama se cuibăreşte în sufletul ei ca o boală fără lecuire.

- Ce pot face altceva? Trebuie să-mi termin studiile, aşa sunt un om neisprăvit!

- Ştiu prea bine că nu te mai pot opri. Un singur lucru însă îți cer. Mai lasă şi pe alții acum. Tu ți-ai făcut datoria față de țara ta, cu vârf şi îndesat. Acum mai ai şi tu dreptul la odihnă şi eu la puțină linişte, la împăcare. Eu nu mai trăiesc! Când te ştiu plecat, în orice clipă mă aştept la o nenorocire, pe care nu o voi putea suporta. Dumnezeu m-a încercat prea mult şi puterile mă lasă!

Câtă dreptate ieşea din vorbele ei. O mamă, care nu cere mai mult, în această lume, decât să i se lase feciorul unic alături de ea, să-i aline zilele ce i-au rămas, după atâta frământ. Dreptatea ei venea însă în contradicție cu drepturile acestui popor obidit, care se găsea la mare răscruce.

Să mai lăsăm şi pe alții să tragă greul? Dar cine? Cine s-ar încumeta, ca noi, să accepte sacrificiul vieții, atunci când abia au început să o trăiască? Poporul acesta a greşit, poate, atunci când a asistat la asasinarea atâtora dintre noi, fără să clintească un deget, atunci, când conducătorii lui au expus în piețele publice trupurile îngăurite de gloanțe ale fiilor lui şi când autoritățile în subordine au obligat copiii de şcoală, de la cea mai fragedă vârstă, să defileze în fața acestor oseminte, fără ca unul să scoată un strigăt de revoltă, contra unei atât de groaznice nelegiuiri. Un moment de cugetare te opreşte în drum şi inevitabila întrebare îți răsare pe buze: merită oare acest popor atâtea jertfe? Nu a devenit şi el insensibil la propria-i soartă?

Răspunsul e unul singur, fără ezitare. Da, o merită! Nici o jertfă nu este prea mare pentru a-l trezi din adormirea celor zece secole de robire şi câteva decenii de spoliere, de către ai săi înstrăinați, vânduți, fără ruşinare. Poporul acesta a rămas fără nici o protecție, înşelat, chiar atunci când se bucura de întoarcerea fraților pe acelaşi pământ. Pentru a-l zgudui din această letargie, a-l sensibiliza din nou, nu ne rămâne altă cale, decât exemplul dăruirii supreme. Să nu cruțăm nici o osteneală până ce nu le vom cutremura inima împietrită de atâta înstrăinare. Numai atunci vom avea linişte, când, prin faptele noastre, vom reuşi să-i luăm de pe ochi nebuloasa care-l împiedică să distingă primejdia în care trăieşte. Prețul va fi imens, dar nu există altă cale, decât aceea ce duce la inima lui. Numai atunci vom putea să-i cerem să reia steagul din mâini frânte. Atunci nu va mai fi nevoie ca cineva să-l invite la horă. Singur se va simți atras de drumul unic, pe care instinctul de supraviețuire i-l impune.

După câteva zile de pregătire, iată-mă din nou la drum. O noapte întreagă, pentru ca a doua zi să debarc în Gara de Nord, cu un geamantan, mai mult plin de hrană decât de cărți. Cărțile, toate, mi-au fost furate de acasă, după atâtea percheziții, de la frații români, până la una, fiecare se socotea indrituit, la plecare, să-şi însuşească, din bunurile aceluia ce devenise un «duşman» al poporului, scos de sub protecția oricărei legi, fie ea chiar umană. Nu era decât justiție, spuneau ei, fiecare în felul lui, pentru a repara răul făcut autorităților prea «indulgente».

Unde să trag acum? De mai bine de patru ani de când am plecat, multe s-au mai schimbat. Aveam un consătean ce locuia pe strada Măgurele, la nr. 81, tâmplar de lux, pentru tacâmuri, argintărie. Mă duc la el, pentru o noapte, două, până ce voi găsi ceva. Schimb tramvaiul ce mă duce de la Gară la Izvor şi de aici pe Uranus, mă îndrept spre Ferentari. După puțin timp, iată-mă la destinație. Bucuria lui Ion Smaia, cum se numea săteanul meu, nu a fost mai prejos decât a celor din sat.

- La mine poți să stai cât îi vrea! Un lucru, însă, va trebui să ne facem cumpărăturile singuri, apoi mâncarea, că n-am pe nimeni s-o facă.

Bunătatea lui mă întorcea la 21 ianuarie, 1941, aşa-zisa rebeliune contra «Conducătorului», pentru a ne azvârli în afară de lege. Eram încercuiți, la Căminul Universitar, din Calea Plevnei, unde aveam locuința, ca student. După ce am părăsit Prefectura de Poliție, cu promisiunea că nu ni se va întâmpla nimic, m-am întors spre casă. Peste puțin, suntem înconjurați de poliție şi armată. Eu eram îmbrăcat în uniformă. Cizme negre, pantaloni strâmți, scurtă neagră şi căciulă pe aceeaşi culoare. Asupra mea aveam două pistoale, cu care ieşeam de la Prefectură. Privind de la ultimul etaj, văd tancurile ce înconjoară clădirea şi fără să mai ezit, cobor spre ieşire. Ajuns la parter, unde era cantina universitară, unde luau mas toți studenții, întâlnesc pe Cazaban şi-i spun că nu-i bine să rămânem aici. El nu credea că s-ar putea să ni se întâmple ceva. Din contră, zicea el, aici suntem mai în siguranță. La ieşire, control de identitate şi percheziție. Am ascuns cele două pistoale în cizme şi m-am îndreptat spre uşă, spre control. Am scăpat uşor, nu m-au controlat decât de la centură în sus. Am aflat după aceea. Cei prinşi cu arme asupra lor erau arestați şi executați, fără judecată. Nu ştiu dacă eram conştient de ceea ce făceam. Eram încă sub narcoticul rezistenței cu orice preț. Am luat tramvaiul până la Izvor şi de aici pe Măgurele. Pierdusem dintr-o dată şi căminul unde locuiam, şi masa. Rămăsesem pe drumuri. Consăteanul meu mi-a oferit ospitalitate. Ianuarie 1941, Ianuarie 1946. Cinci ani de atunci. Câte nu s-au mai schimbat!

Să nu uit o scenă, care s-a încrestat adânc în sufletul meu, în faza «eroică», de la 21-23 ianuarie. După manifestația de pe Calea Victoriei, grupul de la Litere trebuia să ocupe, împreună cu alte grupuri, Prefectura de Poliție. Eu eram desemnat să schimb echipa de pază de la etajul 4, ocupat de legionari, spre etajul 5, ocupat de compania de jandarmi ai poliției. O mitralieră, instalată sus, la etajul 5, era dirijată spre noi, unde era instalată o altă mitralieră, a noastră, îndreptată spre jandarmi. Ne supravegheam reciproc.

Făceam echipa cu camaradul Niculae Iliescu, coleg la aceeaşi facultate cu mine. Ajunşi la etajul 4, ne îndreptăm spre locul unde se găsea mitraliera, să o luăm în primire. Era pe înserate. Noi eram schimbul de noapte. Doi camarazi aşteptau să ne predea arma şi consemnul. Unul din ei mă întâmpină să-mi dea explicație la ceea ce aveam de făcut: să împiedic cu orice preț jandarmii să înainteze spre noi. Mijlocul de a-i convinge de această necesitate, imperativă, mitraliera.

- Cum merge, camarade? Nu avusesem niciodată în mâini o astfel de jucărie. Nu făcusem încă armata. La repezeală îmi arată esențialul: cum se încarcă şi cum se trage. Camaradul meu, Iliescu, din Slatina-Olt, în spatele meu, privea scena. Pesemne, însă, că n-a reținut decât țeava jandarmilor, îndreptată amenințătoare înspre noi, gata să verse foc şi moarte asupra revoluționarilor debutanți. Ocupat cu studiul armei, uitasem de camaradul Niculae, cu care formam echipă. Deodată aud vag câteva sunete, ce-mi țiuie parcă şi acum la ureche.

- Camarade, eu nu sunt pregătit de jertfă! Până să-mi revin din buimăceală, lucrurile se precipitaseră. În momentul când mă pregăteam să-i răspund, îmi dau seama că rămăsesem singur.

Că nu era pregătit de jertfă? Nici eu nu eram pregătit. De altfel, rari sunt aceia pregătiți de moarte cu seninătatea pe frunte. Noi ne găseam în fața unei situații date şi de acum era prea târziu să dăm îndărăt, fără a nu periclita viața a sute de camarazi.

Aşa am rămas singur toată noaptea. Dumnezeu mi-a salvat capul, mi-a cruțat zilele pentru ceea ce va să vie.

Zorile au pus capăt la toate. Un ordin scris, venit de la Comandant, ne cere să părăsim localul şi să ne întoarcem la casele noastre. Când să ies în Calea Victoriei, încep detunăturile. Tancurile înaintau de-a lungul străzii, trăgeau la înălțime de om şi secerând tot ceea ce găsea la acea oră în picioare. Strigăte, urlete, sânge, mult sânge. Primii morți, prima văpaie de ură, marchează răzbunarea «Conducătorului», cu ajutorul armatei germane,

asupra tineretului acestei țări. Acelaşi tineret care cu câteva luni mai înainte înfruntase, cu piepturile goale, un alt călău, ca să-l aducă pe el în capul Statului. Promisiunea făcută de duo-ul Antonescu-Hitler, că nu ni se va întâmpla nimic dacă părăsim instituțiile, se transformase într-o baie de sânge.

La atâta măcel, fiecare căuta să-şi salveze viața, care atârna de acum doar de-un fir. Fiecare fugea pe unde putea. Nu mai aveam nici măcar dreptul de a ne apăra viața. Devenisem un vânat uşor, urmărit cu pasiune de tancuri româno-germane, să înlăture o ceată de «nebuni», care nu voiau să înțeleagă că soarta acestui neam se găsea în «mâini sigure», care nu tremură în fața asasinării acestei generații, condamnată de mult, în culisele iudeo-masonice.

Aşa ajunsesem la căminul din Calea Plevnei. Pe la orele 9, de dimineață, am ieşit afară, împins de o nelinişte interioară. Nu mai mult decât o jumătate de oră mai târziu, sosise ordinul ca toți aceia, aflați în uniformă legionară să fie arestați, la fel toți pensionarii căminului. Norocul m-a servit şi acum şi iată-mă la consăteanul meu, care-mi oferă casa şi masa lui.

Toate astea aparțineau de acum trecutului. Să revin însă la azi.

Grija găzduirii înlăturată, pornesc întru recunoaşterea capitalei, părăsită cu ani în urmă. Primul gând, să întâlnesc pe cei de-o soartă cu mine, să ne regăsim din nou. Unii întorşi din închisorile române, alții din Lubianka, alții de pe coaste, plaiuri şi văgăuni de munte.

Nicu Bălănescu era primul meu reper, cu el apoi să dăm de ceilalți. Aveam o adresă veche, pe Schitu Măgureanu şi mă îndrept într-acolo. De aici obțin numărul de telefon unde aş putea să-l găsesc. Abia fac numărul, că-i aud glasul.

- Bată-te norocul, frate, nici aici nu scap de tine! explodează el. De aş fi putut să fiu alături, să-i văd chipul luminat de veste bună.

- N-o să scăpăm aşa uşor unul de altul! Acum însă aş vrea să te văd.

- Vin numaidecât, nu mişca din loc!

Să fi trecut o jumătate de oră, când îl văd în pragul uşii. Fața fumurie, doar ochii, două sfere de foc, străluceau de atâta bucurie, în mijlocul unei fețe pale, brăzdată de trăsături adânci. Am sărit unul la altul, ca pentru harță şi în clipa următoare, nu formam decât unul singur. Obrajii lui reci îmi picură doi stropi de rouă, care trădau o emoție nestăvilită. Îl pipăi, să văd de-i întreg, înainte de a-i pune o întrebare ce-mi ardea pe buze.

- Ți-au făcut mult rău? Ai suferit mult? bâjbâii eu cu vocea moale. Poate nu m-a auzit?

- Acum… merge mai bine… curând, trecutul va îngropa, va şterge totul… Esenţialul este acum că ne-am regăsit…restu-i doar poezie.

După primele emoţii îl inund cu întrebări. Prima ce-mi vine pe buze, cea care mă ardea mai mult, iese singură fără să o mai pot opri.

- Ce s-a întâmplat, Nicule? Ţi-o spun verde, eu nu prea înţeleg mult, ca să fiu sincer, aş zice că n-am înţeles deloc!

- Tu crezi că eu aş fi înţeles mai mult? De altfel, ai să vii cu mine la d-l Pătraşcu, să-i pui şi tu în faţă nedumerirea acestei întâmplări, ieşită din comun.

- Tocmai voiam să te întreb cum să-l găsesc. Intenţia mea se potriveşte cu a ta. Noi suntem disciplinaţi, însă sunt anumite evenimente care scapă perceperii!

- Vom merge după masă să-l vedem. Până atunci, să mai vorbim de ale noastre. Cum ai dus-o de atâta timp de când ne-am despărţit?

I-am povestit pe scurt cele păţite în ultimele zece luni. Vreo două ceasuri pline, rezumatul unei vieţi, pe muchie de cuţit. Faţa lui se întunecă, se crispează, pe măsură ce depănăm momente fără pereche, într-un timp atât de agitat. Aşa ne-a prins amiaza, fără să ne dăm seama. Luăm o masă bună, în timpul căreia era rândul să-şi povestească aventura. A durat şi asta până pe sub seară, când trebuia să întâlnim pe d-l Pătraşcu.

- Eu am căzut cu Ion Constantin şi Sofia Borobaru, în noaptea de 6 martie, începe el. Am fost vânduţi. Chinurile lui, săpate adânc pe faţa trasă şi ochii pierduţi în orbite, fantomă călătoare, grăiesc mai mult decât ar putea mărturisi cuvintele prea seci.

Înainte de a pune mâna pe frânele Statului, comuniştii, cu ajutorul ruşilor, sau mai clar, ruşii, cu câţiva străini, au început infiltrările în sectoarele vieţii publice, dar mai ales în poliţie, siguranţă. Prin partid au creat o poliţie paralelă, care constituia dosare de persoane susceptibile de a fi eliminate la un moment oportun. Aşa se explică faptul că la 6 martie, dată istorică, pentru instaurarea pur comunistă sub faţada Petru Groza, au procedat la arestări prin surprindere. Casa unde locuia Ion Constantin, în acelaşi timp sediul regionalei Banat, de unde plecau şi soseau curierii de peste tot, fusese pusă sub supraveghere cu mult timp înainte de arestarea lor. Ziua hotărâtă a coincis cu impunerea de către Vâşinski a guvernului Groza, paravanul firmei roşii. Povestea lui Nicu Bălănescu, a celor mulţi ca el, a fost calvarul anchetelor, până la epuizare sau moarte.

Întâlnirea are loc în casa mătuşii lui Vică Negulescu. Am fost primiți de nea Vică, cum îl numeam noi, cu zâmbetul lui mucalit, care ascundea un munte de om.

Fără să mai aştept, sunt invitat să intru în camera alăturată, unde d-l Pătraşcu mă primeşte fără protocol.

- Camarade Verca! S-au întâmplat multe de când am plecat din Germania. Toate acestea se înscriu în ordinea normală a vieții noastre, pusă în slujba neamului greu încercat!

Se opreşte puțin, să-şi caute cuvintele mai potrivite unei explicații simple şi mai ales pe înțeles. Nu-i dau timp de reflexie, i-o iau înainte.

- Da! În adevăr! Ultima întâmplare iese din comun, dar mai mult din sfera noastră de înțelegere. Mai clar, contra naturii!

- Ai dreptate, camarade! Am fost pus la mare cumpănă când a trebuit să accept această propunere. Mulți din camarazii noştri au căzut în mâinile poliției. Unii au fost predați ruşilor, de a lor urmă nu mai ştiam nimic. Mulți alții, pe punctul de a cădea. Cercul în jurul nostru se strângea din ce în ce mai mult. Crede-mă, am cântărit mult propunerea făcută, de a elibera pe toți cei închişi, dispăruți la ruşi, precum şi cei condamnați de Antonescu, acum cinci ani de zile. Aveau şi ei dreptul să mai vadă lumina. La ei m-am gândit când am luat această gravă decizie. În schimb ne vom abține de la orice activitate. Nu ne cere nimeni să renunțăm la credința noastră, la idealul nostru. Am promis, la fel, că vom preda toate armele ce posedăm, ca dovadă de buna noastră credință. Cred că ai procedat deja la executarea acestei dispoziții, după cum ți-am vorbit la Timişoara.

- Da! Am luat toate măsurile, înainte de a veni aici, răspund eu cu o vădită nedumerire. Şi-a dat seama că nu m-a convins de oportunitatea acestui acord. Mai greu, în sufletul meu se clătina deja ceva.

Am plecat fără să mai spun nici un cuvânt, parcă mă întorceam de la înmormântarea unui vechi prieten. Nea Vică mă opreşte în prag.

- Cu mine nu mai vrei să stai de vorbă?

Îl privesc străin. Ce ar putea să mai adauge şi el? Esențialul era deja departe.

- Măi băieți! Nu fiți îmbrobodiți la minte şi la ochi. D-l Pătraşcu nu vă putea spune să călcați un acord semnat de el. Voi, însă, vă puteți lua răspunderi. Ce dracu, sunteți bărbați! Admitem că ați predat câteva arme. Acordul este respectat. Cine vă putea împiedica să păstrați ceea ce s-ar numi o legitimă apărare. Pentru voi drama rămâne aceeaşi. Nu veți fi neutri atunci când frații voştri vor fi loviți. Nu veți fi imparțiali, legați de acest acord. Noi

va trebui să ne strângem rândurile mai mult, să fim gata a răspunde la orice chemare, pe care mintea şi sufletul ne-o impune!

- Nea Vică! D-apăi vorbiţi ca un înţelept. Şi eu am înţeles acelaşi lucru. Mi-aţi luat o piatră de pe inimă!

- Ce dracu, Filoane! Te credeam mai perspicace, intervine Nicu, surprins ca şi mine de noua întorsătură, în culise.

Ne-a strâns, nea Vică, mâna, cu putere. Comuniunea de gândire şi-a găsit făgaşul firesc.

L-am mai văzut de câteva ori, dar ultima dată mi-a rămas încrustată în minte şi inimă.

Am aflat mai târziu geneza acestui dramatic acord, care a tulburat multe suflete.

În iulie 1945, Petre Groza cheamă la el pe Noveanu, fost ministru în guvernul Gigurtu, alături de d-l Horia Sima, şi-i destăinuieşte planul diabolic, conceput de L. Pătrăşcanu şi propus Comitetului Central al partidului, pentru lichidarea opoziţiei naţionale. El consta în deportarea a 12-15.000 de «fascişti» - era vorba de legionari - în care categorie vor fi înglobaţi un mare număr de intelectuali români.

În vremea aceea erau deportaţi în URSS germanii, cetăţeni români, atmosfera era deci propice unei astfel de măsuri radicale, mai ales că ţara întreagă era terorizată de soldaţii «eliberatori», cărora totul le era permis.

Şi, pentru ca partidul să nu fie acuzat de o astfel de crimă, Pătrăşcanu propune să se lanseze un manifest, adresat ţării, prin care să acuze pe legionarii «fascişti» de a fi cauza acestor măsuri, antrenând cu ei în această categorie şi un mare număr de intelectuali români.

Această campanie de responsabilizare legionară urma să declanşeze un sentiment de izolare din sânul naţiunii, de ură chiar împotriva lor în întreaga ţară. Astfel, dintr-o lovitură măiastră ar fi reuşit să neutralizeze toată opoziţia, iar partidul să iasă basma curată, măsurile luate nu ar fi decât aplicarea acordurilor semnate de către cele patru mari puteri privind sancţiunile împotriva «fasciştilor».

Noveanu transmite lui Pătraşcu, Secretarul general al Mişcării Legionare, această veste. D-l Pătraşcu convoacă pe cei mai apropiaţi colaboratori ai lui: Vică Negulescu, Rogojanu, Titi Cristescu, Ionescu Remontu şi Gheorghe Manu şi împreună redactează un memoriu adresat legionarilor, prin care li se cerea să se abţie de la orice manifestaţie ostilă guvernului şi, ţinând seama de evoluţia timpului, fiecare este liber de orice angajament, liber de a-şi alege orientarea pe care o crede mai bună.

Acest memoriu a fost difuzat simultan în toată țara, în aceeaşi zi.

În urma acestui eveniment, Comitetul Central al partidului comunist, impresionat de amploarea acestei forțe, de care va trebui să țină seama, s-a întrunit de urgență şi a decis să amâne această confruntare pentru mai târziu. Impresia care domina evenimentele era că ambele părți preferau să câştige timp.

Noveanu s-a întâlnit de mai multe ori cu Pătraşcu şi desigur că acesta fiind urmărit, la 5 decembrie 1945, amândoi au fost arestați.

De acum totul evoluează repede. D-l Pătraşcu confirmă autenticitatea memoriului adresat legionarilor, iar guvernul oferă în schimb eliberarea tuturor deținuților, inclusiv cei duşi în URSS pentru anchete şi legalizarea celor din clandestinitate.

Două luni mai târziu, Nicu mă caută îngrijorat. D-l Pătraşcu e mâniat foc pe mine şi vrea să mă vadă cât mai repede. Ce voi fi făcut de la ultima oară, în afară de cursurile de la facultate? O seamă de idei mă frământă, dar nici o clipă nu reuşesc să ghicesc păcatul pe care l-aş fi comis.

Când intru în cameră, nu mai recunosc pe d-l Pătraşcu de altă dată, prietenos, amabil. O furie inexplicabilă îl cuprinsese şi şi-o descarcă din plin asupra mea.

- Eşti inconştient sau ai consimțit trădarea? mă plesneşte în plină față. Rămân fără grai şi mai ales aiurit de această acuzare. Nu-mi dă răgaz să respir şi continuă.

- Nu ai predat armele! Ai torpilat totul. Vin de la Interne. S-a găsit, la Domaşnea, un întreg arsenal, ce aparținea echipei voastre! Nu ştiu ce va ieşi de aici. Să intri la fund, până o mai fi vreme, să nu te mai vadă nimeni! O avalanşă s-a abătut asupra mea să mă zdrobească. Nu ştiu cum am ieşit de la el. Nea Vică mă opreşte, să adauge şi el dojana lui legitimă.

- Ce s-a întâmplat cu voi? Îți dai seama de consecințe?

- Înainte de a mai răspunde oricui, cred că aş avea şi eu dreptul să ştiu despre ce este vorba şi de cum de s-a ajuns până aici?

Pe Nicolae Târziu l-ai anunțat să se prezinte la poliție, să-şi regularizeze situația?

La auzul acestui nume, un fier roşu îmi străpunge inima. Îmi defilează înaintea ochilor morții de pe munții Cernei: Tămaş şi camaradul lui. Mişelia şi-a desăvârşit opera.

- Eu am lăsat vorbă să fie anunțată toată lumea, reuşesc eu abia să îngân. Mânia îmi luase parcă graiul. Nu puteam, personal, să văd pe fiecare în parte!

- Dar armele, dacă nu le-ați predat, de ce nu le-ați ascuns în fundul pământului, să nu le mai afle nimeni?

- Eu aşa am transmis camarazilor mei cei mai apropiați. Ion Chirilă trebuia să se ocupe personal de acest lucru. Nu ştiam nici măcar locul unde erau ascunse. În ziua când au fost paraşutate, o echipă s-a ocupat de ascunderea lor. Mai târziu au fost deplasate de Ion Chirilă, cu doi camarazi de mare încredere. Ce s-a întâmplat? O aflu acum!

- Nicolae Târziu a predat la poliție tot armamentul, după ce voi v-ați prezentat toți şi după ce ați declarat că nu mai aveți nimic. Am fost chemați la poliție şi ni s-a spus în față această călcare vădită a acordului şi că va trebui să suportăm consecințele. Nu ştiu ce vor face! Poate să ne aresteze din nou pe toți, să reînceapă prigoana!

Eram atât de amărât, că nu-mi mai găseam astâmpăr. O grea răspundere îmi cade pe cap. Vina este a mea, fără îndoială. Ar fi trebuit să predau totul. Nu m-a lăsat inima ş-apoi, nimeni nu m-ar fi lăsat s-o fac. Eu am întreaga răspundere, cea mai grea, de a nu fi crezut în acest acord.

Nicu se ține de mine şi încearcă să înțeleagă cum s-au întâmplat lucrurile, dar mai mult să-mi uşureze povara ce-mi apăsa conştiința.

Peste câteva zile mă caută Nicu, să-mi aducă veşti mai bune. Cei de la Interne s-au mai potolit. Dosarul rămâne deschis ca un avertisment. Cum s-ar spune, de astă dată treacă, însă să nu se mai întâmple. Şi s-a întâmplat la 3 august, 1947, când am fost arestat, cu zece luni înainte de călcarea acordului de către autorități, urmată de arestarea tuturor legionarilor. După anchetă cu torturi până la sânge, timp de trei luni, în localurile Securității din Timişoara, s-a intentat procesul primei echipe, paraşutată în țară, eu fiind capul acuzării. 20 de ani de temniță a fost sentința Curții Marțiale… în lipsă, Dumnezeu ne-a ajutat să evadăm înainte, pentru altă aventură.

Pe mine mă rodea însă la inimă această întâmplare. Am dus-o până la Paşte, când m-am întors în vacanță şi am aflat totul. Târziu n-a fost găsit nicăieri, să i se anunțe dispozițiile, pentru simplul fapt că-i părăsise pe toți. Armele ascunse în altă parte au fost găsite de Târziu, după anchetă, pe teren. El se pusese în slujba poliției şi continua să vadă camarazii ca mai înainte, ca şi când nu se întâmplase nimic. Aşa a reuşit să le găsească, invocând pretextul că a fost trimis de la centru, pentru a le deplasa în altă parte mai sigură. Trădarea lui era clocită mai de mult, de când era încă cu noi camarad. Puțin timp după această mişelnică ispravă, îl găsim comisar de poliție la Timişoara. Intrase în contact cu poliția şi ghidat de Securitate îşi vindea pe foştii lui camarazi. Nimicnicia i-a şters într-o clipă tot ce-a îndurat la

Buchenwald. Nu cumva însă, împrejurările l-au împins prea departe, fără să-i ceară asentimentul?

Omul are perioade grele în viață, momente când stă de vorbă cu el însuşi, să decidă drumul de ales, pe durată lungă, un fel de răscruce determinantă. Credința într-un ideal, care menține echilibrul interior, în contra atâtor furtuni, rămâne esențialul. Orice deficiență a ei zguduie întregul. Ca o corabie care şi-a dereglat aparatele de navigare, rămâne dezorientată, condusă de capriciul valurilor. Idealul lui, pus la grea încercare, n-a rezistat agresiunilor de tot felul. Şi-a pierdut ghidul şi de acum orice limită a pericolului e depăşită, cu ea, proporția dezastrului. De aici mişelia e greu de a o mai înțelege. Nici un punct de sprijin, nici o ancoră, care să mai agațe corabia de ceva fix, să-i încetineze, să-i oprească prăbuşirea spre funduri moarte. Acest punct fix, care redă conştiința pericolului, înainte de a nu fi prea târziu, este acest ideal, această credință în Dumnezeu şi în destinul neamului tău. Această credință n-a părăsit decât pe aceia care nu mai sunt capabili de nici un efort, de nici un sacrificiu, acei ce au renunțat la luptă.

Trădarea nu este decât o formă, cea mai abjectă, a acestui dezechilibru, a acestei lipse de punct de sprijin, acestui ideal regenerator de forțe, în fața primejdiilor ce ne pândesc pe toți deopotrivă. Toată viața nu este altceva decât o confruntare permanentă, în căutarea celui mai perfect echilibru, a unei poziții solide, pentru a rezista primejdiilor. În situații excepționale, un echilibru excepțional, o justificare, ce duce până la jertfa supremă.

Moța motivează ultima dăruire prin această sublimă împărtăşanie: «Nu-i o mare binefacere de a muri pentru Christos?» Echilibrul lui ieşea dintr-o credință nelimitată în Dumnezeu şi din această conştiință clară că neamul lui nu poate fi salvat decât încredințându-ne Celui Atotputernic. Prețul acestei ofrande, pornită din inimă curată, fără gândul unui schimb negociat este: salvarea neamului tău, cu riscul de a pierde propria-ți viață.

Această viață nu ne aparține, deci nu o putem târgui. Nu putem decât să o oferim. Moța a depăşit lutul, pentru că inima lui era plină de Dumnezeu. Numai aşa a putut să se desprindă de durere, de dragostea lumii, fără ezitare. Moța, Marin, sunt mari, pentru că ei au mers spre frontul înaintat, de bună voie, conştienți. Noi ne găsim în mijlocul frontului. Suntem înconjurați din toate părțile. Nu mai avem nimic de ales. Îl acceptăm, cu tot riscul ce-l implică sau îl abandonăm, cu toată ruşinea ce înveleşte în sine actul trădării? Pentru noi zarurile sunt de acum aruncate. Totul sălăşluieşte în noi. Vom lăsa în urmă un nume de laş ce şi-a pierdut naționalitatea sau de român demn de acest renume? Cei ce vor veni după noi ne vor clasa după fapte, la locul

ce bine am meritat. M-am întors la carte, să-mi găsesc un rost în viață. Oare mai are ea vreunul, în astfel de condiții?

Mă frământă mereu inutilitatea a tot ceea ce fac. Totul se învârte, ca într-un cerc, fără ieşire, a cărui orbită nu are decât o singură direcție, bine definită, spre aservirea totală colosului bolşevic. Noi, cuminți, silitori, întorşi la carte, ne căutam un loc în acest mecanism, pe această orbită, să continuăm mişcarea de rotație fără a-i putea schimba direcția.

Împărtăşesc lui Nicu gândurile ce mă frământă. Zile întregi ne zbatem să găsim o ieşire, care să motiveze, dacă nu altceva, cel puțin, rațiunea inutilității noastre totale. Nu rareori căutam la nea Vică motivarea acestor preocupări.

- Nu fiți copii! Trăim vremuri excepționale! Nu vă pierdeți răbdarea! Rândul nostru va veni mai degrabă decât vă aşteptați. Locul ne este rezervat. Nu este decât unul singur, impus de evenimente. Totul e să nu fim surprinşi, să nu ne împrăştiem fiecare la periferia acțiunilor. Să rămânem în mijlocul lor, ca la momentul dat să le putem schimba cursul. Ş-apoi, nu uitați un lucru, tot poporul e sensibilizat de presiunea zilnică. Nu mai suntem singuri. Să nu pierdem contactul cu el!

Am înțeles mai mult decât aş fi căutat. Liniştea îmi revine ca o împăcare cu mine însumi. Nea Vică avea acest dar de-a raiona optimism, cu surâsul lui complice, senin.

Cu sau fără noi, încleştarea cu duşmanul se va defini curând. Atunci nu va mai fi loc pentru studii sau pentru un loc liniştit sub soare.

Singura poziție de ocupat va fi linia de apărare, de supraviețuire, cu fața la duşman. Acest moment nu-l decidem noi. Esențialul e să nu ne surprindă nepregătiți, demobilizați.

La facultate am fost repartizat, la cursul practic, la liceul «Mihai Viteazul», la catedra profesorului Ion Murăraşu, mare admirator şi cercetător al lui Eminescu. Scrierile lui alimentau focul naționalist cu aceeaşi ardoare cu care inima lui pulsa sângele, iubitor de patrie.

M-a primit cu multă bunăvoință, împreună cu un alt coleg al meu, Lovinescu, mai tânăr, dar foarte bine pregătit. Pregăteam cu rândul subiectul, pe care îl expuneam elevilor din ultima clasă de liceu. Murăraşu, asista din fundul clasei, fără a interveni. Comentariile ni le făcea la sfârşitul cursului, numai nouă. Câteodată mai completa expunerea noastră, doar pentru a sublinia o concluzie. Una din expunerile mele trata despre originea ziaristicii. M-am oprit cu insistență la revoluția din 1848, pe care comuniştii încercau să şi-o însuşească, luând-o drept punct de plecare a comunismului,

la noi. Ziarul «Poporul suveran», apărut pe Valea Prahovei, ca expresie a revoluționarilor de la 1848, ajutat de Lamartine, era asociat ziarului comunist «Scânteia», ca precursor.

Țineam să accentuez caracterul național al acestei revoluții, care aparținea exclusiv neamului românesc. Afirmarea noastră ca națiie cu tot ceea ce avea ea mai caracteristic.

La întrunirea revoluționarilor din imperiul austro-ungar, care a avut loc pe teritoriul maghiar, a participat şi Nicolae Bălcescu, reprezentant al poporului român. Marele poet ungur, Petöffi, corifeul revoluției maghiare, când a aflat de prezența unui reprezentant al românilor, a exclamat, oarecum nedumerit, că românii nu formează o națiune. Bălcescu îi răspunde mândru şi hotărât, că noi suntem aici să apărăm drepturile națiunilor participante, fiecare pe picior de egalitate. Noi ne-am sculat să apărăm neamul nostru şi mai puțin libertatea, pentru că libertatea pierdută se mai poate câştiga, naționalitatea, niciodată. Apoi a părăsit sala.

- Azi, completez eu, cu îngăduința profesorului Murăraşu, ne găsim din nou la o mare răscruce. Această naționalitate, apărată cu atâta dârzenie de Nicolae Bălcescu, acum o sută de ani, se găseşte din nou în pericol de moarte. Vom asista noi indiferenți, fără să nu aducem un sacrilegiu strămoşilor noştri, care au ridicat steagul mândriei româneşti?

Am lăsat hârtia cu subiectul de-o parte şi am dat frâu liber revoltei. Tinerii din fața mea erau soldații de mâine, pe umerii cărora se afla atâta răspundere şi atâta datorie, cât de uriaş era pericolul care amenința neamul întreg. Ochii lor vii sclipeau flăcări, inimile băteau ca înainte de luptă. Nu mai erau copii, cu toți cei 17-18 ani ai lor. Pentru prima dată, cineva se adresa lor, le dădea această încredere. Împărtăşea cu ei o grijă de mari proporții, le cerea părerea, îi invita să judece momentul. Pentru prima dată adevărul le apare gol în toată tragedia lui. În concluzie, le punea în față acest proces de conştiință: Vor lăsa neamul lor să piară, fără a schița un gest, o revoltă?

Murăraşu nu a intervenit deloc. Asista îngândurat din fundul clasei la această comuniune de griji şi de răspunderi, care erau şi ale lui. El le-a predicat de la catedră şi în scris, îmbrăcându-le în podoaba stilului, în mantia metaforelor. Eu însă am fost mai direct, obişnuit cu limbajul deschis, limbaj de soldat, încleştat deja, de multă vreme, cu duşmanul comun. Eu ceream mai mult, ceream totul. Acum ori niciodată. Tinerii din fața mea, printre care şi frați de cruce, au înțeles şi ei, mai mult decât eu le-aş fi putut spune. Tinerețea are acest dar de-a intui primejdia, înaintea celor cuprinşi în noianul

de griji ale vieții, de greutățile imediate, de teama de a nu reuşi să-şi împlinească datoria de părinte. Tânărul, cu sufletul neîncărcat încă de povara zilei de mâine, vede totul prin prisma romantică. Dorul de căutare a faptelor mari, a eroului, mereu disponibil, îl îndeamnă să se avânte în luptă, fără să cântărească de va fi uşor sau greu. Flacăra lui mistuie, înainte de a atinge durerea. Aşa se explică ridicarea studenților în contra pericolului de moarte ce amenință neamul, atunci când toți ceilalți îşi trăiau odihna post-belică, liniştea reîntregirii hotarelor, într-o România Mare. Numai pentru acest tineret, frumoasa România, începea să miroasă putregaiul din interior, care-i pregătea sfârşitul. Judaismul, prin care încolțea mucegaiul descompunerii, pe Sărindarul roşu, comunismul, instrumentul lui de subminare. Doar tineretul de la 1922 l-a intuit. Doar el s-a angajat în luptă cu toată curățenia sufletului lui. Doar el a sângerat, îndurând lovituri după lovituri, oferindu-se martiriului. Azi, apelul se adresează lor, celor ce nu vor negocia sacrificiul. În vâltoarea luptei, chipul lor de arhangheli, cu sabia scoasă, va arăta unicul drum spre mântuire.

La Dobrina, Căpitanul, în 1919, adolescent încă, a prevestit primejdia de moarte, atunci când nimeni nu o bănuia măcar. Un sfert de veac mai târziu, acelaşi tineret, crescut la umbra jertfei, îmbracă aceeaşi armură. Pentru ei pericolul bate la uşă. Vremea de cugetare a depăşit timpul. Tinerii liceului «Mihai Viteazul» s-au identificat dramei naționale cu tot elanul vârstei. Pericolul cel mare, care amenința tineretul imediat, este această înstrăinare de ideea de neam şi de Dumnezeu, de patrie, valorile de bază pe care se construieşte întreg edificiul unui neam. Comunismul, instrumentul de pătrundere în adâncime, caută să înlocuiască ideea de neam prin aceea de internațional, cea de Dumnezeu prin aceea de negare totală a Lui, iar cea de patrie, prin revoluția mondială a claselor, limitată la competiția materiei.

Aceste trei noțiuni-valori, care asigură legătura între generații, între morți şi vii, transmit istoria de la Decebal la Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Vlad Țepeş, Basarabii, Muşatinii, la Eminescu, la Codreanu şi azi, acestei generații, pe care o aşteaptă un mare destin, ori un mare blestem. Urgența primă este ca acest tineret să fie inoculat în contra materialismului ateu şi tentativei de negare a celor trei valori, care personifică ideea de patrie.

Dacă s-au înrădăcinat în sufletul lui aceste valori, comunismul nu le va scoate decât o dată cu ultima scânteie de viață.

Profesorul Murăraşu şi-a îndeplinit datoria încredințată generației lui de istorie. A căzut înainte ca duşmanul să-i întineze sufletul, rămas pur, în

credința lui de neam, arătând drumul tineretului lui, pe care l-a iubit şi instruit, întru cele sacre româneşti, o viață întreagă.

Acum, acest tineret are mai mult ca niciodată nevoie să fie protejat, nu altfel, decât mărturisindu-i adevărul asupra pericolului care-i ţinteşte inima şi ființa lui spirituală.

De unde s-ar putea adresa mai uşor acestor copii, decât din amvonul bisericii şi de la catedra de istorie sau limbă românească, de unde cultura poate supraviețui. Preoții, profesorii, să devină apostolii unui neam amenințat cu moartea sau înstrăinarea.

Iată terenul de ocupat, înainte ca duşmanul să-i denatureze sensul. Iată linia de rezistență ce trebuie mai urgent întărită, în spatele căreia să se adune tot neamul, ca odinioară, la Sarmisegetuza, fortăreața rezistenței întregului popor dac, în ceasul din urmă. Să fim conştienți că, dacă această primă linie cade, nu ne va mai rămâne decât otrava.

O nație care şi-a înstrăinat tineretul de istoria lui îşi taie contactul cu trecutul şi devine incapabilă să-şi trăiască viitorul. Astfel va fi pradă uşoară holocaustului bolşevic, care-i va suge ultima vlagă. Pe acest pământ vor creşte străini, uşor de anexat, în timp, masei slave, care va cotropi totul în tăvălugul mongolic. Numai de curajul cu care vom înfrunta duşmanul va depinde succesul sau înfrângerea definitivă.

Să transmitem flacăra, înainte de a se stinge, să ardă dincolo de suferință, până la dăruire, să cauterizeze inimile tinere, să le întărească.

Simt nevoia să împărtăşesc frământările mele. Nicu, înflăcărat ca şi mine, îmi pune însă realitatea în față.

- E frumos ce spui tu, dar noi nu suntem nici preoți, nici profesori. Cel mult avocații acestei cauze, fără dreptul de pledare. Deocamdată nu suntem decât studenți, iar timpul ne zoreşte din urmă. El urma ultimul an la Drept. Va trebui să constituim această linie, înainte de a nu fi prea târziu.

- Tu ai dreptate! Uiți însă că noi am stabilit această linie deja, în momentul când am atins cu piciorul acest pământ! Ştii tot atât de bine că primii care s-au alăturat nouă şi s-au angajat total au fost studenții şi frații de cruce, care formau osatura întregului edificiu de educație națională! Acum va trebui să lărgim breşa, să lățim frontul, să ocupăm terenul şi să-l consolidăm, înainte ca potopul să-l inunde. De pe poziția noastră vom continua efortul cu orice risc, dar cu mai multă vigilență.

Cât de uşor ne puneam de acord, atunci când trăiam aceeaşi dramă, cu aceeaşi intensitate şi vibram pentru aceeaşi cauză.

A doua zi mă duc să vizitez pe fostul meu profesor, Ştefan Ciobanu, acel luptător basarabean, delegatul Adunării Naţionale de la Chişinău, pentru alipirea Basarabiei la patria mamă. Era profesor de istoria literaturii vechi, împreună cu Nicolae Cartojan, fiecare având catedra lui. Nu l-am găsit pe profesor, ci doar pe asistentul lui, Vasiliu, om între două vârste. Mă înţelegeam foarte bine cu el. Am lucrat patru ani împreună. Eu mă ocupam de editarea cursurilor şi de bibliotecă. Astfel veneam zilnic în contact cu el. În timpul guvernării legionare s-a apropiat mai mult de noi, pentru că era om cinstit.

- D-le Verca! Ştii că d-l Horia Sima era studentul meu? Îmi amintesc foarte bine de el!

Ar fi dorit să împărtăşească cu noi ceea ce simţea, evenimentele însă nu i-au lăsat răgazul. În 1941, când am fost nevoit să părăsesc ţara, l-am văzut o ultimă dată şi i-am destăinuit hotărârea mea. Era şi el trist, vedea că am fost nevoiţi pe nedrept. Când m-a revăzut, a manifestat o vădită bucurie. Nu se mai aştepta. În patru ani s-au întâmplat atâtea.

- Dar acum ce ai te gând?

- M-am înscris la Seminarul Pedagogic, să-mi termin studiile şi apoi mă voi întoarce la mine, în Banat. Mă apropii de liceul unde mi-am petrecut cei mai frumoşi ani!

În ochii lui citeam grija zilei de mâine, nesiguranţa, lipsa totală de entuziasm, de vocaţie pentru ceea ce făcea. Vădit, o lume întreagă se schimbase.

N-am insistat mult. Voiam să-mi văd profesorul şi numai prin el o puteam face.

D-l Ciobanu nu mai vine la facultate! A îmbătrânit. Rămâne mai mult închis în casă. Vă dau adresa. I-ar face mare plăcere să vă cadă. Discutam des de d-ta. Niciodată nu te-a condamnat. Din contră, manifesta grijă şi simpatie!

Ştiam că bătrânul luptător nu putea să vadă în acţiunile noastre decât continuarea luptei începute de el, sub o altă formă, dar cu aceleaşi intenţii curate.

Când l-am văzut, abia l-am recunoscut. Se citea teama în ochii lui, ca şi când cineva l-ar căuta să-i facă rău.

- Cine eşti matale? mă întreabă el prin uşa întredeschisă.

- Nu mă mai cunoaşteţi? Eu sunt fostul dvs. student, Verca Filon!

- Intră, d-le, mai repede, mă zoreşte dânsul îngrijorat. Ia să te văd mai îndeaproape! Da! Eşti bărbat în toată firea!

- Vremurile au trecut şi peste mine, d-le profesor, şi au lăsat amprentele!

- Da! Da! Ia povesteşte-mi acum, pe unde ai mai rătăcit de atâta vreme?

I-am spus totul, deschis, fără să-i ascund nimic nici din simţirea şi nici din intenţiile mele. Pe măsură ce vorbeam, chipul lui blajin se lumina. Îi răscolisem anii închinaţi neamului lui, i-am sângerat, poate, inima. El a luptat sub domnie străină, să afirme dreptul naţiei române pe acest sfânt pământ al Basarabilor. Iar azi, la apogeul vieţii, simte cum s-a năruit tot visul lui. Pământul acesta a căzut din nou în robie. De astă dată presimţea că nu-i va mai apuca răsăritul.

Teama care o avea la început, oricine-i bătea la poartă, a dispărut ca prin minune. Vedeam acum omul împăcat, care şi-a făcut datoria până la urmă. Teama unui sfârşit apropiat nu-l mai îngrijora.

- Voi să nu acceptaţi niciodată soarta, aşa cum se pregăteşte. Cei laşi şi fricoşi îşi merită soarta. Voi însă, să nu o acceptaţi. Cauza dreaptă va învinge, dar lupta va fi grea şi lungă. Să nu vă descurajaţi şi mai ales să nu renunţaţi niciodată!

- D-le profesor! dacă am venit să vă văd e că simţeam nevoia. Cuvintele dvs. mi-au făcut mult bine, mi-au dat curaj, mi-au confirmat că sunt pe drumul cel bun, singurul de urmat în aceste vremuri. Ele mă vor însoţi mereu, mă vor ghida, mă vor împiedica să-mi schimb obiectivul.

Ne-a apucat noaptea târziu. Când m-am despărţit de el, am simţit un gol. Patru ani lângă el, profesor de slovă română, de la originile ei, împletite cu istoria existenţei noastre. De n-ar fi depăşit cei 70 de ani, cât s-ar mai fi ostenit pentru neamul lui? Câţi n-ar fi căutat la el curaj, îndemn, hotărâre şi orientare spre unicul front care să mobilizeze tot cugetul românesc.

În timpul războiului, s-a întors la Chişinăul lui eliberat şi şi-a pus din nou tot elanul în slujba aceluiaşi ideal care i-a călăuzit toată viaţa. Cum se găsea mereu spre vârful piramidei de afirmare românească, ruşii nu-l vor cruţa. Mânia lor îl va urmări, cu toţi anii albi, ce-i împlinesc o viaţă de luptă. Nu-i voi ierta niciodată curajul de a fi desfăşurat steagul tricolor, în imperiul robilor, steagul demnităţii şi al mândriei româneşti.

La facultate caut urma colegilor mei, de care m-am despărţit în 1941. Războiul a trecut de-atunci peste ei şi mulţi şi-au lăsat oasele la hotare, să apere acest pământ, să facă să dăinuiască graiul şi fiinţa românească.

Au căzut cu faţa la duşman, să împiedice năvălirea spre inima ţării. De-ar şti ei că duşmanul a intrat în cetate prin trădare! Soarta le-a cruţat această revoltă, această scârbă.

Urmaş al lui Carol întâi întemeietorul, Ferdinand cel loial, întregitorul, cum ni-i prezenta manualele de istorie, Mihai, fiu de degenerat, chemat să apere destinul acestui popor, în cele mai grele vremuri din istoria lui, a înlesnit, prin incapacitate sau rea voinţă, înfrângerea neamului lui. Şi pentru ca aceasta să fie totală, l-a legat de mâini şi de picioare, i-a luat şi arma, să dezmintă destinul că un soldat nu moare decât cu arma în mână. A predat pe cei vii în lanţuri, iar cenuşa celor morţi, întru zădărnicie.

Blestem să fie, din neam în neam, pentru toţi aceia care au participat, înlesnit sau asistat neputincioşi la această încătuşare! Numai sângele va mai putea spăla această pată, ce se lăţeşte ca o boală grea pe întreg cuprinsul României.

Ion Şugariu, bardul ardelean, care nu-şi va mai struna lira în zguduitoare versuri. Mort, cu faţa la răsărit, cu strunele rupte de gloanţe. Coleg de facultate, prieten, legionar din noua gardă. De câte ori nu-mi împărtăşea versul la critică, înainte de a-l trimite la tipar. Pentru mine, pentru cei mulţi, rămâi viu şi la Învierea cea mare vei fi prezent alături de Moţa-Marin, Căpitanul şi oastea lui de mucenici!

Ion Chiriuc, bucovineanul, care şi-a schimbat costumul Obcinelor cu haine domneşti. Pentru mine a căzut îmbrăcat în această haină de sărbătoare. Şi-a dăruit totul în calea muscalului. Şi-a înfipt corpul rece, de cremene, stâlp de pază al Carpaţilor de brazi. Santinelă ce va străjui veacurile, pe pământul lui Dragoş Vodă. Va glăsui posterităţii că hotarele noastre n-au fost călcate din afară, ele au fost vândute din lăuntru!

Ungureanu, fratele lui de cruce din Oltenia, mort în aceeaşi lege, cu faţa spre cer, să mărturisească credinţa şi dreptul nostru pe pământul strămoşilor.

Câte momente de elan, de speranţă pură, pentru neamul nostru, n-am trăit împreună, în cei patru ani de facultate şi frământare legionară. Rătăcesc prin sălile de clasă, să caut pe cei de ieri, dar sufletul mai gol perindă ca într-un cimitir fără cruci. Doar ochii întunecaţi mai răspund «prezent» pentru cei duşi pentru totdeauna.

Aşa au înţeles ei să spună lumii că pe aici a trăit Decebal cu dacii lui. Şi toţi cei ce vor să vină după ei, vor şti să moară, pentru supravieţuirea acestei viţe de neam împărătesc.

Întristarea mea nu se opreşte la ei numai. Mulţi, fără număr, completează şirul martirilor. Doar pustiul din suflet cântăreşte amarul. Simt că din această cetate a umbrelor va porni odată un nou marş spre lumină, cel mai teribil, de la Sarmisegetuza sau…atunci…neamul acesta va merita o nouă robire milenară, şters, poate, de pe harta lumii.

Am uitat un nume, tânăr ca mine, atunci, coleg cu cei plecaţi fără întoarcere. Fapta lui însă îl aşază în rândul mişeilor. Născut, alintat de dulcea melodie a graiului românesc, el a fost atras de «nostalgia» stepei, de această pasiune slavă, până la nebunie. Este Mihnea Ghiorghiu, de prin regiunea Craiovei. În timpul guvernării legionare se apropiase mult de mine, să-l ocrotesc. Eram singurii băieţi, din circa 70 de fete, la cursurile de literatură germană ale lui Sân Giorgiu. Intrase în celulă, de unde submina existenţa neamului său, pentru un «ideal» străin, dacă s-ar putea numi ideal, acest complot contra propriei lui patrii.

Comunismul,

Ca filosofie socială, ar putea interesa oamenii de ştiinţă, pentru a-i putea contesta valoarea, dar, ca un concept de viaţă, este şi va fi de-a pururi străin de gândirea şi spiritualitatea românului.

Pentru Mihnea Ghiorghiu, lumina venea de la răsăritul geografic. Bucuria lui a fost imensă când «fraţii» mongoli s-au năpustit peste pământul străbunilor lui, panduri. Să fie oare şi asta un fel de ideal? Sau un altfel de trădare a chipului ce ţi-a dat viaţă. Mişelia ia forme diferite, spre aceeaşi ţintă. Blestemul va ajunge deopotrivă pe toţi acei ce au trecut în tabăra inamică, să ţintuiască inima propriilor fraţi.

Da! Am avut parte şi de o bucurie, atunci când am întâlnit pe Niculae Enescu, de pe Argeş. Coleg, prieten şi camarad de zile grele. Era profesor prin regiunea unde a văzut zorii, visul fiecăruia dintre noi, să ne apropiem de casă. Venise să-şi dea Capacitatea. Inima lui rămase aceeaşi şi mai mult ca niciodată vibrează cu a noastră. I-am povestit anii petrecuţi printre străini, iar el pe ceilalţi pe stepele kalmuce şi drama trădării. Era complet dezorientat. Evenimentele din ultimul timp i-au umplut sufletul de amărăciune. După câteva ore de vorbă, de confesiune a gândurilor, concluzia ne întoarce pe amândoi la tineret, singura rezervă disponibilă pentru a împiedica implantarea comunismului în şcoală, să denatureze sufletele fragede să facă din ele instrumente oarbe. De acum, terenul nostru de luptă rămâne cel firesc: educaţia copiilor după credinţa străveche. Mai ales că ei vor fi chemaţi acum, înainte de vreme, să le apere fiinţa.

Cu Nicu mă văd des. El continuă studiile la Drept. Dintre toţi cei întorşi acasă, eram mulţi «neisprăviţi». Tragedia poporului nostru ne-a ajuns la vârsta de şcoală şi nu ne-a mai dat răgaz să studiem, să devenim oameni, ca mulţi alţii, înainte de a înţelege ce se desfăşoară sub ochii noştri. Aşa ne-au tot dus spre larg, ne-au luat până şi dreptul de a participa la bucuria şi durerea neamului nostru. Vom putea oare azi să ne dăm obolul sufletului, al

trupului, în încleştarea ultimă ce se prepară? Eram toţi grăbiţi să aşternem pe pergamente, pentru acel mâine problematic, diplome cu multe semnături, care să ne însoţească pe văi, pe culmi ori văgăuni de munţi, cu dorul ţării după noi.

Am regăsit apoi pe Puiu Florescu, dintr-o veche familie bucureşteană. Tatăl lui, îmbătrânit de ani, m-a primit cu multă căldură. Revolta lui părea a fi mai mare decât a noastră. La fel amarul, de a nu-şi mai putea vărsa mânia, în contra sorţii, care a învăluit ţara întreagă.

- Ticăloşii! Mişeii! Ne-au vândut muscalului! N-au avut nici teamă, nici respect şi mai puţină dragoste pentru acest popor! Aprinsese o ţigară când am venit eu şi celelalte se aprindeau una de la alta, tot timpul cât am stat la masa lui. Feciorul, de un frumos nivel intelectual, flegmatic, dar dârz, era mândria bătrânului. La Buchenwald, Puiu Florescu a avut o ţinută demnă. Se ridica deasupra loviturilor zilnice, se refugia într-o atitudine de noblеţă seniorială, de admirat. Când a început prigoana, a căzut în luptă, cu faţa spre Carpaţi. Curăţenia jertfei lui ne-a săpat în suflet imaginea eroului dac, ce revine în istorie atunci când pieirea ne pândeşte calea.

Am revăzut pe Alfred Popescu, mucalitul, cum îl portretizam noi toţi, pentru că lua totul în zeflemea, până şi povara ce-i atârna pe umeri. Niciodată nu citeai pe faţa lui efectul evenimentelor ce ne copleşeau. Mereu aceeaşi reacţie: făcea că nu le obvservă. Cu Nicu, Petre Gheorghe şi Raţiu, formau o echipă nedespărţită.

Zilele treceau greu, parcurgând distanţa de pe Măgurele la facultate şi la Liceul «Mihai Viteazul». Un singur gând mă obseda, dacă voi avea răgaz să termin studiile şi să vin apoi la şcoală, la şcoala vie. Să mă amestec cu copiii, să le împărtăşesc grijile şi durerea, iar ei să înţeleagă, înainte de a nu fi prea târziu.

Se apropie Paştele. Mama mă aşteaptă îngrijorată. Orice întoarcere, era semănată de îndoieli şi de teamă. Bucuria lua locul amărăciunii doar atunci când mă ţine în braţe, strâns la pieptul ei.

Satul în sărbătoare mi-a redat veselia momentului, dar gândul că aceste sărbători ascund o mare tragedie, ce ne pândeşte pe toţi, mă întristează.

Plec pe valea Timişului, să mai uit urzeala întunericului. Regăsesc pe Spiru Blănaru, socrul lui şi fost şef al plasei Orşova, comandorul Domăşneanu şi cu ei trăiesc adevăratul rost al vieţii.

- Camarazi! Stăm pe un vulcan ce mocneşte din afunduri. Să ne strângem rândurile, să ne contopim sufleteşte unul într-altul, să ne simţim aproape, să nu pierdem din ochi obiectivul care, pentru noi, rămâne ultima

raţiune de existenţă. Cât va mai dura această linişte înaintea furtunii, numai Dumnezeu o ştie. Să fim gata să primim împărtăşania cu greul, senini, ca cerul credinţei noastre.

M-am despărţit din nou de ei, cu strângere de inimă. Plecam, parcă pe altă lume. Locul meu era aici. Numai aici regăsesc firul vieţii, seva care-mi hrăneşte mintea şi inima deopotrivă. Numai aici aş putea desăvârşi ultimul efort, ultimul grai, înainte de a mă amesteca pământului care m-a zămislit şi mi-a trasat linia verticală, linia onoarei, a mândriei româneşti.

Las Paştele în urmă, cu ele satul meu drag şi reiau trenul spre Bucureşti. Cursurile continuă într-un ritm accelerat şi iată-mă, în sfârşit, în pragul ultimelor examene. Înşir alături de Licenţă în Litere, de acum patru ani, cea de Pedagogie şi acum, în aceeaşi goană, atac examenul de Capacitate, care în mod normal se dă numai după trei ani de practică, într-un liceu, ca suplinitor. Licenţa o luasem cu menţiune. Caracostea, Ciobanu, Panaitescu au apreciat în special felul meu de a expune, de a trata un subiect. Şedinţele de seminar şi munca de bibliotecă mi-au permis să mă familiarizez cu critica, bazată pe o amplă bibliografie. Timp de patru ani fusesem bibliotecarul secţiei Ciobanu, de unde urmăream toate lucrările de seminar cu completări documentate. Profesorul Ciobanu, nu rareori, îmi cerea să cercetez textele cirilice vechi, pentru a le studia, înainte de a fi prezentate la seminar. Avantajul meu era că la biserica din sat, unde eram cantor de la vârsta de 12 ani, citeam Vieţile Sfinţilor, Triodul, în alfabet cirilic. Toate aceste cărţi nu le aveam încă în alfabet latin. Moştenirea slavă se împlântase atât de bine sau cei ce se ocupau de educaţia naţională nu au găsit necesar să dea tineretului conştiinţa originii noastre latine. În 1947, după aproape 30 de ani de la întregirea României, cărţile bisericeşti erau aproape toate în alfabet cirilic, obligând ţăranii să continue a-l învăţa ca mai înainte. Corespondentul lui latin era ultima preocupare a conducătorilor ţării, unificate. Azi, când suntem ocupaţi de ruşi, le oferim singuri această dovadă, că litera slavă a fost întotdeauna instrumentul de cultură, necontestat. O tragedie în plus, care explică mai bine de ce trădarea, în ochii lor, nu a figurat mai mult decât dimensiunea unui fapt divers.

Legătura lor cu acest neam nu avea alt caracter decât acela de suprapunere. Altcum, ar fi ezitat mai mult, înainte de a-i juca destinul într-o partidă de hazard. «Credeam că nu era altă soluţie… am fost înşelaţi…» aşa cum jucătorul de cărţi, mizează averea, familia toată, capriciului unui zar. Aşa a fost jucată soarta acestui neam. Conducătorii lui nu erau altceva decât arendaşii de moşie, care nu au altă grijă decât să împlinească contractul, cu

un bilanț pozitiv, pentru ei. Sudoarea celor umili va îngrăşa pământul pentru recolta viitoare, până ce puterile îi va părăsi. Biata țară, biet popor! Supți până la măduvă, de arendaşi străini de trupul şi sufletul lor! Când, oare, românul, va decide singur de viața şi destinul lui? Azi, catastrofa e prea mare ca cineva să se mai gândească la a-i mai salva ființa. Numai Dumnezeu, cu îndurarea Lui, printr-o jertfă supremă, mai poate zgudui din groapa deznădejdii, în care a fost aruncat cu atâta uşurință. Dar… bocetele, tânguiala, nu mai servesc la nimic. Ele sunt atitudini minore. Nu astfel vom înfrunta furtuna ce întunecă zarea!

Las din nou capitala în urmă, cu ea, cei mai buni prieteni, camarazi şi iau drumul spre casă.

Revăd pentru ultima oară pe d-l Pătraşcu, care nu uită să-mi amintească să deschid mai bine ochii, că azi nu mai putem avea încredere decât în noi înşine. Îmi strânge mâna, urându-mi mult noroc în noua viață.

Nea Vică, mai sentimental, mă îmbrățişează cu un surâs melancolic.

- Țin’te bine, măi Filoane! Ne vom regăsi…de-o vrea Dumnezeu!

Nu ştiu de ce, am avut o strângere de inimă, ca o durere seacă. Să fi fost presentimentul ultimului rămas bun?

Nicu, sensibilizat şi el de moment, îmi cade în brațe, în timp ce ochii umezi grăiesc pentru el.

- Vino în vacanță la mine! Aerul de la țară îți va prinde bine. Apoi, vom avea tot timpul să vorbim de cele viitoare! Promis?

- Jurat!

Aşa am mai uşurat despărțirea. Gândul că ne vom revedea curând îndepărta nota tragică a acestei clipe.

Abia ajuns acasă, fac cerere pentru un post de profesor de limba română. Cer, în ordinea de preferință: Liceul «Traian Doda» din Caransebeş unde mi-am ros coatele, pe bănci uzate, timp de opt ani plini. Liceul «Coriolan Brediceanu» din Lugoj şi liceul «Diaconovici Loga» din Timişoara.

În aşteptarea răspunsului, încep munca la câmp. Iulie, vreme de coasă. Reiau vechiul obicei. La orele 4 dimineața, deşteptarea, la 5, deja brazdele de fân cosit se întind cât ține lanul. La orele 8, prânzul şi iarăşi la treabă până la amiază. Reîncep, la sfârşitul mesei, fără odihnă, cu o mică întrerupere pentru gustare, la orele 5 şi din nou, până ce soarele se pierde după deal. Era trecut de orele nouă seara, când, frânt de oboseală, după 16 ore de muncă, mă întorc acasă. Oboseala mă prinde. Ca pe vremea când eram copil, mai să închid ochii la cină. Noaptea, prea scurtă, abia îmi permitea să adorm, că

deja, zorile mă trezesc, pentru o nouă zi de coasă. Unde eşti tu, Alecsandri, cu lira ta, să mai cânți un pastel pe luncă?

O țin aşa, întreagă luna iulie, într-un ritm mecanic. Doar duminicile mai uitau monotonia săptămânii. Acum, odihna mea era de altă natură. Mă sculam tot atât de dimineață şi o luam la drum, peste Nemanu, Gărâna, Pietrele Albe, până la Teregova. De aici spre Domaşnea, uneori chiar Băile Herculane. Bucuria revederii compensa munca săptămânii, ne împrospăta legământul. Altă duminică, altă direcție: Caransebeş, Lugoj, Timişoara, Oravița.

La sfârşitul lunii, debarcă şi Nicu. De-acum împart cu el zilele şi treaba. Eu cu coasa, el cu furca. O echipă completă, ca pe vremuri pe Alunul, Bunila. Un adevărat peisaj, «o zi la țară», unde doar uneltele trădau țăranii improvizați.

La începutul lui august primesc răspunsul inspectoratului Timişoara. Sunt numit profesor la catedra de limba română, la liceul de băieți «Traian Doda» din Caransebeş. Bucuria nu cunoaşte margini. Mamei nu-i venea să creadă, Era totul un vis. A plâns, cu gândul la Dumnezeu, care i-a împlinit dorul ei, după atâta osteneală.

Vestea se transmite în sat ca un fulger.

Duminică, la biserică, două ființe fericite: mama, admirată de un sat întreg şi eu, pentru ea, prea mult încercată. Două rugăciuni, una mai fierbinte decât cealaltă, urcă spre cer, să mulțumească Atot-Puternicului, pentru dezlegarea cea mare.

Câți băieți din sat n-au încercat să iasă din mediul lor şi cât de puțini au reuşit? Nu lipsa de inteligență, mai mult lipsa de mijloace materiale. Florea Băcilă, zis Mozoc, a fost primul care a reuşit să-şi vadă băiatul dus până la capătul studiilor. A eşuat doar la examenul de judecător şi a rămas funcționar la judecătoria din Timişoara. Ce ce preț, însă? Şi-a vândut aproape tot pământul. Nu i-a rămas decât casa unde trăia şi pensia de drumaş, să-şi ducă bătrânețele. Mama reuşise acolo unde nici un bărbat din sat n-a reuşit înaintea ei. Să-şi vadă feciorul împlinit. Mândria ei nu mai cunoştea margini când primea binețele, ca o marcă de considerație. Zâmbetul ei amar se transforma atunci în plecăciune de mulțumire celui de Sus, care i-a ajutat să apuce aceste momente sublime, care i-au restituit chinul unei vieți întregi.

De-acum fie voia ta, Doamne! Viața mea, pe acest pământ, şi-a realizat rostul, repeta ea acelor ce-i aduceau sincere felicitări.

Pentru mine abia acum începe hora şi nu ştiu de voi ajunge să gust o asemenea bucurie. Sunt momente de trăire de mare intensitate. Cele mai

curate jertfe se produc în astfel de extaz, ce culmină o viață de fericire. Dincolo de ele, totul devine comun.

Împlinirea visului meu e atât de îndepărtată. Ceața vremii îi întunecă zarea. Numai ideea de a şti că voi putea fi de folos neamului meu, chiar de mă voi pierde pe drumul cel lung, îmi egalează în tărie bucuria ultimă.

Nicu asista la dubla fericire. Nu-i venea să creadă că, în viața noastră, mai sunt permise astfel de momente, de totală uitare a realității crunte. În casa lor, trei feciori şi o fată, au oferit părinților, de patru ori atâta amar şi mai rare zile senine. Fratele mai mare, Mihai, şi-a împărțit zilele între închisoare şi libertate. Ori de câte ori poliția îl căuta acasă, iarna, vara, ziua, noaptea, avea mereu pregătit sacul de drum. Un cojoc, cu dublură din petece de miel care-i servea de palton, pătură şi aşternut, în acelaşi timp. Ani mulți i-a ținut de cald prin toate închisorile țării. Acum, mereu pe linia de foc, alături de Nicu şi Gabriel. I-am cunoscut pe Mihai şi Gabriel la Arad, angajați din plin, alături de noi, cei veniți de dincolo. O soră, mică de statură, dar un pachet de nervi. De-o energie însoțită de o voință şi un curaj rar întâlnit. Frați pe care nația i-a zămislit, pentru vremuri de răscruce, să-i apere ființa de la pieire.

La sfârşitul lui august fac o vizită la viitorul meu liceu. Directorul, Stuparu, din Turnu-Severin, mă primeşte cu multă bună voință.

Mă cunoştea din auzite. Primise confirmarea şi mă invita să mă prezint la şcoală câteva zile înainte de 15 septembrie, când se vor deschide cursurile. Revin la 10 septembrie. Toți profesorii erau prezenți. Se fac prezentările noilor veniți. Surpriza e mare. Foştii mei profesori mă primesc în rândul lor. Egal lor în datorii, cu aceeaşi misiune sacră, de a creşte copiii în legea şi tradiția străbună.

Să intru însă în galeria portretelor, unde voi găsi pe noii mei colegi.

Armaş Matei, fostul director, profesor de limba română, provenit din şcoala normală, cu un curs de adaptare, din cauza lipsei de profesori la sfârşitul războiului de întregire. Originar de pe valea Almăşului, este un produs al partidului liberal, care i-a mijlocit ascensiunea în fruntea acestei şcoli.

Nicolae Domăşneanu, cu latina şi greaca. Om integru. Toată viața lui şi-a impus o linie de conduită, care atrăgea respect şi simpatie. Originar din Iablanița, verişor cu celălalt Domăşneanu, comandorul. Mai potolit însă, mai ponderat. Caracter de fier, român până în fundul sufletului. Se apropiase mult de Horia Sima, profesor şi el la acelaşi liceu, unde predase româna şi filozofia. Împreună cu Novăcescu, primarul oraşului, liberal mai temperat,

au scos toţi trei un ziar local, de înalt nivel cultural, impregnat de un patriotism de aceeaşi dimensiune. Când m-a văzut, bucuria lui trăda un fel de emoţie. Cunoştea bine gândurile mele, lupta noastră, pentru care îmi manifesta prietenie, poate chiar sprijin, în cazul când sorţii ar mobiliza toate spiritele, pentru un scop bine definit.

Profesorul Enache Ionescu, de Ştiinţele Naturale. Dintr-o familie veche din Mehadia. Om de un caracter dur, românesc.

Pop, matematici. Orăşean de viţă veche. Mic de stat, înfundat, parcă mereu gata de harţă. N-am reuşit niciodată să mă apropii de acest studiu rece. Cauza? Profesorul? Nu! Mai degrabă eu. Nu găseam nimic atractiv din valsul cifrelor. Îi plăcea să plaseze câte o glumă să mai destindă atmosfera. Într-un moment de astfel de apropiere, îmi pune întrebarea, oarecum nedumerit, de ce nu reuşesc să mă împac cu materia lui. Într-un moment de sinceritate totală, îi mărturisesc, cu naivitatea de copil, că am toată bunăvoinţa, dar că nu reuşesc să rămân treaz când mă apuc de matematici. Uneori, continui eu, când nu pot adormi, iau cartea de matematici în mâini şi ca prin farmec, închid ochii, frânt de oboseală. Toată clasa a râs cu poftă, pe socoteala mea, în timp ce eu aveam parte de o palmă grea, care mi-a îmbujorat obrajii. Era uşor predispus la palme, atunci când, dezarmat de neînţelegerea candidatului, nu găsea altă soluţie să-l repună pe linia de plutire. Elevul, la tabla neagră, ce nu mai vedea cifrele şi liniile încrucişate, aştepta salvarea. O palmă echivala cu nota de trecere: 5. Eu rareori am depăşit această limită tolerată. Când m-a văzut, a râs cu mare poftă.

- Şi eu, care ţineam mult să scot din tine un savant al cifrelor!

- Nu v-aţi înşelat, numai că cifrele le-am schimbat cu cuvinte mai grăitoare!

M-a îmbrăţişat, vădit mulţumit, urându-mi bun venit. Sufletul lui în aceste vremuri vibra cu aceeaşi emoţie.

Ion Costinescu, profesor de geografie şi poet în timpul liber. Colabora la diferite reviste, sub numele de Lucian Costin. O fire aparte, deasupra realităţilor, însă de o cultură vastă, pe care, rareori reuşea să o împărtăşească celorlalţi. Mi-a strâns mâna ca unui nou coleg. O formalitate, înainte de a se întoarce în lumea lui, poezia astrelor.

Cornel Otonoga, desemn. M-a recunoscut imediat. Un clin din ochi, prin care îmi da să înţeleg că ştie mai mult, dar preferă tăcerea complice.

Ciric Romulus, din Var, la 5 km de Caransebeş, profesor de fizică şi chimie. Între două generaţii, fără culoare, nici măcar naţională, angajat total studiului, străin parcă de ceea ce-l înconjoară.

Dumitru Cusma, muzica. Caransebeşan, cu un sentiment de mare îngrijorare. Român până în măduva oaselor, ca şi muzica, a doua lui viaţă.

Aproape toţi cei amintiţi au fost adânc atinşi de drama care a cuprins neamul întreg. Un caz, totuşi, rămâne neînţeles: Traian Topliceanu, profesor de limba română. Când am intrat în liceu, el era în clasa a opta. O valoare literară, un critic şi cercetător, cu o inteligenţă speculativă.

Neaoş grănicer, de pe valea Almăjului, şi-a găsit afinitate în doctrina marxistă sau ambiţia de a se afirma, acum, când multe locuri, spre vârful piramidei sociale, rămaseră vacante. Pleda tinerilor noua doctrină, cu o veleitate de savant dezbrăcat de evenimente. Avea clasele superioare şi aici răul comis era mai mare.

Mie mi s-au încredinţat clasele începătoare, Armaş Matei rezervându-şi cele mijlocii, iar Topliceanu trăgea concluziile.

Prevedeam o luptă strânsă, pentru a limita pagubele. Aveam de partea mea, dacă nu spiritul savant, avantajul de a putea sensibiliza sufletele tinere cu realităţi crude, pe care voi îndrăzni să le scot la suprafaţă, dar, mai ales, să trezesc reacţia mândriei româneşti în faţa internaţionalei iudeo-marxiste, contopită cu prezenţa armatelor roşii, care strivesc, cu fiecare zi, tot ce-i românesc. Aveam, apoi, acest curaj, de-a înfrunta pericolul, ce fiecare român îl simte pe pielea lui. Eu îmi făcusem socotelile, nu mai aveam nimic de pierdut atunci când mi-am oferit viaţa neamului meu. Eu eram un soldat pe linia de bătălie, el era remorca trupelor de ocupaţie, care-i sprijină poziţia.

Mai era un profesor de matematici, Baranoff, în jurul a 30 de ani, basarabean de origine, dar după cum sufixul «off» îl defineşte, rus în sentimente şi fapte. Îl voi regăsi în cursul anului şcolar 1946-1947, într-un proces de mare răsunet, care a zguduit din străfunduri viaţa liniştită a micului oraş de la poalele Carpaţilor bănăţeni. Comunist de avangardă. Dezastrul provocat de el, cu ajutorul partidului, n-a cunoscut echivalent în turpitudinea umană.

Ion Petraşcu, mai precis Petrasko, cum prefera să semneze, urmaşul bătrânului Ionescu, ajuns la limita de vârstă. Îl cunosc prea bine, pentru că am fost coleg de liceu cu el, timp de 8 ani de zile. Sentimentele lui înclinau, mai degrabă, dincolo de Tisa. Drama poporului român nu-l afecta prea mult.

Am lăsat la urmă, un alt profesor de matematici, bătrânul Gheorghe Noaghea, tatăl camaradului Virgil Noaghea, fostul meu coleg de clasă, asasinat, împreună cu Dorca Filon, Mităr Ion, Grama Iosif, Benec Constantin şi atâţia alţii, la Miercurea Ciucului.

Era foarte sever. Ținea ca fiecare să-şi facă partea de lucru. De când şi-a pierdut feciorul, în ochii lui nu mai apare lumina. Mereu sobru, mereu trist, plictisit, parcă, de viață. Băiatul lui nu i-a adus decât satisfacții. Mereu primul pe liceu, mereu plin de voință şi caracter. Când a cunoscut pe Horia Sima, profesorul lui, model de legionar, s-a angajat total, cu aceeaşi voință de a merge până la capăt. Dumnezeu i-a acceptat jertfa, oferită cu atâta putere. Tatăl nu s-a mai consolat de atunci şi poartă doliul în suflet, de şapte ani de zile. Când m-a văzut, toată viața fiului îi apare în față. Ştia totul din frământările noastre. Când mi-a strâns mâna, m-a privit în ochi adânc, cu o nostalgică înfrigurare. Nu mi-a spus nimic, dar în ochii lui am citit totul. Parcă voia să spună: pe voi nu vă mai opreşte nimeni, drumul vostru nu mai are întoarcere. Şi tu vei merge până la capăt. Durerea lui avea ceva nobil. Accepta totul cu tărie, ca un părinte, care a dat neamului lui tot ceea ce a iubit mai mult pe lume.

Aveam pentru el respect şi admirație ce ieşeau din comun şi care îmi dădea un sentiment de uşurare. Mai avea un fecior, Gheorghe şi două fete, dar… el a pierdut pe cel mai bun.

Iată colegii mei, surprinşi şi mulți dezorientați. În mijlocul lor mă simțeam tare, nu prin vreo calitate excepțională, care ar fi depăşit pe ale lor, ci mai mult prin echilibrul ce mi-l dădea credința şi conştiința clară că sunt în slujba neamului, atât timp cât voi continua pe acest drum. El îmi dădea încredere, curaj, să înfrunt greul cu mai multă tărie decât ei.

Aşa am început primul an şcolar, aşa am continuat lupta, sub o altă formă, pentru a salva ce se mai putea salva, sufletele tinere.

Răgazul nu mi-a fost de lungă durată. Curând devin un ghimpe prea jenant şi furtuna se va abate, înainte de vreme, peste tot zbuciumul meu.

LICEUL «TRAIAN DODA»

Numirea mea la liceul din Caransebeş a făcut repede turul oraşului. Dispărut de patru ani, căutat de aproape un an de toate poliţiile din ţară, eram o figură de curiozitate şi chiar de simpatie. Legenda în jurul meu s-a ţesut după imaginaţia fiecăruia, luând proporţii. Poliţia alimenta aceste zvonuri, îmbrăcându-mă în haina banditului de drumul mare, duşman periculos, care nu ezită să atace «paşnicii muncitori» şi să «pactizeze cu burghezia».

În mintea tineretului, aceste poveşti luau forma haiducului protejat de o mână nevăzută, pentru binele ce-l face celor nevoiaşi.

Ziua deschiderii anului şcolar. Zi de sărbătoare pentru mine. Unul din visurile mele s-a împlinit. Iată-mă în faţa elevilor, încredinţaţi mie pentru un an. Luni de dimineaţă, zi de septembrie, mă scol mai devreme ca de obicei. Azi, programul meu respiră o anumită importanţă. Încep o treabă neobişnuită, pe care o aştept de mulţi ani. Încep şcoala! Înainte de orele opt, sunt deja gata, în sala profesorilor. Mă cuprinde emoţia! Un fel de teamă amestecată cu o doză de curiozitate. Cum să încep? Să caut ceva la înălţimea momentului. Să le spun copiilor că de-acum să aibă încredere în mine. Că-i voi ajuta din toate puterile, să devină oameni, să devină buni români, să înveţe să-şi iubească ţara. S-o apere la nevoie, cum ar face-o pentru propria lor casă. Ideile se rostogolesc în mintea mea cu viteză.

Deodată, un sunet întors din trecut mă trezeşte din meditaţie şi mă readuce la realitate. Clopoţelul sună începutul cursurilor. Mecanic, apuc catalogul clasei I, clasă repartizată mie. Îl strâng sub braţ şi deschid uşa ce da în marele coridor. Elevii întârziaţi se grăbesc să intre în clasă înaintea profesorului. Urc scările şi mă trezesc în faţa uşii, care purta inscripţia: Clasa I. Deschid şi în momentul următor, o mare de capete se mişcă, în timp ce ochi curioşi mă măsoară de sus până jos. Clasa plină de copii între 10-12 ani. Mă opresc în faţa lor. Ezit un moment, apoi mă îndrept spre catedră. Înainte de a mă aşeza, invit copiii, cu un gest din cap, să ia loc. Deschid apoi catalogul, să-mi cunosc prietenii. În clipa următoare… Adam Romulus, Bălan Trandafir, Birtea Dănilă, Bira Vichentie… Colegii mei de odinioară îmi defilează înainte. Butiuc Constantin, Cioară Constantin… O tăcere profundă se aşterne în faţa mea. Un respect ascuns, aşteptând ceva…Arunc o

privire peste clasă şi apoi încep să strig nume. De astă dată reale. Cele de azi. Mă opresc o clipă şi întreb pe fiecare de unde vine. Deodată un nume cunoscut. Îl strig cu voce joasă, ca pentru mine, parcă să nu-l audă nimeni: Gheorghe Grozăvescu! Un copil firav se scoală în picioare, înclină capul şi răspunde «prezent».

- Bine, băiatule - îi spun - poţi să stai jos!

În minte îmi apare imaginea lui moş Dragu Grozăvescu, bunicul. Nu-mi venea să cred că totul se petrece la lumina zilei. Nepotul, care trăise tragedia bunicului, a venit acum la carte. La un moment dat, băiatul înalţă capul şi privirile noastre s-au încrucişat. Ochii lui blânzi căutau pe ai mei. Parcă voiau să mă liniştească. Secretul rămâne între noi, nimeni nu va afla nimic din toată această taină. El ştie să păstreze un secret, cu toată vârsta lui de copil.

Am terminat apelul. Majoritatea, ca odinioară, venea de la ţară. Câţi dintre ei vor ajunge până la capăt - mă întrebam. Închid catalogul, mă scol şi încep să mă plimb printre bănci. De aici, le adresez câteva cuvinte de bun venit şi îi îndemn la muncă.

- Eu sunt mai mare decât voi - le spun - aş putea spune, un frate mai mare, care a venit să vă înveţe lucruri frumoase, exprimate într-o limbă tot atât de frumoasă, limba noastră românească. Pentru asta, însă, vă cer să vă osteniţi, să aduceţi partea voastră de muncă. Nu va fi prea uşor, dar, împreună, vom face minuni. Nu vă sfiiţi dacă nu înţelegeţi ceva. Eu sunt aici pentru voi, să vă lămuresc şi să vă învăţ.

Mă ascultau cu atenţie, gata parcă să angajeze totul pentru reuşită. Aşa îi simţeam.

Pentru ca să-mi dau seama de nivelul lor, să ştiu de unde să încep, le propun o dictare scurtă, de vreo zece linii. La sfârşitul dictării trec în faţa fiecăruia, să văd rezultatul. Cu excepţia a doi-trei, din cei 40 de elevi, acceptabil, restul, o mare decepţie. În primul rând, pentru că unii dintre ei, au în mâini, pentru prima dată, un condei. La şcoala primară erau încă la tăbliţa cu creionul de piatră. Din ce cauză? Războiul, care a durat patru ani, mobilizase pe toţi bărbaţii din învăţământ. Erau sate lipsite total de învăţători. Preoţii se ocupau, după bunăvoinţa fiecăruia, cu instruirea copiilor. Rezultatele se văd acum.

În timp ce dictam, mă opream la câte unul, să văd cum se descurcă. Unii nu ştiau măcar să facă literele cu condeiul. În faţa acestei realităţi, am stabilit un program de urgenţă, care se apropia mai mult de clasele primare decât de liceu. Am ajuns până acolo, să iau mâna elevului într-a mea, pentru

a-l ajuta să facă o literă. Sarcina era grea. Aveam nevoie de multă voință, să trec cu bine examenul. După o lună de efort, dublat de al elevilor, am ajuns ca fiecare să poată scrie un text şi să-l citească fără prea multă bâlbâială.

- Nu vă descurajați - le spuneam, ajungem la un rezultat, pentru că nimic nu este imposibil acolo unde este voință.

Aveam în total 140 de elevi, repartizați în trei clase: Ia, Ib şi IIb. Cei care înțelegeau mai repede ajutau pe cei mai slabi. Adevărată muncă de albine. Celelalte clase nu erau mai fericite.

Prima joie din prima săptămână. Azi, o aştept pe mama să vină, cum venea când eram elev, în zilele de târg.

Clopoțelul sună pauza de orele nouă. Ies din clasa IIb şi mă îndrept spre sala profesorilor. Instinctiv arunc o privire spre treptele de la ieşire. Lume multă. Părinți, veniți de departe, să-şi vadă feciorii, după patru zile de şcoală. Printre ei desprind o siluetă. Slabă, măruntă, îmbrăcată toată în negru, până şi broboada de pe cap. Era mama. Mă priveşte lung. Nu îndrăzneşte să urce treptele, să mă întâmpine. Altădată, părinții se opreau pe trepte. Nu aveau voie să intre pe coridor, să se amestece cu elevii. Aceştia veneau la ei, să-i întâlnească. Cu o strângere de inimă, mă îndrept spre ieşire. Mă opresc în fața ei, o sărut. Ochii ei radiau o lumină clară, plină de înțelesuri. Parcă ar fi voit să spună, în timp ce mă strângea la piept: «E băiatul meu, nu mai e elev, s-a schimbat. Acum e profesor, numai eu am rămas ca atunci». Bucuria ei nu mai cunoştea margini. Şi-a aplecat capul pe umărul meu, în timp ce ochii îi lăcrimau de emoție. Dacă toate bucuriile s-ar plăti atât de scump… Şi totuşi ea nu cerea prea mult. Doar atât cât fiecare mamă are dreptul să ceară: să aibă aproape pe cel căruia i-a dat viață.

Traista îi era încărcată de bucate, ca pe vremuri, cu toate că acum îmi «câştigam» singur existența. De fapt, era un fel de a vorbi. Primeam 2.900.000 lei pe lună. Chiria, un milion de lei. Nu-mi mai rămânea mult pentru hrană şi îmbrăcăminte. Speranța rămânea tot acasă.

Locuință am găsit pe strada Liceului. O singură cameră, fără baie, nici toaletă. Mă spălam într-un lighean, cu apă de la fântână.

Dintre profesori, cei mai tineri, care trăiau numai din salariul lor, o duceau foarte greu. Cei mai în vârstă au mai pus deoparte, în vremuri mai bune. Preocupările imediate devin de-acum de ordin material. Nesiguranța zilei de mâine nu întârzie să se adauge lipsurilor alimentare. Majoritatea din corpul profesoral, oameni întregi, suportă cu demnitate. Alții, foarte puțini, caută să se plaseze, după circumstanțe, ca să nu fie surprinşi de evenimente. Astfel, profesorul Topliceanu, ros de ambiție, credea momentul potrivit să se

realizeze… Un altul, profesor de matematici, nume cu sufixul în «off», încearcă să introducă în şcoală noua doctrină, venită cu el din Răsărit. Replica celorlalți, foarte virulentă la început, se temperează pe măsură ce avertismentele, venite din afara şcolii, se intensifică. Discuțiile nu se desfăşurau la lumina zilei. Totul se petrecea în culise. Partidul începe recrutarea tinerilor, creând în prealabil climatul ademenitor. Întâlnirile între băieți şi fete, în case pregătite anume, pentru a se «cunoaşte» şi a se «împrieteni» se intensifică şi ele. Băuturile alcoolice erau elementul de atracție, cu toate urmările nefaste.

Disciplina se "liberalizează". E prima fază de a sustrage elevii din rigorile autorității şi protecției profesorilor şi aceasta se făcea îndemnați de partid. Unii dintre elevi, cei inițiați în aceste întâlniri nocturne, deveneau elementele care polarizau. Profesorii erau avertizați că problema disciplinei aparține de acum tineretului şi că s-a sfârşit cu trecutul. Disciplina a fost înlocuită cu "libertatea" individului. Adică, libertatea de a destrăma o ordine, o ierarhie stabilită cu atâta osteneală în trecut.

Asist la acest proces, fără să pot găsi un antidot. Colegii mei devin rezervați. La încercarea de a angaja discuții, constat înaintea mea oameni timorați. Desigur că avertismentele adresate celor mai hotărâți au avut oarecare efecte asupra unora dintre ei. O atmosferă foarte încărcată domnea, însă, în rândurile profesorilor. Luați separat, curajul le revine, dar, cum evenimentele evoluează brutal, treptat se instalează o tăcere semnificativă. Singurele arme rămâneau umorul şi satira, aceste supape de respirație ale românului în vremuri grele.

O scenă ridicolă îmi revine în minte adesea. Manifestările zilnice, provocate de partid, obligau pe cei ce căutau să se plaseze, să participe efectiv la acțiunile de stradă. Coloane de manifestanți defilau pe strada principală a oraşului, sub privirile curioase ale celor de pe margine. Consemnul era să se strige o lozincă oarecare. De ex. «Jos burghezia asasină» etc. La fiecare două rânduri de cetățeni, găseai purtători de panouri cu inscripții asemănătoare. Aceste panouri, făcute din scânduri de dimensiuni variind între un metru şi un metru şi jumătate, erau purtate deasupra capetelor mulțimii. Pentru a evita să fie recunoscuți de prieteni, aceşti doctrinari ambulanți îşi plecau capetele înapoia prăjinilor cu lozinci. Era unul din primele examene la care erau supuşi pretendenții la marxism. Era cea mai dură probă a umilinței, în fața acelora care, cu puțin înainte, îi respectau. Această poveste, hazlie în aparență, mi-a permis să mai descrețesc frunțile. Cel care trecea cu succes primul examen de acest fel, deci prima

treaptă ireversibilă, aluneca încet, dar sigur, spre compromisul de fond. Unii dintre ei simțeau tragedia, fără a putea însă a se sustrage consecințelor morale.

Mai rămâneau copiii, aceşti tineri, cu care voiam să împărtăşesc teama, dar şi speranța. Mi-am spus: Trebuie să mă apropii de ei, înainte ca germenul destructiv să-i desfigureze. Să-i ajut să judece singuri şi să reflecteze la soarta ce-i aşteaptă, dacă se lasă ademeniți. Neajunsul era că aceia pe care îi puteam apropia eu erau prea mici, prea necopți, să înțeleagă pericolul. Cei de vârsta judecății erau deja pe «mâini bune». Traian Topliceanu, marxistul ocazional, a pus mâna pe ei şi consecințele nu vor întârzia să se arate. Profesorul Topliceanu, care viza mai mult decât o catedră modestă, de limba română, într-un oraş nu mai puțin modest, ca al nostru, angajase o activitate extraşcolară care-i ocupa tot programul de la liceu.

Într-o dimineață, având o oră liberă, între orele 9 şi 10, directorul Stupariu mă roagă să înlocuiesc pe Topliceanu la ultima clasă. Abia mi-am reținut bucuria, evitând să-mi trădez nerăbdarea şi i-am promis să fac acest serviciu unui coleg reținut de alte «ocupații».

Îndată ce am auzit clopoțelul, anunțând începerea cursului, am luat catalogul şi m-am îndreptat cu paşi hotărâți spre casa celor mari. Un fapt îmi reține o clipă atenția. În ajun, în după amiază, fusesem la un match de footbal, pe stadionul oraşului. Erau mulți spectatori entuziaşti, chiar gălăgioşi, unii dintre ei. Mă găseam şi eu într-o grupă de astfel de susținători necondiționați ai echipei locale. La cea mai mică injustiție sau presupusă ca atare, din partea arbitrului, în contra favoritului nostru făceam un gol în jurul meu, cu vocea mea de tenor. Fără să-mi dau seama, câțiva tineri au alăturat elanul lor, plin de vigoare, elanului meu, formând astfel un ansamblu omogen şi eficace. Într-un cuvânt, am petrecut o după amiază plăcută, ca pe vremea când eram şi eu elev, fără griji. Aş fi uitat această scenă, dacă circumstanțele nu mi-ar fi amintit-o în condiții neaşteptate.

Mobilierul acestei clase diferea mult de celelalte. Băncile au fost înlocuite cu birouri individuale, completate de fotolii tapisate în piele. Catedra avea aspectul unui birou ministerial, cu un fotoliu larg, moale, ca în saloanele de recepție. Era clasa model Oxford, echipată de curând, să dea elevilor ultimului an de liceu o mică viziune despre felul în care vor fi primiți în cariera de mâine, o dată cu responsabilitățile care-i aşteaptă, de a conduce treburile publice. Aflasem de această schimbare, dar nu o văzusem încă.

Iată-mă deci în pragul uşii, ce mi se deschide. Ca la un semnal, elevii se ridică în picioare în faţa mea. Le răspund cu o înclinare de cap şi-i invit să se aşeze. Monitorul clasei se apropie de catedră, să anunţe absenţii. Reţin lista lor şi mă pregătesc să mă aşez şi eu. Nu ştiu de ce, dar, sau eram prea mic de statură, sau fotoliul era prea adânc, că în clipa următoare dispar în fotoliu. Doar capul îmi depăşea nivelul catedrei. Un fâşâit uşor, un râs reţinut al elevilor, mă face atent de poziţia puţin ridicolă în care mă găseam. Fără să mă precipit, sprijinit în coate, ies la suprafaţă şi mă îndrept spre clasă. Dar, cum o lovitură nu vine niciodată singură, o voce din fundul clasei, voind parcă să mă salveze din această delicată situaţie, încearcă o diversiune, care însă mă plasează într-o încurcătură mai mare.

- Domnule profesor - zice - v-a plăcut matchul de ieri?

Într-o frântură de secundă am sesizat momentul, care putea deveni dramatic. Tinerii de ieri, care strigau cu mine, nu erau alţii decât elevii din faţa mea. Dacă aş încerca să-mi impun autoritatea, care mi-o conferă funcţia, ar însemna să măresc ridicolul şi să mă pierd de-a binelea în faţa acelora pe care venisem să-i câştig.

- Matchul de ieri - replic eu - l-am trăit ca şi voi!

Apoi, timp de vreo zece minute le-am făcut un fel de reportaj, aproape pasionant al jocului, în fraze cât mai palpitante. Fără să mă opresc, alunec încet… «acum, însă, să ştergem praful, aşternut de secole peste cronicele noastre şi să le deschidem cu pioşenie. În ele zace graiul celor ce au făurit această mândră ţară pe care ne-au lăsat-o prin testament, să o păstrăm şi să o apărăm cu preţul vieţii noastre, ori de câte ori o pândeşte primejdia. Acest mesaj se adresează nouă, celor mai tineri, ca un ultim apel.

Nu auziţi voi oare vocea din străfunduri, care vibrează peste veacuri până la voi? Focul mistuie lanuri de aur, codrii Carpaţilor, ai Apusenilor şi mănoasele câmpii, azi încărcate de jale!»

Mă opresc din mers să-mi adun gândurile, căutând din ochi efectul pe care speram să-l obţin. În clasă era o linişte de rugăciune.

Le spuneam ceva nou? Nu! Încercam doar să-i apropii de tragedia care începea, să-i scutur din amorţeală, să le împărtăşesc cu pasiune responsabilitatea tinerilor, care sunt speranţa de azi şi mai ales de mâine. Să intuiască momentul cu sensibilitatea lor, să fie pătrunşi de gravitatea lui, înainte ca bolşevismul să le falsifice sufletul lor neîntinat.

Am vorbit într-o tăcere solemnă şi cu o sinceritate de spovedanie, mi-am deschis sufletul lor, cu un strigăt, prevestind primejdia care ne pândeşte ţara.

Era atât de scurtă o oră, ca să le destăinui tot ceea ce aveam pe suflet, să-i cunosc, să le pipăi pulsul şi să le apropii temerile pentru zilele care vin. Le-am vorbit deschis, ca de la om la om, considerând că este singura cale eficientă. Clopoţelul, însă, îmi întrerupe acţiunea începută şi cu ea firul invizibil care simţeam că se stabilise între noi.

Mă îndrept spre catedră să-mi iau catalogul şi mă pregătesc să plec. Ca la un semnal, se scoală toţi în picioare. Privesc peste marea de capete în semn de rămas bun. Ochii lor aţintiţi asupra mea grăiau mai mult decât ar fi putut spune. Am plecat cu regret, dar, parcă în acest moment, un fel de curaj, de solidaritate s-a născut între noi, cu o aceeaşi speranţă. Aveam impresia că nu mai eram străin pentru ei, că ceva adânc se legase, pentru ceea ce va să vie.

VIAȚA LA ȚARĂ

Afară agitație multă. În urma «intervenției» aliaților, s-au decis alegeri libere, pentru constituirea unui corp legislativ, care să reprezinte "fidel" opinia publică. Campania demarează cu elan, cu toate că alegerile nu vor avea loc decât în 19 noiembrie 1946.

Partidele ce-şi ziceau "istorice" au început tumultuos propaganda lor, aşa cum se făcea pe vremuri. Uitaseră însă că nu mai aveau jandarmii, elementul determinant de partea lor. În față aveau de astă dată grupe motorizate, care se deplasau cu mare uşurință, care ieşeau ca din pământ să-i împiedice de a lămuri alegătorii. Bătăuşi, agitatori înarmați, nu ezitau să atace oratorii şi să împrăştie auditoriul, semănând panică la orice adunare.

Presa era în întregime controlată de comuniști, care împiedicau pe adversari să-şi spună cuvântul sau punctul lor de vedere şi să denunțe agresiunea. Nesiguranța care domnea se amplifica de la căderea nopții, când puteai fi uşor ucis. Totuşi, poporul nu avea nevoie să fie lămurit asupra alegerii candidaților. Fiecare avea o singură idee: să voteze împotriva candidaților impuşi de cotropitor. Pentru ei, era singurul mijloc de a se opune anarhiei roşii.

Naționaliştii nu aveau dreptul să se prezinte, considerați dușmani ai poporului. Şi totuşi, spre ei se îndreptau atâtea speranțe în fața situației dramatice care se profila.

Partidele politice ne căutau să discute cu noi, modalitatea de a ne exprima, prin «vocea» lor, singura legală, singura admisă, deocamdată, de ocupant. Cu această ocazie, am întâlnit în mod discret pe şeful partidului național-țărănesc din localitate, d-l Nicolae Ştefănigă. De un optimism nejustificat, încerca să mă convingă că a sosit momentul să ne scăpăm de comuniști. Poporul era în întregime împotriva lor. În fața scrutinului vor fi obligați să se încline. «Maniu este chezăşia democrației şi a libertății, începe el pledoaria. Şi voi vă veți găsi locul în cadrul acestei noi orânduiri».

Eram total de acord cu el într-un singur punct: poporul era în întregime contra «partidului» adus la putere din afară, fără nici o tangență cu aspirațiile neamului nostru. Unde, însă, nu mai împărtăşeam optimismul lui, era uşurința cu care rezolva problema eliminării comuniştilor din viața publică.

Comuniştii, ajutaţi de organele de represiune sovietice, vor utiliza toate mijloacele pentru a falsifica expresia voinţei naţionale. Ruşii s-au instalat la noi pentru multă vreme şi instrumentul lor de executare rămâne partidulcomunist, expresia-forţă a ocupantului.

Greşeala sau, mai bine zis, ignoranţa totală a reprezentantului local al partidului naţional-ţărănesc, în ceea ce priveşte ţelul comunismului, era, că el îl considera ca pe un partid politic oarecare, pe care îl va obliga să se resemneze sub presiunea scrutinului. El nu cunoştea virulenţa şi cruzimea acestor elemente, ieşite din furgoanele armatei roşii şi habar nu avea de istoria revoluţiei bolşevice.

Am întâlnit apoi pe profesorul Matei Armaş, fostul meu director de liceu şi vechiul liberal, şi apoi pe şeful lor, Cornel Corneanu, fost ministru al agriculturii sub guvernarea lui Brătianu. Ei erau mai aproape de adevăr şi îngrijorarea lor era vădită. Salvarea noastră va impune multe jertfe, îmi spune el. Abia de acum va începe greul. Am vorbit mai deschis cu el, mai ales că-l vizitasem deja, într-o epocă în care riscul era mai mare pentru amândoi, după paraşutarea mea în ţară. El nu-şi făcea mari iluzii cu privire la rezultatul şi, deci, urmările alegerilor. Credea şi el că de acum se deschide o epocă de mari încercări pentru români. I-am împărtăşit poziţia noastră, de a împiedica cu orice preţ bolşevizarea ţării şi de a angaja cât mai mulţi români pe această linie, în acest efort.

- Ştiu că nu mai avem altă soluţie, afirmă el. Voi sunteţi tineri, iar eu la apusul vieţii, dar, din tot sufletul, vă urez curaj. Îndrăzniţi şi nu veţi fi singuri!

Poliţia, sub controlul comunist, era foarte activă. Acţiona cu ameninţări asupra celor mai duri şi prin promisiuni asupra celor mai căldicei. Astfel, rândurile celor hotărâţi se răresc din ce în ce mai mult. Propaganda electorală lua proporţii dramatice. La oraşe domina partidul, care nu ezita să recurgă la asasinate în contra acelora care i se opuneau. La sate rolurile erau puţin inversate. Efectele ameninţărilor nu aveau aceleaşi rezultate. La atacuri pe teren, se răspundea cu atacuri şi, nu rareori comuniştii renunţau să meargă mai departe.

Inflaţia galopantă, care atingea greu salariaţii oraşelor, se simţea mai puţin la sate, unde se mai găseau produse agricole pentru nevoile zilnice.

Nici satul meu n-a scăpat de această agitaţie. Partidul fiind inexistent, trimiteau grupuri motorizate de la oraş, pe care ţăranii le tratau cu ostilitate.

Sâmbătă dimineaţa am avut cursurile la liceu, iar după masă plec, ca de obicei, spre sat, să petrec duminica cu ai mei. Liniştea serii, apoi somnul şi

odihna nopții îmi răscoleau amintirile. Deodată, ca într-un vis, aud un cântec îndepărtat. Îl aud din ce în ce mai tare, ieşit din multe piepturi de bărbați. Era o melodie de jale. Se opresc în mijlocul străzii, în dreptul casei mele. Aprind lampa şi deschid obloanele, să văd ce se petrece. Un grup de tineri, prinşi de brațe ca la horă, se pregăteau să înceapă un alt cântec. Unul dintre ei dă tonul şi în clipa următoare răsună lent, duios, melodia:

Doamne nu mai da la mine,
Ce-ai dat codrului şi mie.
Codrului i-ai dat nuiele,
Mie mi-ai dat dor şi jele.
Codrului i-ai dat verdeață,
Mie doar o tristă viață!…

În condițiile acelea, nota de amărăciune lua nuanțe triste. Ies afară. În mijlocul lor, al feciorilor din satul meu, mă simțeam mai tare. În această comuniune afectivă, îmi vine pe buze o întrebare: dacă aş fi dat vieții mele un alt curs decât acela urmat până acum, aş avea în acest moment ceva comun cu ei? Viața mea, aşa cum am apucat-o eu, nu era pentru ei un refugiu? Omul, la răspântia destinului îşi găseşte semenul, să parcurgă o bucată de drum împreună, să nu fie singur, amenințat din toate părțile. Aşa căutam eu să-mi explic de ce s-au oprit în fața casei mele.

La sfârşitul cântecului, încă sub impresia melodiei, îmi vine o idee, pe care mă grăbesc să le-o împărtăşesc.

- Atâta frumusețe de cântec, îmbuiat în aceste voci, tot atât de frumoase, dacă le-am pune pe note, să rămână şi după noi? Mâine, cine ştie, poate nu vom mai fi pe aici. Eu, cel puțin, ştiu că nu voi avea parte să fiu mult timp printre voi!

În razele lunii, văd chipurile lor triste, mai triste parcă, decât cântecul însuşi.

Toți erau de acord cu mine, dar cum să o realizăm? Fostul meu profesor de muzică, azi coleg cu mine, Dimitrie Cusma, era toată speranța mea. Iubitor de folclor, cred că nu va refuza să vină până aici, să vadă ce s-ar putea face.

Le expun planul meu şi sunt cu toții de acord, chiar încântați. Odată treaba bine pusă la punct, reîncepem cântecul, să regăsim, de astă dată, o melodie împletită cu un sens. Aşa am cântat până în zori. Vecinii, treziți din somn, deschid ferestrele şi ne aplaudă. Curând strada întreagă participă cu noi la veselie, ca şi când ar fi o sărbătoare. Inimile toate băteau parcă aceeaşi măsură. Glasurile noastre, ca şi glasul clopotelor, se înălțau ca pentru

rugăciune spre Cel de Sus. Acest mănunchi de tineri avea un punct comun, constat eu: cântecul. Prin cântec mă voi apropia de ei, prin cântec şi în jurul lui, voi încerca să rezolv şi alte probleme, acelea care ne preocupă pe toți.

Atmosfera de presiune sufletească îşi caută o supapă de descărcare. Această supapă este cântecul. Mă frământă o idee. Dacă aş putea, prin cântec, să-i apropii de biserică? Biserica oferă cel mai solid echilibru interior, credința este singura capabilă să insufle curaj, pentru a rezista în contra atacurilor din afară.

Eram şi eu cântăreț la biserică, de când eram copil, dar nu cunoşteam notele muzicale, nu puteam deci să-i pregătesc pentru cor, ca să dea răspunsurile preotului la Liturghie. De aş reuşi să încheg un cor bisericesc, prin el, în lăcaşul sfânt, vor apropia şi pe Dumnezeu, singura speranță ce ne-a mai rămas.

Profesorul Cusma rămâne cheia succesului nostru. Cu acest gând, abia aştept ziua de luni dimineață, să-l văd. În adevăr, îl întâlnesc şi-i fac propunerea:

- Dta, care trăieşti numai pentru şi prin muzică, nu cred că poți rămâne indiferent la rugămintea mea, pe care o fac în numele tinerilor din satul meu. Am descoperit nişte voci de aur. Feciori tineri, voioşi şi plini de avânt. Nu vrei să vii cu mine să-i vezi şi să culegi adevăratul folclor, nefalsificat? Nu numai melodia, dar şi cuvintele ieşite din mintea şi sufletul lor, ar merita să fie colecționate şi cunoscute.

- I-am vorbit cu multă pasiune şi răspunsul lui nu a întârziat, spre bucuria mea. Curiozitatea şi dorința de a descoperi comori ascunse sau dragostea de folclor? Nu ştiu. Poate toate la un loc l-au determinat să accepte cu entuziasm propunerea mea.

Sâmbătă după amiază. Iată-ne porniți amândoi la țară.

Aşa a început un capitol, banal în aparență, dar care va lua curând proporții neaşteptate. Agitația mea însă nu trece neobservată. De câtva timp un nou «vecin » se instalează în casa de alături. Nu l-aş fi remarcat dacă proprietara locuinței mele nu mi-ar fi atras atenția asupra faptului că vecinul ei, pe care-l cunoştea bine, de ani de zile n-a închiriat niciodată, la nimeni, nici o parte din casa lui. Nedumerirea ei îmi trezeşte curiozitatea. Noul «chiriaş» era «basarabean» şi proaspăt funcționar la poliție. Stau deci la pândă, să văd dacă nu cumva această schimbare neaşteptată nu ar avea o legătură directă cu mine. Fereastra camerei noului «vecin» dădea spre uşa de intrare a locuinței mele. Eram cu atât mai îngrijorat, cu cât, nu de multă vreme, Spiru Blănaru, trecând prin oraş, s-a abătut pe la mine. Aşteptarea

mea n-a fost de lungă durată. Poarta casei mele se deschide şi o persoană intră în curte şi apoi bate la uşa mea. Era soţia vărului meu primar, care locuia în casa vecină mie. Observ cu atenţie prin perdeaua transparentă şi cu uşurinţă desprind un cap ce mişcă în spatele perdelei. Aceeaşi mişcare o observ la plecarea oaspetei mele. Câteodată… «întâmplător», ne întâlnim nas în nas, fiecare mergând spre treburile lui. Astfel mi-am dat seama că sunt supravegheat îndeaproape, mai ales după cursul meu, ţinut la cei mari, suplinind pe colegul meu Topliceanu.

Acordul încheiat de d-l Nicolae Pătraşcu, Secretarul general al Mişcării Legionare, începe să scârţâie. Previn pe Spiru Blănariu să nu mai vină la mine. Teama că prezenţa lui a fost semnalată şi că ar fi putut fi urmărit, până la el acasă, mă îngrijora. Pus astfel în observaţie, va trebui să evit ca oameni necunoscuţi de poliţie, din organizaţia noastră, să cadă în cursă. Nu puteam însă, nici să stau izolat. Starea aceasta de neutralizare nu se potrivea nici cu firea şi nici cu rostul meu aici.

Fără să trădez că aş fi observat ceva suspect, sunt foarte amabil cu vecinul meu, recent instalat, ca să-i spulber orice bănuială. Cu ochii în patru însă, continui să mişc, ca şi când nimic nu s-a întâmplat.

La liceu sunt din nou solicitat de către director, să înlocuiesc, de astă dată pe colegul meu de franceză, un tânăr profesor, ca şi mine, pe nume Belu. Mi se pare ciudat că trebuia să mă reîntorc la aceeaşi clasă unde am mai fost, clasa ultimă.

Elevii m-au primit cu o vădită bucurie. Să le vorbesc de literatura franceză, care nu-mi era necunoscută? Făcusem doar patru ani la Facultatea de Litere limba şi literatura franceză, cu profesorul Charles Drouet, bine cunoscut, în plus de cei opt ani la liceu. Sau - mă gândeam - să revin la ceea ce ne preocupa deopotrivă: tragedia neamului de azi. M-am lăsat dus de pasiune şi împreună cu elevii, am făcut o incursiune în trecutul zbuciumat de la 1848 şi lupta de eliberare naţională.

Ca odinioară, la liceul «Mihai Viteazul» din Capitală, sub privirile complice ale profesorului Murăraşu, am discutat adevăratul sens al acestei revoluţii, pur naţională şi nicidecum precursoare a materialismului ateu, cum o propagau «pedagogii» zilei.

M-am despărţit de elevi cu o strângere de inimă. Parcă era o simfonie neterminată şi pentru ei şi pentru mine. Mă întrebam dacă mi se va mai da ocazia să le mai vorbesc.

Cu gândul la ei, mă întorc la clasele mele, la cei mai tineri, mult prea tineri ca să perceapă primejdia. Şi totuşi şi ei aveau nevoie de cunoaştere, după puterile lor.

Sâmbătă după amiază, împreună cu profesorul Cusma, pornim spre Petroşnița, unde ne aşteptau feciorii mei. Când am ajuns, casa mea era deja plină. Fără să pierdem timp, Cusma scoate vioara şi dă tonul. Primul care începe să cânte era Moise, de pe ulița Lungă. Avea cel mai frumos glas.

- Măi Moise - intervin eu - cântă ca şi când ai fi singur, din toată inima!

Timid la început, se lasă cuprins de melodie ca de un dor fierbinte. La sfârşitul cântecului, privirile lui rămân pe undeva departe. Îl trezeşte vocea lui Cusma şi el vădit impresionat.

- Acum aş dori să-l pun pe note. Te rog să-l cânți mai rar şi pe bucăți! îi spune Cusma.

După ce l-a terminat de scris, Cusma ia vioara şi-l încearcă. Îi mai face câteva corecturi şi apoi trece la al doilea, la al treilea… În seara asta, a cules vreo zece cântece, complet necunoscute lui. Era fericit ca un copil. Folclorul lui se îmbogățise cu câteva perle rare.

Ne-a prins pe toți miezul nopții, unii mai încântați decât alții. Apoi l-am însoțit cu toții până la gară.

De acum drumurile noastre se încrucişau. El aproape de muzica lui, eu aproape de ei, uniți într-o singură perspectivă.

Sâmbetele următoare, profesorul Cusma îşi completează caietul de culegeri folclorice. Dar acum? Nu ne vom opri, odată realizată prima intenție. Revin la atac şi-i destăinui o nouă fază a începutului nostru, invocând vocile minunate ale acestor băieți şi bunăvoința lor de a realiza ceva frumos.

Prima mea dorință era corul. Mai întâi, la biserică, apoi vom vedea, după evoluția timpului. Mă gândeam chiar să pregătesc cu ei o piesă de teatru, care să fie jucată în public. Pentru această treabă, îmi ofer eu, cu drag, contribuția.

După o recoltă atât de bogată, profesorul Cusma se simțea parcă îndatorat cu un efort în plus, însoțit şi de plăcerea maestrului, în continuă căutare de împlinire. Apoi, realizarea unui cor, cu astfel de voci, era pentru el o pasiune.

A acceptat sugestia mea, mai ales că se legase şi el de aceşti tineri, iar feciorii îi răspundeau cu aceeaşi simpatie. Se formase astfel o legătură trainică între noi toți.

Le-am comunicat feciorilor planul nostru. Entuziasmul lor avea explicație şi prin tinerețea lor, plină de energie. S-au prezentat 25 de băieți, între 18 şi 24 de ani, fiecare cu voce frumoasă. În acest moment, în mintea mea, se înfiripa o altă idee, care ia proporții. Corul va crea această solidaritate, susceptibilă să afecteze şi probleme mai grave, care privesc ziua de mâine.

Acest cor va cânta în biserică, în fiecare duminică, în fața altarului, unde credincioşii caută să se apropie de Dumnezeu, să-i ceară să le dea curaj, să nu-i abandoneze. În biserică, în fața icoanei, marxismul ateu nu va prinde. Acolo unde are lăcaş, a tot Binefăcătorul, diavolul nu va mai putea pătrunde. Aşa speram eu, să apropii tot satul, cu cele 1300 de suflete, de biserică şi în mijlocul ei, să construim o fortăreață. Apoi, din sat în sat, să lărgim frontul crucii.

Voiam să pregătesc şi piese de teatru, jucate de tineri țărani, pentru țărani, în graiul şi tălmăcirea lor. Pentru a sensibiliza opinia publică, nu lipseau subiectele. Ş-apoi, vom căuta altele, izvorâte din tragedia de fiecare zi, alături de legendele cu haiducii care luptă contra străinului, pentru a apăra pe cei spoliați, adaptate şi ele vremurilor pe care le trăim. Tudor, Horia, Cloşca şi Crişan, Avram Iancu, erau eroii atât de apropiați spiritului insurecționar.

Ne-am propus ca prima reprezentație să fie dată în satul nostru, apoi, pe rând, în satele vecine, cât ne vor ține puterile şi ne va îngădui stăpânirea.

Dimineața, la liturghie, corul va da răspunsurile preotului, iar după masă, piesă de teatru, acompaniată de cântece şi dansuri. Într-un cuvânt, o zi cu adevărat românească, unde românul este stăpân la el acasă.

Aveam toți mult entuziasm, ignorând realitatea pe care o trăiam. Am raționat ca nişte copii, care mai visau încă timpurile frumoase. Adevărul era că naivitatea noastră dădea acțiunilor proiectate un anumit farmec, o atracție irezistibilă. Ne-am aşezat toți pe muncă, hotărâți să ducem la bun sfârşit această pretențioasă idee.

Profesorul Cusma intră total în combinația noastră. De două ori pe săptămână, luam trenul de la halta Teiuş, situată la vreo patru km de oraş, până la halta Petroşnița, 12 km mai departe. De aici, pe jos, încă doi km, uneori prin ploaie, vânt, pe întunericul nopții.

Voiam cu orice preț să inaugurăm de Crăciun corul nostru. Ne mai rămâneau două luni. Feciorii mei nu cunoşteau deloc notele, totul se făcea pe «ureche». Cum însă erau plini de voință, ca să arate de ce sunt capabili, se adunau în fiecare seară, după plecarea noastră şi repetau, până ce toți

ajungeau să învețe melodia, îndemnați, cei mai greoi, de către cei mai înzestrați. Mai greu a fost pe patru voci, dar cu osteneală, rezultatele n-au întârziat să se arate, spre surprinderea şi bucuria tuturora.

Iarna timpurie se aşterne peste luncă. Zăpada ne îngreuiază drumul. După o seară bine împlinită, luam ultimul tren, după miezul nopții, după un marş forțat de doi km, prin zăpadă, care depăşea pe alocuri 50 de cm de grosime. De la halta Teiuş, încă cei patru km ajungem acasă, epuizați.

Cu toate obstacolele ce le întâmpinam, fiecare dintre noi îşi urmăreşte obiectivul fixat. Cusma, artistul, eu cu dorul de luptă pe tărâm nou, paşnic, dar cu un țel bine definit, iar feciorii din sat, cu bucuria lor de a se afirma acolo unde glasul şi sufletul lor le îngăduia: să-şi exprime păsul prin melodie şi să facă să vibreze toate coardele sensibilității lor.

Aşa am dus-o până la Crăciun, într-un efort continuu. Pentru noi, sărbătorile Naşterii, de anul acesta, aveau şi o altă semnificație. În rugăciunile noastre melodioase, am pus speranța să înduplecăm pe cel de Sus, să ne dea curaj, inimă tare şi puterea de a înfrunta toate necazurile şi atâtea ostilități.

În țară, agitație mare: alegerile generale. Toate partidele «istorice» pregătesc campania electorală, după metoda veche: «Noi suntem mai buni decât ceilalți». Azi, însă, aveam ceva în plus: situația tragică în care se găsea țara. Ei credeau că fiind «singura chezăşie» a zilei de mâine, românii nu vor vota pentru comunişti, socialişti sau orice grupare care ar purcede din Karl Marx. Lupta se va da, deci, nu între comunişti şi ceilalți, ci între țărănişti şi liberali. Cam aşa rezulta din campania lor. Legionarii erau scoşi din competiție. Ei nu aveau nici un drept în țara asta, ca şi în trecut, pentru că nu arborau drapelul de…«democrați». Ne-a mai rămas doar dreptul de vot. Înainte de a ni se cere acest vot, cu promisiunea de a fi reprezentanți în Parlamentul țării, prin «procură», noi am oferit concursul nostru acestor partide «istorice», pentru a marca opoziția fermă unui regim de ocupație străină.

În acest scop, am cerut d-lui Armaş Matei să-mi mijlocească o întâlnire cu bătrânul Cornel Corneanu, căruia i-am expus poziția noastră. În pledoaria mea, îndemnam pe prietenii şi camarazii noştri să voteze, fie pe liberali, fie pe țărănişti, dar nicidecum un partid antiromânesc. Lăsam deci latitudinea fiecăruia să se pronunțe, după împrejurări, pentru unul din cele două partide.

- Domnule ministru (pentru că a fost ministru al agriculturii sub una din guvernările liberale), mă adresez eu, o facem pentru că ne găsim pe un front comun: lupta împotriva comunismului. Cum Dvs., prin aleşii de mâine, veți

putea combate oficial regimul, noi, prin aportul prietenilor şi camarazilor noştri, vă întărim această poziţie, pentru ca să dăm lupta cu mai multe şanse de reuşită şi mai ales, că aveţi de răscumpărat un mare păcat istoric. Cred că în acest sens încrederea noastră nu va suferi nici o dezmințire.

- Vă mulțumesc - îmi răspunde el - în numele prietenilor mei, pentru această ofertă deschisă. Aş fi dorit ca voi, care aţi jertfit atât de mult pentru neamul acesta, să fiţi alături de noi, pe o treaptă de egalitate. Azi, lupta este a tuturora. Efortul comun este necesar, pentru a scăpa ţara de pericolul prin care trece!

- Domnule ministru, vă mărturisesc că noi nu credem că scrutinul, oricât de favorabil ar fi el, va putea schimba cu ceva soarta care ne aşteaptă. Aş înclina chiar să afirm că de acum trebuie să ne aşteptăm la mai rău. Speranța unică, ultima, rămâne tot în noi înşine. Să ne facem socotelile, cei hotărâți, pentru că timpul nu-i departe când va trebui să dezgropăm din nou armele, să ne apărăm viaţa şi pământul strămoşilor!

- Ştiu prea bine, dragul meu, că vom ajunge acolo. Regret numai că anii şi sănătatea nu-mi mai permit să fiu de vreun ajutor. Voi sfătui prietenii mei să nu se lase adormiți şi să fie vigilenți. Sufletul meu tot va fi alături de voi tinerii şi alături de toți aceia care mai au ceva de dat pentru ţara noastră, greu încercată! Ştiam bine că el simțea ca noi, mai de mult.

Mi-a strâns mâna, cu ochii duşi parcă departe. Spre trecutul pierdut sau înspre viitorul întunecat?

L-am părăsit cu o strângere de inimă. Mă întrebam dacă va mai apuca ceasul când goarna va suna apelul.

A doua zi, procedez la fel cu şeful ţărăniştilor, avocatul Nicolae Ştefănigă, fost coleg de liceu cu vreo patru ani mai în vârstă ca mine, în prezența avocatului Ilie Ponoran, ajutorul lui, la fel coleg de liceu cu mine.

Le-am prezentat aceeaşi propunere, accentuând mai mult asupra împrejurărilor care ne-au determinat la această atitudine.

- Foarte bine ai făcut, frate Verca - îmi răspunde el, aşa vă puteți şi voi exprima prin noi şi, crede-mă, nu o veți regreta. E ora decisivă! Ţara toată este cu noi. Îi vom mătura ca pe nişte gunoaie. Până şi aliații noştri vor rămâne uimiți să constate această unanimitate împotriva comuniştilor.

L-am lăsat să vorbească. Era înflăcărat. Se vedea parcă la bară, apărând inocența unui răufăcător. Rămăsese un agent electoral de cea mai autentică speță. Pentru el, lupta se dădea să se cucerească puterea de către acel partid care prezintă programul cel mai ademenitor, unde soarta neamului parcă nu mai era în joc.

- Cât n-aş dori să împărtăşesc optimismul d-tale. Comunismul, în această optică, n-ar fi decât un partid politic, ca oricare altul. Nu! El este mult mai mult. Pentru a şti însă, ar trebui să-l cunoşti mai bine, în decursul istoriei sale. El este negarea oricărei valori umane. În spatele lui stă colosul bolşevic. Nu avem în faţă un partid comunist român, cu cele câteva sute de membri, ci internaţionala roşie, care a pornit lupta de destrămare a civilizaţiei creştine. Poporul nostru se găseşte într-un pericol de moarte. A rămas singur, părăsit de «prietenii» de ieri, ei înşişi neputincioşi.

- Îmi place cum vorbeşti, replică el, cu un aer de atotştiutor. Păcat că nu aveţi dreptul să vă manifestaţi. Să ştii, că, alături de noi, vei putea să te afirmi. Avem nevoie de tineri curajoşi şi bine pregătiţi!

- Îmi faci o mare cinste! Crede-mă, curând se vor limpezi apele! Ţara va avea nevoie, nu de oameni «bine pregătiţi», ci de oameni hotărâţi, care să-şi pună pielea la bătaie.

- Nu fi pesimist! Vei vedea! Totul se va aranja! Acuma, dacă vei avea nevoie de ceva, nu ezita să vii să mă vezi. Vei fi întotdeauna bine primit.

Nu i-am mai răspuns. Eram îngrozit de atâta naivitate, vecină cu inconştienţa. Dacă ierarhia partidului, toţi vor gândi ca el, atunci drama ţării va fi sigură şi totală. Să dea Dumnezeu să se trezească, înainte de a nu fi prea târziu.

Ajungem la 19 noiembrie 1946. O zi decisivă. Mulţimea se înghesuia spre birourile de vot, să-şi depună mai repede protestul împotriva unei stări devenite insuportabilă. Aceasta era semnificaţia votului. Agitaţie în toate taberele. Fiecare partid îşi mobilizase forţele pentru a obţine decizia cea mai favorabilă. După atmosfera generală, nu mai încăpea nici o îndoială, că partidul comunist nu putea depăşi 5% din sufragiile exprimate.

Spre seară, spiritele se încălzesc, pe măsură ce se apropia despuierea scrutinelor. La ora închiderii birourilor de votare, grupuri, grupuri, încercuiau localul, împinşi de nerăbdarea de a cunoaşte rezultatul. Partidul comunist mobilizase elemente înarmate pentru a împrăştia lumea. Se trag focuri în aer, pentru a intimida mulţimea. Apoi, bande de bătăuşi se năpustesc din mai multe părţi peste paşnicii spectatori. La puţin timp, piaţa era… degajată.

Comuniştii rămân singurii stăpâni, sfidând cu cinism pe cei care ar mai îndrăzni să-i mai înfrunte. Şi, pentru a menţine «ordinea», echipe de câte 5-6 inşi înarmaţi patrulează pe străzile oraşului, să impună «disciplina». Strada, care începea din piaţa oraşului, spre podul Sebeşului, era astfel controlată de

bande armate, care porneau de la sediul partidului, instalat în primele clădiri, din strada principală.

Deodată se aud focuri de armă automată, care se apropiau din ce în ce mai mult de centru. Grupurile de comunişti, semeţi şi «viteji», goneau cât le goneau picioarele, pe strada mare, spre sediul partidului. În câteva clipe, strada se goleşte. Nimeni nu mai îndrăzneşte să scoată capul afară. Comuniştii, îngrămădiţi la sediul lor, vociferau înăuntru, dar unul nu se încumeta să iasă afară, să vadă ce se petrece. Liniştea reinstalată, după o oră de aşteptare, curajul le revine. Câte unul, câte unul, apare în stradă, cu pistolul în mână, întins spre inamicul invizibil.

Şeful lor, un «basarabean», îndemna «trupa» să înainteze. Observând că nimic nu mai trădează prezenţa «inamicului» prin apropiere, se aventurează până la răscrucea străzii lui Cârpanu, vreo 100 de metri mai departe, stradă care duce spre Potoc, de unde se părea că ar fi venit focurile de armă automată. Îi aud vociferând: Să punem mâna pe ei, bande de burghezi, care atacă oameni «paşnici»! Reacţiunea scoate capul! Să fie striviţi, fără milă!

În momentul următor, însă, alte rafale spintecă noaptea, în direcţia «luptătorilor» prea curajoşi. Unii pe burtă, alţii lipiţi de pereţi, se debarasează repede de arme, să poată fugi mai uşor. O spaimă de nedescris pusese stăpânire pe toţi. Un mic răgaz de linişte le permite să fugă până la cotitura străzii, unde, respirând oleacă, se reculeg, înainte de a fugi mai departe spre «fortăreaţa » partidului. Focurile de armă reîncep şi curând se trage chiar spre sediul partidului. Apoi, din nou se aşterne o linişte adâncă. Doar câteva rafale spre centru mai tulbură, la intervale, o linişte aparentă.

Totul începuse pe la orele 10 seara. Primii «supravieţuitori» apar în uşa sediului abia pe la orele unu din noapte. În popor se zice că prudenţa este mama înţelepciunii. Niciodată această zicală nu şi-ar fi putut găsi o mai nimerită aplicare.

Puţin timp după «restabilirea» ordinii, ies şi eu pe stradă, cu profesorul Petre Hamat, treziţi din somn de focurile de armă, să aflăm ce se întâmplă. Şeful partidului, un alt «basarabean», ieşise şi el din «cazemată» şi urla cât îl ţineau puterile contra îndrăznelii fără de pereche a reacţiunii, care a tras ultimele focuri, înainte de a se stinge.

- Dar cine a mai îndrăznit să facă şi asta? îl întreb eu mirat.

- Nu e greu de ghicit. Ţărăniştii, liberalii…dar vor plăti-o scump!

Curajul lui ar fi părut aievea dacă, din când în când, nu şi-ar fi rotit capul, să prevină o nouă surpriză. Nu se ştie…Ş-apoi, vom vedea mâine mai clar, la lumina zilei. Acum, toate pisicile sunt negre.

Aşteptarea noastră de a afla rezultatul alegerilor a fost zadarnică. S-au pus sigilii pe urne, pentru siguranță, rezultatele vor fi cunoscute mai târziu. Am aflat a doua zi că la sate, lucrurile s-au petrecut altfel decât la oraş. Încercări de a înlocui urnele noi, cu altele, pregătite din vreme, s-au soldat cu bătăi zdravene pentru infractori. Coaste rupte, capete sparte…iată primele rezultate. La Vălişoara, Anderca, socrul lui Tibi Lazăr, profesor în acelaşi liceu cu mine, s-a opus cu forța la substituirea urnei. A doua zi, poliția s-a prezentat la domiciliul său, să-l ridice, pentru «violență», contra…«voinței poporului». A scăpat ca prin minune, dar a luat drumul codrului. Ca el, mulți alții, din: Teregova, Domaşnea, Valea Bolvaşniței şi pe toată valea Timişului, până la Orşova, pe satele de munte. Spiru Blănaru îmi trimite un curier cu detalii asupra desfăşurării scrutinului în toată regiunea.

Elemente scoase din luptă! Putea însă cineva să împiedice o reacție, împotriva unui act atât de grav, în fața tuturor cetățenilor lipsiți de grai? Atâta îndrăzneală nu atrăgea cu sine o laşitate de acelaşi nivel sau un răspuns mai categoric, dat de țara întreagă. «O palmă de fier peste buza obraznică», cum spunea Căpitanul.

Rezultatul alegerilor a fost comunicat abia după trei zile, timp necesar pentru măsluirea lor. Consternarea a fost totală. Frontul partidelor "democrate", care cuprindea: Partidul comunist, Frontul plugarilor şi Partidul socialist disident, al lui Voinea, obține 95%, iar țărăniştii, liberalii şi socialiştii lui Titel Petrescu, numai 5%. Reacțiunea partidelor «istorice», s-a rezumat la un protest, adresat aliaților, printre care şi Rusiei sovietice, care fusese delegată de celelalte Puteri să asigure desfăşurarea «liberă» a acestei consultări, când ea însăşi a organizat frauda. Rusia asigură pe foştii ei aliați că totul a decurs în cea mai legală ordine, fără nici o imixtiune din afară, în treburile unei țări «independente».

Lupul se limitase doar la o piele, de fiecare oaie.

Părăsiți de toți, abandonați de «prietenii» occidentali, lăsați la discreția Rusiei sovietice, iată la ce era normal să se aştepte, cei ce au vândut armata română comunismului, după ce au complotat cu el, de totdeauna şi azi au pecetluit soarta unui neam întreg, condamnat robiei. Îşi vor da seama acum, în ultimul ceas, de proporția dezastrului care s-a abătut asupra poporului român cu atâta uşurință? Dacă, în conştiința, în mintea lor, a mai rămas o fărâmă de onoare, să o afirme acum, cu arma în mână.

Am revăzut pe şeful partidului țărănesc, pe avocatul Nicolae Ştefănigă.

- N-aş fi crezut niciodată că vom fi înşelați în mod atât de ordinar! îşi exprimă el revolta.

- Dar acum ce aveți de gând să faceți? Cum veți reacționa?

- Vom protesta peste tot. Națiunile Unite trebuie să sesizeze şi să intervină!…

- Dar dacă am rămas singuri, ce ne mai rămâne de făcut?

- Nu pot accepta această ipoteză!

Aveam în fața mea un avocat care a pierdut un proces înainte de a începe să-l pledeze. Nu prevăzuse o alternativă, aceea a eşecului.

De acum evenimentele se precipită. Guvernul, cu organele lui de execuție, a început arestările şefilor, responsabili pe județe, plăşi şi chiar a membrilor mai importanți de pe sate. Închisorile încep să se umple, încetul cu încetul, cu foştii colaboratori de ieri, deveniți azi jenanți. Ştefănigă şi grupul lui, apoi liberalii, au gustat pentru prima dată arpacaşul închisorilor. Familii obişnuite cu abundența, pacea, prosperitatea, tremură acum, pentru bunăstarea pe care o vor pierde. Pe vremea când în alte familii şi căminuri, de ani de zile, n-a mai fost sărbătoare, ei huzureau, indiferenți la durerea celor mulți.

După două săptămâni, primii cocori se întorc la vetrele lor. Ca din întâmplare, cei care au cedat mai repede au fost tocmai aceia care au fost chemați să îndrume oamenii mai simpli. Ştefănigă şi grupul lui de comandă care nu avea o soluție în rezervă, în caz de eşec, a găsit una. După numai 14 zile de «lipsuri» şi «constrângeri», au preferat să-şi schimbe vesta. Poarta închisorii li s-a deschis, să-şi regăsească familiile îngrijorate.

Oamenii de onoare din toate partidele au rămas în dosul gratiilor, ani mulți şi grei. Ei abia acum şi-au deschis ochii. La îndemnul şefilor de a-i urma în compromis, că, adică, nu ar mai avea nici o rațiune de a se agăța de o poziție depăşită de evenimente, au răspuns cu un scuipat în ochi. Scene într-adevăr penibile s-au consumat între patru ziduri şi câteva perechi de ochi. Toate acestea au fost scoase la iveală de către familiile celor rămaşi pe poziții. Abia acum şi-au dat seama că au fost mințiți şi până la urmă şi trădați.

Pe Corneanu nu l-au arestat. Era paralizat şi aproape de sfârşit. L-am mai văzut o singură dată. Tristețea lui era imensă. În el se năruise o lume întreagă. A închis ochii înainte de apocalips.

L-am văzut apoi şi pe avocatul Novăcescu, fostul primar al oraşului, vechiul liberal, la nunta feciorului lui Nicolae Cristoi. Era obiceiul ca, în timpul mesei, să vorbească primarul, în câteva cuvinte adresate tinerilor miri. Un moment de tăcere. Se scoală primarul şi anunță cu glas tare: vorbeşte naşul! Naşul eram eu. Un moment surprins, va trebui să vorbesc. Mă ridic în

picioare şi arunc o privire peste mese. Vreo sută de perechi de ochi se îndreaptă spre mine, curioşi.

- Dragi tineri! rostesc eu încet, dacă până acuma, orice greşeli, pe care le-ați comis, au fost iertate de părinți, care au avut pe umerii lor toată sarcina, de acum încolo vă aşteaptă un judecător mult mai sever, care nu iartă nimic. Acest judecător este viața. Orice pas greşit se plăteşte iar câteodată foarte scump. Priviți bine înainte de a face un pas, să nu greşiți calea cea justă, calea onoarei, a iubirii între voi, a iubirii părinților, a neamului nostru greu încercat. În familie să găsiți puterea şi curajul necesar, pentru a învinge obstacolele ce vă vor ieşi în cale. Nu lăsați căminul pustiu. Dați-i viață din viața voastră. Priviți în jurul hotarelor noastre. Sunt neamuri care ne jinduiesc pământul. Pentru a-l păstra întreg, aşa cum l-am primit prin legământ, din strămoşi, trebuie să fim tari, hotărâți, să-l umplem cu vlăstare din carnea şi sângele nostru, pentru ca duşmanul să aibă în față piepturi româneşti, gata să-l apere. Pământul părinților, al lor este, al nostru, pentru vecie. Trăim vremuri de restriște. În mâinile tinere stă speranța zilei de mâine. Fiți demni, fiți mândri, de a fi început viața acum, când neamul sângeră. Acest neam vă va cere, poate, să-i dați ceea ce aveți mai bun pentru supraviețuirea lui.

La sfârşitul improvizației mele, aplauze puternice au inundat sala. Primarul Novăcescu se apropie de mine şi mă îmbrățişează.

Au ghicit toți ceea ce voiam să spun. Mai mult! Nu se aşteptau să vorbesc de altceva. Momentul alegerilor a aruncat în umbră alte preocupări.

La şcoală mă ataşez din ce în ce mai mult de tinerii mei. În scurt timp, toți au reuşit, după efort şi persistență, să scrie cu un condei. Învățau chiar şi poezii. Alegerea nu era greu de făcut. Literatura noastră este izvor de inspirație, din frământările noastre istorice, în lupta permanentă de a supraviețui. Ea oferea imagini superbe. Eminescu, cea mai sublimă figură a geniului românesc, era unul din cei mai potriviți timpurilor în care trăim. Cei care atingeau vârsta de 12-13 ani se regăseau în: «Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie. Țara mea de glorii, țara mea de dor…», şi se întreceau toți să o declame, cu intonații şi gesturi care spuneau mult. Le explic împrejurările istorice care au inspirat poetul. Dragostea nețărmurită pentru țara lui, amenințată de duşmanul de totdeauna, din Răsărit, în însăşi ființa ei, l-au făcut să o cânte în versuri nemuritoare, cu atâta măiestrie, cu atâta dor, crescută în sufletul lui, ca un lăstar, din tulpina mamă.

- Să vă iubiți şi voi această mândră țară, precum iubiți satul, casa părintească, de unde ați plecat. Să o iubiți şi să o apărați atunci când duşmanul o amenință.

Mă ascultau cu multă atenție, dar gândul le era la casa lor, la satul lor, la satul unde fiecare a lăsat părinți, frați, surori, prietenii de joacă, care se găseau în mare pericol. Năvălitorul era peste tot, să fure avutul agonisit de noi. Căutau peste tot băutură şi odată amețiți, nimic nu-i mai oprea să ucidă. Nebunia stepei. A doua zi, ziarele oficiale vor anunța din nou: «în comuna…s-au găsit două, trei, patru, zece persoane, ucise de necunoscuți, pentru motive necunoscute». Un ghimpe rămânea înfipt în sufletul lor tânăr şi va rămâne aşa ani, până vor putea răspunde în felul lor. Tragediile nu se uită, ele se gravează în minte la toate vârstele şi mai ales la copii.

Îmi dădeam seama că începeau să aibă încredere în mine. Ne împrietenim mai mult, ne cunoaştem mai bine, ne apropiem unii de alții, ne pregăteam pentru vremuri grele.

Noiembrie! Două luni deja. Totul îmi părea ca un vis, dacă un fapt neprevăzut nu m-ar fi trezit la realitate. Nu eram decât un condamnat sursitar.

Eram în clasa II B. Orele 9 dimineața, comentam elevilor poezia lui Coşbuc «Iarna pe uliță». Un țăcănit în uşă îmi întrerupe lecția. În clipa următoare, figura speriată a directorului Stuparu apare în prag. Se apropie de mine şi, în şoaptă, îmi cere să vin imediat la direcțiune, unde mă aşteaptă doi comisari de poliție. Tresar puțin, dar îmi stăpânesc emoția în fața elevilor.

- Voi veni - îi răspund eu - dar numai după ce voi termina ora, d-le director!

N-a insistat mai mult, dar vedeam în ochii lui teama de complicații.

«Iarna pe uliță» rămâne, pentru mine, ultima clipă când voi sta de vorbă cu tinerii mei elevi, presimțeam eu.

Copiii au simțit ceva sau figura mea a trădat emoția, pentru că, dintr-o dată, clasa a început să se agite. Le-am observat ochii fixați asupra mea, îngrijorați, voind parcă să-mi dea curaj. Clopoțelul mă salvează dintr-o situație incomodă. Iau catalogul şi mă îndrept spre uşă. La un semn sunt toți în picioare, gata să răspundă, parcă, la un apel.

Afară, coridorul era plin de elevi. Toți se înghesuiau pe parcursul meu, până la direcțiune. Erau deja la curent de cele ce se petreceau. O mobilizare instinctivă a grupat pe cei 800 de elevi, într-un singur gest, gata să intre în acțiune, dacă împrejurările ar fi cerut-o.

Pentru prima dată, poliția intră în incinta şcolii, să aresteze un profesor în exercițiul funcțiunii, sfidând orice respect pentru om şi instituția de educație. Această imunitate tradițională era călcată în picioare.

Cu greu reuşesc să-mi fac drum până la direcțiune, unde mă aşteptau cei doi comisari.

Intru. Îi găsesc aşteptându-mă. M-au interpelat imediat.

- Domnule Verca, vă rugăm să ne însoțiți până la comisariat, pentru o simplă formalitate!

- Dar ce atâta grabă, îi întreb eu. Nu se putea îndeplini această «formalitate» în afara şcolii? Dacă, totuşi, este absolut necesar, sunt la dispoziția dvs.

- Avem şi noi ordine, se scuză unul dintre ei.

Directorul părea şi el jenat de cele ce se întâmplau, fără însă a protesta, cum ar fi fost legitim pentru un apărător al instituției pe care era chemat să o oblăduiască.

Ies din cancelarie, fără să mai scot un cuvânt, urmat de cei doi comisari. Pe culoare trecerea era blocată de sute de tineri, aşteptând parcă un semnal de la mine. În fruntea lor, prietenii mei de pe stadionul de footbal.

Mi-am dat seama imediat de drama ce plana asupra lor. Eram conştient că numai eu puteam să împiedic o catastrofă şi trebuia să o fac repede. Mă opresc o clipă, să privesc această mulțime prea agitată şi mă adresez ei: - Vă rog…puțin loc…să trec… Voi reveni…

Nu ştiu dacă promisiunea mea de a reveni i-a liniştit, că, în clipa următoare, câte unul, câte unul se dă la o parte, făcându-mi loc să trec. Cei doi comisari, albi ca varul, se lipeau de mine, pentru a evita ceva. Intervenția mea le-a redat curajul.

Drumul până la poarta de ieşire a fost lung. A durat, parcă, o veşnicie. Ajuns la poartă mă opresc, mă întorc spre tinerii nedumeriți, în ultim salut.

Mi-i reamintesc încă, opriți în pragul porții, neputincioşi.

Prin ei, mi-am învins slăbiciunea şi am prins curaj pentru cele ce vor urma.

Nu profesorii, colegii mei, mi-au arătat calea de urmat, ci aceşti tineri, care, în scurta vreme, cât am trăit împreună, mi-au dat sublima bucurie de a-i fi câştigat ideii că neamul lor se găseşte la mare primejdie. Aşa s-a reflectat, în inima mea, atitudinea lor. Pentru că, fără echivoc, era vorba de o atitudine clară.

De două luni, de când predau cursurile, nu am reuşit să le vorbesc decât de vreo două ori mai de aproape, să le împărtăşesc grija mea. Topliceanu

(partidul) nu mi-a permis mai mult, dar, în scurtul timp, am reuşit să le trezesc sensibilitatea lor şi să le deschid cartea istoriei, în care fiecare să-şi găsească rostul.

Pe stradă, între cei doi comisari, cunoscuții mă salutau în treacăt, ignorând ce se petrecea cu mine.

La Siguranță sunt primit cu un zâmbet de uşurare. În sfârşit în «securitate».

Şeful siguranței, ca toți ceilalți, de origine dubioasă, adică alogen, după ce mă invită foarte politicos să iau loc, intră direct în subiect.

- Domnule Verca, te-am chemat aici în condiții puțin protocolare, să-ți atrag atenția, în mod serios, asupra activității d-tale, dăunătoare reconstruirii țării, după atâta stăpânire a violenței şi a oprimării clasei muncitoare. Avem numeroase denunțuri, de la «oameni paşnici», îngrijorați de agitațiile d-tale duşmănoase şi noi nu putem sta nepăsători. Noi suntem aici singurii «apărători» ai acestei clase oropsite şi nu vom ezita o clipă să strivim pe toți aceia care vor încerca din nou să o readucă în starea de sclavie!

- Domnule inspector, am fost arestat în condiții nu puțin protocolare, ci mai mult decât arbitrare. Un profesor arestat în fața elevilor săi, ca un răufăcător, iată impresia care a lăsat-o în şcoală gestul dvs. Ce crimă am comis, pentru ca, în ciuda legilor elementare, să fiu ridicat în plin curs, sub privirea revoltată a tinerilor elevi, cărora încercați să le câştigați adeziunea la o idee de respect, de umanitate, de o lume nouă, unde fiecare să-şi găsească locul? Aceşti tineri, să nu vă îndoiți, judecă după fapte. Nu cred că gestul dvs. să fi găsit aprobare în mintea şi inima lor!

Mă lasă câteva minute singur, şi revine cu o mină mai împăciuitoare. Desigur că a contactat superiorii pentru măsurile de luat.

- Domnule Verca, avem şi noi ordine - se pierde el în explicații, avem şi noi ordine şi…nu putem face altfel.

Părea jenat. Nu pentru că m-au arestat, ci, mai degrabă, din cauza stângăciei cu care au procedat. Alături de această jenă, uşor de eliminat, rămânea reacția celor 800 de elevi, la care nu se aşteptau, creându-le o situație neplăcută. Pentru că, în operațiile lor, aveau nevoie de calm, să adoarmă vigilența acelora pe care intenționau să-i lovească. În cazul meu, au făcut prea mult zgomot.

- Nu crede - o reia dânsul - că noi vrem să omorâm lumea. Nu facem, deocamdată, decât să vă atragem atenția. Să nu credeți, însă, că nu ştim nimic. Vă veți convinge, de altfel, de bunele noastre intenții, că nu voim decât binele tuturor…Până la un anumit punct, bineînțeles! Pentru că v-am

tulburat cursul, acum vă puteți întoarce la liceu, însă, vă rog, nu ne mai creați dificultăți, cu urmări neplăcute şi pentru unii, şi pentru alții.

N-am mai insistat să aflu «actul de acuzare». Îmi întinde mâna în semn de împăcare şi, în clipa următoare, respir din nou liber.

Mă îndrept spre liceu, unde mă aşteptau cei mici, din clasa I-A, la orele 11.

Ajung la liceu tocmai în timpul pauzei. Toți elevii erau pe culoare. Apariția mea în pragul porții a fost primită cu o explozie de bucurie. Aplauze, tropote, strigăte nereținute. I-am privit cu atâta mândrie, că abia mi-am reținut lacrimile.

Colegii mei, unii vădit mulțumiți de întorsătură, alții îngrijorați de cele ce vor urma. Fiecare avea o povară pe inimă. Ziua de mâine se anunță tulbure.

Stuparu, directorul, nu m-a întrebat nimic, vedeam însă că nu se simte bine. Cum a reacționat la această ingerință a poliției? Ce i s-a spus despre mine pentru a motiva această intervenție brutală?

Am reținut un singur lucru de importanță: de aici înainte, toate mişcările mele vor fi observate. Nu mă vor slăbi o clipă din ochi.

Cu multă atenție, previn pe Spiru Blănaru şi în acelaşi timp pe cei de la Bucureşti, prin Vică Negulescu, despre cele întâmplate.

Acordul cu autoritățile începe să scârțâie sau zelul meu ar putea provoca anumite neajunsuri. Decid, deci, să mă dau la fund, până se vor mai linişti apele. Cum, în afară de şcoală, unde continui cursurile, nu aveam un alt program, mă dedic exercițiilor cu corul din sat.

Iarna este timpurie. Zăpada abundentă ne îngreuiază drumurile. Împreună cu Cusma, batem totuşi calea Petroşniței, de trei ori pe săptămână, unde feciorii ne aşteaptă, dornici să apară, de sărbătorile Crăciunului, în adevărata lor imagine. Paralel, o echipă de dansuri pregăteşte programul artistic, care urma să completeze serbarea. O piesă de teatru, cu subiect de circumstanță, va completa ansamblul.

Activitatea noastră, pur culturală, în ultima săptămână înaintea Crăciunului, a trezit vigilența partidului, care nu mă pierdea din ochi şi care nu vedea cu simpatie atâta agitație în jurul bisericii şi, mai ales, această grupare a tineretului pentru o cauză străină de marxism.

Din umbră, încep ademenirile şi intrigile, uneori amenințările, atunci când sfatul «prietenos» nu mai găsea ecou. Tinerii mei îmi mărturiseau totul, asigurându-mă că sunt gata să recurgă chiar la forță pentru a înlătura

impostorii care-i împiedică să facă o treabă de folos obştesc. I-am potolit cu mare greutate.

- Ne-au cerut - spuneau ei - să ataşăm corul şi toată activitatea noastră partidului şi, în schimb, ei ne vor ajuta să cumpărăm costume, să formăm o trupă de instrumentişti cu care să plecăm prin sate, în numele bolşevicilor.

- Şi ce le-aţi răspuns?

- Ce le-am răspuns? Pumnul strâns ciocan, gata să-i trăsnim! Noi nu suntem de cumpărat, mama lor de rusnaci!

- Nu fiţi prea arţăgoşi - încerc eu să-i potolesc - că riscăm să ne închidă prăvălia! Le-am povestit păţania mea cu arestarea şi procedeele lor de intimidare. Revoltaţi, mă asigurau că aici nu se va întâmpla acelaşi lucru.

Erau hotărâţi să acţioneze. Nu aveam timp de pierdut în situaţia noastră. Îi adun deci pe toţi, într-o seară, ca să precizăm lucrurile.

- Măi fraţilor - încep eu - până acum ne-au lăsat în pace, pentru că nu făceam nimic care să încurce treburile partidului. Propaganda lor contra lui Dumnezeu şi a credincioşilor Lui se desfăşura fără o opoziţie făţişă. Azi, un grup de tineri aţi hotărât să acţionaţi şi să afirmaţi credinţa voastră prin fapte. Dând răspunsurile la Sfânta Liturghie, v-aţi opus acestei campanii atee cu multă eficacitate. Tot satul, ba chiar şi satele vecine, aşteaptă ziua Naşterii lui Isus, să se strângă în jurul vostru, să vă mulţumească pentru liniştea sufletească pe care le-o dăruiţi. Opera voastră e frumoasă, place oamenilor, iar pe voi vă umple de bucurie şi mulţumire. Ar fi păcat ca, printr-un gest necugetat de enervare, să stricăm totul. Scopul nostru este de a construi ceva trainic. Să adunăm în jurul bisericii tot poporul ajuns la deznădejde. Să nu vă gândiţi decât la acest unic ţel şi astfel aţi împlinit cea mai curată datorie faţă de neamul nostru şi faţă de Hristos.

- Vom răbda şi noi cât vom putea - îmi răspund ei - dar să ştie aceşti cotropitori că aici românul este stăpân!

- Nu prin vorbe o puteţi dovedi, ci prin fapte!

Am respirat uşurat, dar, în sinea mea, preferam arţăgoşii celor potoliţi, pe cei curajoşi celor umiliţi.

Aveam în faţa mea o echipă închegată şi, mai ales, o echipă care credea adânc în ceea ce voia să întreprindă. Aceşti tineri vor trece mâine şi alte examene. Fiecare era conştient de responsabilitatea lui şi asta era esenţialul.

Cu două zile înainte de Crăciun, ne parvine ultimatumul ferm. Poliţia interzice «agitaţiile» în piaţa publică. Serbarea noastră, trunchiată, nu mai avea acelaşi ecou. Cât priveşte corul, Cusma ne-a prevenit că nu-l va putea

dirija de ziua Crăciunului, fiind angajat în altă parte. Nici o lovitură nu vine singură.

Am aflat mai târziu că poliția l-a «sfătuit» să-şi limiteze activitatea muzicală exclusiv la oraş.

În situația asta, ce era de făcut? În ajun, adun din nou băieții şi le pun în față realitatea. Toți erau de acord să nu ținem seama de avertismentul partidului şi să ne continuăm programul.

- Dar cum vom face fără dirijor? Fără el nu o vom putea scoate la capăt, el este un element indispensabil. Nu vom putea cânta singuri, fiecare de capul lui - le mărturisesc eu cu îngrijorare.

- Dvs. cunoaşteți bine melodiile, sunteți cantor la biserică de atâta vreme şi ați putea fi un foarte bun dirijor - îmi replică ei.

S-ar putea să aveți dreptate, dar eu n-am dirijat niciodată un cor.

- Şi totuşi, va trebui să încercați, nu avem altă soluție!

Aşa am acceptat să îndeplinesc această sarcină, pentru prima dată în viața mea. Un dirijor care nu cunoaşte arpegiul!

Cu entuziasmul lor şi cu bunăvoința mea, ne-am încercat norocul. Gândul că partidul ar fi putut reuşi lovitura mi-a scos la iveală calități nebănuite. Fără a cunoaşte notele, incapabil să citesc un text muzical, m-a salvat urechea. Aveam o bună ureche, care reținea uşor melodia. Notele nu-mi serveau decât ca indicativ de plecare.

La biserică nu ne puteau împiedica să mergem. Odată în incinta sfântă, ne vom aduna toți în turla bisericii, de unde vom putea cânta, ca orice credincioşi care-şi manifestă, în felul lor, sentimentul față de divinitate.

Fără alt consemn, decât întâlnirea de la biserică şi, mai ales, fără a da zvon în sat că vom cânta a doua zi, ne-am despărțit, ducând cu noi intima speranță că vom reuşi.

În sfârşit, ziua cea mare! Satul îmbracă straie noi. Clopotele, fapt neobişnuit, sună fără încetare, dis de dimineață, să trezească din somn, toată suflarea. Era ca un apel adresat Cerului, pentru mare îndurare. Slujba începea la orele zece, dar, de cu zori, piața Crucii se populează. Lume, cu sau fără treabă, se găsea, ca din întâmplare, pe aproape de locul întâmpinării. La Utrenie, biserica era aproape plină. De obicei, un bătrân-doi sau o bătrână, care căutau să se împace cu Dumnezeu, înainte de drumul cel lung, ce duce spre ziua judecății. Cei veniți pentru Utrenie nu-şi mai părăseau locurile. Rămâneau să-şi completeze rugăciunea în liniştea sfântului lăcaş. Încet-încet, alții intrau în şoaptă, căutând din ochi un loc de unde să asiste la marea adunare de cugete.

La orele zece fără un sfert, primul dangăt de clopot vesteşte Liturghia Naşterii. Pe ulițe, lumea grăbeşte. Nimeni nu ştia nimic, nimeni nu spunea nimic, dar fiecare, în sinea lui, ascundea taina unui eveniment rar.

Cinci minute mai târziu, al doilea dangăt de clopote. Biserica era deja plină. Uşile, larg deschise, prelungeau procesiunea în curtea bisericii, care, şi ea, era plină de cei mai puțini fericiți, care n-au găsit la vreme un loc înăuntru.

Mă furişez şi eu în grabă prin spatele bisericii şi urc treptele spre podul turlei. Am uitat un lucru, care avea şi el importanța lui, legat de eveniment. Podul turlei nu avea podele, doar grinzile goale țineau scheletul întregului. Într-o seară de noiembrie, pusesem problema podului, unde urma să instalăm corul. Abia anunțată, că elanul tuturor dă soluția unică: Asta-i treaba coriştilor! Şi minunea s-a săvârşit! Abia acum, urcând treptele, la capătul de sus am descoperit enigma: un parchet nou-nouț forma estrada, pe care, reuniți în cerc, mă aşteptau feciorii, fericiți de urzitul complot.

Le dau binețe din ochi. Erau toți înfrigurați. Emoția reuşitei depăşea, parcă, dimensiunea momentului.

De sus, privesc marea de capete care aştepta binecuvântarea. În strana din dreapta, cantorii aşteptau şi ei să dea răspunsurile. De obicei, la fiecare slujbă eram în strană cu ei. Florea Cilibia, Iancu Hamat, Sâmu, Florea cel mic…

Azi, locul meu era liber. Şi totuşi nu eram absent. O privire fugară spre strană, unde întâlnesc ochii lui Iancu Hamat. Dintr-un semn a înțeles totul. Vor asculta şi ei slujba, fără să cânte, ca toți ceilalți credincioşi.

Deodată vocea părintelui Turcanu răsună chemarea, acompaniată de sunetul clopotelor mari, anunțând vestea cea mare: Naşterea lui Isus….Binecuvântarea Domnului peste voi toți şi darul Duhului Sfânt… Vocea părintelui se prelungeşte în ecou, apoi o tăcere adâncă cuprinde lăcaş şi credincioşi.

Inimile se opresc, parcă de teamă să nu tulbure marea taină. Privesc încordat tinerii mei, implorându-le din ochi atenți. Ridic brațele spre cer şi… în clipa următoare voci de dincolo de lume, strânse într-una singură, coboară peste capetele plecate, spre aula altarului, rostind clar răspunsul adevărului: AMIN… prelung.

Surpriza a fost totală. Fiecare aştepta ceva, dar măreția momentului, i-a depăşit pe toți. Băieții nu mă părăsesc din ochi. Voiau parcă să împărtăşească tot ceea ce aveau pe inimă. Am învins! grăiau răspunsurile lor date altarului.

După aceea, nu ştiu ce s-a mai întâmplat. O emoţie puternică parcă îmi tăia vocea. Inspir adânc aer, cu gura larg deschisă. Pe faţă o şuviţă de stropi se prelinge la vale. O clipă doar, apoi simt cum pieptul respiră uşurat. A trecut! De acum va merge. Pe faţa coriştilor citesc aceleaşi emoţii puternice. De jos, din mulţimea tăcută, alte priviri, ale credincioşilor, se urcă spre ei. De mulţumire? De încurajare? Probabil amândouă reunite, pentru lauda Celui care a îngăduit atâta fericire: pruncul Isus.

Tot cursul slujbei a fost ca un vis. Comuniunea tuturor reieşea din chipurile lor radiind fericirea. A trebuit să vină o mare nenorocire pentru ca sufletele lor, greu încercate, să se reîntoarcă la Dumnezeu, unicul sprijin. Până mai ieri, doar bătrânii încercau comuniunea cu Dumnezeu, poposind în lăcaşul lui. Tinerii aveau alte preocupări, în căutare de plăceri ieftine. Nu rareori, cârciuma era locul de întâlnire, unde fiecare căuta uitare, într-un pahar de alcool, în timp ce preotul celebra sfânta slujbă. Azi, 25 din aceşti tineri gustă din paharul adevăratei fericiri, cea a triumfului binelui asupra satanei.

În afara şcolii, evenimentele se precipită cu o viteză uluitoare. Toate sectoarele vieţii sunt atinse. În primul rând armata, forţa organizată capabilă să opună rezistenţă comunismului cotropitor. Ea a fost lovită într-un mod violent. Prima fază, pensionarea gradelor superioare, care priva astfel oştirea de orice acţiune, fiind decapitată de comandă. Un ofiţer reprezenta o forţă, atunci când, sub ordinele lui, se găseau unităţi organizate, capabile să răspundă disciplinat chemării. Pentru a crea atmosfera de teamă, la o eventuală reacţie, mulţi dintre ofiţerii bine cunoscuţi şi capabili, au fost închişi sau executaţi. Zvonul asupra unui «accident» era reţinut chiar şi de autorităţi. La capitolul fapte diverse, se găsea des anunţul: «aflat mort, din cauze necunoscute». Aşa se explică dispariţia unui erou de pe frontul din Răsărit. Numai instaurarea acestui climat de nesiguranţă contribuia la opera de dezmembrare a armatei. Ofiţerii rămaşi în viaţă nu erau acceptaţi în «câmpul muncii». Şi, de azi pe mâine, deveneau muritori de foame. Unii dintre ei au fost «recuperaţi», obligaţi la concesii majore, alţii şi cei mai mulţi, atinşi în onoarea lor de ostaşi, după ce şi-au riscat viaţa pe altarul patriei, ani mulţi, pe front, puşi acum în afara societăţii, nu găseau altă soluţie decât continuarea luptei prin munţi şi păduri. Aşa găsim în Banat pe generalul Dragalina, erou al frontului din Răsărit, hotărât la rezistenţă. Colonelul Uţă, fost prefect de Severin şi mulţi alţii. În noua societate a partidului «muncitoresc unic» adevăraţii apărători ai patriei, în vremuri de mare primejdie, nu-şi mai găseau locul. Aceşti soldaţi de prima linie ai

frontului antibolşevic vor fi înlocuiţi cu soldaţi din armata Anei Pauker, iniţiată în Rusia sovietică, din prizonierii români, care sperau astfel, prin cedare, să-şi revadă familiile. Aceşti soldaţi au acceptat să depună legământ de… fidelitate statului sovietic, inamicul nostru de moarte, pentru a obţine o şansă de a-şi revedea casa. Sunt oameni care au preferat să intre în tabăra duşmană pentru o fărâmă de viaţă trăită în umilinţă şi dispreţul fraţilor lor. Diviziile «Tudor Vladimirescu» şi «Horea, Cloşca şi Crişan», care au devenit ruşinea armatei române, devin astfel scheletul unei noi «armate române».

Generalul Cambrea, prizonierul de la Stalingrad, renunţând la onoarea de ostaş român, s-a pus la dispoziţia ocupantului, pentru a reorganiza armata fidelă Rusiei sovietice. În rândurile acestei armate de dezertori nu erau acceptaţi decât acei soldaţi şi ofiţeri care au renunţat la drapelul românesc.

Preţul era enorm. Un ofiţer care trăia din solda lui, ajuns la vârsta pensionării, avea de ales între a continua să trăiască în umilinţă sau să moară de foame, deoarece i se refuza orice fel de muncă şi, deci, dreptul la viaţă. Era scos la pensie din oficiu, fără nici o retribuţie pecuniară, după ce servise ani mulţi în rândurile armatei. Alegerea nu era uşoară: foamea pentru el şi familia lui a obligat uneori pe aceşti dezmoşteniţi să accepte o bucată de pâine, renunţând la minimul de demnitate. Acestor soldaţi fără reproş li s-a luat din mâini, la 23 August, singurul argument, arma, pentru a decide singuri atât de soarta lor, cât mai ales de cea a neamului lor. Reduşi azi la unica alternativă, ar fi putut schimba soarta ţării dacă li se lăsau armele cu care să răspundă. Cu mâinile goale, nu mai pot decide.

Drama inevitabilă, răspunderea atâtor prăbuşiri, s-ar putea oare imputa acestor eroi, aduşi de regele ţării şi conducătorii ei la incapacitatea de a mai reacţiona. Unii dintre ei, în faţa îngrozitoarei alegeri, s-au sinucis. Alţii, mai fericiţi, au fost asasinaţi. Mulţi, foarte mulţi, şi-au adus aminte de alţi năpăstuiţi, legionarii, şi i-au căutat să lupte împreună.

Istoria nu va ignora luptele de la «Pietrele Albe». Colonelul Uţă, Vernichescu, avocatul Ionescu - şeful ţărăniştilor - au căzut alături de comandorul Domăşneanu, legionarul Spiru Blănaru, Smultea, ţăran de frunte din Teregova şi atâţia alţi legionari din grupa lui Spiru Blănaru - Gogu Cristescu.

Foarte mulţi ofiţeri au refuzat să se închine noii Porţi şi au îmbrăcat din nou uniforma. Pe lista eroilor, cei ce vor face să viеţuiască veşnic neamul românesc, vom găsi pe cei căzuţi pe stepele ruseşti, alături de cei căzuţi pe

frontul Carpaților şi în toate unghiurile țării. Numele lor va trăi mereu, să transmită adevărata virtute urmaşilor de mâine.

Această armată, care a sângerat pe frontul anticomunist, trădată de capul țării şi cârmuitori incapabili, şi-a lăsat oasele la răscruci de drumuri, peste tot întinsul pământului românesc. În vremea marilor încleştări, cei ce şi-au iubit neamul fără precupețire s-au regăsit şi s-au unit în cuget şi în faptă. Mândria armatei române rămâne în pieptul acestor martiri fără număr şi fără nume. Ei vor face să strălucească în lume permanența gintei noastre.

Aceste operații împotriva armatei au fost posibile datorită celor câteva sute de mii de elemente ale KGB-ului, care au primit cetățenia română în 24 de ore. Partidul comunist român, inexistent la vremea aceea, nu a servit decât ca fațadă, pentru a justifica în fața Occidentului, transformările intervenite în România din «dorința clasei muncitoare». România, în spiritul presei occidentale, era în marş spre «libertate şi înnoire»… Forțele «sănătoase» ale noii democrații au luat în «mâini hotărâte», destinul poporului…

Crimele, asasinatele, opresiunea din lăuntrul țării erau acoperite de strigătul presei iudeo-comuniste în delir.

Țărănimea. Să observăm acum un alt sector vital al economiei şi vieții româneşti, atacat simultan, Țărănimea.

La sate, viața se desfăşura oarecum independentă, datorită pământului care furniza țăranului hrana necesară, fără a fi obligat să fie tributar autorității de stat, care distribuia pâinea în acelaşi timp cu constrângerea. Scopul principal era deci eliminarea acestei independențe, prin crearea proletariatului rural, mai uşor de controlat.

În virtutea armistițiului, datoram ruşilor, ca despăgubiri de război, atât valoare monetară, cât şi produse de orice natură: grâu, porumb, petrol, cărbuni, vite cornute şi tot felul de produse alimentare.

Guvernul, cu firma de independență, era dublat în toate sectoarele de controlori ruşi, care erau singurii însărcinați să fixeze şi să impună cotele. Cei 300.000 de dolari în monedă şi de zeci de ori pe atâta în produse, nimeni nu putea şti în ce stadiu de livrare au ajuns. Astfel că datoriile, în loc să scadă, pe măsura livrării, se măreau neîncetat.

Bogățiile subsolului, în special cărbunele şi petrolul, erau trimise direct în Rusia de către trupele de ocupație, care şi le-au însuşit ca pradă de război. Proprietățile germanilor din România aparțineau «de drept» ruşilor, în virtutea acordurilor de la Yalta, Teheran, Potsdam… Vagoane încărcate cu aceste bunuri, până la inventarul industrial, luau drumul Rusiei, dezechilibrând economia țării, fără ca cineva să poată ține o evidență a lor.

Oare Ana Pauker, general în armata bolşevică, Liuba Chişinevschi, Vasile Laszlo, Samuel Burăh Tescovici, evrei veniți în furgoanele armatei roşii, şi-ar fi îngăduit să cenzureze jafurile ocupantului sau zelul lor a depăşit până şi aşteptările stăpânului?

Regele, izolat în palatul lui, era ultimul a fi informat, de ceea ce se petrecea în țara lui. Obrăznicia cu care procurorul Vâşinski sau generalii sovietici tratau monarhia şi autoritatea română nu permitea nimănui să pătrundă într-un domeniu rezervat exclusiv ocupantului, care dispunea de toate drepturile, legate lui de către marile Puteri, ca delegat unic.

Când bogățiile existente au fost epuizate, rămâneau cele de pe holdă şi din hambarele țărănimii. Şi atunci, fără ezitare, s-au instituit legi, în virtutea cărora, fiecare proprietar de bunuri era obligat să le împartă cu «statul», pentru despăgubiri de război. Aşa au luat naştere cotele. Cota de grâu, de porumb, de secară, orz, ouă, lapte, carne, lână, păsări… Lista acestor bunuri nu era limitativă, ci în perpetuă lărgire, după nevoile ocupantului. Totul era la discreția şefilor de centre de colectare. Pentru ca execuția să nu sufere nici o împiedicare, aceşti şefi de centre erau aleşi printre străini, în majoritatea lor evrei, unguri sau sârbi, care au aderat fără rezerve, din prima zi, la partidul comunist şi care executau cu mult zel orice li se cerea, străini fiind de însuşi destinul acestui neam.

Cotele, stabilite arbitrar, urmăreau două scopuri: 1. Să adune cât mai mult şi 2. Să lovească în cei avuți, să-i aducă în starea de sărăcie şi, indirect, dependență de partid.

Drame de nedescris au sfâşiat viața liniştită. De unde până mai ieri pământul, prin osteneală multă, hrănea familia şi-i dădea dreptul la o existență sigură, azi, acest pământ cerea aceleaşi braţe de muncă până la sleire, fără însă a asigura minimul de trai.

Cotele erau impuse înainte de însămânțare, fără să se țină seama de condițiile atmosferice, de starea fertilității solului etc…

Majoritatea țăranilor au fost impuşi cu cote care depăşeau producția. Prima cotă era vărsată din rezerva anului trecut, pentru a nu cădea în delictul de sabotare, care se pedepsea cu închisoare de la 5 la 15 ani.

În primul an, țăranii, pentru a-şi salva libertatea, şi-au secat hambarele. În cel de al doilea an, nu le mai rămânea sămânță pentru noul sezon, noua campanie. Crezând că această realitate vădită i-ar fi scos din acuzare, n-au mai semănat, neavând de unde. S-au înşelat amarnic. De acum, intrau într-o altă categorie, de crimă de sabotaj intenționat. Serviciile de Securitate, şi ele în mâini străine, în mare majoritate evrei, «oameni de încredere» ca şi cei din

oficiile de colectare, cu care erau în completare de consemne, intră în acțiune. Descinderi la domicilii în timpul nopții, țărani arestați, duşi la Securitate şi torturați, mulți uciși în bătăi, pentru a mărturisi unde şi-au ascuns bunurile. Supraviețuitorii sunt condamnați la pedepse grele, pentru a semăna groază, teamă, pe satele şi comunele româneşti. Astfel, mulți țărani nu mai dormeau la casele lor, de teama de a nu fi ridicați peste noapte şi a dispare fără urme. La aceştia se mai adăugau şi cei ce au scăpat la prima cercetare şi nu se mai întorc la casele lor.

Mai rămânea o ultimă rezervă, pentru acei ce dispuneau de aur, galbenii, podoaba fetelor de sărbători, precum şi şeptelul, pentru munca câmpului şi hrana copiilor. Vând tot, să scape de prăpăd. Când însă totul a fost epuizat… aşteptau latul.

Curând, o nouă lege, mai diabolică decât celelalte, le taie ultima şansă de scăpare, le grăbeşte sărăcia. Este aceea care impunea tuturor posesorilor de aur, sub orice formă ar fi, să-l declare autorităților. Odată declarat, cu toate că rămânea în păstrarea posesorilor, nu mai puteau dispune de el, nu-l mai puteau înstrăina. Cei care se abat şi înfrâng legea sunt pasibili de închisoare, până la 20 de ani.

Țăranii, care sperau să mai amâne scadența, se văd dintr-o dată lipsiți de orice posibilitate de scăpare. Decretul lăsa un termen de trei luni pentru această formalitate. Trecut termenul, Securitatea trece la acțiune. Percheziții, mereu în toiul nopții, pentru a surprinde «infractorii», se soldează cu arestări masive. Mulți au mai păstrat câte un cocoşel gălbui, pentru zile mai negre. Localurile Securității devin neîncăpătoare şi atunci se recurge la rechiziționări de case particulare, amenajate în pripă.

Partidul comunist, pepiniera Securității, oferă elementele cele mai zeloase, mai feroce, mereu străini, ca instrumente de tortură.

Cei însărcinați de «clasa muncitoare» să pedepsească pe «reacționari», se recrutau în prioritate din: evrei, cei mai numeroşi, apoi unguri, sârbi, țigani şi…«basarabeni», din acei noi cetățeni români, făcuți peste noapte, care nu erau altceva decât ruşi deghizați.

România devenise o colonie de alogeni.

Beciurile acestor localuri devin adevărate inchiziții. Strigătele de durere erau astupate în căldări de apă, când, uneori, termenul fatal punea capăt chinurilor. Pereții izolați pentru zgomot, în lăcaşuri şi ele izolate de centrele locuite, amortizau strigătele de durere. Ororile săvârşite în aceste pivnițe ale morții depăşeau orice imaginație. Metodele bine studiate de NKVD-ul

sovietic şi-au găsit aplicarea ideală pe trupul acestui ţăran blând, cuviincios şi generos.

Scopul iniţial al acestor măsuri a fost să constrângă ţăranii să accepte colectivizarea, pentru a crea proletariatul rural. Se crea intenţionat acest climat de teroare, pentru ca ţăranul însuşi, neavând alternativă, să ceară colectivizarea agricolă.

Brutalitatea cu care au demarat realizarea acestui plan trăda graba, de a vedea împlinit primul stat marxist, după chipul şi asemănarea celui sovietic, în afara imperiului moscovit.

Dacă în Rusia au aşteptat 18 ani înainte de colectivizarea pământurilor (1935), aici, fără scrupule, contând pe o rezistenţă de neglijat, au experimentat într-un laborator, pe viu, practica atâtor ani, după zdrobirea oricărei opoziţii. România servea de cobai.

La început, o propunere, venită întâmplător, preconiza întovărăşirile, adică aşezarea în comun a pământurilor, a braţelor de muncă şi a inventarului agricol, pentru exploatarea în colectiv. Statul «nu ar refuza» acestor iniţiatori concursul pentru achiziţionarea de maşini necesare unei exploatări mai "raţionale".

În acelaşi timp, statul grupa în «gospodării agricole» toate pământurile confiscate de la cetăţenii români de origine germană. Acest gest nu a întâlnit nici o reacţiune din partea celorlalţi. Astfel primele victime au fost germanii, o minoritate lovită de consecinţele unui război, care n-au găsit un prea mare ecou de solidaritate.

Curând, însă, ţăranii renunţă la pământ şi cer să fie scutiţi de această povară, pe care nu o mai pot suporta. Statul le refuză cererea, aşteptând ca numărul acestor petiţionari să se îngroaşe şi să ajungă să implore colectivizarea totală, care va justifica, în ochii Occidentului, că această măsură nu ar fi decât o evoluţie «firească» a unui nou stil de viaţă, spre socialism. În acest caz, nici un protest venit din afară nu şi-ar mai găsi apărători înăuntru, totul fiind pornit din iniţiativa celor interesaţi.

Ţara secătuită de bunuri, oprimată, batjocorită, cu o parte din populaţia Basarabiei şi a Bucovinei refugiată în toate colţurile, era dezarmată şi cu moralul distrus. Şi, cum o nenorocire nu vine niciodată singură, o recoltă insuficientă, datorită secetei şi mai ales jafurilor sistematice ale ocupantului, împinge pe drumuri zeci de mii de moldoveni, în căutarea de hrană. Mulţi din ei, epuizaţi, flămânzi şi bolnavi, nici nu mai ajung pe pământul făgăduinţei, ca să poată găsi un codru de mălai, la fraţii lor români. Zăceau pe marginea drumurilor, în ultim popas. Alţii, mai fericiţi, au ajuns până în

Oltenia, şi ea sărăcită, unde au mai găsit puţinul, să le mai prelungească agonia. Şi au murit mulţi, au murit de foame, în bogata lor ţară de odinioară. Între 60 şi 70 de mii şi-au lăsat viaţa, alergând până la sleire după hrană.

Pe scara valorilor umane, sunt popoare, care îşi plasează numele ca viteze şi generoase. Sunt altele, însă, care, în toată istoria lor, au fost devastatoare. Forţa lor, ieşită din samovolnicie, jaf şi cruzime, le poartă oglinda din secol în secol.

Mare este un popor care poate să strălucească prin mărinimie şi dragoste pentru om. Comunismul, ca filozofie socială, este o aberaţie, tinzând să înlăture injustiţii mici printr-o injustiţie totală, care anulează însăşi ordinea naturii umane.

Politic, începutul comunismului în România nu a fost decât exercitarea dominaţiei unei puteri străine: Rusia sovietică. Însuşirea bunurilor şi bogăţiilor naţionale, prin jaf şi asasinate, este un procedeu clasic, aplicat de învingător învinsului. Nelegiuirile acestea, însă, rămân proprii poporului care le aplică, iar, în cazul nostru, şi unei ideologii utopice şi barbare.

Sub masca comunismului, această ideologie a nimicirii totale a tot ceea ce nu-i împărtăşeşte scopurile (în cazul nostru, cu ajutorul şi complicitatea occidentului, care i-a acordat dreptul exclusiv de «vânătoare»), Rusia începe opera de distrugere sistematică nu numai a opoziţiei, ci a poporului însuşi. Muncitorimea, ţărănimea şi pătura intelectuală, cu toţii, au plătit tributul, deopotrivă. Morţi fără număr. Muritori de foame, aşijderea. Jafurile au dezechilibrat complet economia ţării, iar inflaţia a atins apogeul…

În acest haos înfiorător, au deschis porţile partidului, unde a intrat mai întâi periferia societăţii urbane şi rurale. Primele elemente de şoc au fost ţiganii şi argaţii, apoi străinii, cocoţaţi în posturi de răspundere. Prin ei s-au definit mai clar intenţiile ocupantului. Cei mai zeloşi din partid erau transferaţi la serviciile de Securitate, deci la represiune. Aceştia devin instrumentele cele mai servile şi cele mai crude. Asasinatele şi execuţiile erau exercitate de această pleavă a societăţii, la care s-a mai adăugat ura maghiarilor, ocupanţii de ieri ai Ardealului, cărora li se oferise ocazia nesperată de răzbunare. În acelaşi timp, evreii, gata la orice pentru a câştiga simpatia ocupantului, în vederea unei bune afaceri pe spatele unui popor îngenunchiat. Aşa îi găsim responsabili la centrele de colectare şi, în acelaşi timp, în vârful piramidei de opresiune, Securitatea.

Teohari Georgescu, ministru de Interne, evreu din Rusia, şi-a ţesut reţeaua de opresiune din coreligionari, fiind sigur de fidelitatea lor întru aplicarea dispoziţiunilor fără scrupule. Ana Pauker, evreică şi ea, cu gradul

de general NKVD, întrebată odată, cum înțelege ea să se introducă comunismul în România, pentru că poporul român nu este receptiv la această doctrină de origine asiatică, a răspuns rece, ca un savant jucând cu cifrele: «În România sunt 18 milioane de locuitori. E suficient să fie lichidați 2 sau 3 milioane de români şi restul vor deveni cu toții comuniști». Era doar fanatismul ei ideologic sau că neatenția a făcut-o să trădeze intențiile Rusiei sovietice, de a ne distruge? Visul țarului Petru cel Mare este pe cale să fie realizat prin mujicul Iosif Visarionovici Stalin, proletarul.

Marx, Engels, Trotzki, Ana Pauker… iată arborele genealogic! Cei ce vor să înțeleagă, inclusiv idealiştii fanatici, să se oprească puțin şi să mediteze.

Cu armata, țărănimea şi intelectualitatea, au aplicat metoda dură, împinsă până la asasinat. Cu tineretul, care, în fața opiniei mondiale, nu era responsabil de declanşarea războiului, trebuia procedat altfel, pentru a-l câştiga noului ideal social. Primul pas a fost de a sustrage elevul de la disciplina şcolară şi de la autoritatea morală a profesorului. Elevul obține libertatea de-a critica, atât metoda didactică, cât şi comportarea profesorului. Într-un fel, elevul era egal profesorului. În fond, tendința era de a crea o ostilitate între elev şi profesor, ostilitate care nu a întârziat să ia proporții, prin incitarea elementului mediocru de a-şi afirma personalitatea. Cum? Simplu de tot! Provocând discuții extraşcolare cu profesorul, de la egal la egal, acoperit de «partid».

Aceste elemente mediocre, încadrate de ceilalți, nu depăşeau totuşi tradiția bunului simț.

Cum s-a ajuns, atunci, la această ruptură? «Partidul» a început organizarea tineretului după acelaşi sistem cu cel aplicat adulților, recrutând elemente din aceleaşi categorii sociale, periferice societății sau străini. Se formau grupe mixte, de băieți şi fete, care, sub oblăduirea partidului, organizau întâlniri de «apropiere», de «cunoaştere», în localuri, oferite grațios de…partid, echipate, în prealabil, cu gustări şi băuturi, cu muzică, pentru a crea ambianța necesară. Aceste coterii de tineri între 14 şi 18 ani se sfârşeau într-o euforie generală, la ore apropiate de miezul nopții. Vestea acestor petreceri "inocente" se ducea repede. Prima reacție, legitimă, era aceea a părinților, apoi alta, tot pe atât de naturală, a autorităților şcolare. Totul s-ar fi oprit aici, dacă «partidul» nu ar fi intervenit, prin serviciile de Securitate, care le făcea părinților o culpă din trecutul lor «burghez», amenințându-i: fie cu arestarea, urmată de proces, fie, pur şi simplu, cu dispariția fără urme. Îndurerat, tatăl, dacă nu avea curajul să înfrunte

pericolul, se înclina în fața faptului împlinit, sperând că nu va fi decât un accident trecător. A doua zi, elevul vinovat de infracțiune la disciplina şi morala şcolii era chemat de director, pentru a-i comunica hotărârea consiliului de profesori de a-i sancționa abaterea. Atunci, organele exterioare şcolii intervin cu promptitudine, împiedicând astfel aplicarea regulamentului şcolar. Elevul apare, în această situație, în fața profesorului cu un aer de triumf.

La liceul de fete, aceleaşi fapte, dar aici, rezistența a fost mai dârză.

Prima breşă făcută nu rămânea decât să fie lărgită. Dispoziții venite prin ierarhia şcolară stabilesc noile raporturi între profesori şi elevi. Aceştia din urmă primeau libertatea de a dispune de timpul extraşcolar, cum cred ei de cuviință. Ba chiar li se dă permisiunea de a adera la organizațiile politice, în genul «Apărării patriotice». Aceste grupuri mixte, devin de acum, sub oblăduirea partidului, organizații «patriotice»!

Aşa, seratele, sub influența băuturii, împingeau tinerii mai departe pe panta desfrâului. Aceste întâlniri cu tentații lubrice atrag haimanaua şi leneşul.

După ce s-au creat condițiile, începe recrutarea. Ființe slabe, sub dublul efect, al băuturii şi, inevitabil, al plăcerilor, cad pradă uşoară intențiilor criminale.

Începuturile organizării tineretului trec prin această deturnare forțată pe scara «valorilor» sub zero. Tânărul lipsit de ghid şi de protecție alunecă fără posibilitate de salvare. Perversiunea devine adevăratul instrument de îndoctrinare a tinerelor vlăstare. Aici începe oroarea pe care nici o minte omenească n-ar fi îndrăznit vreodată să o conceapă.

Cunoscute toate aceste anomalii, totuşi, occidentalii au adus comunismul în mijlocul Europei. Fericite sunt neamurile care n-au cunoscut comunismul aplicat!

La liceul de fete din Caransebeş, o dramă fără precedent a zguduit liniştea oraşului.

Aminteam în paginile precedente de un profesor de matematici, Baranoff pe nume, de origine din Răsărit, care ținea cursuri şi la acest liceu de fete.

Matematicile, obiect greu de asimilat, mai ales pentru fete. Profesorul care le preda, având alte intenții decât acelea de a face înțeleasă o disciplină atât de grea, propunea fetelor ore particulare, la el acasă. Părinții plăteau scump lecțiile, făcând sacrificii pentru viitorul odraslelor, în pragul bacalaureatului. Şi ceea ce era de prevăzut s-a întâmplat. «Lecțiile» depăşeau

scopul. Profesorul Don Juan exercita şantajul asupra elevelor, promiţându-le note de trecere în schimbul graţiilor…

Câte au căzut în această cursă? Nimeni nu va şti. Scandalul a ieşit la lumina zilei într-o formă tragică. Una din fete, batjocorită de acest sadic educator, se sinucide, lăsând însă o scrisoare părinţilor şi una liceului ei.

Începe ancheta şi se descoperă oribila faptă. Alte trei fete însărcinate şi multe recurg la avorturi.

Tâlharul descoperit trebuia deferit justiţiei pentru aceste crime. Oraşul tot era în fierbere. Ruşinea se întinde şi peste familiile sărace. Crima a fost - se spunea - premeditată. Monstrul de talie pipernicită, în jurul a 40 de ani, a fost trimis să pângărească cinstea şi demnitatea unor familii modeste.

Revolta împotriva acestei mişelii ia proporţii. Partidul, în faţa evenimentelor care se amplificau, intervine brutal, prin organele de Securitate. Primii loviţi sunt părinţii victimelor, de origine «burgheză», obligaţi, sub ameninţare…să se potolească.

Pentru a suspenda ancheta începută, inspectoratul şcolar, din ordin «de sus», detaşează pe numitul profesor, de la liceul de fete din Caransebeş, la un alt liceu din regiune, dar nu ca o măsură disciplinară, ci ca o…promovare! Este numit director, la un liceu de… fete, să-şi poată continua astfel opera perversă.

Iată metoda comunistă, începută cu întâlniri nocturne între tineri şi tinere, orchestrată la altă scară, de la catedra de apostolat, transformată în lupanar!

MAI APROAPE DE ELEVII MEI

Mă apropii mai mult de tinerii mei. La vârsta lor, între 11-12 ani, pericolul de ademenire e mai îndepărtat. Continui deci să le cultiv în suflet o imagine frumoasă despre țara lor, pornind de la satul natal, pe care fiecare îl purta cu sine în traista cu obiecte prețioase. Pastelurile lui Alecsandri, cu natura în sărbătoare, Coşbuc, cu dragostea duioasă pentru vatra strămoşească, cu bătrâni blajini şi bunătate în priviri, Goga, cântând nostalgia pământului natal şi răscoala spiritului românesc, din starea lui de iobăgie…

Iată atâtea puncte de contact, care-mi sunt deschise pentru a cultiva curățenia lor şi a le incita sensibilitatea spre rosturile pozitive de mâine, când vor fi oameni. Poezia, muzica poeziei, era cel mai potrivit drum care duce spre inima lor. Împreună ne încălzim şi ne hrănim din frumusețea ei. Această imagine a țării lor va rămâne pentru ei ca un apel permanent la paginile istoriei noastre.

Mi-am propus să fiu mereu alături de ei, atunci când furtuna se va abate peste umerii lor fragili. Aceste momente doream să le rămână ca o amintire sacră, care să se opună celor ce vor încerca să le smulgă din inimi poezia lui Eminescu, Alecsandri, Coşbuc, Goga, Calistrat Hogaş…şi să o înlocuiască cu manifestul lui Marx.

Mă gândeam la copilul Hanibal, care nu avea decât 9 ani când tatăl lui, Hasdrubal, i-a inculcat ura contra romanilor, care i-au supus țara. La vârsta de numai 20 de ani, împins de această amintire, trece Alpii cu elefanții lui şi asediază Roma. Aceşti copii ai mei, cu forța dragostei pentru tot ce este românesc, vor putea, astfel pregătiți, să reziste atacurilor din afară.

Mă frământă mai mult soarta celor mari, la care ispita ia proporții, pândiți de un pericol din ce în ce mai apropiat. Împreună cu câțiva profesori, conştienți de această amenințare, încercăm să adoptăm o poziție suplă, pentru a evita ruptura, la adăpostul unei discipline prea rigide. Prin faptul că eu nu aveam deloc contact cu clasele ultime, rămân oarecum neputincios. Mă gândeam să le transmit consemnul prin «Frățiile de Cruce», ca ei înşişi să accepte o disciplină, necesară pentru o bună armonie între elevi şi profesori. La rândul lor, poate vor încerca să modereze excesele celor mai

zeloşi şi vor izola elementele nocive: haimanaua, golanul, leneşul, care vor să se afirme prin zgomot şi scandal. În acelaşi timp, sfătuiam prieteneşte şi pe ceilalţi colegi să înţeleagă momentul şi să evite ireparabilul.

A fost mai greu cu cei mai vechi, obişnuiţi cu această supunere oarbă regulamentului. Din fericire, şi ei şi-au dat seama că ceva s-a schimbat sau este pe cale de a se contura. Le sugeram o atitudine de părinte, completată cu aceea de pedagog. Să încercăm să fim mai aproape de preocupările lor. Misiunea noastră era să scoatem din ei oameni întregi şi buni români.

Datorită acestor propuneri preventive, am reuşit printr-o solidaritate totală, nu numai să evităm răul, dar chiar să formăm o rezistenţă pasivă, deci un front comun destul de puternic. Simţeam că elevii rămâneau legaţi de şcoala lor. Erau şi ei conştienţi că un mare pericol pândeşte deopotrivă elevi şi profesori şi instituţia însăşi.

În această acţiune, părinţii elevilor ne-au fost de un mare ajutor, completându-ne eforturile prin bunele sfaturi date copiilor.

Astfel, fără nici o ostentaţie, ne-am împărţit responsabilităţile. Împinşi de evenimente, copiii de ieri devin bărbaţi, pe umerii cărora se va sprijini o parte din destinul neamului lor.

În afara şcolii se simţea tăria acestei poziţii, care punea pe gânduri «partidul». Acesta, prin persoane de «bunăvoinţă», anunţă poliţia, care mă avertizează că agitaţiile mele nu vor dura mult şi că îmi pregătesc singur greutăţi, pe care le voi regreta.

Cercul se strângea din ce în ce în jurul meu. Înainte, însă, de a fi imobilizat, eram decis să las în urmă o idee de rezistenţă, un front, care să fie opus ingerinţelor din afara şcolii. Încercarea de ruptură a acestui front, prin puşlamale, va da greş şi vor încerca să schimbe tactica, pentru a ajunge la acelaşi scop. Pentru noi, a câştiga timp pentru a imuniza tineretul înainte de a nu fi prea târziu. Identificarea duşmanului va fi posibilă deci atunci când toţi se vor întâlni în acelaşi punct comun tuturora: dragostea neprecupeţită pentru neam, singura capabilă să intuiască primejdia.

Cu mare atenţie, păstrez contactul cu Bucureştiul, ţinându-i la curent cu evoluţia evenimentelor de aici.

Într-o bună zi, dorul de moş Dragu mă împinge pe lunca Timişului, să-l caut. Am ezitat s-o fac, să nu descopăr un cuib, unde am sălăşluit şi unde, când vremurile o vor cere, aş găsi din nou adăpost şi ajutor. Şi am plecat la moş Marina (Dragu) cu mare grijă, ca să evit riscuri inutile. Am ajuns! În situaţia prezentă, totul era concentrat spre un singur ţel: supravieţuirea.

Când m-a văzut moşul, s-a precipitat spre mine cu braţele deschise. Se opreşte la doi paşi şi priveşte hainele domneşti, care-mi schimbaseră înfăţişarea. Am făcut eu cei doi paşi ce mă despărţeau de bătrân şi i-am căzut în braţe. Emoţia lui, am simţit-o, era mare.

- Domnule profesor! rosteşte încet moşul.

- Nu! Moşule, am replicat eu, ai uitat că sunt feciorul d-tale? Să nu uiţi! În faţa ofiţerilor ruşi m-ai adoptat de fecior. Eu tot aşa am rămas!

- Să fie cum zici, dar mi-e cam greu!

- Nu era mai greu atunci?

Ne-a salvat bătrâna, care a ieşit în prag, bucuroasă de oaspeţi.

- Ne-ai cam ocolit casa, domnule Bugariu!

Şi la ei, acest simţ al pericolului permanent devenise un reflex. Nu îndrăznea să-mi pronunţe numele adevărat. Pentru ea, eu eram tot ascuns de lumea liberă.

- Aş îndrăzni să vă întreb de Gheorghe, nepotul meu, reia moşul.

- Moşule! Nepotul d-tale nu prea calcă pe urmele bunicului! Nu ştiu pe unde îl poartă gândurile. Copil de haiduc, ar trebui să haiducească şi cu condeiul, că ţara are nevoie de cei ce-i cunosc mai bine grijile, de cei porniţi de la ţarină!

- Acasă îl văd cu nasul tot prin cărţi, dar poate nu-l ajută capul, suspină bătrânul cu amărăciune.

- Eu cred, mai de grabă, că nu se osteneşte îndeajuns! E greu, singur, dar ce nu e greu? Viaţa însăşi este o povară. Depinde şi de noi, de efortul pe care îl depunem, ca să-i uşurăm soarta!

Băiatul, ca mulţi alţii, nu avea o bază solidă de la şcoala primară. Războiul a absorbit învăţătorii, iar copiii au rămas fără ghid. De la începutul acestui an, s-a făcut treabă multă, cu bunăvoinţă, dar mai ales cu efort mare se poate obţine mai mult încă. Gheorghe avea posibilităţi, dar câteodată părea absent. Se gândea, probabil, la turma lui de oi, la câinii lui, care îl atrăgeau, poate, mai tare.

- Aş dori să-i vorbesc de faţă cu dvs, să-i amintesc anumite lucruri, insist eu. Nu trebuieşte bruscat. Să-i vorbim ca unui om mare. La 12 ani trecuţi, mintea lui este destul de coaptă să înţeleagă pentru ce trebuie să muncească.

Băiatul era pe luncă, pe malul Timişului. În scurt timp, însă, apare fugind spre casă. Se opreşte în faţa noastră, timid, cu capul plecat. Nu se aştepta la vizita mea.

- Noroc, măi Gheorghe! îl întâmpin eu. Cred că ne cunoaştem destul de bine şi nu de puţin timp!

Rămâne cu ochii în pământ, aşteptând, parcă, furtuna în prezenţa bunicului.

- Ţine capul sus! Eu n-am venit la voi să te judec! Eu aş dori să vorbim prieteneşte. Tu eşti mare acum şi cunoşti bine, mai bine decât mulţi alţii, greutăţile prin care trecem. Bunicul şi ai tăi au suferit mult. La fel şi tu ai îndurat nedreptatea acelora care azi s-au asociat străinului. Să lupţi împotriva lor singur, nu cred că vei reuşi mare lucru. Vei fi zdrobit. Pentru a face faţă, va trebui să-ţi pregăteşti arme cât mai eficace, mai eficace decât acelea de care dispunea bunicul tău. Tu să înveţi carte, să cunoşti multe, să ajungi acolo de unde să poţi apăra mai bine pe ai tăi şi pe cei lipsiţi de sprijin. Locurile de seamă sunt ocupate fie de străini, fie de înstrăinaţi. Tu să-ţi impui voinţa, să lupţi cu condeiul şi cu mintea, să ajungi la aceeaşi dârzenie ca bunicul, să-i răzbuni anii de fugar, gonit de la casa lui. Familia toată, ştii bine, a fost lipsită de prezenţa şi dragostea lui. Tatăl tău şi-a lăsat viaţa prin stepele ruseşti, luptând în contra duşmanului de moarte care azi ne ocupă ţara. Ai tăi au dat un atât de mare tribut pentru neamul nostru. Tu poţi să dai mai mult. Eu am încredere în tine, aşa cum am avut atunci când am poposit la casa voastră. Am încredere în tine şi de aceea îţi cer azi să fii mai presus decât ceilalţi, pentru că tu ai un ţel mai înalt decât ei, mai frumos. La şcoală nu pot să-ţi vorbesc aşa. Aici însă, suntem prieteni vechi. Eu te voi ajuta cât voi putea, dar, în faţa celorlalţi, tu să dovedeşti că poţi mai mult!

Mă asculta cu atenţie. Ochii îi luceau. Şi parcă ne împărţiserăm sarcinile. Ale lui păreau mult mai grele.

Rămas singur cu bătrânul, reîncep dialogul.

- Moşule! Nu ştiu cât voi mai fi în spatele nepotului. Ne încolţesc ăştia din toate părţile. Azi, mâine, vom relua flinta ascunsă. Gheorghe, însă, să-şi facă partea lui de muncă. Numai aşa va fi de vreun folos. Să nu rămână la oi. Să înveţe carte, să poată continua lupta începută de bunicul şi tatăl său, în condiţii mai bune!

- Dumnezeu să-i lumineze mintea! suspină moşul.

- Vorbeşte-i mereu, însă, fără violenţă. Ai văzut că este sensibil la evocarea unor fapte de curaj. Aminteşte-i aceste momente atunci când voinţa îl părăseşte!

Am plecat din casa lor cu inima strânsă. Pe drumul pe care mergem nu există nici ezitare, nici întoarcere.

Inflația, provocată de lipsa articolelor de primă necesitate, în special alimentele, atinge cifre astronomice. În primăvara lui 1947, o pereche de boi costa 800 milioane de lei. Salariile însă rămâneau aceleaşi, de cu toamnă. Eu primeam 3 milioane de lei. Noroc cu mama, care a reluat din nou drumul oraşului, ca pe vremea când eram elev, cu traista plină de bucate. Țăranii, strânşi de aproape de serviciile de colectare a cerealelor, erau obligați să cumpere pe piața liberă cu prețuri de zeci de ori mai scumpe, decât prețul normal plătit de stat, pentru predarea cotelor, numai să evite, mai bine zis, să amâne termenul arestării. Prețurile nu mai au nici o stavilă. Cererea era mare, atât timp cât se mai găsea ceva de vândut. Mirajul biletelor de bancă atrăgea pătura țărănească, care, ispitită, vindea nu numai strictul necesar, dar chiar rezerva vremurilor mai grele, mai nesigure. În schimbul animalelor vândute, clădesc pachete de bancnote. Pentru prima dată în viața lor, devin milionari şi pot pipăi atâția bani, despre care credeau, ca pe vremuri, că ar reprezenta garanția zilei de mâine. Cine să-i sfătuiască? Cine să-i prevină de pericolul ce-i pândeşte? În acel moment, nici ei nu mai aveau încredere în nimeni. Banul era pentru ei singurul sfătuitor. El îi poate scoate de la greu, în concepția lor de ieri. Țăranul nu vedea cursa ce i se întindea şi, hipnotizat de cifre, vindea totul, să strângă…«bani albi, pentru zile negre»…Dar, zicala din bătrâni nu se mai potrivea vremurilor pe care le trăia.

Cei ce nu aveau ce vinde strângeau mai mult cureaua. Foamea apare peste tot. Opresiunea, din ce în ce mai crudă şi nici o speranță nu apărea de nicăieri. Singura lor salvare era Cel de Sus. Bisericile se umpleau de credincioşi. Dintre aceia care credeau în Dumnezeu, dar care, în afară de semnul crucii la început de drum sau de lucru, nu se manifestau altcum. Pentru ei, biserica era în inima lor. Să nu faci rău nimănui, să ajuți pe cel la nevoie, să dai o bucată de pâine celui flămând. Azi, însă, îşi dau seama, că aceste binefaceri nu mai erau suficiente, pentru a întoarce fața lui Dumnezeu spre ei.

Rugăciunea le va îngădui salvarea. La Sfântul lăcaş se adună toți să dea putere rugăciunii, să înduplece mânia Celui Atotputernic.

Corul nostru atrăgea multă lume. Veneau de prin satele vecine, să împreune ruga lor cu a noastră. La sfârşitul slujbei, se întorceau acasă mai uşurați, ca şi când o voce tainică, percepută doar de ei, le dăduse curaj şi speranță. Această comuniune, acest glas unic, îndreptat spre Cer, forma o barieră de nepătruns contra celor ce voiau să înlocuiască pe Fiul lui Dumnezeu, cu imaginea eroului marxist. Porțile satelor erau închise «partidului».

«Bate-voi păstorul şi se va împrăştia turma», grăieşte textul sfânt. Comunismul a pornit prigoana contra păstorului. Acest păstor, însă, era şi în sufletul fiecărui om, era în puterea de credinţă a fiecăruia şi nu era uşor să-l alungi. Pentru că toţi erau decişi să sufere, ca să-l apere. Păstorul nu era numai preotul satelor, ci însuşi Cel fără prihană, coborât în inimile credincioase ale tuturor.

Devenisem dirijor de cor. Fiecare duminică era o sărbătoare mare. Din satele vecine, ţăranii ne rugau să dăm răspunsurile şi în bisericile lor, alternativ. Îmi simţeam inima plină de fericire. Frontul nostru se întărea cu fiecare zi ce trece. Se întărea cu atât mai mult, cu cât atacurile din afară deveneau mai frecvente şi mai precise. Acest cor, însă, n-a avut timp să iasă din hotarele satului meu. Poliţia din nou, de astă dată mai ferm, îmi interzice să mă mai ocup de el. Cu tristeţe adun băieţii şi-i pun în faţa noii situaţii.

- E corul vostru. E munca voastră. Acum a venit timpul să dovediţi că sunteţi capabili să o duceţi la bun sfârşit!

- E adevărat, este şi munca noastră, dar greul cine l-a dus?

- Desigur, fiecare dintre noi a adus partea lui la această reuşită, dar, cum este un produs al satului, vouă vă revine sarcina să-l desăvârşiţi!

- Dvs. faceţi parte din acest sat, poate, mai mult decât noi, prin tot ceea ce aţi făcut pentru el. Nimeni nu va înţelege acest pas înapoi.

- Vor înţelege mai târziu, aşa cum înţeleg azi cele ce s-au petrecut până acum. Azi vă cer un singur lucru. Să arătaţi şi celorlalţi că singuri aveţi destulă putere, voinţă, să realizaţi ceva frumos. Azi nu mai aveţi nevoie de mine! Mai de vreme sau mai târziu, tot veţi rămâne singuri, pentru că voi aţi rămas să vă duceţi viaţa aici şi aveţi datoria să faceţi să înflorească satul nostru. Veţi fi mândri atunci că aţi înfruntat greul cu propriile voastre forţe. Şi cu atât mai sublim va fi succesul final.

Am observat o umbră de amărăciune care s-a abătut pe chipurile lor. Simţeau toţi că ceva s-a întâmplat…

- Ne va fi greu! Dar, în fine, nu mai suntem copii, ia cuvântul Ilie, care, din acest moment, devine alesul lor. Era parcă un legământ, ieşit dintr-un moment de mare răscruce.

- Eu vă voi asculta din strana cantorilor, unde voi fi prezent în fiecare duminică! răsună ultimul meu rămas bun.

Ne-am despărţit ca nişte soldaţi care şi-au împărţit pentru operaţii sectorul de front.

Voința lor a fost mare. Au pus mână de la mână, au strâns bani şi l-au trimis pe Ilie la cursul de dirijori, la Lugoj, 50 km distanță de satul lor. De acum nimic nu-i mai oprea.

Era într-o sâmbătă seara. Cinam cu mama. Ca de obicei, singuri. Deodată, mama se opreşte cu lingura în mână. Mă priveşte cu atâta duioşie, amestecată cu un surâs de amărăciune, că rămân pironit. Vedeam că ceva o frământă, o nelinişteşte.

- Filoane! Fiul meu, începe ea aproape şoptind. Acum, că ai terminat cu toate. Cu şcoala… cu grijile… Eu… nu o mai am mult de dus… Am ajuns la capătul drumului… Aş dori, înainte de a închide ochii, să te văd căpătuit, la casa ta… Aş fi atât de fericită…

- Păi - îi răspund eu - Nu sunt căpătuit? Nu sunt la casa mea? Ce mi-ar mai lipsi?

- Cred că nu m-ai înțeles! Tatăl tău, pe frontul de pe Piave, când a aflat că i s-a născut un fecior, să-i moştenească numele, a ieşit din tranşee, în toiul focului. Nu a ținut seama de moartea care-l pândea. Bucuria lui a fost atât de mare, mai mare chiar decât teama de moarte. El avea 29 de ani şi, acasă, patru copii. Tu ai trecut de acum de 30 de ani. Vremurile nu ți-au îngăduit să te gândeşti la toate. Acum… că s-a păciuit lumea…

Am înțeles ce bucurie aştepta de la mine. Îmi stătea pe buze să-i mărturisesc că nu s-au terminat toate şi că forțele demonice amenință toată ființa neamului nostru. Dar nu puteam să i-o spun. Nu aveam dreptul să-i transmit toate grijile mele…

- Ai dreptate, mamă! Mă voi gândi şi la asta… acum că lucrurile s-au mai normalizat…

Lingurile au rămas pe masă, mâncarea în farfurii. Nici eu, nici ea nu ne-am atins de bucate. Ea, cu bucurie tainică, eu cu ceața pe inimă. Cine mai visează, în clipe grele, la bucurii? Să te întorci acasă, după osteneala zilei şi în prag, să te aştepte ai tăi, cu surâsul pe buze, cu dragostea în ochi…este un dar, pe care Dumnezeu l-a hărăzit oricărei ființe. Să găseşti liniştea, odihna, împăcarea, într-un cuvânt, fericirea, după care aleargă omul neîncetat. Să simți că viața îşi deapănă caierul în pacea unei seri târzii!

De acum, o nouă problemă mi se pune şi nu din cele mai uşor de rezolvat.

Din când în când, directorul făcea apel la mine, ca fiind mai tânăr, să-l înlocuiesc pe Topliceanu, mereu prins cu activități exterioare şcolii. Partidul avea nevoie de reprezentanți de «clasă», să explice celor neinițiați modul în care marxismul înțelege fericirea omului.

- Domnule Verca! mă ia deoparte directorul, te-aş ruga să înlocuieşti pe colegul d-tale, dar, în acelaşi timp, aş fi bucuros dacă ai înţelege situaţia mea şi a instituţiei pe care suntem chemaţi să o apărăm.

- Domnule director! doar împărţim aceeaşi grijă, aceeaşi speranţă. Şi eu doresc, din toate puterile, să apăr această instituţie. Ea îmi este cu atât mai scumpă mie, cu cât am petrecut aici opt din cei mai frumoşi ani ai adolescenţei mele, pe băncile acestui liceu. Îmi place să constat că avem acelaşi fel de a vedea problemele. Ştiţi tot atât de bine ca mine că liceul, ca şi neamul întreg, este ameninţat de acelaşi pericol. În momentul în care am identificat de unde ne vine furtuna, să nu aveţi nici o îndoială că mă veţi găsi prezent alături de toţi aceia care sunt hotărâţi să o înfrunte!

- Mi-e teamă că nu ne-am înţeles bine! Eu rămân directorul acestui liceu, deci responsabil direct de bunul mers al instituţiei şi ţin să mă limitez exclusiv la programa şcolară!

- Domnule director! în calitate de profesor de religie, dublat de această sarcină, dvs. aveţi o dublă datorie: ca director, în primul rând, dar mai ales ca misionar al credinţei străbune, pe care sunteţi chemat să o apăraţi de tot ce o ameninţă în substanţa ei. Eu, ca profesor de limba română, sunt chemat să profesez, să apăr valori poprii neamului românesc. În acest sens, sunt sigur că voi rămâne pe linia predecesorilor mei, care şi-au făcut o onoare de a servi acest ideal!

- Gândeşti bine, aşa cum o facem noi toţi! Aceşti tineri, însă, se înflăcărează repede. Ei nu văd problemele cu aceeaşi maturitate ca noi. Nouă ne revine sarcina de a-i tempera, de a-i menţine în afară de frământările zilei!

- Nici o teamă, domnule director! Eu mă înţeleg foarte bine cu ei. Efortul meu continuu este să-i apropii, să-i înţeleg şi, mai ales, să nu-i las în ignoranţă.

- Domnule Verca! nu-ţi cer să-ţi trădezi convingerile. Doar oleacă de prudenţă. Să evităm neplăceri care ar risca să se răsfrângă asupra tuturor!

- De aş putea controla imixtiunile exterioare instituţiei şcolare în treburile ei, credeţi-mă că aş fi foarte fericit să le pot ţine la distanţă! Până atunci însă, am făcut un legământ: să ne împlinim datoria! Să scoatem din aceşti copii de azi omul de mâine. Să le făurim o imagine după chipul şi asemănarea înaintaşilor noştri. Numai aşa vom fi pe drumul cel bun!

Nu ne-am convins unul pe altul, dar nu am luat nici un angajament de a renunţa la esenţial.

Tinerii din clasa ultimă m-au primit ca pe unul de-al lor, cu zâmbete pline de înţelesuri. Şi…am vorbit împreună, fiecare completând pe celălalt,

cu poezie, cu proză, din scrierile vieții noastre trecute. Duiliu Zamfirescu, cu trilogia: «Viața la țară». Tănase Scatiu, Dinu Murguleț, două figuri antipodice, care reprezentau o epocă zbuciumată a istoriei noastre. Dacă am ales azi aceste personaje ale trecutului, este pentru a analiza caractere care revin periodic, în decursul istoriei. Dinu Murguleț, boierul neaoş, legat de pământul şi țăranul român, forma cu el un bloc inseparabil împotriva imposturii. Tănase Scatiu, parvenitul, străinul, lipsit de omenie şi de scrupule, care merge până la crimă, pentru a-şi satisface ambițiile meschine.

Dinu Murguleț cade, înfrânt de parvenitul de peste hotare. Tănase Scatiu, din zilele noastre, reapare cu aceleaşi caractere destructive, în luptă cu Dinu Murguleț, românul neaoş care-şi apără moşia şi neamul. Lupta între cele două personaje, la dimensiunile epocii, angajează un neam întreg pentru supraviețuire, urmaşi ai lui Dinu Murguleț.

Evocarea acestor două figuri reprezentative mi-a permis să reactualizez subiectul. Dinu Murguleț era întruchipat de bunul popor român, în luptă pentru a-şi salva ființa contra lui Tănase Scatiu, sub masca comunismului rus, adus o dată cu trupele de ocupație.

Lupta era de proporții infinit mai mari, dar scopul rămânea mereu acelaşi. Nu era numai deposedarea românului de toate bunurile lui, ci înfeudarea ireversibilă imperiului slav.

PE POTECI INTERZISE

Primăvara lui 1947 bate la poartă. Un soare cald încearcă să readucă un surâs de bucurie, de veselie, gonind iarna posomorâtă. Natura, aceeaşi de totdeauna, îşi pregăteşte mantia de verdeaţă, să împodobească goliciunea iernii. Florile împestriţează crângul, semănătorii agită câmpul, totul renaşte la viaţă. În suflete, însă, ecoul acestei înnoiri, rămâne surd. Tristeţea se aşternuse mai devreme peste aceste feţe îmbătrânite. Pe fiecare chip se citeşte o întrebare: ce va fi mâine? Şi totuşi, mulţi salută cum se cuvine, soarele de mai: copiii, adolescenţii, tinerii toţi, întâmpină viaţa cu veselie. Ea nu s-a schimbat. Doar bătrânii rămân îngrijoraţi.

În fiecare an, era tradiţia ca toate şcolile oraşului să întâmpine cu muzică şi dans sosirea mult aşteptatului anotimp. După numele lunii mai, această sărbătoare se numea «Maialul». Întâlnirea tuturor se făcea în centrul oraşului şi de aici, cu fanfare, se îndreptau spre Teiuş, în pădurea ce împrejmuia oraşul. Aici se pregătea masa comună, pe iarbă, în timp ce muzica militară intona melodii vesele. După masă începea hora lungă, care cuprindea băieţi şi fete, elevi şi profesori, într-o armonie perfectă. Părinţii elevilor, foştii elevi, foştii profesori, somităţile oraşului, tot ce avea mai de seamă cetatea îşi dădea întâlnire pentru o zi de veselie, de uitare.

Cu această ocazie, un prieten îmi prezintă o rudă a lui apropiată. Era o fată măruntă, blajină, cu priviri vii.

- Filoane! mă invită el. Să dansăm oleacă.

- Cu plăcere! îi răspund.

- Iată-ţi partenera! mi-o prezintă el. Strângeţi-vă mâna!

Ne-am strâns mâna. Mâna ei, o mână mică într-a mea.

- Ne cunoaştem? grăieşte ea.

- Cel puţin din vedere! îi răspund eu.

Şi, în momentele următoare, lansăm piruetele. Şi am dansat ca la noi, «când de una, când de alta, iaca, iac'aşa».

Tânăra cunoştea dansurile de la sat, tot folclorul, tot atât de bine ca şi dansurile moderne: fox, tango, vals…

Aşa am lăsat deoparte toate grijile, răpit pentru un moment de viaţa care-şi avea chemarea ei.

Nu ştiu cum s-a terminat ziua! Ştiu însă că amurgul m-a prins într-o euforie vecină cu fericirea. Fetița… frumuşică şi imboldul de a urma firul tinereții întrerupt m-a furat… Am căzut, parcă, într-o cursă. Mama avea dreptate şi-mi ziceam: să-i ofer ultima bucurie. Fata era elevă în ultima clasă de liceu, în pragul bacalaureatului.

Această împrejurare n-a rămas fără urmare. Un profesor… o elevă… ființe romantice… începe legenda.

Numele meu a început să circule prin oraş. Această întâmplare a făcut să mi se creeze o legendă, mai mult o atmosferă, care, azi, îmi apasă greu pe umeri. Ziceam: să-mi caut un loc în societate. Să mă căpătuiesc.

Iată-mă, fără să-mi dau seama, am apucat drumul omului spre o anumită fericire!

Anul şcolar pe sfârşite, îmi revăd des partenera de la «Maială».

Şi aşa, între noi s-a legat o prietenie. Ceva mai mult, poate, o prietenie vecină cu dorința ascunsă de a fi mereu împreună. Cine ştie? Poate pentru o viață întreagă.

Gândul de a merge mai departe, acceptând sfatul mamei, mă ademeneşte. Întrebările fără răspuns continuă însă să mă chinuie. Aş avea eu dreptul să atrag după mine, în necunoscut, o ființă, care n-a trăit decât în linişte şi pace, în casa părinților, unde nu s-a întâmplat niciodată nimic şi unde preocupările unice erau: grija casei, creşterea copiilor în frica lui Dumnezeu şi dragostea familiei. Dacă mâine acest «castel» de fericire comună se dărâmă sub lovituri duşmane şi, dintr-o dată, nenorocirea ar duce pe valuri furioase ființe nepregătite, rătăcite în voia soartei?

Într-o seară, singur cu mama, aduc vorba.

- Mamă! Am cunoscut o fată serioasă, de familie bună şi cinstită şi… m-am gândit, după cum îți era dorința, să ți-o fac noră! Aşa, casa nu va mai fi pustie, după cum te temi!

Îi luceau ochii de bucurie ascultându-mă. Ardea de nerăbdare să-mi spună cât este de împăcată.

- Să fie într-un ceas bun, fătul meu!

- Ar fi bine să o cunoşti şi dumneata înainte de a decide.

- Ce ai ales tu e bun ales. Eu binecuvântez clipa când te-ai hotărât să faci acest pas!

Revăd a doua zi fata şi, cu multă grijă, îi dezvălui intențiile mele.

Nu ştiu, am fost prea direct sau vestea a surprins-o realmente.

- Gândeşte-te bine, îi mărturisesc eu. Deocamdată nu-i decât un vis, care nu se va realiza, poate, niciodată! Fiecăruia îi este permis să facă

proiecte. Viața, fericirea sunt un şir nesfârşit de proiecte frumoase, dar câte din ele văd ziua?

O văd cum tremura din ce în ce mai mult. Teama de necunoscut sau poate, sfârşitul unei idile, începută o dată cu primăvara şi care se va pierde fără urme, cu primele zile de vară.

- Nu ştiu ce să-ți răspund! aud glasul ei plin de emoție. Lasă-mi două, trei zile! Te chem eu să-ți dau răspunsul!

Aşa ne-am despărțit. Eu cu visul, ea…

Era într-o joi. Zi de târg. După masă mă îndrept spre casă. Mă aştepta începutul de coasă. Vacanța, pentru mine, era pe holdă, să pregătesc recolta pentru colectare.

Duminică îmi fac treabă la oraş. Plimbându-mă pe strada principală, o zăresc cu o prietenă, pe trotuarul opus. Ne salutăm din priviri, fiecare continuându-şi drumul. Peste câteva momente, cineva mă prinde de braț:

- Dacă eşti liber câteva minute, aş dori să-ți vorbesc!

Am plecat împreună spre dâlma care înconjura oraşul. Ajunşi în fața unei bănci, ne oprim. Rămânem totuşi amândoi în picioare, aşteptând ceva. După câteva clipe începe să-mi vorbească:

- Am vorbit cu părinții şi…

Am ghicit din privirile ei că ceva grav s-a petrecut. M-am gândit numaidecât la mama. Mă lăsasem prins în cursa vieții. Simțeam că, pentru prima dată, eram amenințat să pierd ceva de preț. O durere îmi strânge, parcă, pieptul şi-mi taie respirația…Ascult ca absent vorbele ei.

- Mama este de partea noastră. Tata, însă, te cunoaşte doar din auzite şi… ştii bine câte se vorbesc. Lui îi este frică! Într-o zi, totul se poate nărui!

Nu o mai auzeam. Teama era singurul sentiment pe care-l încercam.

- Nu-i nimic! şoptesc ca pentru mine. Era prea frumos ca să devină real… şi… fără nici un cuvânt, mă îndrept în direcție opusă.

- Filoane! Filoane! şi vocea ei se pierdea, dusă de apele Sebeşului.

Nu ştiu cum am ajuns acasă. Norocul că a doua zi, înaintea răsăritului, iau coasa şi plec pe luncă, singur. Într-adevăr singur. Lipsit, parcă, de orice conținut. E prima dată când simt o adâncă părere de rău. Căzusem în cursa propriei mele deşertăciuni…

Zilele trec, una mai tristă decât cealaltă. De fiecare dată, evit finalul şi o iau din nou de la capăt, să retrăiesc bucuria pe care mi-o promisesem.

Pe la sfârşitul săptămânii, primesc o scrisoare. O deschid tremurând. Era de la ea. Dar dacă n-o fi adevărat? Cele mai frumoase visuri dorim să nu se termine niciodată.

Duminică dimineața mă îndrept spre oraş, să descopăr enigma. Nu mai aveam răbdare să aştept trenul şi plec pe jos. Nu era prea departe, doar 12 km. Nu mi-a trebuit mai mult de o oră şi un sfert, parcă zburam. Şi iată-mă pe Corso, traversând oraşul de la podul lui Adam până în dreptul parcului, plimbându-mi privirile pe ambele părți ale străzii. La întoarcere, o văd de departe, scrutând mulțimea cu aceeaşi prietenă. Când mă zăreşte, în fața Librăriei Diecezana, traversează în grabă şi se opreşte în fața mea surâzând. Semn bun, îmi zic! Îmi ia brațul, mi-l strânge, îndemnându-mă să grăbesc pasul. În câteva clipe ieşim din oraş şi iată-ne din nou pe dâlmă, în fața aceleiaşi bănci, de unde ne despărțisem acum câteva zile. De astă dată, ne aşezăm, fără să scoatem un cuvânt, nici unul, nici altul. Ea nu ştia cum să înceapă, eu, dominat de ecoul aceluiaşi răspuns…

- A fost greu! Foarte greu! rupe ea tăcerea. Dar am câştigat! Da! Am câştigat! insistă ea. Părinții sunt de acord să ne legăm viața şi să o trăim împreună cât o vrea Dumnezeu!

M-a cuprins o bucurie imensă! Sar în picioare, îi prind mâinile… dar… în clipa următoare, obstacolul major, formulat de tatăl fetei, se interpune între noi, ca o amenințare. Trebuia să o previn de ceea ce ar putea să ne surprindă mâine. Să fie conştientă de riscul ce-şi însuşeşte. Numai aşa, unirea noastră poate fi înțeleaptă.

Cu o voce scăzută, de teamă să nu o sperii şi să gonesc ultima speranță, îi pun întrebarea care-mi ardea buzele:

- Dar te-ai gândit bine la ceea ce faci? Mâine, s-ar putea să se întâmple ceva, de ceea ce se tem părinții tăi! Şi atunci?

- Dacă şi tu începi ca şi părinții mei, atunci eu la cine să mai fac apel? Să lăsăm neprevăzutele deoparte, cu tot ce ne pot rezerva! Azi, prezentul este mai aproape. Să-l trăim aşa cum este. Să fim fericiți!

Fără să-mi lase timp, îmi povesteşte cum a câştigat bătălia cu părinții.

După ce ne-am despărțit, săptămâna trecută, s-a întors acasă şi a anunțat părinții că nu mai vrea să trăiască, pentru că ei se opun la fericirea ei. A refuzat să mănânce, continuând aşa timp de trei zile. A patra zi, părinții au chemat doctorul, care nu le-a ascuns pericolul. După plecarea doctorului, părinții au făcut un consiliu de familie şi după o «dezbatere» dramatică, au ajuns la singura soluție posibilă: să accepte hotărârea fiicei.

După ce s-a refăcu oleacă, mi-a trimis răvaşul. Acum…ne uitam unul la altul, nedumeriți. Am vorbit de toate, de lucruri fără importanță, până am ajuns şi la proiectul nostru.

- Pentru că, de acum nimic nu ne mai împiedică, ce-ar fi dacă ai cunoaşte-o şi pe mama? Şi să încercăm să realizăm acest proiect înainte de începerea cursurilor şcolare! Dar…va trebui să-ți întrerupi studiile. În familie, unul e de ajuns cu prea multă carte!

Aşa am hotărât singuri logodna pentru duminică, 3 august 1947. Două săptămâni şi, după aceea, vom fi uniți în fața altarului, în fața lui Dumnezeu, atât pentru zile bune, cât şi pentru cele grele.

Am alergat apoi cei 12 km care mă despărțeau de satul meu, să împărtăşesc mai repede mamei marea bucurie. Aşadar, al doilea vis al ei e pe cale de a se împlini.

Atâtea dintr-o dată, nu-i venea să creadă.

A doua zi mă întorc din nou la oraş. Ne-am întâlnit iarăşi şi, împreună ne-am ales inelele şi le-am dat giuvaergiului să graveze numele şi data ceremoniei: Filon pe al ei, M. pe al meu şi data de 3.8.1947.

TOTUL SE NĂRUIE

În dimineața de 3 august, mă scol mai devreme ca de obicei. Era duminică. Mă spăl, mă îmbrac cu cele mai bune haine şi plec spre halta Petroşnița, însoțit de nepoata mea Ica şi tatăl ei Moise, martorii mei.

Eu, mai grăbit, merg înainte, îndemnându-i şi pe ei să întindă pasul, să nu scăpăm trenul. Trecem podul mare peste Timiş, apoi Şpornul, până la podețul Şesului, care desparte un braț al Timişului de luncă.

O înfrigurare, amestecată cu o nelinişte, pune stăpânire pe mine. Voiam să ajung cât mai repede. Aveam toate simțurile încordate, parcă să explodeze. Când dormeam noaptea în pădure, cel mai mic foşnet mă trezea. Inima îmi bătea tare atunci. Acum, la fel mă simt, prins de teamă. Semnalul de alarmă funcționa perfect, transmițându-mi prin reflex ordinul de apărare.

Eram un om liber de mai bine de un an şi jumătate. Aparent, nimic nu mă amenința. Şi, totuşi, orice zgomot mă făcea să tresar şi inima începea să-mi bată sălbatic. Sistemul de securitate se pune în mişcare. Mama mă privea atunci îngrijorată, temându-se să nu fiu bolnav. Nu era decât nelinişstea oricărei ființe care trăia mereu prigonită, în nesiguranță perpetuă.

Deodată aud voci de dincolo de podeț, voci care se apropiau din ce în ce mai mult. Angajasem primii paşi pe punte, când, ca izbit de o lovitură, încerc să fac calea întoarsă. Însă era prea târziu.

În spate, Ica şi tatăl ei, în stânga şi în dreapta, apa lină. La celălalt capăt al punții, aud voci, la numai câțiva paşi de mine, ascunse de frunziş. În clipa următoare, apare chipul cunoscut al lui Grigore, soțul nepoatei mele de verişor primar. Îmi dă bună dimineața, vădit bucuros că mă întâlneşte. De ce oare această satisfacție de a mă fi văzut? Comisar la poliția din Caransebeş, a fost surprins de evenimente şi, ca să-şi salveze postul, s-a dat cu noua stăpânire.

- Mama Icoana este acasă? mă întreabă el. Prietenul ar dori să cumpere nişte țuică. Nu vrei să ne însoțeşti până în sat?

- Țuică la ora asta? tresar eu. Eu sunt grăbit, să nu scap trenul! Du-te tu singur la mama!

Eu de o parte a punții, ei de cealaltă, nu mi-a trebuit mult să le ghicesc gândurile. Pândeam un moment favorabil să-l surprind şi să mă pierd în porumbişte.

Eram față în față, ca două fiare care observă mişcările înainte de a se năpusti una asupra celeilalte. Fără să se aştepte, țâşnesc printre ei şi mă pierd în holda deasă. Câştigasem câteva lungimi, dar insuficiente ca să-mi pot pierde urma.

În spate aud vocea lui Grigore:

- Stai, Filoane, că trag!

Câine pripăşit la casa mamei - îmi fulgeră gândul - lihnit de foame, gata acum să sfâşie pe cel care nu l-a lăsat să moară.

Verişorul meu, Trica Moisă, avea şase copii. Salariul lui de furier la tribunal nu-i permitea să-i hrănească pe toți. Părinții lui - mamă-sa era soră cu mama mea - şi ei săraci, cu şapte copii, nu puteau să-l ajute prea mult. Deseori, el se oprea la noi şi mama-l ospăta cum se cuvine şi la plecare îi umplea şi traista cu deale mâncării. Fata lui cea mai mare, Florica, o căsătorise cu Grigore, un băiat venit de dincolo de munți, de la Turnu Severin, să caute de lucru. Aşa a fost angajat, cu ajutorul socrului, la comisariatul de poliție. O duceau liniştiți, tineri, fără multe griji. Soția, şi ea funcționară la judecătorie. Duminicile şi sărbătorile, luau drumul satului meu, la bunica, unde mai completau tainul săptămânii. Cum, însă, bunica era văduvă cu încă şase copii de hrănit, nu putea să-i ajute cu mult şi atunci se opreau la casa mamei, care era ceva mai înstărită. Mama, în acea vreme, trăia singură. Feciorul ei, plecat printre străini, de mult, nu-i mai dădea speranță să-l revadă, aşa că nepoții găseau o inimă dispusă la acte generoase. Dumnezeu - îşi zicea mama - va răsplăti băiatului meu pe acolo pe unde va fi. Şi de el se vor îndura alții, să nu sufere prea mult de foame. Credința ei în Dumnezeu era atât de puternică, încât, pentru ea, nu mai era nici un dubiu că binefacerea de aici va fi transmisă celui drag, oricât de departe ar fi de casa lui.

Grigore îi vorbea de mine. Coarda sensibilă întinsă, vibra prin gesturi, pornite dintr-o adâncă trăire creştină, ca o comuniune intimă cu cel dispărut. Ea lua pe Dumnezeu ca intermediar, ca să-şi ajute copilul la mari încercări.

Grigore a dormit în patul meu, mi-a luat locul la masa plină şi, niciodată nu a ieşit din casa mamei cu mâinile goale. El făcea parte din familia noastră şi părea că împărtăşeşte aceleaşi griji pentru mine, ca şi mama…

Un şuierat prelung îmi trece pe deasupra capului. În sufletul meu se amestecau două sentimente, unul mai greu decât celălalt: frica şi scârba. Cel din urmă pusese cu totul stăpânire pe mine, tăindu-mi energia, voința de a învinge primejdia.

Roua dimineții, amestecată cu pământul muşuroaielor de porumbi, transformase totul într-un mâl cleios, care se lipea de pantofii de vară cu care eram încălțat, îngreuindu-mi mersul. În urmă, Grigore, «împins de datorie», se apropie tot mai mult, scurtând distanța ce ne despărțea. Deodată o altă detunătură răsună aproape. Iată-mă la marginea Timişului, care despărțea țarina de zăvoi. Malul era înalt de vreo doi metri. În dreapta, «prietenul» cu țuica mă țintea deja, la numai câțiva paşi, gata să mă doboare. Să sar în apă? Nu le era greu să descarce arma, de pe mal, la o aşa de mică distanță. Trebuia doar să sfârşesc odată. Un moment de ezitare, o fracțiune de secundă. Mă îndrept spre vlăjganul înarmat cu paşi hotărâți. El face câțiva paşi înapoi. Părea indecis. Să tragă sau să mă aibă viu?

- Stai! țipă el cât îl ținea pieptul.

Continui să înaintez. Grigore trage mereu. De frică? Nu ştiu! În clipa următoare, simt pistolul în piept, în timp ce o mână lată, se strânge în jurul gâtului, gata să mă sugrume.

- Jos arma! strigă el, tremurând.

Abia acum mi-am dat seama că frica lor era mai mare decât a mea, crezându-mă înarmat. O citeam în ochii lor tulburi.

- Dacă aveam o armă, nu fugeam! explodez eu ca uşurat.

Cu o pereche de cătuşe, pe care le aveau asupra lor, mi-au prins mâinile. Le simt strânse ca într-un cleşte.

De acum totul decurge foarte repede. Sunt îmbrâncit din spate, cu țeava pistolului bine proptită, în timp ce dinspre haltă, o maşină neagră goneşte spre noi. Se opreşte alături. Din ea sare un al treilea individ… Nicolae Târziu, să le dea o mână de ajutor. Nepoata mea, Floare şi tatăl ei ne ajung din urmă şi încearcă să-i împiedice să mă urce în maşină. Nepoata îmi sare de gât, apoi, cu forțe pe care nu i le-aş fi bănuit, îi împinge pe toți deoparte. Aproape că reuşise să mă izoleze de ei. Tatăl ei, depăşit de evenimente, rămâne pironit, incapabil de orice gest.

Văzând că lucrurile se complică, la care se mai adaugă şi faptul că, dinspre sat, persoane grăbite, alarmate de strigătele nepoatei, alergau întru ajutor, tovarăşul lui Grigore o izbeşte pe nepoata mea cu arma în cap, cu atâta tărie, încât ea se prăbuşeşte. Degajați, cei trei tâlhari şi cu şoferul, mă

îmbrâncesc în maşină. Apoi, odată urcat, se îndreaptă în viteză spre şoseaua naţională.

- Canalie! aud ultimele zvârcoliri ale nepoatei mele. Grigore, alături de mine, pleacă fruntea.

În urmă, oamenii satului mai alergau zadarnic. Cortina cade. Totul reintră în linişte.

Încadrat între paznici, gândul meu, fugar, reface programul zilei de 3 august: logodna mea îşi consumase ultima ceremonie. Fără martori, fără verighete, aşa, în pripă, la început de întuneric!

Aleasa mirelui nu ştia nimic. Ea se pregăteşte. În clipa aceasta, ea îmbracă, poate, rochia albă de logodnă. Şi… mă aşteaptă să ne împreunăm gândurile, precum, necugetat, am proiectat. Eu trebuia să aduc cu mine verighetele, să pecetluim un vis prea îndrăzneţ…

O tristeţe adâncă mă cuprinde. Este din vina mea. Trebuia să prevăd totul, chiar şi acest deznodământ, care m-a surprins nepregătit.

Este adevărat că a venit prea repede. Nu mi-a dat măcar răgazul să-l prevăd. Primul pas în viaţă, şi cel mai important, l-am făcut greşit. Nu eram conştient că de el depindea restul. Acum, totul se năruie dintr-o dată. Dispare, ca o nălucă.

Un calm, o resemnare pun deodată stăpânire pe mine, degajat parcă de tot ce mă înconjura. O întrebare îmi apare pe buze, oarecum normală, ca o dezlegare: Aveam eu oare dreptul să atrag pe drumul meu fiinţe dezarmate şi nepregătite pentru astfel de încercări? Răspunsul este unul singur, acuzator: nu! categoric nu. Nu aveam dreptul, nici un drept! În urmă, mama, logodna de o clipă, vor plăti scump, prea scump, necugetarea mea. Pentru cea tânără, anii îi vor acoperi drama unui început greşit. Pentru mama, puţinii ani ce i-au mai rămas de dus vor fi o povară fatală. Era ultima lovitură ce i-am pregătit-o înaintea liniştei totale.

De neînţeles! Simt parcă o uşurare, cu toate că firele care mă legau de viaţă s-au întins prea mult şi au cedat sub presiunea vremurilor. «Nu sunt vremurile sub om, ci bietul om sub cârma lor», mă consolez eu, prin cugetarea cronicarului.

Maşina ajunge la Caransebeş. Prima haltă. Grigore coboară, nu înainte de a fi primit noi instrucţiuni. Îi caut privirea, dar ochii lui erau fixaţi înspre pământ. Şi el a fost depăşit de evenimente.

Oraşul copilăriei mele mă primeşte în cătuşe, ca pe un răufăcător. Plecasem de la catedră profesor, să revin azi în «ţinută de borfaş»!

De acum, un alt gând mă chinuie. Desprins de cei dragi, de mama, de toți ai mei, pe drumul pe care am apucat fără voie, regăsesc camarazii peregrinând ca mine pe aceleaşi poteci. Ieri liberi, ca şi mine azi, cine ştie, drumurile ni se vor încrucişa din nou.

A început din nou prigoana, ultima, fără întoarcere? Au fost arestați mulți? Aţipisem prea repede pe aşternutul libertății! Care va fi noua întorsătură a luptei pentru cei scăpați din primul foc? Atâtea întrebări mă frământă. Simțeam, totuşi, că sunt pregătit pentru orice.

În scurt timp, părăsim oraşul, gonind spre Lugoj. Satele defilează unele după altele: Jupa - vechea Tibiscum -, Căvăran, Sacul, Găvojdia, Tapia… Lugoj rămâne şi el în urmă.

Nu mă duc la Siguranța județului, deci. Presimt ceva mai grav. Un neastâmpăr mă cuprinde. Acțiunea lor se întinde pe scară mare, poate pe țară.

Alte sate rămân în urmă: Belinț, Remetea şi, curând, îmi apare în față capitala Banatului, Timişoara. Aici voi găsi, deci, răspuns la toate preocupările mele.

Oraşul era liniştit. Străzile aproape pustii. Era de dimineață. Oamenii somnolau încă în această dimineață de duminică, zi de odihnă pentru unii. Zbirii mei sunt, poate, singurii, care nu cunosc repausul. Acțiunile lor nu le dau răgaz. «Duşmanii poporului» se agită, complotează, să răstoarne ordinea stabilită de…«oamenii muncii»! Nu este timpul de odihnă până nu vor face inofensiv «duşmanul de clasă».

Traversăm parcul «Regina Maria», apoi Bega, cu apele ei calme. Liceul «Diaconovici Loga», unde cerusem numirea mea ca profesor, în cazul că oraşul adolescenței mele nu m-ar fi atras prin toate amintirile.

Curând, maşina se opreşte în fața unei frumoase vile, aşezată în mijlocul unei grădini, umbrită de copaci înalți, care rivalizau, parcă, cu parcul «Regina Maria», care-i mărginea limita proprietății. În față, santinela se plimbă agale. El constituie singura disonanță în acel cadru de pastel. Ce se ascunde însă, în spatele acestei fațade de castel nu va întârzia mult să mi se descopere.

Paznicul meu coboară primul şi se adresează sentinelei din fața porții.

După semne, pare că se cunosc, pentru că sentinela ia poziție de drepți. Desigur, unul din «cadrele» instituției. S-au deranjat căpeteniile, n-au lăsat treaba în seama subalternilor. Poate şi eu ocup, la ora asta, un loc care ar justifica osteneala.

În câteva clipe, comisarul de serviciu apare la poartă, cu salutul respectuos, de servitor necondiționat. Sunt invitat să cobor şi sunt îndreptat spre intrare. O poartă mare din fier forjat. Pe bolta ei impunătoare, citesc parcă inscripția lui Dante: «Voi, care intrați aici, lăsați în urmă orice speranță... »

Cu mâinile încătuşate, păşesc încet, privind o ultimă dată cerul senin şi copacii care umbreau «conacul». Urc apoi treptele şi mă trezesc într-o încăpere mare, cu marmoră pe jos. În fund, un birou mic forma singura mobilă în holul pustiu.

Mă opresc în mijlocul sălii, în timp ce comisarul de serviciu îmi completează fişa de «admitere». Puțin timp şi doi indivizi cu aspect lombrozian se apropie de mine şi-mi fac semn să-i urmez. Pentru mai multă siguranță, unul din ei se aşează în spatele meu. Coborâm vreo 15 trepte şi ajung la subsol, unde culoarele formau un fel de galerii subterane. De fiecare parte a culoarelor, apar porți, întărite cu gratii în formă de armonică. Domnea o tăcere desăvârşită, de mormânt. Pe culoarul principal, un gardian şi un agent, responsabili de bunul mers şi de securitatea locatarilor, mă iau în primire.

— Dezbracă-te, tâlharule!

Abia acum m-am trezit din visul meu, prelungit puțin peste măsură. Cu gesturi leneşe, încep operația.

— Nu vrei cumva să te ajutăm, derbedeule!

Îi privesc pieziş drept răspuns. Ăştia sunt chemați să instituie ordinea nouă socialistă.

Lăcătuşul Adam, om simplu şi un sârb, fără meserie (am aflat mai târziu) erau indivizii care luau primul contact cu cei veniți, să-i obişnuiască şi să-i familiarizeze cu atmosfera întreprinderii. Mai îndeplineau şi o altă sarcină, puțin mai delicată. Se ocupau cu obținerea de «mărturii spontane» din partea celor anchetați. Sufletul lor era deja încărcat cu câteva zeci de victime, dintre care unii nu vor mai putea mărturisiri nimic. Nu era decât un început «modest», care se va amplifica, pe măsură ce «ordinea nouă» se va stabili.

—Măi! tu ai auzit de mine? mă interpelează sârbul, într-o românească foarte aproximativă. Era de statură mijlocie, cu fața de o culoare spălăcită şi cu nişte palme noduroase. Partidul a ştiut să-şi aleagă elementele cu care să impună noua doctrină.

Îl privesc, studiind cu atenție stângăcia cu care îşi exercită «profesia». Gesturile sunt mai explicite decât vorba.

Celălalt, Adam, mai tăcut, mă priveşte cu un ochi şiret. Aştepta parcă lecţia practică, să-şi dovedească arta. Din mâinile lui, se ştie bine, mulţi au luat drumul spitalului «Babeş», tranzit înaintea sfârşitului. Justificarea era una, aceeaşi: «Decedat în urma unei grele operaţii».

În sfârşit, iată-mă gol, goluţ, doar cu izmana pe mine.

— Scoate-o şi pe asta, băiete! Nu-ţi fie ruşine. Aici suntem între noi! Umilinţa era prima metodă aplicată prizonierului. Un muşuroi de haine era tot ce mai rămăsese din mine, cel de ieri. Gol, în faţa semenilor mei, îmbrăcaţi. Aşa te coboară cu câteva trepte, sub demnitatea lor. Şi aici voiau să ajungă, înainte de a purcede la ancheta propriu-zisă.

Sârbul îşi începe meseria. Scoate un briceag cu lama încovoiată, cu care se altoiesc, de obicei, pomii, îmi ia vestonul în mână şi se apucă să descoase dublura, să vadă de nu cumva ar ascunde vreun secret. Reverul suferă aceeaşi operaţie, urmată de cea a grosimii stofei. Cu o meticulozitate şi o răbdare de invidiat, mânuia cuţitul cu o astfel de dexteritate, de parcă ar fi crestat o operă de artă în lemn. Din când în când, îmi aruncă o privire furişă, să vadă vreo tresărire suspectă. Eu priveam undeva, aparent absent. Mă gândeam că, în clipa asta, eram aşteptat undeva cu nerăbdare.

Operaţia satrapului continuă. Şireturile desprinse de pantofi, cureaua confiscată... Nici o bucăţică de pânză n-a rămas intactă. Obiectele personale dispar. Devin bun al «poporului»... În custodia anchetatorilor. Mă gândeam la verighetele de logodnă. Dacă le-aş fi luat ieri de la giuvaergiu, azi ar fi devenit şi ele... «bun al poporului».

Operaţia terminată, sunt invitat, mereu «politicos», să-i urmez spre locuinţa rezervată mie. O cămăruţă de beton. Un fel de cavou, de 2,50/2 m şi înalt de 1,80 m. Mobilă cam puţină. Doar o bancă, lungă de 1,50 m şi lată de 20 cm. Aşternut? Hainele de pe mine, întinse pe ciment.

Rămas singur, mulţime de preocupări se înghesuiau să izbucnească. Mă împăcam greu cu gândul că, de acum, totul s-a sfârşit cu mine. Seara recapitulez realitatea, până ce mă cuprinde oboseala, după o zi atât de încărcată de evenimente. Aş vrea să mă culc. Dar cum? Nici măcar o scândură să am dedesubt? Mă aşez uşor de-a lungul peretelui. Am adormit aşa, fără să mai simt nimic. Nu pentru multă vreme, însă. Frigul mă scutură. Mă ridic în picioare şi veghez toată noaptea, până ce zorile mă salvează. Aud mişcări pe coridor. Începe programul zilei. Toaleta corporală, care consta în câţiva stropi de apă, azvârliţi în grabă peste faţă şi apoi micile nevoi. Suntem scoşi unul câte unul, pentru a evita să ne întâlnim. Cum, însă, erau mulţi deţinuţi şi timpul programului prea scurt, gardianul mai călca regulamentul.

Astfel, ne mai încrucişam pe parcurs, la dus sau la întors. Un singur robinet şi un singur closet pentru toată gloata de deţinuţi.

La orele 8, totul trebuia să fie terminat, pentru că o altă «misiune», mult mai importantă, care trebuia să se desfăşoare după aceea, ne aştepta să fim confruntaţi.

Printre cei întâlniţi erau şi mulţi ţărani, oameni simpli. Nu înţelegeam deloc ce pericol reprezentau pentru autorităţi aceşti ţărani, ca să fie ţinuţi sub cheie.

Pe la orele zece, uşa mi se deschide şi o voce fermă strigă:

— Verca! Hai sus!

Mă străbate un fior. Teama? Desigur, dar mai mult teama de necunoscut. Să aflu, poate, ce s-a întâmplat, ca să mă pot apăra. Dar în contra cui să mă apăr? Există oare o apărare contra acestui monstru? Ajung la concluzia că răbdarea şi luciditatea, ar fi, deocamdată, singurele arme Ia dispoziţia mea.

Urc treptele pivniţei şi mă găsesc din nou în marele hol, la capătul căruia se deschide o uşă, pe care intru. Un birou elegant, cu fotolii de piele. În faţa biroului, un domn, în jur de 30 de ani, blond, cu ochii albaştri. Părea ocupat cu studierea unui dosar. Mă opresc în faţa lui şi aştept. Nu s-a sesizat de prezenţa mea, continuându-şi lectura. După câteva minute, ridică în sus capul şi mă invită politicos să iau loc într-un fotoliu, care se afla înaintea Iui, prevăzut, probabil, pentru «oaspeţi».

— Domnule Verca — începe el — nu eşti aici din vina noastră. (Am aflat mai târziu, că era chestorul Moiş) Voi ne-aţi obligat să luăm aceste măsuri. Ideea voastră, de altfel anacronică, este depăşită. De acum, o lume nouă intră în scenă. Revoluţia ei este în marş. Nimeni şi nimic nu o va putea opri... Veţi încerca voi, poate şi alţii, să o facă. Nu vă aşezaţi de-a curmezişul istoriei, pentru că veţi fi striviţi. Vă rămâne totuşi o posibilitate, recunosc că e mică, dar ea există. Depinde de voi dacă vreţi să o sesizaţi. Nu vi se cere să purtaţi steagul, dar, cel puţin, să vă liniştiţi şi, încetul cu încetul, să vă încadraţi în noua societate, care, sunt sigur că vă va admite, după o perioadă de adaptare. Voi sunteţi rămăşiţele unei lumi învinse de clasa muncitoare, care singură îşi va lua în mâini propria-i soartă. Marea noastră prietenă URSS i-a permis acestei clase exploatate, oprimată până acum, să-şi schimbe această stare. Noi, aci, vom veghea ca nici un pericol, dinlăuntru sau din afară, să nu-i ameninţe realizările. Să împiedecăm cu orice preţ şi cu orice mijloace ca microbul să se infiltreze şi să contamineze un corp sănătos.

Aţi fost paraşutaţi ca slugi ale unei puteri străine, să injectaţi microbul răufăcător, pentru a descompune un organism în plină evoluţie. Acum, mă adresez inteligenţei d-tale. Îţi dai oare seama de realitate? Sunteţi singuri! Nimeni, din lumea occidentală, nici chiar americanii, nu vă ajută şi nu vă vor ajuta vreodată. Voi nu sunteţi decât nişte instrumente şi nimic altceva. Nu vă mai rămâne decât o singură soluţie: sau vreţi să deveniţi eroii unei cauze pierdute şi noi vă vom ajuta, dacă aceasta vă este alegerea, sau veţi fi conştienţi de noua realitate, care este ireversibilă şi renunţaţi la iluzii, aliniindu-vă fără rezerve. Rămâne apoi ca noi să constatăm această transformare fără echivoc şi să vă deschidem calea spre noua societate. Pentru aceasta, însă, va trebui să ne ajutaţi! Iată pe scurt ce aştept de la voi. O colaborare sinceră şi loială. Voi, cu această idee utopică, aţi infectat şi aţi fanatizat o serie de oameni, care, singuri, nu vor putea fi vindecaţi. Vor avea nevoie să fie ajutaţi şi convinşi că au apucat pe un drum greşit şi că este ultima şansă, să-şi revină. Aceasta ar fi prima voastră datorie şi dovadă a sincerităţii voastre. În momentul paraşutării aţi luat contact cu multe persoane. Aţi constituit o organizaţie puternică, cu scopul de a o opune guvernului ţării, pentru a împiedica reconstruirea ei. Toţi aceşti oameni, pe care voi, inconştienţi şi în slujba unei puteri străine, i-aţi fanatizat, vor trebui să iasă la lumină, să fie reeducaţi, recuperaţi, pentru ca, împreună, să reconstruim ţara din ruinele lăsate de capitalişti. Iată acum rolul d-tale. Te vei duce jos, ţi se va da hârtie şi creion, să începi această mărturisire, fără a ascunde nimic din ceea ce ai făcut şi nici persoanele cu care ai venit în contact sau ai colaborat. Să fim, însă, bine înţeleşi! De Ia d-ta aştept această contribuţie, pentru a-i salva pe toţi, înainte de a nu fi prea târziu!

— Aş dori şi eu o mică lămurire, intervin eu, după această expunere foarte judicioasă. Până mai ieri, eram şi eu profesor. Făceam parte dintr-o societate, în care bunacuviinţă şi, mai ales, bunul simţ nu au fost încă abolite. Contactul cu această «nouă societate» mi-a trezit anumite nedumeriri şi vă rog pe dvs., interlocutorul acestei noi orânduiri, să-mi clarificaţi acest incident de parcurs. Am fost arestat cu focuri de armă, legat în cătuşe, ca un borfaş de rând. Adus aci, am fost dezbrăcat la piele şi hainele descusute. Vedeţi bine cum stau pe mine. În situaţia asta, nu am nici măcar un aşternut pentru noapte. Am dormit pe cimentul gol. Eu vă fac aceste mărturisiri, pentru că observ că sunteţi, ca şi mine, un idealist, un luptător al unei ordini sociale!

— Nu sunt la curent cu ceea ce se întâmplă jos, îmi răspunde el, oarecum jenat. Voi da ordin să ți se dea așternut. Cât privește atitudinea lor, nu o băga în seamă. Şi ei sunt nişte fanatici, dar... în sensul cel bun!

Părea contrariat de intervenția mea. Credea, probabil, că a reuşit să mă clatine, să-mi semene îndoială şi să mă aşeze pe «drumul cel bun».

— Să fim însă înțeleşi! conclude el. Să nu încerci să mă minți, că o vei regreta. Nu ne obliga să utilizăm metode care ne repugnă şi pe care dorim să le evităm. Nu-i decât un avertisment. Totul depinde numai de d-ta!

Cu acestea zise, sunt condus jos. Regăsesc camera mea. Puțin după aceea, uşa se deschide din nou şi Moiş în persoană apare în prag.

— Da! Într-adevăr, lipseşte confortul!

Cu o voce autoritară, dă ordin să mi se aducă un pat din scânduri şi o cuvertură. Apoi, fără să-mi mai dea vreo atenție, iese din celulă.

La puțin timp, sârbul meu îmi aduce, oarecum nedumerit, cele ordonate. Părea contrariat de întorsătura lucrurilor. După el, apare şi agentul Adam, cu o măsuță, pe care o instalează în mijlocul celulei. Sub braț, un teanc de hârtie de scris. Aşează totul pe masă, iar din buzunar scoate un condei nou-nouț. Aprinde apoi lampa şi... «acum, poți să-ți povesteşti viața»! Iese trântind uşa. Zăbrelele se închid în urmă cu zgomot. De aci, doar sufletul mai poate evada.

De unde să încep? Mi-a precizat bine să nu uit nimic, că va fi rău. Îl credeam capabil de orice. Să scriu oare că, urmărit de Antonescu, n-am găsit salvare decât peste hotare? Că armata germană, după ce complotează cu Antonescu, ne alungă din drepturi şi că, de altă parte, ne întindea mâna, să ne ajute să scăpăm din ghearele urmăritorilor, prin serviciile lor speciale? Că am plătit bani grei, ca să fiu dus la Giurgiu, să trec Dunărea, înghesuit ca un pachet, în cufărul maşinii? Că ajuns dincolo, la Rusciuc, după ce mi-am plătit biletul de tren până la Sofia, nu-mi rămăseseră bani de trăit, decât numai pentru două zile? Că aici am fost găzduit din generozitatea românilor macedoneni, săraci şi ei, că nu mâncau niciodată să se sature? Că am îndurat cea mai cruntă foame, refuzând să împart puținul de la masa lor? Că de aci am fost duşi în plină iarnă, în 1942, cea mai cruntă din câte mi-aduc aminte, în vagoane fără geamuri. Că am parcurs distanța în cinci zile până la Viena, unde am fost «găzduiți» Ia un azil de beți, cerşetori şi vagabonzi. Această casă se numea «Obdachlosenheim», pe româneşte, cămin fără acoperiş. Că, după un sejur de două săptămâni, am ajuns la Rostock, în nordul Germanici (la Marea Baltică), unde au fost strânşi toți legionarii. Că aici am trăit sub supraveghere ca... «oaspeți» ai celui de al treilea Reich, cum îi plăcea

generalului Müller (cel care dispunea de soarta noastră) să o afirme. Că am lucrat în uzină un an de zile, cu cuvântul de «onoare» drept garanţie că nu vom încerca să avem nici un contact, scris sau verbal, cu exteriorul. Că, într-o bună zi, jumătate dintre noi am fost ridicaţi în miezul nopţii, ca borfaşii şi duşi la faimosul lagăr de concentrare din Buchenwald, să ne ia sub «protecţia marelui Reich», care era responsabil de «securitatea» noastră. Că, de multe ori, Antonescu ne cerea extrădarea, pentru că, atât timp cât noi eram în viaţă, el nu avea linişte. Că nemţii, în schimbul unor concesii, au acceptat să ne pună «la adăpost» în categoria «Dunkel und Nebel» (întuneric şi ceaţă), adică puteam dispărea oricând, fără a lăsa urme, ca şi când n-am fi existat vreodată pe această lume. Aşa au dispărut cu miile din acest lagăr. La Nürnberg, la procesul criminalilor de război, adică al tuturor inamicilor frontului «aliat», această categorie de uitaţi ne-a scăpat capul, cu toate că, la Nürnberg, comunismul internaţional ni l-a cerut cu multă ardoare.

Că, aici, la Buchenwald, când Horia Sima, şeful Legiunii, a îndrăznit să înfrunte mândria marelui Führer, refuzând «ospitalitatea» şi trecând în Italia, să arate lumii că drumul urmat de «Marele Reich» duce la catastrofa umanităţii întregi, noi am fost strânşi toţi o noapte întreagă şi încercuiţi cu mitraliere, gata să verse moartea peste noi. Totul atârna de un ordin, care trebuia să parvină de la Berlin, pentru executarea noastră a celor 400 de legionari, din «Dunkel und Nebel», ca nimeni să nu mai audă vreodată de noi. Dumnezeu, însă, n-a vrut moartea noastră, ne-a salvat în ultima clipă. Că, apoi, când totul s-a mai liniştit, am cerut deseori să plecăm pe front, să luptăm alături de fraţii noştri. Era doar războiul nostru. Corneliu Codreanu l-a prevestit încă din 1919. Antonescu ne-ar fi primit bucuros în ţară, dar nu ca să luptăm pe front. Eroi avea destui! El ne cerea, pur şi simplu, capul. Germanilor, însă, nu le convenea să scape din mâini o monedă, care încă nu era devalorizată în ochii generalului Antonescu. Ba mai mult, germanii, în grija lor de a-şi extinde imperiul în afara hotarelor limbii germane, ne-au propus chiar să constituim un partid naţional-socialist. Găsiseră din vreme un şef aderent la această idee, în persoana lui nea Nicu Şeitan. Era singura formă de a ieşi din lagăr: să renunţăm la identitatea noastră, îmbrăţişând un ideal care nu ne aparţinea. La refuzul nostru de a discuta astfel de bazaconii, ne-au înăsprit regimul, până a ajunge la Buchenwald.

Aşa ne-a surprins 23 august 1944, cu trădarea de la Palat, precedată de un cataclism fără pereche care s-a abătut asupra noastră şi a tuturor deţinuţilor din lagărul morţii, când 8000 de victime, cu trupurile sfârtecate şi

răspândite printre copaci sau prin poiene, au plătit groaznicul tribut. Doamne! în numele Tău, câte nemernicii nu s-au săvârşit!

Atunci am fost «eliberaţi» şi noi! Nu toţi! Şase morţi şi 30 de grav răniţi au simţit mai mult sau mai puţin această «eliberare».

Lagărul «Fichtenheim», unde eram cazaţi, devenind inutilizabil, dar mai ales drama din ţară ne-a găsit deodată pe primul plan. În ţară, bolşevismul coboară ca un tăvălug peste ţarina noastră, a unui neam vândut şi trădat. Un front organizat a încetat să mai existe, lăsând liberă invazia barbarilor. Ba chiar protejată de civilizaţii din Occident.

Germanii se întorc la «aliaţii naţionalişti», singurii care nu s-au înşelat nici de adversar, nici de urmările fraternităţii cu el.

Aşa s-a format guvernul de la Viena. Din «întuneric şi ceaţă», ieşim Ia lumină, să opunem duşmanului ultima rezistenţă legitimă, înainte ca poporul să fie complet cotropit. Abandonaţi de toţi, ne-am întors acasă, pe calea aerului, să împărtăşim soarta cu fraţii noştri. Să luptăm şi să îndurăm împreună cât va voi Dumnezeu!

Soarta tragică ne îndepărtase de cursul istoriei. De acum, nimeni nu ni se mai poate împotrivi, de a ne servi neamul, după dorinţa şi puterea noastră. Aşa cum am învăţat de mici, din cărţi şi fapte ale strămoşilor noştri.

Să scriu toate acestea? Dar nu pot scrie altceva! Adevărul întreg sălăşuieşte în aceste frământări şi nu va ieşi la iveală decât în ziua judecăţii fiecăruia dintre noi.

Aşa am adormit, cu condeiul în mână, în faţa foilor de hârtie, rămase goale.

Deodată condeiul începe să alunece pe câmpia albă... Dorul de casă m-a împins să accept să fiu paraşutat, că trăisem din greu pe la unii şi pe la alţii, ca fugar necunoscut şi că oamenii nu mă întrebau nici de nume şi nici de ocupaţie. Poporul român fiind ospitalier, mi-a dat adăpost şi hrană, fără să-mi pună întrebări. Generozitatea nu cerea nici un act de identitate, celui nevoiaş. Trăiam prin pădurile noastre, în colibe părăsite etc. ...

Recitesc aşa povestea, înşiruită pe o jumătate de coală. Eram conştient că această «mărturisire» semăna mai mult a provocare. Mai ales că ei cunoşteau ceva din activitatea mea. Însă strategia deţinutului este una: cât mai puţin scris şi ceea ce e pus pe hârtie să fie memorizat întocmai, pentru a evita contradicţii.

Împing chiar îndrăzneala să bat în uşă şi să chem gardianul, care nu întârzie să-mi deschidă, după cum avea consemnul.

— Ce vrei? se răsteşte el la mine.

Îi întind hârtia, fără a-i preciza ceva. Peste puțin îi aud pașii urcând treptele pivniței. Parcă mi se oprise respirația, gândind la reacția lui Moiș, când o citi jumătatea mea de pagină.

Dimineața se scurge, însă, fără nimic deosebit. După masă aud zgomot de pași, care se opresc în fața celulei mele. Gardianul, deschizându-mi ușa, pronunță un singur cuvânt: Sus!

Inima mi se făcuse cât un purice încercând să-mi adun curajul, să înfrunt furtuna. Sunt condus în biroul lui Moiș, pe care-l găsesc așezat în fotoliu, cu hârtia mea în mână.

— Verca! Ai înțeles greșit sau vrei să-ți bați joc de noi cu acest petec de hârtie? explodează el. Iată ce fac eu cu el! și rupe hârtia în bucăți.

— Vreau să te împiedec să iei un drum greșit, reia el. Pentru asta, îți voi planta câteva jaloane, care să te ghideze. Nu aminteşti nimic de echipa cu care ai fost paraşutat: Bălănescu, Chirilă şi ceilalți trei? De organizație, nici un cuvânt: Ion Constantin, Ghiță Brahonschi...? Nu cunoşti pe nici unul! Nici pe Petru Grozăvescu, nici pe Horăscu? Nici de o parte din arme, pe care ai refuzat să le predai şi pe care noi, prin bunăvoința unui camarad de-al d-tale, le-am descoperit Ia vreme... Celelalte arme ascunse, aparatul de emisie-recepție... Desigur că nu ştii nimic de toate astea?

Eu am tot timpul, aştept! Acum, du-te jos şi ține minte ce ți-am spus! A treia oară vom vorbi altfel! Îți vei blestema clipa în care ai început să minți în mod ordinar!

Sună apoi scurt, vădit înfuriat. Agentul intră imediat, făcând o plecăciune.

— Du-l jos! ordonă el, având arătătorul îndreptat spre mine.

Ajuns în celulă, încep să mă năpădească grijile. Deodată îmi apare imaginea camaradului pe care l-am bănuit de a-şi fi manifestat «bunăvoința». Abia acum văd clar de unde cunoaşte Moiş atâtea amănunte. «Camaradul» a trăit în această regiune, a cunoscut oameni mulți... El a predat armamentul, fără să spună nimănui nimic. Probabil de teamă.

Acum nu mai pot nega totul, fără a nu risca să nu mai pot apăra esențialul: camarazii încă liberi. Dar, va mai fi cineva liber, la ora asta, mă întreb, copleşit de întorsătura evenimentelor?

Încep, deci, să-mi construiesc edificiul, ținând seama de ceea ce ar fi putut spune cel bănuit. De voi fi condamnat pentru lucruri de acum consumate, mă voi concentra cu mai multă dârzenie, pentru a apăra ceea ce va trebui, cu orice preț, salvat. O singură teamă mă stăpâneşte: cât voi putea

rezista? Cât va fi de mare rezistența mea fizică? Mijloacele lor de constrângere sunt infinite!

Admit că am vizitat echipa din care făcea parte cel bănuit. Mai admit că ei mi-au făcut cunoştinţă cu nişte ţărani din regiune, al căror nume l-am reținut. Da! Echipa cu care am venit din Germania era compusă din: Nicu Bălănescu, Ion Chirilă, un lugojean şi doi cărăşeni, ale căror nume le-am uitat şi pe care nu i-am mai revăzut niciodată din momentul paraşutării. Armele primite au rămas pe loc, eu niciodată nu le-am mai revăzut. Dacă au fost găsite, înseamnă că au fost semnalate de persoane care cunoşteau ascunzătoarea şi de care eu nu am avut nici o cunoştinţă.

Parcă nu mai eram printre ziduri. Mă vedeam afară, alergând să-i prevestesc pe toți că pericolul bate la uşă. Să-i îndemn să reia cărările munților, văilor, singurele libere, de unde să pregătească apărarea.

M-am zbătut o după-amiază întreagă. Noaptea nu mi-am regăsit somnul. Nu era uşor să aşterni pe hârtie afirmații pe care nu le poți reține, cu toată cascada de consecințe care ar urma. Va trebui să le dau ceva. Ceva de care să fiu sigur că ei sunt la curent şi, astfel, să le pot oferi o dovadă de «bună credință», pentru a conserva o şansă de a acoperi restul. Lipsit, mai ales, de informații, de ceea ce se întâmplă afară, va trebui să câştig timp. Mai ales, să-mi pot pregăti o apărare fermă, cu încheieturi pe cât se poate de solide. Tortura nu se face la întâmplare. Ea este, mai întâi, de natură psihică. Ea urmăreşte să aducă deținutul în fața evidenței, ca apoi să intervină mijloacele brutale, pentru a-l forța să treacă pragul. Bătaia fără un mobil precis n-are nici un efect. Ea nu ar fi decât acțiunea unui anchetator care şi-a pierdut controlul. Aşa au fost asasinați mulți, de brute, fără însă a obține nici o mărturisire susceptibilă de a putea fi exploatată. Ancheta nu este decât o metodă de încercuire logică a anchetatorului, fără a da putință victimei de a găsi un refugiu, altul, decât capitularea. Cea mai bună apărare rămâne, totuşi, aceea de a evita să te găseşti în contradicție cu tine însuți sau să fii surprins cu o întrebare la care să nu găseşti un răspuns. Ancheta devine o luptă cerebrală, pur şi simplu. Ea este strânsă, pasionantă. Este lupta cu moartea. Orice pas greşit este speculat de anchetator, ca să-şi domine victima. Nu rareori, partida se întoarce în favoarea victimei, care, neavând nimic de pierdut, îşi ascute simțurile, dominând anchetatorul. Atunci, sau este înlocuit anchetatorul şi competiția este reluată de la capăt, sau victima îşi ispăşeşte îndrăzneala. «Dacă spun adevărul, de ce mă loviți», răspunde Isus prigonitorilor Lui.

A doua zi mă apuc de scris. Evit să dau nume. După mai bine de două ore de osteneală, reuşesc să acopăr coala pe trei sferturi. Nu pomenesc nimic de arme, nici de aparat. Mai liniştit, parcă, bat în uşă şi dau declarația gardianului.

Ziua trece, fără ca ceva să intervină. Lectura declarației mele s-ar putea să le fi dat vreo satisfacție.

Seara se lasă şi, cu ea, un somn binefăcător. Noaptea trecută nu dormisem deloc. Mă întind pe scândură, ca omul ce şi-a terminat cu bine trebile zilei. Nu ştiu cât am dormit, că aud scârțâitul uşii care se deschide încet şi paşi care intră în celulă. Simt o smucitură, apoi o voce puternică mă trezeşte de-a binelea.

— Sus, băiete!

Am sărit buimăcit, ca dintr-un vis urât. În fața mea stătea sârbul, cu un rânjet sadic. Mă invită să-l urmez. Să fie deja ziuă?

Întunericul nopții mă trezeşte la realitate. Urc treptele pivniței şi ajung în hol. Nu mă opresc însă aci. Însoțitorul meu continuă să urce treptele. Nu mirosea a bine. Continuu aşa să urc, până ajung într-un coridor întortocheat. O uşă se deschide şi în fața mea apare o cameră goală, fără ferestre. Singurul mobilier, un mic birou unde trona Moiş. Cu privirile crunte, cu un aer grav, îmi pune întrebarea:

— Unde sunt armele şi aparatul?

— Care arme? întreb surprins.

— Doar nu te plimbai cu Biblia la tine, de atâta vreme? Când te-ai prezentat la poliție, pentru normalizarea situației, înainte de a ți se oferi libertatea, din mărinimia guvernului, n-ai predat nimic. Unde le-ai ascuns?

— N-aveam decât un revolver, pe care l-am azvârlit în Timiş.

— În ce loc în Timiş? Cu aparatul de emisie-recepție, bănuiesc acelaşi răspuns: în Timiş!

Spre surprinderea mea, nu mai insistă, dar adaugă:

— Să nu-ți pară rău! Ți-o faci singur!

Pleacă, lăsându-mă în seama celor doi „paznici". Pe fața sârbului citesc un rânjet de satisfacție. Intra într-un domeniu, unde, în fine, putea să se afirme.

Aşteptarea mea nu durează mult. Ca într-un joc de scamatorie, deodată apar două bastoane de cauciuc în mâinile zbirilor.

— Când te vei hotărî să vorbeşti, să ridici un deget, începe sârbul. Fără o altă «introducere», sunt apucat de mâini, de piept şi sunt trântit jos. Mi se leagă mâinile la spate, iar picioarele strâns legate. Aşezat cu burta pe un

scaun, ca un pachet şi... Încep loviturile, la întâmplare. Durerile devin din ce în ce mai greu de suportat. Strâng dinţii ca într-un exerciţiu, să nu ţip. Îmi muşc limba, dar durerile mă depăşesc. Sângele începe să-mi umezească buzele. Simt mai crunt loviturile. Nu mai ştiu pe unde mă doare. Apoi... totul se întunecă... Mă visez, parcă, într-o ţară streină, calmă, cu frumoase peisagii... Nu ştiu cât voi fi stat aşa, că durerile revin mai tare. Nu îndrăznesc să deschid ochii. Intrasem, parcă, într-o baie răcoritoare. Ca de departe, aud voci, care se apropie tot mai mult. Percep frânturi de cuvinte...

— Porcul!... ar fi în stare să ne scape... Ai apăsat cam tare... Să nu avem de furcă cu şeful... Mai are nevoie de el...

Încerc să deschid ochii. Pleoapele erau lipite. Rămân aşa, între vis şi moarte. Uşa se deschide şi aud din nou voci...

— Duceţi-l jos să se trezească... Vom vedea mai târziu...

Disting vag vocea lui Moiş. Două braţe puternice mă apucă şi... plutesc de vale, legănat ca într-un hamac. Din când în când, aud ecou de înjurături. Curând cortegiul se opreşte. O uşă se deschide şi în clipa următoare... sunt azvârlit ca un obiect pe scânduri, în sudălmi şi spurcăciuni.

— De ar crăpa aci... Ne dă prea mult de lucru! răsună ultima voce, în timp ce uşa se trânteşte. Am rămas singur, înţepenit.

Târziu, reuşesc să dezlipesc pleoapele. Zăresc ca prin sită, cămaşa numai zdrenţe, de culoare purpurie. Sânge amestecat cu apă. Când mi-am pierdut cunoştinţa, mi-au turnat, desigur, apă peste faţă, peste corp, să-mi revin. Apa s-a amestecat cu sângele din răni. Şi aşa s-a uscat pe mine. Încerc să mişc picioarele, dar o durere vie mă ţinteşte locului. Simt dureri mocnite în şira spinării, la stomac şi la cap. Pe unde nu vor fi lovit în timp ce zăceam fără cunoştinţă?

Peste puţin, paznicul, un om din vechea formaţie, cam între două vârste, deschide uşa şi se apropie de mine. Mă priveşte, clatină din cap şi iese, fără să spună un cuvânt.

Zorii apar câte puţin prin crăpătura ferestrei, astupată de mult, ca să ascundă tot ce se petrece în dosul ei.

Mi se aduce cafeaua. Un fel de zeamă de arpacaş fiert, cu mămăligă. Simţeam doar aburii calzi, care-mi făceau bine. Gardianul mă îndeamnă din ochi să mănânc. Numai pleoapele schiţează o mişcare. A înţeles repede că îndemnul lui e de prisos. Mi-ar fi dat cu lingura, printre dinţii încleştaţi, dar în spatele lui veghea şiret sârbul.

— Mai sunt şi alţi porci flămânzi, intervine sârbul autoritar. Ăsta nu mai are nevoie!

Am căzut într-un fel de toropeală. Eram pe jumătate adormit. Mă trezesc Ia prânz şi scena de la dejun se repetă: nu mai are nevoie! Apoi, uşa se închide, cu aceeaşi violenţă, cu acelaşi dispreţ.

Sângele scurs din răni trecuse prin pânza cămăşii, a chiloţilor şi a pantalonilor, deveniţi şi ei zdrenţe. La cea mai mică mişcare, pânza se întinde, se desprinde de răni, provocând o durere insuportabilă. Pete roşii apar peste tot. Simt aceleaşi dureri, care se pierd o dată cu rezistenţa organismului. Nu mai îndrăzneam să mişc. Şi totuşi va trebui să desprind pânza cămăşii de pe răni, pentru a uşura vindecarea, până la o altă probă. Până când însă? Vindecare! Există aici, oare, vindecare? Şi nu era decât începutul. Aştept de acum reînceperea calvarului. Din mâinile lor nu se scapă întreg. Nu există decât două alternative: infirmitate pe restul zilelor sau «dispărut fără urme». Nu aş avea de ales. Nu aş ezita mult. Dar mama? Îmi revine mereu în faţă. Am o răspundere morală, pentru ea, care mă chinuieşte mai mult decât cea fizică. Gândindu-mă la ea, încep să desprind pânza de pe răni. Durerile mă depăşesc. Carnea inflamată îmi dă impresia că mă sufoc. Mă opresc des, respir adânc. Aşa încerc să-mi adun bruma de forţe, rămase încă disponibile. Caut să-mi explic această cruzime a oamenilor simpli, ţărani sau muncitori, streină structurii românului. Cruzimea acestor «anchetatori» nu este proprie poporului nostru, generos şi blând. Cum a putut fi transplantată din Urali cu atâta patos? Şi cu ce scop? Probabil, cu scopul de a distruge una din redutele Europei: România. Mai ales, o redută latină într-o masă slavă. Deci un rasism feroce! Continui întrebările: acest sistem nu este aplicat peste tot? Atunci, aceste întreprinderi barbare explică altceva. Vreau să gândesc lucid, pe cât îmi este posibil. Dar nu găsesc explicaţii care să mă satisfacă.

Ce-mi cer tot timpul? Aveau nevoie de probe şi de obiecte delicte. Îmi pregătesc, deci, un proces. Să dovedească opiniei publice, să apară indiscutabil că suntem nişte asasini în slujba unei puteri străine. Acasă aveam un revolver bine ascuns, de care nu ştia decât mama. Numai ea ştia unde l-am pus. Un altul la Caransebeş, la gazda mea, o bătrână care trecuse de mult de 70 de ani. Să-i trimit acasă la mama? Este cu neputinţă şi mai puţin la gazda mea. Mai rămânea groapa, unde am ascuns două carabine vechi şi două pistoale, împreună cu aparatul. Ele se găseau pe lunca Timişului, departe de orice casă locuită. N-aş implica pe nimeni şi aş salva aparenţele.

Un alt proces ia naştere acum în conştiinţa mea: nu cele două carabine, ci faptul că sunt tentat să cedez sub presiunea torturilor fizice. Dar aparatul?

Vom mai avea oare vreodată nevoie de el? Peste hotare totul s-a liniştit! Nimeni nu se va mai ocupa curând de noi, să ne ajute să devenim din nou o țară liberă, cu aportul nostru necondiționat. Armele? Acolo unde sunt, doar eu cunosc locul. Să aleg între a fi zdrobit, fără nici o altă şansă de a mai fi de vreun folos? A doua soluție mi-ar rezerva speranța timpului câştigat, care ar rezolva poate ceva. Între timp, voi şti poate ce se întâmplă afară. Aşa, caut fel de fel de soluții, împins cu gândul până la gestul samurailor, care preferau să apară în ochii prietenilor nişte epave, pentru a atinge un țel mai înalt sau un eroism gratuit. Situația mea o consideram ridicol de neasemănătoare, dar simțeam nevoia să mă agăț de ceva, de nişte subterfugii, să nu mă înec, să salvez momentul greu.

Uitasem parcă durerile, grija altor preocupări trecuse pe prima linie şi mă apasă greu. Aşa devin singurul meu judecător. Cel mai nemilos poate. Curând, o linişte de plumb se aşterne peste cugetul meu. Va trebui să aleg. Azi? Mâine? Nu azi, nu! Voi vedea mâine mai limpede. Noaptea îmi va aduce, poate, un sfat. Da! Sigur! Mâine voi găsi soluția cea mai bună! Va trebui totuşi să încep a mă gândi la ceea ce voi avea de făcut! Acum? Mai târziu? De ce mai târziu şi nu acuma? Torturile încep cu intensitate mai mare. Încerc să uit totul. Îndrăznesc chiar să mă ridic pe jumătate, să pun un picior pe ciment. Ah! Este îngrozitor! Tălpile sunt numai răni. Mă sprijin din nou de pat, să nu cad. Mă cuprinde amețeala şi, iată-mă, din nou întins pe scânduri. Rămân aşa un timp îndelungat şi apoi încerc din nou. Aşa nu pot rămâne. De la voință la faptă, câteodată drumul este atât de scurt, câteodată îngrozitor de lung. Înainte de a mai cugeta ce fac, iată-mă din nou în picioare, sprijinit de pat. Încet, fac un pas înainte. Nu ştiu cât a durat această exhibiție, dar curând constat că revin la poziția orizontală, întins pe scânduri.

Seara, gardianul mi-aduce supa. Îmi surâde discret şi mă îndeamnă din priviri să iau gamela până e caldă. Mi-o aşează pe marginea patului şi-mi întinde lingura, apoi se retrage ca pe furiş. Ca un automat, înec lingura în zeamă şi o duc la gură. O găsesc chiar gustoasă, dar mai mult caldă. Continuu aşa, până ajung pe la jumătate, când aud urletul sârbului, anunțând sfârşitul mesei. Gardianul, cu strângere de inimă, îmi retrage gamela, mulțumit totuşi că am apucat să gust oleacă. Mâine va fi mai bine, cuget ca pentru mine.

Sârbul mi-a observat, desigur, toate mişcările mele şi nu a ezitat să raporteze totul lui Moiş. De nu m-ar munci ideea alegerii pe care o am de făcut, aş avea, poate, o noapte liniştită.

A doua zi, nimic deosebit. Îmi îngrijesc rănile, care, cu încetul, încep să prindă o pojghiță. Tălpile şi ele încep să se dezumfle, permițându-mi chiar să fac puțini paşi prin celulă. Aş putea spune că totul ar deveni normal, dacă nişte zvâcniri vii nu mi-ar aminti dureri ce persistă încă. Îmi pipăi corpul. Oasele îmi par întregi. Rămâne mister de ceea ce organele interne ar fi putut suferi, după atâtea lovituri.

Pe înserate, Moiş coboară la mine, doar aşa, în treacăt.

— Nu vrei să aduci nici o contribuție! mi-aruncă el grăbit.

— În halul în care m-ați adus, ce mai puteți aştepta de la mine?

— Gândeşte bine! De altfel, eu voi obține de la tine tot ce trebuie, cu orice preț. Dacă va fi nevoie să te fac şi erou, nu va fi greu. Nu cred că ții neapărat Ia această distincție!

Din ochii lui citeam hotărârea.

— Dă-mi un semn, când te-ai decis! răsună avertismentul lui, înainte de a trânti uşa.

De-aş îngropa în mine cele două carabine şi aparatul, mă chinuieşte gândul! Dacă aş avea, cel puțin, sentimentul că, agățându-mă de cele două obiecte, aş salva ceva de preț, aş avea un suport, aş îndura totul, aş avea un țel, un scop bine definit. Dar aşa... Voi vedea mâine, iarăşi mâine. Deocamdată, mă vor lăsa, poate, în pace, câteva zile. Apoi... Ei urmăresc un rezultat pozitiv, material. Aş amâna, de azi pe mâine, până la scadența definitivă. Să nu le las impresia că am intrat în panică la prima încercare.

Duminică dimineața. Acum o săptămână plecam la drum... Nici o veste de la mama, de la nimeni. Cum o fi suportat, săraca, lovitura? A pornit din nou să mă caute pe la toate închisorile. De obicei, nu avea astâmpăr până nu mă găsea.

În toată clădirea, linişte totală. Funcționarii terorii erau şi ei în repaus duminical. Nu rămăsese decât serviciul minim, pentru supravegherea instituției. Deodată, uşa se deschide şi o figură nouă apare în prag, agitând în mână o trăistuță.

— Verca! E pentru tine! Vărul tău aşteaptă la poartă. Dacă ai schimburi de dat, grăbeşte-te!

Inima îmi bate cu putere. M-au găsit! Pentru mine, această veste este esențialul. Mă ştiu în viață şi locul unde am acostat. Încep să scot din traistă, unul câte unul, obiectele prețioase. Mâna mamei era evidentă. Atâtea bunătăți... Apoi, haine curate, un pui de găină rumenit şi brânzeturi, multe. Ba chiar şi prăjituri. Nu atât bunătatea lor, cât sufletul mamei, prezent în fiecare lucru, în fiecare obiect.

Comisarul de serviciu, un bărbat între două vârste, aştepta în pragul celulei, răbdător, să termin operaţia.

—E vărul tău... te aşteaptă afară... Nu pe tine... bineînţeles, ci rufele, dacă ai de dat la spălat... îngână ca pentru el comisarul.

Ce să dau? Un semn doar, să ştie că sunt încă în viaţă. Nu aveam decât o batistă curată, pe care o spălasem de sânge. Restul, sânge închegat... Nu pot să-i trimit mamei dovada prea evidentă prin câte am trecut... Pun batista singură pe fundul traistei şi o întind comisarului.

— Asta-i tot? rămâne nedumerit comisarul, fără însă să mai insiste. Vedea şi el, poate, că... era suficient.

O întrebare mă chinuia: care o fi vărul acela care a îndrăznit să înfrunte Siguranţa şi să mă caute până aici? Ca să ajungă până aici, trebuia să o ia pe rând, de la Caransebeş, Lugoj şi Timişoara, unde puteam să fiu cazat. Trei săptămâni mai târziu, am descoperit pe temerarul meu «văr». El nu era altcineva decât Nicu Bălănescu. Am aflat-o din gura lui, când a fost adus şi el aici, pentru aceleaşi motive ca mine. După arestarea mea, fără să ştie nimic, venise la mine acasă să petreacă vacanţa, după cum stabilisem mai de mult. Vacanţa lui nu era altceva decât fuga din Capitală, unde era căutat de Siguranţă. Ajuns la noi, a găsit pe mama singură, tânguindu-se.

— L-au luat iarăşi pe Filon, l-au dus... De acum nu-l voi mai vedea... simt eu că-i sfârşitul... nu înceta ea să plângă.

— Lasă, măicuţă! (aşa o numea el). Voi da eu peste el, oriunde va fi!

A plecat în căutarea mea, cu toate că era urmărit şi el de toate poliţiile din ţară. Aşa a trecut pe la poliţia din Caransebeş, apoi la cea din Lugoj, până ce a ajuns la ultima destinaţie, Timişoara, unde a şi dat de mine. Ca să nu fie descoperit, se prezenta întotdeauna pe la ora prânzului, când nu dădea decât peste personalul de serviciu, care nu avea acces la dosare. Şi aşa a reuşit să se strecoare, fără pagubă. Pentru a întreprinde un astfel de lucru, trebuia o mare doză de curaj, dar, mai ales, un ataşament faţă de cel în cauză, la înălţimea riscului consimţit.

După ce m-a găsit, s-a întors la mama, să-i ducă semnul de la mine, batista de pe fundul traistei. De aici s-a reîntors la Bucureşti, să anunţe pe d-l Pătraşcu de cele întâmplate, înainte de a fi arestat şi el, precum era de aşteptat.

Toaleta de dimineaţă era un adevărat calvar. Un singur robinet şi un singur closet pentru mai bine de o sută de pensionari, câţi erau găzduiţi aci. Mai erau şi celule individuale, ca a mea, pentru cei care erau ţinuţi la secret, dar altele de câte 10 şi 20 de persoane, mai puţin «periculoşi». Agentul

deschidea şi închidea celulele, în timp ce gardianul supraveghea parcursul cel mai lung, spre closet, care se găsea sub scările care dădeau spre ieşire. Dar, cum coridoarele erau întortocheate, cu greu se putea supraveghea tot traseul. Pentru a câştiga timp, uşile celulei rămâneau deschise până ce ultimul termina operaţia. Cum această treabă se prelungea prea mult, deţinuţii se încrucişau pe drum şi schimbau fie câte o privire sau o şoaptă, fără ca paznicii să o poată evita. În acest timp, s-a putut stabili un fel de comunicare între «locatari». Am profitat şi eu, să întâlnesc o bună parte dintre ei. De fiecare dată, văd figuri noi de ţărani, din ce în ce mai mulţi. Unii dintre ei tineri, dar majoritatea erau oameni în vârstă. Într-o dimineaţă, întreb pe unul din moşnegi:

— Ce vânt te poartă pe aici, unchiaşule?

— Sabotaj economic! îmi răspunde moşneagul, amărât.

— Dar ceilalţi?

— Ca şi mine!

Sabotaj economic!! Această faţă bătută de ploi, de vânt, uscată de soare... sabotaj economic! Ce a putut el sabota, pe pământul, pe ţarina lui, prin munca lui şi a familiei lui? Întorcând brazda în munci grele, făcând-o roditoare cu pricepere şi sudoarea lui, a copiilor şi soaţei lui! Cine sunt şi ce sunt judecătorii care şi-au asumat sarcina să-i judece, să-i condamne, smulgându-i de la vatra lor? Au fost bătuţi, oprimaţi, schingiuiţi, ca să-şi denunţe fraţii, copiii, prietenii... care şi-ar fi ascuns bucatele, muncite de ei şi strânse din sudoarea lor. Ba au acceptat chiar să împartă cu... «statul», acest stat care nu ţinea cont de recolta reală şi le impunea cote atât de mari încât bietul ţăran nu mai avea de unde le scoate, Acest «stat», însă, urmărea cu totul altceva, prin aceste măsuri brutale: crearea unui climat de teroare şi în rândurile ţărănimii, ca în toate celelalte straturi sociale, pentru a întâmpina mai puţină rezistenţă la aplicarea legilor deja pregătite pentru deposedarea lor de pământuri şi de toate bunurile ce le mai rămăseseră, inclusiv de bunul libertăţii.

Şefii centrelor de colectare erau, în majoritatea lor, evrei. Serviciile de represiune asupra recalcitranţilor erau împănate tot cu evrei. Şeful Siguranţei judeţene, la Lugoj, era Zoltan Kling, evreu. La Timişoara, şeful Siguranţei regionale, Moiş, precum şi ajutorul lui, Steiner, erau evrei. Şeful regionalei Banat, Ambrus Koloman, tot evreu. Într-un cuvânt, organele de control şi de represiune erau sub conducerea evreilor. Ministerul de Interne, dirijat de Teohari Georgescu (Burăh Tescovici), el însuşi evreu, cu direcţia Securităţii ţării în mâna Iui Nikolski, colonel NKVD, tot evreu. Tot scheletul de

represiune, de sus până jos, în funcțiile de răspundere, la vârf, era alcătuit numai de evrei. Era domnia lui Israel.

Cum poate, oare, acest popor, să devină elementul hotărâtor, în acțiunile de disoluție ale unui neam? Cum reuşeşte şi de ce intervine cu atâta zel? Făcând aceste constatări, denunțându-le, suntem... «antisemiți»! Dar dacă nu le facem, nu suntem oare ANTIROMÂNI? De o natură inventivă şi turbulentă, nu se mulțumeşte niciodată cu o poziție cuminte, rezervată, în comunitatea în care trăieşte. Încearcă şi reuşeşte, prin mijloace ciudate, adesea imorale, să iasă deasupra masei, dar numai în interesul său sau în interese oculte. Din această cauză, îşi atrage oprobriul popoarelor în mijlocul cărora s-a stabilit. Pogromurile, eşalonate la intervale, în decursul istoriei, pe toată suprafața globului, în asta îşi găsesc explicația. Sunt inadaptabili şi urmăresc scopuri străine popoarelor cu care trăiesc, cu toate că posedă bunuri care le-ar permite o viață comodă, nestingheriți de nimeni. Ceea ce se petrece în România anilor pe care îi evoc este destul de concludent.

De ce oare îi găsim atât de adesea pe evrei în serviciul unei cauze străine comunităților care i-au acceptat? În cazul de față, de ce pălmuiesc obrazul blajin al acestui țăran român, trăind şi îmbătrânind pe holda sa?

Istoria nu se sfârşeşte cu noi. Evenimentele vor scoate la iveală adevăruri necontestate şi va fi spre binele omenirii să nu le ignorăm. Numai aşa va fi posibil să evităm şirul nesfârşit de suferințe, care nu vor cruța nici una din părți. Dumnezeu predică dragostea şi nu ura.

Cu încetul, rănile se închid şi durerile mi se diminuează. Aş putea spune că sunt chiar bun pentru o nouă probă.

Moiş vine adesea să mă vadă. Într-o bună zi m-a chemat în biroul lui, mi-a oferit un fotoliu confortabil, încercând să afişeze o figură mai umană.

Înainte de a urca la el, decizia mea era deja luată: le voi da cele două carabine şi aparatul. Acum, în fața lui, îi spun:

— Da! Le-am ascuns. Dar nu pentru a le folosi, ci pentru a evita ca într-o zi să-mi fie cap de acuzare. Îmi dau seama, însă, că acum nu mai are nici un rost, aveți dovezi suficiente să mă condamnați. Fac azi, deci, ceea ce trebuia să fac mai demult.

Chiar în aceeaşi zi, aceeaşi maşină neagră mă aştepta la poartă. Aceleaşi personagii: vlăjganul care m-a arestat, un «basarabean» de circumstanță, şoferul şi încă o persoană, pe care o văd pentru prima dată. Tip de atlet, de un blond deschis. Îl numeau «neamțul». În adevăr, după accent, cu toate că evita să vorbească mult, nu încăpea nici o îndoială că era «neamț». L-au adus din Vest, probabil, să le dea o mână de ajutor.

Maşina goneşte din nou pe calea pe care am venit: Remetea, Lugoj, Găvojdia, Căvăran, Tapia, Caransebeş. Iată şi podul Timişului. De acum, eu voi servi de ghid, pentru că toţi erau... turişti în ţara mea. Nici unul n-a avut vreodată ceva comun cu acest popor. Făcuţi «români» peste noapte, se vor acum şi stăpâni.

Ajunşi la locul cu pricina, încep să sape grăbiţi să descopere un arsenal de arme. În câteva minute apare scheletul celor două carabine şi, alături, aparatul de emisie-recepţie.

— Atât! nu se poate opri «neamţul» să-şi proclame nemulţumirea. Dar restul?

— Asta-i totul! răspund eu.

Drumul la întoarcere n-a durat mai mult şi iată-mă din nou la „adăpost".

Seara şi noaptea care a urmat, am fost lăsat în pace. A doua zi de dimineaţă, sunt chemat de Moiş. De obicei, anchetele se desfăşurau noaptea în «camerele» de chibzuinţă.

— Acum să lăsăm gluma deoparte, începe el. Nu vei putea să ne îmbrobodeşti mult timp. Ti-am cerut armele şi iată ce mi-ai dat! Unde este restul? Ascultă Verca, gândeşte-te bine, înainte de a nu fi prea târziu! Eu am răbdare!

— Nu mi-am făcut nici o iluzie că nu puteţi dispune de mine după voie, când sunt cu totul la discreţia dvs. Nimic nu este mai uşor decât a strivi pe cineva care nu se mai poate apăra!

Nu mi-a mai răspuns şi a dat ordin să fiu condus în celulă.

Vine amiaza. Se distribuie supa şi un boţ de mămăligă. Urmează defilarea la closet. Prin crăpătura uşii, văd figuri chinuite şi gârbovite de lovituri. Oameni aproape desfiguraţi. În majoritatea lor, ţărani, luaţi de la casa lor, batjocoriţi, pentru că şi-au ascuns avutul, devenit, şi el, proprietatea «statului». Privindu-i, mi se frânge inima de durere. Umilinţa lor mă chinuieşte, mă revoltă, mai mult decât tortura la care am fost supus. Eu, cel puţin, m-am răzvrătit singur împotriva intrusului, el, ţăran român, nici măcar acest gest n-a apucat să-l schiţeze. Dar, odată, răbdarea lui va lua sfârşit şi vai de acei ce se vor găsi în calea răzvrătirii lui!

Zilele trec încet. Dureros de încet. Foamea devenise o preocupare de care nu mă mai puteam desprinde. Mă urmărea mereu, din zori şi până în seară, mă urmărea noaptea întreagă. Mă chinuia în somn, singurele momente de evadare dintr-o stare fără întoarcere. Dacă lipsa de libertate e greu de suportat, foamea e chinuitoare. Simţi cum puterile te lasă, devenind un nevrednic. Te usuci văzând cu ochii şi nu vezi nici o scăpare, nici un refugiu,

nicăieri. Dacă libertatea o poți atinge prin evadarea spirituală, foamea este fizică, ea te reduce la o realitate negândită. Singurul mod de a ușura acest chin rămâne voința. Dar, cu cât încerci să o înlături din senzații, cu atât revine mai chinuitor.

Astăzi e zi mare pentru cei închiși. E singura zi din săptămână când li se permite să primească pachete de acasă. Haine curate și alimente. Nu atât faptul de a primi aceste bunuri, cât mai ales că era singura legătură cu cei de afară, cu cei de acasă. Cei deținuți la secret, cei în curs de anchetă... avansată nu primesc nimic. La fel cei ce nu mai sunt sau pe cale de a dispărea, să li se piardă orice urmă. Familiile se străduiesc zadarnic să afle ceva despre ei, colindând toate închisorile, până la București, că doar, doar le vor da de urmă. Mulți, foarte mulți, nu mai răspund la nici un apel. Prin capriciile sorții, câțiva, puțini, apar din nou, după un timp.

Ziua de vineri a fost destinată pentru noi, cei de aici, să primim semne de acasă, între orele 12 și 1. Încă de la orele 10, unul câte unul, dintre acei ce aveau pe cei dragi deținuți aici, se adună în fața clădirii Securității, așteptând o probabilă învoire de a le transmite pachetele. Prin deschizătura dintre bolovanul ce-mi astupa fereastra și cadrul ei observ siluete în mișcare, dând târcoale «instituției», scrutând ferestrele, în speranța că vor desprinde un crâmpei din figura unui frate, unui copil sau părinte, întemnițați aici. Pe la orele 11 se aud voci pe afară. Din ce în ce mai multe. Din când în când, vocea santinelei, apostrofând mulțimea, domina pe toate celelalte. Auzeam injuriile, care se abăteau deopotrivă pentru mame, soții și copii, care așteptau timpul când vor putea să predea coșurile cu alimente și haine. Câți dintre ei, însă, nu se vor întoarce cu coșurile pline, pentru că cel căutat, fie că nu era aci, fie că nu mai era deloc, nicăieri. Unii la secret, trimiși la alte închisori sau... spre alte spații inimaginabile.

Pentru cei «de jos» intensitatea emoțiilor era asemănătoare. Număram minutele care ne despărțeau de orele 12, când începea distribuția.

La poarta grădinii, limita permisă celor de afară, se îngrămădeau coșurile întinse pentru a fi reținute, o dată cu numele celor căutați. Comisarul de serviciu, cu lista în mână, primea sau respingea coșurile. Gardianul lua pe cel admis și cobora cu el în pivniță. Auzeam pașii și-i număram. Când se opreau în fața unei uși, știam cu aproximație care era fericitul. Prin fața celulei mele trec nenumărați pași, fără însă să se oprească. Îmi dădeam curaj gândind: numărul meu n-a ieșit încă din urnă, el a rămas mereu în categoria «Dunkel und Nebel», întuneric și ceață.

Către orele unu, liniştea se instalează. Operaţia s-a terminat. Mama s-a întors, desigur, acasă, cu traista încărcată şi sufletul plin de amărăciune. Vestea dusă de Nicu n-a fost decât o iluzie. Nu este aici!

Încep să cercetez zidurile celulei. Pipăi suprafaţa lor, centimetru cu centimetru, că doar voi găsi o crăpătură, un perete mai subţire, care să cedeze sub presiunea pumnilor mei, singura armă la îndemână. Din toate funcţiile organismului, doar imaginaţia a rămas activă, mai activă chiar decât în condiţii obişnuite. Planurile se aglomerau, unele mai năstruşnice decât celelalte. Toate convergeau spre un singur punct, în căutarea unei soluţii, pentru a salva ce se mai poate salva... Bat cu pumnul într-un loc al zidului. Sunetul sec. Cu o răbdare de deţinut, continuu să bat ore întregi. Aşa ajung la ultima «regiune» necontrolată, deasupra uşii. Lovesc cu pumnul, într-o doară, când ecoul sună a gol. Mă opresc puţin să studiez mai îndeaproape. Minune... Desprind crăpătura, la joncţiunea cadrului uşii, cu zidul. Lovesc din nou, încet, ca pentru mine. Sub presiunea pumnului, zidul se clatină. Încă o lovitură şi, în momentul următor, zidul cedează pe o lungime de vreo 30 cm şi o lărgime de 15 cm. Introduc mâna prin crăpătură şi încep să mişc placa de tencuială, până o scot. Introduc din nou mâna şi vârful degetelor atinge o carte! Cu mâinile tremurânde o scot afară şi încep să o răsfoiesc. Prima pagină, foaia albă. Pe a doua apare titlul cărţii: «Der Mythus des zwanzigsten Jahrhundert», de Rosenberg. În româneşte ar veni cam «Mitul secolului al 20-lea». Puţin dezolat, revin la deschizătură să continuu cercetările. Şi de ce surpriză mai dau?... «Mein Kampf» de Adolf Hitler în persoană! Parcă de asta aveam eu nevoie acum! Cum însă, nu le-am citit niciodată, în lipsa oricărei alte îndeletniciri, voi pune răbdarea la mare încercare. Aveam licenţa în Istoria limbii şi literaturii române, iar în secundar, echivalentul în germană. Lectura lor nu mi-ar fi pus nici o problemă, mai ales că, în anii cât am fost «oaspete» al Marelui Reich, din lipsă de alte preocupări, m-am familiarizat cu limba lor. Un an şi jumătate, cât am stat la Buchenwald, începusem chiar traducerea în româneşte a unei istorii a literaturii germane, un fel de enciclopedie de vreo o mie de pagini, din care am tradus circa 800. Nenorocul a făcut ca toată această muncă să piară în timpul bombardamentului efectuat de «aliaţi» împreună cu jurnalul meu, în care consemnasem anii de lagăr ai celor 400 de legionari, cu preocupările, speranţele şi durerile lor, împletite în acelaşi fior.

Cu teamă la cel mai mic zgomot, ascund cărţile în spatele plăcii de moloz. Continuând, mai târziu, investigaţiile, mai găsesc încă vreo 5-6 cărţi,

din păcate toate pe acelaşi calapod, doctrina național-socialistă. Câtă distanţă între doctrina scrisă şi realizarea ei, îmi vine în gând reflecția.

De acum, o altă teamă mă muncea, de a fi transferat într-o altă celulă, şi să pierd prețioasele companii, care mă vor ajuta să nu mai fiu singur.

De unde au apărut aceste cărți? Închisoarea noastră, pe timpul războiului, adăpostea Consulatul german. În graba fugii, germanii au ascuns tot ceea ce aveau mai «de preț»!

Azi, poate, va reuşi mama să-mi dea de urmă. A trecut o săptămână şi deci se vor primi pachetele. Ca de obicei, nu toți se vor bucura de aceeaşi favoare. Afară, din nou familii, care aşteaptă, unele cu speranța de avea mai mult noroc decât vinerea trecută. Aceeaşi speranță ne mângâia şi pe noi.

Orele 12. Se aude mişcare, voci. Curând paşii gardianului încep defilarea. Plec urechea şi ascult. Sunt numai un pachet de nervi. Deodată, cineva se opreşte în fața celulei mele. Un zgomot de chei, şi uşa se deschide.

— Verca! Este pentru tine! Desfă repede! mă zoreşte gardianul, întinzându-mi o traistă plină.

Nu-mi venea să cred. Emoțiile m-au copleşit! Simt câteva picături de rouă ce mi se scurg pe față. Şi mama mă aşteaptă afară! Doar zidurile şi câțiva paşi mă despart de ea. De acum e sigură că mi-a dat de urmă din moment ce i-au acceptat traista pentru mine. Îmi tremurau mâinile, picioarele, fața toată, în timp ce atingeam rufele şi alimentele pregătite cu atâta grijă de mama. Golesc totul şi în locul lor... nu pun nimic. Rufele de pe mine, obiect delict, îmi vor trăda secretul pe care voiam să-l păstrez doar pentru mine. Cu încetul, o linişte coboară peste mine, o împăcare se aşterne în toată ființa. De acum, ce-o fi să fie! Mă ştie în viață şi asta era esențialul şi pentru mine şi pentru ea. Fiecare zi cu clarul ei. Să mă mulțumesc cu ce mi-a adus azi. Mâine, cine ştie ce mi se va mai rezerva?

După o agitație atât de mare, totul reintră în tăcere. Cei ce au primit ceva fac inventarul. În fiecare obiect se descoperea o mână grijulie, care a atins, a mângâiat totul înainte de a-l aşeza în coş. Un gând duios, o lacrimă, poate, a stropit obiectele. Un fel de dialog mut între prizonier şi cei de acasă. Fiecare obiect ascunde povestea lui. Prizonierul vede grădina unde au crescut legumele, țarina de unde a ieşit pâinea albă, izlazul cu pomii lui fructiferi, oborul cu păsări... Toate aceste lucruri vorbeau de el, de ai lui. Îi apăreau toate în minte ca o nălucă.

Evadarea era reală, câteva clipe alături de cei liberi, de natura satului, în zi de sărbătoare. Nu mai era deținut. Era undeva, pe țarina lui, în casa lui, cu

toți ai lui. Nu mai era strâns între ziduri şi fiare, era liber, ca odinioară, când îşi lucra pământul!

Ochii rămân țintiți asupra bunătăților întinse pe scândura patului. Dacă, din toate aceste bunuri, aş putea da câte puțin acelora care n-au primit nimic? Dar cum? Gardianul îmi părea un om bun. Aşa profit de un moment de acalmie, când agentul plecase la masă. Bat în uşă şi cer să mi se dea voie la closet. După ce se asigură că nu este nimeni pe coridor, gardianul îmi deschide şi mă zoreşte să ies. Când mă întorc, în timp ce se pregătea să tragă zăvorul, îndrăznesc să-l rog în şoaptă.

— Am primit prea multe bucate de acasă şi, cum eu nu voi putea să mănânc totul, ar fi păcat să se strice. De cumva ştii d-tale pe cineva care n-a primit...

— Nu acuma... Îți fac eu semn... Dar mă joc cu focul...

— De la mine, o jur, nu va afla nimeni, nimic... Niciodată...

Vedeam că nu mai era nevoie să mai insist. Am pregătit vreo 3-4 pachețele, cu câte o bucată de pâine, una de friptură şi prăjituri. Când gardianul vine să-mi ceară pachetele, o bucurie nedescrisă mi-a învăluit inima.

Din când în când se aude zgomotul unei maşini care se opreşte în fața porții de Ia intrarea principală. Apoi, voci şi paşi care traversează curtea. Probabil «oaspeți» noi. Alte voci, mai aproape, şi paşi ce coboară treptele pivniței. Vocea agentului care dădea ordine domina tăcerea. Cei capturați trec proba «percheziției». Până la piele, minuțioasă, conştiincioasă... Apoi, alte uşi se deschid cu zgomot. Se înmulțesc locatarii. Defilarea pentru programul de seara va dura mai mult. Vin mereu... Întâmplarea face să zăresc, într-o seară, o figură cunoscută. Era fostul primar al Teregovei, Petre Grozăvescu. S-a uitat lung Ia mine, surprins. Nu era locul cel mai de dorit pentru revedere. Din ochi, într-o clipă, stabilim consemnul: Nu ne cunoaştem, nu ne-am văzut niciodată! Şi totuşi, îl văd în nopțile târzii, când băteam la poarta lui, la coliba din Griva. Când mă duceam la el, mă cunoştea după lătratul câinilor când vin prietenii. Oricât de târziu era, fără o vorbă, scotea tigaia, rumenea câteva bucăți de slănină şi cârnăciori, apoi spărgea peste ei câteva perechi de ouă şi cina era gata. Mămăliga caldă nu lipsea niciodată de la masă.

— Cred că ți-o fi foame, măi frate! Drumurile sunt lungi! Şi aşa ne ospătam amândoi, ca prieteni vechi. Țăranii se apropie mai repede între ei. În casa lui, un aşternut cald aştepta întotdeauna camarazii întorşi din misiuni, pentru câteva ore de odihnă, înainte de a o lua din nou la drum. Acum, iată-l

între patru ziduri. Cine oare va avea grijă de oile lui? Pământul va rămâne nelucrat. Femeia creşte copiii!

Aşa aflu că şi alţii, implicaţi în procesul meu, au fost aduşi aci. Carapantea, măcelarul din Lugoj, paraşutat cu noi, este şi el printre cei arestaţi, apoi câţiva arădeni. Gavrilă Brindescu, camarad de zile grele la Buchenwald, a găsit şi el temniţa de curând. Cu trei copii şi soţia singură, de patru ani, de când soţul a fost nevoit să se expatrieze. Acum, când s-a întors să-şi ajute copiii ajunşi la vârsta de carte, l-au luat din nou de lângă ei, în momentul când aveau mai multă nevoie de prezenţa tatălui. Timişorean de naştere, s-a apropiat de Legiune încă de tânăr, închinându-şi viaţa acestui ideal. A căzut mai târziu ca un erou, lăsând în urmă copiii să-i poarte numele şi - cine ştie - să realizeze ei ceea ce tatăl n-a avut răgazul să o facă.

Într-o bună zi, aflu că şi Nicu Bălănescu a fost arestat şi adus aici, să-şi «mărturisească păcatele».

Nu va scăpa unul! a început, deci, o nouă prigoană! Una în plus, pe lângă cele multe, de zece ani încoace. Sub «democraţia» lui Carol II, apoi Armand Călinescu, pentru a culmina cu «naţionalismul» şi «anti-comunismul» lui Antonescu. Şi, în sfârşit, «democraţia» zisă «istorică», a capetelor luminate, cum se cuvenea însă, de la Răsărit.

Dar noi? Mereu goniţi, mereu schingiuiţi, asasinaţi, în numele acestei... «adevărate democraţii», împrumutând din Occident doar haina, prea strâmtă pentru corpul neamului nostru, biciuit şi torturat. Azi, noul ocupant ne-a găsit duşmani. De astă dată, este singurul care nu s-a înşelat. Da! Eram singurii lui duşmani! Democraţia s-a adaptat, surprinzător de uşor, năravurilor asiatice. Dar până când?

Într-o bună zi, sârbul vine să mă anunţe că voi schimba celula. Desigur că aveau nevoie pentru alţi clienţi. Primul meu gând a fost la cărţi. De câteva zile le-am scos pe toate şi le-am pus bine. Am desprins fundul la un capăt al băncii şi Ie-am ascuns acolo. Îmi iau bruma de efecte pe care le aveam şi mă îndrept spre noua locuinţă. O celulă ceva mai mică, dar în acelaşi stil. Constat totuşi un lucru ciudat pentru o casă burgheză, cu o grădină ca un parc. Celulele erau amenajate de aşa manieră, ca şi când, în momentul construirii, se cunoştea deja destinaţia. Nu cumva acest consultat avea şi el misterele lui? Izolat de oraş, ca şi celelalte clădiri din apropiere, părea să acopere ceva... Eventuale strigăte, care s-ar fi pierdut prin frunzişul parcului, interzis, pentru circumstanţe, publicului, care, nu-şi punea, de altfel, prea multe întrebări. Canalul Bega, care tăia parcul în două, era limita ideală, pentru astfel de întreprinderi.

În momentul în care voiam să deplasez patul, gardianul mă opreşte, spunând, cu părere de rău, că patul făcea parte din mobilierul celulei. Intru astfel în noua celulă, care nu era prevăzută cu pat. Îndrăznesc, atunci, să-i cer, cel puțin, scaunul cel lung. Gardianul, neavând dispoziții precise în ceea ce privea scaunul, nu s-a opus. Aşa am reuşit să salvez esențialul: cărțile, şi, în acelaşi timp, aveam pe ce să mă odihnesc. De dormit nu putea fi vorba, era prea îngust. Şi totuşi, într-o rână, am reuşit să dorm cu alternanță, când pe o parte, când pe alta. N-am profitat mult de acest «confort». La numai o săptămână, a venit ordinul categoric să mi se ia orice mobilier. Doar cimentul îmi va servi de aşternut.

Primul lucru pe care l-am reținut intrând în noua mea celulă a fost numărul ei: 10. De aici nu voi mai ieşi decât pentru Curtea Marțială, pentru proces.

Zăbrelele erau în formă de armonică, dublate spre interior de o uşă groasă de stejar. Era mai mică decât celelalte. Cele şase laturi ale celulei aveau grosimea suficientă ca să mențină locatarii într-adevăr la «răcoare», cu toată căldura sfârşitului de august. Avea chiar şi o fereastră, plasată înspre poarta de intrare a clădirii, de unde s-ar fi putut observa intrările şi ieşirile dacă nu ar fi fost astupată de un bloc de ciment, care închidea perfect orificiul. A rămas doar o crăpătură de vreo câțiva milimetri, pe unde se strecurau, timid, puține raze de lumină. Prin această crăpătură, reuşeam să disting, cu greutate, siluetele care treceau. Celula se găsea în culoarul din stânga, în josul scării care ducea spre pivniță. Alături era celula nr. 9, de care era lipit closetul, sub scări. Celula nr. 10 termina culoarul, ca un fund de sac. Eram într-un post de observație ideal pentru a observa mişcările celor ce se perindau spre closet, pe unde toți deținuții treceau, în mod obligatoriu.

În celula 9 se găsea Nicu Bălănescu. Ne despărțea doar zidul, nu prea gros, încât permitea comunicarea prin alfabetul Morse. Imaginația n-a întârziat să descopere acest mijloc, care, în câteva zile, ne-a permis să schimbăm opinii. În momentul când au lăsat ghereta deschisă, în toiul prânzului, pentru distribuția hranei, am profitat să transmit lui Nicu Bălănescu, care a fost ajutorul meu, radiotelegrafist, că o lovitură de pumn înseamnă punct, în alfabetul Morse, iar o ciocănitură de deget, o linie. Aşa am reconstituit alfabetul Morse, metoda clasică, folosită de toți prizonierii din lume. Mai târziu am găsit un cui, care a înlocuit degetul, pentru că, tot lovind peretele, degetul devenise vinețiu şi provoca mari dureri.

Aşa am aflat că, afară de noi, prima echipă paraşutată în țară, nimeni nu a mai fost arestat. Deci, aşa-zisul «acord» era încă în picioare... nu însă şi

pentru noi. Am aflat, de asemenea, că nu vom fi eliberaţi, ci judecaţi şi condamnaţi sever, ca un exemplu, cu toate că nu ne deosebeam cu nimic, de celelalte echipe. Ei aveau nevoie de un proces public şi «norocul» a căzut pe noi, prin care să justifice, mai târziu, măsurile de lichidare a «agitaţiilor permanente ale Gărzii de Fier» care sabotează... «reconstrucţia» ţării şi instaurarea «fericirii» socialiste. Echipa noastră era cea mai periculoasă, sau au luat-o la întâmplare? La alegerea făcută, zarul n-a fost oare influenţat şi de activitatea mea la şcoală şi în satul meu? Un lucru rămâne clar: nici un acord, nici o înţelegere, pe o temă naţională, nu era posibilă, cu aceşti simbriaşi ai unei puteri străine. Aceste acorduri, nu sunt decât produsul unor circumstanţe.

Între timp, ne soseşte un alt camarad. Era un brigadier silvic, care îndrăgise codrul românesc, cu toată puterea lui interioară. El era misteriosul clandestin, care a dat mult de lucru poliţiei antonesciene şi, azi, ocupantului, fără a reuşi să se pună mâna pe el. De statură mijlocie, cu părul negru, ochii vii, umbriţi de un tufiş de sprâncene, de aceeaşi culoare cu a părului. Pe unde nu i-a călcat piciorul să poată mobiliza pe cei de o simţire cu el, contra pericolului de moarte care pândea ţara noastră. A căzut şi el, ca noi, victimă acestei «înţelegeri». Altcum, s-ar fi ascuns în pădurea lui, pe care o cunoştea atât de bine şi, de acolo, ar fi pregătit rezistenţa.

În fiecare dimineaţă, primul gând era să-mi salut vecinul, prin Morse. Încep să bat în perete. Mă opresc şi aştept răspunsul. Nimic nu mişcă. Poate doarme greu, gândesc eu, sau a fost dus într-o altă celulă şi îl chem zadarnic. Aştept ora micului dejun, în speranţa de a afla mai mult. Ieşind la closet, arunc o privire spre ferestruica porţii lui. Închisă şi ea. La înapoiere, în timp ce gardianul închide uşa celulei, îl privesc în ochi. Înclinând capul în semn de întrebare despre vecin. Citesc atunci, pe faţa Iui, o tristeţe amară. În viaţa lui de gardian, el nu avea altă treabă decât să păzească o categorie de oameni, judecaţi şi condamnaţi, după fapte precise. Azi, asistă la ancheta unor «infractori» nevinovaţi şi la torturarea lor. Neputinţa lui de a uşura soarta celor încredinţaţi Iui, pentru pază, îl face să sufere. Avea o funcţie care-i permitea să-şi hrănească familia, să-şi crească odraslele. Azi, fără voia Iui, a devenit complicele unor abuzuri.

După câteva clipe de tăcere, îmi răspunde în şoaptă, că «doarme încă». Doarme? La ora sta? Imediat, însă, am înţeles ce somn l-a cuprins. Noaptea care a trecut a fost şi el dus la anchetă. Sârbul şi Adam, lăcătuşul, şi-au desfăşurat talentele, transformându-i corpul într-o masă de răni şi sânge. Am aflat, doar a doua zi, de ce nu mai ciocănea în perete. Mâinile îi erau umflate

şi degetele imobilizate. Gardianul îl ducea pe braţe la closet şi-i deschidea bragheta pantalonilor, pentru nevoi. Aceeaşi soartă a împărtăşit-o şi brigadirul, Ion Sadovan. Au fost torturaţi o noapte întreagă. Ei n-au avut norocul să leşine, ca mine, şi au simţit durerea până în măduvă, spre satisfacţia sadică a torţionarilor, care voiau să placă şefului cu o «treabă» bine făcută. Revenirea lor a fost mai lungă. Mai târziu, Nicu mi-a povestit totul. Au fost legaţi, ca şi mine, de mâini şi de picioare. O sfoară, bine strânsă, apropie membrele într-un cerc complet. Au introdus, apoi, o bară de fier, care forma un fel de ax, în mijlocul corpului, devenit el însuşi un cerc. Astfel, la lovituri, corpul făcea o rotaţie completă în jurul barei, fixată la cele două extremităţi pe scaune, suporturi. Tălpile rămâneau afară, în aşa fel ca loviturile să facă să mişte tot corpul, ca o morişcă. Loveau apoi mâinile şi toate celelalte organe, până la epuizare. Se odihneau şi o luau din nou de la capăt cu aceeaşi înverşunare. Uneori loveau cu schimbul, în timp ce celălalt se odihnea, să-şi recupereze forţele. Urlete de durere, înăbuşite într-o căldare cu apă, pregătită în acest scop. Zgomotul nu se auzea de afară. Aceste scene macabre au durat toată noaptea, până în zori. În nesimţire, au fost apoi luaţi pe umeri, ca nişte saci de grăunţe şi azvârliţi fiecare în celula Iui.

Târziu, după ce li s-au mai vindecat rănile, mă trezesc într-o bună zi cu Moiş, urmat de Nicu Bălănescu.

— Iată-ţi prietenul! îmi azvârle el. Acum veţi putea complota împreună!

Ce aveam să ne spunem? El n-a fost torturat pentru arme nepredate, ci pentru legăturile cu organizaţia din Capitală, care —afirmau ei — în ciuda acordului, nu şi-a încetat activitatea. Voiau să facă un proces, din care să reiasă că echipele paraşutate au fost vărsate organizaţiilor, pentru noi misiuni.

După o săptămână, ne aduc încă cinci persoane în celula noastră. Astfel că eram acum şapte, într-o celulă de 2/1,80 m. Ne-au instalat chiar paturi, care erau alcătuite din două suporturi, înalte de 80 cm, pe care erau aşezate, pe toată lungimea celulei, scânduri tari. Pentru mişcare, nu ne rămăsese decât 30 cm. Toată ziua eram fie în picioare, o jumătate dintre noi, fie înghesuiţi pe scânduri, ceilalţi. Noaptea era mai penibil. Întinşi pe scânduri, atunci când unul voia să schimbe poziţia, antrena pe toţi ceilalţi să şi-o schimbe. Cum, pe 1,50 m lărgime, strânşi până la refuz, nu încăpeau decât cinci persoane, ceilalţi doi erau obligaţi să doarmă la «etajul inferior», adică pe ciment, sub scânduri. Avantajul acestora era că se puteau mişca în voie, fără să jeneze vecinii. Un alt inconvenient însă, contactul direct cu cimentul,

îi amorţea. Abia aşteptau rândul, să schimbe cu unul de sus. Un adevărat chin! De fapt, şi acesta era un mod de constrângere.

Numărul deţinuţilor înmulţindu-se şi nemaiavând locuri disponibile, îi înghesuiau în condiţii inumane. Erau celule puţin mai mari ca a noastră, unde au înghesuit până la 20 de persoane.

Printre colocatarii noştri era şi un sârb de-al lui Tito, prins la graniţa Banatului. Fusese trimis de Securitatea sârbă, să ia contact cu conaţionalii din Banatul românesc, după despărţirea recentă a lui Tito de Stalin. El n-a fost rău tratat. După câteva zile a fost trimis la Bucureşti. Cum cunoşteam oleacă sârbeşte, am înţeles tot ceea ce mi-a povestit de evenimentele din Iugoslavia. Mi-a spus cum i-au propus să lucreze pentru ei şi că va fi trimis la Bucureşti să ia contact cu cineva, care se va ocupa de el şi-i va pregăti noua lui misiune.

După plecarea lui s-a eliberat un loc, spre uşurarea celor rămaşi. Nu ne-au mai adus pe nimeni.

Ceilalţi patru camarazi de celulă erau ţărani care nu predaseră cotele la vreme. Unii nu aveau de unde, alţii o puseseră deoparte, pentru iarnă. Tratamentul era acelaşi pentru toţi: oase frânte, carne zdrobită, ca să fie exemplu celor ce vor mai îndrăzni să se opună guvernului «muncitoresc». Citeai în ochii lor nedumerirea şi spaima, după atâtea încercări. Mai ales hotărârea fermă de a nu uita nimic. Nu vorbeau mult. Se întrebau doar cu ce au greşit lui Dumnezeu, de s-a abătut atâta urgie peste capul lor. Între ei vorbeau despre casă, familie şi copii. Cea mai mare grijă, în clipele acestea, era pentru munca câmpului. Grâul pe holdă, fânul, hrana vitelor putrezesc pe ţarină. Cine să-l înlocuiască pe el la toate aceste munci? Pentru ţăran, ziua de lucru nu se calcula după ceasornic, ci după soare. Acum se vedea o fiinţă inutilă, închisă între patru ziduri, în loc să-şi folosească energia pentru ai lui. Erau atâtea întrebări la care el, în simplitatea şi buna lui credinţă, nu găsea un răspuns. De ce guvernul ţării nu-l foloseşte acolo unde este util? În curăţenia lui sufletească, nu se gândea o clipă că el nu se găsea aici dintr-o greşeală sau o neînţelegere a celor de sus, ci pentru a fi distrus după un plan bine chibzuit. Planul acesta a fost experimentat de mult în Rusia sovietică şi a dat roadele prevăzute. Nu era nimic necunoscut în funcţionalitatea acestei anomalii. Necunoscut era doar pentru cei chemaţi să-l suporte. Etapele, pe categorii sociale, elimină treptat orice opoziţie. Ţăranii nu aveau de unde să cunoască acest plan, valabil pentru orice şi oricine. Oamenii politici, răspunzători de soarta ţării, ar fi trebuit să cunoască aceste metode şi să prevină dezastrul. Fiecare cetăţean prevenit ar fi putut angaja ultima energie,

ultima scânteie de viață, să nu cadă în robie. Dar oamenii politici au crezut că pavăza Occidentului ar fi suficientă. S-au înşelat! Crima lor a fost imensă, iar popoarele plătesc greşeala. Au fost şi dintre acei care au făcut jocul acestei maşinațiuni, subminând conştient capacitatea de rezistență națională. Dar au fost şi dintre acei care au cunoscut bine acest pericol şi au angajat toată tinerețea lor pentru a evita catastrofa. Aceşti tineri, considerați «necopți» de către oamenii «istorici», au fost dojeniți, mustrați, avertizați să înceteze agitația inutilă în fața unui pericol imaginar, care n-ar exista decât în fantezia lor. Atunci când dojana nu a avut vreun rezultat, au urmat amenințările «părinteşti». Apoi, când sfaturile şi amenințările n-au ajuns, au mers până la crimă. Şi ne-au ucis cu sutele, cu miile, aceşti «părinți» ai noştri, ai națiunii. Ne-au strangulat, ne-au împuşcat, ne-au ars de vii şi ne-au aruncat în închisori, pentru că le spuneam că se va întâmpla ceea ce s-a şi întâmplat. Lui Corneliu Codreanu şi altor 13 legionari le-au luat viața cu ştreangul, banditeşte, apoi le-au tras câte un glonte în ceafă. Nu s-au mulțumit cu atât, ci i-au azvârlit într-o groapă comună şi le-au turnat peste cadavre şi acid sulfuric, să nu mai fie recunoscuți. Să li se piardă orice urmă. Şi nu s-au oprit nici aici, ci au pus peste ei o placă grea de beton, de 30.000 kg, ca şi când le-ar fi fost frică că voi învia. Cine au fost judecătorii care au dat această cutremurătoare sentință? Monarhul, care jurase să respecte legile, un slujitor al lui Hristos, şi guvernul, care trebuia să respecte aceste legi, partidele «istorice», care au furnizat toate instrumentele dictaturilor. Ei au fost asasinii! Ei trebuiesc arătați mereu cu degetul. Să li se spună, să li se repete mereu. Şi ca tacâmul să fie complet şi cât mai armonios organizat, un istoric sacrosanct a învârtit toate rotițele crimelor, dându-le «istorica» aprobare. Din nefericire, țara noastră a avut parte de astfel de monştri, agenți conştienți sau inconştienți ai comunismului internațional, care au tăiat brațele luptătorilor ce ar fi putut fi apți să poarte arma. Care dintre oamenii politici a protestat împotriva acestor crime? Nimeni! Unii, complici, alții, indiferenți! Ei au distrus singura armă care, la restrişte, putea polariza mulțimile, înainte de a se năpusti duşmanul peste țară. «Părinții» de ieri au împins inconştiența până la a încredința moşia noastră duşmanului, în care au avut mai multă încredere decât în propriii lor fii. Ce a urmat apoi? După ce duşmanul i-a folosit, abandonați fiind şi de occidentali, în care îşi puseseră atâtea speranțe, au fost înlăturați şi au umplut temnițele, unde au întâlnit tinerii de ieri, întemnițați de ei înşişi. S-au trezit acum, după cum o mărturiseau adesea, dar prea târziu. Pentru că, datorită lor, țara întreagă era

acum o temniță. Din vina acestor «părinți istorici» care n-au înțeles la vreme, n-au înțeles că primejdia venea de la Răsărit!

Zilele trec greu. Foamea roade încet. Nesiguranța zilei de mâine completează sumbra perspectivă. De noi nu se mai ocupă nimeni. Aerul ne lipseşte. Ne sufocăm. Şase oameni, pentru şapte metri cubi de aer, trecut dintr-un plămân într-altul. Slabi, palizi, aveam aspectul de fantome ambulante. Lipsa de mişcare ne anchiloza. Eram obosiți în permanență. Noaptea, somnul era mereu întrerupt. Dimineața ne sculam mai obosiți. În timpul zilei nu puteam recupera somnul, pentru că era strict interzis ca cineva să doarmă ziua. Aşa stăteam în picioare 12 ore pe zi. Nicu Bălănescu şi cu mine o duceam mai uşor, fiind obişnuiți cu astfel de condiții. Țăranii însă, obişnuiți cu mişcare permanentă, sufereau mult.

Între timp, dosarele noastre se îngroşau şi luau conținutul necesar, juridic, bine «pus la punct». Instanțele judecătoreşti, chemate să ne aplice sancțiunile, aveau nevoie de documente bine dichisite. «Crimă pentru trădare de țară»! era acuzația care decurgea din «activitatea subversivă... În slujba unei puteri străine»... O viață nu ne va ajunge să plătim «crimele» părinților şi ale noastre proprii, împotriva comunismului.

Într-o zi ne trezim cu o ceată de gardieni şi polițişti aliniați pe culoare, până la ieşirea din pivniță. Moiş trecea pe la fiecare celulă, anunțând că, de acum, va trebui să răspundem în fața justiției de «crimele comise». Apoi avertizează clar că, dacă cineva ar încerca să revină asupra declarațiilor date de «bunăvoie», va reveni din nou aici, pentru... un supliment de anchetă. Fiecare din noi a înțeles ce vrea să spună.

În curte ne aştepta o dubă. Înaintăm încadrați de două şiruri de soldați, cu baionetele la armă, gata să intervină la cel mai mic gest.

Acum zăresc şi pe Gavrilă Brindescu. Slab, înnegrit ca un tăciune, urmele unei grele încercări. Figura brunetă se întunecase pe un schelet de om, ca o arătare. Cât o fi îndurat ca să nu-l mai recunosc uşor?

Petru Grozăvescu, înalt, drept ca o lumânare, ascundea în mersul lui de țăran o mare demnitate. De la înălțimea celor 1,85 m desprind o figură de haiduc.

Carapantea, copleşit de cele ce se întâmplă, mergea cu capul în pământ. Parcă ar voi să spună că nu ne cunoaşte nimeni.

Curând iată-ne 14 persoane îndesate în furgon: Bălănescu, Brindescu, Verca, Carapantea, veniți de dincolo, Grozăvescu şi 9 arădeni, implicați în acelaşi proces, completează lotul. Ion Sadovan n-a fost adus cu noi. L-au trimis, cu câteva zile mai înainte, la Bucureşti, pentru... un supliment de

anchetă. Ne-au pus la toți cătuşe şi ne-au legat de băncile furgonului, ca nu cumva să fugim. Iar pentru mai multă siguranță ne-au dat şi câțiva «însoțitori», cu pistoale mitralieră. Câte unul pentru doi prizonieri. Ferestrele erau înalte, ca să nu putem vedea pe unde trecem. Ele mai aveau şi zăbrele.

Călătoria nu durează mult. Furgonul se opreşte şi suntem invitați să coborâm. Trecem din nou printr-un coridor de soldați, de astă dată mult mai numeroşi. Recunosc fațada Curții Marțiale, unde, de acum, ni se va decide soarta pentru ani mulți de aci înainte.

Suntem luați în primire de căpitan Dijmărescu, şeful închisorii. Curtea Marțială, unde se judecau procesele, şi închisoarea, formau un grup compact de clădiri, separate doar de un culoar, la capătul căruia trona o poartă mare de fier. Căpitanul Dijmărescu era un om manierat, contrastând cu funcția pe care o avea. În spatele lui sta plutonierul Florea Ogarcă, custodele închisorii. O figură fioroasă după înfățişare, voind parcă să impună respect şi teamă de la primul contact.

Noi, un grup de oameni, nespălați, nebărbieriți de mult, cu hainele jerpelite şi murdare (pentru că dormeam îmbrăcați de trei luni de zile), aveam aspectul unor borfaşi, aduşi aci pentru «reeducare», înainte de a fi restituiți societății. Contrastul cu haina militară impecabilă, cu nasturi galbeni aurii, epoleți cu zurgălăi de cavalerie, iar îmbrăcămintea completată cu cizme lăcuite, care străluceau de-ți furau ochii. Capetele tuturor, mari, parcă alese pentru a pune pe gânduri. Ne studiau de sus până jos, discret, dar suficient de insistent. După această sumară prezentare ni se eliberează mâinile de cătuşe şi, în frunte cu Ogarcă, ne îndreptăm spre poarta cea mare. O trecem sfioşi şi ajungem într-o sală de circa 3/3 m, fără mobilier. Plutonierul ne anunță că vom sta aici provizoriu, înainte de a da la etuvă hainele de pe noi, urmând apoi spălatul. Observându-ne aşa, cu un aer suveran, privirea lui se opreşte la părul lui Nicu Bălănescu. Părul lui negru, umflat de vânt, îi dădea aspect de poet. Ogarcă se apropie de el, mai mult rânjind decât zâmbind, îi implântă mâna «prieteneşte» în păr şi, din vârful autorității lui, îi lansează avertismentul: „VâIvoiul ăsta va trebui să dispară!”

Nicu Bălănescu sau nu a înțeles gestul, sau cu un reflex nepotrivit îi prinde mâna care-i «mângâia» buclele, să o îndepărteze. Plutonierul, surprins, sare ca muşcat de un şarpe, implântă mâna în păr şi începe să-l smulgă. Părul se deprinde în smocuri, ba chiar cu piele cu tot. Sângele începe să se prelingă pe frunte, pe față, peste tot corpul. În furia lui, plutonierul, devenit deodată nebun, începe să-i lovească fața plină de sânge. Nasul devine, şi el, un izvor de sânge. Pielea obrazului, tăiată de inelele de

aur care împodobeau degetele groase, sângerează şi ea din abundenţă. Din când în când se opreşte, respiră adânc şi o ia din nou de la capăt. În sfârşit se opreşte gâfâind, aruncă o privire ameninţătoare peste noi, parcă ar fi voit să-şi aleagă o altă victimă şi iese trântind uşa după el.

Autoritatea era de acum stabilită. Noi asistam neputincioşi la acest masacru, retraşi într-un colţ, buimăciţi de ce se întâmplă. Ne-am zis: am căzut din lac în puţ. Rândul nostru nu va întârzia, gândeam îngrijoraţi. Dosarul... ne urmăreşte fără milă.

Curând însă rămânem singuri. Nicu Bălănescu continuă să sângereze peste tot. Îi ştergem faţa cu batistele şi cu ceea ce mai aveam la îndemână, până ce sângele se încheagă şi-i acoperă rănile.

După masă, măsurile de higienă şi iată-ne oameni în rândul lumii. Doar hainele, trecute la etuvă, erau mai jerpelite, dar cel puţin curate, iar noi, deparazitaţi.

Seara ne întindem fiecare cum putem, pe jos, dar foarte înghesuiţi. Abia am stins lampa, că distingem un zgomot asemănător picăturilor de apă. Dintr-o dată simţim mişcări pe corp. Încep cu obrazul, apoi mâinile. Tot ce era descoperit furnica. Curând le simţim şi pe sub haine, pe piele. Câte unul sărim din «aşternut» şi începem să ne scărpinăm. Aprindem lumina şi găsim explicaţia acestui «fenomen». Spectacolul a fost de nedescris. Ploşniţe cu miile năvăliseră peste noi toţi. Se urcau în plafon şi, de acolo, cu o precizie uimitoare, se lansau peste noi, lipindu-se de piele şi începând să sugă. În scurt timp, pielea se umfla, producând o mâncărime insuportabilă. Am stat de veghe toată noaptea, în poziţie verticală, adică în picioare, să diminuăm suprafaţa de paraşutare. Evitam chiar să ne sprijinim de pereţi, care formau albia lor de scurgere. Spre ziuă, frânţi de oboseală, ne lăsăm, pe rând, furaţi de somn. Ploşniţele, sătule, au lăsat urme greu de descris. Nu era centimetru pătrat neatins. Umflăturile erau peste tot. Calvarul a durat trei zile şi trei nopţi. Aci era camera de chibzuinţă.

De aci am fost repartizaţi în celulele propriu-zise, aşteptând ziua judecăţii. Unii aşteptau de câţiva ani.

Celula noastră, 5/4 m, cu scânduri înlocuind paturile de fiecare parte a intrării, va caza 20 de persoane, dintre care 14 legionari şi 6 deţinuţi de drept comun.

Ne-am instalat cum am putut, cu bocceaua de efecte sub căpătâi. Din cauza celor de drept comun, piaţa neagră de obiecte «găsite» era în floare. Facem cunoştinţă cu noii noştri colocatari. Când au aflat că suntem legionari am simţit respectul lor, amestecat cu un fel de admiraţie, şi atitudinea lor s-a

schimbat brusc. Clienți vechi ai închisorilor, aduşi aici pentru alte procese în curs sau bătăi între deținuți, aceşti puşcăriaşi obişnuiți ai închisorilor au cunoscut mulți legionari. În fața ținutei lor şi-au impus respect. În primul rând pentru că nu erau de drept comun, apoi pentru că ştiau că noi am suferit din partea tuturor regimurilor politice. Dacă unul dintre ei îndrăznea să comită un act de incorectitudine față de noi, era imediat chemat la ordine de cel cu mai mare autoritate peste ei. Îşi spuneau adesea: Oamenii aceştia suferă pe nedrept, noi ispăşim propriile noastre păcate. Astfel, din primul moment, raporturile noastre au fost bine definite. Unii dintre ei şi-au luat chiar rolul de păzitori ai noştri, ca nu cumva vreunul dintre ei să ne subtilizeze obiecte personale. Când am primit alimentele de acasă, am făcut părți egale şi pentru ei, fără nici o deosebire.

Atât cât am stat aici nu ne-a lipsit nimic, cu toate că lăsam totul deschis.

O dată instalați, nu ne mai rămânea decât să ne armăm cu răbdare. Să aşteptăm!

A doua zi, plutonierul Ogarcă ne face o vizită.

— Îmi place! începe el, sunteți bine instalați. Cine ştie să citească şi să scrie printre voi?

Trebuie să precizez un lucru. Dosarele noastre nu ne-au însoțit la închisoare, ele au rămas la judecătorul de instrucție, care instruia personal. Deci, plutonierul nu cunoştea cazurile noastre. I s-a spus doar că suntem periculoşi. Pentru el însă, toți deținuții sunt periculoşi. Ştia totuşi că suntem preventivi şi-şi făcea singur propria lui anchetă, să-şi cunoască oamenii. Aşa că atribuia fiecăruia infracțiunea după părerea pe care şi-o făcea. Pe mine mă considera un primar oarecare, în divorț cu noile autorități. După ce i-am spus că nu cunosc motivele pentru care m-au adus aici, a clătinat din cap şi a pus diagnosticul: Să te tot aştepți la trei luni de închisoare! Mă întreabă apoi dacă ştiu să scriu, întinzându-mi o coală de hârtie şi un condei. Mă aşez la marginea patului şi scriu câteva cuvinte, silindu-mă să scriu cât mai caligrafic. Decizia lui n-a întârziat să vie:

—Îmi place! Mâine vii cu mine la birou. Te vei ocupa cu treburile de furier!... şi mă bate pe umăr. Apoi adaugă: «Dar cu cititul cum merge?».

— Merge binişor!

Şi aşa, iată-mă ieşit din rânduri. În scurt timp, plecam dimineața la biroul companiei de pază şi mă întorceam doar seara, după cină, pentru culcare. De fiecare dată trebuia să trec această poartă mare de fier, care separa închisoarea de personalul de pază. O sentinelă sta de gardă zi şi

noapte şi nu lăsa pe nimeni să treacă fără consemnul plutonierului. Pe mine încep să mă cunoască şi trec fără să mai fiu întrebat de biletul de voie.

Într-o seară, stând de vorbă până târziu, un deținut din cei şase, având încredere în noi, ne istoriseşte anumite întâmplări din închisoare. Printre altele, ne face şi portretul custodelui Ogarcă. Era un om foarte crud. Bătea regulat deținuții până la sânge, ca să-i ştie de frică, pentru motive imaginare. Când a pus ochii pe cineva care ar fi încercat să-şi manifeste personalitatea era prăpăd. Mergea cu sancțiunea până la asasinat. Încercările de evadare le «condamna» la moarte, fără să dea socoteală nimănui. Mândria lui era să fie temut. Nu de mult timp, cinci deținuți încercaseră să evadeze. Abia au ajuns lângă zid, că, fără nici o somație, a tras în plin, cu pistolul mitralieră. Celor răniți uşor le-a tras câte un glonte în cap. Nici unul n-a scăpat. Mă gândeam în sinea mea: cum poate regimul comunist să se folosească de oameni care nu au nici o morală şi nu-şi fac nici un proces de conştiință?

Compania de pază era formată din vreo sută de soldați, care depindeau direct de divizie, cu sediul în centrul oraşului, aproape de Teatrul Național. Plutonierul se ocupa cu secția administrativă a companiei, care furniza paza Curții Marțiale a închisorii. De fapt, el nu făcea nimic. Situația zilnică a echipamentului şi a popotei erau toate în sarcina furierului, care făcea şi legătura cu divizia.

Nu mult timp după ce am luat în primire biroul, plutonierul mă trimite la divizie cu o sentinelă şi în acelaşi timp să aranjez nevoile companiei. Mi-era teamă să nu întâlnesc pe cineva de la Siguranță, plimbându-mă pe stradă. În afară de căpitanul Dijmărescu mai era un «căpitan» ieşit din rândurile partidului, care se ocupa cu... «educația patriotică»!! Cu timpul i-am câştigat încrederea în aşa măsură, că mi-a încredințat trupa pentru «alfabetizare». În trupă, majoritatea erau țărani care-şi făceau serviciul militar sau uneori din cei uitați «sub drapel». Toți mă respectau şi unii îmi lăsau impresia că mă şi iubeau. Pentru ei toți eram unul de ai lor. La prânz şi seara îmi aduceau gamela plină la birou, aşa că nu mai mâncam la cazanul închisorii. Câteodată rămâneam seara mai târziu cu ei şi mai cântam melodii de pe la noi. Aveam şi eu o voce bunişoară, dar mai ales când cântam pe limba lor îi cuceream.

Într-o zi, căpitanul patriotard, auzindu-mă cântând, îmi cere să fac un cor cu soldații. Era pe atunci faza de manifestări folclorice, metodă care uşura... «întovărăşirile». Firește că nu puteam să-l refuz, mai ales că, în mintea mea, ideea evadării încolțise bine. Singur puteam pleca oricând. Cazarma companiei nu era separată de curtea Regimentului 5 Vânători de Munte decât de un zid de doi metri de înalt, pe care îl puteam escalada uşor

sau în momentul când mă duceam singur, fără sentinelă la divizie, să duc situația companiei. În curtea soldaților erau stive de lemne pentru încălzitul clădirilor, iarna. Aceste stive erau aşezate de-a lungul zidului, astfel că permiteau uşor escaladarea.

După şcoala de carte, iată acum corul. În acest cor trebuia să cântăm şi «cântece patriotice», cum era traducerea din ruseşte: «Înflorit-au florile de vară»), melodie împrumutată de la tovarăşii din Răsărit. Am încercat să pretextez că nu cunoşteam notele, că toate melodiile le prind după ureche. Credeam că va renunța, când, într-o zi, vine cu soluția bine pregătită. A învățat el singur melodia şi ne-a repetat-o până am prins-o şi noi. Soldații erau nevoiți să o învețe, iar eu nu puteam face altfel, aşteptând ziua cu pricina.

Seara povesteam lui Nicu Bălănescu şi lui Brindescu cele ce se petrec. Am căzut de acord, având în vedere planul nostru, de a scăpa de aici, să accept să instruiesc trupa. Aşa, în timp, trupa defila prin curtea cazărmii, în cadența melodiei, sub comanda plutonierului Ogarcă. El nu cunoştea melodia, dar se mulțumea să mențină pasul în ritmul ei, accentuând din când în când cadența, prin «un doi, un doi! ».

O zi de octombrie, tristă, posomorâtă. După mai bine de trei luni, vine mama să mă vadă. Trecuse mai întâi pe la Siguranță, de unde au trimis-o aici. Familiile aveau dreptul la vizite, care se desfăşurau într-o sală prevăzută cu un gard de sârmă ghimpată, ce despărțea deținuții de vizitatori. Când am fost anunțat că sunt aşteptat la vorbitor, am ghicit numaidecât că este mama, care mi-a dat de urmă. Trebuia să apar în fața ei liniştit, să-mi domin emoțiile, ca şi când nimic grav nu s-ar petrece. Urmele «anchetei» de la Siguranță nu se şterseseră încă, mai ales pe față. Încerc să le ascund sub borurile pălăriei.

Întâlnirea a fost dramatică. Când m-a văzut în dosul sârmei, a început să plângă şi să îngâne: «N-o să te mai văd! S-a sfârşit de acum pentru mine! ». Mâinile întinse să mă îmbrățişeze se izbesc de fierul rece care ne despărțea. Încerc să-i opresc avalanşa atâtor emoții, cerându-i veşti de acasă.

— Acasă ce să fie? Nu prea bine! Veta şi Maria (surorile mele mai mari) nu-mi dau prea mult curaj. Vin la mine să plângă. Eu ce să mă fac? Casa-i pustie fără tine. Ba s-au mai schimbat şi banii. Am schimbat trei milioane şi am primit numai 150 de lei. Nu aveam dreptul la mai mult. Restul, hârtii fără nici o valoare. Cu primii bani schimbați abia am putut plăti biletul de tren, să vin până la tine. Pe urmă... am vândut din animale... Cât o mai dura aşa?

Povesteşte şi suspină. Se opreşte puţin, apoi continuă, vorbind din ce în ce mai greu.

— Dar tu cum o duci?... Te-au bătut rău? Dacă Moişe – cumnatul meu – ar fi fost tot atât de curajos ca Floarea – nepoata, te-ar fi scos din mâna tâlharilor... Vecinii alergau să-i ajute... dar a fost prea târziu... te-or luat şi te-or dus...

Vorbea ca pentru ea de împrejurările arestării mele, cu o adâncă mâhnire şi amărăciune în priviri.

Caut şi eu s-o mai liniştesc, că nu-i nimic grav, că... voi ieşi şi eu de aici... Dumnezeu mă va ajuta... Însă cu cât încercam s-o liniştesc, cu atât bănuiala ei creştea. Probabil că tonul vocii mele nu a convins-o sau, fără să-mi dau seama, am trădat neîncrederea pe care n-o mai puteam ascunde. O mamă simte mai mult decât vede.

De logodnă nu am mai îndrăznit să-i vorbesc. Era o parte din visul ei, care de acum s-a năruit, o dată cu plecarea mea.

Situaţia creată în dialogul nostru era greu de suportat. M-a salvat sunetul clopoţelului, care anunţa sfârşitul vizitelor. S-a agăţat cu degetele de sârmă, privindu-mă cu disperare.

— Voi veni săptămâna viitoare... Am să vând totul... strigă ea, în timp ce lacrimile îi curg şiroaie pe obrajii ofiliţi.

Despărţirea de ea mi-a făcut mult rău. Am observat că a abandonat-o curajul de altădată. În faţa sorţii, resemnarea a pus stăpânire pe ea. Nu mai avea putere să lupte. De acum, totul îi pare zadarnic. Totul se năruia în jurul ei: visuri, planuri măreţe, dintr-o credinţă puternică, ca până Ia urmă să vadă biruind ceea ce este rău. Acest rău îi apare în faţă ca un munte, al cărui urcuş devine imposibil pentru forţele ei în declin.

Pentru a completa decorul, Vică Negulescu ne comunică vestea că vom fi judecaţi, lucru de care nu ne mai îndoiam. Ministerul de Interne, cu care ţinea legătura, în virtutea acordului stabilit, este hotărât să dea un exemplu prin sancţionarea noastră. N-a uitat însă să ne comunice că nu abandonează speranţa de a ne scoate de aici, dar că şansele sunt minime, ca să nu spună nule.

Seara, iau deoparte pe Nicu Bălănescu şi Gavrilă Brindescu şi le împărtăşesc hotărârea mea de a evada. Era singura noastră soluţie înainte de a fi prea târziu. Vom pleca împreună, însă, pentru a preveni alte complicaţii afară, vom comunica planul nostru Iui Vică Negulescu, ca să nu fie surprinşi. Răspunsul n-a întârziat mult. Ni se transmite un bilet pe care erau înscrise doar aceste cuvinte: «Nu încercaţi încă nimic! Nu încă!», scris de mâna lui

Nea Vică. Ne-a tăiat elanul, dar nu şi speranţa de a reconsidera planul mai târziu, în orice caz înaintea procesului. Acest contratimp nu ne-a împiedecat să studiem planul nostru, mai ales partea practică în realizarea lui.

Într-o dimineaţă, venind la birou, primesc un şoc. Cei 20 de steri de lemne, care se găseau de-a lungul zidului ce ne despărţea de Reg. 5 Vânători de Munte, dispăruseră. Plutonierul Ogarcă, ca să nu lase trupa fără nici o ocupaţie în afara instrucţiei militare, n-a găsit altceva mai bun de făcut decât să ordone deplasarea lemnelor dintr-un loc într-altul. Mai rămăseseră câţiva steri, în curs de deplasare, sub ochii mei disperaţi. S-a dus pe gârlă planul nostru, cugetam singur cu teamă. De acum va trebui să ne căznim, să găsim o altă ieşire. Fără să pierd un minut, urc la închisoare şi povestesc celor doi prieteni ceea ce am observat. Pe figurile lor citeam tristeţea, dar nu disperarea.

Într-una din zilele următoare, plutonierul mă anunţă că va trebui să mă duc la Divizie, să schimb nişte arme uzate şi, în schimb, să aduc altele noi. Am rămas ca trăsnit. Nu-mi mai lipsea decât buclucul ăsta acum! Să mă plimb liber prin oraş şi, în plus, cu spinarea încărcată de arme! Mi-era teamă, dar aveam şi o satisfacţie lăuntrică. Mă gândeam numai la ce figură ar face Moiş dacă m-ar întâlni pe bulevardul mare cu o astfel de încărcătură? Ordinul însă nu se discută, mai ales nu aveam nici un interes să trezesc suspiciuni. Iau armele şi sentinela cu mâinile goale mergea alături de mine. Ca un camarad de drum. Era grav pentru mine. De câtva timp, escortele nici nu mă mai însoţeau înarmate. Ele lăsau armele la cazarmă. Cum era să escorteze ei pe profesorul lor de carte ca pe un răufăcător? Încrederea pe care o aveau în mine le inspira şi acest sentiment de jenă.

— Ţine, camarade, una, aşa, de formă! îl sfătuiesc eu, întinzându-i arma. O ia, o aruncă pe umăr şi pornim amândoi, ca nişte prieteni. Cu ochii în patru, cercetam străzile pe unde treceam, să nu dea vreo nenorocire peste mine. Dumnezeu m-a ajutat. Ne-am întors pe la amiază cu bine. Când am povestit celor doi prieteni întâmplarea, au râs cu poftă. Doar o clipă, că grija unei surprize a luat locul bunei dispoziţii. Ar fi bine să nu întindem coarda prea tare, că riscăm să se rupă, ajungem toţi la această înţelepciune. Puteam eu oare să refuz fără a trezi bănuieli cu consecinţe mult mai grele?

Ogarcă îşi descarcă, din ce în ce mai mult, treburile companiei asupra mea. Când lipsea, câteodată două-trei zile, eu făceam totul. Am ajuns chiar să mă duc singur Ia Divizie, care se găsea în centrul oraşului. O luam eu pe străzi lăturalnice, însă nu puteam evita centrul. Acum mă păzeam mai mult decât atunci când eram fugar. Acum nu mai era numai libertatea mea în joc.

Cea de azi îmi încurca mai mult planul nostru, pus la grea încercare. Dumnezeu însă m-a ajutat până la urmă.

Dar, într-o dimineață, o altă surpriză. Ogarcă iar a deplasat lemnele, cu vreo 30 de metri mai încolo, chiar în mijlocul curții. Bieții soldați! Iarna începea să-şi arate colții, şi ei, fără mănuşi, tot deplasau la lemne. În armată, «sportul» nu cunoaşte frig, şi soldații, cu degetele înghețate, făceau o treabă absolut inutilă. «Să ne ocupe», ziceau ei şi nu erau deloc departe de adevăr. Aşa a început dansul lemnelor, de 2-3 ori pe săptămână. Într-una din aceste schimbări, revin chiar la locul inițial. Îmi bătea inima de bucurie, văzându-le din nou de unde plecaseră. Păstram o speranță să le văd la locul dorit, dar aveam nevoie de dezlegarea de sus, pe care o aşteptam cu nerăbdare.

Timpul trece greu. Din ce în ce mai greu. Gândul care mă muncea mai mult era Ogarcă, să nu cumva să afle adevărata noastră situație. Atunci, totul s-ar fi năruit. Ne întrebam mereu de ce întârzie răspunsul? Şi totuşi nu aveam altă cale. Trebuia să ne resemnăm. Evadarea noastră ar putea costa libertatea celorlalți legionari, care erau încă liberi. Prețul era enorm!

Se apropie Crăciunul. Ne mai despart doar cinci zile şi noi, tot aci, aşteptând minunea. Şi... minunea s-a săvârşit! La vorbitor, între pachetele cu alimente, se strecoară un bilețel mototolit, ascuns într-o bucată de pâine: «Asigurați evadarea primilor trei!». Atât! Şi era mai mult decât ceream. Cei trei erau: Verca, Bălănescu şi Brindescu. Dosarul ne rezerva fiecăruia câte 20 de ani de temniță grea, după cum rezulta din articolele de lege în care am fost încadrați, «trădare de țară»! Pentru Carapantea, cu circumstanțe atenuante, era prevăzut maximum patru ani, iar toți ceilalți, câte 6 luni. Însă, cum au executat deja 5 luni de zile, în câteva săptămâni vor fi puşi în libertate. Nouă nu ne mai rămânea ca stânjenii de lemne să revină la locul inițial. Între timp, Ogarcă a ordonat din nou deplasarea lor.

Aşteptarea noastră n-a durat decât o singură zi. A doua zi, ducându-mă la birou, o surpriză, zăresc stivele de lemne aliniate de-a lungul zidului, exact în acelaşi loc unde speram noi. Mă întorc repede la închisoare să aduc celor doi marea veste.

— Nu mai avem timp de pierdut, le spun eu hotărât. Deseară sau niciodată! Nu mai era nevoie să insist. Acordul a fost instantaneu.

În vederea acestei zile, am reuşit să obțin de la Ogarcă să permită lui Bălănescu să vină să mă ajute la birou când aveam nevoie. Acum lucra deja cu mine de câteva zile. La amiază, ca să nu se mai ducă la închisoare pentru masă, împart cu el gamela mea. Mi-era teamă să nu intervină ceva

neprevăzut şi să nu mai poată trece marea poartă din coridor. Mai rămânea să aduc şi pe Brindescu.

Pe înserate, rup un fir electric care conducea curentul la biroul trupei şi becul care lumina intrarea dinspre curtea cu lemne. Cer deci lui Ogarcă să permită lui Brindescu, care era electrician de meserie, să vină să repare circuitul defectuos. I-am făcut această cerere în momentul când se pregătea să plece în oraş, de unde nu se întorcea decât a doua zi sau chiar a treia zi. Astfel vom putea dispune de o noapte întreagă pentru a ne îndepărta, pe cât posibil, de locul periculos înainte de a se de alarma.

Ogarcă dă consemnul sentinelelor să lase pe Brindescu să treacă poarta care separa închisoarea de trupă.

Planul nostru s-a desfăşurat cum îl prevăzusem. Pe la orele 7 seara, trupa se afla la cină. Becul care lumina curtea înspre lemne fiind în pană, se instalase un semiîntuneric în toată zona noastră de «activitate». Profitând imediat de aceste condiţii, îl iau pe Brindescu, ne apropiem de grămada de lemne şi îl îndemn: «Treci dincolo şi apoi... unde te va învăţa Dumnezeu. Eu voi sta de pază până vei trece. Însă să dispari imediat, să laşi locul liber pentru ceilalţi!» Ne îmbrăţişăm. Inimile bat să ne spargă pieptul. Moment apăsător. Doamne ajută! îi urez eu, în timp ce, dintr-o săritură, el ajunge în vârful lemnelor. De aci, un alt salt şi iată-l dispărut în noapte, de cealaltă parte a zidului, în curtea Reg. 5 Vânători de Munte.

În curte, linişte. Sentinela intrase şi ea în ghereta de la poarta mare, care se găsea în fundul curţii, în partea opusă biroului, lăsându-ne parcă intenţionat drumul liber.

Revin cu multă atenţie, iau pe Nicu şi-l conduc până la zid. Rămas de veghe, privesc cum şi el dispare dincolo, repetând apelul, adresat Cerului, să nu ne părăsească. De acum, numai El mai putea face ceva pentru noi. Soarta noastră era în mâinile Lui.

Pentru ca reuşita să fie completă trebuia să-i ajung şi eu din urmă, pe acelaşi drum. Revin în birou să mă asigur că nimic anormal nu se observase şi mă pregăteam să părăsesc locul, când uşa biroului se deschide şi în prag apare căpitanul cu educaţia «patriotică». Face câţiva paşi, ia un scaun şi se aşează în faţa mea. Am rămas năuc. Să fi aflat ceva? I-a prins pe cei doi? O mulţime de gânduri se rostogolesc în capul meu. Tăcerea lui de câteva secunde îmi părea o eternitate. Nu-mi mai găseam locul pe scaun. M-au cuprins sudorile. De m-ar fi privit mai îndeaproape, nu i-ar fi fost greu să ghicească că ceva grav se petrece. Norocul meu ţinea de un fir atât de subţire. Corpul lui făcea un fel de paravan de umbră becului, care-mi

ascundea astfel fața. Deodată rupe tăcerea. Aşteptam lovitura de grație ca o uşurare. De acum, ce o fi să fie, dar să se arunce zarurile mai repede, să nu mă mai chinuiesc, după ce am ratat totul.

— Ştii ce m-am gândit! — rupe el tăcerea — cum matale te pricepi la cântece, nu crezi că ar fi bine să pregăteşti trupa de Crăciun, pentru o serbare «patriotică»?

— Desigur! — mă bâlbâi eu — M-am gândit şi eu la asta, mai ales că soldații cunosc deja câteva cântece. De Crăciun, cred că ar fi prea scurt timpul, dar o vom pregăti pentru mai târziu!

Am îngăimat aceste cuvinte cu atâta emoție, încât îmi era teamă să nu trezesc suspiciuni. Dar dacă în spatele acestei propuneri nu se ascunde o mare tragedie?

Aşa am discutat cu el timp de un sfert de oră, până ce, în sfârşit, s-a hotărât să plece. Nu-mi venea să cred. N-a fost decât o încercare, mă întrebam mereu. Şi, totuşi, am scăpat ca prin minune. Doar cu câteva minute înainte, în sufletul meu se năruise totul. Simțeam deja cătuşele cum îmi strângeau mâinile şi marele necunoscut ce mă cuprindea într-o ceață deasă. Mi-au trebuit minute multe până să-mi revin şi să pot analiza noua situație şi şansele mele de reuşită. Să mai plec? Cei doi mă aşteaptă poate afară. Dacă nu plec, totul s-a sfârşit. Mâine, Moiş va afla ce s-a întâmplat, va veni aici, mă va ridica şi... totul va fi reluat de la capăt. Nu voi mai putea rezista la o nouă anchetă. Deci, nu mai am de ales. Trebuie să plec, înainte de a fi prea târziu! Trebuie să mă smulg de aci cu orice preț, chiar de ar fi să rămân spânzurat de zid, să sfârşesc cu tot frământul!

Mă ridic încet, mă îndrept spre uşă şi, fără să mai ştiu ce fac, ca un automat, mă trezesc în fața stivelor de lemne. Mă agăț de lemne şi încep să urc. Ajuns sus, îmi încerc respirația şi în momentul următor... aud un foşnet, urmat de un sâsâit scurt. Inima, greu încercată, încetase parcă să mai bată. Capul devenise ca o baniță. De dincolo de zid aud o voce şoptită: «Eu sunt!». Mai aiurit, încerc să judec. Abia după câteva secunde recunosc, dar destul de vag, vocea lui Nicu Bălănescu. Nu mai înțelegeam nimic. Evenimentele se precipitau ca o cascadă. Parcă nu mai ştiam pe ce lume mă aflu. Vocea lui Nicu nu-mi dă răgaz să mă trezesc, că-l aud din nou:

— Văzând că nu mai vii, mă întorceam şi eu... Nu puteam să te las să plăteşti singur...

— De ce n-ai plecat? Ți-am spus doar să dispari imediat!

Trecuse mai bine de o jumătate de oră de când îl condusesem la zid. Plecase, dar s-a reîntors, să nu mă lase singur... Mă întrebam fără să pot

înțelege ceva. Ce forță de nepătruns leagă făpturile, ca nici prețul vieții să nu-i despartă? Prietenia, credința în Dumnezeu sau conștiința misiunii ce aveam de împlinit? Toate împreună formau secretul dăruirii de sine!

Fără să mai cuget, sar în gol. Pământul nu era decât la doi metri mai jos. În clipa următoare, cădem unul în brațele celuilalt, ca după o lungă despărțire.

Curtea regimentului se prelungea pe o adâncime de vreo sută de metri. De unde ne aflam, vedeam soldații care ieșeau de la cină în grupuri. Lipiți de pământ, priveam curtea luminată și agitația soldaților. Razele becurilor se întindeau până la noi. Teama să nu fim descoperiți de soldați ne paraliza pe loc. Unii cântau, alții strigau. Era o larmă de nedescris. Înaintăm totuși, sprijiniți pe coate și genunchi, în poziția soldatului înaintea unui atac, de teamă să nu fim reperați. De-a lungul zidului era un șanț adânc de vreo 20 cm. Intrăm în albia lui și ne rostogolim încet. În rostogolirea mea simt ceva moale. Mă gândeam că ar putea fi nisip sau pământ argilos. Deodată însă, un miros greu îmi astupă nările. În întuneric nu puteam distinge ce ar putea fi. Soldații, din obișnuință — majoritatea veneau de la sate, unde nu erau closete — sau grăbiți, o dată cu înserarea, își făceau nevoile în fundul grădinii. Grămezi-grămezi, mai vechi sau mai proaspete, se înșiruiau de-a lungul zidului. Noi nu aveam alt vad de ieșire. Când am ajuns la lumină și ne-am privit, nu ne-am mai recunoscut. Paltonul era de o culoare gri-gălbuie. Culoarea predominantă era galbenul deschis. Am izbucnit amândoi într-un râs fără oprire.

— Am trecut un hop greu, prea greu, încep eu. De acum va trebui să ne despărțim. Eu mă duc spre casă. Voi găsi eu un loc unde să mă adăpostesc. Dacă vrei, vino cu mine. Unde se va găsi loc pentru unul, va fi și pentru doi! Cu strângere de inimă, Nicu îmi răspunde:

— Deocamdată, aș dori să dau o raită pe la București. Voi vedea mai târziu unde mă voi stabili!

Ne-am îmbrățișat ca doi călători ale căror drumuri se despart. Fiecare va căuta să iasă cât mai repede din zona periculoasă.

Îl văd pentru ultima dată cotind strada și dispărând în noapte. Dar eu, încotro? Drumul Buziașului era direcția cea mai potrivită, spre Caransebeș. Înainte de a ajunge la acest drum, va trebui să traversez tot orașul. În halul în care sunt, nu voi ajunge departe. O soluție îmi cutreieră mintea. Dar de m-aș opri la L... Când au fost ei la mare pericol, am ajutat fata, germană, care era amenințată să fie deportată în Rusia. Organizația noastră a ascuns-o până ce a trecut focul. Nu cred să-mi refuze ospitalitatea, pentru a-mi curăți hainele

şi să mă spăl puţin, să apar un om în rândul lumii, înainte de a pleca mai departe. Cum nu era prea departe, într-o jumătate de oră bat la uşa lor. Îmi deschide mama fetei. Îndată ce m-a recunoscut a început să tremure. Ştia că eram închis şi că nu voi scăpa curând. Faptul că mă vedea acum, a ghicit imediat că ceva anormal a intervenit, mai ales halul în care mă găseam, că un pericol îi pândeşte şi pe ei. La puţin timp apare şi fata. O blondă frumuşică, de vreo 25 de ani, cu zâmbetul pe buze, bucuroasă că mă vede, dar mai ales fericită că va putea şi ea să-şi arate recunoştinţa. Privesc pe mama ei, care era speriată de înfăţişarea mea, şi nu îndrăznesc să continui. Rămas cu spatele spre poarta de intrare, eram gata să o redeschid şi să plec mai departe, orice s-ar fi putut întâmpla. În sfârşit, mama reuşeşte să scoată câteva cuvinte, care cad ca un trăsnet:

— Nu poţi rămâne la noi... Dacă te găseşte aici... îţi dai seama?

— Mamă! intervine fata. Nu-l putem da afară... Nu-i strein... Îl cunoşti bine... L-a ajuns şi pe el acum necazul, ca pe noi atunci... Trebuie să-l ajutăm...!

— Da! Da! Dar abia am scăpat. Vrei să o luăm iarăşi de la capăt? Ştii bine cât am pătimit... îi taie ea răspicat.

Mă gândeam la impresia penibilă ce a putut lăsa prezentarea mea. Fără să mai judec, în timp ce mama şi fata se explicau, fac un pas spre uşă, o deschid încet şi o închid în urma mea. Câte uşi nu-mi vor rămâne de acum închise? Prietenii se pierd o dată cu liniştea şi ordinea de ieri!

Afară sunt în necunoscut. Nesiguranţa mă pândeşte la fiecare colţ de stradă. Oraşul îl vizitam de două-trei ori când eram «liber». Mă îndrept la întâmplare spre Buziaş, luând ca punct de reper casa de unde ieşisem în raport cu vama. În timpuri liniştite, la fiecare intrare a oraşului era un punct de vamă, la care toţi cei ce intrau în oraş cu produse de vânzare pe piaţă trebuiau să plătească o taxă, în schimbul unui bilet care le dădea dreptul să vândă produsele. Vama era păzită de jandarmi. Nu ştiu cum am ajuns în afara oraşului. Puterea de judecată îmi scăpase oricărui control. La vamă, nimeni. Era abandonată şi ea. Intru în întunericul luncii. Curând mă obişnuiesc şi desprind urma şoselei din ce în ce mai bine. La ora asta, cred că nu s-a aflat încă de fuga noastră. Abia în zori, la numărătoare, va fi dată alarma şi va începe căutarea. Seara nu se făcea controlul. Soldaţii ştiau că noi dormim în închisoare, aşa că noaptea nu se mai preocupau de noi. Custodele Ogarcă, singurul care ar putea face acest control, dormea în oraş şi nu putea fi avizat de absenţa noastră decât dimineaţa, spre orele şapte, când se făcea apelul. Până la ora aceea va trebui să fiu departe.

Îmi amintesc de un prieten de şcoală, care avea o mătuşă nu departe de Timişoara, la vreo 10 km, în direcţia mea. Acum erau orele două, după miezul nopţii. Îmi rămân deci cinci ore disponibile, timp suficient să ajung până acolo. Ziua se luminează către orele 7, însă, cum zăpada reflectează lumina departe, va trebui să ajung mult mai devreme. Un alt neajuns, odată intrat în sat: să nu dau peste cineva sculat de timpuriu şi, în halul în care eram, să dea alarma. Zăpada scârţâie sub picioare şi alunecă, îngreuindu-mi mersul. Muncit de gândul primei încercări nereuşite, unde mi s-a închis poarta, mă întrebam cu teamă cum se vor deschide celelalte porţi, atunci când solicit un ajutor. Se vor deschide, mă vor primi sau voi bate zadarnic? Încerc să-mi dau curaj, zicându-mi că nu este aceeaşi şi nu sunt aceiaşi oameni. Mătuşa prietenului meu e o femeie simplă. La ţară încă n-au simţit primejdia cu aceeaşi intensitate. Aici sunt mult mai independenţi, deocamdată, şi această independenţă le păstrează şi curajul. În afară de asta, ei sunt profund creştini. N-am întâlnit până acum un ţăran care să gonească de la poarta lui un nevoiaş sau un om prigonit. Îmi era chiar ruşine de o astfel de întrebare, care ar fi putut, o clipă, să stăruie în cugetul meu.

Zorile nu mai sunt departe. Curând, primele case, ca nişte grămezi cenuşii pe câmpia albă, se profilează la orizont. În mai puţin de o jumătate de oră, iată-mă în capul satului. Perspectiva de a da ochi cu jandarmii îmi cam moaie paşii. Nu era imposibil să fiu deja pândit la intrarea în sat. Mă opresc, ascult de nu cumva ceva anormal se petrece. Nimic! Nici o vieţuitoare nu tulbură liniştea dimineţii. Doar fumul care iese din coşurile caselor trădează prezenţa omenească. Casa mătuşii, din câte îmi mai amintesc, se găseşte spre centru. Satul, ca toate aglomeraţiile de luncă, avea o singură stradă, lungă, tăiată în formă de cruce de o alta mai scurtă. Cu ochii în patru, avansez cu grijă, oprindu-mă să ascult, la intervale scurte, până ce ajung, în sfârşit, la poarta mătuşii. Era o casă veche, înnegrită de ploi şi praf. Prezenţa mea a fost imediat semnalată de un câine furios, care lătra cu disperare, a necunoscut. Din vecini, alţi câini, treziţi şi ei, latră înverşunat. Mă cuprinde teama ca nu cumva să iasă cineva din casele vecine, să vadă cine tulbură liniştea satului, la o oră atât de timpurie. Din fericire, teama mea nu durează mult. O voce strigă câinele, în timp ce paşi grăbiţi se apropie de poartă.

— Cine e acolo! strigă femeia, oarecum intrigată de zgomotul neobişnuit la ora asta.

— Eu sunt, mătuşă! Filon!

Poarta mare se dă în lături şi apare chipul mătuşii, o femeie între 45-50 de ani.

— Tu? Dar cum, păcatele mele, ai ajuns până aici? Şi, fără să-mi lase timp să răspund, mă trage de mână şi închide poarta în urma mea.

— Toată lumea te credea pierdut! Ţi-au dat, în sfârşit, drumul, că doar n-ai făcut rău la nimeni, n-ai omorât, să te închidă ca pe un tâlhar! Ţi-e frig? Ţi-e foame? Ai plecat din Timişoara cu noaptea în cap, de ai ajuns la noi atât de devreme?

Ce puteam să-i spun? Se uită la lumină mai atent la mine şi faţa i se schimbă.

— Bietul băiat! Tu n-ai plecat de acolo cu voia lor!

— Nu prea, mătuşă! Ei voiau să mă mai ţină, dar... mi se făcuse dor de casă...

— Dumnezeu ţi-a ajutat! Dezbracă-te! Adă paltonul... aici e cald... În zgomotul produs de venirea mea, am trezit toată casa. În curând apare şi soţul mătuşii, care mă cunoştea şi el de pe timpul când venea cu nepotul lor la biserică. Erau alte vremuri!

— Tâlharii! rosteşte el plin de revoltă, văzându-mă în ce hal eram. Ăştia ar fi în stare să ne omoare copiii!

Sentimentul de milă al femeii, la bărbat devine unul de revoltă. Slăbit, nebărbierit, cu hainele murdare, arătam ca un cerşitor rătăcit pe drumuri. Mătuşa, femeie practică, dispare pe uşă şi revine curând cu o oală cu lapte dulce şi cald. Aburii ce ieşeau din oală degajau un miros binefăcător. Bunicul, în capul mesei, face semnul crucii, rostind în gând un «Tatăl nostru». Pâinea primeşte şi ea semnul crucii, cu vârful cuţitului, înainte de a tăia prima felie. O şuncă fiartă şi ouă la tigaie trezesc în mine o poftă teribilă. Urmează apoi brânză de oaie şi lapte de vacă, cu care închei primul meu dejun de om liber, după aproape 6 luni de calvar.

Obosit de atâtea emoţii, ochii încep să se închidă, în timp ce capul se pleacă într-o parte, gata şi el să cedeze. Mă priveau toţi, parcă să-mi sară într-ajutor.

— Lasă că ne vei povesti mâine! mă salvează mătuşa, invitându-mă să mă întind oleacă. Ţi-o prinde bine un pic de odihnă! N-am aşteptat să mă invite a doua oară. Mă ridic cu greu de pe scaun şi o urmez clătinându-mă. Patul era moale, prevăzut cu o dună din fulgi de gâscă. Pe pat, o cămaşă de noapte, curată, albă.

— Aci nu te deranjează nimeni! Poţi dormi ca acasă, mă linişteşte mătuşa.

Nu ştiu cât voi fi dormit, că deodată aud vorbă prin curte. Deschid ochii bine şi privesc pe fereastră. Ziua cu noaptea se îngânau deja. Pe scaun, lângă pat, văd un pachet de haine curate. În câteva clipe mă îmbrac şi mă îndrept spre uşă. Primul pe care-l întâlnesc este bătrânul, care mă priveşte cu un surâs plin de înţelesuri, după ce schimbaserăm binele de rigoare. Mă îndeamnă apoi spre spălător, unde mă aştepta un brici de ras, săpun şi ştergare curate. În câteva minute, figura mea ia o altă înfăţişare. Barba mare, neagră lasă locul unei feţe întinerite. Arătam, în sfârşit, a om. Mătuşa aranja deja masa de seară. Dormisem, deci, toată ziua! Mă simţeam mai odihnit şi gata din nou la drum.

După cină le povestesc totul. Cum am fost arestat, anchetat etc. ... până ce norocul mi-a îndreptat paşii spre casa lor. Era aproape de miezul nopţii când am terminat cu destăinuirea mea.

— Şi acum, intervine mătuşa, ce ai de gând să faci? Acasă nu te mai poţi duce, că te prind din nou tâlharii!

— Aş dori să ajung pe aproape, s-o liniştesc mai întâi pe mama şi apoi voi vedea ce este de făcut! Când va afla că nu mai sunt la închisoare, se va îngrijora. Cu ăştia, te poţi aştepta la orice. Şi... cum nu e prea zdravănă...

— Biata femeie! Cât mai îndură şi ea! Parcă o văd când venea la tine, la liceu, cu traista încărcată. Acum, ea tremură pentru tine, să nu te piardă. Aş putea eu să mă duc să o liniştesc, să-i mai uşurez necazul?

— Nu, mătuşă! Ea este supravegheată acum zi şi noapte şi oricine ar lua contact cu ea atrage potera după sine. Mai bine rezolv eu problema. Mă voi apropia cât mai mult de locurile mele şi-mi va fi mai uşor să o previn. Aş dori însă să-mi văd prietenul, înainte de a pleca. Dacă ar putea veni mâine, aş pleca pe înserate!

— Eu cred că n-ar fi bine să călătoreşti noaptea. Lupii colindă ţarina şi... nu ai scăpat de un rău ca să dai peste altul, care să-ţi fie fatal. Eu aş zice că-i mai bine ziua, te amesteci cu lumea şi treci mai neobservat!

— E adevărat şi asta! Atunci voi pleca poimâine, dacă între timp aş putea să-mi văd prietenul!

—Mă voi duce eu, mâine dimineaţă, să-i duc vestea —intervine soţul mătuşii.

A doua zi, spre seară, soseşte P. cu soţia. O frumuseţe de copilă, crescută pe lunca Banatului, ca spicele de grâu. De el mă despărţisem acum zece ani şi întâlnirea noastră ne răscoleşte toate amintirile. El s-a schimbat mult. Devenise un bărbat. Povestea aventurii mele, de când am plecat în Germania şi până astăzi, ne-a luat mai bine de o jumătate din noapte.

Povestea lui a fost mai scurtă: războiul, cariera şi acum, şef de familie.

Privindu-mă aşa, nedumerit, nu se poate reține: Tu tot aşa ai rămas!

— Da! Nu m-am schimbat prea mult! — admit eu.

— Eu... am luat alt drum... nu v-am mai urmat pe voi...

— Nu-i prea târziu... Acum, fiecare are datoria să-şi găsească forma sub care va contribui la salvarea țării. A trecut vremea când eram elevi şi când fiecare dintre noi şi-a trăit partea romantică, proprie adolescenții. Tineri fiind, ne entuziasmam repede. Azi este altceva. Ceva mai serios şi mai grav. Vârsta şi o oarecare experiență ne dau posibilitatea acum să înțelegem situația şi, mai ales, să avem conştiința obligației de a face ceva. Acum suntem mai singuri ca niciodată. Nu avem nici aliați, nici conducători. Azi, soarta ne-o vom făuri singuri, aşa cum o merităm!

Părea impresionat, cu toate că se simțea fericit alături de tânăra-i soție. I-am tăiat, parcă, firul unui vis frumos.

— Dar tu de ce ai nevoie acum?

— Nu am nevoie de nimic — îi răspund eu prompt. Nu am decât o singură dorință. Să ajung cât mai repede de unde m-au luat astă-vară!

Cu toată opoziția mea, mi-a lăsat nişte bani să-mi cumpăr bocanci de drum.

— Dacă eu aş fi în locul tău, tu nu ai face la fel, adaugă el. Ne-am strâns la piept ca nişte elevi de şcoală, cu toată duioşia anilor lăsați pe băncile liceului. Era țăran ca mine, sănătos la suflet. Şi el, din prima generație care a schimbat straiele țărăneşti cu cele domneşti. Fondul lui interior a rămas acelaşi, doar puțin sensibilizat de vremurile prin care trecem.

Cu toată oboseala, n-am mai putut dormi. Zorile m-au prins treaz. Azi va trebui să-mi iau rămas bun. Dejunul l-am luat într-o tăcere de biserică. Nimeni nu scotea o vorbă. Pe toate buzele zăream cuvântul «plecare». Tot mătuşa rupe liniştea.

— Filoane! Ştiu că eşti nerăbdător să ajungi acasă, să-ți liniştești mama! Dumnezeu să te însoțească pe unde vei umbla!

I-am îmbrățişat, pe rând, pe toți. Eram, parcă, un membru al familiei, care pleacă la drum în necunoscut. În fiecare privire găsesc o grijă amestecată cu teamă. Ajuns la poartă, lacrimile mi se preling pe obraz, iar în sufletul meu se instalează un gol imens. Mă încearcă şi nesiguranța.

Mă trezesc bine abia când ajung la capătul satului. Lunca albă se întinde înaintea mea cât vedeam cu ochii. Zăpada multă, căzută peste noapte, ştersese conturul şoselei. Mai mult îl ghicesc, încercând să-mi croiesc o pârtie. Singur pe drum, mi-era teamă să nu fiu uşor reperat de o patrulă de

jandarmi. Până la Buziaş, aveam de parcurs vreo 30 km. Zăpada fină se lipea de bocanci, se întărea şi devenea gheaţă. Bat pe loc, alunecând mereu. Aşa obosesc repede, fără să micşorez mult distanţa care mă despărţea de a doua haltă. Curând, drumul meu încrucişează şoseaua mare Timişoara - Buziaş - Lugoj. De acum nu mai eram singur. Câte un călător sau o căruţă cu lemne începe să dea viaţă şoselei. Cerul închis începe să arunce fulgi mari, care cădeau din ce în ce mai deşi. În mers nu vedeam la doi metri. O duc, aşa, ore multe. La apropierea de sate părăsesc şoseaua şi o iau pe ţarină, să evit orice surpriză, care ar putea să-mi fie fatală. Mă înfund în zăpada mare, până la genunchi, şi înaintez cu greu. Transpir mult, încălzit de atâta efort, şi-mi vine să asvârlu haina. Mă opresc câte puţin, respir în voie, dar o iau repede din loc din cauza aerului rece.

Amiaza trecuse de mult. Uitasem şi prânzul. Ca să mai prind puţin curaj, scot o felie de pâine albă şi o bucată de şuncă, învelite cu grijă de mătuşa într-o pânză curată. Pregătite de cu seară, leg totul la brâu, sub formă de boccea. Mănânc mergând, să nu pierd timpul care îmi era foarte preţios, în situaţia mea. Las în urmă alţi kilometri, dar cu ce preţ. La un moment dat, simt că nu mai pot înainta. Mă opresc şi iar o iau la drum, din ce în ce mai greu. Gândul să găsesc vreo şură şi să mă odihnesc, pentru o odihnă lungă... lungă, mă ispiteşte tot mai mult.

După voalul cenuşiu care se lasă peste luncă, asfinţitul era pe aproape. Deodată, zăresc conturul unui sat. Era satul R., care îmi părea cunoscut. La numai câţiva kilometri mai departe, noua mea haltă. Fără să mai cuget, o iau pe strada principală, să traversez satul care părea adormit. Nimic nu trăda prezenţa unor fiinţe pe aproape. Pe nesimţite ajung la celălalt capăt al satului şi, de acum, şoseaua bine cunoscută mă duce spre locul de odihnă şi căldură.

Dar n-am ajuns încă. Şoseaua comunală era ca şi ţarina, neumblată, acoperită de zăpadă mare. Mă înfund în ea din ce în ce mai mult. Zăpada îmi trece de genunchi şi cad mereu. Gândul că haite de lupi flămânzi ar putea cutreiera lunca mă înfioară. Sunt atât de aproape, dar puterile mă lasă. Înaintez încet, fără spor. Mă cuprinde îndoiala că voi ajunge vreodată. Noaptea s-a lăsat de mult şi eu nu mai ştiu pe ce lume mă aflu. Deodată, un câine îndepărtat începe să latre. Speranţa şi disperarea se împletesc în inima mea. Târziu, zăresc primele case. Era satul căutat de mine. Sunt salvat! Aşezat pe o colină, domină lunca. De acum, şoseaua devine mai umblată şi-mi uşurează mersul. Nu mai aveam de înfruntat decât zăpada căzută de ieri seară. Respir uşurat când mă apropii de casa unor bătrâni bucovineni. Ei au fost oaspeţii mamei, din 1940, când a fost răpită Bucovina. Au lucrat

pământul nostru împreună cu mama şi au împărţit recolta ani de zile, până ce au fost cazaţi aici, cu cele două fete ale lor, să-şi reconstituie familia. S-au adunat două dureri, să ducă mai uşor povara. Ei, cu gândul la dulcea lor Bucovină, mama, la feciorul plecat, cu slaba speranţă de a-l mai vedea vreodată. Fiecare plângea ceva pierdut, resemnându-se cu soarta. Aşa le-a dat Dumnezeu, după păcatele lor!

Cu cât mă apropii de casă, cu atât emoţia creşte. Când m-am întors din pribegie, ei erau deja plecaţi de la noi. Când însă mama mi-a povestit tot ce trăiseră împreună, nu am avut linişte până nu m-am dus să-i cunosc. M-au primit ca pe fiul lor. O trădau ochii sinceri şi buni. Mi-amintesc şi acum de curtea mare, îngrădită cu scânduri joase, iar casa în fundul curţii. O casă mică, cu ceardac şi acoperită cu paie. Poarta era închisă. Sar peste gard şi mă opresc în ceardac.

Un câine începe să latre din interiorul casei, unde era şi el la adăpost de frig. Aud zgomot. O lumină se aprinde. Apoi, uşa se întredeschide. Încet, chipul bătrânului apare în prag, luminând întunericul cu un felinar.

— Cine eşti, măi frate?

— Eu sunt, Filon!

Bucuria i-a fost de nedescris. Mă prinde de mâna şi mă trage înăuntru. Bătrâna sare din somn şi se îndreaptă spre mine.

— Filon! Dumnezeu e mare! Sare la mine şi mă îmbrăţişează.

— Biata Icoana! Cât o mai încearcă şi pe ea Cel de Sus!

Pe mine nu mai mă ţin picioarele şi cad pe un scaun, sleit de oboseală. La toate întrebările răspund vag, cu o clătinare din cap. Şi-au dat seama de ce era vorba şi nu mi-au mai pus nici o întrebare. Bătrâna dispare un timp şi revine cu un bocal de lapte cald, pâine, cârnaţi şi o sticlă de vin roşu. Am băut doar puţin lapte, care mi-a încălzit tot corpul. Mi se închideau ochii, în timp ce o moleşeală, o ameţeală mă cuprinde, gata să cad. Bătrânul mă ia de braţ, mă ridică în picioare. Bătrâna aşternea patul. Nu ştiu cum am ajuns până acolo. Desigur că bătrânul m-a ajutat, singur nu aş fi fost în stare să urc în pat. Am dormit buştean. M-a trezit vocea bătrânei, care pregătea prânzul. Să fi sărit oare dejunul? Eu voiam să plec de dimineaţă, înaintea zorilor. Etapa de azi, lungă de vreo 80 km, îmi va lua un efort mult mai greu şi timp mai îndelungat. Nu voi putea pleca decât mâine, în ajunul Crăciunului, 1947. Gândind aşa, alunec încet din pat, să mă ridic pe picioare. Simt o durere vie în călcâie. Devin îngrijorat. Şi totuşi va trebui să plec. Fac vreo câţiva paşi prin cameră. Durerile cedează puţin, dar nu atât ca să-mi permită să mă mişc fără dureri. Poate se vor dezmorţi muşchii când se vor mai încălzi şi, odată la

drum, să pot rezista. Mă îmbrac şi ies spre bucătărie. Dau bineţe bătrânei înainte de a mă spăla. Ea era singură, bătrânul trebăluia prin curte.

— Arăţi mai altcum! Te-ai odihnit bine? mă întâmpină bătrâna. După ce vei mânca puţin, te vei întrema repede!

Aburii calzi care veneau din vatra focului, unde clocoteau nişte oale cu de-ale mâncării, îmi gâdilau nările şi-mi trezeau o poftă grozavă. Bătrânul nu întârzie să se arate. Intră încet, pe vârful picioarelor, să nu mă trezească. În mână ţinea o sticlă de vin roz bujor, care strălucea ca un rubin. Cum face doi paşi, mă zăreşte.

— Bună ziua, nepoate! Arăţi mai proaspăt ca azi-noapte. Ia să cinstim oleacă! Zile ca astea să nu treacă aşa, într-o doară!

— Nu te refuz, unchiule, că de mult i-am uitat gustul! Îmi face parcă cu ochiul!

Curând ne aflăm toţi trei la masă. Bătrâna se scoală în picioare, ca la un semnal, urmată de bătrân. Întotdeauna, ospăţul este precedat de rugăciune, este în fiinţa ţăranului. O supă de pui, cu ochiuri gălbui, care pluteau deasupra, mă înfometează, parcă, mai mult. Urmează: pui fript la cuptor, brânză de oaie, plăcintă, totul stropit de minunatul vin de Buziaş. Când am terminat masa, mă simţeam parcă mai zdravăn şi gata să pornesc la drum. Se spune că mâncarea înlocuieşte odihna. Eu aş zice, mai degrabă, că o completează de minune.

— La noi poţi să stai cât îi dori, Filoane! Mă duc eu la Petroşniţa şi-ţi aduc pe maică-ta aici, să vă vedeţi, să fie împăcată în suflet, îmi propune bătrâna.

Aş dori mai degrabă să ajung eu acolo. Dacă pleacă ea de acasă, îi vor lua urma şi va fi mai rău atunci!

— Rămâi, cel puţin, să petrecem Crăciunul împreună şi vei vedea după aceea. În orice caz, trebuie să te mai întremezi înainte de a pleca din nou la drum!

Ardeam de nerăbdare să plec. Să fiu pe aproape de ziua Naşterii lui Hristos, să le dăruiesc şi lor, mamei, surorilor, bucuria sărbătorii.

— Vă mulţumesc din inimă pentru găzduire, dar va trebui neapărat să plec mâine, în zori, că drumul e lung până acasă!

— Dacă vrei să pleci, noi nu te putem opri, oftează bătrâna. Citea pe figura mea hotărârea şi nu mai insistă. După masă, dacă vrei, vom merge la fata mai mare, să ne cunoşti ginerele, bucovinean şi el. S-au căsătorit de curând.

— N-aş vrea să ştie nimeni că am trecut pe aici. Dacă mi se întâmplă ceva, nu ne-am văzut. E mai bine aşa.

— Cum doreşti, Filoane, însă să ştii că le-ar face plăcere!

— Plăcerea ar fi şi pentru mine, dar e mai bine aşa! N-au mai stăruit. După masă le-am povestit tot ce-am pățit, de când m-au arestat.

Îi vedeam pe furiş cum îşi ştergeau, din când în când, obrajii umezi. Povestea mea le amintea, poate, cum şi ei şi-au părăsit casa, pământul, prietenii, vecinii şi au plecat în lume. Aceeaşi cauză pentru ei ca şi pentru mine. Într-o condiție eu, într-alta ei, dar din cauza aceluiaşi vrăjmaş. Ei, când au plecat, şi-au încărcat tot ce puteau duce în căruța trasă de doi cai. În suflet însă şi-au orânduit imaginea locurilor unde şi-au petrecut aproape toată viața. Aveau 60 de ani trecuți când au fost nevoiți să-şi smulgă rădăcinile din pământul Obcinelor. La vârsta asta, nici un copac nu mai prinde vlagă. Acum, bătrânii se vor tângui şi se vor ofili pe locuri străine, până ce Dumnezeu se va îndura de ei să-i cheme în împărăția Lui.

Anii petrecuți alături de mama au fost pentru ei un popas până să ajungă să aibă casa lor. Când vor pleca «dincolo», vor duce cu ei peisagiul Bucovinei, pe care-l poartă în inimă, fără speranța de a-l mai vedea vreodată. Muscalul, cum îi zic ei rusului, le-a răvăşit viața şi s-a cuibărit acolo, la vatra lor, şi nu va pleca curând. În orice caz, prea târziu pentru ca ei să mai poată săruta țărâna Bucovinei.

Zvonuri circulă că toți refugiații din Basarabia şi Bucovina, provincii aparținând azi imperiului moscovit, deveniți cetățeni sovietici prin anexarea provinciilor, vor trebui să se întoarcă acasă, pentru a sta la dispoziția noilor stăpâni. Poate că s-ar întoarce şi ei, dacă n-ar fi siguri că, în spatele «invitației» de a veni acasă, n-ar sta amenințător pustiul Siberiei. Ei ştiu prea bine că toți aceia care n-au vrut să se desprindă de satul lor, să-l părăsească, au fost arestați sub pretextul de chiaburi şi «duşmani ai poporului» şi nimeni nu le-a mai aflat de urmă. Unii de pe aici s-au prezentat la comisia de «repatriere». Trenuri încărcate au luat însă direcții diferite. Nici unul n-a ajuns la casa lui. Aşa au golit satele de români şi, în locul lor, au adus mongoli din fundul Asiei, pentru ca mâine, dacă vom îndrăzni să ne cerem înapoi pământul, să nu se mai găsească urmă de român. Bătrânii noştri aşa au plecat şi ei. Au luat drumul pribegiei, să-şi găsească un colț de țară şi să împartă cu frații lor puținul ce le-a mai rămas. Pe drum au pierdut un cal. Din cauza asta, au fost nevoiți să uşureze povara căruței. Un singur cal nu putea duce tot ceea ce luaseră de la casa lor. Aşa, de câte ori bătrânul nu a luat locul calului pierdut, să poată trece un hop. După aproape 1500 de

kilometri, au ajuns la celălalt capăt al țării şi au poposit pentru odihnă, aşteptând zile mai senine. Dumnezeu nu le-a îngăduit să-şi mai vadă casa şi azi, cu frica după ei, nu mai aşteaptă decât dezlegarea Celui Atotputernic.

Eu eram ca un copil al lor. Se uniseră două familii. Copiii au fost adoptați de noii părinți. De acum, întors acasă, tremurau şi pentru mine.

O seară tristă. Vorbeam puțin. Fiecare trăia, parcă, ziua de mâine, sumbră şi amară. Doar eu am mâncat puțin. Bătrânii nu aveau foame.

— Mi-o fi greu să mă trezesc mâine dimineață - rup eu tăcerea. V-aş ruga să mă sculați înainte de a se face ziuă!

— Culcă-te fără grijă, mă liniştește bătrâna. Te vom trezi noi la vreme.

Mă duc la culcare. Somnul însă nu se mai prinde de mine. Mă urmăreşte chipul acestor bătrâni. Privirile lor rătăcite îmi apar mereu înainte, cu toată tragedia lor. Abia spre miezul nopții am reuşit să ațipesc. Să fi dormit mult? Nu ştiu! Aud deja paşi în apropiere de uşă şi glasul bătrânei, care-mi anunță ora. Mă scol în grabă şi mă pregătesc. Dejunul cald mă aştepta. Bătrânii, alături, mă îndeamnă să iau din toate.

— Dar Dvs. nu mâncați?

— E prea devreme! Vom mânca mai târziu!

N-am băut decât o ceaşcă de lapte. Pâinea mi se oprea în gât.

— Ți-am pregătit ceva de drum - zice bătrâna. O traistă plină cu de-ale gurii.

— Vă mulțumesc mult, dar nu voi lua decât o bucată de pâine, să fiu mai uşor la mers!

Pânza albă, rămasă de la primul popas, va înveli o bucată de pâine şi puțină şuncă. Am legat-o la cingătoare, sub palton, să am mâinile libere. Îmbrățişez bătrâna drept rămas bun. Un oftat doar mi-e răspunsul. Îl aud parcă şi acum.

— Dumnezeu să te însoțească! mai reuşeşte ea să rostească.

Când mă apropii de bătrân, avea şi el fața umbrită de tristețe.

— Eu te voi însoți până să te scot la drumul de țară, grăieşte el.

Am mers aşa, până în vârful dealului, cale de o oră. N-am scos nici eu, nici el, două vorbe. Ne respectam parcă reciproc durerile. Deodată, bătrânul se opreşte din mers, se întoarce spre mine şi-mi arată drumul care ducea spre şoseaua națională. L-am privit în ochii lui trişti. I-am simțit obrazul rece pe fața mea şi am plecat fiecare pe drumul lui.

De acum sunt din nou singur. În zare, nori grei, amenințători. Zăpadă mare. Curând începe un vuiet aducând o furtună năprasnică, care mătura totul în calea ei. Strâng paltonul pe mine. Nu mai văd nimic în fața mea mai

departe de doi metri. Poteca dispare sub fulgi mari, care întunecă zarea. Cobor valea cu ochii închişi, la întâmplare. Mă opresc din când în când să observ pe unde mai sunt. Aşa continuu de vale, fără nici un reper. După spusele bătrânului, ar trebui să cad pe şoseaua naţională, la poalele colinei. După puţin timp, zăresc rândul de duzi care delimitează drumul Buziaş–Lugoj. Sunt salvat! Deocamdată! De acum, un alt pericol mă pândeşte: potera. Străbat cu greu zăpada, din cauza furtunii dezlănţuite. Forţele fizice îmi cam cedează. Totuşi, nu am de ales. Peste holde mă voi împotmoli şi voi cădea epuizat. Deci, nu-mi rămâne decât şoseaua. Nu departe observ rânduri de case aliniate. Primul sat. Să-l ocolesc? Tot gândind aşa, iată-mă intrat în el. Pus-tiu! Nici o vieţuitoare nu se aventurează afară, pe un astfel de timp... Străbat satul fără să întâlnesc un singur om. Doar câte un lătrat de câine, din adăpostul lui. Casele formau un fel de paravan contra vântului, aşa că-i simţeam mai puţin puterea lui. Abia ies însă din zona protejată, că viscolul mă izbeşte, cu mai multă furie, în plină faţă. O duc aşa de câteva ore. Cu tot frigul, corpul devine o apă, iar puterile mă lasă treptat. Nici un adăpost, nici o şansă de a ieşi din acest vârtej. Mă opresc mai des şi mă urnesc din ce în ce mai greu din loc. Troiene îngrămădite de-a curmezişul şoselei îmi taie calea. Uneori mă afund până la brâu să le străbat. De acum merg într-o doară, să nu stau pe loc, să îngheţ, devenind una cu nămeţii. De departe un alt sat. Va trebui neapărat să găsesc un adăpost, înainte de a nu fi prea târziu. O şură, orice, altcum risc să rămân în drum pentru totdeauna.

Caut din ochi ceva. La o încrucişare de străzi, părăsesc şoseaua şi intru în sat. Nu departe, găsesc o căsuţă fără ferestre, abandonată. Încerc să deschid poarta, când un dulău, surprins din somn, începe să urle. Grăbesc pasul cât mă mai ţineau puterile, să ies din zona alarmată. Câinele a mai lătrat de câteva ori şi, văzând necunoscutul plecat, a intrat din nou în tăcerea somnoroasă.

Ajuns la capătul celălalt al satului, zăresc o baracă din scânduri şi acoperită cu şindrilă. Uşa nu se mai ţinea pe balamale. Doar un lacăt, agăţat de încuietoare, o mai împiedica să cadă. Intru încet înăuntru. Vatra goală, acoperită, pe ici, pe colea, cu câţiva coceni împrăştiaţi. Pereţii din scânduri, abia se mai ţineau şi ei în picioare. Scândurile, una alături de alta, umflate de ploi, apoi uscate de vânt şi soare, au lăsat crăpături de 1 cm, pe unde vântul se strecura în voie. Adun câţiva coceni. Să fac baraj vântului, într-un colţ. Scot felia de pâine şi şuncă şi încep să mănânc cu poftă. Frigul, însă, mă cuprinde. Stomacul, mai îndestulat, îmi mai dă ceva puteri şi astfel odihnit, purced din nou la drum. Regăsesc strada principală. La ieşirea din sat, vântul

mă ia din nou în primire, cu mai mare vigoare. Rezist cu greu. Gândul că va trebui, cu orice preț să ies din această situație, îmi mai dă puțin curaj, să accelerez pasul. Curând, zarea se întunecă. Seara-i pe aproape. Lugojul este încă departe. De acolo, îmi mai rămân 44 de km. Dar... să ajung mai întâi la Lugoj şi... voi mai vedea eu ce voi face. Cu tot întunericul nopții, zăpada albă îmi mai serveşte de lumină.

De când am plecat, să nu întâlnesc pe nimeni! Sunt singurul călător. Evident! Lumea toată se pregăteşte de Crăciun. S-au întors toți devreme acasă, doar eu mai rătăcesc, colindător al nimănui! Şi nici o speranță de a ajunge undeva, la o casă de oameni, să mă încălzesc, cel puțin, câteva clipe. Crăciunul meu este departe. Sunt singur pe luncă, în viscol şi ger.

O simt atât de apăsător, această singurătate.

Gândul că fiarele lihnite de foame mi-ar putea tăia drumul mă înfioară. De acum, uitasem potera... Un alt pericol imediat îmi reține atenția toată. Mă opresc o clipă, la marginea drumului, fac semnul crucii şi... rostesc încet, ca pentru mine, rugăciunea «Tatăl nostru». Mi-era unicul sprijin, unica speranță. Simțeam, parcă, prezența Lui, care îmi spulberă teama ce pusese stăpânire pe mine. Nu aveam nici măcar o bâtă să mă apar de fiare.

Merg aşa, fără țintă, când, deodată, văd lumini multe, strecurând razele printre fulgii de zăpadă. Erau luminile Lugojului. Respir uşurat. Sunt din nou salvat! Pentru cât timp însă? Dar de aici? Până la destinație, mai rămân 40 km până la Caransebeş şi încă 12 până acasă.

Cu cât înaintez, conturul oraşului se defineşte mai clar. Mă îndrept spre gară. Voi găsi un vagon, pe o linie moartă, să poposesc o noapte, pentru ceea ce-mi mai rămâne de parcurs.

În sfârşit, iată gara. Observ un tren cu locomotiva sub presiune. Se pregătea să o ia spre Caransebeş. Ispita mă încearcă, mă îndeamnă, parcă, să urc şi eu. Erau orele 9 seara. Mă pregăteam să traversez linia ferată, în căutarea unui adăpost mai sigur. La numai zece metri de ultimul vagon al trenului, sunt țintuit locului. Un şuierat prelung anunță plecarea. Câteva clipe şi trenul se urneşte agale din loc. Fără să-mi dau seama ce fac, mă trezesc alergând spre vagonul în mişcare şi, cu un efort, sar pe platformă. Trenul ia viteză.

Ce fac? Sunt nebun? Intru în gura leului, de bună voie. Îmi vine să sar jos, să fug departe. În mine se luptă două forțe, fără ca eu să le pot controla. Nu! Trebuie să sar! Am comis o greşeală fatală. De acum zarurile sunt azvârlite. Nu mai pot schimba nimic... Trenul fugea deja cu viteză maximă,

nu mai era nimic de făcut. Aşa a fost să fie, accept eu fatalitatea, ca moşii şi strămoşii mei.

Prima gară, Găvojdia, o trecem în goană. Rămân pe platformă, cu riscul să îngheţ, păstrând o ultimă şansă, de a sări din tren, în caz de nevoie. Dar nu va fi un suicid? Cu una tot sunt dator, mai de vreme sau mai târziu. Inima îmi bătea în ritmul roţilor. Nu-mi mai era frig sau, mai bine zis, nu-l mai simţeam, cu tot viscolul ce mătura platforma deschisă, tensiunea era mai tare ca gerul. Mă cuprinde un fel de sufocare. Norocul mi-a ieşit în cale, însă, forţându-l, risca să se întoarcă împotriva mea.

Mă gândesc... dar, eu n-am nici măcar un bilet, n-am plătit drumul. Controlorul trenului poate veni din clipă în clipă, să-şi facă datoria. De aici, dintr-o banală întâmplare, mi-ar putea veni nenorocirea. Trenul goneşte mereu. Nu se mai opreşte nicăieri. Care va fi sfârşitul acestei nebune îndrăzneli? Părea că trăiesc o eternitate. Eram cu gândurile atât de departe că n-am observat că trenul încetineşte şi curând se opreşte. Recunosc gara mea, Caransebeş. Cu un ultim efort, sar din tren, în partea opusă gării şi mă pierd printre vagoane. Trenul era direct, de la Lugoj la Caransebeş, aici a fost salvarea mea.

Depărtându-mă de gară, mă opresc o clipă, să observ de nu cumva mă urmăreşte cineva. Picioarele mi se îndoaie şi puterile mă lasă. Ce nebunie! Îmbătrânisem, parcă, cu zece ani, atât de greu atârna povara trupului. Stau aşa, buimăcit, un timp, privind năuc oraşul luminat. Îmi revin târziu în fire şi mulţumesc lui Dumnezeu că m-a adus până aici, întreg.

De acum cunosc toate potecile, toate pietrele şi pădurea, adăpostul atâtor pribegiri. Sunt la mine acasă. Aici am copilărit. Şi natura îmi era prietenă, gata să mă ocrotească. O părăsisem în miezul verii şi o regăsesc în haină de mireasă.

Un şuierat prelung şi trenul se urneşte spre alte zări, cu alţi călători, mai fericiţi ca mine. Abia acum îmi dau seama în ce cursă intrasem. Ar fi putut ieşi atât de rău dacă Atotputernicul nu m-ar fi luat sub ocrotirea Lui!

Nu mai ninge, însă zăpada căzută până acum era destul de mare. Merg de-a lungul căii ferate, care mărgineşte poligonul militar de tir şi-l las apoi în urmă, la halta Teiuş, înainte de a ajunge la încrucişarea drumului ce duce la Poiană. Era trecut de miezul nopţii. Părăsesc linia ferată şi intru în pădurea ce domina oraşul. Din primul copac ce întâlnesc, rup o creanga şi-mi fac un baston. Prima armă cu care să mă pot apăra de fiare. Mă gândeam cu un fel de obsesie la haitele de lupi, care, lihniţi de foame, în toiul iernii, atacă nebuni orice vieţuitoare.

După o oră de mers, recunosc satul Prisian, aşezare liniştită, pe un platou care domina lunca Timişului. Peste râu, satul Buchin, tăiat de drumul de țară, părăsit de mine astă vară, în direcție opusă omului liber. Ion Popescu, Busu Busuioc, Petru Hamat...? de ar şti ei că în noaptea asta, gândul meu îi caută pe aproape! Traversez cu grijă satul. Pe ici, pe colo, câte o lumânare pâlpâie la ferestre. Era Crăciunul! Pentru mine, alte griji au înlocuit sărbătoarea Naşterii lui Isus.

Merg mai departe. Satul rămâne şi el în urmă. De acum voi călca pe hotarul satului meu, Petroşnița, care nu mai e departe. După o altă oră bună de mers, iată dealul Poienii, la numai doi kilometri de casa mea. Mai încolo, coliba lui Ion Cristoi, naşul meu, domina cursul Timişului, care, după ce face un larg ocol, izbeşte în plin stânca dealului. Mă apropii încet, să nu trezesc câinii. Poate, m-au simțit, fără să mă vadă, că încep să latre cu furie, luați prin surprindere. Nu mult timp, că o lumină apare în noapte şi o voce îi potoleşte.

— Cine-i acolo? răsună vocea naşului.

— Om bun! e răspunsul meu.

Nu m-a recunoscut, dar văd cum uşa se deschide şi în prag apare statura uriaşă a naşului Ion.

— Îndrăzneşte, frate!

Câinii se liniştiseră. Înaintez încet spre poartă, fără să scot un cuvânt şi mă opresc la câțiva paşi, aşteptând să fiu recunoscut.

— Da cine eşti, pentru Dumnezeu?

— Eu, naşule!

Răspunsul meu cade ca un trăsnet. Dintr-un salt este lângă mine şi mă cuprinde în brațele lui puternice şi mă strânge la piept, să mă sufoce. Abia îşi putea reține emoția. El mă botezase. Eram ca şi un fecior de-al lui. În fiecare an, de Sfântul Ion, după tradiție, mă duceam la el cu daruri. Un colac, făcut din aluat de cozonac, în greutate de câteva kilograme. Erau brutarii care făceau astfel de colaci şi comanda lor trebuia făcută cu săptămâni înainte. Se numea «colacul naşului». După prezentarea darurilor, acest mare colac, la care se mai adăuga un jambon de porc şi un cârnat, lung de un metru, decorau masa.

După ce ne ospătam, plecam cu toții, cu brațele prinse de umeri, spre «Crucea satului», unde era «hora». În drum se mai alăturau nouă şi alți prieteni, formând o horă care ocupa toată lărgimea străzii. Aproape de centrul satului, unde avea loc dansul, lăutarii ne întâmpinau cu melodii săltărețe. Acum se forma adevărata horă, lungă de câteva sute de perechi.

Naşul îmi oferea întotdeauna onoarea de a conduce hora. Era un omagiu, răspuns darurilor aduse. Apoi urma dansul până în zori.

Naşul, Ion Cristoi, unchiul lui Nicolae Cristoi, ca şi nepotul, erau dintr-o categorie de uriaşi. Înalt, de aproape doi metri, depăşea suta de kilograme greutate. Era sfătos şi un bun povestitor. Pe vremuri bune, urcând plaiul Ţarcului, să ducă oile la păşune, peste vară, era însoţit de învăţătorul Ilie Bugariu, îi povestea acestuia tot felul de snoave, ore întregi. Învăţătorul îl asculta în tăcere, atras de verva şi de farmecul cu care povestea. La un moment dat, naşul se opreşte din povestit, priveşte tovarăşul de drum şi-i spune: «Domnule învăţător, dar numai eu vorbesc? De ce nu mai spui şi d-tale ceva? Pentru că, să fiu drept, eu am cam terminat cu cele adevărate şi, de acum, să-mi fie cu iertare, am să mai înşir şi de-ale mele, născocite!»

— Vorbeşte Ioane! Vorbeşte! Mie îmi place mai mult să te ascult!

În sat, la fel, când începea el să povestească, chiar banalităţi, toţi îl ascultau, vrăjiţi de vorba lui plină de haz şi de înţelepciune.

Era povestitorul preferat la orice adunare de oameni. Era foarte stimat de tot satul.

Îşi şterge faţa cu mâneca şi mă trage după el în colibă, rotind mai întâi ochii, să se asigure că nimeni nu pândeşte pe aproape.

M-a mişcat profund comportarea lui. Niciodată nu l-am văzut aşa. De când îl ştiam, radia mereu zâmbet şi voioşie. De astă dată, parcă-şi luase o răspundere prea mare.

Odată ajunşi în colibă, ridică felinarul la înălţimea obrazului şi mă priveşte lung. Voia să descopere parcă urmele suferinţelor mele.

— Te-or chinuit mult, tâlharii? Apoi, ca pentru el: Biata naşa, ea-i mai mult moartă, de când te-au dus. Ea crede că te-au omorât şi au răspândit zvonul că ai fugit. Dumnezeu însă-i mare şi nu a permis să pieri. El te-a salvat de la moarte. Am să trec mâine în zori pe la ea să-i duc vestea, că... de la arestarea ta, ea nu mai trăieşte.

Da! Da!... Eu povestesc... povestesc, săracul de mine şi ţie ţi-o fi foame?

Aşează felinarul pe masă şi se apucă să pregătească ceva de-ale gurii. O mămăligă pripită, ouă prăjite, cu şuncă şi cârnaţi afumaţi, brânză de oaie, lapte cald. Bunătăţi pe care le vedeam mereu în visul meu, între ziduri.

— Ce-i mai nou prin sat, naşule? Poate m-au căutat pe acasă?

— Nu numai că te-au căutat, dar au şi răsturnat casa cu susul în jos. Ba, înainte de a pleca, au lăsat sentinele la toate intrările satului. Să nu cumva să dai pe acasă, că-i prăpăd! Lasă-mă pe mine să mă duc. Nimeni nu va bănui

nimic, pentru că, în drum spre casă, mă opresc în fiecare zi Ia voi, aşa că nu trezesc nici o bănuială. Îi voi şopti Ia ureche vestea cea mare, numai ei!

Abia am reuşit să-l conving că eu voi pleca de dimineaţă la Berbecele şi numai după mine va pleca el spre sat, să anunţe pe mama, să evităm o nenorocire. La Berbecele, îl voi aştepta pe Nicolae, pe care l-am rugat să-l anunţe pe înserate. Nicolae, să nu uite să-mi aducă şi o armă, să nu cad cu mâinile goale, ca astă-vară. Pe mama o voi vedea mai târziu. Deocamdată să ştie că sunt în viaţă. Apoi, să sfătuiască pe mama să nu-şi schimbe obiceiurile. Să nu se arate dintr-o dată altcum şi astfel să se trădeze.

— Să fii fără nici o grijă, finule! De la noi, nu va scoate nimeni o vorbă, iar mama ta ştie ea prea bine cum să-şi ascundă bucuria!

Am dormit puţin şi, înainte să mă prindă ziua, am luat-o din loc. Despărţirea de naşul a fost dramatică. El, care era voioşia întruchipată, acum părea ca muşcat de şarpe şi-şi ascundea greu tristeţea. M-a strâns o ultimă dată la piept, şi-a şters obrajii umezi şi a dispărut printre oile lui. Presimţea, în momentul acela, mai mult decât fuga mea. El simţea furtuna care se va abate, curând, peste toţi.

A muncit o viaţă întreagă, ca să ajungă, la sfârşitul ei, să cerşească, mâine, poimâine, o pâine la stăpâni. Acest lucru nu-l putea înţelege şi mai puţin a-l accepta.

Voi aveţi dreptate – îmi spunea el odată. Am fost vânduţi, cu mâinile legate la spate. Numai Dumnezeu ne mai poate salva de sub cizma bolşevicilor.

Am avut dreptate! Ce tristă consolare! Ar fi fost preferabil ca profeţia noastră să nu fi fost decât o minciună. Din păcate, lupta noastră n-a fost suficientă pentru a trezi un popor din adormire şi pe conducătorii ţării din cumplita inconştienţă. Acum, totul se năruie sub povara erorilor de ieri. Ce ne va mai aduce ziua de mâine?

Am plecat cu sufletul cernit. Căutam în ochii lui curaj şi n-am citit decât disperarea.

Ocolesc Dealul Mare, cobor apoi în Valea Mare, spre Chiciora, Râpi. După Râpi, urc mereu şi, o dată cu răsăritul de soare, ajung la coliba din Berbecele. O colibă din trunchi de fag, acoperită cu şindrilă. Un staul, acoperit la fel, la acelaşi nivel cu coliba, îngrădea curtea, formând un pătrat perfect. În timpul iernii, aici adăposteau oile. Aşezată pe un platou, domina valea pe mare distanţă. În zi senină, se vedea satul, cursul Timişului, lunca şi chiar linia ferată Timişoara–Bucureşti, cu toate că, în zbor de pasăre, erau mai bine de 10 km. Era un punct de observaţie uşor de supravegheat. Spre

vale, numai pădure, jur-împrejur. Platoul era acoperit cu rânduri de arbori fructiferi.

Mă apropii cu atenție, privind peste tot înainte de a deschide uşa. Prima încăpere, la intrare, era bucătăria, cu vatra de foc, apoi o cameră, mobilată cu două paturi, aşezate de ambele părți ale camerei. O sobă mică şi o grămadă de lemne, tăiate scurt, gata de aprins. Mă aşteptau, parcă. În timpul iernii, nu stătea nimeni aici. Era prea departe de sat. Caut într-un dulap şi găsesc un săculeț de făină de cucuruz, slănină, fasole, varză acră şi o bucată de brânză. Îmi dau seama, că cineva a locuit pe aici, nu de mult. În adevăr, finul Nicolae era când pe aici, când prin sat, după împrejurări. Când ştirile erau mai rele, se refugia aici, să fie mai liniştit. De aceea coliba era prevăzută cu alimente, pentru caz de nevoie. Coliba era deschisă tuturor fugarilor. Ospitalitatea era prima lege a românului. Aici, credința în Dumnezeu se numeşte faptă, ajutor efectiv.

Fără a pierde mult timp, aprind focul, găsesc o tigaie şi tai bucățele de slănină, pentru prăjit. Îmi trebuia o găleată cu apă limpede şi o căldare, să pregătesc mămăliga. Uitasem cum se făcea, dar, pe măsură ce apa fierbea, torn făină, până ce totul clocoteşte. După un sfert de oră de fiert, încep să o amestec. Cum fierbea aşa, degaja un miros de cucuruz copt, care-mi mărea pofta de mâncare. Alături, jumările sfârâie în tigaie. Torn mămăliga pa masă, aduc şi jumările aproape şi încep ospățul. Frigul de afară, foamea, bucuria libertății sau toate la un loc mi-au redat, parcă, o fericire neaşteptată.

După ce mi-am potolit foamea, ies afară. Zăpada mare învelea dealul într-o linişte adâncă. Cerul senin lăsa orizontul deschis pe mare distanță, astfel că văd satul tot. Ulița mea, pornind de la podul Timişului şi urcând spre Tâlvă, încrucişează, la biserică, ulița lungă, care, şi ea, coboară din Gruni şi se lungeşte mai bine de un kilometru, spre satul Bucoşnița.

O cruce simplă era forma satului meu, Petroşnița – satul lui Pătru. Pe timpul ocupației maghiare, se numea Petersfalva. Abia după primul război mondial şi-a recăpătat numele românesc, adică cel de azi.

Amintirile răscolesc în mine copilăria, adolescența, pe care le simt, privind satul din înălțime, ca un tezaur prețios. Acum, totul se pregăteşte pentru sărbătoare. E Crăciunul! Azi se naşte Mântuitorul lumii şi toți îmbracă haina bucuriei, a speranței.

Deodată aud clopotele, care anunță Liturghia. Văd parcă sătenii mei, în şiruri, şiruri, cum se îndreaptă spre biserică, să întâmpine pe noul născut. Fac de trei ori semnul crucii şi-mi unesc ruga mea cu a lor. De acum nu mai sunt singur.

Privind aşa spre vale, zăresc o siluetă, care înaintează cu greu prin zăpadă. Mă întreb, cine o putea fi? Prieten sau iscoadă? Caut un tufiş unde mă ascund, continuând să observ. Silueta se măreşte, pe măsură ce se apropie şi curând desprind conturul unui om grăbit. După câteva clipe, recunosc statura finului Nicolae Cristoi. Ies din tufiş şi încep să-i fac semne. M-a recunoscut. Mai bine zis m-a ghicit. Doar câteva zeci de metri ne mai despărţeau. Ajunşi unul în faţa altuia, ne îmbrăţişăm drept bun sosit.

— Dumnezeu e mare! sunt primele lui cuvinte, care se încrucişează în acelaşi gând cu ale mele. Restul se confundă în privirile noastre lungi, care înlocuiesc cuvintele. Apoi, i-am povestit tot ce am trăit, până ne-a prins seara.

— În sat – începe el – toţi se bucură şi se ospătează! Am adus şi pentru noi ceva, să gustăm... să sărbătorim două bucurii...

Sacul mare, pe care-l avea în spate, rămăsese nedesfăcut în mijlocul camerei. Începe să-l golească. Cu cât scotea bunătăţile din el, cu atât o duioşie lină mă cuprinde. Recunoşteam mâna mamei, în felul cum erau toate învelite. O gâscă întreagă, de câteva kilograme, prăjituri de tot felul. Mi-a trimis mie tot ceea ce pregătise pentru sărbători, pentru ea, pentru surori.

— Uica Ion a fost pe acasă. I-a spus doar mamei d-tale că te-a văzut. A plâns mult de bucurie. Dacă ai şti ce povară i-ai luat de pe inimă!

De la finul Nicolae, aflu că au postat sentinele la fiecare intrare a satului şi că orice strein care intră în sat e legitimat. Casa mea a fost răvăşită. Mi-au luat biblioteca toată, albumul cu fotografii de când eram la liceu şi... ce nu mi-au mai luat... Luându-mi albumul cu fotografii, aveau, desigur, intenţia, să-mi identifice prietenii, care ar putea să-mi dea găzduire. Multe case liniştite vor fi călcate de cete de borfaşi, deveniţi peste noapte apărătorii ordinii şi... legalităţii...

Ne-am ospătat aşa până spre miezul nopţii. O sticlă de vin ne-a redat chiar voioşia de odinioară, să uităm timpul şi condiţia pe care o trăim în prezent.

Aşa am aflat că, dintre legionari, nimeni nu a fost arestat încă. Doar echipa mea a suferit rigoarea «legii». Pentru ceilalţi, sabia ameninţătoare atârnă deasupra capului. Finul trăieşte într-o semiclandestinitate. Neajunsurile lui sunt mai mult de natură economică, deocamdată. După controale repetate, i-au găsit «nereguli» în gestiunea întreprinderii lui de tăbăcărie şi l-au ameninţat cu arestarea. Aflând din vreme, a părăsit oraşul Caransebeş, unde avea atelierele, şi s-a refugiat în satul lui natal, Petroşniţa,

ca să fie mai la adăpost. De aici, credea el că va putea mai uşor să preîntâmpine loviturile.

— Aici poţi să stai cât vei dori. Eu îţi voi aduce tot de ceea ce vei avea nevoie şi te voi preveni la vreme de orice mişcare spre sat. Aici toţi se apără contra aceluiaşi duşman. Formăm o mare familie!

— Mult nu voi sta pe aici – îi răspund eu. Câteva zile doar, să mă mai refac şi voi pleca în altă parte. Eu nu pot sta izolat. Pentru noi, abia de acum începe treaba. D-ta să stai în sat, cât vei putea, e mai bine aşa, să afli ce se întâmplă. Când vei vedea că nu se mai poate, ne vom refugia toţi în desişul fagilor, de unde vom continua acţiunea!

A rămas două zile cu mine, zilele Crăciunului şi apoi a plecat în sat după veşti. Pentru a asigura legătura, lăsase un curier în sat, gata să alerge până să dea alarma.

La liceul meu din Caransebeş era vacanţa de Crăciun. Aştept reînceperea cursurilor şi, pe înserate, mă strecor pe străzile pustii, să-mi regăsesc prietenii. Primii întâlniţi au fost profesorii, colegii mei, aceia care împărtăşeau cu mine ideea de rezistenţă, cu orice preţ, împotriva ocupantului. Aşa-l întâlnesc pe profesorul Armaş Matei, fostul meu director, pe Lazăr Tiberiu şi încă alţii, al căror nume prefer să-l trec sub tăcere. Întâlnirea cu ei mi-a făcut şi bine, dar m-a şi întristat. Moralul lor scădea din ce în ce mai mult. Nesiguranţa şi teama se citeau în ochii fiecăruia. Să precizez un fapt care merită a fi reţinut: cu toată primejdia ce antrena întâlnirea cu mine, nici unul nu mi-a închis uşa. Ba mai mult, pentru ei era o uşurare, de a-şi putea descărca revolta. Unii dintre ei căutau soluţii, gata să-şi dea aportul, după împrejurări. Prin ei am găsit foarte uşor ospitalitate, să pot relega firul rupt la 3 august, în vara trecută.

Am revăzut şi pe Corneanu, care era din ce în ce mai bolnav. Prin moş Dragu, pe care l-am regăsit, aflu, prin nepotul lui, Gheorghe, elevul meu, ecoul primelor clase de liceu, după arestarea mea. Prin şeful Frăţiilor de Cruce, am aflat atmosfera la cei mari. La ei era toată speranţa, acum. Modul în care am fost arestat, în ochii lor, lua proporţiile unei legende, care se transmitea complice şi se întreţinea mereu actuală.

S-a vorbit mult, în tot liceul, s-au înflăcărat spiritele. Eram prezent în preocupările elevilor, aşa cum ne-am cunoscut de la prima lecţie. Eram un subiect care apropia pe cei mici, pe cei mari, devenisem prietenul, confidentul lor comun. Cultul acestei prietenii a fost hrănit, pe mai departe, de noua mea aventură: evadarea miraculoasă. Fiecare tânăr visa, parcă, dimensiunea eroului în luptă.

Autoritățile au observat o schimbare de atmosferă. Ostilitatea era mai pronunțată şi frunțile mai descrețite, mai puțin plecate. Poporul, uneori, simte nevoia unor fapte ieşite din comun, pentru a-i declanşa un subconştient adormit, a-l împinge spre linia de plutire. Aventura îşi găseşte un substrat de legitimitate, ea generează şi curajul, avântul de lansare. Entuziasmul, mai puțin reținut, îi face pe polițişti să bănuiască prezența mea prin regiune. În imaginația unora, apar deghizat sub diferite forme. Mai ales țăran, cu mustață mare şi o barbă neagră. Astfel, într-o joi, zi de târg la Caransebeş, când țăranii din toată regiunea, pe o rază de 40 de kilometri, îşi aduceau produsele spre vânzare, poliția a înconjurat târgul şi a arestat 120 de țărani, de talie mijlocie, că doar-doar, printre ei, vor da şi peste cel căutat. Oraşul întreg savura aventura, întreținută după imaginația febrilă a fiecăruia. Eşecul poliției se adaugă evenimentului, dându-i amploare.

În după-amiaza aceleiaşi zile ajung şi eu în oraş, ignorând cele întâmplate, unde mi se povesteşte totul, cu lux de amănunte. Am rămas foarte îngrijorat, pentru că eram căutat cu o insistență pe care nu o bănuisem. Deci, de acum, va trebui să fiu mult mai prudent. Nu numai pentru mine, ci mai ales pentru acei ce mi-au acordat încrederea.

Pentru a mai potoli spiritele şi a mai atenua ostilitatea, hotărăsc să o iau pe valea Timişului. Trec peste Nemanu, Gărâna, Semenicul, Pietrele Albe, până la Teregova. Aici regăsesc pe Pătru Grozăvescu, condamnat în procesul meu la 6 luni de închisoare şi eliberat de curând. Am râs cu atâta poftă când mi-a povestit ce a urmat după evadarea noastră. A doua zi după ce «ne-am eliberat», Moiş a debarcat la Curtea Marțială, cu o falcă în cer şi cu una pe pământ, să ancheteze. Înnebunit de furie, destituie pe loc pe comandantul închisorii, căpitan Dijmărescu, arestează pe custodele Ogarcă Florea, pe care-l coboară în rândurile deținuților de drept comun. Arestează apoi pe cele 9 sentinele, care erau de pază în noaptea aceea.

Dintre toți, nici unul nu putea spune pe unde am reuşit să evadăm. Misterul era total. S-a ajuns la singura concluzie posibilă: complicitate din exterior, combinată cu una din interior. Iată de ce Moiş a lovit cu atâta străşnicie, să dea un exemplu celor ce sunt chemați să asigure paza deținuților.

Cel care a simțit mai crunt lovitura a fost plutonierul Ogarcă. El a fost introdus în mijlocul deținuților torturați de el până acum. În noua lui condiție, Ogarcă devenise un mieluşel. Singurul loc unde se mai putea refugia de furia celor ce-l căutau să-l omoare era în camera legionarilor, cărora le solicita protecție. Umilința lui nu cunoştea limite. Cele două

extreme, ferocitatea şi umilința, îi alcătuiau un portret bine cunoscut, portretul omului laş.

— L-am lăsat acolo, continuă Pătru. La ora asta, poate i-au şi făcut de petrecanie. Îi juraseră pierirea, mai ales, prietenii celor cinci confraţi, ucişi de Ogarcă în momentul încercării de evadare. Cu mâna lui, cu sânge rece, cinci vieți stinse într-o clipită! Azi, i-a venit şi lui rândul să ispăşească.

De la Teregova am plecat spre Domaşnea, la Spiru Blănaru, cu multă precauție, însă, să nu cad într-o cursă. L-am găsit acelaşi, gata să intre în acțiune, îndată ce împrejurările o vor impune. Până la ora asta, el nu era urmărit. Era un refugiat din Bucovina... ginerele unui legionar, fost şef de plasă... Profitase de puținul răgaz ce i-au îngăduit evenimentele, să-şi treacă ultimele examene de Drept, să aibă o diplomă, ca noi toți. Oare ne vor folosi vreodată aceste diplome? Timpul ne va da răspunsul. Pentru mine, cel puțin, diploma mea figurează deja în albumul de fotografii familiale, albumul de fotografii care-şi păstrează doar valoarea de amintiri.

Facem împreună bilanțul organizației. Deocamdată nimic schimbat. Totul liniştit, iar flăcăii cu arma Ia picior. El rămâne mai departe responsabilul organizației pe județ, asigurând legătura interioară şi, mai ales, regională cu Timişoara.

De aici plecăm împreună spre Plugova, la Gogu Cristescu. Nici la el nu s-a schimbat nimic. Privindu-mă, zâmbetul lui avea însă o falsă ironie. Voia, parcă, să-mi amintească întâlnirea noastră, când le predicam linişte. Era mulțumit că nu s-a înşelat. De acum venise şi rândul lui să acționeze.

Întâlnirea cu comandorul a fost mai grăitoare. Şi el avusese dreptate! Mi-a dat să înțeleg că nu există un alt limbaj cu «mujicii» decât... acesta, arătându-mi pistolul. Noile întâmplări îl făceau să se simtă mai uşurat. Din fața lui dispăruseră «hainele domneşti» – cu care venisem îmbrăcat la ultima noastră întâlnire –, iar, în locul lor, a apărut din nou haina țărănească, curată, fără poleiala oraşului, aşa cum o cunoscuse pe vremuri.

— Da! Domnule «țăran»! Aşa mai zic şi eu! De acum ne vom înțelege mai bine. Vom fi mai între noi! Apoi zâmbeşte, plin de încredere. De acum, vom rămâne împreună, până ce duşmanul sau soarta ne vor despărți!...

Citeam pe fețele celor trei luptători: Spiru, Gogu şi comandorul, o satisfacție interioară. Era expresia unor figuri gata de luptă.

Şi au căzut toți, pe rând, unul după altul, cu fața la inamic, cu seninătate, seceraţi de gloanțe bolşevice.

Gogu Cristescu a căzut la Băile Herculane, după o luptă crâncenă, inegală ca număr, copleşit, fără altă ieşire. Spiru Blănaru şi comandorul,

prinşi în luptele de la Pietrele Albe, împreună cu alţi camarazi, după ce au epuizat muniţiile, au fost duşi la Timişoara, unde, într-un proces fără martori, fără apărare, au fost asasinaţi. De reţinut faptul că o mână de oameni au fost încercuiţi de o divizie întreagă. Imaginea lor rămâne, pentru mine, ca icoana sfinţilor martiri.

Februarie, miez de iarnă. Zăpada de un metru. Pe alocuri, troiene, grămădite de alţi metri de praf alb, mă condamnă la izolare în coliba din Berbecele. Pentru a nu fi prea singur, finul Nicolae mi-a adus şi un câine de oi, negru, cu părul lung, care-i cădea pe ochi.

O noapte senină şi un frig de crăpau pietrele. Deodată aud afară urlete sinistre, de lupi flămânzi. Câinele, simţind fiarele, începe să geamă de spaimă. Cu ghearele înfipte în poarta colibei, încearcă să intre înăuntru. Afară se auzea mersul lupilor, împrejurul staulului. Adulmecau prada şi-i dădeau târcoale. Cu toate că era la adăpost, în staulul oilor, am deschis uşa colibei, să intre câinele. Se apropie de mine, cerându-mi parcă ajutor. Mi-am apropiat capul de capul lui, să-i dau curaj. Tremura ca varga. Groaza lui a durat toată noaptea. În zori, când am ieşit afară, am văzut cum zăpada era bătută, până ce formase un fel de tranşee adâncă în jurul staulului. Lupii colindaseră toată noaptea şi numai ziua i-a gonit. Cu această ocazie, m-am împrietenit cu Grivu şi n-am să-l uit niciodată.

Timpul trece greu, dar primăvara se apropie cu paşi lenţi. Mugurii pădurii apar şi curând vor dezveli frunzele.

Luna mai, luna florilor, va aduce tristeţe în multe case, unde până acum domnea liniştea dinaintea furtunii. Acordul cu guvernul a fost călcat peste noapte şi mii de fiinţe au fost smulse din căminul lor şi azvârlite în temniţe. Începutul unei noi prigoane, mai cruntă decât toate celelalte şi mai sadică din câte s-au abătut vreodată peste legionari. Foarte puţini au scăpat, surprinşi de brutalitatea intervenţiei. Aşa au căzut: d-l Pătraşcu, Vică Negulescu, Nistor Chioreanu şi atâţia alţii. Prin părţile noastre surpriza a fost de mai mică importanţă. Cei trei, mereu de veghe, au scăpat primului val de arestări şi astfel şi-au asigurat un adăpost mai sigur. Trecuţi, de acum, în ilegalitate, vor putea acţiona fără rezervă. Iată o dată care va rămâne memorabilă: 15 mai 1948.

La zece luni de la arestarea primei echipe, paraşutată de către guvernul român anticomunist de la Viena, guvernul pro-sovietic de la Bucureşti procedează la lichidarea fizică a legionarilor, rămaşi încă în picioare după atâtea faze de decimare. De acum nu mai eram legaţi de un consemn de linişte sau de abţinere de la o activitate care ar împiedica «reconstruirea

țării». Vom putea combate, cu toate mijloacele, duşmanul cuibărit la casele noastre.

Spiru Blănaru părăseşte regiunea Domaşnea şi se retrage în pădurile Petroşniței, unde, împreună cu finul Nicolae, Nicu Bălănescu, scăpat de la arestare la Bucureşti şi refugiat la noi, împreună cu alți camarazi, vom putea organiza regiunea pentru eventuale confruntări cu organele de securitate sau chiar cu armata, susținută de trupe moscovite. Berbecele şi, mai târziu, Nemanu vor fi repere de unde vom observa evenimentele.

Nicu Bălănescu pleacă din nou la Bucureşti, rămânând doar eu şi Spiru Blănaru. Finul şi-a stabilit postul de observație în sat, de unde ne trimitea veşti prin curieri regulați.

Pentru a evita să fim surprinşi în coliba noastră, am imaginat un fel de fortăreață, cu puncte minate, într-o rază de 20 m, pentru caz de atac concentric. În mijlocul colibei am săpat o groapă adâncă de 80 cm, în care am colectat toate firele de contact cu punctele minate. Ce erau aceste puncte minate? Într-o groapă de circa 30 cm de adâncă, am instalat o jumătate de kg de dinamită, acoperită cu pietre şi bucăți de fier. În alte gropi, vreo 20 în total, am plasat mine. Firele care legau detonatoarele erau trecute pe sub pământ, până la groapa din colibă, unde erau numerotate. Explozia, de la distanță, se făcea printr-o baterie. În caz de atac, declanşam din interior explozii circulare, după poziția minelor şi direcția atacului. Profitând de prima panică, puteam ieşi şi să ne pierdem în pădurea care se afla la numai 500 de metri de colibă, spre deal.

În cazul că numărul atacanților era prea mare şi para efectul surprizei, continuând atacul, am săpat în dealul ce domina coliba un fel de încăpere subterană, de 2,50 x 2,50 m, tapisată de trunchiuri de fag, aerisită prin țevi, cu comunicație exterioară într-un tufiş bine camuflat. Această «fortăreață» se afla la vreo 150 metri de colibă. O deschizătură permitea să scoatem mitraliera, pregătită din timp, să o aşezăm pe un suport şi el pregătit din vreme, în aşa fel că ținea sub foc coliba încercuită. Spiru Blănaru, ofițer în armata română, era servantul. Mai târziu, Ion Brânzei şi, pe rând, ceilalți vor putea interveni pentru degajarea celor asediați.

Era o operă a imaginației noastre, mai mult de apărare, în cazul în care eram surprinşi. Nu am avut niciodată ocazia să ne servim de acest sistem, pentru simplul motiv că nu am fost puşi în situația de a o face.

Vara, păstorii treceau cu vitele pe aici şi am fost nevoiți să demontăm totul, pentru a evita un accident cu vitele care păşteau pe aproape, cu un copil sau vreun bătrân care le păzeau.

De aici ne-am retras pe Nemanu, unde circulația era mai puțină şi, mai ales, pădurea mai deasă, permițându-ne astfel să ne ascundem fără dificultate. Aprovizionarea fiind asigurată din sat, nu rămânea decât să ne ascundem de privirile curioase ale păstorilor.

Nu puteam sta însă mult timp pe loc, trebuia să păstrăm contactul cu organizația, dar lăsam mereu un post de pază permanent. Pentru a avea mai multe repere, eu m-am retras spre satul Rugi. Moş Dragu, scăpat şi el de primul val de arestări – el continua să ducă o viață clandestină – găsise acest adăpost, nu departe de oraş. Prin prietenii mei de la liceu, am reuşit să stabilesc şi un releu în satul Poiana.

Din aceste puncte, puteam circula, între Băile Herculane şi Caransebeş, fără să fiu obligat să ies la drumul de țară, ci doar prin păduri. În această perioadă de calm aparent, mi se întâmplă o aventură care putea să se termine tragic. Mă găseam la o colibă a unor prieteni, lângă satul Poiana, la marginea pădurii. Cum eram singur şi voiam să-mi gătesc ceva de mâncare, iau toporul pe mână şi plec în pădure, să adun lemne de foc. Eram, ca de obicei, îmbrăcat în haine țărăneşti, cu opinci din piele de vacă, pe jumătate argăsite şi confecționate de noi înşine. Ele aveau un gurgui îndreptat în sus, ca pe la noi, să nu atragem atenția prin ceva diferit de ceilalți țărani. Intru în pădure fluierând. Uitasem că era interzis de a intra în pădure cu un topor, pentru a evita pagube în tinerii copaci. Cel prins cu un astfel de instrument risca un proces verbal, o amendă sau chiar o condamnare la închisoare.

Cum mergeam aşa, agale, pe sub umbra deasă, aud o voce, nu departe, care mă somează să mă opresc. O privire fugară şi îmi dau seama că cel care mă soma era chiar pădurarul. Consecințele erau prea mari. În primul rând, identificarea, apoi, şi ceea ce era mai grav, în apropiere de coliba unde locuiam. Erau complicații prea grave, care m-au împins la singura soluție în atari împrejurări, ruşinoasă, dar sănătoasă, fuga. Pădurarul ținea şi el un topor pe braț şi fugea dar-dar după mine. Mai agil, reuşesc să mă îndepărtez binişor de el, când gurguiul opincii, un adevărat cârlig, se agață în nişte vreji şi, în clipa următoare, mă întind la pământ cât eram de lung. Pădurarul profită de acest accident şi se apropie de mine, amenințându-mă cu toporişca lui. Îl implor să-mi lase viața. Nu ştiu de ce, fie de frică să nu cumva să scot şi eu toporul şi să-l lovesc, fie că nu voia să-i scap din mână, fapt e că ținea toporul deasupra capului meu gata să lovească. Pentru a-i câştiga încrederea, arunc toporul şi ridic mâinile, în semn de supunere. În timp ce se apleacă să ridice toporul meu, alunec mâna la brâu, prind pistolul şi, cu iuțeală de fulger, îl îndrept spre el, somându-l la rândul meu:

— Sus mâinile, că te împuşc!

Pesemne că am ţipat tare, ca disperat, că-l văd cum scapă toporul din mână şi cade în genunchi, implorându-mă.

— Nu mă omorî, măi frate, că am nevastă şi copii mici! Vai de ceasul când am plecat de acasă! se lamenta el.

Mă găseam într-o situaţie melodramatică. Mă întrebam cum să scap din încurcătură, fără mare pagubă, lângă coliba prietenului care-mi oferise ospitalitate.

— Scoală, măi frate! – îl îndemn eu. Nu-ţi voi face eu vreun rău. Mi-o fost şi mie frică! Tu erai în stare să-mi spargi capul, atât erai de înverşunat.

— Ce să mă fac, păcatele mele! Sunt şi eu slujbaş la Stat şi trebuie să-mi fac datoria, să nu-mi pierd pita! Nu ţi-aş fi făcut nici un rău. Voiam doar să te sperii!

— De voiai să mă sperii, apăi fii sigur că ai reuşit! Dar, ce vrei? Trebuia şi eu să-mi apăr capul! Acum a trecut! Rămâne între noi!

În aceste condiţii de mare emoţie, aş fi putut uşor să mă înţeleg cu el, să nu spună la nimeni nimic, dacă nu era pistolul. Arma excită imaginaţia şi, cum, pădurea era refugiul celor certaţi cu legea, nu era de aci decât un pas până la a alarma autorităţile... Ţăranii, între ei, ajung mai uşor să găsească calea ce duce la încredere. Am recurs şi eu Ia această stratagemă.

— Măi frate! arma asta blestemată nici nu era încărcată! Am fost Ia târg şi am schimbat pistolul pe o oaie, că pe vremile astea, omul nu-i mai sigur de azi pe mâine. Cu mâinile goale, când o da necazuri peste tine, eşti ca şi mort. N-am purtat în viaţa mea armă! Nu aveam de ce. M-a ajuns păcatul, că nu pot spune altceva. Mai bine păstram oaia şi nu ajungeam la nenorocire!

Se uită când la armă, când la mine. Se topise parcă gheaţa între noi.

— Da-i frumos, bată-l norocul!

Văzând că trecuse focul, îi întind pistolul, să-l vadă mai de aproape, să-l pipăie. Vedeam că-i luceau ochii după el. Îl întoarce pe toate feţele, îl admiră, înainte de a mi-l restitui.

— Îmi vine, parcă, să-l arunc într-un tufiş, că era să-mi poarte nenorocul!

— Ba să nu faci una ca asta, măi frate, că nu se ştie, odată te va scoate de la rău! Pentru că şi aşa îl ai, ţine-l, că nu-ţi cere de mâncare. De aş putea avea şi eu unul ca al tău, cred că nu mi-ar strica!

— De vorbeşti adevăr, aş putea să-l întreb pe omul care mi l-o vândut, dacă nu ar putea să mai facă rost de unul. Dar tu ai fi în stare să dai o oaie pe el?

— Apăi, voi face şi eu cum oi putea, că n-o fi moarte de om.

— Un lucru, însă! Să rămână între noi, că nu-i glumă! Te văd om serios, că altcum nici n-aş sta de vorbă de treburi de astea!

După ce am schimbat identitatea cu el, eu cu una de împrumut, iar el cu cea adevărată, ne-am despărţit prieteni, promiţându-ne să ne întâlnim, tot «întâmplător», pe acelaşi drum.

Am lăsat să treacă mai bine de o lună, înainte de a trece din nou pe la coliba prietenului meu. M-o fi căutat pădurarul?

Între timp, am găsit o altă reşedinţă, şi am preferat să renunţ definitiv la asta. Prieteni care se ocupau de găzduire. Era, într-un fel, participarea lor la această luptă de rezistenţă împotriva bolşevicilor şi renegaţilor. Într-o zi voi putea cita numele tuturor, eroi necunoscuţi, care şi-au riscat libertatea şi viaţa. Dumnezeu să primească darurile pornite din sufletele curate. Prin ei se va putea spune că poporul român n-a fost absent de la efortul comun. Ei vor mărturisi rezistenţa naţională, a tuturor straturilor sociale, de la ţărani şi muncitori până la apostolii românismului şi ai culturii naţionale. Fiecare, în felul lui şi cu posibilităţile lui, a fost prezent în această încleştare. Toţi au creat, au hrănit şi întreţinut acest spirit de frondă împotriva bolşevizării. Au zădărnicit implântarea marxismului pe acest pământ. Dar rezistenţa lor nu s-a oprit aci. Atunci când teroarea a devenit lege, au pus mâna pe armă şi au răspuns cu dârzenia disperării, până ce au fost copleşiţi de forţele străine venite să ne extermine.

Aşa a fost la Pietrele Albe, unde echipa lui Spiru Blănaru, comandor Domăşneanu, ţăranii Smultea, Ianculia... uniţi cu cea a avocatului ţărănist Ionescu, din Teregova, colonelul Uţă, fost prefect de Lugoj şi Vernichescu din Vârciorova, încercuiţi de o divizie de «soldaţi populari» şi decimaţi până la ultimul. Acolo nu mai era diferenţa de culoare politică. În faţa lor era un duşman comun, care le cotropise pământul. Şi-au dat mâna până dincolo de moarte, înscriind în istorie cea mai sublimă pagină de rezistenţă românească.

Presa comunistă, toată, atacă «lupii» – cum erau numiţi aceşti eroi asimilaţi fiarelor – intraţi în legendă, să ducă balada peste veacuri, din gură în gură.

Acest crâmpei de eroism este primul, în felul lui, urmat de atâtea altele, pe care istoria le va dezveli mâine, de ziua adevăraţilor eroi care şi-au angajat voluntar viaţa pe altarul patriei, ameninţată, de astă dată, cu dispariţia.

În adăpostul meu de la Rugi, o luam cu moş Dragu peste Delineşti şi Târnova, până la Reşiţa. Aici am întâlnit pe camaradul Alex. Câlniceanu,

sudor la fabrica din Reşiţa, şi mulţi alţii, ale căror nume, pentru aceleaşi motive, nu le pot trece în aceste pagini.

Eram mereu pe drumuri. Nu aveam decât puncte de reper, halte de aprovizionare şi de recuperare. Din valea Poienii, peste Berbecele şi Nemanu, o haltă cu finul Cristoi, Brânzei, Mitru, Nimu..., peste Semenic, Teregova, Domaşnea, Plugova, Iablanița, Băile Herculane şi din nou drumul întors. Iată cum am înţeles eu rostul meu de a lega suflet lângă suflet, cât mi-o îngădui Dumnezeu, înainte de a cădea din nou.

NEMANU
9 iulie 1948

O dimineaţă de vară caldă, senină. Coliba din culme, în mijlocul grădinii, îmi oferă adăpost de câtva vreme. Dorul de ei, fugari ca mine, mă scoală în zorii zilei. Îmi răcoresc obrajii la izvor, îmbrac haine albe, ţărăneşti, un laibăr mare cu buzunarele încărcate de un browning belgian, 9 mm, cu 14 focuri, un Walter cu 8 focuri şi o cârjă mică, subţire, să-mi reazăm corpul. Curând, colina mărginită de zăbrani rămâne în urmă. Cobor valea Poienii, afundă şi repede. Anini şi aluni înfrăţiţi pe albie, aplecaţi muţi spre şopot, umbresc scurgerea şerpuindă. Deasupra ei, drumul de care.

Un singur gând mă preocupa: jandarmii, care trec pe aici în patrulare şi agenţii Siguranţei ce cutreieră regiunea. Împart priviri scurte, cu grijă, spre sat, spre deal, spre Timiş. Nimic! Doar zborul mierlei speriate strică liniştea. Pădurea, pe vremea asta, e pustie. Ţăranii, la luncă, seceră, cosesc, numai noi şi păsările codrului mai străbatem cărările şterse de iarbă.

Dintr-un salt trec şoseaua ce rămâne în urmă. În faţă, dealul lung şi râpos mă afundă în răcoarea stejarilor înalţi, să-mi ascundă urma.

Dacă aş trece prin sat, visez eu. Din capăt văd uliţa pustie şi casele albe, gătite ca de sărbătoare. Cu mâinile în buzunar, aproape de trăgaci, tai satul spre centru, spre crucea drumului. Bat cu vârful cârjei la o casă, dar nimeni nu-mi răspunde. Sunt toţi plecaţi, m-am ostenit zadarnic. Mă afund din nou în codru, pentru cale lungă. În faţă, Certeja se iveşte pe coamă, împodobită cu ferigă. Culmea de care e drum bătut şi ochii cuprind zarea pentru orice surpriză. Merg aşa de o jumătate de oră pe coamă şi nimic nu zăresc, nimeni nu-mi aţine calea. S-au înţeles, parcă, să ne lase în pace, încă. Cobor, apoi, în valea Ferigii. O altă cărare se deschide şi mă duce spre tăietura din dreptul cabanei.

De sus privesc Nemanu, înalt şi dezvelit. Livada mea, Pădurenţi, ca o şea lipită pe culme, îmi arată locul lor, al celor ce mă aşteaptă să vin la sfârşit de săptămână, cu veşti şi inimă deschisă. Dealul cabanei e plin de zmeură şi căpşuni. Mă opresc puţin să-mi astâmpăr foamea. În vale, lumea se îndreaptă spre cabană. Mihai Bricǎ, pădurarul, cu puşca pe umăr, strigă pe coastă. M-a văzut coborând, dar zmeurişul îmi ascunde faţa şi nu m-a

recunoscut. Mă credea probabil un păzitor de vite. Aştept să se îndepărteze şi mă strecor spre vale, protejat de zmeurişul înalt, crescut după tăierea copacilor. Linia ferată forestieră, abandonată acum, şerpuieşte alături de valea lui Hamat, denumită astfel de petroşneni. Afundă, limpede şi rece, ea desparte două culmi, ce stau față în față, gata de încăierare: Certeja şi Nemanu. Mai sus tronează vârful cu acelaşi nume, de 1057 m. În fugă, sar torentul cristalin şi mă pierd în zmeurişul ce mărgineşte poalele Nemanului. Treptat, tufele de fragi se îndesesc şi mă îndeamnă la prânz. Sunt la drum de mai bine de trei ore. Încep urcuşul Nemanului, să ies deasupra livezii, proprietatea mea, încă întinsă pe vreo patru hectare de fân.

Dealul e lung şi greu de urcat, dar privirile azvârlite roată îmi încarcă sufletul de frumusețe. Dealuri, movile, vârfuri, îmbrăcate în verde, aer răcoritor şi sănătos îmi umple plămânii. Departe de zgomotul oraşelor, de mirosul de mucegai ce planează deasupra, curățenia, farmecul codrului, cu linişte, uitare, răsplătesc din plin viața de hoinar. Dumnezeu dăruie omului ceea ce semenul lui îi răpeşte.

Merg încet, cu opriri dese, mă uit împrejur, zâmbesc, în timp ce adierea vântului de munte se prelinge pe pieptul desfăcut. Sunt atât de fericit acum, ca în ceasul ultimei împăcări. Nimeni nu-mi tulbură gândurile. Azi, prietenii hoinari, adunați la sfat, mă aşteaptă să le aduc veşti, să le aduc mai mult poate, solidaritatea aceluiaşi destin înaintea marilor încercări ce ne aşteaptă.

Finul Nicolae Cristoi – la rândul meu eram naşul copilului lui, căsătorit de curând – înalt şi bun, ca pâinea de sărbători, cu ochi mărunți, semănați într-un corp de uriaş, ca două licăriri de soare. Aproape de doi metri înălțime şi vreo 120 de kg. Tăbăcar de meserie, şi-a format musculatura lucrând din greu. Viața lui răsfirată pe drumuri, de ani de zile, îl prinde, bătrân, la braț cu noi. Sunt zece ani de când în casa lui n-a mai poposit liniştea. Închisorile i-au purtat de grijă vreme lungă. Călăii i-au chinuit trupul şi inima. Păstrează fotografia unicului fiu, mereu la el. O scoate, o priveşte, se întunecă ş-apoi începe: «Acum ar fi avut 14 ani, mi-ar fi urmat gândurile, planurile, mi-ar fi moştenit numele.» Şi iarăşi priveşte corpul întins şi un suspin greu îi sfâşie pieptul, lacrimile-i îneacă glasul ce se stinge.

Văd o holdă de cartofi şi băiatul întins de-a latul, cu frunzele verzi la căpătâi. Fața îndreptată spre cer, cu ochii întredeschişi şi fâşii de sânge îi acoperă obrazul tânăr. În jur, pământul scormonit şi lipit între degete arată lupta băiatului cu moartea. Era tânăr şi frumos, şi aproape de talia tatălui deja.

L-au împuşcat la joacă, dintre copii, să lovească pe tatăl. Într-o prigoană fără scrupule, toate mijloacele sunt admise, între rechini.

— Pe mine nu m-au găsit, în septembrie 1939, să mă ucidă, au luat viaţa unui camarad de-al meu, însă îmi pregăteau scadenţa. Azi mi-au luat destinul, speranţele toate, îngrămădite în băiatul meu. Eu nu mai am pe nimeni, trăiesc de acum cu voi şi pentru voi toţi, pentru cei mulţi ca voi. Cei care l-au ucis îşi aşteaptă azi rândul. Cine oare îi va apăra de duşmanul comun, când au ucis pe singurii care ar fi putut să-i apere? Sunt opt luni de când păzim împreună pădurile, soarta ne-a legat pentru totdeauna. Drumurile noastre sunt semănate cu gropi şi cranii uscate. Azi, mai mult ca niciodată, Iuda ne pregăteşte pierirea.

Finul Nicolae s-a însărcinat singur cu aprovizionarea, ajutat de Ion Brânzei, umbra lui nedespărţită. Noi aşteptam la colibă pâinea mare, coaptă în ţest şi legume, un sac plin, pentru mai multe zile. Vineri, pe înserate, sau sâmbătă, în zori, plecau amândoi în sat şi se întorceau duminică dimineaţa. Poate să-i mai găsesc la colibă? Grăbesc pasul şi las coama livezii în urmă, cu fânul mare, semănat cu trifoi şi ferigă, aşteptând cosaşii. Livada era întinsă ca o pătură pe cal, lăsată pe poale. Anul trecut eram 15 cosaşi, aliniaţi pe brazde, şi seara ne-a ajuns din urmă înainte de a termina. Coliba era aşezată în vale, spre pârâu, alături de un izvor de munte cu apă rece. Când am venit noi aici, am mutat-o pe culme, lângă cărarea ce duce la Nemanu. Credeam că nimeni nu va trece pe aici, să ne tulbure liniştea. Regiunea se umple curând de vite şi păzitorii lor ne surprindeau adeseori pe cărări. Fumul ce ieşea din colibă se vedea de la distanţă şi atrăgea mulţi curioşi. Primul curios, Pătru Suru, poreclit Giona, vecinul meu de casă, mă surprinde în colibă. Acest ţăran născut la sat, crescut la periferia oraşului, nu era nici câine de casă, nici câine de oi. Era cel mai periculos. Odată m-a surprins acasă, în pivniţă, unde luam masa cu Ion Chirilă, şi în ceasul următor, s-a dus la jandarmi să mă denunţe. În vremea aceea, lumea se gândea mai întâi la propria-i piele, jandarmii nu s-au ostenit până la noi. Aşa am scăpat. Acum eram din nou în pericol, dacă nu era prezenţa de spirit a finului Nicolae, care a aruncat peste mine toate hainele grămadă, să mă ascundă iscoadei. Din această poziţie asist la discuţia lor. A venit, zicea el, după «vite», când, în realitate, venise după cu totul altceva.

Al doilea oaspe, Filaret, cu sufletul deschis şi darnic, nu m-a găsit acolo şi a vorbit doar cu Brânzei. «Dacă aş putea să-l văd numai pe d-l Filon, că mult mai îndură, săracul, iar maică-sa se uscă pe picioare. Sunt ani de zile de când în casa lor nu mai încetează lacrimile şi jalea îneacă durerile. Pe unde

şi-o fi odihnind oasele chinuite?» Ţinea mult la mine şi trăgea nădejdea să mă întâlnească întâmplător pe culme.

— Nu ştiu nimic de el, uică Filaret, i-a răspuns Ion, poate a trecut de mult graniţa, că nu i se mai află de urmă!

— Se poate, Ioane, îi răspunde cu un oftat, ştergându-şi ochii mari cu mâneca de la cămaşă. Eu vă las vacile să le mulgeţi, să aveţi, cel puţin, lapte. Şi... de cumva o rătăci şi el pe aici, să-i daţi să bea şi... să-i vorbiţi şi de mine!

Are şi el un nepot de soră, Petru Hamat, buchinarul, frate de cruce. Îl aşteaptă şi pe el soarta celor mulţi. Ginerele, care şi-a pierdut o mână în război, şi el prin închisori, iar copiii lui, doi feciori, sunt crescuţi de bunic! Aşa şi-a muiat sufletul în aceeaşi durere. El înţelegea adânc dorul ce ne poartă pe munţi, fără odihnă, fără hrană.

La coliba noastră veneau şi buni şi răi. Atunci am hotărât să schimbăm domiciliul. În plus, sub pretextul de a supraveghea plantaţiile de brazi, cete de pădurari, veniţi din alte părţi, cutreierau pădurea. Petru Giona, fost pădurar pe timpuri, dar dat afară pentru furt într-un mare magazin de unelte şi condamnat la închisoare, a fost reintegrat în funcţie. Sub scutul «serviciului», trecea în fiecare zi pe aici să miroasă parfumul zmeurilor.

Finul Nicolae, Ion Brânzei, Mitru, lăcătuşul, şi Nimu, cizmarul, mergeau prin pădure cu puşca pe umeri şi se întâlneau cu multă lume, ba chiar cu aceşti pseudo-pădurari. Fie că mitraliera, aşezată în diagonală, inspira teamă, fie că informaţiile centralizate la Siguranţă aşteptau semnalul pentru o captură mai importantă, totul părea liniştit. Din nou alte patrule, de astă dată mixte, cu agenţi şi jandarmi, traversau pădurile, în căutare de pradă. În faţa acestor mişcări, am mutat sălaşul adânc în vale, în tufişul des şi înalt, ce pierde şi fumul prin frunzişuri. Aşa ne-am pierdut urma, o vreme. În partea dreaptă a livezii, venind dinspre vârf, pe vălăul ce duce la cabana nouă, pădurea era deasă, de nepătruns. Cum aveam meşteşugari, am început să săpăm loc de fundaţie. Ion, rotar de meserie, şi cu finul, priceput la toate, pregătesc temelia din tulpini de fag, aşezaţi cruce şi o înalţă până la brâu. Apoi lemne crăpate în felii şi aşezate în triunghi, de o parte şi de alta, îşi înalţă acoperişul. Cum în livadă mai rămăseseră cinci căi din anul trecut, fân uscat, îngrădit în ţarcuri, îl cărăm grămezi legate cu funii, o claie întreagă, şi-l azvârlim deasupra, în loc de şindrilă. Deschizătura din fund, clădită cu lemne şi ferigă, iar în faţă, totul deschis, ne servea de intrare. În mijlocul colibei facem din bolovani o vatră de foc, iar pe margini amenajăm paturi

din ferigă. La dreapta intrării, băieții au instalat mitraliera pe o furcă implântată în pământ, ce ne ținea loc de câine.

Noaptea, când şi păsările şi apele dormeau, departe, cale de patru ceasuri de sat, răbufnea valea în ecou prelung, când cățeaua începea să latre de probă. Luceau ochii mai mult ca focul din vatră, privind scânteile ce se pierdeau în întuneric cu tunet de furtună.

Mitru şi Ion, sergenți în armată, comandanți de mitraliere, se întreceau la montarea şi demontarea armei. O frecau în fiecare zi, o ungeau, o mângâiau cu atâta ardoare, parcă ar întreba-o de nu-i lipseşte ceva. Mitru, lăcătuş, îi poartă seama, iar Ion cu funcționarea ei. Formau o pereche ideală. Deopotrivă de curajoşi. La alegerile din noiembrie 1946, în Caransebeş, asistă şi ei la felul cum comuniştii, reprezentați prin refugiați basarabeni de origine rusă, evrei, unguri, sârbi, care s-au înghesuit în prima linie, să profite de circumstanțe pentru a se cățăra în ierarhia partidului recent inventat, terorizau lumea. Alături de ei, desprinşi de tragedia poporului român, s-au îmbulzit lichelele, periferia partidelor, transhumanța obişnuită, apoi vânzătorii de meserie, care se ofereau la orice serviciu, după prima panică. Ion şi Mitru, văzând această batjocură, dar mai ales laşitatea mulțimii, s-au hotărât să răspundă singuri, aşa cum le cerea mândria de stăpâni pe acest pământ. Împreună cu un prieten, de o seamă cu ei, şi-au procurat pistoale-mitraliere, cu câte 3-4 încărcătoare fiecare, şi, mascați cu sumane lungi să poată ascunde armele, coboară spre centrul oraşului, unde era sediul partidului. Țevile apar negre şi focul răpăit înspăimântă adunătura. În câteva clipe rămân singuri pe străzile oraşului, comuniştii intraseră parcă în pământ. Alarmă în tot oraşul şi gloata năucă de beție, împinsă de poliție, iese cu armele să răspundă «burgheziei». Credeau că opoziția a pregătit revolta. Cei trei feciori aşteptau mai sus, înspre Potoc, în dreptul bisericii catedrale şi, când gloata apare, o iau din două părți între focuri şi goana începe iarăşi. Fug unii, azvârlind armele, aleargă alții cu focul după ei şi se înghesuie din nou în sediu sau afară de oraş, cum au reuşit să se salveze.

Ostaşii noştri, cu treaba terminată, s-au dus să se culce, împăcați că au răspuns aşa cum le cerea inima lor simplă, adânc rănită.

Erau orele 1 noaptea când apar şi eu – eram liber încă pe vremea aceea – cu Petru Hamat, auzind zgomot mare. Pe stradă întâlnim pe şeful comuniştilor din localitate, un basarabean refugiat, foarte agitat, tremurând ca varga, care ne imploră să ne ducem acasă, pentru că «reacțiunea a dezlănțuit focul asupra oamenilor muncii». În privirile lui citeam panica şi n-am putut să-mi rețin un zâmbet de satisfacție.

E mult de atunci, dar nimeni n-a aflat nici până azi cine au fost revoluționarii misterioşi care au umbrit «triumful» electoral.

Ion şi Mitru nu sunt nici la prima, nici la ultima lor ispravă. Ion fuge din lagărul de la Caracal, unde a fost închis pentru că s-a întors cu viață de pe front. Santinelele de pază trag în el să-l doboare, însă Dumnezeu l-a scăpat, după cum l-a scăpat din război, de trei ori rănit. N-a scăpat, însă, mai târziu de mârşăvia vânzătorilor. Trădarea l-a răpus aproape de casa lui, pe când se strecura să-şi mai vadă familia. Ştiau că-i periculos, fără teamă, şi au tras în plin. S-a stins, săracul, cu imaginea neamului lui în suflet. Numai Dumnezeu îi va putea astâmpăra de acum vâltoarea revoltei. Printre jertfele marilor anonimi, Ion Brânzei păşeşte în fruntea oastei celor adormiți, dar prezenți mereu în inimile celor rămaşi.

Acum priveşte mitraliera şi dealurile înşirate ca un front. Ochii-i surâd luptă, a vitejie, moartea fuge parcă de el. Ion şi Mitru dorm cu rândul lângă armă şi când somnu-i prinde, lasă obrazul cald să cadă pe fierul rece şi sacul cu gloanțe de alături.

Cobor încet în dreapta spre colibă, mă afund în pădure cu arma la îndemână, gata de apărare. Linişte, răcoare. Umbra împiedecă razele prea calde să atingă pământul. E grea tăcerea codrului. Ea ascunde moartea la orice pas. Săptămâna trecută i-am lăsat pe toți la colibă, dar câte nu se pot întâmpla într-o săptămână, în situația noastră? Stabiliserăm, împreună, un loc, o cutie de scrisori, pentru a preveni primejdia. În vârful cu brazi, la poiana lui Jura, un fag bătrân şi scorburos ne ascundea corespondența săptămânală. Ei treceau pe aici şi-mi lăsau veştile din sat şi împrejurimi, bune sau rele, iar eu le lăsam pe ale mele. Aşa ne preveneam, aşa ne țineam legătura, când nu ne puteam vedea şi, după veştile lor, îmi orientam drumul. De obicei, veneam să-i văd vinerea sau sâmbăta, iar dacă nu puteam veni până la ei, treceam regulat la fagul nostru. El se găsea la jumătatea drumului dintre mine şi ei, distanță suficient de mare în caz de pericol. Mai aveam un alt ascunziş, la Berbecele, într-un loc mai înalt, care domina împrejurimile. Datorită acestei precauții am evitat o catastrofă. Inamicul ne-a vizitat locaşul şi a lăsat pază, să surprindă pe cineva. Sistemul era bun şi sigur. Oricare dintre noi, scăpat din cursă, putea preveni pe ceilalți de pericol.

Un gând mă frământă şi mă opreşte în cale înainte de colibă. Nu ştiu de ce, dar azi dimineață am călcat inexplicabil consemnul. Nu am trecut pe la cutia cu scrisori. Dacă uitarea mea nu-mi va fi fatală! De câtva timp cerul se întunecase, încărcat de nori, urmat de fulgere prevestitoare de furtună, care mă gonesc spre adăpost. Sunt aproape, încă puțin, dar liniştea mă chinuieşte.

Din deal desprind coliba. Nimic, nici un semn ce mi-ar putea prevesti surpriza. Nici focul nu arde. Întind degetul de-a lungul trăgaciului şi avansez spre deschizătura ce ţinea loc de uşă. Printre fagi, nezărit de nimeni, privesc intrarea şi desprind două chipuri în umbra colibei. Inima-mi bătea puternic. Era mereu în alarmă. Apoi, îşi moaie pulsul, sufletul descărcat pentru îmbrăţişare.

Ion şi Mitru, în jurul focului, mâncau tăcuţi, cu ochii întinşi spre ieşire. Încă un pas, fâşâit de frunze, şi în clipa următoare, două pistoale smulse de la brâu se pregăteau să tragă.

— Staţi, fraţilor! le strig în grabă mare.

O explozie de bucurie. Lingurile zboară, masa se răstoarnă, iar ei sar spre mine cu ochii mari şi buni ce aşteptau prieteni de cale lungă. Mâinile se strâng cruce, să închidă, în palme mari şi aspre, înfrăţirea.

Ce mai e nou? Ce face moş Dragu, ce fac ceilalţi, Bubi Roman, elevul de odinioară. Petru, băiatul moşului, tot la închisoare? Ce a vorbit, pe cine au mai luat, care a mai căzut? dau năvală întrebările, fără oprire.

Descarc sacul cu ştiri, atâtea câte am putut strânge într-o săptămână. Privesc apoi în jur, căutând din ochi pe finul Nicolae şi pe Nimu.

— Ei au plecat în sat de două zile. Nimu trebuia să ne facă bocanci, că nu mai avem ce purta. Nea Nicolae ne dă material. O să se întoarcă spre seară sau cel târziu mâine!

— Ascultă, Ioane! Mi-ar trebui şi mie ceva de acasă, dar mai mult aş dori să mai văd pe mama şi să-i spui să aducă şi pe Floarea, nepoata mea, că mi-e dor de ea! Floarea ţinea mult la mine, pentru că eu am dus-o la şcoală. Sora mea şi cu soţul voiau să facă din ea o ţărăncuţă, să rămână acasă. Era singura lor fiică. Însă lucrul câmpului, munca la ţară, numai eu îi ştiam greul şi nu mai voiam s-o văd şi pe ea că împărtăşeşte viaţa părinţilor. Aşa i-am convins să o dea la carte.

Am dus-o eu la Caransebeş, la gimnaziu, înainte de a părăsi ţara şi, patru ani mai târziu, când m-am întors, tot eu am condus-o la liceu, la Timişoara, unde, prin camarazi, am reuşit să-i găsesc şi o pensiune, într-o familie cinstită. În dimineaţa de 3 august 1947, plecam în zori de acasă, la gară, cu ea şi tatăl ei. În drum spre gară am fost atacat de trei agenţi, unul de la Timişoara şi doi din Caransebeş. Am încercat să fug, însă, prins între ei, cu armele spre mine, n-am mai putut face nimic. Moisă, tatăl ei, a rămas fără nici o reacţie. Floarea, însă, s-a zbătut din toate puterile să mă scoată din mâna lor, strigându-mă pe nume, să alarmeze trecătorii. O lovitură în cap o imobilizează, în timp ce maşina poliţiei se apropia de mine şi m-au dus fără

urme. A urmat apoi procesul, primul pe țară făcut unei echipe de luptă, paraşutată de dincolo.

— Mă duc eu acum, camarade Filon, şi voi aranja totul!

— Îți mulțumesc, Ioane! Eu te aştept aici, până te întorci!

Dinspre culme, un tunet puternic străbate cerul şi, în clipa următoare, un torent de apă se abate peste colibă, să inunde pământul. Acoperişul de fân, gros de vreo 40 de cm, e străpuns de ploaie şi acum se varsă spre interior. Plouă în colibă ca afară. Primul gând se îndreaptă spre mitralieră. Punem pe ea tot ce aveam, haine, pături. Viața ei ni se părea mai prețioasă decât orice altceva. Era o ploaie scurtă de vară care ne udă până la piele. După ce încetează, soarele apare din nou ca şi când nu dispăruse deloc. Ion se pregăteşte de plecare. Ne strângem mâna cu bărbăție şi iată-l că se afundă în frunziş. Cine ar fi ştiut atunci că mâinile noastre se strângeau pentru ultima oară? Dumnezeu să-i odihnească sufletul lui de om simplu, curat, de erou, din cei căzuți fără nume.

Trăiam toți din firimituri. Zilele scurse nu erau decât supraviețuire.

Rămas singur cu Mitru, mai vorbim de una de alta, ne povestim evenimentele săptămânii. Ploaia încetase de mult şi cerul şi-a dezvelit lumina. Un foc mare, cu flăcări galbene-alburii, pârâia cu zgomot, păzit de privirile noastre împăcate. Încet, şi soarele se duce, iar vestitorii nopții îşi anunță prezența. În tăcerea neagră, codrul prinde viață. Privighetoarea măiastră îşi începe melodia, îngânată în concert armonios de celelalte pasări. Nimeni altcineva, decât doar pâlpâitul de flăcări mai trădează ascunzişul nostru.

— Mitre! vom mai sta noi multă vreme aşa? departe de ai noştri, tresărind la cel mai mic legănat de frunze? îi pun într-o doară întrebarea.

— Camarade Filon, noi nu mai avem de ales. De acum zarurile noastre au fost aruncate şi nu depinde decât de noi cât om putea-o duce.

Una, însă, o ştiu, că vor cădea mulți înainte de a mă doborî! Ochii îi luceau foc lângă foc, în timp ce mâna-i mângâia mitraliera, ca o ultimă nădejde.

— Vom păzi coliba cu rândul, cu toată comoara din ea, îi răspund eu.

— Suntem ascunşi afund în vale, în tufiş nu ne va da nimeni de urmă. Ş-apoi, oaspeți ca dvs., veniți de la drum, se bucură de odihnă. Culcați-vă că voi asigura eu paza! Mă cunoaşte mai bine şi cățeaua.

Mă simțeam şi eu tare lângă hotărârea lui. Dragostea ne înfrățea în acelaşi destin, în brațele codrului plin şi verde.

Obosit de drum, mă întind pe patul de ferigă, străjuit de ochii lui, desprinşi parcă din focul mare. E noaptea ultimului somn în libertate, lângă ultimul prieten. Mâine potera va strânge dintre noi, rărind rândurile. Degetele împreunate cruce ating fruntea, mijlocul, inima şi dreapta, semnul răstignirii şi pentru noi, pe când cugetul meu tot se îndreaptă spre Cer, spre Dumnezeu, căruia îi încredinţez viaţa, sufletul, pentru o nouă noapte. Împăcat, liniştit parcă, plec fruntea în aşternut, iar visurile hoinare schimbă taina zilei.

Soarele urcase de mult pe cer şi privea pe furiş, din vârful fagilor, obrajii îmbujoraţi de aerul de munte. Mitru era de mult în picioare, poate n-a dormit toată noaptea, pândind să nu ne surprindă răul. Iată-l cum frigea nişte jumere ce miroseau de departe.

— Ce faci, Mitrule? îl întreb eu, cu ochii la tigaie. Un dejun la pădure, din ouă prăjite şi apă de izvor, era tot la ce visam acum.

— Tare m-ar ispiti şi pe mine o gustărică, continui eu ca pentru mine. Nu ştiu de ce mă simt mereu flămând de când trăiesc pe aici. Aerul curat îndeamnă stomacul la treabă. Câteva ouă sparte peste jumări rumenite, o mămăligă caldă ne invită la masă. Mâncam cu atâta poftă că-mi lingeam degetele după fiecare îmbucătură. E meşter la gătit feciorul sau codrul a dat atâta gust bucatelor?

Deodată tresar, izbit de un zgomot făcut de cineva ce călca sub picioare vreascuri uscate, nu departe de colibă. Nu poate fi decât cineva ce cunoştea locurile. Instinctiv duc mâna la brâu, scot pistolul, gata să-mi vând scump pielea. Mitru, mai vioi ca mine, era deja în poziţie de trăgător, cu obrazul culcat pe ţeava mitralierei, trezită parcă şi ea din somn. Zgomotul continuă, se apropie de noi. Curând desprind o haină ţărănească ce se strecura cu multă siguranţă spre colibă.

— E unul de ai noştri! mă linişteşte Mitru.

— Cine-i acolo? răsună vocea lui, îndreptând arma spre vizitatorul nepoftit.

— Om bun! răspunde vocea «musafirului», îndreptându-se spre noi.

— Mitrule! chiar de o fi un cunoscut, eu mă ascund, să nu se ducă vestea în sat că sunt pe aici. Fără să pierd timp, mă furişez în tufiş, lăsând pe Mitru să primească oaspele. De aci, fără a fi zărit, recunosc pe Gin Huza, prietenul nostru.

— Nu era să vă mai găsesc! răsuna vocea lui nea Gin, cum îl numeam eu. V-aţi ascuns şi de duşmani, ca şi de prieteni!

— Pentru prieteni ca d-ta, uşa noastră rămâne mereu larg deschisă. Ne aducea veşti regulat, de la primărie, de la jandarmi, de tot ceea ce mişca prin sat. Ţine legătura cu casa, cu oraşul. A dat dovadă de mult curaj şi credinţă în cauza noastră. La propunerea lor de a găsi o soluţie, pentru a transporta mitraliera de la Caransebeş până aici, le răspunde cu hotărâre că numai el ar putea duce treaba la capăt. Împreună cu un prieten al băieţilor din oraş, au încărcat-o într-un sac mare, au urcat-o pe tren şi au adus-o până la destinaţie. Şi câte traiste încărcate cu de-ale mâncării şi de câte ori nu alerga din sat la ei să-i prevină, când un pericol îi ameninţa.

— Am venit să mai văd de vite, invocă el prezenţa pe aici, pentru oricine l-ar vedea. Nu le-am văzut de câteva zile, poate or fi prin plantaţiile de brad sau în livada d-lui Filon! Am venit de la coasă, din vale şi ar trebui să mă întorc degrabă că mă aşteaptă holda. Cu un toporaş pe braţ, ca omul cu treabă la pădure. Laibărul şi cămaşa lungă erau singurele vestminte ce-i acopereau corpul, iar pe cap, să-i ţină umbră, o pălărie veche, neagră, fără panglică, cu boruri întoarse spre cer, în formă de vălău.

Aştept cu nerăbdare plecarea lui, care întârzie. M-a surprins odată în luna ianuarie, la coliba din Berbecele, primul meu adăpost după evadarea de la Curtea Marţială din Timişoara. Îl ştiam tăcut, activ, ataşat mult de finul Nicolae. Dacă m-aş arăta şi acum ca astă iarnă? Era întotdeauna atât de binevoitor cu mama, o întreba mereu de mine, manifestând simpatie şi o oarecare tristeţe. Nu i-a spus nici mamei când m-a surprins în colibă. Faţă de toată lumea, părea că nu ştie nimic de mine. Ascultă mult şi vorbeşte puţin. Prin el aflăm tot ce se întâmplă şi ne aduce ultimele ştiri.

Nu mă rabdă inima mult şi mă furişez încet spre colibă. Vocea mea îi surprinde bucuria, cu o «bună dimineaţa». Sare spre mine, mă îmbrăţişează. Nu-i venea a crede ochilor că eu mă găsesc în faţa lui.

— Am venit şi eu aseară, nene Gin, să văd coliba nouă. Nicolae m-a vestit că şi-a construit casă la aer. Aşa l-au sfătuit doctorii... Unii la mare... alţii la munte, după cum cere sănătatea fiecăruia. Noi ne simţim mai bine, mai siguri la munte, unde aerul şi umbra codrului ne sunt mai prielnice... Apropo, cum făcuşi când ai adus «căţeaua»?

—Trenu-i pentru călători şi bagaje, aşa că aveam dreptul, ca orice călător, să ne cărăm traistele. De la haltă, nu mai era greu. Era noaptea şi drumul până aici a fost o joacă. Acum se odihneşte Ia locul ei.

O privea şi ochii-i luceau, plini de înţelesuri. Avea şi el un Walter 9 scurt, pentru securitatea personală, atunci când, din întâmplare, cineva i-ar căuta ceartă, în drumul spre Nemanu.

— Trăgeam nădejdea să te mai văd o dată, dar nu credeam să fie atât de repede. Eu vin cam des pe aici şi bănuiam că te vei întâlni cu Nicolae şi că cel mai nimerit loc de întâlnire între prieteni era livada dvs.

— Nene Gine! acum, dacă a fost să ne vedem, o să iei masa cu noi. E masa revederii! Aşează pălăria pe genunchi, îşi face semnul crucii înainte de a se apropia de masă. A gustat de două-trei ori din jumările noastre şi apoi s-a scuzat că nu mai poate. A luat pe vârful lingurii şi de fiecare dată se oprea, amestecând rar, să ne facă loc nouă. Vedeam cum firimiturile i se opreau în gât, nu-l lăsa inima să mănânce de la noi, când ştia cât de greu era transportul bucatelor.

— Am gustat să nu vă refuz, dar sunt sătul! repetă el cu hotărâre. N-a mai pus mâna pe lingură.

— Ceva nou prin sat? schimb eu vorba.

— Se zvoneşte că ar veni pe aici, să mai cotrobăiască pădurile, că prea s-au umplut de fugari. Raita ar avea loc între Goleț şi Petroşnița.

Vestea lui mă pune pe gânduri. Se strânge funia de par. Curând nu vom mai avea unde să găsim un aşternut.

— Domnul Filon, ne va ajunge şi pe noi cuțitul la os. Acum impozitul depăşeşte venitul pământului pe doi, trei ani, iar cota de bucate, pe care trebuie s-o dăm, ne lasă pe rând flămânzi. Grâul ni l-au luat de la treier, iar noi va trebui să-l cărăm la oraş, de clacă. Ni-l plătesc cu 3 lei kg, iar pâinea o cumpărăm cu de zece ori pe atâta prețul. Vitele noastre au scăzut sub preț. Cu un bou gras, abia te scapi de porție (impozit), dar nu poți să îngraşi în fiecare an un bou să te scapi de ei. Nu mai avem cu ce ne îmbrăca. Ne-au promis mereu că ne aduc bumbac, prin cooperativă, dar nu dau, din puținul ce aduc, decât celor ce au achitat cota de grâu, porumb, legume, lapte, carne şi tot ce producem de-ale mâncării. Lâna de pe oi o împărțim cu ei ca şi carnea de porc, când îl tăiem, ca să avem de mâncat tot anul. Suntem goi şi nimeni nu ne crede, nimeni nu ne mai dă o nădejde de scăpare. Toți cei de ieri au îmbrăcat noua haină, şi-au schimbat vocea şi ne vorbesc, ne înşeală cu mai multă neomenie. S-au dat cu noua stăpânire, pentru a-şi salva poziția moştenită din tata în fiu, dar ei nu ştiu că până la urmă vor plăti la fel cu ceilalți. Dvs. suferiți de ani de zile şi doar aveați din ce trăi. Azi împărtăşiți aceeaşi soartă cu toți aceia al căror suflet, în revoltă, a rămas neîntinat şi colindă munții, singurele meleaguri unde s-a refugiat libertatea. Când mă prind necazurile şi nu am putere să-mi vărs focul, apuc drumul Nemanului, la voi, să văd flintele şi cățeaua noastră, care mi-ar astâmpăra tot amarul ce-

mi arde inima. Pe aici, pe culmea de fagi, resimt o parte din trecut, rămasă încă necălcată de politruci inculți și îndobitociți.

Mi-e dragă viața asta, că nimeni nu-ți mai bate la fereastră după cotă. Ș-apoi, aici mai poți răspunde, te mai poți apăra, eşti pe una. Tragi, dobori, îți verşi focul, cât ții flinta în mână, iar pădurea îți ascunde urmele.

— Ai dreptate, nene Gin, aici vorbeşte neamul prin armele voastre, răzbunarea atâtor umilințe!

— De ați şti cât mi-e inima de neagră, cât venin s-a încărcat în ea! Până într-o zi, însă, şi atunci am să vă caut din nou la colibă, pe văi, pe culmi, să împărțim mălaiul şi viața, deopotrivă. Numai voi sunteți pe aici. De când bat pădurile, n-am văzut unul singur din politicienii de ieri. Ei s-au aranjat din vreme şi acum, fiecare liniştit, în casa lui, cu familia lui, îşi vede tihnit de socoteli. Răul cu răul se înhăitează. Voi ați ales codrul, ca pe vremuri Iancu, craiul munților cu fluierul şi pistolul la cingătoare.

— Nene Gin, noi întotdeauna am fost tratați de copii necopți, ce nu ştiu ce vor şi nu cunosc nimic din frământările vieții. La intrarea colibei ne-am agățat cartea noastră de vizită, a copiilor de ieri, care, din păcate, au avut prea multă dreptate. Cine ne va căuta pe acasă, va găsi jalea, lacrimi ce hrănesc praguri ierbite. Casa noastră, a neamului întreg, ce vrea viață, este coliba dintre fagi, străjuită de Mitru, de Ion, gata să tune, să semene spaima între nemernici. Noi nu mai avem drumuri de întoarcere. N-avem decât început, ce tinde mereu, cu prețuri uriaşe, spre împlinire sau moarte. Frământarea din noi nu şi-a găsit locul la masa stropită cu sânge. Ea are un singur țel, să arate calea pe care vor păşi mâine generațiile de după noi. Dintre noi, puțini vor ajunge să vadă lumina, căci nu prețul ei, ci harul ce împrăştie va rămâne, pentru cei ce vin. Nu noi, cu orice preț, ci pământul aceasta, în care îşi dorm oasele strămoşii, pământul acesta, pe care îl călcăm în fugă, să rămână aşa cum l-au prescris prin testament, al nostru, al tuturor, al celor vii şi al celor din morminte. Pentru el ne bat azi ploile, ne hrănesc pădurile, ne încălzesc nădejdile. Rugăciunea noastră, la tulpina fagului, cu crăcile cruce, se îndreaptă limpede spre Dumnezeu, pentru a ne învrednici de osândă, întru numele lui, pentru toți acei ce azi poartă jugul resemnării. Trecuse de mult ora de taine. Coasa l-o fi aşteptând în vale.

— Când te mai poartă dorul pe aici, aş vrea să te mai văd şi eu, să-mi mai descarc sufletul!

— Domnule Filon, de mine n-o să scăpați cu una cu două, vă voi mai călca, şi chiar mai des, coliba din vale!

— Acum, i-ați rămas bun de la Mitru, că eu te petrec până la livadă, să văd de nu s-o umplut iar de vite. Când am sosit, am găsit o cioardă de vreo 15 vite, ce păşteau în mijlocul livezii, nestingherite.

— Te pomeneşti că or fi fost şi ale mele!

— Le iau grămadă şi nu mă opresc cu ele până la primărie!

Teama i se confirmă. Vaca lui păştea la marginea livezii, cu alte patru, cinci. Le îndreptăm spre pădure, de vale, iar noi plecăm spre deal după fragi. Curând livada rămâne în urmă şi dealul urcă spre vârful Nemanului, cu noi alături. După nişte zmeurari crescuți pe cale, apare figura neagră, iscoditoare, a lui Busuioc Tunaru, venind spre noi.

Nu mai am timp să mă ascund. Va trebui să-l înfrunt. Odată ținea la mine, azi, însă, s-a amestecat cu cei dornici de posturi de comandă în sat şi strigă în rând cu ei: «Trăiască oamenii muncii».

— Bună ziua, nene Gin! Ce faci pe aici? ne întâmpină el.

— Mi-am pierdut o vacă şi am plecat s-o caut! Dar tu?

— Şi eu, tot după vite! răspunde el, aruncând o privire furişă în spre mine. Erau privirile omului ce caută răul.

M-a privit o singură dată, scurt, voind parcă să lase impresia că nu mă cunoaşte. Pălăria lui nea Gin, pe care mi-o împrumutase la plecare, îmi acoperea fruntea, îmi înjumătățea obrazul, dar el m-a recunoscut şi... a tăcut. Se desparte de noi şi porneşte la vale. Eu rămân în loc şi-i număr primii paşi. Un gând de fulger îmi apare pe buze şi glasul meu îl opreşte din drum.

— Busuioace! Tresare şi se întoarce spre mine. Tu mă cunoşti pe mine? Surpriza lui era pe jumătate. Nu putea să joace comedie. Prezența mea pe aici nu era un lucru nou pentru el, poate chiar se aştepta să mă vadă.

— Nu v-am cunoscut deloc, dl. Filon, aşa de bine v-ați schimbat. Semănați a cârpan-locuitor din satul vecin Cârpa. Pe aici umblați?

— Am venit aseară şi plec acuma iară. Pe aici mă cunoaşte lumea şi s-ar putea să mă întâlnească şi alții!

— Dar cine credeți că ar face aşa o mârşăvie? N-are nimeni inima atât de rea!

— De! Bucuria de a mă fi văzut. O spune, fără să vrea, neamurilor, vecinilor şi va ajunge şi la urechi străine, şi aşa vor trimite potera după mine.

— Nu vă fie frică! îmi şopteşte el, cu o jumătate de gură. De la mine nu va ieşi nimic! Ochii lui, însă, spuneau altceva, în întunericul lor. Îi întind mâna să plec. Graba lui mă neliniştea. Bănuiam tot mai mult că are stăpâni. Siguranța şi-a întins mrejele. De acum va trebui să schimb regiunea, nu mai

aveam ce căuta pe aici. Ochii negri, faţa neagră, sufletul... Nea Gin s-a oprit. Aleg tăcerea, privirile însă, vorbesc pentru mine.

— Nu v-a cunoscut, dl. Filon! Trebuia să-l lăsaţi să se tot ducă! Nu cred să fie el în stare de aşa ceva. S-a mânjit el cu ei, dar cu dvs. ce are?

— Ai dreptate, e de vârsta mea, am fost la şcoală împreună, într-o bancă.

Mi-am făcut gânduri degeaba. L-am liniştit pe nea Gin, dar un spin mă înghimpă. Un presentiment pune stăpânire pe mine

— Domnul Filon! îmi taie el grijile, ştii că or coborât oile de la munte şi Nicolae din Gruni se află pe aproape cu vitele, aşteptând oile. M-a rugat ca de cumva vă văd, să vă spun cât de mare bucurie i-ar face să vă întâlnească. Şi el a fugit de acasă, de când cu alegerile!

Fost primar ţărănist, s-a opus comuniştilor, care voiau să falsifice voturile şi de atunci îl caută ca pe un duşman.

Ţinea la noi, ne admira pentru lupta noastră împotriva bolşevicilor şi era gata să se alinieze nouă.

— E departe stâna?

— E sub Nemanu, aproape de aici!

— Haidem să-l căutăm acum, o ocazie bine venită!

Uitasem însă că Mitru plecase în vale să se spele şi coliba a rămas fără pază. Cel mai grav era că nu i-am spus cât voi întârzia. Continuăm totuşi drumul. Nenea Gin mergea înainte, iar eu îl urmam la o distanţă de vreo 20 metri. Din când în când mă opream şi căutam cu binoclul turma de oi şi stâna. În Valea lui Hamat, un clopot mare, talangă cu glas profund, îndemna oile spre izvor. Doi câini negri, pe margine, şi un cioban rezemat pe un ciomag păzeau din ochi turma.

— Măi păstori! Cine-i acolo? strigă Gin. Vocea lui răsună până în Dealul Ferigii. Unde-i Nicolae? Din fundul văii abia se desprinde răspunsul.

— Sus în culme se află stâna lui şi acum trage cu oile la muls, că-i ora prânzului mare.

Cu aparatul văd bine oile albe, cu lâna lucie, scăldată în soare, iar alături, câinii proptiţi pe labele dinainte. Îi lăsăm în vale, în timp ce paşii ne poartă îndoielnici spre vârf, în căutarea lui Nicolae. În stânga noastră, codrul înalt şi des ascunde totul, iar în dreapta, dealul, pe care urcam noi, pleşuv, din cauza tăieturii recente, se întâlneau, în unghi ascuţit, în creasta Nemanului. De sus vom vedea mai bine, la mare distanţă. Nu mă despărţeau decât vreo 20 de metri de ţintă. Cărarea se înfrăţea în furcă, la numai câţiva paşi de noi.

Privesc vârful cu pieptul desfăcut. Îl încarc de aer curat, să-mi ajungă vreme lungă. Ochii mi se amestecă frunzişului şi deodată rămân pironiți în şapte guri de foc, îndreptate toate spre mine, la numai zece paşi. Mâna-mi alunecă încet spre laibăr, spre ultima nădejde, dar un urlet de fiară mi-o întoarce inertă.

— Nu mişca, că te împuşc pe loc! Mâinile sus!

Ne-au văzut mai de departe şi au avut tot timpul să se alinieze în trăgători, observându-ne toate mişcările.

Nu mai pot face nimic. Un singur gest şi din cele şapte țevi ar țâşni moartea sigură. Nenea Gin, aproape de mine, scapă toporul şi ridică şi el mâinile sus.

În clipa următoare, un plutonier de jandarmi, cu ochii ieşiți din orbite, cu obrazul numai apă, luminat de un zâmbet de triumf, setos de sânge, desfigurat de satisfacție, se îndreaptă spre noi. Îmi pune arma-n piept şi un scrâşnet printre dinți, o înjurătură, îmi umple fața de scuipat. Privesc spre ceilalți puşcaşi şi ochii mi se întunecă de scârbă. Recunosc pe pădurarii Şoanda şi Madincea din Goleț. Unul din ei, Madincea, era văr primar cu Trică Bujor, coleg de liceu şi rudă prin alianță cu mine. Al treilea, un pădurar tânăr, ținea puştile de vânătoare îndreptate spre noi, gata să ne ia viața. Odată păzeau codrul de vătămători, azi au devenit vânători de oameni. Să nu le uit numele! Odată, poate să ne revedem sau că altă generație să înfiereze trădarea.

— Culcați cu fața în jos şi mâinile la spate! Cea mai mică mişcare şi vă zbor creierii! mă trezeşte cu un urlet animalic plutonierul.

De acum nu mai simt nimic. Dezgustul mi-a cuprins întreaga ființă. Iuda şi-a vândut pe arginți frații. Şoanda, Madincea, cu aur blestemat, şi-au trădat codrul frate. Alături de ei, trei jandarmi completau tabloul mârşav.

Simt mâini străine cum îmi întorc buzunarele, îmi iau tot ce aveam. La fiecare obiect scos la iveală, se mărea efectul. Un pistol cu 14 focuri, 9 lung, un cuțit de bucătărie cu vârful ascuțit, o grenadă ofensivă, un binoclu, o hartă şi acte de identitate pe numele de Ion Muraru din comuna Leucuşeşti-Severin. Atâtea arme şi obiecte diverse la un simplu țăran, cum arătau hainele de pe mine.

După ce mi-au luat totul, mi-au legat mâinile la spate, menținându-mă cu fața la pământ şi un pistol deasupra capului, pentru orice surpriză, până ce l-au legat şi pe nenea Gin.

— Nu ştie omul în ce ceas rău pleacă de acasă. Să ne lăsăm viața pe aici, să ne rămână copiii orfani, grăieşte Şoanda privind grenada, să-şi

acopere fapta. Pleci după vite şi iată peste ce dai! Madincea îl aproba din cap, legănând parcă a nedumerire. Ştia ceva, dar nu-i venea să-şi creadă ochilor. Poate m-a recunoscut, că puşca începe să-i tremure în mâini. Lui nu-i ardea de glumă, vedea pe cine a vândut.

— Scoală sus!

Îmi leagă, apoi, o altă pereche de brâuri, iar capătul celălalt era ţinut la distanţă de tânărul pădurar, cum ai duce vita la târg.

— Plecaţi înainte cu ăla şi fiţi atenţi! La cea mai mică mişcare îl împuşcaţi!

Plutonierul se uită mereu în jur, neliniştit. Îi era frică. Avea în mâini un lucru de preţ şi gândul că l-ar putea pierde şi, cu el, răsplata promisă îl neliniştea. Înainte, nea Gin, încadrat de Şoanda şi un jandarm, legat strâns, păşea cu capul plecat. I-a găsit un pistol în buzunar şi toporul pe braţ. Durerea lui mă copleşea. Cu mine, de acum, orice va veni, eu sunt pregătit. El şi-a lăsat coasa în brazdă, vacile pe câmp, copilul acasă şi soţia în vale. Masa întinsă pe iarbă, cu mălaiul aşezat pe faţa albă, îl aşteaptă să vie.

Soarele urcă încet şi holda îşi cheamă cosaşul dus. El, undeva, păşeşte greu, încărcat de toată revolta gloatei. El plăteşte azi tributul pentru cei rămaşi acasă.

— Tu cine eşti, mă? se întoarce plutonierul spre mine.

— Aveţi răspunsul, după acte!

— De unde ai venit şi ce cauţi pe aici?

— Am venit de la Leucuşeşti, să mă pun păstor la vite! Erau singurele cuvinte ce-mi veneau pe buze.

Râde cu înţelesuri, privindu-mă tăios peste hainele ţărăneşti, legat la stâlp ca vita scoasă Ia vânzare.

— Ai să vorbeşti tu! Acum înainte şi bagă bine de seama, să fim înţeleşi, la cea mai mică mişcare te curăţ. Nu cumva să strigi după ajutor!

În faţă, un jandarm cu puşca gata de tras, în stânga şi în dreapta Mădincea şi caporalul Dragomir, din Armeniş. În urmă, mă ţinea de funie, la un metru şi jumătate, tânărul pădurar. Plutonierul major, să nu-i uit numele, Cojocaru, încheia marşul, cu puşca prinsă în două mâini groase, observând prada. Îi păzea însă pe toţi, ca nu cumva, prin vreo neatenţie, să mă piardă.

Convoiul coboară în tăcere. În urmă rămâne pădurea, care ascunde în taină vieţi fugare. Plaiul se întinde în hotarul comunei Bucoşniţa, trece apoi dincolo, spre apa Goleţului. Ne îndepărtăm mereu de locul colibei, de ei, singurii care ar fi putut să-mi vie într-ajutor. Mitru s-a întors, poate, din vale,

Ion, în drum spre colibă, mama, Floarea, Nicolae, pregătesc traistele cu alimente pentru mine.

Acum ajungem la drumul de care, săpat pe marginea unei prăpăstii. Privind aşa abisul, un gând funest îmi mângâie fruntea. De voi ajunge până la ei, nu-mi va rămâne os nefrânt şi sfârşitul va fi acelaşi, chinuri, chinuri, moarte. Dar de aş duce cu mine tot ce ascund în suflet? Câinele, parcă mi-a ghicit gândul, că mă-mbrânceşte cu patul puştii spre partea opusă prăpastiei.

— N-ai grijă, boule! De ce-l laşi pe margine? strigă soldatului, care se grăbeşte să mă îndemne spre mijlocul drumului.

Mergeam de vreo trei sferturi de oră, când primele fiinţe ne ies în cale, într-o mică poieniţă, cosaşii goliceni. Femeile răsfoiau fânul, să-l ardă soarele mai repede. La apariţia noastră se opresc din lucru şi privesc cu nedumerire: oameni legaţi, împinşi din spate de jandarmi cu puştile întinse, gata de foc. Se întrebau parcă, cine ar putea să fie, dacă nu răufăcători? După legăturile braţelor la spate păream nişte hoţi de rând, oameni răi, dar privirile lor erau prea calde să nu trădeze tot ce strânge greu brâul de cingătoare.

Lăsăm în urmă tristeţea ţăranului frate, petrecând din ochi pe unul de ai lui, dus în lanţuri, şi pătrundem din nou în pădure, pentru o bucată de vreme, înainte de a ieşi din nou la câmp deschis. Surpriza nu ne-a prins nepregătiţi, când ne oprim în faţa unei căruţe, păzită de un jandarm. Dintr-o singură privire am înţeles totul. Chiar azi dimineaţa, nenea Gin ne adusese vestea că au plecat echipe de jandarmi, întărite cu pădurari, să cotrobăiască pădurile comunelor: Goleţ, Bucoşniţa şi Petroşniţa, satul meu.

Soarele bătea tare şi mâinile, prinse ca într-un cleşte, mă chinuiau atât, că trupul tot devenise o apă. O sete îmi ardea gâtul. Soldaţii, cu un păhărel de aluminiu, luau apă din râul rece ce cobora de la Nemanu, să-şi astâmpere setea. Când păharul ajunge la un soldat aproape de mine, îndrăznesc să-i cer un strop, din stropii mulţi ce curg la vale, spre luncă, până la Timiş. De câte ori, acest izvor al Nemanului nu mi-a potolit arşiţa verii! Soldatul îmi duce paharul la gură, îl ridică de fund până-l golesc întreg. Setea nu-şi mai găsea alinare.

— Mai vrei unul? Pesemne că faţa mea aprinsă, pe care se preling sudori în şiroaie cristaline, i-a dat răspunsul, că-mi aduce încă unul şi încă unul, până la îndestulare.

Majorul dă ordine, împarte înjurături la toţi cei ce mişcă prea încet. Înhamă în grabă doi cai mari, roşcaţi, în timp ce invită oaspeţii să ia loc.

— Ce mai aştepţi? Urcă sus, îmi strigă majorul.

Pun piciorul pe roată, mereu ținut de funie, ca vita. Fără să-mi dau seama, vreau să mă prind de leucă. Mâinile legate nu-mi pot fi de nici un folos şi mă trezesc brutal, întins pe spate. Mă scol din nou şi reîncep. De astă dată un braț mă ajută din spate, mă ridică până sus.

Mi-au gătit loc de cinste, în mijlocul căruței, pe un scaun de scânduri. Mâinile mereu la spate şi laibărul pe umeri, sunt legat de loitră, ca nu cumva să sar din mers. Şi dacă sar, rămân spânzurat în gol. Aşa sunt legați viței, când sunt duşi la târg, pentru înjunghiere. Aceeaşi soartă mă aşteaptă. Nimic nu-mi aminteşte acum că aş putea justifica denumirea de om. E o batjocură. Tratat ca un animal, de slugi şi de stăpâni, deopotrivă.

În stânga mea, Dragomir, în dreapta majorul, în spate jandarmii, în fața mea nenea Gin, legat la leucă, încadrat de jandarmi şi pădurari. "Duba" şi-a încărcat prada şi, curând, un ordin sec o pune în mişcare.

— Dă bice cailor şi grăbeşte, avem mult de mers! strigă şeful caravanei. Drumul, numai din pietre, legăna căruța şi eu, instalat deasupra loitrelor, cu mâinile legate, mă legănam la fel, la fiecare tur de roate, izbind vecinii care mă încadrau. Mai încolo, o mică haltă. Căruța se opreşte şi fiecare aprinde câte o țigară. Majorul a devenit mai «uman», de acum, pădurea, e drept, a rămas în urmă şi cu ea tot pericolul ce ascunde. Îmi oferă chiar o țigară, plin de «mărinimie». Îi răspund, clătinând din cap, refuzul meu.

Pornim din nou la drum, traversând lanuri de fân ce furnicau de lume. Pălăria plecată pe ochi şi capul puțin înclinat înainte îmi ascunde fața. Țăranii pe câmp îşi strâng recolta. Se opresc din lucru, privind nedumeriți pe unii de ai lor, cum sunt duşi, iar revolta le strânge tot mai mult unealta în mâini: coasa, furca... le-ar vărsa odată tot veninul acumulat de atâta vreme. Căruța se opreşte iarăşi, pentru scurt popas şi alte țigări aprinse trădează calmul unor oameni, mulțumiți de treabă bună, dusă la capăt.

Madincea, unul din pădurari, profită de un moment de neatenție al majorului şi-mi pune întrebarea:

— Dumneata nu eşti țăran! Eşti om de carte!

— Se poate! îi răspund eu, privindu-l adânc în ochi, să ştie, să simtă răul ce a comis. A plecat capul, copleşit de atâta povară ce-i va apăsa de acum pe conştiință şi nu mi-a pus o altă întrebare.

«Din banii vânzării se va cumpăra odată țarină, pentru mormintele streinilor.» Aşa grăieşte vocea celui răstignit.

Curând, primele case ce anunță satul Goleț apar la cotitura drumului. Un sat aşezat pe deal, printre stânci, tăiat în două de un torent, ce purta acelaşi nume, grăbit parcă să întâlnească mai la vale Timişul mare. La capul

satului, în dreapta râului ce mărgineşte uliţa principală, lume multă lucrează la o moară. Surprinşi, văd cum flecare, pe rând, lasă să le cadă scula din mâini, într-o lungă privire, spre tabloul «marilor libertăţi» promise.

Puţin mai încolo, spre mijlocul satului, căruţa se opreşte. Pădurarii, spălaţi parcă de orice vină, coboară. Ei nu şi-au făcut decât «datoria», păzind pădurea de orice stricăciune! Privesc o ultimă dată pe Madincea în ochi, legănând încet capul a pagubă. Un fior îi străbate tot corpul. Ochii mei îi spuneau parcă: Nu te temi de Dumnezeu să vinzi pe acei ce-ţi apără pământul, fiară fără cuget?

Majorul, din căruţă, dă instrucţiuni pădurarilor, ca să aibă grijă de... pădure. Şoanda, printr-o legănare a capului, încearcă să-l liniştească, însă majorul ţinea ca lucrurile să fie clare. Coboară, îl ia pe acesta deoparte şi-i şopteşte ce are de făcut. Şoanda îl ascultă cu multă atenţie şi supunere. Pregăteau deja o nouă incursiune, care desigur nu-i va lăsa copiii «orfani». Acum văd bine mişeii care mi-au pregătit groapa şi scârba mă copleşeşte.

— Brâurile le veţi lua când veţi mai trece pe la post! îi asigură majorul.

Acestea ţi-au fost «vitele», Şoanda, cărora le purtai de grijă de atâta vreme? Vei primi şi tu, odată, plata «pazei», dar nu de la om, ci de la Dumnezeu.

Satul, de acum pustiu de lume, mă scuteşte de priviri mirate. Doar o bătrână, cu furca în brâu, aşezată pe piatra din faţa casei, ridică ochii grei spre noi, să-i plece apoi trişti şi umezi. Un nepoţel zburdalnic se opreşte din joacă să ducă din priviri, departe, jandarmi şi ţărani legaţi ca vitele pentru târg. Şi el va ţine minte, vreme multă, povestea «hoţilor» legaţi, completată de bunica ce plânge.

Câteva case încă şi satul dispare la orizont, cu el libertatea, pădurile, leagănul hoinarilor. Pentru cât timp încă?

Gura Goleţului cu fosta fabrică de cherestea D.G. Fischer şi apa se desparte de drum, în dreapta, să se împreuneze cu Timişul. Mergem acum spre satul Bucoşniţa şi apoi, cine ştie? spre Petroşniţa, satul meu.

Speranţa îmi revine încet. Ion, Nicolae, Mitu, Nimu sunt în sat şi, de vor afla, vor face totul să ne salveze. Toţi cei ce mă iubesc, satul tot, se vor uni, să mă smulgă din mâna poterii. Gândul libertăţii îmi mângâie rănile de sub brâuri, care mi-au intrat în carne, din sus de coaste. Ochii îmi prind lumină şi o rugăciune îmi învăluie sufletul cuprins de noi nădejdi. Ar putea oare să fie aşa? Era hotarul satului meu şi consătenii mei prieteni mă vor opri unde am copilărit cu ei. Văd deja aievea teii de la cruce, cu umbra lor roată, apoi brazii înalţi care împrejmuiesc biserica şi-i ascund turnul. Văd ograda,

în timp ce paşii mei intră cu sfială în tinda goală, înaintează spre intrare şi se opresc în strana din dreapta, la scaunul meu, păzit de mine de când eram copil. Şi glasul meu, dintr-o dată începe să răsune priceasna zilei: «Doamne, Doamne! până când, până când»? Mă apropii acum de toate astea pentru ultima oară şi în inima mea bate puternic suflul fraţilor mei.

Bucoşniţa îşi înşiră casele albe, deoparte şi de alta a carului funebru. Casa lui Petru Domil, bătrânul dascăl, care m-a învăţat alfabetul o dată cu dragostea de neam. De câte ori nu mă număram printre oaspeţii lui apropiaţi, pe vremuri mai bune! Anuţa, mătuşa lui Tibi Lazăr, profesor la Caransebeş, în acelaşi liceu cu mine şi prieten de acelaşi ideal. Preotul Suru, fost preot în satul meu mulţi ani, iar eu cantorul lui. Toate acestea îmi amintesc adolescenţa, tinereţea şi lumea rămasă încă liberă.

Drumul spre Petroşniţa se întinde lung peste podul Pădureţului, râuleţ ce curge de sub Nemanu, iar ochii se aştern spre satul copilăriei mele. Un scârţâit, o cotitură în loc şi nădejdea ultimă se spulberă. Căruţa o apucă pe obraţul ce duce la gara Vălişoara, spre şoseaua naţională şi ne oprim la cârciuma lui Petre Civig, ţinută de ungurul Polgar, cârciumă plasată chiar la marginea drumului mare, aproape de gară, haltă pentru călătorii setoşi. Lume multă la mese. Afară, un grup important de ţigani nomazi; făcuseră şi ei popas în faţa hanului să se răcorească. Majorul, care nu putea îngădui în secţia lui astfel de indezirabili, la vederea lor, fu cuprins de furie şi sare jos din căruţă. Ţiganii, în faţa uniformei, şi poate având şi ceva pe conştiinţa, o iau la fugă cât îi ţineau picioarele. Majorul, cu grenada găsită la mine, strânsă în mână, aleargă după ei, ameninţându-i să le-o azvârle în cap. Fug copii ţipând, femei plângând şi bătrâni care-şi vedeau moartea aproape. Cine oare s-ar fi sesizat dacă un nebun, care «apăra legea», ar scăpa grenada în mijlocul lor?

Jandarmii şi-au urmat şeful în goană şi ei după ţigani, astfel că noi am rămas singuri, legaţi de loitre.

— Nene Gin! mă adresez camaradului meu de drum, cum să anunţăm pe Nicolae?

— Am să-l strig pe Polgar (cârciumarul pe care-l cunoştea bine), să-i dau ceasul, să nu mi-l fure ăştia. El îl va trimite la Bia şi ea va şti ce are de făcut (Bia era soţia lui).

Căruţa se oprise la numai câţiva paşi de cârciumă. Nenea Gin începe să strige. Ungurul, dintr-o privire a înţeles situaţia, şi şi-a astupat urechile.

— Degeaba-l mai strigi, că el nu te va auzi! Mai bine ascultă ce-ţi voi spune. Pistolul, care l-au găsit la d-tale, nu-ţi aparţine. El era al meu. L-ai

luat să te uiți la el şi n-ai mai avut timp să mi-l restitui. Aşa să declari şi să susții, orice s-ar întâmpla!

— Am înțeles, d-l Filon! şi pieptu-i respiră adânc, uşurat de o mare povară. Găsit cu arma la el, pe aste vremuri, era o acuzație atât de gravă, că risca să nu-şi mai vadă casa şi familia, mai ales că era deja destul de grav de a fi fost prins alături de un om «periculos».

Privind în jurul meu, zăresc o puşcă răzimată de loitră. Jandarmii, în graba de a executa ordinele şefului, au uitat arma, pe care n-o pierd din vedere. Eram singuri. Doar câteva secunde mă despărțeau de porumbiştea deasă, să-mi piardă urmele spre libertate. Dar cum? Brâurile, care-mi făcuseră vălău în carne, mă țineau legat de căruță. Inima-mi bătea puternic. Mă îndemna parcă să îndrăznesc. Zădărnicia însă mă trezeşte la realitate. Nimic nu este posibil!

Alarmați de atâta hărmălaie, toți cei ce locuiau primprejur au ieşit afară să vadă ce se petrece. La vreo 20 de metri zăresc pe Tibi Lazăr, cocoțat pe acoperişul unei şuri, alături de cumnatul lui, Traian Anderca, fostul meu elev la liceu. Tibi, profesor la acelaşi liceu cu mine, la Caransebeş, prieten şi camarad, era chinuit de aceeaşi teamă ca mine. Mai de vreme sau mai târziu îl aşteaptă aceeaşi soartă. Socrul lui, delegat al Partidului Național-Țărănist la alegerile din noiembrie 1946, a avut curajul să controleze urna înainte de votare şi a găsit-o deja plină de voturi. Revolta lui a devenit revolta celor mulți. Au scos urna afară şi s-au pus să numere voturile deja exprimate. Şi au găsit, nici mai mult nici mai puțin, de trei mii de voturi în favoarea partidului comunist. După ce au golit-o, au pus-o la loc şi votarea a putut să înceapă. Rezultatul: 5% pentru comunişti, rezultat ce reflecta fidel opinia celor mulți. Peste câteva zile este arestat, anchetat şi eliberat, pentru a fi căutat din nou, de astă dată cu intenția de a-l face dispărut. Simțind pericolul a plecat de acasă. De atunci nu mai ştie nimeni nimic de el. Casa lui a fost des călcată, răvăşită, familia hărțuită, amenințată.

Acum, ginerele şi feciorul bătrânului, văzând jandarmii aproape, dar neîndrăznind să iasă afară, priveau de pe acoperişul şurii cele ce se petreceau. Îi văd bine, şi un gând fugar îmi sugeră o nouă speranță.

— Nene Gin! nu vrei d-ta să chemi pe Tibi sau pe Traian până aici?

Mi-a ghicit gândul, că începe să strige la cei doi, care nu erau departe. Aceştia întorc privirile spre noi şi, când m-au recunoscut, au rămas pironiți locului de teamă. Tibi Lazăr ştia povestea mea. Ştia că sunt căutat de mult şi groaza de a-l vedea jandarmii aproape de mine îl înspăimântă. Îl vor lua şi pe el de lângă nevastă şi copii şi i se vor pierde urmele ca la mulți alții. Privirile

mele fixate asupra lui îl coboară de pe acoperiş ca muşcat de şarpe. Traian, elevul meu, mai tânăr, mai inocent, coboară şi el şi se îndreaptă spre noi. Aproape, tot mai aproape, până-şi reazemă cotul de speteaza căruţei.

— Traiane! îi zic în grabă, ia un cal şi aleargă în sat la noi şi-l anunţă pe Nicolae Cristoi de mine!

Atât am putut să-i spun, că un jandarm, întors din urmărirea ţiganilor, îl surprinde stând la vorbă cu noi şi-l interpelează.

— Cine eşti tu şi ce ai cu aceşti indivizi?

— Am fost chemat aici, îngână el şi nu ştiu pentru ce. Eu nu-i cunosc pe aceşti oameni!

— Cară-te de aici, până n-o fi prea târziu!

— Dar ai putea vorbi ceva mai frumos, domnule jandarm! prinde curaj băiatul, văzându-se scăpat din încurcătură. Jandarmul n-a mai insistat. Îşi făcea şi el datoria de soldat. Traian se îndepărtează cu nădejdea noastră după el. Va duce vestea lui Nicolae, lui Ion şi apoi îşi vor face şi ei datoria.

Deodată se aude un răcnet de durere, în susul drumului, scos din pieptul majorului. Ce se întâmplase? Simulând o lansare a grenadei, a răsucit braţul şi l-a scrântit din umăr. Îl văd acum, vine înspre căruţă înjurând. A alergat după ţigani, cu grenada într-o mână şi cu o bâtă în cealaltă, să-i gonească din secţia lui dar, Dumnezeu i-a întors răsplata. Se opreşte lângă căruţă, în timp ce Dragomir, sub urletul şi înjurăturile şefului, încearcă să-i pună braţul la loc.

— Urcaţi repede, plecăm imediat! răsună vocea rănitului.

Căruţa urneşte greu din loc, încărcată cu atâtea poveri. Traian, ultima noastră speranţă, a înţeles el oare ceea ce i-am cerut? Va încerca el aventura, ce cuprinde atâtea senzaţii, ţesute cu tot pe atât de mari pericole?

Ne oprim din loc în loc şi Dragomir prinde braţul majorului, îl trage, îl suceşte, că doar va reuşi să-l pună la loc, sub vaietele de durere ale acestuia. Aşa ajungem în hotarul satului meu, unde lunca Timişului se întinde cât vezi cu ochii, de la ţinutul Copaci şi Numere, plină de lume la muncă. Cămăşi albe, semănate ca florile pe câmp, la coasă, femei cu greble, bărbaţi cu furci, copii urcaţi pe clăi, să îngrămădească fânul pentru iarnă. Popa Ţurcan, cu mânecile suflecate, azvârle fânul pe claie, Mon Cecea îl adună. Copiii se întorc de la izvor cu urcioarele pline, să răcorească arşiţa verii. Holda toată e numai clacă şi glumă.

Soarele coboară la câteva prăjini de vârful Râpelor. În dreptul locului numit Gura Vălişorii, căruţa se opreşte din nou. Durerile majorului devin din ce în ce mai mari. În stânga văd sălaşul lui Nicolae din Gruni, şi el

abandonat, proprietarul lui se ascundea pe Nemanu. Majorul sare din trăsură şi se întinde pe iarbă mocnind. Dragomir, lângă el, îi prinde mâna şi iarăşi o întinde. Nenea Gin, care recunoscuse din mulţime pe Mon Cecea, ţăran făcut numai din muşchi, cu un piept de dimensiuni neobişnuite şi braţe de uriaş, are o idee năstruşnică şi împărtăşeşte majorului, care suferea groaznic.

— Do' major! îndrăzneşte el, este un om de la noi care se pricepe bine la scrântituri, îl văd colea la fân!

— Unde-i, măi?

— Îl strig acuma! şi fără să mai aştepte un răspuns, dă un chiot pe luncă cât îl ţineau bojocii, să fie auzit dar mai mult ca majorul să nu se răzgândească şi să renunţe la doftor. Apelul lui nu l-a auzit numai Mon, ci toată lumea de pe luncă. Petroşnenii lui i-au cunoscut vocea, ea suna ca un strigăt de ajutor. Ei mai văd şi pe un altul de ai lor între jandarmi şi nu le trebuia mai mult să înţeleagă drama. Îmi plec capul astfel ca pălăria cu obada lată să-mi ascundă faţa, să nu fiu recunoscut.

Mon lasă furca implântată în pământ şi vine spre noi. Trece drumul cu ochii spre căruţă.

— Să trăiţi, do' major!

— Tu te pricepi să pui mâna la loc? îl întreabă majorul, privindu-l sever ca un avertisment.

— Nu baş bine, do' major, da' să probesc! îşi ia el măsura de precauţie. Două palme uriaşe prind braţul rănit şi încep să-l răsucească, să-l frece, să-l întindă, că doar îşi va veni la loc. Căruţa se afla la vreo trei metri de ei. În faţa mea, nea Gin, iar eu, cu capul plecat, întors pe jumătate în direcţia lor. Deodată, ochii lui Mon se ţintesc spre mine şi mâinile lui, ca paralizate, se opresc din mişcare. Două perechi de ochi se încrucişează o clipă. Momentul era apăsător. Mon îşi pleacă ochii copleşit. De mult nu mai ştia nimic de mine şi acum că mă găseam în faţa lui, în lanţuri, între jandarmi, ca bandiţii de drumul mare... Dar era prea mult pentru el... Eram vecini şi rude mai de departe, am copilărit împreună. În clipa asta... dar îi ceream poate prea mult, soarta noastră era în mâinile lui. Îl cunoaşte bine pe Nicolae, satul este ca o mare familie, ştie bine unde poate fi găsit şi... până n-o fi prea târziu... De acum el nu mai auzea vaietele majorului, freca la întâmplare, alte griji îl chinuiau acum. Profitând de un moment de neatenţie, reuşesc să pronunţ numele lui Nicolae. Va înţelege el restul?

De vreun sfert de oră, Mon răsucea braţul, într-o parte şi într-alta, fără nici un rezultat însă. Tot nea Gin vine cu altă idee, văzând că Mon nu reuşeşte, dar mai ales să-i dea acestuia timp să se ducă în sat să anunţe pe

Nicolae. El propune majorului să fie chemată Dosia Bona, măiastră în scrânturi. Mon se va duce în sat să o cheme.

— E departe? întreabă majorul.

— Nu prea, cale de o jumătate de ceas, dus şi întors, dar s-ar putea să fie la fân în Zăvoiu şi atunci nu ar avea decât să treacă Timişul. Va veni repede, îl asigură Gin, cu ochii toţi la Mon, ca să-i înţeleagă tâlcul. Moane! ţine şi ceasul meu, du-l acasă la Bia, să nu-l pierd la mine! păstrează el iniţiativa. Majorul, în disperarea durerii, aprobă totul. Ochii mei se întâlnesc pentru ultima oară cu ai lui Mon, în timp ce şoptesc ca pentru mine numele lui Nicolae. Să fi înţeles el oare ce doream eu? Mâinile şi corpul tot legat să-i fi tulburat atât gândurile? Prea miroase greu aici, şi-o fi zicând el, pe ăştia nu-i mai aşteaptă libertatea! Şi noi ne-am pus, încă o dată, nădejdea într-o întâmplare.

Mon trece drumul mare, Gura Vălişorii, Timişul şi se pierde în tufişul din Zăvoiu, urmărit lung de ochii noştri plini de lumini. Lumea pe câmp ridică încet clăile, în timp ce soarele se îndreaptă pal spre Nemanu. Se duce şi el pe urma paşilor noştri, să spună, parcă, celor rămaşi acolo toate câte s-au petrecut. Să părăsească Nemanu, coliba, cât este timp, că Iuda-i paşte pe aproape. Îi va anunţa şi Mon, vor lua armele şi, acoperiţi de lanurile de porumb, vor ataca convoiul şi... caut şi eu o armă din ochi, să-i ajut... Dar visez oare? Am uitat brâurile şi lanţurile ce mă leagă? Pluteam parcă pe altă lume mai bună, mai dreaptă, când ochii mei desprind nu departe, ieşind din lanul lui Vasile Torhoacă, pe Dosia Bona, asemenea soţiei Meşterului Manole, cum grăbea pasul spre noi. În urma ei, Mon Cecea, greoi şi fără glas, îşi poartă paşii spre holda lui, uitând să ne mai întâlnească ochii. Într-o clipă totul devine limpede, totul îşi reia cursul sorocit. Visul meu s-a năruit în mine ca un vechi castel uitat de vremuri.

Nu ştiu când a sosit bătrâna Dosia. O văd doar cum ţinea braţul majorului, cum îl întinde şi-l frecţionează. Pe sub streaşina pălăriei îi privesc chipul marcat de zbârcituri. Are şi ea un băiat, student la Cluj, de la care nu mai are veşti de câteva luni de zile. Citeam pe faţa ei teama. Soţul ei era pădurar. Poate i-au făcut şi lui propunerea să vâneze oameni, dar el nu s-a pretat la acest târg. Bătrâna Dosia mi-a zărit o singură dată faţa şi mâinile au început să-i tremure... Filon a dodei Icoana, legat de loitră, între jandarmi, ca făcătorii de rele, şi ea alături, neputincioasă, ea, care ţinea atât de mult la mama, la mine... dar... e prea mult pentru ea. Tot corpul bătrânei devine frământ şi obrajii îşi pierd culoarea. Atât de aproape de sat, când mă credea şi ea, ca tot satul, ajuns departe, în siguranţă, poate chiar în America.

Câteva mişcări încă şi mâna jandarmului scapă. Bătrâna se scoală şi pleacă. Majorul nu o învredniceşte măcar cu o vorbă drept mulţumire. O văd şi acum, cum îşi îndreaptă paşii legănaţi spre lunca plină de oameni şi de dureri. Ce va spune mamei? Va trebui doar să-i spună ceva. De ce tocmai ea să-i aducă vestea. Ea singură ştia cât a suferit biata mama şi că această veste o va doborî. Doda, Giţa, surorile mele, Floarea, nepoţica... lacrimile vor curge multe. De ce a trebuit să le fac atâta rău? Ele vor înţelege greu că lupta mea era legată de soarta neamului meu şi că nu mai am dreptul să renunţ. Dacă fiecare s-ar gândi la ai lui numai, cine să mai poarte şi grija vieţii neamului lui?

Un ordin scurt curmă firul prea întins şi caii încep să gonească spre oraş. Pădureaua, văd clăile făcute de mama, în livada noastră, o bucată din pământul meu, din pământul ţării mele, ce se pierde în urmă, poate, pentru totdeauna. Crucea drumului, care duce spre sat, la capătul de jos, dinspre podul Timişului. Şesul, Cârpiţa, hotarul comunei Cârpa, dar... respiraţia mi se taie privind liniştea cocenilor, care nu mai trădează vreo mişcare, mult aşteptată. Nici vântul nu mai bate. Speranţa noastră se pierde sub roţile care se învârtesc mereu spre prăpastie. Podul Cârpei, apa cu acelaşi nume, iar ochii mei în zadar împart lanurile ce se topesc în liniştea serii. Crucea ce străjuieşte la răspântia drumurilor. Cârpa-Caransebeş, îmi face în cuget, pe frunte, pe inimă, semnul răstignirii. În stânga Timişul, care mă mai leagă, prin undele lui, de satul meu, e singurul ce mă însoţeşte în fugă, încă vreo câteva sute de metri. Ducea şi el în valuri izvoare obosite de atâta cale.

Gara Cârpa, cârciuma lui Dugălia, pustie şi ea la sfârşit de săptămână. Nimeni şi nimic nu se iveşte, iar calea fără întoarcere grăbeşte sorţii. Iată şi satul Buchini, plin de lume întoarsă de la câmp.

— Do' major! aud vocea lui nenea Gin, am aici o soră şi v-aş ruga, dacă se poate, să opriţi un moment, să-i cer puţină pâine!

Căruţa se opreşte în faţa dughenii lui Bagiu, cumnatul lui nea Gin. O fetiţă iese din prăvălie să vadă pe noii veniţi. Mare i-a fost surpriza când recunoaşte pe unchiul ei şi aleargă cu mâinile întinse să-l îmbrăţişeze. Deodată se opreşte văzând pe unchiul legat cu mâinile la spate de loitra căruţei.

— Voi aveţi o ţâră de pită sau mălai, că nu ştiu când mă voi întoarce! o trezeşte nea Gin din buimăceală.

— Da, uică, avem! şi se grăbeşte să anunţe pe maică-sa de cele ce i se întâmplă. Peste puţin apare şi sora lui nenea Gin, cu o traistă plină. Dintr-o privire a înţeles totul şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Spune-i lui Bia să vină la mine la post, la Caransebeşul-Nou, cu schimburi şi mâncare... mai are timp el să-i strige sorei, că deja căruţaşul dă bice cailor, lăsând în urmă jale şi durere.

Era o seară lină de mijloc de vară. Traversăm satul în goana cailor, că abia mai pot zări silueta caselor, aliniate de ambele părţi ale şoselei. Aici mă cunosc toţi. Cornel, popa Dănilă, fostul meu coleg de opt ani de liceu. Busu Busuioc, dascălul şcolii, curăţa avlia crucii cu elevii lui. La zgomotul făcut de roţi se opreşte. O clipă doar i-a fost de ajuns să priceapă drama. Am întors capul să nu mă recunoască. Odată şi el a trecut legat, ca mine, prin satul lui. Închisorile i-au ruinat sănătatea vreme multă. Îşi aşteaptă şi el rândul, cu toate că era mutilat de război, cel din Răsărit, ciuruit de schije în spate şi mâna dreaptă paralizată.

În stânga zăresc casa lui Vida, care-mi aminteşte sărbătoarea hramului bisericii, când am dansat o după-masă întreagă, de Sân-Maria Mică, în anul trecut. Mai încolo, casa lui Ion Popescu, camarad de acelaşi crez cu Busu, cu mine. Invalid şi el, se deplasează în cârje, să continue să crească copiii satului, în aceeaşi dragoste de neam, după cum a învăţat şi el de la predecesorii lui, împreună cu celălalt invalid, Busu Busuioc. Obloanele casei închise arătau parcă a pustiu.

La capul satului apare casa lui Pătru Hamat, nepotul lui Filaret din Nemanu. Totul închis şi la el. A fugit desigur de acasă, simţind furtuna ce se apropie.

Curând satul dispare în fuga cailor, lăsând în umbra serii prieteni şi case primitoare. Un ultim rămas bun. Pentru cât timp, Doamne!

Linia ferată ne taie calea. O haltă, în amintirea mea: Balta-Sărată, cu fabrica ei de cherestea, unde am petrecut un an din tinereţe ca salariat. Se înserase de acum şi fabrica, cu luminile aprinse, lasă loc altor lumini, care se proiectează la orizont. Era, nu departe, oraşul Caransebeş, lipit de Caransebeşul-Nou, prima noastră destinaţie. Ne apropiem, convoiul îşi încetează pasul. Zăresc casa lui Franţ Stuiber, coleg de liceu, profesor de matematici, şi deodată caravana se opreşte, tăindu-mi firul atâtor iluzii. Am ajuns!

Majorul sare din căruţă în faţa casei lui, postul de jandarmi, comandatura sectorului Caransebeş.

Înaintea clădirii, un stâlp înalt, şerpuit de tricolor. Bizară mască, cu tabla aceleiaşi flamuri în vârf, care strânge inima trecătorilor. Se zice că aici se împarte dreptatea şi se pedepseşte nelegiuirea, se ajustează firile, se corectează caracterele!

De acum eram la loc sigur. Majorul respiră uşurat. Nici braţul nu-l mai doare, cu gândul la răsplata ce se va răsfrânge peste el şi familia lui, datorită «devotamentului» fără prihană întru stabilirea noii orânduiri.

Ne dă jos din căruţă ca pe nişte bagaje preţioase, în timp ce o poartă mare de stejar se deschide în faţa noastră, ca uşa unui cavou. Un şopron, curtea şi în stânga un coridor ce duce spre sala «paşilor pierduţi». Soldaţii de pază ne iau în primire cu consemne stricte şi ne aduc în sala cea mare. Aici, majorul desface geanta plină de obiecte delicte, aduse de la Nemanu: pistoale, grenada, binoclul, hărţi şi le aşează pe masă, cu grijă, pradă de preţ.

Un singur gând mă muncea acum, buletinul biroului de populaţie. Cum voi justifica proveniența lui? Ataşat lui mai aveam chiar şi un buletin de vot. Dacă aş fi fost controlat după normele obişnuite, treceam ca orice cetăţean, în ordine faţă de lege, dar... la pădure nu te mai întreabă de acte şi mai ales atunci când armele nu mai aveau nevoie de vreo explicaţie.

Prima precauţie. Suntem separaţi să nu putem comunica. Pe nenea Gin îl duc în dormitorul trupei, iar pe mine în cancelarie. Se pregăteau să-mi scoată identitatea, cu orice preţ. Pentru acest scop, apare un sergent major, înalt, masiv, detaşat din divizia «Tudor Vladimirescu» pentru «studierea» dosarelor mai «speciale». Aceste elemente de «încredere» deveniseră, în poliţie, jandarmerie şi armată, osatura serviciului de securitate, controlat de N.K.V.D.-ul sovietic.

În toate sectoarele vieţii de Stat, aceşti «prizonieri» deveniţi cetăţeni sovietici şi mai apoi trimişii Moscovei, ordin să sugrume orice rezistenţă. Acest subofiţer, destinat mie, se plimbă prin sală cu o vână de bou în mână, ca un ofiţer de cavalerie înainte de paradă, bătând cu furie cizmele Bürger, să pregătească «psihologic» victima. Se apropie de mine, mă cântăreşte din ochi cu o vădita superioritate în priviri şi-mi pune întrebarea:

— Cine eşti? Şi tot el: vei spune tu acuşi tot ce ştii! şi-şi pregăteşte sculele. Un moment rămân pe gânduri. Voiam să câştig timp, să-mi ascund identitatea, cel puţin în noaptea asta. Cine ştie, noaptea aduce câteodată idei bune. Scăpat de o vigilenţă mai severă, aş putea să-mi încerc norocul. Dintr-un post de jandarmi, şansele sunt mai evidente decât acolo unde mă vor duce, odată identitatea cunoscută, la Timişoara, la Siguranţa centrală.

O alternativă însă mi se pune în faţă: să fiu chinuit de această slugă, care probabil că nu ştie nici să semneze, altcum ar purta pe umeri galoane de ofiţer, în schimbul unei şanse iluzorii. Până la urmă tot vor afla cine sunt şi-apoi vor avea motive suficiente să mă tortureze. De ce să mă încăpăţânez pentru ceva ce nu-mi va schimba cu nimic soarta? Hotărârea mea era luată.

— Cine ți-a făcut actele? se apropie din nou pandurul de mine.

— Eu singur!

— Tu? Păi, ştii să scrii?

— Puțin!

— Cine ți-a iscălit hârtiile?

— Tot eu!

— Ia scrie aici! şi-mi întinde un toc.

Mâinile subțiri, fără bătături, prind din nou condeiul, lăsat în vara trecută pe catedra clasei mele. Pana alunecă pe foaia albă şi un nume, fără să vreau, apare limpede: «ROMÂNIA».

Uimit, mă priveşte iar. Un țăran autentic, cu o mustață mare, răsucită pe colțuri, laibăr uzat şi opinci prinse în curele încrucişate pe picior. Un adevărat cioban luat de la turmă.

— Toate bune! dar ştampila cum ai pus-o?

— Foarte simplu, am scos-o după nişte acte vechi!

— Cum? din ce în ce mai intrigat.

— Am fiert un ou de gâscă, l-am curățat şi albuşul întărit l-am aplicat pe ştampila veche şi apoi pe acte!

Se uită la acte, apoi la mine şi parcă nu-i venea să creadă.

— De unde ai avut actele vechi?

— La târg, am plătit un păhar unui țăran să mi le împrumute o clipă!

Văzând că-şi pierde autoritatea, cu «greu» câştigată, îşi pierde şi răbdarea şi trece în alt domeniu, unde se simțea mai «tare».

— Acum s-a terminat gluma! Cine eşti? Scurt!

— Sunt profesorul Verca Filon, de la liceul de băieți din Caransebeş! Majorul, care până aci stătea liniştit la biroul lui, sare ca fript.

— Lasă-l în pace! şi iese grăbit pe uşă.

Numele meu, desigur, îi spunea ceva. Era prea cunoscut. De mult mă căutau toți şi acum fericirea îi surâde doar lui. Se întoarce în grabă cu un dosar cam groscior şi-l citeşte iluminat. Îl cheamă şi pe pandur să-i împărtăşească descoperirea. Fața amândurora radiază.

— De ce n-ai spus-o dintru început cine eşti? se întoarce pandurul spre mine, căutând să apară cât mai «educat» în fața unui țăran intelectualizat. Ştia de acum că misiunea lui a luat sfârşit şi se forța să lase o impresie mai bună.

Majorul, mai prompt însă, dă ordin să fiu dus în arest imediat. Caporalul Dragomir mă ia în primire şi, aşa cum eram, cu mâinile legate, mă duce afară. Ieşim în curte şi cotim în stânga până ajungem în fața unor trepte.

Dragomir mă îndeamnă să cobor. Una, două, trei... şi la capătul celei de a zecea mă opresc în faţa unei uşi masive, zăvorâtă cu o pană de fier şi un lacăt zdravăn. Era pivniţa rezervată trecătorilor ocazionali, temniţa jandarmeriei. Un aer greu de mucegai, ca de la un hoit în descompunere, mă izbeşte. Caporalul Dragomir deschide uşa şi iată-mă singur între patru ziduri. În faţă, o şuviţă de întuneric mai deschis îmi subţiază negura celulei. O ferestruică mică, îngrădită de bare de fier, lăsa un fir de aer să pătrundă deasupra putregaiului. Încet, încet, ochii se obişnuiesc cu întunericul şi-mi îngăduie să definesc mai bine spaţiul ce mă înconjoară.

Mă gândesc iar la fugă, nu trăiesc decât această idee până la obsesie. Pipăi extremităţile gratiilor, adânc înfipte în zid. Nimic de făcut şi resemnarea îmi potoleşte elanul. De acum intru într-o nouă viaţa: întuneric, singurătate, foame, chinuri şi va trebui să mă acomodez, până ce sfârşitul mă va absolvi de toate.

Se aude vorbă sus. Mă apropii de uşă. Nenea Gin vorbea cu Dragomir.

— Nu ştiu ce au cu mine! M-au luat de la vite. Recunosc vocea lui.

— Dumnezeu e bun! Vei scăpa şi de aici! caută să-l liniştească Dragomir, cu vădită grijă. De domnul profesor o să fie mai greu, săracul! Ce viaţă! Am şi eu un nepot la liceu. Îi părea foarte rău de el, zicea că a fost aspru cu ei, dar au învăţat carte.

M-am întors în fundul celulei, lăsându-i de vorbă. Dragomir, ţăran şi el, ca nea Gin, era sorocit să ne păzească ca pe hoţi.

Deodată aud paşi în curte, care se apropie de uşă. Cheia intră în lacăt şi bara de fier cade cu zgomot.

— D-le profesor! Veniţi sus! îmi şopteşte Dragomir. Este ultimul care mă cheamă cu titlul de la şcoală şi-l voi păstra în suflet pe acest ţăran curat, împins de soartă prea departe, fără voia lui. Sus mă aşteaptă începutul calvarului.

— Pune-i lanţurile la picioare! ordonă scurt majorul. Pandurul se apropie de mine cu un lanţ de vreo doi metri.

— Aşează-te jos! mă «sfătuieşte» el. Îmi leagă mai întâi mâinile strâns Ia spate şi apoi, cât îi permitea lungimea lanţului, îmi încolăceşte tot corpul, să-mi împiedice orice mişcare. Încerc să mă las jos, alunecând de-a lungul zidului, dar nu reuşesc. Pandurul mă prinde de mijloc şi mă depune pe podea, cu picioarele întinse, lipite şi ele de legătura lanţurilor.

— Ia-l şi du-l îndărăt! rosteşte majorul.

Două braţe puternice mă ridică pe sus şi mă poartă până în pivniţă, de acum sub formă de pachet. Mă aşează buştean, în capul oaselor, lângă zid.

Majorul şi-a făcut datoria faţă de superiorii lui. Primul anunţat de captura mea a fost Comandantul Legiunii de Jandarmi, din Lugoj, un nume rusesc, ca şi originea lui, pe care memoria nu-l mai reţine.

Surprins de «veste bună», acesta transmite ordin să fiu legat de mâini şi de picioare, să nu scap cumva până va veni el. Cu maşina, nu va face mai mult de o oră, să parcurgă cei 45 de km ce despart cele două localităţi.

Puţin timp şi un zgomot surd de motor îmi tulbură meditaţia. Aud paşi mulţi deasupra mea, urmaţi de zgomote de voci. Picioarele umflate de strânsoarea lanţului, care împiedică circulaţia sângelui, îmi provocă dureri vii. Mă las să alunec spre pământ, să uşurez povara corpului, dar cad ca un pietroi azvârlit într-o prăpastie. Departe, un clopot bate jumătate noaptea, iar sufletul meu rosteşte rugăciunea. Numai la El găsesc curaj, nădejde în ceasul acesta. Se apropie călăii şi clipele-mi sunt numărate. Urmăresc ca în vis goana maşinii, care va aduce pe evreul Kling Zoltan, tinichigiu de meserie, să-mi stoarcă tainele cu orice preţ. O întrebare mă frământă fără astâmpăr: Voi putea rezista mult timp? Vor mai cădea şi alţii în urma mea? Pentru că nimeni nu poate şti cât poate rezista. Supus la torturi, mă stăpânea teama de a nu destăinui locuri şi prieteni care vor cădea, noi victime, în mâna lor. Iuda, ingenios în a chinui trupul, va putea smulge de la mine numele celor rămaşi încă liberi? Preţul va trebui să fie enorm, pentru a reuşi să-mi depăşească puterea de rezistenţă. Eram pregătit la orice. Dar cel mai greu va fi, însă, felul cum voi construi prima declaraţie, pe care va trebui să o învăţ pe de rost şi să nu o schimb niciodată. Dar cum? Povestea era prea lungă, din ziua când am evadat prima oară, de la Curtea Marţială din Timişoara şi până azi. Pe unde am fost, de ce complicitate am beneficiat, cine m-a ajutat cu hrană şi arme? Atâtea întrebări la care va trebui să găsesc un răspuns. Nu era uşor s-o ticluiesc astfel ca să nu scârţâie la atâtea atacuri, la atâtea contra-dovezi, utilizând mijloacele cele mai diabolice, ca să restabilească «echilibrul» căutat, voit de ei. Interogatoriile sunt mai chinuitoare decât tortura însăşi. Ele se continuă, în conştient, în subconştient, în liniştea nopţii, ca un chin permanent.

Dar... lacătul cade, cu el bara de fier, ultimul obstacol între ei şi mine.

— Verca! Hai sus! mă trezeşte vocea pandurului.

— Dar cum să urc, legat aşa burduf?

În loc de răspuns, paşi iuţi coboară treptele şi intră în pivniţă, apropiindu-se de mine după voce.

— Unde eşti, mă?

Un vârf de bocanc îmi atinge corpul cu o lovitură seacă şi mă face să mă strâng ghem de durere.

— Ridică-te acum! Văzând că nu mişc, se apleacă, îmi prinde mijlocul şi mă îndreaptă de spate. Apoi mă ia în braţe să mă urce pe scări. Un corp inert, ca al unui copil scăpat de la înec.

Pandurul diviziei de trădători de neam ţinea în braţele lui frământul atâtor ani, ce n-au mai găsit un colţ de ţară să-şi toarcă visul unei lumi mai bune. Mă purta pe mâini ca pe o sarcină de vreascuri, înainte de a o azvârli pe foc. Mă ducea ofrandă Iudei setos de sânge. Aud, parcă, tumultul norodului, ameţit de aţâţările marilor pontifi: Să se răstignească! să se răstignească!... Sângele lui asupra noastră şi asupra copiilor, copiilor noştri...

Acelaşi glas, excitat azi de acelaşi pontif, în purpură roşie, strigă pe întreg cuprinsul românesc: Moarte lor! Moarte lor! Moarte, cui oare? Da! moarte a tot ce a mai rămas drept, în picioare, pe această glie robită!

Ecoul blestemului străbate veacurile, până la noi. Sângele scurs pe văi, pe văgăuni de munţi, prin oraşe şi sate prigonite, urgisite, să cadă asupra noastră şi asupra fiilor fiilor noştri... Dumnezeu nu va uita răstignirea Fiului Lui, nu va ierta răstignirea cea de a doua, ce se pregăteşte neamurilor creştine!

În curte, jandarmi, pe coridor, jandarmi, plutonieri, majori, adjutanţi în alarmă. Cancelaria plină. Şeful Statului Major, înconjurat de toată ceata, un colos negricios, cu părul cărbune, răsucit în ciucuri, capul mare, obraz buhăit, marcat de o mustaţă în furcă, deasupra unor buze groase şi doi ochi negri, cu priviri obraznice, era evreul Zoltan Kling, ce prezida adunarea.

Un zâmbet de triumf îi scaldă faţa, însoţit de un râs sarcastic, reluat în cor de gloata în uniformă, aşa mă întâmpina, cum eram întins, inert, în braţele pandurului. Eram acum inofensiv, pentru curajul lor de «luptători fără reproş».

— Ia-i lanţurile! a fost primul gest de autoritate al «şefului».

— Credeai că n-ai să ne mai cazi în mâini? Şi... tot tu ai să ne dai şi pe ceilalţi, chiar în noaptea asta!

Sună telefonul şi-i întrerupe elanul.

— Halo! Timişoara? Inspectoratul de Siguranţă? Domnule Inspector! Ştiţi pe cine am în faţa? Pe Verca Filon, în carne şi oase! L-am prins acum şi sunt pe urmele celorlalţi! Căderea lor e iminentă! Da! vă voi raporta curând!

Îi credea deja în mână. Să vedem însă cât de «iminentă» va fi această certitudine. Ea depinde de multe necunoscute.

Fața i se transfigurase. Se umflă, se înalță, de parcă drumul spre înălțimi era numai scări. Simțea cum îi cresc aripile. Desigur, şeful lui nu făcea economie de laude şi felicitări. Vedea parcă treptele pe care se va urca, prețul oferit pentru «strădania» de a contribui la «educarea poporului» în spirit marxisto-leninisto-stalinisto-bolşevic.

Cu pieptul umflat încă de poziția luată în fața telefonului, se întoarce spre Statul său Major, să fie văzut şi mai ales ascultat la ceea ce le va spune. Apoi se întoarce spre mine, cu acelaşi aer triumfal de şef căruia nimic şi nimeni nu-i poate rezista.

— Tu ştii ce-ți rămâne acum? Îmi vei spune tot, absolut tot ce ai făcut de când ai evadat, cu cine te-ai întâlnit şi ce ați complotat?

Mă ducea cam departe. Câte goluri nu am de umplut, de la 11 decembrie 1947 şi până azi? Povestea mea ar începe cam aşa: Pe ziua de 15 decemvrie mi s-a făcut procesul. Acuzația formulată de procurorul general, de la Consiliul de Război, în contra mea, îmi rezervase ani grei de închisoare. Aveam de ales. Sau să-mi rămână oasele prin închisori – eram atât de slăbit, că rezistența mea la un regim dur nu-mi dădea nici o iluzie – sau culcat de gloanțele santinelei la poalele zidului, pe când aş fi încercat să evadez. Am preferat totuşi ultima soluție, care-mi rezerva o şansă, minimă desigur, de libertate. Pentru o lună, două, trei, şase, un an, poate. Nu vedeam atunci perspectiva unei alte salvări.

Eram sub stăpânirea momentului şi mă gândeam numai la ieşirea din acest impas ş-apoi ce o vrea Dumnezeu. Nicu Bălănescu şi Gavrilă Brindescu erau amenințați de aceeaşi sentință şi i-am luat cu mine. Ne-am despărțit în momentul când ne-am găsit în afara zidurilor şi de atunci n-am mai auzit nimic de ei. Fiecare şi-a urmat propriu-i drum. Eu m-am îndreptat spre satul meu să-mi găsesc adăpost, prin locurile cunoscute de când eram copil. Ştiam de Cristoi, că sta fugit prin sat, că are un sălaş unde stă retras, la Berbecele şi m-am îndreptat spre el. Nu l-am găsit acolo, dar am găsit vase pentru gătit, făină de porumb şi fasole. După trei zile a venit, într-adevăr, Cristoi Nicolae la colibă şi, după ce a stat puțin timp cu mine, s-a întors din nou în sat, unde, de altfel, era şi stabilit. Între timp îmi aducea de mâncare de la mine de acasă, de unde mama îl aproviziona. Am dus-o aici aşa toată iarna şi o bună parte din primăvară.

Acum o lună, stând aşa degeaba, m-am gândit că aş putea să fiu oarecum de folos. M-am îndreptat spre Nemanu, unde aveam o livadă, numită Între Pădurenți, unde am început să defrişez, să curăț terenul de

lăstunii rămaşi după incendiul pădurii, petrecut cu un an înainte. Aici am întâlnit şi pe Cristoi cu Ion Brânzei şi Nimu.

I-am dat pe ei, pentru că tot satul îi vedea plimbându-se fără să se ferească, ei fiind mai mult sau mai puțin urmăriți direct, cu toate că se plimbau prin sat şi prin pădure cu pistolul mitralieră în bandulieră, ziceau ei să impună respect. Dacă eu, trăind prin aceste locuri, spuneam că nu i-am întâlnit, riscam să nu mai găsesc alibi pentru alte acțiuni mult mai importante.

— Aici am stat până am fost găsit! închei eu declarația.

— Unde ai stat ultima dată? mă întreabă Kling.

Unde să fiu stat? mă întrebam singur. Un loc trebuia să dau, acolo, unde primeam şi alimentele. Am făcut o socoteală rapidă, şi credeam că nu greşesc. În primul rând, arestarea mea s-a făcut cu multă publicitate. Tot satul ştia, deci, în mod normal, ei nu puteau să ignoreze acest fapt. Veştile circulau repede pe aceste vremuri. O rezervă totuşi. Mitru, care rămăsese acolo, să fi aflat oare până acum? O certitudine, coliba din vale nu o cunoştea nimeni şi era destul de departe de locul unde aveam prima reşedință. O colibă aşezată pe culme, cu vatră de foc şi cenuşa destul de proaspătă. Aici îi voi trimite.

Am avut dreptate în repeziciunea răspunsului. Coliba din vale era bine ascunsă, în tufişul de nepătruns, care inspira o oarecare rezervă, teamă chiar, în miez de noapte.

— Eu am stat tot timpul în coliba din culme, unde veneau şi ei din când în când, să-mi aducă de mâncare, dar nu stăteau cu mine. Ei erau mai bine în sat, pentru că şi situația lor nu era aceeaşi ca a mea.

— Ce arme au cu ei?

— Nu aş putea să spun precis, dar cred că aveau un pistol mitralieră şi, poate, un pistol mic.

Deschide o hartă a regiunii şi o întinde pe masă. Era toată colorată în roşu. Desigur, punctele de reper.

— De unde ai fost luat tu?

Mă uit atent pe hartă şi-i arăt încrucişarea drumurilor unde am fost prins. Face un semn, cu un număr de reper, desigur pentru alte orientări.

— Şi... ai mai trecut vreodată pe aici? intervine un individ din suita şefului, cu înfățişare de măcelar.

— Da! Era drumul meu!

— Cum? sare ca ars, Am stat la pândă zile întregi, la numai câțiva paşi şi nu am văzut pe nimeni!

— Nici eu! Pesemne că nu ni s-au potrivit ceasurile! în gândul meu, de te-aş fi întâlnit, poate schimbai culcuşul cu un altul mai la fund, să tot păzeşti, până în ziua de apoi. Se vede că pădurarii, care urmăreau deplasarea celorlalți fugari, îşi cunoşteau meseria, l-au aşezat la locul bun, dar n-a avut noroc, bursucul.

— Acum, ei unde sunt? intervine Zoltan.

— În sat!

— Toți?

— Cred. S-ar putea însă să se fi întors la pădure după arestarea mea!

— Bine! vom vedea noi!

Îşi strânge Statul lui Major în jurul hărții, să stabilească planul de atac.

— Vom lua cinzeci de soldați cu noi, vom înconjura livada, să-i prindem vii. Nu se poate să ne scape! Cuvântul greu îl avea de acum majorul Cojocaru cu pădurarii lui.

— Fără nici o grijă, dom' şef! Vă voi duce eu la locul indicat! Am eu iscoadele mele!

— Ce ați spune de o acțiune mixtă? azvârle Zoltan propunerea? ca un strateg, comandant de mare unitate, înaintea atacului.

— Zolti! intervine locotenentul rus, Comandantul Legiunii de Jandarmi. Cred că nu este nevoie de aviație, oamenii mei vor duce la bun sfârşit întreprinderea, pe jos. Îi cunosc eu!

— Bine! Vom pleca, deci, imediat într-acolo!

Inima mi se strânge, carnea mă ustură pe rănile lăsate de lanțuri. Se împart ordine la toți şefii şi, în secret, se fixează ora atacului.

Gloată mişelnică, fără Dumnezeu, de astă dată nu veți mai prinde pe nimeni!

Majorul Mărculescu, şeful sectorului Teregova, mă priveşte lung, nedumerit. Mă cunoştea de la nunta băiatului lui Cristoi, la care am fost naş. Atunci, la insistența primarului oraşului Caransebeş, avocatul Novăcescu a trebuit să rostesc câteva cuvinte, care îmi vin acum în minte.

Dacă până acum, tot ceea ce ați greşit, aveați fiecare părinți, care să vă dojenească, dar să vă ierte. De acum, singuri în fața vieții, orice greşeală ce ați comis se plăteşte şi deseori scump de tot.

Gândiți-vă la un singur lucru, față de neamul nostru să nu greşiți niciodată! E cel mai greu păcat, pe care nici Dumnezeu nu-l va ierta. Şi acum, urmând tradiția, în atari împrejurări, am să vă urez şi eu să vă formați o familie românească, unde duşmanul să nu poată pătrunde, o

fortăreață de stâncă, să reziste vremurilor, să supraviețuiască furtunii ce amenință omul şi căminul lui!

Aplauze puternice, care-mi sună parcă şi azi în urechi. Erau ultimele mele zile de libertate. De atunci, când mă vedea, mă saluta. În ochii lui citeam parcă un reproş, de a mă fi lăsat prins. Erau singurele priviri umane într-atâta sălbăticie.

O privire lungă mi-e răspunsul, şi el pleacă greu capul, ca în fața unui destin deja împlinit. Aşa a fost să fie!

Locotenentul rus «şef de români» cheamă pe Cojocaru de-o parte şi, fără a ține seama de urechi străine, îl ia la vorbă, pe un ton familiar.

— Măi Cojocarule! tu ai primit vreo... gratificație, vreun ajutor până acum?

— Nu! dom-şef, nu am primit nimic până acum!

— Acum ți-a venit şi ție rândul!

Îi cântărea punga de arginți în fața mea, iar Iuda îşi consumă plata din priviri. Abia acum i-a venit rândul... acum... că a împlinit isprava!

Câte pungi n-au fost împărțite pe cuprinsul Legiunii de Severin?

Câte slugi n-au încovoiat spinarea peste crucile celor vânduți, să ia arginți, scoşi din sânge închegat? Şi câte, oare, pe întreg pământul românesc? O spun temnițele pline, convoaie vii ce se pierd zilnic spre pustiurile albe, fără întoarcere. O spun copiii, soțiile şi mamele rămase în prag cu lacrimile seci, pe sate, pe oraşe! O spune tăcerea cătunelor rămase fără horă, fără praznic, fără sărbătoare şi fără strop de bucurie. O spune doina, cu plânsul ei jalnic, care a înlocuit strigăturile la horă. Arginții lucesc ispita şi pădurea rupe creangă din trunchiul ei să facă, iar, coada securii, care-i va prăvăli uriaşa-i coroană.

Te voi plăti şi pe tine ca şi pe ceilalți. Acum ți-a venit rândul... o meriți...! Popor prea bun! Mult vei mai îndura streinii ce-ți cultivă şi-ți cumpără sufletul cu arginți, să-l azvârle, apoi, la câini! Cojocaru, Şoanda, Madincea... cozi de carpen dur, ce vor lovi de acum tulpina.

— Pregăteşte-ți oamenii, Cojocarule! îi dă poruncă rusul. Vom avea puțin de lucru!

— Am înțeles, dom' locotenent! Oamenii mei sunt la posturi. I-am pregătit eu din vreme!

Ştia el bine, când s-a coborât din căruță, în satul Goleț ce misiune-l aşteaptă. Şoanda, Madincea erau deja la posturi şi-i aşteaptă.

Zoltan îşi strânge din nou oamenii în jurul lui, înainte de plecare. Se vede că incursiunea va avea loc de zi, codrul, pe întuneric, nu le inspiră încredere, ba chiar le-ar putea rezerva anumite surprize.

Afară, motorul, pus în mişcare, anunţă plecarea.

— Pe ăsta, arătând spre nea Gin, îl aduceţi mâine dimineaţă cu trenul, legat, bineînţeles, să nu vă scape. Tu! haide înainte! mă îndeamnă Kling.

O agreabilă surpriză: mi-au eliberat mâinile şi picioarele de lanţuri.

Un «gip» american ne aşteaptă la scară. Tinichigiul la volan, lângă el rusul, iar în spate, încadrat de măcelar şi încă un paznic de circumstanţă, ţăranul-profesor. O smucitură, şi «gipul» nostru o ia la goană. Întunericul era semănat cu lumini rare. La o cotitură apare casa lui Nicolae Cristoi, aşezată la capul podului de peste râul Sebeş, ce-şi strecoară undele alene de-a lungul dâlmei, cum numeau orăşenii digul ce proteja oraşul de inundaţii. Dincolo, peste şosea, printre sălcii, ghicesc casa logodnicei din anul trecut, de care zbirii m-au despărţit pentru totdeauna, în duminica din 3 august, zi decisă pentru ceremonie. Un ultim rămas bun şi amintirile toate, lăsate singure, pe banca din marginea apei.

Trecem podul ce ne leagă de oraş, copilăria anilor de şcoală. Străzile iluminate îmi înşiră case cunoscute, pe drumul fără întoarcere.

Moara lui Meingast, socrul lui Adam Andrei, plecat mai înainte pe acelaşi drum. În stânga se întinde strada liceului, şcoala înaltă, cu ce am iubit mai mult, elevii mei, în vacanţă şi clasele pustii. Piaţa mare şi strada principală, aleea atâtor plimbări, de la Internatul Comunităţii de Avere, unde eram în pensiune, spre liceu, cu cărţile subsuoară. Parcul Drăgălina, cu copaci multiseculari, unde mă găseau dimineţile de primăvară, pe o bancă, pregătind examenele. Totul rămâne în urmă, pentru totdeauna, poate. Încă puţin şi casele se pierd. În dreapta, Timişul curge alături cu drumul de ţară. Dincolo de râu, casa din luncă, cuibul Marinei, părăsit şi el. Satul Jupa, adormit. Doar câte un câine izolat mai tulbură noaptea.

Căvăran, Sacu, Jena, Găvojdia, Tapia... se înşiruiesc în goană şi, curând, lumini multe anunţă oraşul Lugoj, primul popas în imperiul prea puternicului Kling Zoltan. Iată şi intrarea «triumfală» pe străzile largi ale oraşului. După câteva cotituri ne oprim în faţa unei clădiri cu aspect de casă de ţară, într-o străduţă liniştită, cu nimic deosebită de celelalte case de oameni paşnici.

O poartă grea scârţâie în balamale, în timp ce un poliţai ne deschide. În interior, o curte mare cu arbori şi flori, cu straturi aliniate cu mult gust. Era o casă română, de unde au fost goniţi locatarii, poate chiar executaţi,

transformată azi în puşcărie. Ferestrele au primit gratii, ce ascund în dosul lor libertatea atâtor fiinţe. Două birouri de «primire» cu canapele tapiţate în piele. Pe mese, trântiţi, vreo zece militari îmbrăcaţi, aşteptându-şi şeful să le dea de lucru.

Erau orele trei şi jumătate când am ajuns. Servii, treziţi din somn, mă împresoară cu priviri ameninţătoare. Chipuri de brute, obişnuiţi cu asasinatele «accidentale». Pe câţi or fi chinuit până la limita durerii, câte urlete de sălbatecă tortură n-au umplut de sadică satisfacţie aceste fiare cu chip de om, ieşite din jungla «partidului muncitoresc»? Se apropie de mine cu pumnii strânşi, gata de atac.

— Asta-i? S-o terminăm mai repede cu el! Ne-a tulburat somnul!...

— O să plătească tot, dar mai întâi lăsaţi-l să-şi descoase gura. Să-i strângem şi pe ceilalţi! intervine şeful.

Costumul meu uzat şi opincile învechite le măreau mai mult furia, disprețul, exprimate mai pe înţelesul lor, printr-un scuipat gras pe covorul nou, covorul unei familii de români, goniţi din avutul lor. Îmi apar în faţă figuri de gangsteri, din filmele americane, pe care le-am văzut când eram elev şi care mi-au inspirat teamă şi repulsie. Acum îi văd aievea. Mă înconjoară, scot pistoale, bastoane... Un singur semnal le-ar fi fost de ajuns să-şi potolească setea de crimă, instinctul de bestie.

În fruntea lor, militari de ocazie, se găsea comisarul Anghelescu, înalt, slab, deşirat. Fost şef al Siguranţei pe timpul lui Armand Călinescu, cunoscut prea bine de atâţia legionari, chinuiţi în beciurile carliste, azi slugă supusă noilor stăpâni, gata pentru alte crime. Se apropie de mine cu un zâmbet felin, sigur de el, savurând deja triumful.

— Tu mă cunoşti pe mine? Numai aşa, să mă pună în temă.

Tac şi-l privesc în ochi, mai hotărât ca el să-i încurc mecanismul prea bine pus Ia punct. De acum va începe hora!

— Nu vrei să vorbeşti? Parcă am mai făcut cunoştinţă o dată? Nu-ţi mai aminteşti? Desigur, atunci erai oaie blândă, n-ai făcut nimic şi nici n-ai avut vreo armă în viaţa ta! S-au schimbat multe de atunci. Nu vei mai putea să ne duci aşa uşor de nas!

Mi-aduc bine aminte. Era în decembrie 1945, în preajma Crăciunului. În urma unui comunicat al Ministerului de Interne, Teohari Georgescu, alias Burăh Tescovici, alt român «neaoş», vor fi scoşi de sub urmărire toţi acei ce se vor prezenta de bună voie, vor depune armele şi vor renunţa la orice activitate ostilă regimului. Am coborât şi eu de la pădure şi acelaşi Anghelescu, exagerat de politicos, m-a primit în biroul lui. Din răspunsurile

mele de atunci, apăream ca un inocent, care nu ştia nimic şi care n-a văzut sau posedat în viaţă vreo armă. Om bine «manierat», mi-a strâns chiar mâna la plecare, după ce-mi înmânase dovada de prezentare, urându-mi «drum bun» în... libertate. Acest eşec nu mi-l va ierta niciodată şi momentul revanşei era prea fericit ca să nu-l sesizeze.

— Să-mi spui acum, de la capăt, înţelegi tu? Să nu omiţi nimic, de vrei să scapi cu zile de aici!

Povestea mea era lungă. Ea începe de la prima evadare, de la Curtea Marţială din Timişoara, cu Nicu Bălănescu şi Gavrilă Brindescu. Repet acum, ca la postul de jandarmi, o lecţie învăţată pe de-a rostul. Eram doar o biată fiinţă, victimă a evenimentelor, care încerca să iasă dintr-o încurcătură, streină de voinţa ei. Citind declaraţia mea, faţa lui se crispa, furia nemaiputând să o domine. Îşi dădea seama că spusele mele nu făceau doi bani.

— Cu cine te-ai întâlnit după evadare?

— Cu Nicolae Cristoi, la coliba lui din Berbecele!

— Dar înainte de el?

— Noi ştim mai mult decât crezi tu. Îţi vom aduce dovezi, dar o să te coste scump!

— Eu nu aş cere mai mult decât să căutaţi dovezile. Numai astfel vă veţi convinge că, în starea în care mă găseam eu, numai de legături, de organizaţie nu-mi ardea! Atunci, pentru mine, foamea era o realitate mai acută, ea mă strângea de-aproape. Gerul iernii, mai crunt, mă obliga să-mi salvez mai întâi corpul lihnit!

S-ar părea că se lasă păgubaş sau schimbă de tactică?

— De unde-l cunoşti pe Bubi Roman şi unde l-ai întâlnit ultima oară? A recunoaşte legătura cu Bubi, căutat de toate poliţiile, implicat în ierarhia centrală a organizaţiei de rezistenţă, însemna a-mi deschide groapa afund, să cad în ea, fără putinţă de apărare, nepregătit deloc pentru noua întorsătură.

— Îl cunosc din liceu. Era cu mult mai mic decât mine. L-am văzut ultima dată în vara lui 1947, pe Corso, în Caransebeş. Pesemne, era în vacanţă.

— Şi ce ai vorbit cu el?

— I-am răspuns la salut, în treacăt!

— Numai atât?

— Dar ce puteam avea comun cu el, pentru a-l opri la vorbă? Îl cunoşteam aşa, ca pe alţi cinci sute, o mie de elevi, ce au trecut prin liceu. Ş-apoi, eu eram profesor, Ia liceul în care şi el a fost elev!

Moralmente se simțea obligat să mă salute!

— Alții declară cu totul altceva!

— Ar putea-o face şi în fața mea?

— Nici o grijă, toate la timpul lor!

— Eu am timp!

— Eşti obraznic! Dacă tu porți opinci, crezi că ne poți încălța şi pe noi?

— Opinca asta e simplă, dar originea ei nu este mai puțin sănătoasă. Eu nu aş îndrăzni să vi le propun, când ştiu prea bine că nu vi s-ar potrivi!

Nu-mi mai răspunde, dar, vădit înfuriat, înghite o înjurătură seacă, obosit de nopți de veghe.

Era dinspre ziuă. M-ar bate crunt, dar n-a justificat suficient mobilul. Abecedarul oricărei anchete, urmărind un țel, consistă în a face o breşă în carapacea prizonierului, care va fi lărgită apoi prin constrângerea fizică. Acum m-ar fi bătut pentru obrăznicie, fără însă a-şi servi obiectivul. Şeful lui, Zoltan Kling, aşteaptă altceva de la el. Ori, metoda începută nu era dintre cele mai eficace.

Zoltan Kling ne întrerupe «convorbirea» dând buzna pe uşă, vădit înfuriat. Dar de ce oare? Pentru el, eu nu eram decât o tablă de tinichea pentru croit găleți sau alte vase şi nu voi putea rezista foarfecelor meşterului. El mă vedea deja croit şi gata de tăiat.

Aş prefera mai degrabă să fiu anchetat de el, atât timp cât rămâne calm. Recunosc actele mele în mâinile lui şi aşteptam începutul.

— Cine ți-a făcut actele?

— Eu singur!

— Dar ştampila?

— Tot eu!

— Pe ce dată ai făcut carnetul?

— În vară!

— Ştampila însă este mai veche!

— Cum se cunoaşte vechimea?

L-am prins nepregătit şi, drept răspuns, îmi umple gura cu un dos de palmă bine ajustată.

— Pentru ce mă loviți?

— Aici numai eu pun întrebări, iar tu răspunzi! Atât!

— Greşiți! domnule Chestor! Eu mă apăr şi nu am alte arme, de care dvs. dispuneți şi abuzați din plin. Nu am decât adevărul meu, pentru care mă pălmuiți şi atunci renunț de a mai vorbi!

— Ai să vorbeşti tu! Ai să urli chiar!

— Dacă asta vă este argumentul ultim şi cel mai puternic, atunci corpul meu rămâne în mâinile dvs. Veţi avea satisfacţia de a lovi un om legat! Mult nu cred că veţi lovi. Nu-mi mai răspunde. Adresându-se trupei lui: Pregătiţi-vă de plecare! Vom avea de lucru!

Ca la un semnal gloata se îndepărtează mocnind. Le-am stricat somnul şi le-am răpit poate multe ore încă.

Întorcându-se din nou spre mine: Treci colea şi scrie. Să scrii tot ceea ce ai făcut după evadare. Amănunţit şi să nu omiţi nimic, că vei avea de furcă cu mine.

Se scoală să plece, iar în locul lui apare, din nou, comisarul Anghelescu. M-ar fi lovit şi el, dar privirea lui Zoltan îi ordonă să mă lase în pace să scriu povestea celor trăite, care-i interesează mai mult.

Zoltan Kling iese trântind uşa. Rămas singur, mă pregăteam de scris.

Se lumina încet de zi, dar întunericul întârzia să dispară, gonit din urmă de zorii grăbiţi. Ochii mi se închideau de somn după atâta zbucium.

Anghelescu îmi dă târcoale să regleze anumite socoteli cu mine. Se opreşte în faţa mea şi, cu un ton aspru, mă ia din nou la rost.

— Scoală sus! Ce ordin i-ai dat lui Adam?

— Dar cu ce drepturi aş putea eu da ordin cuiva?

— Şi totuşi i-ai dat!

— Cine o spune?

— Chiar el!

— L-aţi putea aduce aici, s-o spună în faţa mea?

Ştiam că nu-l va aduce, dar mai ştiam şi altceva, anume că Adam n-a spus nimic, altcum mi-ar fi prezentat lucruri mai clare.

— Când şi unde v-aţi întâlnit pentru ultima oară?

— L-am văzut de mai multe ori în vara trecută. Oraşul este mic şi se întâlnesc toţi pe unicul bulevard unde defilează toată lumea!

— Şi nu aţi discutat nimic în legătură cu organizaţia, doar eraţi camarazi?

— În afară de relaţiile de pură politeţe, nu aveam nimic comun!

— Tu ştii că eşti un criminal? Ai ucis pe elevul Moise Roiu din clasa opta de liceu, din Ferdinand!

— Cine este acest elev şi cine l-a ucis?

— Eu, să fi ucis pe cineva? Nu credeţi că-i prea mult?

— Tu eşti cauza! Voi toţi, care semănaţi ură în sufletele tinere!

— S-a spânzurat, săracul, că nu mai putea să rabde pe tatăl său, care l-a părăsit şi a apucat drumurile, înnebunit de voi, care distrugeţi familiile sărace.

Da! aşa este, dar cauza este cu totul alta. Băiatul s-a spânzurat, ca să nu mai fie o povară pe spatele tatălui, legionar, urmărit de trei ani de zile pentru prea marea lui dragoste de pământul ăsta robit. Casa lui a fost răvăşită în toiul nopţii, semănând spaima în familia lui, obligându-l să fugă, să nu fie prins, chinuit până la limita răbdării.

Tatăl, căutat de atâta vreme, bătea pădurile flămând, cu gândul la feciorul lui, la şcoală, că nu va mai putea să-şi împlinească visul de ţăran, muncit să-şi vadă feciorul domn din sudoarea lui. Cine să mai muncească acum pentru el, să-l mai ţină la carte? Pământul lor rămâne nelucrat şi iarba creşte în bătătură. Pustiu la casa lui ce nu va mai avea moştenitor!

Văzând totul sfărâmat, băiatul, tânăr şi plin de durere, nu găseşte altă soluţie decât să termine cât mai repede cu această viaţă, devenită o povară. În casa lor zace acum băiatul întins pe scânduri, mama înnebunită de durere pe pieptul lui, iar tatăl îşi plânge nădejdea apusă. Fiul lui drag, căruia şi ultima sărutare de tată îi este refuzată de soartă. Înmormântarea lui a adus satul întreg, şcoala, colegii, prietenii într-o comuniune de revoltă, să-l petreacă dincolo, într-o lume mai bună. Dintre toţi, unul lipsea. Acela care şi-a închinat viaţa creşterii lui, să-i lase pământul, casa, moştenire şi cartea să-l ghideze în lume. Lacrimile lui nu-i mai spală obrajii reci, el îşi plânge amarul, singur, pierdut pe văi. La această înmormântare, agenţii Iudei au îmbrăcat haină de doliu, l-au petrecut la groapă, că doar vor putea închide în ea tatăl şi pe fiul deodată. Dumnezeu i-a cruţat însă zilele, să-şi poată răzbuna feciorul. Cine oare să fie criminalii care au pângărit până şi clipa ultimului rămas bun? Moise Roiu! Fiul tău va fi răzbunat!

— Domnule Comisar! cine oare ar purta pe suflet această sinucidere?

— Cine altcineva, decât voi, care aţi înnebunit lumea! O veţi plăti scump!

Mai grea va fi plata celui ce nu uită, nu iartă nimic. De ea nu va scăpa nimeni, sub orice uniformă se va ascunde.

Ochii i se închideau şi-mi respiră aproape, provocând-mi o scârbă, un dezgust greu de suportat.

În clipa asta intră Zoltan Kling şi ne întrerupe convorbirea.

— Lasă-l acum să scrie!

În mijlocul piesei era o masă şi un scaun. Pe masă, hârtie multă şi un toc pentru mine, să spun tot ce ştiu.

Am început la Curtea Marțială şi am terminat pe Nemanu, cu oprire pe Berbecele. Eram extenuat. Kling prinde declarația mea de două pagini pline, în timp ce dă ordinul de plecare. Desigur, la Nemanu, unde-l aşteaptă Cojocaru, Şoanda, Madincea... Pe mine mă scoate afară din birou şi mă îndreaptă spre celulă. Pe vremuri era bucătăria de vară. A primit gratii şi iată că devine «locuință» pentru oaspeți întâmplători. Aceeaşi transformare au suferit alte două piese alături, să mărească localul. Pe aici au trecut toți cei arestați la 15 mai 1948: Adam Andrei, Gruia, Şipca, Pătru lui Marina şi lugojeanul Carapantea, paraşutat o dată cu mine. Într-una din celule se găsea încă Iosif Ripan, un tânăr înalt, oțelit de atâtea încercări.

În celula mea se mai aflau doi bulgari, fugiți din Cehoslovacia, unde erau duşi la lucru «voluntari». Au fost prinşi în Lugoj. Erau spectrul foamei. Ochii lor cereau orice, numai să umple stomacul, de mult timp gol. Până a nu veni eu, camarazii mei împărțeau cu ei bucatele primite de la familie. Acum, nu mai rămăseseră decât Ripan şi cu mine, în plus de cei doi vecini din Sudul Dunării. Tot mobilierul celulei se compunea dintr-un pat de scânduri. Gazdele mele, când m-au văzut intrând în celulă, au manifestat o deosebită bucurie. Bănuiau că sunt din localitate, că voi primi alimente de la familie şi astfel vor scăpa şi ei de foame. Nu mică le-a fost decepția aflând că sunt şi eu ca ei, fără nici un semn de viață din afară.

Eram frânt de oboseală, abia mă mai țineam pe picioare. Bulgarii mei îmi întind două ziare şi-mi fac semn, pe limba lor, să le aştern înainte de mă lungi pentru odihnă. Le iau, mulțumindu-le din ochi, şi le aşez pe scândură. Drept căpătâi, îmi arată o cărămidă. O pun şi cad pe scândură extenuat. Cămaşa subțire era singurul intermediu între corp şi lemnul tare. Capul pe cărămida goală împărtăşeşte acelaşi tratament înainte de a adormi. Târziu, mă trezesc amorțit. Mă dor toate oasele, parcă aş fi fost bătut cu maiul. Bulgarii, care jucau cărți, văzându-mă trezit, mă anunță că un domn din celula vecină a întrebat de mine. Cine ar putea să fie? Dar voi afla curând. Fereastra era deschisă, doar gratiile ne despărțeau de cei de afară, aşa că nu-mi va fi greu să observ mişcările. Într-adevăr, peste puțin timp aud paşi şi, curând, apare silueta lui Iosif Ripan, înalt, îmbrăcat bine, cu zâmbetul trist pe buze. Păşea agale, sub paza polițaiului de serviciu. Se uită la mine îngrozit. Nu se aştepta să mă vadă între ziduri. La întoarcere, profitând de o neatenție a polițaiului, îmi şoptește în fugă: Nu vă cunosc! Răspunsul meu a fost o înclinare afirmativă a capului, îi iau o povară de pe inimă. Oricine s-ar trăda că mă cunoaşte, e susceptibil de izolare, de anchetă mai detailată.

Fii liniştit, Iosife! Nu te-am cunoscut niciodată, dar te voi recunoaşte cândva, când se vor schimba vremile! Taina noastră va rămâne îngropată sub pragul colibei, ea va fi scoasă în ceasul de cumpănă.

Peţa să fi fost arestat şi el? Mă neliniştea mult să ştiu. Mă încolţesc surprizele, îmi îngreuiază din ce în ce mai mult apărarea. Atâtea întrebări care aşteaptă un răspuns. Creierul combină soluţii, să corespundă, aparent, în afară de tradiţionalul nu ştiu... n-am văzut...

De ieri dimineaţă n-am gustat nimic. Dacă a ajuns nenea Gin cu brânza şi pâinea de aseară? Recurg la bulgarii mei, care ieşeau afară la curăţenie, să afle ei dacă nu au văzut pe aici pe un ţăran ca mine.

Am aflat destul de repede, mai ales că le-am spus că are pâine la el. Nenea Gin era în adevăr vecin cu mine. L-au adus azi dimineaţă. Îi strecor un bilet prin bulgari şi, drept răspuns, o bucată mare de pâine, pe care am împărţit-o cu mijlocitorii noştri, flămânzi. Un alt bilet, prin care îi precizez declaraţia ce va avea de făcut. Ne-am întâlnit întâmplător, pentru prima dată. Pistolul era al meu, el l-a luat o clipă să se uite la el cu puţin înainte de a fi surprinşi. El dăduse deja o declaraţie, prin care a spus că a venit din vale, de la coasă, să-şi caute vitele, care păşteau în livada mea. M-a surprins în colibă, unde dormeam. Am stat puţin de vorbă. Eu aveam două pistoale, aşezate pe masă. Curiozitatea l-a împins să se uite la ele. După câtva timp am plecat împreună. Nu mă văzuse niciodată până acum.

"Aproape de vârf v-am cerut un pistol să-l văd mai îndeaproape şi aşa am rămas cu el, când am fost somaţi să ne predăm."

L-am sfătuit să nu schimbe nici o iotă din cele declarate, chiar dacă-l vor ameninţa cu bătaia. A recunoaşte ceva înseamnă a fi fost complice ş-apoi nu va mai vedea lumina decât printre gratii. Aşa a rămas. Pe la orele unu şi jumătate ni se serveşte masa. O aşteptam, o savuram deja înainte de a o vedea. Era o ciorbă caldă, adusă de la restaurantul Gambrinus. Câte un polonic la fiecare, dar fără pâine. Poate resturi de la masa clienţilor? Dar ce importanţă are? Foamea nu-şi mai creează prejudecăţi.

E duminică, am rămas singuri, doar cu paznicii. Au plecat toţi, nu la biserică să se roage, ci la vânătoare. Kling, cu haita lui, este de acum pe urma băieţilor. O teamă mă cuprinde. Îmi revin repede. Nu... nu se poate!... Ei au aflat de arestarea noastră. Tot satul o ştie. Ei vor dispărea la timp. Numai dacă nu le va veni pofta să se măsoare cu gloata. Dacă ar avea această idee, mi s-ar uşura şi mie sufletul şi obrajii pălmuiţi.

Printre gratiile celulei privesc castanii uriaşi, ce cuprindeau sub coroana lor toată clădirea. Un zgomot de motor îmi împrăştie gândurile. Maşina se

opreşte în faţa porţii, ce se deschide ca la comandă şi chipul lui Kling Zoltan, negricios, apare furios. Furia lui mă linişteşte. Se întoarce de la Nemanu. Simt că nu i-a reuşit lovitura, după cum spera el. Mă aşez pe patul de scânduri şi aştept. Nu mult însă, rândul meu venise. Aud deja paşi pe coridor, care se opresc în faţa porţii mele. În clipa următoare uşa se deschide şi un poliţai furios mă invită să-l urmez. Opinca, obişnuită cu iarba cărărilor, dublată de frunze moi, calcă uşor cimentul. Abia ajuns în faţa biroului, că vocea «şefului», care nu-şi mai putea stăpâni furia, mă izbeşte.

— M-ai minţit ca un porc, mişelule! O vei plăti scump!

— Nu v-am minţit deloc, d-le comisar. V-am spus tot ce ştiam!

— Ne-ai trimis la o colibă unde nu era nimeni, unde n-am găsit urmă de om să fi stat vreodată acolo!

— Nu mă surprinde deloc că nu aţi găsit pe nimeni. Ei au aflat de arestarea mea în plină zi şi, cum în sat veştile circulă repede, au aflat şi ei şi nu v-au mai aşteptat.

Logica mea îl înfurie mai mult. Ar fi trebuit să ţină seama de acest fapt elementar.

— Cum v-aţi pregătit mâncarea? N-am găsit nimic!

— Aveam vase, cratiţe, oale, farfurii şi o căldare pentru mămăligă. Se vede că au luat totul, când au părăsit coliba!

Vedeam că nu era un «tehnician» al anchetelor, că începe să bâlbâie alte întrebări, ca şi cum ar fi voit să-mi ceară ajutor.

— Ştii că am fost atacaţi cu focuri de mitralieră?

Băieţii îi aşteptau şi le-au pregătit o primire cum se cuvine.

— Deci, nu v-am minţit! îndrăznesc să-i pun în faţă eşecul. Din ce în ce mai furios.

— E banda ta care a tras. Tu i-ai instruit. Tu eşti şeful şi vei plăti şi pentru ei!

— Să fie oare normal să plătesc ceea ce fac alţii? Dar, cum sunt în mâinile dvs, eu nu mai am nici un mijloc de apărare!

Mă întorc cu gândul la cei rămaşi acolo, la sergentul Ion Brânzei, şef de mitralieră pe frontul din Răsărit, azi angajat voluntar pe frontul supravieţuirii naţionale. Văd parcă săgeţile de flăcări ce străbat pădurea în noaptea adormită. Aud ecoul sunetelor repetate, iar de vale, duşmanul intrat în panică cum goneşte cât îl ţin picioarele să-şi salveze hoitul. Trageţi, băieţi, trageţi mereu! Nu vă gândiţi la altceva. Pe mine au deja suficiente argumente să mă chinuiască. Curajul vostru îmi va da şi mie puteri să suport totul.

O voce mă trezeşte din meditaţie.

— Când te-ai întâlnit ultima dată cu Anderca Traian?

— Şi ăsta-i tot din «banda mea»?

— Nu-l cunoşti?

— De unde să-l cunosc?

— Ce legătură există între voi şi colonelul Uţă?

— Am auzit şi eu, vorbeşte lumea de Uţă şi Vernichescu, că s-ar fi refugiat la pădure, dar nimic mai mult. De altfel, ce legătură ar putea fi între noi şi Vernichescu, care a trădat pe fondatorii Mişcării, sau cu Uţă, fostul prefect, care ne-a chinuit până la sânge de atâtea ori şi a ordonat asasinarea a trei din camarazii noştri?

— Unde crezi că s-ar putea ascunde?

— Vara-i uşor de găsit un culcuş în desişul pădurii!

— Eroi de carnaval! Voi nu vă daţi seama că luptaţi pentru puteri străine, împotriva poporului muncitor, căruia guvernul nostru se străduieşte atât să-i schimbe felul de trai?

Avea dreptate. Îi va schimba felul de trai în aşa măsura că greu îi va fi să-şi mai revină. Luptăm pentru puteri străine! Dar mai streini ca voi de acest popor, de aspiraţiile lui cine mai poate să fie?

— Vom ferici poporul ăsta, îşi continuă el lecţia învăţată pe din afară, cu sau fără voia lui, şi oricine ne va sta în cale va fi strivit fără milă!

Da! de acest lucru îi cred capabili, fără pic de îndoială. Biet popor, te aşteaptă fericirea jugului, a sclaviei, sub sceptrul terorii roşii.

N-am mai auzit nimic ce spune. Nu mai simt nimic. Revolta m-a tulburat atât de adânc. «Cu sau fără voia lui», îmi sună sinistru ameninţarea. Mai de grabă, fără voia lui.

Nu ştiu când m-am întors în celulă, că simt sub mine scândura tare, care mă trezeşte la realitate.

Afară, aud cum un poliţist povesteşte tovarăşului lui cele păţite la Caransebeş, în munţi. Cum au fugit, atacaţi de partizani, ei, optzeci de oameni şi că, în fugă, au împuşcat un lup, căzut şi el în «luptă».

În celulă nu era loc de plimbat. Spaţiul era prins de scândurile patului. Eram imobilizat într-un loc, aşteptându-mi iarăşi rândul. Ce vor face acum cu mine, după incursiunea neizbutită?

Seara se lasă încet, ca timpul ce se scurge fără măsură. Scândurile-mi oferă din nou aşternut, pentru o altă noapte. Am dormit ca omul care şi-a terminat o treabă. Nimic nu mă mai surprinde. Eram pregătit la orice.

Soarele era de mult plecat la drum. Razele lui furişate printre gratii îmi amintesc libertatea zilelor pierdute. Îmi defilează în faţa ochilor chipurile

camarazilor rămaşi să continue lupta. Mitru, la altă colibă, pregăteşte dejunul, împăcat şi liber. Ion îşi mângâie «cățeaua», care i-a potolit focul o clipă. Finul Nicolae, cu capul între palme, se întoarce singur la groapa din Berbecele, Ia poşta din Miraia, să-mi iasă înainte. Vineri seara, în ajunul arestării, am întârziat atât de mult, că întâlnirea noastră a sărit peste ani, peste vieți poate. Mi-e drag chipul lui întunecat de atâtea umbre. De-ar scăpa cel puțin el. Dar... până când? Izolați, încet, încet, fără pâine, fără arme şi muniții, soarta lor va fi aceeaşi cu a mea, mai devreme sau mai târziu. Nimeni nu-i va ajuta, abandonați în voia sorții. Puhoiul lui Attila se va întinde pe tot cuprinsul țării. Cine va mai putea stăvili revărsarea apocaliptică? Un pumn de viteji? Armatele satane în tăvălug pustiitor nu vor lăsa nimic în picioare. Un lucru de reținut din tot ceea ce se petrece azi este că revoluția lumii roşii pregăteşte sfârşitul popoarelor, în fața celor încă liberi, care asistă neputincioşi la propria lor dramă.

Ni se aduce din nou masa. A doua în două zile. Foamea rămâne mereu nepotolită.

Orele trei. Afară motorul începe să zbârnâie. Polițaiul deschide celulele. Ripan este scos în curte, unde-l aşteaptă Zoltan.

— Mai repede! strigă paznicul, îndreptându-se spre celula mea, pe care o deschide şi mă invită să-mi iau bagajele. Cobor treptele, privind pe Iosif Ripan, cu pachetul gata de drum. Citesc o teamă în ochii Iui, ca nu cumva să-l recunosc în fața anchetatorilor. Îl liniştesc dintr-o privire furişă. Kling se apropie de noi, păziți de doi agenți în civil.

— Pe ăla îl cunoşti? arătând spre mine.

— Nu-l cunosc, îl văd acum pentru prima oară!

— Fii atent la ei, să nu vorbească! se adresează Zoltan unui agent. În mâinile lui Kling apar două inele duble, în oțel nichelat, şi ne face semn să întindem mâinile. Eu în dreapta şi Iosif în stânga, ne logodesc strâns unul de altul şi apoi ne invită să luăm loc în fundul maşinii. În stânga mea un agent, iar în față, la volan, Kling şi alături de el şoferul. Poarta grea se deschide şi iată-ne în stradă. Lungim strada Buziaş, până la podul de piatră peste Timiş, catedrala, drumul Timişoarei şi, curând, oraşul Lugoj rămâne în urmă. Căldura revine o dată cu praful şoselei, adunat nour în viteza maşinii. Lunca e plină de lume. Grâul câmpiei bănățene, rodit ca rareori, cade sub coasă în brazde groase. În urmă legătorii îl strâng în snopi şi fac grămezi în cruce, cu spicul la mijloc. Pălării mari din paie de grâu le acoperă fața de arşiță, în timp ce sudoarea se prelinge pe frunte, devale.

Belinț, Topolovăț, Recaş trec în goană. Pe alocuri văd şirezi mari de snopi ce aşteaptă treieratul. O batoză mai încolo scutură spicele să umple sacii de grâu bogat. Care, căruțe duc recolta spre casă. Ulița şi ea-i plină de paie, dând culoare aurie drumului de țară. Iar noi străbatem acest pastel de luncă, cu mâinile prinse în verigi, ca sclavii primilor despoți. Prin ferestrele limuzinei, țăranii, opriți în fața carului cu boi, privesc nedumeriți pe «domnii» ce trec. Aceiaşi domni care mâine le vor cere recolta adunată cu atâta osteneală. De ar şti ei ce ascunde acest pântece luxos. O pereche de opinci, ca a lor, tare nu au mai găsit un locşor de țară să-şi ducă povara.

lzvin cu lăptăria comunală, Remetea-Mare, aşezată de ambele părți ale şoselei şi primele case ale Timişoarei se înalță, corpuri uriaşe ce ne înghit urmele. În stânga, desprind în fugă T.V., ş-apoi casa lui Ionel Tâmpa.

Va trebui să aflu, înainte de a fi despărțit de Ripan, dacă Peța a fost arestat. Fac semn, într-o frântură de secundă, lui Ripan, care-mi răspunde afirmativ, printr-o clătinare din cap.

— De ce-i laşi să vorbească? Boule! Îi văd prin oglindă cum se înțeleg, se răsteşte Kling de la volan. Pe mine însă nu mă mai preocupa nimic. De acum ştiam cum să-mi pregătesc apărarea.

Strada Dorobanților, linia tramvaiului 2, iar în stânga, casa lui Zărie. Mai încolo, casa soției lui Brindescu, cu doi copii orfani, care au crescut timp de patru ani fără să ştie că tatăl lor nu mai e pe lume, ucis de aceşti călăi. Bega împarte oraşul în două. În dreapta, N., zilele atâtor amintiri, ce mi-au încălzit prigoanele. Mai departe casa lui L., unde mi s-a închis uşa, în dimineața fugii mele de la Curtea Marțială. Biserica din cartierul Fabric, loc de rugăciune furişă. Piața Traian cu strada Dacilor, locul trădării. În dreapta casa lui B., fugit şi el de mult. Bega ne iese din nou în cale, sub ultimul pod. O cotitură spre parcul Carmen Sylva şi strada Diaconovici Loga, fie blestemată. Pe aceeaşi stradă, acum trei ani, am adus nepoata la şcoală, pe aceeaşi stradă, în vara trecută, am închis lumina libertății şi azi, tot pe aceste locuri, destinul mă poartă spre o nouă încercare. Gândul că voi da ochii cu Moiş, chestorul blond, mă îngrozea. Şapte săptămâni la rând m-a torturat, a stors din mine dureri în urlete închise între ziduri, în nopți fără de sfârşit. Şapte săptămâni izolat în celula 10, cu spaima de a fi deşteptat în fiecare miez de noapte, pentru «completarea» dosarului şi trimiterea apoi în judecată. Când a aflat însă că am reuşit să evadez, furia lui n-a cunoscut margini. A destituit în aceeaşi zi pe comandantul închisorii, căpitan Dijmărescu, pe custodele închisorii, plutonier Florea Ogarcă, o brută, temut de toți deținuții. L-a băgat în celulă în locul nostru. De altfel, era singurul ce-

şi merita soarta. A încarcerat apoi cele 9 gărzi care erau de pază în noaptea fugii. Represaliile nu mai cunoşteau limite.

Acum mă apropiam de el şi întâlnirea putea lua forme dramatice. Pălăria lui nea Gin, înfundată până la urechi, îmi ascundea faţa. Încă puţin şi maşina opreşte în faţa vilei ce poartă numărul 25. Am ajuns «acasă» şi aşteptam proprietarul să ne deschidă. Coborâm din maşină împiedecându-ne la mers. Uşa de fier se dă la o parte în faţa noastră, deschisă larg de paznicul de serviciu. Câţi oare nu şi-au lăsat libertatea, sănătatea, viaţa poate, pe acest prag?

Doi plopi înalţi, subţiri, străjuiau intrarea, iar de jur-împrejur alţii, de aceeaşi talie, completează cercul viu. Grădina cu pomi roditori: caişi, peri, piersici altoiţi, rămaşi dovada unei case de gospodari. În mijloc, două etaje, cu terasă şi pivniţă, îngropau o generaţie chinuită.

Kling ne îndeamnă la pas, să urcăm mai repede treptele. Holul mare împarte clădirea. În dreapta biroul lui Moiş, şeful Siguranţei, în stânga Ambruş Koloman, evreu ca şi Moiş şi Kling, inspector general regional.

Multe s-au schimbat de la plecarea mea, oameni şi obiceiuri. Comisar de serviciu era acum Lăpuşneanu, vulpe îmbătrânită de atâta viclenie.

În costumul meu de ţăran, n-aş fi trezit nici o curiozitate, dar legat de aceeaşi cătuşe cu un domn, atrăgeam totuşi atenţia. Primul care m-a recunoscut a fost un poliţist din vechea gardă. Şi nu mică i-a fost surpriza.

— De mult ai fugit? Nu era mai bine să mai aştepţi?

Am ridicat din umeri, iar el s-a mulţumit cu un clătinat compătimitor din cap. Dintre cei vechi erau mulţi oameni de treabă. Cât am stat aici s-au purtat omeneşte cu noi.

Comisarul Lăpuşneanu se apropie de noi să ne ia în primire, să semneze hârtia de recepţie.

— De unde sunteţi?

— Din Lugoj, răspunde Iosif.

— Pe tine de ce te-au adus aici? mă întâmpină el curios.

— Am plecat de aici fără voie! Dar, poate, m-aţi uitat? Din ce în ce mai curios.

— Eu sunt Verca Filon!

— Cum? sare el ca ars, în timp ce se apropie mai mult de mine să mă observe. Bată-te norocul! Dar cum te-ai mai schimbat!

Juca rolul bătrânului sfătos, gata să facă un bine, îndemnând să iei calea pocăinţei, să spui adevărul.

— De ce ai fugit? Ți-ai îngreuiat situația. Stăteai şase luni, un an la răcoare şi acum erai liber, ca oamenii de treabă. Nu mai făceai atâtea necazuri şi nouă şi mamei!

— Nu, domnule comisar! Dosarul meu îmi rezerva ani de închisoare, aş fi putrezit acolo. Nu mai aveam nici o speranță!

— Nu ai dreptate să vorbeşti aşa! Guvernul ăsta s-a arătat foarte binevoitor, indulgent chiar, cu toți rătăciții. V-ar fi iertat dacă nu făceați alte prostii.

— De acum, ce-i făcut îi făcut!

— Eu cred că încă te mai poți salva. Eu, ca om mai bătrân şi care am văzut multe în viața mea, ți-aş da un sfat, fii sincer, numai aşa vei mai scăpa de aici. Spune tot ce ştii! Dacă domnul şef constată că, într-adevăr, eşti sincer, el este un om foarte bun, cred că va interveni pentru tine. Nu zic că te va elibera imediat, dar un lucru e sigur, îți vei uşura enorm situația!

— Ştiu bine, domnule comisar. Cunosc bunăvoința domnului chestor şi voi spune tot ce ştiu sau ceea ce am făcut!

— Vezi că ne înțelegem! Eu țin la voi ca la copiii mei şi vă învăț numai de bine!

Un zgomot de uşă trântită şi silueta impunătoare a lui Moiş apare în prag. Înalt, blond, cu ochi iscoditori, chip de Don Juan cu zâmbetul mereu pe buze, ascundea intenția fiarei, gata să sară pe pradă.

— Să trăiți, dom' şef! sar comisarul şi polițaiul în poziție militară. Era temut de toți. De patru ani conduce Siguranța Banatului. Îşi cunoaşte bine «meseria».

— Ăştia cine sunt? arătând spre noi, aşezați liniştiți pe o bancă.

Agentul însoțitor îi întinde hârtiile.

— Verca aici? descoperă el numele meu înscris pe document. Unde-i?

Drept răspuns, mă ridic în picioare.

— Măi, da aşa te-ai schimbat? Nu te-am recunoscut deloc! Ce, te-a ajuns dorul de noi?

Nu-i răspund. Citeam pe fața lui surpriză, amestecată cu un surâs de satisfacție.

— Dezleagă-i!

Agentul scoate cheia încredințată lui de Kling şi ne desparte, în schimbul unei semnături de predare. Cu asta la mână, şi-a luat o povară de pe umeri.

— Verca! Hai încoace! mă strigă Moiş din uşă. Vocea lui părea prietenoasă, ea prevestea furtuna. Intru încet în biroul cu covoare persane, pe

care le-am stropit anul trecut cu sânge, mult sânge de aceeaşi culoare. Era camera torturii, completată, alături, de sala de baie, să spele orice urmă.

—Ia loc, Verca! mă invită el pe canapeaua din faţa biroului. Mă îngrop în perna moale, capitonată cu piele.

— Măi! da te-ai travestit atât de bine că nimeni nu te-ar mai fi recunoscut! Se scoală şi din pragul uşii strigă un poliţai, căruia îi ordonă să anunţe pe inspectorul Koloman. Când acesta apare, îi îndreaptă privirile spre mine.

— Îl vedeţi cum arată? Ăsta-i Verca! Un hohot de râs îi uneşte pe amândoi, în timp ce mă observă ca pe o curiozitate de circ. Aveam o mustaţă mare, răsucită, ca jandarmii unguri pe vremuri, care-mi adăuga cel puţin zece ani la ai mei. Opincile şi laibărul le excita din nou distracţia.

— Ia pune-ţi pălăria pe cap! Şi râsul se înteţeşte. Devenisem un clown docil supus mai marilor. Pălăria lui nea Gin, prea mare pentru mine, mi se înfunda până la urechi, lăsând doar ochii pe jumătate liberi. O nouă explozie de hilaritate mă face şi pe mine să uit unde sunt şi încerc un zâmbet impregnat de o mare tristeţe. Scenă prevestitoare de rău.

— Cine l-ar mai fi cunoscut? exclamă Moiş, privindu-şi consângeanul. Distrau victima sau se distrau ei pe pielea ei? Creau atmosferă, prima condiţie pentru reuşita unui dosar. Bunăvoinţă exagerată, familiaritate, urmată apoi de o revoltă «legitimă», tortura.

— Verca! mă ia Moiş. Tu-ţi dai seama de situaţia ta? Ai căzut singur în capcană! Ai făcut atâtea şi acum va trebui să dai socoteala! Mie nu mai poţi să-mi ascunzi nimic! Anul trecut m-ai minţit cu neruşinare, ca un om de rând. Dar de atunci s-au schimbat multe. Şefii voştri, singuri au mărturisit totul! A rămâne pe poziţia ta cred că-i o mare greşeală! Ce nădejdi mai aveţi voi? Cine vă va mai salva? Sau credeţi în americani? Ei sunt departe, ş-apoi noi suntem o ţară independentă şi nu vom permite nimănui să se amestece în trebile noastre!

E adevărat, de aici numai Dumnezeu ne mai scapă. Nimeni nu va schiţa un gest de protest.

— Aţi devenit scule murdare ale anglo-americanilor, le vindeţi ţara. Procopovici a recunoscut că a avut legături cu ofiţeri activi, care îi furnizau situaţii numerice, strategice, care erau transmise apoi agenţilor americani. La Reşiţa au fost prinşi alţii, dând târcoale uzinei pentru informaţii. Chiar şi Pătraşcu a recunoscut că a dat ordin de reorganizare, prin Vică Negulescu, om lipsit complet de onoare şi care ne-a minţit în mod ordinar. Toţi cei mari au recunoscut totul, iar voi, cei mărunţi, vreţi să deveniţi martiri. Veţi deveni

şi asta, dar spune şi tu dacă mai are vreun rost? Pentru cine mai luptaţi voi şi cine vă va mai ajuta? Gândeşte bine ce ai de făcut! Dovada că au vorbit toţi o ai în beciul plin de «camarazi» de-ai voştri. Nu mai puţin de 150. Şi nu s-a terminat încă. Văzând că totul e zadarnic şi că a devenit utopică orice rezistenţă în faţa unei realităţi incontestabile, întreaga organizaţie s-a fărâmiţat. Închipuie-ţi că, dintre ăştia, sunt mulţi care au luptat cu tine, iar noi nu mai suntem ca anul trecut, să dibuim, să presupunem, când totul trebuia să iasă din declaraţiile unui mic număr ce aveam în mână. Azi, sursele noastre de informaţii sunt complete. Nu-ţi rămâne şi ţie decât să confirmi cele mărturisite deja de ceilalţi.

Nu va fi decât o simplă formalitate. De altfel, noi vom face lumină şi fără tine, dar să nu scapi ocazia de a-ţi uşura situaţia!

— Domnule chestor! eu nu mai am nimic de ales. Pentru mine soarta este deja pecetluită. Cei 20 de ani de condamnare la temniţă grea îmi vor ajunge pentru restul zilelor. Ceea ce m-ar putea aştepta de acum nu poate să fie mai greu decât ceea ce am deja, aşa că de pe acum m-aţi făcut martir!

— Să nu crezi asta! Înainte de a deveni martir, noi vom scoate din tine tot ce ştii, tot de ceea ce avem nevoie. De asta să nu mai ai nici o grijă! Avem în faţă problema legionară şi va fi rezolvată, cu sau fără «participarea voastră»! Guvernul însă, se arată foarte îngăduitor cu voi şi v-a întins o punte de salvare.

Printre voi sunt două categorii: cei ce au greşit, dar care manifestă intenţii de întoarcere pe calea cea bună, prin recunoaşterea faptelor. Aceştia vor fi duşi într-un lagăr de reeducare, pentru a fi recuperaţi şi, după un timp, vor fi redaţi societăţii. Totul însă depinde de ei, de felul cum au înţeles indulgenţa guvernului. A doua categorie, acei ce nu vor să se întoarcă, cei ce continuă să stea de-a curmezişul progresului, deci emancipării poporului, vor fi striviţi fără milă. Singur îţi vei alege ceea ce ţi se potriveşte!

— Dosarul meu, domnule chestor, nu-mi îngăduie să intru în nici una din cele două categorii. Eu sunt deja condamnat!

— Acum să ne întoarcem la ale noastre. Erai absolut necesar organizaţiei care te cerea afară? Ce planuri aveai în momentul reuşitei şi unde aveai de gând să stai? Să treci graniţa şi, în acest scop, cine credeai că te-ar fi putut ajuta?

— Domnule chestor, eu aveam în faţă realitatea imediată: viaţa de celulă cu regimul care mă dizolva fizic şi moral. Gândul că voi fi târât din închisoare în închisoare, o jumătate de viaţă, mă îngrozea. Mintea mea făurea mereu planuri disperate. Să ies de aici cu orice preţ, chiar cu acela de

a fi împuşcat la ieşire. O preferam unei vieţi petrecute în întuneric. Să ies pentru câteva zile, o lună, un an ş-apoi orice va fi. O singură dată doar să mai gust aerul libertăţii. Nu mă gândeam deloc să trec dincolo de hotarul ţării mele, pentru că ştiam prea bine cât de grea e viaţa printre streini. Am gustat-o ani grei, tot atât de grei ca şi în celulele unei închisori. Puteam eu oare să fiu în legătură cu cineva, în cele şapte săptămâni cât am stat izolat aici sau după ce am ieşit? Nu! Singur mi-am pregătit condiţiile de evadare. Am împărţit cu cei doi, Bălănescu şi Brindescu, ani de pribegie, de suferinţă şi nu m-a răbdat inima să-i las în urmă, să plătească pentru mine. Eram sigur că represaliile îi va ajunge pe ei.

— Singuri nu o puteaţi face. Cine v-a înlesnit plecarea şi pe unde aţi fugit, pe care poartă?

— N-am fugit pe poartă!

— Atunci pe unde? Închisoarea are ziduri înalte, nu le puteaţi trece fără ajutor din afară!

— Şi totuşi, peste zid am trecut!

— Cum? Din ce în ce mai curios.

— În curtea trupei, unde era şi vorbitorul, zidul era ceva mai mic şi pe acolo, prin colţul opus intrării, faţă cu dormitorul trupei, am putut trece. Am studiat locul bine când ieşeam la vorbitor. Mi-am dat seama că numai pe aici se putea trece. Şi cum atât în biroul trupei, cât şi în celelalte locuri din Tribunal tot deţinuţii lucrau, m-am străduit să fiu folosit într-unul din aceste birouri. Tocmai locul de furier la biroul trupei se găsea vacant şi am reuşit să fiu angajat. Acest lucru îmi permitea accesul în curte până seara târziu. Iată cum s-au petrecut lucrurile. O dată ce locul devine vacant, prin eliberarea deţinutului care-l ocupa, plutonierul Florea Ogarca, adună deţinuţii proaspăt sosiţi, să-şi aleagă un furier. El nu cunoştea situaţia nimănui înainte de proces, toţi erau preventivi. În această calitate, şansele mele erau egale cu ale tuturor celorlalţi. Când plutonierul ne-a adunat şi ne-a întrebat pe fiecare ce studii avem, eu i-am părut cel mai indicat a-i ţine registrul situaţiei şi corespondenţa, cu suficientă competenţă. Curând m-am acomodat lucrului şi conduceam totul, el doar semna. Primul pas făcut, m-am străduit să-i câştig încrederea. Am muncit mult, devenind astfel foarte util. În discuţiile avute cu el, îi dădeam impresia că situaţia mea este provizorie, până la proces, când, poate, voi fi eliberat. Am fost tratat foarte bine, reuşind să mă ocup singur de aprovizionarea trupei. Ba chiar am fost însărcinat de căpitanul Ardeleanu din ECP, să fac şcoala de carte cu soldaţii. La început mă duceam cu santinela la Corp. Nu rareori, mă întorceam singur. Aproape uitasem planul evadării,

când avocatul nostru ne anunță că se apropie procesul şi că sunt slabe speranțe să ne scoată cu condamnări uşoare. Eram încadrați în Codul Justiției Militare art. 186 şi 210, care prevedeau pedepse grele. Nu mai aveam de aşteptat. Procesul fixat la 15 decembrie îmi grăbeşte hotărârea. În seara lui 1 decembrie, la orele şase şi jumătate, în timp ce trupa era la masă, l-am adus pe Brindescu la birou, sub pretextul unei pene de curent, el fiind electrician. Bălănescu era deja la birou, chemat de mine mai din vreme, cu aprobarea plutonierului Ogarcă, să-mi ajute la administrație. Soldații, care mă cunoşteau bine, eram doar profesorul lor, nu s-au opus ieşirii lui Brindescu în curtea trupei, când le-am spus că-l voi aduce îndărăt îndată ce a terminat lucrul.

La zid erau doi steri de lemne, tăiate scurt şi grămădite lângă zid, în aşa fel că permiteau escaladarea fără dificultate. Lampa din mijlocul curții se izbea de un cais în partea din fund, în aşa fel că lăsa o umbră care putea disimula statura unui om. I-am dat drumul lui Brindescu primul, singur. A plecat şi nu l-am mai văzut nici până azi. Peste un sfert de oră trece şi Nicu Bălănescu pe acelaşi traseu. După cinci minute trec şi eu. Nicu Bălănescu mă aştepta la poalele zidului, dincolo, în curtea Regimentului 5 Vânători. Am plecat apoi amândoi până la Piața de Fân, unde ne-am despărțit şi fiecare pe cont propriu. De atunci n-am mai auzit nimic nici de el.

— Unde ți-a spus că se duce?

— Mi-a spus că va încerca să ajungă până la Bucureşti, unde are cunoştințe şi unde se poate ascunde mai uşor.

— Iar tu?

— Eu am luat drumul spre casă!

— Pe unde ai trecut, cine vă aştepta afară şi unde ai dormit?

— Nu ne aştepta nimeni afară. Nu era nevoie, doar singuri ne-am pregătit fuga. Am ieşit din oraş în aceeaşi seară, pe drumul ce duce la Buziaş, linie secundară, pe care-l credeam mai puțin observat. Am mers aşa pe jos, până ce am ajuns la Buziaş şi, de aici, la Lugoj, pe un timp de viscol şi zăpadă, care mi-au evitat surprizele. La Lugoj, complet epuizat, am luat trenul până la Caransebeş, unde m-am dat jos în spatele trenului şi am luat-o spre Berbecele. De aici, povestea mea continuă până la Nemanu.

— Cu cine te-ai întâlnit aici?

— Cu Nicolae Cristoi!

— Te aştepta?

— Nu! Am dat eu peste el, la coliba lui unde stătea ascuns!

— De ce te-ai dus la el? Ştiai că o să te ajute? Era în legătură cu voi?

— Ştiam de la mama că era fugit de-acasă din cauza unor infracţiuni de sabotaj economic şi m-am dus la el!

— Şi... te-a primit?

— Eram naşul feciorului lui şi nu mă putea scoate afară în plină iarnă!

— Ce planuri ai făcut aici şi cum ai luat legătura cu organizaţia?

— În situaţia în care mă găseam, fugit de la închisoare, cu procesul judecat – nu cunoşteam încă sentinţa – flămând, în plină iarnă, credeţi că-mi mai ardea de organizaţie? Puteam eu să încep ceva, când eu însumi aveam nevoie de ajutor? Organizaţie? De mult nu mai exista. Majoritatea membrilor au căzut pe front, iar cei rămaşi au renunţat, nemaivăzând nici o ieşire.

— Şi asta mi-o spui mie?

— Mi-am spus-o eu atunci!

— Dar mai târziu?

— Cu atât mai mult! Urmele mele erau bătute tot mai aproape de organele dvs., iar eu nu aveam altceva în gând decât cum să-mi găsesc un culcuş cât mai afund în pădure, cât mai departe de oameni care ar putea să mă denunţe. A începe o organizare în masa ţăranilor însemna un risc mare. Plecând prin sate, de la om la om, nu se putea să nu cad într-o zi.

Eu, care am stat încă un an ascuns, mi-am dat seama de aceste riscuri. Fugit din închisoare, iubeam prea mult libertatea, ca să risc să o pierd la puţin timp după ce am dobândit-o. Nu m-am gândit nici la organizare, nici la o altă formă de contact, decât cum să dispar cât mai departe de oameni, care nu-mi puteau aduce, mai de vreme sau mai târziu, decât pierirea. Aţi văzut singur cum soarta mi-a fost fatală, când cercul celor fugiţi, celor ce ştiau de mine s-a lărgit. Imprudenţi sau necunoscând pericolul, ei, care n-au cunoscut greul închisorii, circulau prin lume fără nici o precauţie –- tot satul ştia pe unde stau – şi rezultatul? Am plătit eu această experienţă.

S-ar crede că povestea mea să-l fi convins. Faptele însă, mărturisirile celorlalţi mă scoteau deasupra ca pe o plută.

— Te-am ascultat cu multă răbdare, dar acum să trecem la fapte. Când ai întâlnit ultima dată pe Gogu Cristescu, şi ce ordine i-ai dat lui Adam?

Îmi dau seama că ştie multe. Numele lui Gogu şi Adam mă sperie.

— De la mine până la Plugova sunt cam 60 de km. A traversa atâtea sate putea să mă coste scump! Cât priveşte pe Adam, eu n-am avut nimic comun cu el. Am vândut cărbuni, pe care i-am pregătit din osteneala mea, socrului lui Adam, pe care acesta-i cântărea. Contactul meu cu el nu era decât pur comercial.

— Te întreb de ei, dar, firește, nu aștept un răspuns imediat. Te mai gândești, dar nu uita că ți-am pus o întrebare precisă, pentru a te scuti de alte minciuni ca: nu-i cunosc, n-am vorbit niciodată cu ei!

Vreau să te scutesc de o corecție inutilă! Acum altceva. Când ai văzut ultima dată pe Teodor Roman, zis Bubi, și ce dispoziții ți-a transmis? Observi că le iau în ordine și cu o oarecare precizie? Să nu încerci iar să negi ceea ce noi știm deja destul de bine, că o să-ți pară foarte rău! Tu știi că nu poți minți la infinit! Ș-apoi... n-are nici un rost să ascunzi ceea ce toată lumea știe deja!

— Cu Uță și Vernichescu ce legătură aveați?

— Nu știu nimic de ei și n-am căutat niciodată să-i cunosc. Ne-au lovit cândva și unul și altul. Cum m-aș fi gândit numai că aș putea avea ceva comun?

— Verca! Te duci jos acum, să meditezi la cele ce ai de spus. Să nu încerci însă, iarăși, să ne minți! Orice vorbă te va costa scump!

Îmi dădeam seama de situația grea în care mă aflam. Știe ceva și nu mă voi putea apăra decât răbdând cât mă vor mai ține puterile.

— Deseară vom sta de vorbă!

Știam prea bine când începe seara la ei și mă vor chema la anchetă. Atunci când au adormit toți vecinii, să nu se mai audă gemetele de durere.

Deschide ușa și mă dă în primire comisarului de serviciu, un tânăr nou venit. Mă îndreaptă acum spre pivniță, locuința mea din vara trecută. Și aici s-au schimbat multe de când am plecat eu. Șeful arestului este un agent, secondat de un gardian. Ușile erau dublate pe din afară de zăbrele în formă de armonică. Pe coridor aceeași masă transformată în birou, ocupată de un agent în civil, care înregistra numele noului venit și-l percheziționa până la piele, de cumva va descoperi un obiect delict scăpat după atâtea percheziții.

Șeful arestului, un sârb ce ponegrea ostentativ limba românească, mă ia în primire. Hainele înșirate pe el trădau modelul proaspăt avansat. Niște palme mari, cu degete groase care țineau condeiul de mijloc, ca pe o lopată, spuneau că nu este de pe aici, că a fost luat din șantierele «voluntare», pentru o muncă de «încredere».

— Dezbracă-te la piele! îmi strigă el cu o voce autoritară, în timp ce se îndrepta spre mine înfuriat să mă ajute.

— Încet, domnule! Am s-o fac și singur!

Scot laibărul și-l așez pe masă, apoi brăcirile lungi, cămașa ce-mi ajungea până la genunchi, opincile și ciorapii groși de lână.

Le prinde în mâini să le cerceteze, să descopere – cine ştie – o taină mare. Laibărul avea gulerul cusut. Îl desprinde cu un cuţit tăind firul, să-i observe cutele. Opincile aveau să sufere aceeaşi soartă, fără intervenţia mea hotărâtă.

— Dacă tai curelele, nu le voi mai putea purta! Ce ar putea ascunde curelele?

Le întoarce pe toate feţele şi, dându-şi seama de ridicol, renunţă la operaţie. Îmi reţine, totuşi, tot ce ar putea servi la o sinucidere: curele, brăciri, înainte de a trece la înregistrare. Numele şi prenumele. Atât a mai rămas. Totul redus la un număr de celulă. Operaţia terminată, sunt condus la locuinţa mea, care purta, pentru identificare, numărul 10, înscris pe pragul de sus. Era celula lui Nicu Bălănescu din vara trecută. Săpată în pământ, cu pereţi în ciment şi o fereastră aliniată în partea de sus cu nivelul solului, blocată de o piatră mare, cu aspect de mormânt. Doi metri pe doi şi un metru optzeci de înalt, era tot spaţiul vital. Nici măcar o scândură să mă întind pe ea. De-acum cimentul îmi va ţine loc de aşternut, iar tavanul betonat, de învelitoare. Liniştea singurătăţii îmi ţine tovărăşie, în timp ce gândurile aleargă, evadând din întunericul strâmt şi rece. Orele trec greu şi picioarele nu mă mai ţin. Simt nevoia odihnei, dar cum? Aşez pălăria îndoită la marginea zidului şi cad pe ea, rezemat de perete. Lipesc astfel corpul de cimentul rece, despărţit doar de grosimea pălăriei şi a cămăşii. Un fior îmi cuprinde corpul, în timp ce cimentul suge căldura din mine, să încălzească pietrele.

Din când în când ghereta se deschide şi capul agentului sau al gardianului apare să vadă dacă mai exist. O deschizătură bruscă mă trezeşte de-a binelea şi un glas şoptit în fugă, însoţit de un bileţel azvârlit în celulă, mă alarmează.

— Citeşte-l şi rupe-l! răsună conţinutul lui.

Sar ca ars şi încep să pipăi podeaua. Prind biletul făcut sul şi-l desfac tremurând. Nu ştiu de ce tremuram. De frică să nu mi-l găsească sau de emoţia misterului ce cuprinde? Mă apropii de crăpătura lăsată între bolovanul din fereastră şi perete, unde o rază subţire de lumină îmi permite să descifrez rândurile:

Camarade Filon!

Suntem mai mulţi aici. Nemet, Viorel Boborodea şi alţii. Nu-ţi fie teamă. Rabdă şi nu spune nimic! Se poate răbda, aşa cum am făcut-o şi noi

toți. Îți vom comunica cele declarate, pentru a coordona firul. Acum spune de ce ai nevoie şi-ți vom da. Să ai încredere în noi. Viorel e vecin cu d-ta.

Cu bine.

Virgil

* * *

Virgil Procopovici! Câte nopți de iarnă nu mi-au dezmorțit frigul adunat pe drumuri, în casa bunicii lui. Cum foamea din zilele hoinare nu a fost potolită la prânzul gătit cu atâta grijă în casa ei, prea primitoare. Bunica lui ținea atât la Virgil, că dragostea ei ne cuprindea pe toți în aceeaşi măsură. O numeam mama pribegilor. Chiar în absența nepotului, ne primea ca pe copiii ei. În rândurile lui Virgil vedeam chipul ei întunecat, aşteptându-ne. În momentul acesta parcă dispăreau gratiile celulei, unind frații aceleiaşi credințe. Din pivnița rece îmi trimit nădejde, ajutor. E comunitatea unui ideal care-şi desăvârşeşte minunea. De acum nu mă voi mai teme. Am regăsit în temniță aceiaşi frați pe care i-am lăsat pe Nemanu, Nicolae, Ion, Mitru,... Virgil cu ceilalți le-au luat locul. Ne vom ține tari. Vrăjmaşul nu va triumfa din durerea noastră.

O nouă smucitură a gheretei şi un pachețel azvârlit în grabă cade în celulă. Dintr-o săritură închid ghereta şi prind pachetul. O bucată de pâine albă, ca sufletul lor curat, îşi dezveleşte fața. E mult de când am uitat şi foamea. Primele firimituri îmi redau pofta. Înghit pe nemestecate, ca nu cumva gardianul sau agentul să-mi găsească ceva şi atunci să fiu chinuit să spun de unde am primit hrana.

Dragostea lor mi-a depăşit speranțele, mi-a întărit trupul, ca să reziste, mi-a împrăştiat singurătatea şi întunericul celulei.

De-acum sunt cu ei, le simt inima cum bate aproape, întru aceeaşi trăire. Moiş, vei lovi zadarnic!

Celula lui Viorel era între a mea, numărul 10 şi W.C. şi purta numărul 9. Băieții, trecând spre closet, mai făceau un pas până la Viorel şi încă doi până la mine. Gardianul, fiind după cotitura culoarului, să păzească pe cei rămaşi în celulă, nu putea să însoțească pe cei 150 de deținuți, de trei-patru ori pe zi. Astfel că puteam comunica mai uşor. Ghereta se deschide iar, şi un cap lunguieț, blond, cu barbă mare, apare zâmbind. Ce mai faci camarade? Bine! îi răspund, dornic de vorbă bună.

Vestea aducerii mele aici s-a răspândit repede şi toți treceau să mă vadă, să mă încurajeze, să-mi spună că nu mai sunt singur. Nu-i cunosc pe

toți. Cel cu barbă era un student. Încă puțin şi alții trec într-o defilare continuă. Las ghereta deschisă, şi eu la pândă. Deodată apare capul lui Viorel şi vocea lui răsună aproape.

— Cum de te prinseră iar, cuscre? Bată-te norocul, şi iar cu arme la tine?

— Că doar nu era să mă afle cu... donițe şi ciubăre? Uitasem că el era moț de origine. În fugă, îmi şopteşte: Eu n-am fost şef! Eu am fost trimis să vă spun să încetați orice activitate! I-am comunicat lui Nicu Bălănescu, iar pe tine nu te-am găsit. Ți-am trimis doar vorbă!

— Bine, cuscre, aşa am să spun!

Se aud paşi pe coridor şi Viorel dispare în celula lui, aşteptând să-l încuie.

— Numărul 9, gata!

— Gata!

Se lasă încet seara. Aud paşi mulți bătuți pe ciment, ce trec pe sub fereastră. O comandă scurtă, o oprire bruscă. Era paza nopții, jandarmi, aduşi întăritură. Puțin timp şi o voce cruntă răzbate prin fereastră.

— Mă! Ăla din celulă!

Cred că pe mine mă priveşte. Răspund într-o doară.

— Tu vezi arma asta? mă întâmpină el cu țeava îndreptată spre crăpătura ferestrei.

— De unde s-o văd?

— Să dea dracul să încerci ceva, că te curăț pe loc!

— Ce să încerc?

— Faci pe prostul, dar cu mine nu-ți merge! voi sta toată noaptea la fereastra ta!

— Iar eu voi dormi toată noaptea!

N-a mai răspuns. Simțeam însă că i-am fost dat în primire dinspre curte cu un consemn precis: «periculos». Clădirea era ocolită de jandarmi care se plimbau roată, să zădărnicească orice tentativă de evadare.

Curând ni se aduce cina. Celulele se deschid pe rând cu zgomot de fiare împachetate. Gardianul Grigore, din Hunedoara, însoțeşte doi deținuți de drept comun, care distribuie mâncarea. Mi se serveşte şi mie un litru de ciorbă limpede, cu bucățele de dovleac porcesc. Avea o singură calitate: era caldă. O bucată de mămăliga, mare cât două înghițituri, completează tainul. Cu această mâncare rămâi mai flămând ca înainte de masă. Operația terminată, începe defilarea la closet. Rămân de pândă la gheretă, că doar se va abate cineva din drum şi la casa mea. Agentul la celulă, iar gardianul la

cotitura culoarului ţineau tot parcursul sub control. Neobservat, priveam pe cei ce trec. Iată şi pe Tâmpa Ionel, mic şi îndesat, cu faţa amărâtă. Chipul lui îmi aminteşte clipele de iarnă pe care le-am petrecut în casa lui, săracă, dar cât de generoasă. Îl învăţam cântece noi, aduse din Germania, compuse în lagăr. Avântul lui nu cunoştea limite. Acum însă, gândul la fetiţele lui, la familie îi întuneca faţa. Cine să le mai poarte de grijă? Cât timp oare va sta pe aici şi copiii lui vor creşte alături de şcoală, alături de carte, care nu se va mai deschide pentru ei. Fetiţele erau mândria lui. Cea mare, prima pe clasă, aşteaptă azi la poartă, să aducă hrană tatălui prizonier.

Nicolae Zărie, cu cinci copii, abia merge. L-au chinuit mult. Se vede pe faţa-i galbenă, înnegrită. Cu fiecare pas, obrazul i se crispează. Toţi sunt muncitori simpli, care au îmbrăţişat credinţa legionară fără nici o rezervă, credeau că-şi vor găsi dreptatea în acest ideal. De câte ori n-am fost invitat la masa celor cinci copii. Rugăciunea preceda întotdeauna prânzul. Tatăl dădea tonul şi familia, cu mâinile cruce, chema pe Dumnezeu să-i binecuvânteze ospăţul. Seara, îngenuncheaţi în faţa icoanei, cu ochii plecaţi, cereau Celui de Sus îndurare, linişte, în odihna nopţii. Azi, cei mai mărişori îl caută la poartă, aşteptând zadarnic, cu alţi zeci de copii şi mame, să aducă pâine părinţilor închişi, flămânzi şi chinuiţi. Nu rareori au fost goniţi de la poartă de agenţii lui Moiş, vărsând în fugă mâncarea sleită pe oale.

Ch., îmbătrânit de atâtea lovituri, abia calcă cei câţiva paşi de drum. Şirul celor osândiţi nu se mai termină.

Vine acum rândul studenţilor. Virgil, urmat de vreo patruzeci de ingineri, doctori, profesori. Din ei revăd figuri cunoscute, transformate atât, după numai câteva luni de calvar.

Târziu, paşii se răresc, toţi intră în celule. Mă încearcă somnul, dar gândul că mă aşteaptă «interogatoriul» mă ţine treaz. Şi totuşi nu voi putea sta toată noaptea în picioare, va trebui să mă întind pe ciment, rece ca o piatră de mormânt. Multă vreme nu mă ţin balamalele. Mă întind pe cimentul gol, laibărul de aşternut şi pălăria căpătâi, într-un somn greu şi amorţit. E prima noapte din cele multe ce mă aşteaptă. Adorm împăcat, cu gândul că trebuia să trec şi acest examen, unul din cele multe, care să-mi încerce tăria unui ataşament faţă de un ideal.

Din când în când, ferestruica se deschide şi ochi cercetători mă fixează. La fereastră, sus, jandarmul îmi ţine strajă, iar jos, în temniţă, dorm paznici şi deţinuţi.

Un urlet îndepărtat străbate zidurile. Gemetele mocnite îmi taie somnul. A început glasul nopţii să sune, tot mai aproape. Pe cine o fi luat acum? Ce

zile chinuite îşi scurtă sorocul, aşteptat de mamă şi copii? Aud paşi ce coboară treptele şi şoapte. Se transmit ordine. Uşile de fier trântite cu zgomot, şi alte victime sunt duse la anchetă. Gemătul de sus coboară spre noi, azvârlit să se piardă în fundul unei celule. Un deţinut, fireşte, căzut în nesimţire, care nu mai putea să vorbească şi nu mai folosea la nimic, a fost întors în celulă să-şi revină. Pe cine a căzut blestemul? Doar strigăte surde mai străbat spre noi să ne anunţe rândul.

Nu mai pot dormi. O să mă cheme acum. Aşteptarea mă chinuieşte. Mă ridic în capul oaselor. Corpul tot devenise o masă de carne rece. Nu mai simţeam nimic, nici o senzaţie de viu.

Nu ştiu cât să fi trecut. Aud din nou paşi, perechi, de astă dată spre poarta ce dă în stradă, şi o uşă de fier ce se închide în urma lor. Anchetatorii şi-au terminat treaba nopţii şi acum se retrag pentru odihnă. În noaptea asta n-o să mă mai cheme. Cad iar pe laibăr şi somnul îşi ia partea.

O bătaie în uşă mă face să tresar. Nu m-au uitat. Odată trebuia să fie!

— Hai frate! scoală, ai dormit destul! În prag, Grigore, un tânăr poliţai, de 25-26 de ani, îmi zâmbeşte prietenos.

— Ce-ai făcut? De ce te-au adus aici?

— Cât n-aş da s-o ştiu şi eu?

— Ai fost primar? Au trecut mulţi primari pe aici, dar i-o dus. O să-ţi dea drumul şi ţie! De ce te-ai băgat în politică?

Dau din umeri.

— Ai fost multă vreme primar?

— N-aş mai fi fost! cad, aşa, fără să vreau în jocul lui, ţăran ca mine.

—Să n-ai nici o grijă! Cât voi sta eu pe aici, n-o să-ţi meargă rău. O să-ţi aduc de mâncare!

Pleacă, făcându-mi din ochi un semn de încurajare. Peste puţin se întoarce cu o bucată de pâine albă şi o roşie.

— Mâncă repede, să nu ţi-o găsească! E ordin să nu ţi se dea nimic, pentru că eşti tare periculos!

Încă puţin şi vine cu o bucată de lubeniţă, dulce ca mierea, cu care-mi astâmpăr setea.

Am aflat mai târziu de unde veneau bucatele. Stanca noastră, o basarabeană gonită din casa ei, din provincia furată, era complicea samariteană. Auzise şi ea că sunt aici şi i-a cerut lui Grigore să mă ajute.

— Nene Grigore! este aici un ţăran, venit de ieri. Eu nu pot mânca tot ce primesc de acasă. N-ai putea d-ta să-i duci şi lui o bucată? O fi flămând, săracul, că nu o ştii nimeni că a ajuns pe aici!

— Îi duc, doamnă, dar să nu afle nimeni, că-i foc!

— De la noi, nene Grigore, n-o să afle nimeni nimic!

Stanca, o văd şi acum, în trenul de Buziaş, împreună cu locotenentul Ursu şi cu mine, apoi în casa din strada Dacilor, hoinară ca noi, pentru aceeaşi credinţă. Acum, era logodită cu un teolog de pe lângă Lugoj. El era liber şi-i aducea de mâncare la poartă. Era de-o energie de bărbat. A evadat de la poliţia din Timişoara, împreună cu Sofia, o altă figură de neuitat, soră cu Traian Borobaru.

Îmi astâmpărasem bine foamea şi mă pregăteam să trec la odihnă, când aud paşi grăbiţi spre uşa mea. Mă apropii şi...

— Ce faci, frate şerif? mă strigă Nemet din ochiul gheretei.

— Tot bine! îi răspund, din răgazul prea scurt de întâlnire.

Nicu Bălănescu! îţi mai aminteşti de prietenul nostru comun? El păzeşte acum celula ta de anul trecut. Camaradul Nemet mă trezeşte...

— Aici mă cheamă Tudor! Eu ţi-am dat un pachet cu bani şi ţi-am înscris nepoata la şcoală. Nimic altceva între noi!

— Aşa să fie! Nimic mai mult! îl liniştesc eu.

După el urmează Ionel Tâmpa.

— Cum ai căzut, camarade Bugariu? El mă cunoştea doar cu numele ăsta.

— Nenorocul! Ion e liber? Era vorba de Ion Constantin.

— Nu-i prins încă!

— Te-au bătut rău? Clatină din cap, dar văd pe faţa lui suptă şi ochii învineţiţi că a dus mult.

Vine prânzul. Ciorba de ieri, caldă şi limpede, însoţită de codrul de mămăligă.

Se schimbă gărzile. În locul sârbului, vine Weiss, alt «român» din marea Republică Populară, compatriot de-al lui Zoltan Kling, iar în locul lui Grigore, ungurul Iosif, un om de o răutate înnăscută, pe care o exercita cu sadism asupra deţinuţilor. Nici el nu a fost ales la întâmplare.

Weiss îi tutuieşte pe toţi, le vorbeşte răstit, îi umileşte atunci când serveşte de paznic şi chinuieşte în torturi crunte atunci când asistă la anchete. El l-a chinuit pe Nicu Bălănescu în vara trecută.

— Tu cine eşti, mă?

— Uite pe listă, sunt singur în celula 10!

— Verca Filon?

— Întocmai! Se uită la mine cu ură şi-mi trânteşte ghereta. Când îi voi cădea în mână, îşi va vărsa tot veninul.

Asociat lăcătuşului Adam, erau spaima deţinuţilor, renumiţi prin torturile sadice, exercitate fără milă.

Cuscrul Viorel – aşa ne adresam noi unul altuia, încă de la Buchenwald, fără nici o legătură cu vreo înrudire – îmi strecoară un bilețel, cu următorul conţinut: Iosif Ripan nu te cunoaşte, nici tu pe el. Este în cameră cu mine.

Acum nu mai cunosc pe nimeni! Numai de nu m-or cunoaşte ei. Mă învârtesc în cuşcă câteva ore, pregătindu-mi în gând apărarea pentru astă noapte. Desigur că-mi va veni rândul. Şi... Într-adevăr, odată cu seara, fiarele celulei se strâng în acordeon, în timp ce vocea agentului mă invită să ies:

— Hai sus, Verca!

Îmi cunoşteau şi ei numele şi-l foloseau cu multă autoritate, accentuându-l ca nişte «funcţionari» făcuţi peste noapte.

Urc încet treptele beciului, târând după mine opincile fără curele. Trec prin holul mare unde se găsea biroul lui Moiş, fără însă să ne oprim. Continui să urc până la etajul întâi, la camera chibzuinţei, unde mă aştepta echipa Weiss-Adam. Agentul, înainte, deschide uşile şi mă poartă prin birouri, în partea stângă, spre terasă. Aici dau ochi cu comisarul Steiner, evreu şi el, de o cruzime rar întâlnită. De reţinut că majoritatea anchetatorilor erau evrei.

— Lasă-l şi pleacă! ordonă el agentului.

O figură măruntă, insuficientă, cu ochi de şobolan, aşezat pe un fotoliu, mă pătrunde cu priviri de dispreţ, amestecat cu sclipiri de ură. Mă invită, dintr-un gest, să iau loc pe unul din fotolii, ce se găsea în faţa biroului. Aprinde o ţigară şi-şi pregăteşte introducerea.

— Tu mă cunoşti pe mine?

— V-am mai văzut în vara trecută!

— Nu te-am anchetat eu?

— Nu! Eu am fost anchetat de dl. chestor, dvs. aţi anchetat pe Bălănescu.

— Şi el nu ţi-a spus nimic de mine!

— Nimic!

— Ai să mă cunoşti acum şi prea bine!

Am tăcut să nu-l aţâţ. Îi tremurau buzele înainte de a începe. Voia să-şi descarce mânia şi nu găsea forma. Dar iată-l pornit.

— Eu sunt un muncitor, sunt trimisul clasei oropsite, să-i apăr drepturile câştigate cu atâtea sacrificii. Eu lucrez în numele lor, al celor ce aşteaptă să le împlinesc dorinţa de dreptate. Eu nu pot, n-am dreptul să-i dezamăgesc. Cine va mai încerca să le uzurpeze drepturile, îl voi ucide cu

dinții. Tu ştii ce înseamnă asta? Vă prind beregata cu dinții şi stârvul îl voi azvârli în Bega, hrană peştilor.

Fața i se crispase, vinele gâtului umflate, în introducerea pe care o voia dramatică. O pauză lungă să-şi potolească avântul, să observe efectul şi...

— În slujba cui lucrați voi? Nu vedeți triumful clasei muncitoare, care a înfrânt atâtea dificultăți? Țăranii au primit pământ, muncitorii cuvânt şi dreptate în fața patronilor, care i-au supt până acum cum au vrut. Azi, toată lumea mănâncă la îndestulare. Stabilizarea a nivelat clasele, a ridicat oamenii muncii din sclavia banului. Azi, s-au înfrățit cei ce fac pâinea cu cei ce fabrică uneltele. Fără ajutor sau amestec strein, am reuşit să învingem toate greutățile şi să consolidăm regimul poporului. Toate tentativele de-a răsturna ordinea au fost zdrobite şi cei rătăciți şi-au luat pedeapsa. Ați mai rămas voi, agenți murdari, în slujbă streină, să vă vindeți țara. Sentința poporului este una.

Credeți în ajutorul american, în slujba căruia v-ați pus? Vom avea noi grijă să nu intervină nimeni în trebile noastre. Care va fi, în fine, sfârşitul acestor agitații? Ți-o spun eu, veți cădea pe rând, părăsiți de stăpânii îndepărtați! Nu veți cădea toți acum, noi avem răbdare. Peste un an, doi veți cădea toți, de asta să fii sigur. Noi nu te-am căutat pe tine. Nu aveam, încă, interesul să te scoatem din pădure. Mai mult ne-ai încurcat socotelile. Noi voiam să te scoatem cu rădăcini cu tot, în momentul când erați toți adunați în regiune, ca să nu rămână nimic în urmă.

Va cădea şi Bălănescu, te asigur, fără să-l căutăm. Fără voia noastră, aşa cum ai căzut şi tu. Timpul ni-i va aduce pe toți unde eşti tu acum. Nu vor scăpa decât aceia care vor trece granița! Pentru a încerca această aventură, înseamnă, însă, a risca pielea mai de vreme. Îți dai seama în ce joc ai intrat şi că nu mai ai nici o şansă să scapi din el? Un singur lucru te mai poate scăpa de la pedeapsa capitală. Depinde de tine de a sesiza şansa, şansa de a fi sincer, o dată doar. Nu zic că sinceritatea îți va aduce libertatea, nu! ea-ți va crea condițiile, într-un viitor mai apropiat. Cântăreşte bine şansele care-ți stau în față. Vrei să fii martir? Noi îți vom oferi şi această ocazie, dacă asta o cauți!

Pe Verca îl aşteaptă fie un centru de reeducare, fie că stârvul lui va fi pescuit în Bega, un necunoscut oarecare şi asta cât de curând! Pleacă jos!

Acesta-i ultimul meu cuvânt pe care ți-l mai adresez. Curând voi începe să te tratez aşa cum o meriți: un criminal ordinar, o slugă nemernică, ce-şi vinde neamul streinilor!

...Ce naţie eşti tu, îmi venea, pe buzele tremurânde de revoltă, întrebarea? În numele cărui neam vorbeşti şi cine ţi-a pus pistolul în mâini şi te-a trimis să transformi în stârvuri o generaţie care se opune invadatorului cu toată pleava de slugi, încărcată în furgoane roşii?

Steiner! neam de «muncitor» care-şi apără fraţii din fabrici, ateliere şi holde!!!

O tăcere mi s-a aşternut pe suflet. S-a rupt parcă ceva din adâncuri. Atât de jos să fi căzut neamul acesta, să îndure atâta obrăznicie?

Un agent mă ia în primire şi mă coboară în beciul întunecat. Uşa se închide în urmă cu zgomot şi iată-mă singur cu atâtea întrebări. Ce-mi vor pregăti acum?

Un aer rece îmi îmbracă tot corpul, învelit doar cu o cămaşă. O voce înceată, o şoaptă, ajunge până la mine.

— Cuscre! Cuscre!

Tresar ca din vis, sar la gheretă şi aud glasul lui Viorel.

— Pe Iosif Ripan l-au chinuit greu! Tot corpul e o vânătaie. Nu se mai vaită. Faţa pală ca de mort.

Mă înfioară revolta. Doar cu câteva zile în urmă m-am despărţit de el. Îi simţeam pulsul, bătând lângă al meu, atât de aproape, prinşi de aceleaşi lanţuri. «Nu vă cunosc», i-a fost ultimul cuvânt. Sunetul lui a răsunat în camera torturii aceeaşi melodie.

— Cuscre! revine Viorel, n-a spus nimic! Fii atent şi tu!

Un fizic subţire, cu obrazul pal, a ţinut dârz loviturile, până şi-a pierdut cunoştinţa. L-au târât apoi în pivniţă, într-o stare vecină cu agonia.

— Domnule agent! aud din nou vocea lui Viorel: E un om aici, căzut în nesimţire, grav bolnav. Scoateţi-l de aici că nu poate respira. Îi lipseşte aerul. Chemaţi un doctor!

Se aud paşi ce se îndreaptă spre celula 9. Agentul întreabă răstit:

— Cine-i? Ce are?

— D-voastră ar trebui să ştiţi! Acum ar fi mai urgent să-l scoateţi de aici.

— Să întreb mai întâi comisarul de serviciu, dacă va permite!

Câteva clipe în urmă, aud cheia învârtindu-se în broasca uşii, care se deschide.

Prin ferestruica crăpată văd totul. Văd o saltea cu paie, întinsă în faţa celulei mele, la capătul coridorului. Viorel, cu încă unul, duc pe braţe un corp lung, inert, ce se îndoaie, şi-l întind pe saltea. Privesc chipul lui Iosif, palid, gălbui. Semnele ultimei revolte dispăruseră, parcă, de pe el şi o

resemnare, o împăcare, luase locul vajnicului frământ. O citeam pe frunte, pe buze.

N-a spus nimic. Triumful asupra durerii i-a gravat adânc imaginea.

Un doctor din cei deținuți, chemat în grabă, se apleacă asupra lui. Îi prinde mâinile într-ale lui, să-i pipăie pulsul sângelui, atât cât i-a mai rămas în vine, gata şi el să țâşnească afară din vânătăi umflate. Îl frecționează peste tot să-i repună în circulație vinele, arterele, inima, adormită parcă şi ea.

După un sfert de oră deschide încet ochii. În jurul lui, doctorul, agentul şi gardianul. Ultimii doi, de pază, să nu le scape.

Câte unul, pleacă toți, şi Iosif rămâne singur sub ochii mei.

Iosif, îmi vine să strig, să urlu. Dumnezeu îți va lecui rănile toate! Un neam care a născut copii de seama ta nu poate să piară! Va trece greul şi-şi va relua locul în lume, printre națiunile demne de a trăi libere.

Nimeni lângă el, nici un zgomot pe aproape.

— Iosif! grăiesc în şoaptă, să mă audă numai el.

Pleoapele i se deschid cu greu...

— Te-au bătut rău?

— Se poate răbda, cam...

Se poate răbda. Voia să-mi dea curaj pentru ceea ce mă aşteaptă. Să nu mă sperii, să nu spun nimic, să plătesc prețul lui. Aici, toți au trecut examenul de sânge.

Voi putea oare înfrânge chinurile?

Se lasă o altă seară, mai grea, mai tristă. La noapte îmi va veni rândul? Dacă n-aş mânca nimic? Slăbit de foame, nu voi putea rezista mult. Voi cădea mai curând în nesimțire şi astfel voi amorți loviturile. Efectul lor nu le vor mai da satisfacție. Ei chinuiesc atunci când toată ființa suferă. Dar ei au timp. Vor lovi mereu până mă voi trezi sau voi adormi pentru totdeauna, ca mulți alții dintre noi.

Să mănânc? Cu apa caldă şi un boț de mămăligă, tot flămând rămân. Pregătesc corpul pentru anchetă sau mai degrabă spiritul, pentru îndurare.

Păzesc ceasuri lungi ferestruica, veghind şi pe Iosif, care doarme un somn adânc. Nu mă mai țin picioarele. Prin opinca subțire, săgeți reci şi ascuțite îmi pătrund călcâiele şi urcă prin şira spinării până în creştet. Corpul întreg e prins de tremur. Îndoi din nou pălăria, căpătâi. Dezbrac laibărul, îl aştern pe ciment şi mă lipesc de el. Începe veghea. O noapte albă şi lungă, care nu mai aşteaptă zorile.

Mă cuprinde frigul din ce în ce mai tare. Închid ochii şi încerc să uit tot ce mă împresoară, să trec dincolo prin somn.

Aud paşi afară, aproape. Sar şi aştept. Paşii se întorc, revin şi o iau din nou de-a capul. Prin crăpătura gheretei desprind o faţă hâdă: ungurul. Îşi face rondul sau numără cu paşii turma dată lui în grijă.

Încep şi eu să număr cei şase paşi, lungimea celulei în diagonală, până ce amețeala mă trage iarăşi spre culcuş. Afară, clopotul bate douăsprezece, împarte întunericul pe din două. E ora stafiilor. Un urlet surd străbate pereții. Sus, în camera morții, a început hora. Cine o fi la rând când totul doarme? Alt urlet îmi opreşte răsufletul. Cuşca se strâmtează, mă strânge ca într-un cleşte. Zidurile se rostogolesc spre mine, mă sufocă. Mă înveleşte întunericul, iar zorile-s departe!

Doamne! nu mă părăsi. E singurul prieten ce mi-a mai rămas liber.

Gândul la El îmi pleacă genunchii. Mâinile în semn de cruce despart corpul în două şi ochii străbat întunericul spre marea lumină...

— Scoală, primare! E soarele sus! aud glasul lui Grigore, care se grăbeşte să-mi deschidă gratiile.

— Păi, de unde s-o ştiu! Pe la mine nu prea ajunge, se pierde pe drum!

— Cum ai dormit, frate? mă trezeşte de-a binelea Grigore.

— Cum să dorm? Ca la mine acasă! Dar, pe aici nu are nimeni o scândură să țină loc de aşternut pentru noapte?

— Unii au!

— Mie de ce nu mi se dă?

— Asta numai cei de sus o ştiu!

— Voi primi şi eu vreodată una?

— De! Un clătinat din umeri e singurul răspuns al unui om simplu, care, în afară de paza a ceea ce i s-a dat în primire, n-are voie să ştie mai mult.

— Ce-a fost astă noapte, sus? continuu eu într-o doară.

— Eu n-am auzit nimic!

— Aici, nimeni nu aude, nimeni nu vede nimic!

Deodată, zgomot de paşi mulți coboară treptele. Grigore închide repede ghereta şi-şi continuă rondul pe culoar. Se aud uşi care se deschid, se închid, unele după altele. Recunosc vocea lui Moiş, care inspectează celulele.

— Ce-i cu ăsta, aici? Cine l-a scos din celulă?

— L-am luat în primire aici şi l-am lăsat aşa! răspunde Grigore.

— Să-l băgați la loc, imediat! răsună porunca scurtă, ce nu cunoaşte replică. Pesemne că nu ştia că l-au scos afară. Faptul că i s-a trecut peste ordine îl înfurie.

Se opreşte în faţa celulei mele.

— Cine-i aici?

— Verca! răspunde Grigore, grăbindu-se cu cheile, să deschidă uşa.

— Aici erai, Verca?

— După cum vedeți!

— Ei! te-ai decis să vorbeşti?

— Am spus tot ce ştiam!

— Bine! Să nu regreți însă, când o fi prea târziu!

— Domnule chestor, eu nu mai am ce regreta! Văd că ați început deja distrugerea mea sistematică. Ce să mai aştept altceva?

— Cum? Ce vorbă-i asta?

— De când am fost închis aici, doar cu cămaşa pe mine, pe cimentul rece, care-mi suge vlaga din mine, îmi stoarce viața. Mă frământ toată noaptea, lipit de beton. Ce ar însemna altceva decât distrugerea intenționată. Nu mi s-a întins măcar o scândură, să mă despartă de ciment. Am început să tuşesc. Mă dor plămânii. În astfel de condiții, curând n-o să mai aveți ce aştepta de la mine!

Mă ascultă. După expresia feței, părea contrariat şi încearcă să schimbe tactica. Din aspru, strivitor, devine binevoitor, chiar exagerat de mult pentru un călău.

— Cum? Tu ai dormit aşa până acum? Nu ți s-a dat un pat?

— După cum vedeți, nu vă ascund nimic!

— Să-i aduceți imediat un pat! Şi, întorcându-se spre mine, tu nu ai alte haine, în afară de astea?

— Nu ştie nimeni de mine unde sunt. Nu am decât cămaşa şi laibărul, aşa cum am fost în momentul arestării.

— Noi nu voim distrugerea ta, dar tu ne obligi să luăm măsuri care nici nouă nu ne fac plăcere. Eşti doar un om inteligent şi e ruşine să te aduci în astfel de situații, pe tine şi pe noi. Acum ți se va aduce un pat, dar gândeşte-te bine, că uşor te întorci la ciment, de continui aşa cum ai început!

Nu trebuia să-mi repete a doua oră. Îl ştiam capabil de orice. Şeful Siguranței din 1945 a fost mereu ofensiv şi a făcut mult rău. Este singurul care-şi cunoaşte «meseria». Când blând, mărinimos, când aspru, sălbatec.

Abia plecat, doi deținuți de drept comun îmi aduc «patul»: scânduri ridicate pe picioare, late, cât să cuprindă trei persoane. Mi-au umplut toată celula, mi-au răpit spațiul, mişcările. Pe pat nu mă pot plimba decât în genunchi, tavanul era prea jos.

De acum nu mă mai gândeam la nimic. Întind laibărul pe noul pat. Scândura îmi pare o saltea caldă şi moale. Un somn mă ispiteşte. Curând schimb ziua cu visurile. Mă trezeşte Grigore la jumătatea zilei.

— Ți-am adus un ortac, să-ți ție de urât, grăieşte el, îndemnând pe cineva să intre. Toate celulele erau pline, în afară de 9 şi 10, a lui Viorel şi a mea. Lui Viorel îi mai aduce doi, pe lângă ei doi.

Privesc noul venit. Figura asta am mai văzut-o undeva, memoria nu mă înşeală. Mic, îndesat, cu fața trasă, dar fină, trădează o viață intensă. După ce Grigore închide uşa, mă apropii de noul venit cu mâna întinsă.

— Dacă aşa a fost să fie, dă-mi voie să-ți urez bun sosit în casa mea: Mă numesc Verca Filon.

— Inginer Rentea, îmi răspunde el, strângându-mi mâna.

— Pentru ce te-au adus aici?

— Singur eu nu ştiu. M-au luat azi noapte de lângă soție şi copii!

— Eşti legionar?

— Mă bănuiesc în legătură cu ei, dar eu mi-am văzut de necazurile mele!

— Dar ei ce cred?

— Mai puțin! A venit un băiat la mine să intervin la C.F.R. pentru a fi primit şi eu l-am trimis la inginerul Pop, care avea serviciu aici, dacă eventual ar putea să-l ajute. Acest băiat a fost trimis la mine de către un fost coleg inginer, care era legionar, pe nume Ion Constantin. A fost prins şi cu el am fost şi eu târât aici!

— Şi acum va trebui să ispăşeşti binefacerea?

Se vedea că nu are încredere în mine, un țăran care-l descoase pe o limbă care nu se potrivea cu costumul ce-l poartă.

— Pe mine mă cunoaşteți?

O întrebare care-i provoacă o teamă vădită. În ce încurcătură l-a mai aruncat soarta?

— Nu! Nu vă cunosc. N-am de unde!

— Eu vă cunosc, am fost în casa d-voastră!

Se trage înapoi, lovit în creştet de o nouă pacoste. Pesemne că în casa lui mulți au găsit adăpost şi hrană. A făcut-o în taină, aşa cum taină au rămas binefacerile lui până l-au descoperit.

— Nu vă fie teamă, nu ştiu decât eu şi eu ştiu să tac!

— Nu cumva stăteați în strada... la etajul...?

— Aşa-i!

— Viorel stătea şi el pe aproape?

— Da!

— În iarna lui 1945, cred, când am venit la dvs., m-a întâmpinat la uşă un copilaş sprinten şi voios, trăgând un cărucior, acompaniat de surioara lui mai mică, o blondină frumoasă foc. M-a invitat să intru. În casă era cald şi bine. O doamnă scundă, lângă maşina de cusut, mă invită să iau loc. Aici am întâlnit pe I.

Mirarea lui nu mai cunoştea margini. Costumul acesta ţărănesc ascunde un mister.

— Cine eşti d-ta şi cine te-a adus în casa mea?

— Ai să întrebi pe Viorel, el îţi va spune mai limpede. Până atunci trebuie să-ţi spun că hainele de pe mine nu corespund profesiunii mele. Am fost prins la munte, unde eram ascuns. Eu sunt profesor de meserie, profesor de limba română, acum un simplu delicvent!

Tonul cu care i-am vorbit de copii îl linişteşte, îl apropie de mine.

— Văd că ştii multe, dar pe mine nu m-ai cunoscut niciodată!

— Sigur că nu! îl liniştesc eu de-a binelea.

—Acum, pentru că împrejurările ne-au dăruit o viaţă comună, cât o fi, să devenim prieteni!

Aşa începe el să-mi povestească trecutul lui, într-adevăr impresionant. Pentru a putea continua studiile la Politehnică, a trebuit să intre ucenic, să-şi ia diploma de maistru şi apoi să revină la şcoală. A ajuns târziu să-şi ia a doua diplomă, aceea de inginer. Era sărac de acasă. Pierduse tatăl de mic, iar mama nu-l putea susţine la şcoală, a trebuit să o facă singur. Acum îl frământă mult copiii. Feciorul, de o inteligenţă precoce, îi forma toată preocuparea. Voia să-l crească el în principii sănătoase, creştineşti. Chiar acum, când se simţea mai mult prezenţa lui – copilul avea 6 anişori – l-au despărţit de el. Spunea mereu că n-are să-l mai vadă, după ce a trecut primul interogatoriu, anchetat de Moiş. E prima dată când se găsea în faţa acuzatorilor şi ameninţările lor i-au zguduit tot gândul lui de viitor.

La sfârşitul povestirii lui încerc să-i mai simplific povara.

— Eu, care sunt împotmolit până în creştet, am convingerea că scap de aici şi te voi invita la nunta mea!

— Eşti atât de optimist!

— Dar n-am motive să-mi pierd firea!

Îl încurajam pe el, mă amăgeam pe mine cu iluzii.

— Eu am fost şeful garajelor Rex şi am dirijat şcoala de conductori mulţi ani. Un ucenic de-al meu, Adam, a ajuns acum aici. Voi fi bătut, desigur, de el, de cel pe care l-am învăţat meserie.

— Nu o va face! Sunt sigur!

— Era băiat aşezat şi muncitor. Şi-a schimbat firea dintr-o dată. Au ştiut să-i cultive părţile umbrite, pentru a-l stimula spre mai sus. Manevră diabolică de a-şi face instrumente din oameni simpli, cărora le întreţin pasiunile, ambiţiile. Eu am voit să duc lumina electrică în satul meu şi în satele din jur, să fac o văiagă. Motoarele făcute de mine, ani de zile de muncă, le-am dus la sat şi vara asta trebuia să le instalez. Acum, se va distruge totul.

Citeam în ochii lui durerea, zădărnicia atâtor planuri măreţe. Să ducă lumina în satul unde a văzut lumina vieţii.

— Mi-au tăiat firul, continuă el, la jumătatea vieţii. În ziua când am împlinit 40 de ani, m-au desprins de copii, de soţie, de satul meu ce va aştepta zadarnic să instalez electricitatea şi văiaga promisă. Măcar de aş fi ştiut, să-i spun soţiei ce să facă cu copiii, dacă nu mă voi mai întoarce. I-am lăsat fără pâine şi fără un ban în casă. De unde vor plăti chiria? Săi fi spus să ia copiii şi să plece cu ei în Ardeal, acasă. Acolo, cel puţin vor avea ce mânca. Copilul era şi el de vârsta şcolii, la toamnă.

Povestea lui, o jalbă mare, îi usca pe obraz un strop cristalin. Copilul lui, şcoala... cine-l va creşte?

— Am făcut bicicletă pentru soţie, pentru copii şi, de sărbători, plecam toţi acasă!

— Ţi-ai motorizat întreaga familie?

— Băiatul avea înclinaţii spre tehnică. Îmi punea întrebări care mă uimeau, pentru vârsta lui.

Un cămin distrus într-o noapte, în pragul celor 40 de ani ai vieţii.

— Pe soţie am cunoscut-o de mică. Am crescut-o eu, aşa cum mi-am dorit-o. Era complementul gândurilor mele. Un lucru însă, n-am prevăzut, să o pregătesc pentru vremuri grele. Mă ştia pe mine aproape şi ea ducea doar grija gospodăriei. Acum, deodată, i-au căzut pe umeri poveri care o vor încovoia. Aş dori să nu vie cu mâncare la mine, să dea copiilor ce a mai rămas. Eu o voi duce cum voi putea, sunt mai rezistent.

— Nu! domnule inginer! Nu vor avea linişte, nici doamna, nici copilul. Singura lor mângâiere este, azi, drumul spre tăticul închis, căruia îi duc hrană caldă, semnul dragostei lor pentru cel plecat de acasă. Ei nu vor trăi fără d-ta. Semnul hainelor de schimb, pâinea tăiată în două, jumătate pentru cel dus, e legătura puternică, care le va da puterea să lupte cu viaţa. Nu poţi să simţi bucuria lor, în marea întristare, atunci când coşul cu hrană ajunge în celula unde zace cel drag. Când vei primi mâncarea şi vei pipăi pe vase

urmele mâinilor ei, vei uita totul, vei simți puterea ei îndoită şi cum se descurcă în atâtea încercări. Atât timp cât va veni la poartă şi i se va primi mâncarea, va avea convingerea că şi d-ta o primeşti.

Se va întoarce acasă liniştită, împăcată. Pentru prima dată va avea conştiința unei mari responsabilități şi proba curajului de care este capabilă. Spui că nu ai pregătit-o pentru a rezista greutăților pe care viața ni le scoate în cale! Dar nimeni nu este pregătit, numai loviturile ne dovedesc rezistența. Înainte de a le primi nu ştim nimic, totul rămâne o teorie care aşteaptă confirmarea la primul examen.

— O văd parcă de braț cu copilul, în drum spre închisoare.

— Mai greu va fi pentru ea şi d-ta când piedicile îi vor închide calea. Ăştia sunt în stare de multe. Mai bine ar fi acum să te gândeşti la declarația ce vei avea de dat.

— Dacă aş şti ce a declarat Viorel!

— Nu-ți face nici o grijă, am să-i trimit un bilet, spunându-i ceea ce ai declarat deja, ca să ştie şi el să nu declare nimic mai mult.

S-a liniştit puțin. Aveam impresia că vedea lucrurile mai altcum şi că ar putea interveni şi el în evoluția lor. Era gata să lupte.

Vorba noastră ne-a lungit timpul şi am uitat de foame, când zgomotul polonicului, lovit de cazan, ne întrerupe meditația. Ungurul Iosif, care a schimbat pe Grigore, trânteşte uşa şi ne invită brutal:

— Mâncați repede! aşteaptă şi alții după farfurii!

Inginerul prinde farfuria şi o aşează pe scândura patului. O singură privire şi dezgustul îi scapă lingura din mâini.

— Dacă-ți place, mâncă şi partea mea!

— Acum îți pare de nemâncat. Peste trei zile, când vei vedea defilând aceeaşi ciorbă, vei mânca-o cu poftă!

— Acum mi-e imposibil! Când m-o răzbi foamea, voi vedea!

Rupe o bucată de mămăligă, care i se opreşte în gât. Bună pentru porci!

— Gata! zbiară ungurul afară.

— Acuşi! îi răspund eu cam pe acelaşi ton.

Trânteşte uşa din nou, însoțită de o înjurătură de pe pustă.

Începusem să gust din zeama camaradului meu de celulă, dar un acces de furie îmi taie pofta. Cine ne poartă de grijă? Unguri, sârbi, ovrei... Iată personagiile chemate să făurească destinul neamului românesc! Dar... «Va veni odată».

Ziua sfântă-n care... Se vor scula din nou munții Țebei. Cred cu tărie că focul va cuprinde odată munții înstreinați, astăzi. Dacă nu-l vom mai vedea

noi, Dumnezeu nu ni-l va refuza, pentru că neamul întreg pătimeşte întru numele Lui.

— Domnule inginer! am intrat la stăpân!

— Văd! şi ucenicul meu mă va face să-i simt puterea!

La ora când deținuții defilau spre toaletă, a văzut pe mulți din cunoscuții lui şi fața i se întunecă.

— De aici nu se mai scapă!

Nu-i mai răspund, nu-i mai tulbur frământarea. E prima lui zi de închisoare. Îi fac loc lângă mine. Patul de scânduri îi aminteşte libertatea pierdută.

Deodată coridorul răsună de un urlet puternic, care ne înfioară.

— Nu mă loviți! Nu mă omorâți! străbate ecoul din celulă în celulă. Sar la gheretă şi, prin crăpătura ei, zăresc pe cel ce strigă. Un prizonier, ca noi, întins pe o bancă, înconjurat de alți trei deținuți, prieteni, printre care un doctor, colegul lui. Se apără cu mâinile de un adversar imaginar, care-l amenință cu moartea. Era un student în medicină, trecut de curând prin camera torturii. A înnebunit de lovituri. În fața lui apar călăii, care vor să-l extermine. Prietenii lui, în momentul crizei, îmbrăcaseră haina călăilor.

— Nu mă cunoşti pe mine? îl întreabă un coleg. Eu sunt... Nu mă mai cunoşti?

— Nu mă omorâți! Fie-vă milă de mine! în timp ce mâinile i se întind implorător spre ei. Din ochi curg lacrimi, terorizat de cei ce vor să-l suprime. Se zbate, se roagă de prietenii lui pe care nu-i mai recunoaşte, să se îndure de el, să nu-l mai bată, să nu-l mai chinuiască. Fiecare vorbă blândă de prieteni îi răscoleşte teama, groaza. Urletul îi spărgea parcă pieptul în convulsii necontenite.

Cât l-or fi chinuit, săracul, de i-au tulburat creierul în aşa măsură.

Iosif Ripan! Abia acum îmi dau seama de puterea ta de rezistență. De aici nu mai ies afară decât morții şi ocnaşii, spre locul de grea osândă.

Rentea, îngrozit, înainte de a ajunge din nou sus, nu mai scoate un cuvânt. Trăieşte parcă de pe acum ceea ce-l aşteaptă. Chinurile nu încep în momentul loviturilor, ele apar cu mult înainte şi cresc în intensitate pe măsură ce se apropie ora. Aşa se explică faptul că unii cedează în fața zbirilor, înainte ca aceştia să-i lovească. Procesul de destrămare psihică s-a consumat în afară de interogatoriul fizic. Lui Rentea i-au promis o revedere mai brutală, de nu se va spovedi complet, fără nici o reținere.

Încercam să-l reconfortez. În realitate, aşteptam ca şi el noaptea cu fiorul morții.

— Cuscre! şoptesc încet lui Boborodea, tu vezi ce se petrece aici?

— Văd, cuscre! şi am mai văzut şi pe alţii de când sunt aici. Mulţi au fost duşi în comă la Spitalul Babeş şi nu s-au mai întors. Li s-au pierdut urmele. Dumnezeu să-i odihnească pe cei apuşi!

Celula mea rece, întunecoasă îmi pare acum lăcaşul veşniciei. La poarta casei noastre începe o altă lume. Lumea stafiilor, a strigoilor, care stăpânesc nopţile albe.

Nu trece mult că doi agenţi ridică pe cel muribund şi-l azvârle din nou în celula din care l-au luat înainte de anchetă.

Aud paşi apropiindu-se de celula noastră. Uşa se deschide şi...

— Verca! hai sus! strigă agentul sârb la mine.

Îmi potrivesc opincile în picioare şi ies îngândurat. Urc treptele încet, să lungesc drumul. Ieşim în curte şi intrăm pe poarta principală. Biroul lui Moiş se găseşte aici, la capătul marelui hol de intrare. Ne oprim în faţa lui. O bătaie scurtă şi iată-mă în faţa chestorului.

— Ei! te-ai mai gândit? Vrei să vorbeşti?

— M-am gândit mereu, domnule chestor! în afară de ceea ce am spus deja, nu mai am nimic de adăugat. Adevărul tot e cuprins în prima mea declaraţie!

— Răbdarea noastră are limite! Tu nu te poţi juca la infinit cu noi! Ascultă, Verca! acum am să-ţi vorbesc foarte serios şi depinde de tine dacă vrei să prinzi mâna întinsă, să scapi, cu aprobarea Bucureştilor. Vom încerca o experienţă cu tine! Îţi vom oferi libertatea, dacă vei reuşi să ne dai indicaţii pe unde s-ar afla Uţă şi Vernichescu. Vei merge cu noi sau te vei duce singur să le cauţi urmele. Mai întâi să vedem posibilităţile tale de a face ceva. Nouă nu ni-e teamă că ai să fugi. Facem o experienţă. Dacă fugi, nu-i nimic. Vei cădea tu din nou, mai târziu. Noi nu suntem grăbiţi.

I-am ghicit cursa, din felul expunerii şi mă pregăteam să-i răspund.

— Nu-i nevoie să-mi răspunzi acum! Gândeşte-te şi schiţează un plan, cum îl crezi mai eficace!

— Domnule chestor! mă surprinde schimbarea dvs., să-mi acordaţi, aşa, dintr-o dată, libertatea. Cum aş putea să vă dau asigurarea că nu voi dispărea, profitând de primul pas afară!

— Au mai scăpat şi alţii şi fuga lui Verca, pentru noi, nu este nici o pierdere. Din contră, contribuind la ieşirea din ilegalitate a unor oameni, nu faci decât o faptă bună. Ei nu vor rămâne aşa mult timp şi va fi mai rău pentru ei când vor cădea! Unde crezi că se ascund? Aştepta acum contribuţia mea, dacă într-adevăr am fost convins de preţul oferit.

— În primul rând, eu nu am mai multe elemente decât un ţăran din partea locului, unde circulă, de doi ani de zile, tot felul de zvonuri.

— De unde aflai zvonurile?

— Ele circulă din gură în gură, fără a putea fi controlate!

— Şi ce zvonuri anume circulă?

— Că şi-au făcut un grup şi colindă pădurile şi munţii din regiune.

— Tu, care ai experienţa clandestinităţii de multă vreme, unde crezi că s-ar ascunde?

Va trebui să-i dau o versiune logică şi totuşi generală, să-i las impresia că oferta lui ar putea să mă tenteze.

— Nu cred să stea în sat sau la munte, unde circulă prea multă lume.

— De asta sunt sigur, turiştii noştri colindă munţii în lung şi în lat, ar fi putut să-i întâlnească!

— Nu rămâne decât pădurea (mă gândeam, bineînţeles că şi ei sunt puţin dispuşi s-o cutreiere) care condiţionează însă, legături cu centre de aprovizionare: colibe, satul etc. ... (cunoştinţe atât de clasice).

— Da! ai dreptate! îmi aprobă el opinia. Însă, cum ai proceda tu, în cazul în care ţi s-ar încredinţa misiunea?

Intrasem cu el în domeniul tehnic al planului de luptă şi, ca doi cunoscători într-o atmosferă de bună înţelegere.

— Pornind de la o realitate, că Vernichescu este născut în Vârciorova, deci aprovizionarea lui nu se poate face decât de ai lui. Prin urmare, voi lua ca punct de plecare satul, de unde pornesc ramificaţiile spre ei, spre ascunzătorile lor.

— Dar, dacă nu ştii nimic, cu această primă realitate, cam şubredă, nu poţi întreprinde nimic!

— E singurul fir de urmat, totuşi, în faţa necunoscutului total.

Se învârtea mereu în jurul acestui început, pentru a mă face să-mi scape taina unei soluţii, izvorâtă din legăturile ce eventual le-aş avea cu ei.

— Dar voi n-aţi avut niciodată nici o legătură cu ei, nu i-aţi întâlnit vreodată, măcar întâmplător, după atâta vreme petrecută pe acolo?

— D-voastră cunoaşteţi trecutul colonelului Uţă, care ne-a lovit mereu, şi tot atât pe Vernichescu, care a fost stigmatizat de Codreanu dintru începuturi. Am fi putut noi să avem relaţii cu ei şi mai ales încredere, încredere în acei ce ne-au lovit până mai ieri?

— Atunci, cum ai proceda?

— Aş căuta să-mi găsesc refugiu prin apropierea satului şi să intru în legătură cu cei apropiaţi lui Vernichescu, rude sau cunoscuţi. Fugar, ca şi ei, îmi va fi mai uşor să-i apropii.

Soluţia mea nu-l încânta. Aştepta altceva de la mine. O legătură, obţinută altfel decât prin presiune.

— Te duci acum jos şi să te gândeşti la toate posibilităţile care ar putea servi planului nostru. Tu nu ai nimic de pierdut. Totul rămâne însă secret între noi!

Eram deja complice, după socoteala lui, unde fiecare îşi va avea partea de câştig. Citeam în ochii lui cursa întinsă. Spera să-i dea de fir, din care să scoată apoi toată legătura noastră cu ei.

Jos mă aştepta Rentea, îngrijorat. Ştia acum şi el cum se întorc cei duşi pentru interogatoriu. Abia se închide uşa în urma mea că...

— Te-au bătut? şi mă cerceta din ochi peste tot, să descopere urme proaspete.

— Nu încă! Mă observă, mă pipăie că doar vor găsi punctul mai slab.

— Ce te-au întrebat?

— Ce mi-au propus? mai bine zis. Şi în câteva cuvinte îi spun totul.

— De! Ştiu şi eu! Dacă-ţi vor da drumul, să nu te opreşti până la graniţă!

— Asta nu o vor face. Mi-am dat bine seama din privirile furişe ale chestorului. Câinele dă din coadă înainte de a-ţi înfige colţii.

— Şi ce ai să faci? Ai să accepţi?

— Nu-mi vor da drumul!

Îi spun şi lui Viorel, să văd părerea lui.

— Cuscre! situaţia este delicată. În orice caz, tu să nu te cabrezi pe o poziţie de refuz, să nu bănuiască cine ştie ce, şi abia atunci să te scuture mai serios.

— Deocamdată aştept fără să-mi creez probleme suplimentare. Dacă au de gând să încerce experienţa, voi avea tot timpul să mă gândesc. Dar nu sunt convins că n-a fost decât o cursă.

Era târziu, seara. Credeam o noapte liniştită, fără chinuitoarele aşteptări. Mă vor lăsa să-mi pregătesc «planul». Scândura moale ne face să mai uităm sorocul. Cu miezul nopţii însă, din nou urlete de durere, sfâşie noaptea neagră. De ce cad stelele noaptea? în noaptea asta a mai căzut una, multe? Câte oare? O spun vaietele stinse cu ultima scânteie de viaţă.

— Dormi, camarade?

— Încerc!

— Ce se petrece sus?

— Se caută adevărul! De câteva nopți, de la jumătatea dinspre zori, se aud apeluri surde, gemete.

Ziua ce vine ne mai aduce un chiriaş, mai trist ca noi, dar mai dârz, mai hotărât, Zărie, cel cu copii cuminți.

Se prezintă fiecăruia dintre noi şi nu trădează un gest că ne-am fi cunoscut vreodată.

— Ce ai, om bun, de ce te-au adus aici?

— Cu mine, povestea e mai lungă. Nu m-au adus acum, eu sunt aici de la 15 mai.

— Pentru ce?

— Sunt bănuit, în parte dovedit, că aş fi fost şef al muncitorilor.

După ei, aş fi împărțit arme şi aş fi dat ordin muncitorilor să-şi procure cum pot.

— Sunt mulți muncitori aici?

— Vreo optzeci!

— Şi pentru ce sunt aduşi?

— Aceeaşi acuzație, sunt legionari!

Ochii îi erau afundați în orbite, gropi cu umbre vinete. Oasele obrajilor ascuțeau pometii, arondiți doar de grosimea pielii.

— Te-au bătut rău?

— Mă mir cum o mai duc! Doamne! nu da omului cât poate să ducă!

Odată m-au scos doi agenți pe brațe, inert. Obrazul umflat era acoperit de sânge închegat. Corpul tot era numai răni. Două ore m-au chinuit, să recunosc că am dat ordin să se strângă arme. Tăcerea mea îi înfuria mai mult. Odată, dau ochii cu nevastă-mea, în holul mare. Intra pe aceeaşi uşă pe care eu ieşeam desfigurat. N-a putut scoate o vorbă. I s-a înecat glasul, s-a cutremurat toată, iar eu priveam neputincios cum trece pe lângă mine. Doar ochii s-au întâlnit în aceeaşi durere. Cel puțin de nu m-ar fi văzut aşa. Nu va mai avea linişte şi copiii au nevoie de ea. O cheamă Moiş şi pe ea, să o ispitească de ceea ce am făcut eu. Ăştia nu mai au respect de nimeni, nici de mamă, nici de copii. Sunt capabili să separe mama de copii, să o acuze şi pe ea de complicitate. După prima anchetă, dosarul încheiat şi dus la Parchet, am fost scos din cauză, pentru că n-au scos nimic de la mine. Dar, din atâția anchetați, au fost şi unii mai slabi, care n-au putut rezista bătăii şi astfel am fost adus din nou aici. Mi-au arătat declarațiile lor şi m-au luat din nou la răfuială. Soția era liberă acum şi-mi aducea ceaiul cu zahăr ars. Ea ştia că, după torturi, nu puteam mânca nimic. De când m-a văzut, îmi trimite mereu

ceaiul medicinal şi asta îmi prinde bine. S-a rupt ceva în mine, că simt dureri la stomac. M-au lovit cu picioarele în pântece, înfuriaţi că nu recunosc ceea ce au declarat alţii. A confirma cele urmărite de ei însemnă o altă anchetă, să ştie cine mi-a dat ordin să fac acest lucru. Nu puteam face altceva decât să mă retrag în muţenie completă.

— Acum să întindem pătura şi să te odihneşti oleacă! Îl ajut să urce.

— Am să vă arăt corpul. N-a rămas nici cât să pui degetul neatins şi ce mă aşteaptă încă, Doamne!

Rentea îl priveşte îngrozit. L-au adus la noi să ne pregătească sufleteşte pentru ceea ce ne aşteaptă şi pe noi.

— De-ar termina mai repede cu mine! Nimeni nu ştie cât îi poate răbda pielea. Gândul că din cauza slăbiciunii tale şi alţii vor îndura calvarul, aduşi de tine, anchetaţi sub ochii tăi, ucişi, poate. Copii orfani, mame singure, soţii văduvite, părinţi îmbătrâniţi, fără sprijin, te vor striga pe nume, te vor blestema în rând cu: Moiş, Steiner, Koloman, Kling, Weiss... Doamne! păzeşte-mă de blestem, de lacrimi, care ard mai rău decât moartea însăşi.

— Încearcă să dormi, să te odihneşti puţin, camarade, cred că până deseară nu te vor mai chema. Ce munte de om într-un corp atât de mărunt!

Azi e marţi, zi de primirea pachetelor pentru noi. Era abia ora 11, dar, afară, văd, prin crăpătura dintre pietroiul din fereastră, lume multă, cu coşuri încărcate.

Mi-o fi dat mama de urmă? Va veni şi ea să mă caute? Şi dacă îi vor da voie să-mi dea alimentele şi hainele de schimb? Iată întrebări care nu mai aşteaptă răspuns. De va veni, îi vor spune de la poartă că nu sunt aici, cum fac cu toţi aceia pe care-i supun la un regim special. Mama cunoaşte bine casa blestemată. În vara trecută, de două ori pe săptămână, cu traista încărcată, de la 130 de km, făcea acest drum lung şi prea scump pentru sărăcia ei. Schimbarea monedei, în august 1947, m-a prins aici. Preţul biletului de tren era de 60 de lei. Fiecare cetăţean avea dreptul la 150 de lei echivalentul schimbului, oricâte bunuri ar fi avut. Dintr-o dată au redus pe toţi la aceeaşi unitate; 150 de lei, toată averea.

Cum a făcut? Cum a ajutat-o Dumnezeu? că în ziua de primire, aştepta la poartă cu traista plină. Am învăţat acum, mai mult decât în toţi anii de şcoală, cât este de puternică dragostea de mamă, că darul ce i se cuvine este venerarea atribuită Fecioarei, mama Mântuitorului. Când am căzut prima dată, a căzut în nesimţire de trei ori şi de trei ori s-a trezit şi încă ameţită, a plecat să-mi dea de urmă. Acum, cine mai ştie? Aşteaptă, poate să plece spre

Nemanu, cu mâncare. Drumul pădurii i-a schimbat rostul, i-a schimbat direcția grijilor.

Partea de vizibilitate ce-mi permitea să văd ceva afară se închide şi, cu ea, toți cei ce aşteptau afară cad în umbră.

Orele două şi jumătate. Agentul începe să strige numele celor ce aveau un semn de acasă. Rentea îşi aude numele lui. Fața-i radiază ca prin minune. Două pâini negre, luate pe cartelă, pentru două zile şi pentru toată casa, fructe şi o mâncare caldă. Haine de schimb, lenjerie şi fiecare obiect aşezat cu grijă în coş îi spunea câtă dragoste a fost îngrămădită într-un coşuleț adus de departe. O sticlă de culoare roşiatică, ceaiul medicinal, într-un coş plin, îl scoală şi pe camaradul Zărie.

— Ştia că-mi face bine! Biata de ea!

De cât sadism sunt capabili aceste bestii, să chinuiască cea mai frumoasă închipuire umană: familia, mama, copiii!

Zărie desface coşul. Un sul de pâine albă, rumenită apare. Urmează oala cu supă caldă, găluşte cu marmeladă, tăvălite în pesmeți, să-ți lase gura apă. Tot ce-i plăcea lui acasă. Copiii au rămas, poate, flămânzi, să lase bunătățile pentru tăticul ce suferă.

Golesc coşurile, schimbă rufele şi le întorc la poartă. Aştept şi eu încă, până ce pleacă ultimul coş. Să nu fi venit mama? Sau... au întors-o, spunându-i că nu sunt aici. Să ştie doar atât, că sunt încă viu. I-ar fi de ajuns. Să ştie numai atât cât ştiu toți cei ce aşteaptă la poartă.

Masa de prânz nu mai ispiteşte pe cei ce au primit de acasă. Nu mă lasă nici pe mine să iau ciorba cotidiană, mă invită la masa lor. Au împărțit cu mine tot ce au. Am simțit prima senzație de om îndestulat, după foamea îndelungată. Împăcați acum toți, ne trântim pe scândură, în linişte, pentru puțină odihnă. Nu pentru mult timp însă, că uşa se deschide şi agentul, din prag, ne măsoară din ochi.

— Care-i Zărie? strică el liniştea.

— Eu! răspunde Zărie cu glasul scăzut.

— Ia-ți bagajele şi haide!

— Unde mă duceți?

— Ai să vezi!

Orice mişcare îi scotea scrâşnete de durere. Nu mai era nimic sănătos în el. Unde-l vor duce? Vor să termine cu el? Şeful muncitorilor era un cadavru viu, care duce cu el tăria credinții, singura ce mai dă un sens vieții. «Nimic n-au scos şi nimic nu vor scoate, sunt hotărât la orice», aud încă vocea lui şi

ochii luceau lumina martirului. O pătură, o pernă mică şi o bucată de pâine albă, e tot ce duce.

— Bucata asta de pâine, ţine-o d-ta! şi mi-o întinde. Era vreun kg. O să-ţi trebuiască mai mult ca mie. Eu am să mai primesc, dar d-ta n-ai pe nimeni!

Îi mulţumesc cu o strângere de mână, strivind în colţul genelor un strop cristalin.

Se clatină spre uşă. Privirea mea îl însoţeşte să-i poarte povara, sprijin pe marginea gropii. Unde? «Nu voi spune nimic...».

Am pierdut un frate de cruce... În urma lui, piatra gropii recade în praguri.

Se lasă noaptea, strigoii ies la pândă! Urlete aproape. Zărie, fratele nostru, îşi strigă chinurile. Din când în când, paşi rari se opresc în faţa celulei noastre. Gardianul de pază îşi trece rondul.

Ce lungă-i noaptea asta!

Cândva, târziu, uşa se deschide şi Grigore ne urează bună dimineaţa, vesel, ca în sat la el când porneşte la ţarină.

— Cum aţi dormit?

— Foarte bine! Ca la mama acasă!

— De unde eşti, Grigore? îl întreabă Rentea.

— Din Deva, cucoane!

— Apăi suntem conjudeţeni! şi încep să glăsuiască pe graiul lor de moţi. Ne aduce mătura să facem curăţenie şi apoi ne invită, pe rând afară. Profit de spaţiu, să-mi dezmorţesc picioarele. Operaţia terminată. Grigore trece la celula 9, la vecinul Viorel.

— D-le inginer! ce credeţi, aş putea eu să învăţ să conduc o maşină, fără să o văd în prealabil, să-i cunosc tot mecanismul, teoretic, şi când ies de aici să trec la volan?

— Depinde de om. Chiar de vei învăţa totul, când vei ieşi de aici îţi mai trebuiesc câteva lecţii practice!

Astfel am început cursul de şofer fără maşină, fără hârtie şi fără creion, pe peretele alb, unde schiţele zgâriate trădau lecţiile de condus.

O nouă inspecţie a lui Moiş ne obligă să ştergem de pe zid rezumatul cursului.

Zgomot mare în pivniţă. Mutări din celulă-n celulă. A mai venit un grup ce trebuia interogat. Arestaţi de curând, nu mai aveau unde să-i cazeze. Celula noastră era singura care se bucura de privilegiul numărului, eram numai doi chiriaşi.

Uşa se dă în lături şi un agent zoreşte pe cei doi ocupanţi ai celulei nr. 9 să-şi ia bagajele şi să intre la noi. Toate declaraţiile pe care le-am stabilit cu Boborodea, cu atâta greutate, vor cădea baltă, din moment ce ne pune împreună.

— D-le agent, rosteşte Viorel, cred că se face o greşeală cu mine! Eu voi fi anchetat în legătură cu Verca şi tocmai în celula lui mă băgaţi!

— Nu-i nici o greşeală! îi răspunde agentul, clipind din ochi.

— Nu vom mai fi crezuţi!

— Veţi spune totul! Vă asigur eu!

— N-aş dori deloc să fiu chinuit pentru lucruri de care nu sunt răspunzător! Vă rog mult, anunţaţi pe d-l chestor!

— Intră şi fii fără grijă! Ce? ai să te temi să spui adevărul? îl îndeamnă cu un surâs semnificativ.

Iosif Ripan, înalt şi galben, cu pielea străvezie, intră primul, abia ţinându-şi pătura pe braţe. După el, o surpriză ce ne uşurează sufletul, camaradul Zărie. Faţa îi era albă, parcă se scursese tot sângele din obraz. Ultimul intră Viorel, alene, sperând încă într-o eroare.

Ne uităm unii la alţii ca necunoscuţi. Să facem cunoştinţă acum sau ne privim ca vechi prieteni? Iosif îmi întinde mâna primul.

— Dacă a fost să ne împreunăm, ca vecini, cel puţin să ne cunoaştem. D-ta eşti ţăran? mă întreabă el. De ce te-au adus aici cu noi?

— Ţăranii nu au dreptul să facă politică?

— Ba da! dar ei nu sunt aşa de periculoşi ca domnii! De unde eşti?

— Din Caransebeş!

— Eu sunt din Lugoj!

Viorel îmi întinde şi el mâna, înainte de a se întinde pe scânduri, imitat de Zărie, la capăt de forţe.

— Cuscre! îşi pierde răbdarea Viorel. Ăştia ne pun pielea pe băţ! Cel puţin de nu ne amestecau. Prin declaraţii, necontestate până acum, am cam reuşit să-i conving că eu nu am avut nici o activitate, după decembrie 1945. Chiar şi până aci, eu n-am făcut altceva, în afară de faptul că am fost trimis să vă anunţ, pentru că ne cunoşteam de mult, să rupeţi orice legături şi să încetaţi orice activitate, dacă într-adevăr aţi mai avut una. Împotriva mea nu sunt dovezi care să-mi dezică spusele.

— Dar ei au crezut tot ce le-ai spus tu?

— De ce nu? în orice caz, ceea ce am stabilit între noi rămâne valabil!

— Bine, cuscre! Să fie aşa cum zici! Eu nu am nimic contra!

— D-ta cum te mai simți, mă adresez eu lui Ripan, trebuie că suferi încă după tot ce ai îndurat?

— Acum mă simt mai bine! A trecut greul!

— Şi zici că se poate suporta?

— E cam aspru, dar se poate!

— Cum procedează?

— M-au făcut ghem, cu mâinile cuprinzând genunchii şi legați tare împreună. Printre mâini şi încheieturile picioarelor, mi-au introdus o bară, pe care au sprijinit-o apoi pe două scaune. Prin greutatea corpului, picioarele cu tălpile în sus veneau deasupra. Doi agenți țineau bara şi alții, cu rândul, băteau tălpile, cu un cauciuc armat cu sârmă. Loviturile erau atât de tari, că-mi răsuceau tot corpul, ca la bara paralelă, până reveneam Ia loc. Simțeam dureri până la creieri. Osul tălpii ducea fiorul, cu senzație de sfârşit, prin şira spinării şi se izbea cu tărie în creştet. Am leşinat de multe ori, m-au trezit şi m-au luat din nou. Pentru că nu țipam, li s-a părut că nu simt durerea, m-au legat de scaun, ca de un butuc şi mi-au luat tot corpul la pisat. O evreică îmi ținea capul şi o batistă în gură să nu țip prea tare. Când au ajuns la cap, norocul m-a salvat de lovitura de grație. O nouă lovitură puternică cu bocancii mi-a precipitat capul sub birou şi astfel înghesuit, m-au tăbăcit sistematic, de nu a mai rămas nimic neatins. Acum nu-mi mai vedeau fața, să ştie când leşin sau dacă mai respir. Furia dezlănțuită le-a potolit nebunia. Nu ştiu cât au lovit. Când m-am trezit, eram din nou în celulă, jos. E greu până se pune sângele în mişcare, apoi nu mai simți, oricât ar mai lovi.

În timpul bătăii, a fost adus de față băiatul, care, ziceau ei, că ar fi venit la mine, pentru a organiza Frățiile de Cruce. Eu i-aş fi spus că am suferit prea mult prin închisori şi că nu mă mai amestec. M-au bătut să mă forțeze să mărturisesc că am acceptat propunerea băiatului. Faptul că am refuzat să intru în jocul lor i-a înfuriat atât.

Alt punct, la care au insistat, a fost organizarea județului de care m-am declarat cu totul strein, cu toată înverşunarea lor. Pe băiat l-au bătut mai mult la cap. Se văita de dureri de cap şi ori de câte ori se deschidea uşa întra în panică. A căzut în nesimțire de mai multe ori. Groaza i-a dereglat creierul. La un interogatoriu, Moiş i-a pregătit o spânzurătoare şi i-a trecut funia de gât. De atunci, spaima ia forme dramatice. Cade în nesimțire numai când îşi aduce aminte de scena cu spânzurătoarea, atât l-a marcat de mult.

— Am fost şi eu la anchetă, intervine Viorel, dar s-au purtat civilizat cu mine. Ei n-au, până acum, nici o mărturie că aş fi activat.

— Poate ai noroc să scapi mai ieftin.

— Asupra mea n-au găsit niciodată nici o armă, nici un obiect delict, care să mă ducă în fața justiției!

— Vei scăpa, cuscre, cum zici, însă simplul fapt că eşti comandant legionar şi vechi client al închisorilor îi va determina să te considere încă periculos!

Se întinde fiecare pe scânduri, dar nu era loc decât pentru patru persoane, de-a latul, cu picioarele depăşind în gol vreo 20-30 cm. De o parte, Viorel şi cu Rentea se sfătuiesc încet. Îşi pun la punct colaborarea, îşi mai retuşează declarațiile, pentru că au avut norocul să fie împreună, până nu se va răzgândi Moiş dacă a făcut bine sau nu. Deocamdată ei profită de prețioasele clipe.

Eu mă apropii de Iosif, să-l întreb dacă ştie ceva de Peța.

— L-au luat odată şi iar i-au dat drumul. Acum este liber. N-au găsit nici un fir de care să se lege. Pentru a nu fi surprins de o altă arestare, a plecat de acasă.

— Eşti sigur că nu a declarat nimic?

— Sigur! De altfel, dacă-l dibuiau cu ceva, nu i-ar fi dat drumul!

Eram liniştit, cel puțin din partea asta. Va trebui acum să-mi concentrez toată atenția pe Valea Timişului. Până când însă?

Se lasă o nouă seară. În întunericul continuu, somnul ne îndeamnă la odihnă. Dar aici nopțile sunt atât de lungi şi somnul prea frământat. Pe cine au legat iarăşi la stâlp şi ce glas cutremură inimile adormite? E taina ce moare cu ultima şoaptă...

— Scoală, cuscre! Zorile bat la fereastră!

— Vor mai bate ele multe! Pentru noi s-au oprit la poarta răsăritului. Ce zici, tinere Iosif? Se va deschide oare şi pentru noi vreodată poarta răsăritului, să urce razele pe schele, sus-sus, deasupra gropii noastre?

— Dumnezeu e bun!

— Filoane! privesc în urmă anii care mi-au albit tâmplele. Mă opresc la ultimii patru, cei mai grei. Oare nu era mai bine să poposim o clipă pentru refacere? Închisorile gem de tineri, frați de cruce, aşteptați zadarnic de părinți la masa prânzului. Drumurile pustiului sovietic sunt semănate de trupuri, lăsate la răscruci. Casele rămase goale, pădurile şi munții devin aşternut pentru atâtea suflete fugare! Dacă ne-am potoli şi noi oleacă, să treacă furtuna? Iosif tânăr şi soția lui mai tânără încă. Mama îl aştepta în prag, în miez de vară. Nu era mai bine să-şi ducă viața tăcută, necunoscută, acolo, până ce semnalul de revoltă va aduna pe toți în acelaşi gând? Iosif pleacă fruntea. Amintirea celor dragi îi întârzie reacția.

— Cuscre! încerc eu să-i explic, privind de la distanță, ca un simplu spectator pe marginea valurilor ce spumegă cu furie, dreptatea ți-ar face parte de liniște, de odihnă. Privind însă opera de destrămare ce se întinde pe tot cuprinsul acestei țări, în toate sectoarele vieții de Stat, metodele începute, mă opresc să cuget. Numai într-un sector vital, şcoala, şi eu, ca profesor, le-am trăit aievea, mi-au amărât sufletul şi mi-au întărit hotărârea de a continua lupta. Iată cum se procedează. Elevului, îngrădit într-o disciplină fizică şi morală, i se deschide dintr-o dată poarta liberă spre viața comună. «Libertatea» devine produsul imixtiunii din afara şcolii, a partidului. Elevii, încadrați în organizația progresistă, sunt scoşi de sub controlul autorității profesorului, care devine acum obiect de observație al elevului, care raportează unui organism strein de şcoală. Elevii progresişti îşi aleg, la rândul lor, elemente cărora le deschid drumul spre viața uşoară, sub auspiciile partidului.

Un elev scos astfel de sub autoritatea educatorilor şi îndreptat spre ispitele viciilor, pentru a distruge tot ce-i frumos şi senin în el, devine o victimă sigură, un instrument maleabil în mâini străine. Intervenția profesorului în viața particulară a elevului atrage în mod automat imixtiunea partidului, care va face să dispară «elementul reacționar», obstacol al programului lor.

Iată un exemplu viu, din cele mai multe, care desfigurează ființa de copil.

În oraşul meu, Caransebeş, era un liceu de băieți şi unul de fete. Elevii progresişti organizau în fiecare sărbătoare serate dansante, pentru apropiere, cunoaştere, înfrățire, ziceau ei. Lipsite de controlul părinților, al profesorilor, aceste serate se prelungeau până noaptea târziu. A doua zi, o simplă motivare, care nu aştepta răspunsul profesorului: «nu sunt pregătit, n-am avut timp, am fost ocupat». Riposta profesorului, dacă-i mai era îngăduită, pentru prestigiul instituției, pentru cel al misiunii căreia şi-a închinat viața, aducea consecințe dramatice. El simțea cu durere cum elevul ascultător de ieri îi alunecă încet din mâini şi cu el şcoala. Cei mai mulți îşi consumau drama în biblioteca de acasă, aşteptând un miracol să oprească prăbuşirea.

Aceste serate, sub ochii lumii, nu-i mai atrăgeau. Bruma de bun simț, rămas pe fundul conştiinței, îi oprea să ducă mai departe, în văzul lumii, dezmățul început. Şi atunci, sub voalul întunericului, în case izolate, în vilele Teiuşului, pregăteau serate intime, cu narcotice alcoolizate, elevi şi eleve. Urmarea acestor întâlniri nocturne era uşor de închipuit. Lumea oraşului discută în piețe, pe străzi, cu haz, de aventurile tineretului progresist.

Acolo unde profesorul era neputincios, intervin părinții, care nu întârzie să primească avertismentul.

Viața nocturnă își urmează cursul. Sfârșitul anului școlar descoperă roadele: trei elevi, obligați de părinții fetelor să ia în căsătorie elevele pe cale de a deveni mame. Sunt fapte care n-au mai putut fi ascunse opiniei curioase. O cercetare sumară din partea autorităților școlare (serviciul sanitar) a trebuit să facă constatări jalnice, iar părinții să-și plângă durerea.

S-a întâmplat, însă, ca partidul să numească un profesor progresist, mai precis comunist, un «basarabean», Baranoff, la școala de fete din acest oraș, Caransebeș. Profesor de matematici, obiect greu accesibil elevelor. Atunci «profesorul» s-a propus să le ajute, să le dea ore particulare, plătite scump de părinți, deja secătuiți de bunuri. Un scandal public, care se termină în fața justiției, a zguduit liniștea orășelului de munte. O fată moare de «moarte naturală», după ce nu mai putea ieși în lume, altele rămân cu stigmatul pe frunte. Profesorul cu pricina este achitat, dar pentru a calma spiritele este mutat ca director la un gimnaziu unic, pentru a-și continua opera de «educare a tineretului».

În școală, programul impus de ministerul «Educației» cerea profesorilor bătrâni să predice noua morală, iar elevii, proveniți din celula progresistă, predau colegilor lor mai mici doctrina descompunerii, îndemnându-i să nu se mai supună unei discipline «obtuze, unor principii perimate».

Acolo unde partidul a reușit să plaseze elemente în corpul profesoral, dezastrul grăbea faza fatală.

Elevii, astfel pregătiți, deveneau pentru partid instrumente ideale, cuprinși în mrejele desfrâului, alcoolului, plăcerilor ieftine, departe de biserică, despărțiți de protecția părinților, pescuiți apoi, victime ușoare, gata pentru orice faptă.

Autoritatea școlară și-a mutat sediul sub același acoperiș cu partidul, unde porneau dojenile și recompensele în egală măsură. Profesorii priveau elevii de ieri cu ochii întunecați, așa cum găina privește puii de rață alunecând pe apă, crescuți cu aceeași grijă de mamă.

Ce vor deveni aceşti tineri, care-și spionează profesorii pentru a-i preda partidului, care a schimbat cartea cu desfrâul, biserica cu steagul roșu? Începutul marelui sfârșit. Orice intervenție pentru a opri prăbușirea se plătește scump.

Numele de patrie e înlocuit cu cel de republică populară, iar istoria noastră începe cu Manifestul Program al lui Marx, acum o sută de ani. Eminescu dispare din cărțile școlare, înlocuit și el de trilogia: Marx, Engels,

Lenin. Se modelează istoria după concepții materialiste, sub ochii celor resemnați sau ai celor ca noi, care am aştepta să treacă furtuna.

— Cuscre! priveşte vârsta fragedă! Cât prisos de energie, care se cere folosită. Această tinerețe împinsă de geniul răului la destrămarea virtuților creştine, româneşti. E vârsta critică, când se formează caracterele. Această sămânță, azvârlită azi, va încolți mâine, în dragoste fără limită pentru neam şi Dumnezeu.

E tinerețea care-şi caută afirmarea, e baza care va susține mâine scheletul întregii construcții. E vlăstarul care are nevoie de lumină multă să-i crească tulpina dreaptă şi fără noduri. Ea se cere îndrumată, ajutată să-şi găsească cursul firesc spre marele fluviu, care poartă de secole sângele atâtor martiri. E vârsta care va temelui viața eroului sau a stârpiturilor morale, vârsta apostolilor sau a renegaților.

Singuri, în fața acestor vâltori, a atâtor ispite, ce va ieşi din ei? Ți-o spun eu. Vor ieşi monştri. Copii crescuți în brațele desfrâului, hrăniți cu mana urii, a servilismului. Ei vor înlocui, mâine, organic, elita conducătoare, streină de acest neam, ce trăieşte de multe veacuri pe aceste hăuri, din îndurarea lui Dumnezeu şi jertfa strămoşilor.

În fața noastră se desfăşoară o mare tragedie. Copiii cei mai buni îşi frâng viața sub lovituri, iar cei care i-au smuls din ghearele satanei împart cu ei acelaşi destin.

Un strat al generației noastre, săpat de valuri, se scurmă. Noi avem de ales: sau îi lăsăm singuri, descoperiți, pândiți la răscruce de răul care le țintește sufletul, sau, cu el de braț, pe drumul calvarului, pe drumul crucii, spre Învierea mântuitoare.

Convingerea mea intimă a ales ultima cale. Şi nu voi avea sprijin, altul, decât credința în Dumnezeu, care nu va seca niciodată, izvorul nădejdii din inimile curate.

Frații de Cruce vor rămâne până dincolo de moarte şi vor lumina valea celor slabi, amăgiți. Nu vom trăi din speculări de momente, ci din frământare şi afirmare fără preget, a virtuților cărora ne-am închinat viața. Nu vom alege calea care ne îndeamnă să aşteptăm, să ne nivelăm în masa cotropitorului.

Popoarele, cu dragoste de viața demnă, au istoria lor țesută din victorii, înfrângeri şi răbufniri spre lumină. Vidul temporar, ca nație, e specificul popoarelor care se vor conduse de forțe străine. Atâta timp vom trăi ca neam, cât timp nu ne-a secat din vine dorul de a fi stăpâni pe voia noastră.

Viața îşi are fazele ei şi, peste orice oprelişti, ea îşi urmează traiectoria, pe linia trasată de strămoşi. Cine-şi lasă copiii să fie crescuți de streini,

aşteptând vremuri mai domoale, fără riscuri, va sfârşi mai curând decât cei din închisori şi pentru totdeauna. Vor trăi numai cei ce vor să trăiască deasupra întâmplărilor.

Cum râul nu-şi opreşte cursul în faţa stâncilor, ci scurmă, roade, izbeşte, se zbate să-şi găsească făgaşul, aşa un neam, în viaţa lui, nu-şi opreşte scurgerea spre ţinta-i firească, ci luptă, sângeră şi biruie, atât timp cât sufletul întreg îi pulsează energia, produsul dragostei de viaţă.

Eu prefer, cuscre, copiii din închisori celor întârziaţi în serate nocturne, atunci când neamul se năruie. Dumnezeu, în care ei cred, nu-i va părăsi. Iar, dacă destinu-i sorteşte jertfei, ei vor forma oastea îngerilor, puterilor cereşti, care ne va dezrobi neamul, dacă noi nu vom mai fi în stare, adormiţi înainte de vreme. Să-mi ierte Cel de Sus gândurile, dar morţii sunt mai puternici decât viii atunci când idealul pentru care au căzut rămâne armonia dumnezeirii în viaţa neamurilor.

Ai dreptate, anii atâtor răni ne îndoaie trupul, dar nădejdile noastre se hrănesc din aceleaşi vâltori cu viaţa celor tineri. Se înfrăţesc, se completează, pentru a forma oastea care duce steagul, peste furtuni, spre marea lumină...

Viorel scoate chipul soţiei, cu copila în braţe, o sărută şi, cu ochii limpezi în ochii lor, rosteşte în şoaptă: Fetiţa tatii, dragă, să creşti mare, să-ţi aminteşti de mine, tăticul tău! Simţea că n-o să o vadă curând, poate niciodată.

Se împlinesc şaisprezece ani de când a îmbrăcat cămaşa suferinţei, un sfert din viaţă, cea mai frumoasă, de la 18 ani până azi. A luat lagărele şi închisorile pe rând. În 1941 părăseşte ţara, urmărit, şi se întoarce patru ani mai târziu, aşteptat de soţia cu care a împărţit toate loviturile. Un an fugărit, unul liber ş-acum prins din nou în cleşte. Pe faţa lui se vedea oboseala. Ţinea fotografia celor dragi ascunsă: soţia şi mica lui fetiţă. La fiecare control în celulă, o ascundea cum putea, să nu i-o ia. Cele mai grele momente le petrece cu ochii la ele.

— Cuscre! ce zici? Aşa-i că-i frumoasă fetiţa mea!

— Are cui îi semăna, leit mama.

Un zgomot de paşi pe coridor şi primul gest, să-şi ascundă comoara sub scândura patului.

Vine rândul lui Rentea. La auzul numelui lui, începe să tremure, gata să leşine, înainte de a ajunge sus. Era atâta groază în ochii lui. Câte n-o fi îndurat, săracul!

— Ce crezi, cuscre, că vor face cu noi? reia Viorel. Într-o convorbire cu inspectorul Ambruş Koloman am desprins că sunt hotărâţi să ne lichideze.

Crezi că măsurile luate în contra noastră să fie simptomele unor evenimente externe?

— Eu cred, mai degrabă, că am fost lăsați în mâinile Sovieticilor, pe multă vreme. Dumnezeu e mare, dar nu văd curând deznodământul.

Faptul că nici o putere din afară nu se interesează de ceea ce se petrece aici e foarte simptomatic. Sovieticii procedează la bolşevizare, după un program bine definit. Acum sunt pe cale să înlăture ultimele obstacole. Obstacolele acestea le vor încurca mult socotelile. A lichida pe cei din munți, deciși să lupte până Ia moarte, înseamnă a face larmă mare şi, mai ales, va dura timp. Lupta prin păduri va menține o stare de rezistență pe sate, în contra tendinței de rusificare. Eu vin de acolo şi-mi dau seama de tăria lor de a nu cădea vii în mâna călăilor. Până a-i scoate de pe văi, văgăuni de codri, va mai trece vreme.

Nu peste mult se întoarce Grigore cu Rentea după el. Nu l-au bătut i-au promis-o pentru astă seară.

Se scurg zilele încet, nopțile mai greu. O nouă zi de primirea pachetelor, pentru mine iar nimic. Celula ni se strâmtează din nou. Ne-am înmulțit cu doi oaspeți, proaspăt aduşi, doi tineri. Unul, de la fabrica de țigări, inculpat de a fi păstrat portretul regelui la el. Celălalt, un sârb din Beba-Veche, un uriaş de om. Fusese trimis de Tito să distribuie broşuri de propagandă. Se poartă bine cu el, mai ales că după defecțiunea tovarăşului din sudul Dunării, un om trimis de acolo ar putea fi folosit în sens invers. Curând va fi trimis la Bucureşti, la cei mari.

Gândul fugii îmi încolțeşte în minte. E singura nădejde ce mi-a mai rămas. Nu vedeam o altă scăpare. Întrucât ştiam oleacă sârbeşte, mă apropii de sârb şi încerc să-l ispitesc cum a trecut granița şi dacă este bine păzită. De voi reuşi să scap de aici, îmi dă adresa copiilor lui, unde să ajung şi de acolo mă vor trece ei până în Austria. Era împotriva lui Tito, precum şi împotriva comuniştilor. A fost obligat să lucreze pentru ei, altcum îl lichidau. Ajuns la nişte rude în România, acestea l-au predat la jandarmi.

De aici, desigur că nu-mi va fi posibil să evadez, paza era prea vigilentă, dar transportat la închisoare, în drum sau de acolo, ca de la Curtea Marțială. Dumnezeu îmi va ajuta să reuşesc. Pentru a ajunge în locuri cunoscute, odată evadat, îl iau pe Viorel de-o parte şi-l întreb de cunoaşte pe cineva în apropiere de închisorile din Ardeal, ca Aiudul, prin Moldova, Muntenia. Înarmat cu vreo zece adrese din zece colțuri ale țării, învățate pe de rost, încep să-mi rumeg planul.

Aerul celulei se răreşte, inspirat de şapte guri nesăţioase. Un miros greu de bioxid de carbon, sufocant, îi ia locul. Spaţiul nu ne mai cuprinde corpurile şi seara se lasă cu groază. Cum vom dormi? Pe patul de scânduri, cu mare greutate ar putea încăpea patru persoane. Dar restul de trei? Deja sunt trei bolnavi şi cu sârbul, oaspe, deci alegerea era deja făcută: vor dormi pe scânduri. Aşezaţi în dungă, se mai înghesuie şi Rentea pe lângă ei. La orice mişcare a unuia, se trezeau toţi. Dacă cineva voia să se întoarcă, antrena tot pachetul care se ţinea strâns legat, ca bătut în cuie. Tânărul monarhist, mai solid, mai sănătos va împărţi cimentul cu mine.

Betonul devenise parcă mai primitor, mai cald acum. Nu mai eram singur ş-apoi, sub patul celor patru, unde am găsit culcuş, aveam mai mult loc de întors decât cei de sus. Primeneam în voie corpul pe toate feţele, după gradul de amorţire, până ce amorţea totul.

Somnul ne împacă pe toţi.

Ceasurile trec greu. Urletele celor anchetaţi, chinuiţi ne lua somnul. Deasupra noastră, cei din «pat» se zvârcolesc, se întorc la unison în acelaşi scârţâit. Ţipetele de sus ne-au trezit.

Se scurge viaţa încet, suptă fără simţire. Celula îţi fură nădejdile, încet-încet. La etaj se curmă viaţa, se stinge ultima scânteie.

Acelaşi sfârşit îl aşteaptă pe fiecare, mai lent, mai brutal, dar inevitabil. Iuda a prins pământul în gheare şi nu-i va scăpa nici o suflare. Simt cum se dărâmă pământul de sub noi.

O maşină opreşte în faţa pivniţei şi duce din cei aleşi pentru spital, pentru mormânt. Fiecare îşi aşteaptă rândul. Îngrămădiţi şi flămânzi, zorile ne prind mai obosiţi decât aseară.

— Cuscre! cum ai dormit? mă întâmpină Viorel.

— Credeam că nu se mai termină noaptea. A fost neobişnuit de lungă.

Mă dor toate oasele de parcă aş fi fost pisat în piuă. Tu, cel puţin nu ai a te plânge, ai dormit pe aşternut.

— Tu însă aveai dreptul să te întorci de pe o parte pe alta!

— Ai dreptate! vom schimba, să te bucuri şi tu de aceleaşi drepturi!

— Ne vom întinde cu rândul. Vom dormi ziua, două, trei ore, iar noaptea vom sta de veghe. Aşa va trece timpul mai repede.

— Pentru că tu ai fost cu ideea, dă-te la o parte, să înceapă cei de jos. Primii trei se întind de-a lungul scândurilor, în timp ce restul la taifas.

Grigore, schimbul de dimineaţă, ne deschide uşa cu un bună dimineaţa şi cu programul zilei. La lumina de pe culoar, ne privim feţele devenite de culoarea pereţilor. Puţin şi uşile ne readuc întunericul pentru ziua întreagă.

Sârbul nostru e chemat sus la interogatoriu. Se pare că situația lui e diferită de a noastră. Îl aşteaptă altă soartă. Inspectorul i-a vorbit prieteneşte şi i-a strâns mâna înainte de a-l trimite jos.

Va fi expediat la Bucureşti. Un agent în plus, în contra lui Tito, o victimă nouă. Într-adevăr, a doua zi este chemat din nou şi nu se mai întoarce.

Azi, zi de primire a hranei. Din vreme, lume multă se adună în fața clădirii, sosiți din cele patru colțuri ale Banatului, Crişanei, Hunedoarei şi până la Orşova. Fiecare aşteaptă cu emoție coşul de afară, cu bucate, haine, semne de la cei dragi, pe care nu-i mai văd, decât prin urmele mâinilor, lăsate pe hainele curate.

Ceasurile trec greu, nerăbdarea creşte. Orele două, două şi jumătate, nimic. Afară, la poartă, se aud voci, discuții îndârjite. Nu se poate desprinde ceva clar. Erau mai multe femei cu glas plângător.

Ce se petrece oare?

Aproape de fereastra celulei noastre, comisarul de serviciu strigă gardianului: Spune-le să nu mai aştepte! S-a interzis primirea pachetelor!

— Când să vie? întreabă atunci gardianul.

— Vinerea viitoare! sună verdictul.

Cei din oraş se îndepărtează încet, rămân cei veniți de departe. Gardianul închide poarta. Afară, lumea continuă să aştepte. Prin crăpătura ferestrei văd încă femei, copii mici, sperând încă în îndurarea paznicilor. Printre aceste femei cu traistele încărcate, se găseşte, poate, şi mama. Un semn doar, să-mi afle de urmă.

Orele trec greu. Seara linişteşte intrarea, păzită de atâtea mame, soții şi copii mici. Se întorc târziu acasă, cu coşul plin, mâncarea sleită pe oale, iar jos, foamea ce cuprinde prizonierii.

O nouă noapte mă întinde pe jos. Singur de acum, pe o scândură lungă, împrumutată de sus, care-mi ține doar jumătate corpul. Genunchii în gol ating cimentul şi-mi transmit în tot corpul un curent rece.

A doua zi îmi vine şi mie rândul pe patul de sus, mai cald, mai moale.

Aşa trec zilele, unele mai mohorâte ca celelalte. De acum hrana este aceeaşi pentru toți. La poartă, la noi, nimeni nu mai vine. Hainele au început să-şi schimbe culoarea în cenuşiu. Cămaşa mea albă, de trei săptămâni neschimbată, era aproape neagră, târâtă de atâtea ori prin praful cimentului. Nimeni nu se mai sinchiseşte de noi. Anchetatorii completează dosarele pentru judecată. Cei scăpați torturilor vor trece acum în fața «tribunalelor

populare», unde-i aşteaptă sentinţa anilor de puşcărie sau gheţurile albe fără întoarcere.

Dimineaţa lui 1 august 1948, beciul se umple de glasuri. Se strigă nume şi cei strigaţi îşi pregătesc bagajele. Se trântesc uşi şi paşi mulţi urcă treptele, grupuri, grupuri. Îi duc pe cei rămaşi întregi încă.

După puţin timp, uşa noastră se dă în lături şi, în prag, Moiş, cu o listă în mână, începe să strige. Pleacă toţi. Mai rămânem numai eu cu Viorel, pentru lămurire, în legătură cu toţi cei anchetaţi, complici cu noi.

Ne luăm rămas bun din priviri furişe. Pentru Moiş, noi nu ne cunoşteam şi trebuia să rămânem necunoscuţi până la urmă. Un singur gest şi nu ştiu dacă foaia de drum va mai ajunge vreodată la «judecata poporului».

Unde-i duce? se întreabă fiecare şi răspunsul era acelaşi: la judecată. Dar aici, atunci, ce a fost? Mai este şi o altă judecată după această ispăşire? Uşa cade în praguri şi armonica îşi strânge fiarele la loc.

— De-acum vom avea destul loc pe pat! şopteşte trist Viorel.

— Nu pentru mult timp! Acum ne vine rândul nouă şi drumurile ni se vor despărţi!

— Bietul Iosif! Cât o mai putea-o duce?

— Atât cât e rezervat fiecăruia dintre noi! Doamne! nu da omului cât poate să ducă!

Mult n-am rămas singuri. Uşa cade în lături şi Moiş apare ca o nălucă.

Cu o hârtie în mână, ne priveşte lung.

—Nu aţi mai rămas decât voi doi! O să vă dau cameră la fiecare, acum s-a mai făcut loc. Boborodea! ia-ţi bagajele!

Cu paltonul, pătura şi geamantanul gata, aşteaptă să fie chemat.

— Intră la 9, unde ai mai fost, aud vocea lui Moiş, care revine spre mine.

— Cum? Tu nu ai pătură? Cu ce te acoperi? L-a prins mila!

— De unde să am? Ş-atunci îl strigă pe Viorel:

— Tu ai şi pătură şi palton? Dă-i şi lui ceva, că doar sunteţi camarazi şi... trebuie să vă ajutaţi la nevoie, zâmbind ironic.

Viorel atât aştepta şi-mi întinde pătura.

— Aşa! Acum să vă las timp să puteţi reflecta la ce va trebui să-mi spuneţi. V-am lăsat timp să vă înţelegeţi, să vă măsluiţi declaraţiile. Acum să le rumegaţi fiecare separat înainte de a mi le prezenta. Şi... fiţi fără grijă, voi scoate eu adevărul la suprafaţă!

Tăceam şi nu-l mai priveam. Chipul lui buhăit trăda ura, mascată sub un zâmbet forţat.

Uşa recade în spațiul ocupat mai adineaori de masa călăului drept zăbrele şi cu ea întunericul.

Singur! Iarăşi singur. Pustiul îmi învăluie toată ființa. Acum simt din nou durerea care-mi strânge pieptul ca într-un cleşte, singurătatea ce completează tabloul.

De vreo zece zile nu mai pot respira pe nas, astupat complet. Simt dureri ascuțite în partea dreaptă a plămânilor, sus. O tuse puroiată elimină bucăți care-mi împiedică respirația, mă cuprinde. Celula suge cu fiecare respirație sănătatea întârziată în corpul şubred. O amețeală îmi prinde capul şi vederea mi se întunecă. Foame, foame, mereu flămând. Picioarele nu mă mai țin. Scândura îmi serveşte de aşternut, cât este de largă. Capul îmi sună surd. Doar somnul întârziat mai amorțeşte durerile.

Nu ştiu cât să fi dormit, dar, deschizând ochii, mă simt mai uşurat. Ochii se opresc în gol. Singur şi iarăşi de la capăt, o nouă zi.

Mă duc la uşa închisă bine cu două zăbrele. La fereastră, pietroiul umple toată încăpătura. Patul din scânduri nu-mi oferă ce căutam. Dar dacă aş ridica bolovanul în sus, spre curte, ar fi loc de-ajuns, pentru un corp subțire? încerc prima scândură, prinsă în cuie, dar rezistă. A doua, mai norocos, reuşesc s-o desprind. Lungă de 1,80 m, o proptesc sub bolovan, să-l ridic încet spre ieşire. Mă mulțumesc, deocamdată, cu atât. Nu voiam să-mi spulber prea curând speranța ce-mi încolțise în suflet. Să mă hrănesc doar câteva ceasuri cu iluzia unei reuşite. Mai bine ca visul să nu se termine niciodată, decât să sfârşească în catastrofă. Aşa îmi lungeam nădejdea, de-acum singura mea preocupare.

Scândura patului era între mine şi lumea liberă. De-ar veni mai repede seara, să-mi confirme iluzia care îmi umpluse toată ființa. Nu pot să o țin numai pentru mine, simt nevoia să o împărtăşesc.

— Cuscre! tot aici eşti?

— Nu m-au eliberat încă, după cum vezi!

— Tu speri să o facă ei?

— Odată tot o vor face!

— Sigur! când n-om mai fi!

— Nici atunci nu-i târziu!

— Eu, însă, nutresc acum alte planuri! Vreau să încerc să urnesc bolovanul din geam... să mai vină lumina şi la mine!

— Cât eşti de copil! Şi tu crezi că ai să reuşeşti?

— Omul este dator să încerce! Scândura patului, proptită la baza pietrei, s-o scoată afară, să-mi facă loc şi apoi... doar patru metri mă despart de gardul vecinului!

— De! Dar să nu o plăteşti!

— Cu o plată tot sunt dator! Acum sau mai târziu, nu mai are nici o importanţă! Eu nu mai am ce pierde, ba chiar aş putea câştiga totul, dacă soarta nu mi se opune. Ştii că de anumite momente atârnă tot restul vieţii când singur te consideri bătut!

Nu mă mai ascultă. A plecat de la ferestruică. Vorbesc acum doar pentru mine. Singur, singur, îmi frământ glasul în gol.

— Cuscre! Cuscre! Nu-mi mai răspunde. Ce o fi crezând oare? În astfel de momente totul este posibil. Am luat-o razna!

Paşi pe aproape mă alungă şi pe mine spre pat. Tăcerea se aşterne grea. Ora prânzului. Nările adulmecă mirosul, trezesc pofta, cu ea foamea uitată. Două înghiţituri de mămăligă, vreo zece de apă caldă, cu firimituri de dovleac porcesc şi liniştea îşi reia locul.

De la birou au plecat toţi. Doar paznicul beciului şi cei de la poartă au mai rămas cu noi. E momentul. Desprind scândura, o aşez sub piatră şi apoi apăs cu toată greutatea corpului pe ea. Un zgomot afară îmi opreşte parcă respiraţia şi ca un fulger repun totul la loc şi mă întind pe pat.

O alarmă cu emoţii, dar fără urmări. Nu era altceva decât schimbul gărzilor. Aşadar n-a auzit nimeni plesnitura scândurii. Agentul îşi ia postul în primire. Face apelul chiriaşilor.

— Verca Filon!

— Prezent!

Trece alături la Viorel şi aceeaşi melodie. Ascult ecoul apelului până ce se termină şi totul se calmează. Emoţiile mă cuprind de îndată ce mă apropii de scândură să-mi încerc norocul.

Ferestruica din poarta celulei se deschide cu zgomot şi capul agentului apare. Îl recunosc, era Adam, ucenicul lui Rentea din vara trecută.

— Filon! îi aud glasul lui prietenos. Mi se pare că nu te-am bătut anul trecut?

— Nu! Pe mine, nu, dar pe Bălănescu, crunt!

— Ce am ajuns! Să-mi bat eu românii, fraţii mei!

— Ai intrat în horă şi trebuie să joci!

— Inspectorul Petrescu era un beţiv şi mă obliga să bat. A fost destituit. Dar, cum se face că ai căzut din nou în ghearele ăstora?

Vedeam că este sincer, cum pot fi ardelenii la mare cumpănă. Fie că-şi căuta o proptă pentru schimbarea vremurilor, fie că regreta amarnic, acum că nu mai este ataşat la tortură. Se uită încă o dată spre intrarea pivniței şi apoi îmi şopteşte încet: De-i scăpa de aici, să nu te opreşti până la graniță. Nu mai sta în țară, că te prind iară. Ş-apoi, o trece şi asta, n-o mai dura mult!

— De aici cine crezi că mai iese? îi împărtăşesc eu tema.

— De aici sau din altă parte... Zgomot de paşi îi taie vorba la jumătate. N-a mai venit.

Seara se lasă devreme. Ispita mă trage iarăşi spre bolovanul meu.

Să încerc acum? Dar dacă voi putea face ceva mai sigur cu pseudo-prietenul ieşit în cale? Să-mi consum toate şansele, dar să le iau pe rând. Îndoiala prinde coajă şi planul meu alunecă pentru mâine. Să văd întâi ce urmăreşte «binevoitorul» meu.

O noapte de veghe, una în plus. A doua zi, nimic deosebit şi din nou totul adoarme.

Trag cu urechea spre fereastra ce da în curte. La ora asta, paza de noapte, formată din jandarmi, trebuia să fie deja la post.

Nu se aude nimic, doar paznicul porții de către stradă măsoară intrarea cu paşi mărunți. Din când în când, încrucişează drumul cu cel din grădină. În circuitul rondei. În coridor, agentul discută cu Grigore, doi prieteni.

Nu! nu pot să încerc acum nimic. Nu pot să-i răsplătesc lui Grigore astfel pâinea pe care mi-o aducea mai deunăzi, pe furiş. Să aflu numai cum îşi împarte fiecare noaptea de pază, pe la ce oră îi prinde somnul? Ora când dorm şi apele, ora fugarilor sau a strigoilor.

Un clopot îndepărtat bate douăsprezece din noapte. Jandarmii n-au mai venit. De-acum nu mai au pe cine să păzească, cei mulți s-au dus.

La poartă, linişte. Gardianul proptea bine scaunul, legănând capul în semn de aprobare. Cel din grădină, poate, păzeşte mai bine începutul somnului.

Orele unu, două, după miezul nopții. Somnul nu se prinde de mine. Ceva mai urgent îmi frământă capul. Mă îndrept spre uşa celulei, să ascult liniştea pivniței. Nici o mişcare. Doar un horcăit greu păzeşte celulele.

Au adormit paznicii. E liniştea stafiilor. Nimeni nu mai trăieşte, parcă au împărțit restul nopții cu moartea. Acum e ceasul aventurilor. Scot scândura din aşternut şi o proptesc în pervazul de jos. Las toată greutatea corpului pe ea, când un scârțâit scurt îmi opreşte respirația. Scândura se îndoaie, plesneşte cu zgomot, dar piatra rămâne nemişcată şi dură. În acest moment s-a rupt ceva în mine, firul ce-mi lega viața de lume. Condamnat

definitiv! Îngropat sub piatra de moară ce-mi apasă pieptul la fund, tot mai la fund. S-a rupt o dată cu scârțâitul scândurii nădejdea aşteptării, s-a amestecat noaptea cu moartea. Somnul îmi cuprinde sufletul obosit, pe scândura ce crapă, visul prins de zorile albe.

— Scoală, primare! A venit lăptăreasa! aud vocea veselă a lui Grigore, care-mi deschide poarta.

De-ar şti el cum i-am vegheat somnul, cum i-am pregătit locul meu, să i-l las cadou, n-ar mai fi arătat veselie în glasul «bunei dimineți».

— Vrei să măturі?

— Cum de nu! e gunoiul până la genunchi! mă grăbesc eu înainte de a nu se răzgândi.

— Haide, fă-o repede!

Şapte-opt paşi până la mătură, care se găsea sub scara intrării, tot pe atâția înapoi, un pumn de aer şi oleacă de lumină, să-mi ajungă pentru toată ziua.

— Aş putea să-mi ud puțin şi fața? Nu m-am spălat de câteva zile!

— Fă-o şi pe asta, dar în grabă, aşteaptă şi alții! îmi intră Grigore în voie.

Zece paşi Ia dus, apoi zece la întors, până la celulele 3 şi 4, transformate în spălător, pentru că era un robinet de apă care servea la 150 de deținuți.

Un strop de apă rece îmi umezeşte fața, îmi înviorează corpul, îmi aminteşte dragostea de viață.

Trebuie să ies cu orice preț de aici. E atâta farmec în soarele lui august, care strânge roadele în culori vii. Prunele de pe deal, strugurii cu boabe mici, merele moşanche, perele de Sân-Mării, mari şi dulci, mă aşteaptă totul la cules. Izvoarele toate îşi strecoară undele prin iarba livezii. E atâta viață afară. Pe câmp, lanurile aşteaptă secerişul. Rodul pământului îşi aşteaptă culegătorii veseli.

Prin uşa pivniței deschise prind o bucată de cer albastru şi seninul lui îmi tulbură inima. O duc apoi cu mine spre întunericul strâmt, o aşez drept căpătâi zădărniciei mele.

Nu se poate! Nu se poate! îmi şopteşte noaptea dusă. Nu-ți pierde speranța, îmi strigă cerul desfăcut spre fundul de piatră.

Mi-am rupt din seninul soarelui, lumină, din răcoarea izvoarelor, curaj, şi voi trăi doar pentru clipa revederii acolo, la Izvorul Haiducilor. Simțeam cum o parte din Dumnezeu şi-a făcut lăcaş în pieptul meu în timp ce uşile se închid în urmă.

Nu mai eram singur. Natura toată mi-a bătut la uşă. M-am strecurat cu ea afară, pe câmp, pe ţarini, spre cărările desişului verde. Aşa mi-au alintat copilăria şi mi-au încălzit pribegia.

Grigore mă îndeamnă să intru în celulă, să-mi reiau locul ce mi se cuvine. În urmă, uşa cade greu şi-mi îngroapă cu ea tot visul. Zidurile mă prind în cleşte, îmi spulberă ţarini şi văi, livezi şi creste înverzite. Eu, din nou singur, cu dorul lor neîmplinit. Mi-a mai rămas doar ferestruica zăbrelelor, care mă mai leagă de lume.

Mi-e greu, mă apasă întunericul!

— Cuscre! tu ce mai faci? Ce planuri îţi mai frământă capul?

— Mă gândesc acasă!

— Ştiu! Tu nu eşti singur, ai chipul soţiei şi copilei cu tine. Ele îţi mai împrăştie gândurile negre!

— Da! Sunt încă la mine! şi-mi fac bine!

— Ştii la ce mă gândesc? S-ar putea să ne închidă într-o bună zi ferestruica gheretei, să nu mai putem comunica, să nu mai ştim nimic unul de altul! Tu cunoşti alfabetul Morse?

— Îmi pare rău, dar nu-l cunosc şi nici nu-i văd utilitatea aici!

— Te înşeli! Ne desparte un perete comun şi ne-ar putea servi de comunicare!

— Ai dreptate, dar nu văd cum.

— E simplu! Eu am să ţi-l scriu pe un petec de hârtie cu mina de creion, lungă de 1 cm, pe care o am de la tine şi-l voi ascunde Ia closet, în spate. Tu ceri să ieşi afară, imediat după mine. Îl iei şi-l înveţi pe de rost. Nu-i greu!

— Nu mă ajută capul la asta! Altele mă frământă acum!

—Fă cum îţi spun! şi după ce scriu alfabetul, cer lui Grigore să mă lase să ies afară.

— Care bate acolo? aud vocea gardianului.

— Primarul!

— Ce mai vrea?

— Aş dori să ies puţin! Nu mă simt bine!

Aud cheia învârtindu-se în broască şi uşile ce se dau în lături. Aşez hârtia cu grijă în locul stabilit şi ies. Revenind în celulă, ascult cu înfrigurare şi inima începe să bată de teamă. Dar dacă un altul trece înainte şi găseşte biletul? Nu am linişte până nu aud uşa celulei lui Viorel, care, la rândul lui, ia biletul şi se întoarce în celulă. De acum pe carte! Convenisem să exprimăm sonor literele. Punctul îl batem cu un cap de cui, găsit în scânduri, iar linia cu o lovitură de pumn. Chiar de a doua zi am început treaba. Curând

devine rutină să vorbim prin zid. Peretele ne era prieten, nu mai eram singuri.

În fiecare seară întârziam la sfat, bătând în tact măsurat peretele care grăia cu noi în limba temniței.

O nouă zi de primirea hranei. Lumea aşteaptă zadarnic, nimeni nu mai primeşte nimic. Afară, zgomot şi plâns. Au venit de departe şi nu îndură să plece înapoi, că doar, doar le-o primi. Moiş dă ordin şi nu admite nici un comentariu. Toată lumea pleacă de la poartă! Categoric.

Polițai, agenți, în frunte cu comisarul de serviciu se grămădesc la poartă să execute ordinul. Unii, cu o brumă de bun simț, încearcă să potolească nedumerirea celor de afară cu vorbe mai paşnice: «Aşa am primit şi noi ordinul şi nu aveam ce face, trebuie să-l executăm. Vă spun, degeaba aşteptați».

Orele trec greu, dar intrarea porții era tot plină de lume. Veniți de departe, pentru a doua sau a treia oară, cu cheltuieli care depăşesc sursele normale, cu traistele încărcate, primesc acelaşi răspuns: Nu se poate! Acasă!

Moiş priveşte din biroul lui norodul încăpățânat. Reacționarii îi târguie ordinul. Cu obrajii roşii de furie, iese în pragul uşii.

— Prindeți-i pe toți şi băgați-i în celule, să aştepte acolo până le trece pofta!

Ca electrizați de-o poruncă, gardienii se reped la mulțime, să prindă, sub ochii stăpânului, «recalcitranții obraznici». Strigăte, plânsete de femei cu copii mici. Bastoanele intră în acțiune, să lovească fără milă. Unii reuşesc că scape, cei mulți însă sunt prinşi şi introduşi pe poartă, îmbrânciți. Fără traistă însă, pierdută în învălmăşeală, cu hrană cu tot. Ei intră să plătească tribut pentru dragostea strânsă grămadă în pragul temniței, care se deschide acum mai larg pentru ei.

Cine va mai veni, de-acum, la cei închişi? Sentința e una: foame pentru toți.

Afară coşuri răsturnate, vase cu mâncări călcate în bocanci şi lumea ce fuge îngrozită, dintre acei ce mai pot să o facă.

Ne vor şi pe noi, acum! Cine va mai păzi casa? Cine va mai creşte copiii?

Pe unii i-au trimis la judecată, pe unii la spital, iar pe alții i-au trimis în lumea celor ce nu mai cuvântă şi nu voiau să le mai afle de urmă.

Poate şi traista mamei a rămas la poartă, şi ea gonită de slugi!

În beciurile pivniței, cei rămaşi îşi pierd ultima nădejde, o dată cu seara ce cade. Liniştea, foamea îşi reiau locul. Totul reintră în normal. Revin la perete şi încep să bat.

— Cuscre! ți-am văzut soția la poartă!

— Cum? sare el ca ars. Cum ai recunoscut-o?

— Nu sunt sigur că a fost ea, însă am asemuit-o după poza pe care mi-ai arătat-o tu!

— Cum arată?

— Era îmbrăcată cu o rochie roză, cu plete castanii, strânse colac, cu fața rotundă, roşie şi cu un zâmbet pe buze. Ochii vii, care parcă se învârteau mereu în cap. O figură energică, hotărâtă.

— Ea e! De ce nu sunt în locul tău. O singură dată să o mai văd, să-i spun să nu-şi piardă nădejdea, că voi scăpa eu şi de aici şi voi avea grijă de ele!

Din nervii bătăii ghiceam ce-l frământă: o mare durere. Atât de aproape şi totuşi departe ca să-i poată vorbi.

Vine de la Deva, cale lungă. Se va întoarce acasă cu coşul plin şi cu inima mai plină de zbucium, fără a fi avut măcar mângâierea de a şti că mai este în viața. De la ăştia te aştepți la orice.

— Aş dori să ştiu doar dacă-i aici, întrebau părinții, soțiile de afară. Drept răspuns, Moiş, din prag, asmute câinii la ei. Desprindeam din porunca lui, lozinca de căpătâi a doctrinei roşii: ură în contra celor ce nu le seamănă şi nu-i aprobă. Îmi sună şi acum în urechi manifestația flămânzilor, strânşi la ordin, în piețele oraşelor, să strige, ca unul, sentința dată în culise. Moarte lor! Moarte lor!

În fibrele sufletului roşu nu există decât o singură lege, care nu cunoaşte obstacole: distrugerea totală a acelor care nu se vând. Ura este spațiul vital, în care-şi scaldă existența.

— Cuscre! îmi torn eu aleanul, ne-am clădit casa alături şi vom duce povara pe din două. Şi eu am o mamă, care-mi caută urmele. Durerea ei mă arde mai mult decât temnița. De-acum eu stau la pândă, să cunosc bine ceasurile nopții, cu tot ce mişcă în ele. Tu vezi înspre grădină, ia în primire gardianul din fund, să ştim la ce oră-l apucă somnul, dacă-l apucă.

— Fii fără grijă, îți voi servi toate amănuntele, dacă ți-ar putea fi de vreun folos.

— Sigur că ne vor folosi! Vom încerca împreună!

— Bine! Bine! îngână el, să nu mai lungească vorba pe un subiect inutil.

E greu de urnit. N-o să vrea să iasă. Poate are dreptate, şansele sunt atât de mici şi tributul atât de scump.

— Coridorul dă-l, te rog, lui Barc. Uşa lui se găseşte chiar în faţa mesei birou, pe care dorm paznicii. Îi va fi uşor să păzească şi să afle ora când adorm toţi.

Bine şi asta! Apoi liniştea se amestecă întunericului. Din turnul bisericii răsună două lovituri. E timpul să mă întorc şi eu la odihnă. Acum toţi dormeau, parcă şi poarta de fier a adormit în balamale. Mă prinde somnul cu gândul la uşă, singura ieşire care-mi va da soluţia, piatra din geam rămâne de nemişcat.

O nouă săptămână se încheie. A patra sub pământ.

Poarta, zăbrelele îmi dau acelaşi fior de lanţuri, care mă împresoară. Pereţii de beton în jur, dedesubt, deasupra, îmi îngheaţă pe rând pulpele picioarelor, şoldurile, coastele, tâmplele. Scheletul prins între pietre şi fier, gol de hrană, stins de întuneric, îmi pare mormântul aproape.

O lună întreagă, mămăligă şi apă caldă. Obrazul cu pometii galbeni s-a îngropat în părul bărbii, cu nişte ţepi prea ascuţiţi, mi se strânge, parcă, creierul în cercuri şi nu mai pot să respir. Simt cum mă sufoc. Gura, mereu deschisă, trage cu nesaţ aerul mucegăit, să-mi hrănească plămânii.

A patra duminică mă cheamă la Liturghie, de dincolo de zăbrele. Doamne! du-mi sufletul acolo, în satul meu, în faţa altarului, în ceasul Împărtăşirii cu Sfântul Trup!

Trag clopotele toate. Încă mai trag prelung. Parcă le aud. Este chemarea celor ce priveghează departe.

E singurul pământ încă liber. Pe Dumnezeu nu-l vor putea smulge din inimi. Acum, El trăieşte mai viu. El este singura speranţă pentru neamurile obidite.

Ecoul îndepărtat pătrunde sub pământ, până la mine. Cad în genunchi. Binecuvântat să fie numele Tău, Doamne, în veci, că m-ai învrednicit cu încercarea ispitelor şi necazurilor ca acestea. Dacă nu le pot înlătura, nu-mi rămâne decât să alerg la Tine, să-mi dai ajutor, să mi le faci de folos. Doamne, iată durerile au venit peste mine şi inima mea cea bolnavă este sfâşiată de chinul ce o apasă.

Părinte al îndurărilor, durerile m-au înconjurat, scapă-mă de ceasul acesta. Ajută-mă să-l învinge! Gândindu-mă aşa la El, nu mă mai simţeam singur.

Mă întind pe scânduri, mă las furat de visuri, care iau drumul spre casă.

Nu ştiu cât am stat aşa. Zgomotul de afară mă trezeşte şi sar în picioare. Mă duc spre uşă, apoi spre crăpătura ferestrei. Un fir de rază îmi luminează barba neagră, care prinde formă de sihastru sau de vechi ocnaş. Deodată văd poarta cea mare că se dă în lături şi lume multă care se grăbeşte să intre. Să fi fost arestaţi? Domni, bine îmbrăcaţi, doamne, domnişoare cu geanta pe umeri se îndreaptă paşnic spre interior. Captivi, desigur.

Nălucă sau realitate? Inima parcă-şi opreşte pulsul. Printre cei mulţi, o bătrână, care semăna cu mama. O văd acum mai bine. Ea este, cu traista încărcată ce-i apasă greu umerii. Slabă, uscată, măruntă.

Mi-a dat de urmă? S-a strecurat cu ceilalţi neobservată? Cine i-a dat voie? Înaintează puţin, dă jos traista, o reazemă de zidul porţii şi pleacă din nou. Încă puţin, cinci, patru paşi. Iat-o aproape. Privirile ei caută, cercetează ferestrele cu zăbrele. În vara trecută, tot aici m-a găsit, la fereastra ce da în stradă. Acum, o fi ocolit casa şi, negăsindu-mă, a intrat cu mulţimea.

Atâta doar, să mă vadă, să ştie că mai sunt în viaţă ş-apoi... Dumnezeu mai face minuni, iar rugăciunea ei va sta de veghe zi şi noapte. S-a oprit acum în loc. Nu vede nimic. Piatra din fereastră mă ascunde. Lumea se răreşte. Câte unul mai trece pe lângă ea, parcă înţepenită locului.

— Mamă! mamă! o strig eu încet de sub pământ. Mai tare, din ce în ce mai tare, ce-o fi să fie. Acum ori niciodată. În sfârşit mă aude. Se uită în jos, dar nu mă vede.

— Aici sunt, mamă! îi strig eu din nou şi-mi lipesc obrazul şi ochiul stâng de crăpătură.

M-a ghicit, mai degrabă în faţa pietrei. Buzele ei şoptesc o durere nețărmurită, în neputinţa ei de a face ceva.

— Te doare mult? Te-au bătut rău? percep abia sunetele ei.

— Nu! Nu mi-au făcut nimic!

— Femeie! ce faci acolo? se răsteşte la ea gardianul de la poartă.

— Nimic! Nimic! îngână ea, cu ochii plini de lacrimi. Am un băiat aici, i-am adus nişte schimburi şi de mâncare!

— Nu e voie azi! Vino vineri!

A rămas locului, n-a mai răspuns. Încotro acum? întreba ea poate. Traista aşteaptă proptită de zidul porţii. Comisarul de serviciu, un om între două vârste, văzând-o, o întreabă binevoitor.

— Pe cine cauţi, maică?

— Copilul meu e aici închis! abia-i desprind eu vocea stinsă, în timp ce arăta cu privirea «casa».

— Cum îl cheamă?

— Filon Verca, profesor... Am lăsat casa singură... vin de departe... i-am adus schimburi...

L-a înduioşat, poate, chipul bătrânei supt de suferința anilor şi a răspuns contra poruncii primite.

— Aşteaptă d-ta aici, să întreb sus dacă se găseşte aici!

Răspunsul i-a uşurat sufletul. Pe furiş, coboară ochii din nou spre fereastra unde bănuia că sunt.

Gardianul era prea aproape ca să mai poată spune ceva, doar legăna capul, aşa cum face țăranul în fața unei mari pagube. Parcă voia să spună: «Ce să mă fac? Ce să mă fac?».

După puțin timp, comisarul revine şi-i face semn să intre. Poate că Moiş o cheamă sus, s-a îndurat şi el de bătrânețea ei şi-i va da voie să-mi parvină mâncarea? Inima-mi bătea să spargă pieptul şi nu-mi puteam opri o lacrimă furişă. Speranța că-mi voi potoli o dată foamea ş-apoi fie ce-o fi. De omul flămând nici somnul nu prinde. Visurile toate îl chinuiesc cu pofte ispititoare, cu mâncăruri, care dispar cu zorile.

Liniştea ei mi-o redă pe a mea, pierdută. Atât doar, să ştie că mai trăiesc şi zilele îi vor părea mai uşor de dus.

Nu mă rabdă inima şi mă reped la zid la Viorel.

— Cuscre! spun liniile şi punctele lovite cu tărie. A venit mama, a chemat-o sus. Poate-i dau voie să ne lase bucatele?

— Am văzut şi eu, răsună răspunsul, o țărancă micuță, bătrâioară, intrând pe trepte, sus. E maică-ta?

— Ea este! Să vedem acum ce se va întâmpla!

Nu mă mai puteam duce la geamul gheretei, ungurul se plimba prin fața uşii mele. Aştept cu nerăbdare, întins pe scânduri.

După puțin timp aud paşi mulți ce coboară în pivniță, prin coridor, şi se opresc la uşa mea, care se deschide şi în prag apare comisarul şef Ilie, zis măcelarul, ținând în mâini traista mamei şi mi-o întinde.

— Verca! Noi ne purtăm bine cu tine! Ştim că n-o meriți, dar am făcut-o acum! Ți-a adus maică-ta haine şi mâncare! Ia-le şi le goleşte! Să te vedem acum pe tine, cum ai să te porți cu noi!

— Eu m-am purtat întotdeauna foarte respectuos cu dvs. Şi...

— Lasă respectul! De altceva este vorba, dar acum goleşte traista!

— Aş putea da rufele murdare mamei?

— Lasă-le astea! Mai târziu!

Sub ochii lor, prind traista. Ea vine din mâna mamei, de pe umărul ei, din casa mea din sat. Hainele civile, pe care le purtam la şcoală, apar curate

şi pline de amintiri. Apoi, ciorapi, bocanci, rufărie. Dar marea bucurie ce-mi încântă vederea este pâinea mare, coaptă în țest, un colac cozonac, făcut cu brânză de vacă, rumen, alături de un boboc de gâscă de vreo 3 kg.

Gardianul adună traista goală şi iese trântind uşa. Mă reped la geam să o mai văd o dată cum iese cu traista goala, dar cu inima plină. M-o văzut, mă ştie în viaţă şi asta-i mult pentru ea, pentru surorile mele, Doda, Giţa, nepoţica mea Floarea, pentru toți cei ce o aşteaptă să se întoarcă cu veşti bune.

Dar... nu mai trece? A trecut poate înainte? S-o fi uitat din nou spre piatra din geam, să-mi spună bucuria de a mă fi găsit, în sfârşit.

Zadarnic aştept. A trecut, poate, pe când ni s-a dat traista?

Revin la comoara căzută din cer. Degetele subțiri şi ascuțite prind pâinea, o frâng cu poftă. Nu mă mai săturam privindu-le. Un semn al crucii, de mulțumire Celui de Sus şi încep ceremonia. Despic gâsca în bucăți, pe care le înghit apoi, aproape fără să le mai amestec. Mi se opresc în gât, în graba de a potoli mai repede foamea. Un strop de apă ar completa de minune ospățul, dar ungurul mi-o refuză. Aştept pe Grigore, el este mai uman. Îi voi cere să-i ducă şi lui Viorel ceva, el nu mă refuză.

Nu ştiu cât timp a durat masa, că deodată nu mai pot să mănânc. Pesemne că m-am îndestulat. Am prins chiar puteri, pe care le voi completa cu un pic de somn. Mai întâi, însă, va trebui să mă schimb. Cămaşa de pe Nemanu era neagră pe mine, cu miros de mucegai. O dezbrac încet, o pun de-o parte şi, apoi, schimb izmenele lungi. Scot apoi rufele curate. Ele miroseau parfumul grădiniței mele, din dosul casei, unde au fost întinse la uscat, deasupra stratului de flori.

Barba, nerasă de o lună, strica armonia întregului.

În straie noi, curate, păream altul, dacă pieptul nu mi-ar strânge în junghiuri respirația, devenită prea greoaie.

Hainele de şcoală, bej cu alb, mă transformă, iar, în domn, după un an de tiranică urmărire. Acum le port fără teamă de a fi recunoscut. Cămaşa lungă devine aşternut, laibărul căpătâi, iar pătura îşi regăseşte rostul de acoperământ.

Îmbrăcat aşa, nou-nouț, revin la perete, la vorbă.

— Cuscre! să mă vezi acum, nu m-ai recunoaşte. M-am lăsat de țărănie şi mă întorc în rândul domnilor!

— Bată-te să te bată! Îți mai arde de glumă?

— Da ce vrei să fac? Să mă tânguiesc? Aşteaptă să vină Grigore şi-ți voi trimite şi ție un pieptuț de gâscă. Azi e sărbătoare!

— Ți-a adus măicuța?

— Ea, săraca!

După o masă bună şi o plimbare, şase paşi la dus şi şase la întors, măsor diagonala celulei.

Nu mult şi aud zgomot de polonic, ciorba de seară. Cade bine, că-mi astâmpără setea. Cât priveşte boțul de mămăligă, să-l mănânce ei, azi, mâine... vom mai vedea.

O dată cu cina, se schimbă şi garda. Grigore îşi ia serviciul în primire pentru 24 de ore. Trece pe la fiecare celulă, să vadă dacă toată lunea este acasă. Deschide şi ghereta mea şi... nu-i vine să creadă ochilor. Cine o fi înăuntru? Pe hârtie scrie Verca, primarul, dar în locul lui...

— Bată-te norocul! M-ai speriat! Dar cum de te-ai schimbat aşa?

— Am trecut şi eu cu... domnii, că doar oi nimeri-o mai bine!

— Bine! dar ce meserie ai?

— Eu, nene Grigore, nu sunt primar. N-am fost niciodată. Pe mine alte necazuri m-au adus pe aici. Eu sunt profesor de liceu!

— Atunci, de ce purtai opinci? din ce în ce mai nedumerit.

Nu voiam să-i spun prea multe, să nu mă aibă prea strâns în pază, dar, cum m-am întins la vorbă, va trebui acum să-l lămuresc.

— Aşa m-au prins la pădure!

— Dar... ce căutai la pădure!

— Păi... eram fugit de acasă, să nu mă prindă!

— Ce ai făcut, nene, de a trebuit să fugi la pădure?

Credeam că va înțelege vorba cu tâlc, dar prea avea fire de țăran.

— Eu sunt de aceeaşi culoare cu vecinul! îl lămuresc eu brutal.

— Ah! Cu vecinul şi cu cei mulți plecați! îşi dă singur cu părerea.

— Ai ghicit, frate! Da, unde i-au dus pe ceilalți?

— La judecată!

Pe fața lui, îngrijorarea ia forme grave. Acum înțelege el pentru ce i-am fost dat în primire cu consemnul: periculos.

— Acum, că nu mai sunt primar, aş putea să te rog ceva?

— Anume?

— Mi-o venit ceva alimente de acasă şi aş vrea să-i fac o mică parte şi vecinului. El n-a primit de mult, nimic! Fii d-ta atât de bun să-i transmiți!

— Nu acum! Aşteaptă când n-o mai fi nimeni pe aici şi am să viu eu să-ți cer! Domnule profesor! opincile astea, dacă nu-ți mai folosesc, nu ai vrea să mi le dai mie? Când mă duc la țară, în concediu, mi-ar prinde bine la coasă!

— Pentru mine, nene Grigore, sunt o amintire frumoasă. Viața petrecută la pădure, cărările pe care le-am bătut cu ele o iarnă şi o jumătate de vară... Dar... de plec de aici... numai d-tale ți le las!

Abia s-a închis poarta, că mă apuc să pregătesc pachetul pentru Viorel, cu gândul să-i las opincile cât mai de grabă lui Grigore.

Rup o bucată mare de pâine, colac şi carne. Pe din două, frățeşte, şi le fac grămadă. Grigore se ține de cuvânt. Peste puțin timp deschide uşile şi, în grabă, trece pachetul alături, lui Viorel.

Grigore a rămas acelaşi, binevoitor în timpul serviciului. Oleacă bănuitor, deschide mai des ghereta, mai ales noaptea. De fiecare dată când mă găsea treaz, îmi adresa o vorbă bună. Devenise, însă, foarte vigilent. Îşi dădea seama că ar plăti scump o neatenție.

În timpul orelor lui de serviciu îmi va fi mai greu să încerc ceva. Rămâne ungurul, mai răutăcios, dar şi mai puțin vigilent.

— Cuscre! ce zici de Grigore?

— Ce să zic? «landsman» de ai mei.

— Ce părere ai de bunăvoința lui?

— Îşi aşterne, poate, pentru viitor. Este, însă, cel mai inteligent şi mai periculos. Nu-i scapă nimic din ochi!

— Să afli dacă doarme noaptea!

— Îmi spune Sanda că nu-l prinde somnul.

Confirmarea temerii mele mă indispune, dar nu-mi schimbă hotărârea. Iau sub priviri amănunțite uşa şi zăvorul, de la balamale până la încuietoare. Uşa se închide ermetic, iar balamalele erau îngropate în zid, deci inaccesibile. Rămâne broasca. Ea nu avea cheie, ci se încuia, cu o clanță pătrată, introdusă pe dinafară. La toate celelalte uşi, gaura internă, care ar fi permis deschiderea cu un obiect pătrat, a fost acoperită cu o placă metalică. La mine nu era această placă, deci s-ar putea, eventual, deschide şi pe dinăuntru. Dar cu ce? În celulă, în afară de scândurile patului, nu era nimic pentru această treabă. Din lemn de brad nu se poate face clanța, ea nu rezistă. Şi chiar de ar fi cazul, cu ce s-o fabric? Da! ar fi unghiile, crescute de cinci săptămâni, singurul obiect tăios.

De câte ori ne servea masa, mi se lăsa uşa internă larg deschisă să văd blidul şi codrul de mămăligă, dar gratiile rămâneau închise.

În timp ce serveau celelalte celule şi apoi strângeau farfuriile, eu observam zăvorul, să găsesc un fir de care să mă agăț. Era o posibilitate, în a le îndoi la partea de jos, atât cât să permită unui corp zvelt, ca al meu, să se strecoare afară. Intervalul între fiarele zăvorului era de vreo 10-12 cm. Atât

la partea superioară, cât şi la cea inferioară, gratiile alunecau pe un vălău, în aşa chip că, odată închise, formau un cadru fix, cu balamale, ca să permită pivotarea fiarelor, devenite pachet. Această distanţă lăsa două fiare în gol, deci susceptibile de a fi îndoite, la nevoie. Dacă aş putea îndoi, una numai, aş obţine o deschizătură de 20 pe 40 cm, distanţa până la primul brâu al vergilor.

Am găsit o portiţă, nu-mi rămâne acum decât să găsesc cheile şi un pic de îndrăzneală. Cu fiecare clipă, nădejdile-mi creşteau şi încrederea în lumina de afară îmi revenea. Atât timp cât planul meu nu era decât o schemă pe câmpul creierului avea ceva sublim. Eram nerăbdător să-i încerc tăria, dar zădărnicia îmi amâna execuţia. Ca orice vis, nu trăia decât pe întuneric, pentru mine, însă, reprezenta totul. Dar de-o cădea şi el? Nu mă gândesc, am reuşit să elimin timpul, cu tot ce ascunde după el.

Trăiam din speranţa realizării. Gândul tot aleargă, să deseneze drumul mai scurt, mai sigur şi popasurile până acasă. Mă vedeam deja spre Buziaş, Lugoj şi tot mai departe, până la Nemanu. Aş vrea atât să mă mai întorc odată acolo, unde mi s-a frânt libertatea, să mai trăiesc o clipă acolo unde mi s-au spulberat zorile vieţii.

Simţeam că voi trăi ziua întoarcerii acasă. Să caut pe ceilalţi: Nimu, Ion, Mitru, Nicolae finul, să reiau armele rămase acolo, pentru plata din urmă. Cojocaru, Şoanda, Madincea... Kling, Moiş, Steiner... gloata toată de slugi în serviciu strein.

Uşa dinăuntru se închide, lăsând gratiile afară. Îmi rămâne acum să o observ mai îndeaproape, să caut iarba fiarelor.

Preocuparea mea era atât de puternică, încât nu pot să o păstrez numai pentru mine. Simt nevoia să o împărtăşesc vecinului, să împărţim aceeaşi iluzie.

— Cuscre! Am un plan de ieşit de aici! şi-i deşir povestea. De-oi face rost de cheie, am să-ţi dau şi ţie una.

— Bine! Bine! dar să nu uiţi! răsună ironic răspunsul.

Desigur că nu erau îndeletniciri a putea fi luate în serios. Şi totuşi, dacă reuşesc să le transpun dincolo de ziduri, binefacerea este salvatoare.

Mă întrista dezaprobarea lui, dar eu, în capul meu, în tot ce era viaţă, nu vedeam decât chei, clanţe, zăvoare îndoite şi drumul spre casă.

Sub seară, caut la locul unde se ţineau măturile, un obiect să-mi iniţieze planul. Nimic! Pipăi pereţii celulei centimetru cu centimetru, că doar voi găsi un cui înfipt în perete şi uitat de control.

Deodată ochii mi se opresc la pietroiul din fereastră. Un grătar de sârmă, cu un cadru de un diametru de 4-5 milimetri, aşezat în spaţiul geamului. Desigur că pe vremuri servea de protecţie în contra muştelor, a ţânţarilor. Mă apropii şi încep să-l trag. Vine singur spre mine. Mâinile încep să-mi tremure. Ţineam între degete o comoară fără preţ, de care atârnau două vieţi. În grabă, îl ascund sub pat şi mă reped spre uşă să ascult, să observ, dacă nu mi-a urmărit cineva mişcările. Liniştit că nimic nu se ştie, scot tezaurul şi încep să despletesc sârma, formată din romburi mărunte. Desfac, rând pe rând, o oră, două, până seara. Niciodată n-am lucrat cu atâta zel ca acum. Săpam, parcă, la mormântul faraonilor, să scot podoabele imperiale, pentru mine numai. Cu fiecare fir despletit, inima îmi bătea puternic. La sfârşitul trebii obţin un ghem gros de sârmă care îmi încurca planul. Ce să fac cu el? De vor găsi ghemul de sârmă, vor căuta şi restul, ori, pentru mine, restul, din care voi confecţiona cheia, era echivalent cu viaţa. Prin ea, poate, îmi voi recâştiga dreptul la existenţă. Agăţ sârma sub scândura patului cu o pioneză găsită în cerceveaua ferestrei, deocamdată. O cercetare amănunţită a agenţilor lui Moiş va scoate, desigur, fără dificultate la suprafaţă obiectul suspect.

Rămânea esenţialul, un fir de 4-5 mm diametru şi de 1,20 m. lungime, pe care va trebui să-l ascund cu mare grijă. Nu aveam nevoie de toată lungimea şi de aceea rup două bucăţi de câte 20 cm. îndoindu-le pe marginea patului până ce cedează. Din ele voi face două chei, una pentru mine şi alta pentru vecinul meu, deşi neîncrezător în planul meu.

Restul de sârmă şi firul rămas, le fac ghemotoc şi le plasez, provizoriu sub pat. Îl voi scoate afară o dată cu gunoiul. Cele două bucăţi va trebui însă să fie bine ascunse, e esenţial. Rotesc iar ochii, care se opresc la uşă. Sub stâlpul lateral, la extremitatea de jos, cimentul era un pic găurit sau mai precis, lemnul putrezit sau mâncat de carii, forma nişte găuri puţin suspecte. Introduc cele două sârme prin crăpături, unde se pierd spre fund fără urme. Am salvat aparenţele, nici o percheziţie nu va descoperi taina. Mâine mă voi ocupa de treabă. Un pas enorm a fost făcut.

Uşa trebuie să cadă, iar gratiile le voi frânge cu ultima energie.

— Cuscre! Bucură-te şi te veseleşte! Am descoperit America!

— Ce ţi s-a mai întâmplat?

— Am găsit material de chei. Mâine, cel târziu poimâine, vei avea cheia! Bineînţeles, dacă-ţi trebuie!

— Cum ai făcut? Îi spun povestea de la capăt.

— Dacă Dumnezeu mă ajută... mă simt deja cu un picior afară.

Parcă l-ar interesa acum planul meu, care a început să ia forme vii. Odată uşile deschise, apoi un pic de curaj şi tot pe atâta risc... dar cine nu riscă nu se poate aştepta la mare lucru. Riscul, aici, însă era capital.

De-acum nu mai simțeam zidurile, care strâng întunericul şi amestecă ziua cu noaptea. Sufletul mi-era senin, pereții îmi păreau un adăpost, ca cel din Berbecele, să mă păzească de vânturi şi ploi. Somnul nu mă mai prinde. De-acum voi păzi toată noaptea, să aflu singur când închide ochii Grigore şi cine-mi deschide uşa de stejar. Mâncam din ochi gratiile, la extremitatea de jos, lângă balamale. De le-aş prinde în mâini să le trag spre mine, le-aş îndoi, le-aş frânge ca pe vreascuri. Nu mai vedeam care m-ar împiedica să ies. Chiar supa lor o sorb în pripă, parcă pregătit de fugă.

Ceasurile nopții sunt mai lungi la pază decât miezul arşiței la coasă. Ochii, însă, nu se mai prind în pleoape. Adorm toți, pe rând, le păzesc somnul ca la veghe. Eram singur, la sfat cu taina nopții. Firul gândurilor îmi şoptea o doină de plai. Voi fi iarăşi liber, o singură dată numai.

Târziu, când zorile coboară pe creste, mă frânge somnul cu surâsul nădejdii înflorit pe buze.

Nu ştiu cât să fi dormit, când bătăi surde mă trezesc din vis. S-a întâmplat ceva neobişnuit? Când eram ascuns în pădure, la cel mai mic zgomot inima începea să bată. În timpul bombardamentelor, la Buchenwald, aceleaşi simptome îmi puneau sângele în circulație forțată.

Tupăitul creşte, se apropie de căpătâi, mă trezeşte de-a binelea. Era Viorel, care mă chema la vorbitor. Punctele, cu capul cuiului, liniile cu pumnul, în perete, se transformaseră în mintea mea, adormită încă, în cutremur de pământ.

— Bună dimineața! răsună semnele vecinului.

— Puteai să mai amâni binețele, un ceas, două! Acum mi-era somnul mai dulce.

— Cum? mai dormi şi acuma? Nu ştii că-i aproape de amiază?

— Pentru tine, poate, pentru mine încă n-a apus luceafărul, e noapte continuă!

— Ce mai fac cheile? Când te apuci de ele?

— N-ai nici o grijă, sunt ca şi terminate!

— Grăbeşte, că trece vara!

Mă mai întind oleacă, să-mi gonesc somnul şi apoi mă dau jos şi mă îndrept spre ascunzătoare, de unde scot prețioasa comoară.

Va trebui să îndoiesc o lungime de circa un centimetru, să poată intra în gaura broaştei, iar la capătul celălalt o altă îndoitură, să formeze mânerul în

sens opus. Totul în formă de Z. Încerc la dunga patului, dar scândura moale cedează sub presiunea sârmei. Încerc la uşă, dar zgomotul se transmite afară, prin frecarea fiarelor între ele. Îmi mai rămân bocancii, sub formă de ciocan. Aşez sârma în pervazul de ciment al ferestrei şi, cu călcâiul, apăs capătul, care rezistă. Încerc din nou şi reuşesc să-l îndoi pe o lungime de 3 cm. Prea lung. Îl îndrept din nou şi, iarăşi, o iau de la capăt, dar cu acelaşi rezultat. Îl fixez bine şi încep să lovesc firul cu călcâiul bocancului, încet, încet. Lovesc şi ascult, să pierd ecoul şi iar lovesc. Zgomotul se transmite în liniştea coridorului şi-mi îngreuiază lucrul.

Prânzul mă găseşte în acelaşi punct de plecare. Mănânc ultimele firimituri de pâine, amestecate cu apă tulbure, dar caldă şi pornesc din nou la treabă. Alte ceasuri până-n seară. Sârma se încăpăţânează să reziste. Lungimea îndoită era prea mare ca să intre în broască.

Noaptea de veghe, ziua în «atelier». Aşa se scurg patru zile. În ziua a cincea, minunea se desăvârşeşte. Reuşesc să introduc cheia în broască. Aveam în mâini cheia destinului şi învârteam în loc, parcă, barca ajunsă aproape de cascadă. O întorceam din ultimul val, spre malul salvator.

Opresc o clipă respiraţia şi, din toate puterile, răsucesc în palme toată nădejdea. Un scârţâit surd. Cârligul scapă, se învârteşte în loc, dar uşa rămâne neclintită. Încep din nou, o dată, de două, trei, de zeci de ori, când, deodată, inima-mi plesneşte într-o explozie de triumf. Încă puţin şi lumina de afară inundă mormântul de piatră, în valuri albe, proaspete. Îmi râde, parcă, tot ce mă înconjoară. Ochii, expresia soarelui, îmi luminează chipul în suprem avânt.

De-acum uşile vor cădea pe rând. Aşteptam momentul să zbor din adânc cu aripi de vultur.

— Viorel! bucură-te cu adevărat. Acum ai de ce. Uşile nu mai rezistă. Vom ieşi curând afară!

— Ai reuşit?

— Din plin! Nu ne rămâne decât momentul prielnic şi ne vom lua valea!

— Bine! Bine! dar gratiile?

— O să le îndoi şi pe ele, dar îmi mai trebuiesc câteva zile să fabric şi cheia ta. Vreau să ţi-o dau, să o ai la tine, să pornim deodată, la un semnal, fără să pierdem o secundă!

Acum la pază. Schimbăm ziua cu noaptea. Barac, la curent cu planul nostru, ne va fi de mare ajutor.

Alte zile. A cincea săptămână se apropie de sfârşit. Frigul transmis de cavoul în ciment îl simt mai tare, îmi răceşte carnea. Un pietroi de gheaţă îmi apasă respiraţia. Dureri de cap îmi dau ameţeli, iar foamea îşi reia locul lăsat o dată cu sfârşitul hranei aduse de mama. Trăiam intens momentul ce nu mai vine.

Noi arestări agită nopţile de la un capăt la altul şi ne încurcă planul. Unii gardieni pleacă la cină, alţii vin să-i înlocuiască. Se pregătesc pentru vânătoare. De la jumătatea nopţii, poarta închide în urmă alte victime. Aşternutul cald, copiii, familia... se despart pentru totdeauna, poate. Ce vor fi păcătuit şi ei?

Nu sunt ca noi, marcaţi cu fierul roşu de toate regimurile ce s-au perindat Ia cârma acestei ţări. Sunt foşti poliţişti, foşti ofiţeri, funcţionari epuraţi care-şi sfârşesc stagiul sub pământ. Îi ţine puţin, îi duce, în timp ce alţii le iau locul, din alte aşternuturi.

Transportul fără urme rulează mereu acelaşi film: oameni periculoşi care trebuiesc puşi la «adăpost» de orice surpriză. Să înfrângă pe sate, oraşe orice rezistenţă în contra rusificării totale, a anexării apoi, pe care o pregătesc indivizi streini, prin sânge, de istoria neamului românesc: Luca Laszlo, Ana Pauker, Samuel Tescovici, Zoltan Kling, Ambruş Koloman, Steiner, Moiş...

Se apropie Adormirea Fecioarei, 15 august, şi ruga din satul meu mă cheamă afară, la hora de la Cruce. Puterile însă mă părăsesc. Capul greu mă trage spre pământ.

Prânzul ne aduce, din nou, apă tulbure şi un boţ de mămăligă de culoare albastră-vineţie. Ezit să o înghit, dar mi-e atât de foame! O duc la gură şi încep să o mestec. Simt între dinţi bucăţele de nisip ce scârţâie. Parcă ar fi piatră măcinată, sticlă sau ceva asemănător. Hrana condamnatului la moarte.

Să o înghit, să o arunc? Foamea mă chinuieşte şi o las să cadă în stomacul gol.

Păzesc din ochi crăpătura care-mi ascunde comoara. Mâinile pipăie la intervale scurte fierul rece, care-mi dă fiori fierbinţi. Îl scot afară, îl privesc lung, cu nesaţ, îl strâng în palme, bucăţi de moaşte sfinte, iarba fiarelor, făcătoare de minuni. Îl aşez din nou la locul lui, cu teamă şi nădejde deopotrivă.

Cine va putea să-mi deschidă zăvoarele? Nerăbdarea mă mişcă în spaţiul celor câţiva paşi. Fiecare întoarcere mă poartă spre groapa moaştelor. Mă apropii iar, mă aplec şi degetul arătător, ajutat de cel mijlocar, prinde

fierul. E rândul lui Viorel. Cheia va prinde aceleaşi forme, sub călcâiul bocancilor.

Ascult liniştea de afară şi potrivesc loviturile cu pasul cadenţat al gardianului, care se plimbă.

Loviturile pornesc din nădejdi înfrânte. Dumnezeu mă va scăpa.

Simt deodată dureri scurte, care-mi strâng stomacul în chingi cu fiecare aplecare. Durerea mă prinde mai puternic. Stropi de sudoare mi se preling pe frunte, spre colţul buzelor şi cad pe gât, pe piept, de-a lungul corpului. Capul devine greu, ochii îşi pierd lumina în umbre dese, tot mai dese. Bocancul se îngreuiază, o povară în mâinile încleştate şi ameţeala mă cuprinde. Se învârteşte mormântul cu mine şi simt cum mi se stoarce puterea. Năduşeala îmi spală obrazul şi şterg, cu mâneca hainei, pometii subţiri ce ustură.

Nu se poate! Trebuie să înfrâng durerile trupului ce pare a se prăbuşi. Nu este el oare robul voinţei? O cere dorul de viaţă, chemarea izvoarelor, seninul din creste, care mă îndeamnă la drumul întoarcerii. Cheia din mâini îmi trezeşte mintea şi ultima energie.

Aşezat în genunchi, cu faţa spre uşă, mă întind spre ascunzătoare. Viorel! îţi voi face şi cheia ta, aşteaptă puţin. Mă lasă puterile acum, dar voi începe mâine în zori, ca pentru mine. Durerea mă chinuieşte, dar în ultim efort, reuşesc să pun firul de sârmă la loc şi să astup gaura.

Eram mai liniştit acum. Mă vor găsi doar pe mine, cheile vor ieşi la iveală, poate, atunci când nu voi mai fi, plecat spre ultima ispăşire.

Cu dosul mâinii îndoit, proptit de ciment, revin din nou în genunchi. Mă apasă capul, parcă s-ar sparge în fărâmi. Cu greu ajung până la pat, unde rămân aşa proptit de scânduri. Puterile mă părăsesc. Se apropie sfârşitul. Un gând doar, să anunţ pe Viorel. Ridic mâna spre perete şi încep să bat sunete abia perceptibile.

— Viorel! mi-e tare rău! cad pe zid linii, puncte, strigăt de ajutor. Atât am putut să anunţ, că stomacul începe să elimine, în eforturi inimaginabile, grăunţe de nisip, otravă, înghiţite la prânz.

Nu era părticică din corp să nu sufere, zvârcolită de dureri. Deodată aud slab bătăi pe coridor şi vocea lui Viorel, care strigă gardianul. Peste puţin, uşa se deschide şi în prag apare Grigore.

— Ce ai, frate?

Îi răspund doar din priviri...

— Eu ce să-ţi fac? şi pleacă, lăsând uşa de stejar larg deschisă, să intre aerul.

Ce să facă şi el? Atât are slobozenie. Inima lui de moţ nu se îndură la mai mult.

Încleştez mâinile de dunga patului şi mă întind pe cimentul rece. Cel puţin, dacă mi-ar fi ajutat să mă întind pe pat, singur e peste puterile mele. N-a putut să mi-o ierte că n-am fost primar.

Durerile mă chinuiesc aşa, o oră, două, nu ştiu. Aerul de afară mi-a făcut bine. Un miros greu îmi îmbâcsea respiraţia. Privesc în jos şi văd o baltă de lichid tulbure, străveziu, prelins pe pieptul hainei, în pete lungi, până la picioare. O scârbă îmi scutură tot corpul şi proptesc capul de scândura patului să nu cad din nou, sufocat de duhoare.

Încet, încet, simt cum viaţa îmi revine. Dorul de libertate mă împinge, mă îndeamnă. Alte eforturi de clipe grele şi reuşesc în sfârşit să mă tăvălesc pe scândura patului.

Doamne, nu mă părăsi! Mă aşteaptă mama, Moş Dragu, Nicolae, Ion, Mitru. Viaţa mea e acolo! Dă-mi puteri să mă întorc acolo, în codrul frate, pentru câteva zile doar, ş-apoi facă-se voia Ta.

Târziu, somnul mă prinde, mă scoate din temniţă şi uit atâtea dureri. Mă trezeşte doar seara, când ni se aduce cina de către deţinuţi de drept comun. Ei sunt privilegiaţii regimului, mai puţin periculoşi decât noi. Ei n-au făcut decât să fure, să înşele sau să facă rău aproapelui. Doar atât.

Arunc o privire spre cazanul cu supă, iar alături acelaşi boţ de mămăligă, aşezat lângă farfuria destinată mie. Otravă, iar otravă. Mă scutur cu groază. Ce gânduri au oare cu mine? Sau mori de foame sau de mâna lor, cu o moarte tot le eşti dator şi nu prea târziu.

Abia mă ţineam pe picioare. Corpul îmi tremura tot. Hrana de la prânz mi-a spălat stomacul, iar acum, foamea mă chinuieşte din nou. Zeama o fi şi ea otrăvită? Teama mă ţine la distanţă, dar foamea îmi pune lingura în mâini. Îndepărtez boţul străveziu de mămăligă şi sorb din lingură apa caldă. Abia mi-a provocat foamea ultima înghiţitură. O completez cu odihnă, singura care-mi va cruţa forţele de care aveam atâta nevoie în aceste clipe decisive.

Noaptea vine, dar puterile mă lasă. Se face linişte. Adorm pe rând paznicii temniţei. Le număr ritmul respiraţiei. Când ceasurile coboară spre zori, nimeni nu mai tulbură întunericul.

Să încerc acum? Dar Viorel? Cheia lui nu-i gata încă şi mâine-i Adormirea Maicii lui Isus.

Mă fură gândurile, în timp ce, din priviri, aş scoate cheia să deschid uşa. Nu! Nu acum! Mâine, poate, e sărbătoare, e duminică, vor fi mai puţini de pază, obosiţi după o zi de petrecere. Voi încerca şi sigur voi reuşi, pentru

că-i zi mare, ziua oaspeților care se adună la praznic din satele vecine. Şi eu sunt oaspe, oaspe rar, pentru mama, pentru satul meu, pentru biserica dintre brazi şi corul sublim, ce răspunde la liturghie.

Privesc iar uşa, piatra din geam şi hotărârea e luată. Pe mâine, de o vrea Dumnezeu! Viorel, să fii gata. Cheia ta va fi şi ea gata la vreme. Adorm, apoi, împăcat. Zorile de mult împrăştie lumina. Răsăritul le ajunge din urmă cu raze lungi.

E ziua Sân-Mării. Temnița îmi pare altar de rugă. Ştiam doar eu ce zi mare îmi stă sub genunchii strânşi pentru închinare. Scot fierul din crăpătură şi ciocanul începe să bată măsurat. Lovesc în zi de sărbătoare, în ritmul clopotelor ce cheamă credincioşii la rugăciune. Lovesc din zori şi până în seară, zi lungă de vară.

Închid ochii şi văd acasă praznicul cu lumânări roată în jurul mesei, vătraiul cu jăratec şi tămâie, fumul ce urcă spre Cer.

Azi şi pentru mine ard lumânările în mâini de prieteni. Simt, parcă, cum fumul miresmei şerpuieşte pe urma cheii. El îmi încearcă puterile pentru noaptea viitoare.

Ceasurile trec multe, sudorile cad cu loviturile, în suprem efort. Foamea mă strânge, iar prânzul de-acasă mă cheamă la ospătare, îmi deschide uşa. În locul lui, însă, apă caldă şi drobul de mămăligă verzui care-mi respinge pofta. L-aş înghiți dintr-o dată, să cadă greu în stomacul flămând, dar gândul otrăvii lente mă scapă de ispită. Azi, mai mult ca niciodată, aş vrea să fiu limpede. Va trebui să scap... E ultima zi de foame... Văd deja pâinea albă, mare, care să-mi hrănească corpul, să-l umple cu muşchi între oase şi piele.

Abia se închide uşa, că celula atelier îşi reia aspectul, ca într-o zi de lucru. Dau câteva lovituri şi compar cheia cu cea veche. Nu mai trebuie mult. Încă vreo câteva sute de lovituri şi fierul îndoit ia forma finală, îmi răsplăteşte atâta osteneală!

— Cuscre! Bucură-te din plin! De-acum libertatea stă în mâinile tale. Nu-ți mai rămâne decât un pic de îndrăzneală!

— Cum, sare el. Ai terminat-o şi pe a mea?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu! Le vom încerca deseară. Să fii gata!

— Bine! Bine! Vom mai vedea. Simțeam, parcă, cum îndoiala se profilează în gândurile lui. E atât de greu să-ți joci viața pe o singură carte.

— Acum fi atent! O învelesc într-o hârtie şi o aşez pe fereastra comună, care-ți leagă celula de closet!

Era aproape seara, când paznicul îmi deschide uşa să ies la nevoi. Întind cheia şi mâinile tremurânde ale lui Viorel o apucă.

— Ascunde-o bine, să nu ți-o găsească, că-i sfârşitul aproape!

— N-ai nici o grijă, ştiu eu ce-am de făcut!

De-acum nu mai simțeam nici foame, nici slăbiciune. Aşteptam noaptea cu înfrigurare.

— Ce crezi, cuscre? Vom încerca în noaptea asta? revin eu la zid.

— Să vedem mai întâi ce face paza.

— Viorel! Eu simt că trebuie să ies. Nu văd cum, dar nici nu vreau să ştiu. În vis, nu văd decât drumul spre casă şi eu călător întârziat. Simt pe Dumnezeu aproape şi voi fi liber, cu voia Lui. Cred din toată ființa!

— Crezi că va fi aşa de uşor, că ar fi suficient să o afirmi? Nu uita că ne pândeşte moartea!

— O ştiu! Îmi impun însă voința să o ignorez. Nu văd decât Buziaşul, Lugojul, Caransebeşul, Nemanul, care-mi surâde. Pe drum, holdele de grâu şi cucuruzul mare. Eram atât de fericit în clipa asta, de parcă simțeam aripi la glezne.

— Anunță şi pe Barac, să fie treaz, o dată ce vom fi pe coridor. Ne-ar putea face semne de ceea ce se întâmplă afară. Fii atent! Am să te anunț când voi începe.

Cina, aceeaşi apă tulbure şi caldă, ultima, înaintea dezlegării, sau liber, sau eliberat de viață. O sorb în pripă, cu ochii dilatați la gratiile ce vor ceda la noapte sub voința mea.

Puțin, şi întunericul îşi regăseşte liniştea. Aştept pe pat, ascult paşii paznicului de la poartă, care numără, parcă, lespezile spre fereastra mea. Pe coridor, doar şoapte. Vorbesc deținuții neadormiți sau paznicii, să nu-i fure somnul. Noaptea îşi lasă vălul tot şi tăcerea îngroapă tainele. Afară, vremea se împarte pe din două, în dangăte de clopote. Pustiu în jurul meu. Rotesc ochii în gol. Sunt prea singur. Doar scândura tare, ce o simt pe oase, îmi mai încurajează neastâmpărul.

Măsor pereții cu brațul, pipăind. Fiorul cimentului mă îngheață. Piatra din fereastră se rostogoleşte, parcă, spre mine, să-mi sugrume viața. Mâinile ajung la lemnul uşii, coboară spre prag, spre ascunzătoarea cheii. Prind fierul rece în palme şi mă pregătesc de atac.

Afară, clopotul îmi dă semnalul de două ori. Ascult spre poartă, tăcere, în coridor, linişte adâncă, doar inima mea se aude cum bate să trezească, să trădeze intenții neexprimate.

Mă descalț şi rămân în ciorapi, să amortizez zgomotul paşilor. Cu arma în mână, mă apropii de uşă. Ating tabla de tinichea din cadrul clanței. Un zgomot metalic mă pironeşte locului. Sună atât de tare, că-i aud ecoul pe

coridor. Rămân aşa nemişcat, clipe lungi. Zgomotul de afară se răsfrânge în sufletul meu. Sângele, în tensiune prelungă, provoacă un sunet neconceput.

Continuu. Curând, sună surd fier lovit de fier. Prind mânerul cheii în palmă şi mă pregătesc să-l rotesc în broască.

Rămân aşa, proptit de cheie, să număr bătăile inimii, să le sincronizez cu mişcările mâinii. Strâng şi răsucesc încet. Încă puţin, când un pocnet, ce-mi pare tunet, mă pironeşte locului. Uşa, desprinsă de încuietoare, rămâne întredeschisă, proptită de mâna mea ce-o apasă înspre prag. Acum e momentul când se opreşte cursul vieţii, pentru clipa liniştii totale.

Lipesc urechea de uşorul uşii şi ascult lung, să disting somnul pazei sau că paza mă pândeşte la cotitura coridorului.

Nimeni! Iarăşi nimeni, ca în fiecare noapte la ora asta. Viorel şi el a adormit, căzut după somnul de veghe, cu toate că rar îl prinde somnul greu.

Cine mai mişcă oare în toată pivniţa? Doar visurile încearcă întemniţaţii adormiţi.

Dau drumul încet uşii, slăbesc presiunea şi, deodată, lumina ţâşneşte din celulă. Uşa vine spre mine, cade în balamale şi lasă loc zăvoarelor. Pe coridor e pustiu. E momentul să îndoi gratiile. Plec genunchii în dreptul zăvoarelor ca pentru rugăciune. Aud cum pocnesc cartilagiile, emoţii greu de reţinut. Prind fiarele cu mâinile, le strâng din toate puterile. Acum se desparte lumea, întunericul de lumină.

Strâng atât de tare degetele în jurul fierului pătrat, să intre parcă unul într-altul. Sprijin genunchii de gratii şi-mi opresc respiraţia. Trag cu nădejde înspre mine, să le frâng, când un zgomot zguduie coridorul.

Tremurau vergile toate, ca prinse de furtună. Sudoarea îmi inundă fruntea şi faţa. S-a rupt ceva din mine, o dată cu urletul nopţii. Aşa mi-a fost ursita.

Corpul îmi cade, zgomotul mă îngheaţă, sudorile curg şiroaie. S-a trezit paza şi mi s-a pecetluit soarta.

Inconştient aproape de tot ceea ce se petrece, ca un automat, închid totul. Întunericul revine în celulă, iar eu mă trântesc pe scânduri cu inima frântă.

Curând, paşi bat aproape, tot mai aproape. Apăs pe piept, pe inimă, să-i opresc bătaia care-mi trădează emoţia. Paşii se opresc în dreptul uşii mele, o clipă, două, o eternitate... Lipesc mai tare pleoapele să închidă ochii, să nu mă trădeze. Ghereta se deschide încet, încet... Simt lumina cum îmi bate în obraji... Inima a încetat şi ea să mai bată... Totul tace...

Un fior îmi străpunge tot corpul. Aştept să strige, să deschidă gratiile ş-apoi... un ceas mai devreme... peştii din Bega... Steiner... avea dreptate...

Nu ştiu cât o fi trecut. Tot corpul este o apă, din broboane mari. Jocul cu moartea...

Un pocnet surd şi din nou liniştea se aşterne.

Am scăpat... Adică... am scăpat viaţa din temniţă, dar nu pe cea de afară. Am îngropat în mine drumul spre casă, am frânt sufletul întemniţat. Undeva, la casele oamenilor liberi, cântă cocoşul de trei ori, ajunul răstignirii...

Singur, tot mai singur...

În celula 10, sudorile răcite îmi învelesc corpul ca un linţoi. Doar picuri de lacrimi mai încălzesc obrazul.

Nemanu... Nimu... Mitru... şi...

SINGUR (în celula 10)

Singur, singur,
Mă-nspăimânt
De-atât pământ,
Ce-apasă greu
Pe trupul meu
De-atâta timp.

Pietre şi fier
Răstoarnă-n jur
Dureri ce pier
Şi iar s-adun.

S-afund în carne
Gem, mă strâng
Şi nu mai pot
Şi-ncep să plâng.

E greu ş-o duc,
Mă zbat s-apuc
Lumini

Din mâini,
Întinse iar
Dar… în zadar…

Se sting în cânt…
Atât pământ…
Şi numai eu,
Să port mereu,
Pe piept, pe mâini
Atât pământ…

Pustiu, pustiu,
Mă împresor
Şi toate dor
Atât de viu.
Nime, nime
Doar ceasul rău
Vuieşte-n hău
Şi bezna vine.
Noapte, noapte,
Linişte, moarte,
S-au stins în somn
Dureri… adorm.

În noaptea Adormirii, gândurile sfârşitului mă cercetează.

- Cuscre! revin o dată cu zorile. Am încercat norocul astă noapte. Era să fie ultimul.

- Te-am urmărit, Filoane! Nu dormeam. Îți auzeam toate mişcările, aşteptând cu tremur deznodământul. Când am auzit fiarele clătinându-se, am voit să-ți spun să renunți. Era însă prea târziu. În momentul acela aud paşi ce se apropie de mine. M-am întins pe pat şi am rămas nemişcat. Paşii s-au oprit la uşa ta. Gardianul a deschis ghereta, a privit lung înăuntru şi apoi a plecat. Paşii revin şi se opresc din nou în fața celulei tale. Aşteptam, cu groază, să văd ce va să vie. De-acum să nu mai încerci. Te joci cu moartea!

Credința mi-a rămas intactă. Acolo unde creierul epuizează şansele, inima mai bate ritmul nădejdiilor în Cel de Sus.

Reiau gândurile de la capăt. Le înşir pe acelaşi fir cu care am împletit drumul spre casă. Totul era contra mea, totul îmi şoptea: nu se mai poate, nu se mai poate!

Foamea, şi ea, revine mai puternic. Pustiul mă prinde mai singur. Număr ceasurile ce trec. Număr şi paşii paznicului, aşteptând să se schimbe, să vie altul, să înceapă ritmul aceleiaşi cadenţe.

Vine masa, se deschide uşa şi eu rămân cu ochii holbaţi spre fiare.

Mămăligă cu nisip, realitatea tulbure ca apa caldă din blid, ce-mi prelungeşte aşteptarea. Dar… ce să mai aştept? Simţeam, totuşi, glasul luncii, care mă cheamă în lanurile ei, să-mi piardă urmele.

Foamea mă pune greu pe picioare, dar pentru scurtă vreme. Noaptea revine, ochii mei însă nu se mai închid. Pândesc pe acelaşi aşternut aşteptând mereu. Ce oare?

Mi-e foame iar. Tot corpul îmi tremură de slăbiciune. Nu mai am speranţă să-l hrănesc, iar apa tulbure îl amăgeşte numai, îl incită.

Nu mă mai pot ridica. Altă noapte se leagă de cele multe. Viaţa îşi pierde sensul între două poveri: foamea şi singurătatea.

A treia zi de la Adormire, somnul nu mă mai prinde. Toată fiinţa s-a transformat în priveghere, sub imboldul unei vagi speranţe.

Uşa se deschide de prânz. Iosif, ungurul, îmi lasă mâncarea. Câteva linguri mă încălzesc şi-mi pun sângele-n mişcare. Iosif revine să strângă blidele goale. În grabă trage gratiile, dar uşa de stejar o uită deschisă şi cu ea lumina de afară. Ispita mă atrage aproape, să văd fiarele din noaptea de Sân-Mării.

În timp ce se împarte mâncarea în fundul pivniţii, după cotitura coridorului, rămas singur, mă aşez în genunchi în dreptul gratiilor şi, profitând de zgomotul făcut de farfurii, prind cu toate puterile fierul şi încep să-l îndoi spre mine. Zgomotul se amestecă cu cel din coridor. Încet, încet, spărtura se cască atât cât să lase loc de trecere unui corp mai zvelt, ca al meu.

Merge de minune, nimeni n-a auzit nimic! Nici eu nu mai aud nimic.

Inima îmi bate atât de tare, că dacă n-ar fi zgomotul de afară, i-ar purta ecoul departe.

Mă văd deja strecurat printre vergele. Gândurile erau deja de mult pe drum. De ar cădea întunericul acum, să prindă toate razele sub oboroc, o clipă doar, să ies de aici.

Paşii din fund mă trezesc la realitate, prea repede, în timp ce spărtura dintre gratii îmi agită refrenul libertăţii.

Încord în grabă muşchii şi fierul se lasă încet, sub ochii mei ieşiți din orbite, împletind groaza cu speranța în acelaşi fior. Fierul îşi reia forma inițială. Rămâne totuşi, la mijloc, o umflătură de vreo 4-5 cm. Armonica deschisă aproape că nu trădează anomalia ei, dar când o închid, aliniind fiarele, gogoaşa se vedea de la distanță.

Nu mai puteam, dinăuntru, să fac mai mult şi fac apel la Viorel.

- Cuscre! Mi s-a întâmplat o nenorocire! Cere-ți voie afară şi vină să încerci să mai îndrepți fiarele deformate!

- Ce ai mai făcut iarăşi, nenorocosule?

- Uită-te şi tu!

- Ar trebui să te astâmperi! O cauți cu lumânarea!

Ungurul revine, emoția îmi opreşte respirația. Ce să fac? Ce să-i spun? Viorel îl strigă şi-i cere să iasă afară, scutindu-mă astfel de un răspuns. Profitând că gardianul se întoarce din nou spre fundul coridorului, Viorel se îndreaptă spre closet, lasă uşa deschisă şi revine la uşa mea. Prinde, în grabă, fierul şi, din toate puterile, trăgând în afară, reuşeşte să reducă simțitor umflătura.

- Nu se poate mai mult. Închide uşa şi spui că nu ştii nimic dacă te întreabă cineva!

Barac trece şi el la closet şi, la îndemnul lui Viorel, se opreşte la mine. Alte brațe, alte puteri şi umflătura scade suficient ca să poată fi acoperită. Hiba, însă, este la partea de jos, la balamale. Gardianul priveşte doar la broască, atunci când închide uşa. Poate că norocul mă va ajuta încă o dată.

Curând totul reintră în tăcere, dar în sufletul meu au încolțit doi lăstari: unul de crin şi altul de mărăcine. S-a modelat fierul pentru o altă încercare, numai de nu vor descoperi totul până atunci.

- Cuscre! Ştii că dacă mă prinde nu voi mai putea face nimic a doua oară!

- Acum te gândeşte la un singur lucru, să scapi din încurcătura asta şi-apoi să te liniştești. De aici nu vei putea scăpa!

Să scap din asta? Şi apoi?

- În orice caz, tu să nu recunoşti nimic!

- Nici nu mă gândesc la asta! Nu uita însă că ăştia sunt polițişti şi li-e destul o privire, ca să descopere totul.

- Să nu-l afle de la tine, restul, pot să-şi închipuie orice.

O piedică în plus îmi îngreuiază planul. De-aş putea-o ascunde câteva zile doar. Iosif n-a observat nimic până acum. La prânz, îl schimbă Grigore.

Mi-era frică de el, pentru că este mai vigilent, mai speculativ şi poate observa mai repede.

Vremea trece. Am uitat parcă complet necazul, întors cu gândul la singura mea preocupare, în timp ce Grigore luase deja în primire pivnița, pentru pază.

Seara mă găseşte din nou la pândă. Noaptea nu mă prinde somnul. Gândul tot rămâne pironit spre locul cu crăpătura. Zorile îmi readuc planul în minte, în suflet, în mâini. Simt însă cum mă părăsesc puterile. Foamea mă sfâşie, iar slăbiciunea fizică mă dezolează.

Ungurul înlocuieşte din nou pe Grigore. De n-ar vedea-o încă. Câteva zile numai… de ziua lor, 23 august… voi încerca din nou sfârşitul robiei. Până atunci e mult…

Aud paşi ce se apropie de celula mea. Se opresc în faţa uşii şi, deodată, ferestruica se deschide şi…

- Verca! Ce-i aici?

Un fior îmi străbate tot corpul. Obrazul aprins să nu-mi trădeze vina.

- Unde? îngân în sec, surprins nepregătit.

- Aici, jos, la uşă! Fiarele sunt îndoite! Cine le-a îndoit?

- Pe mine mă întrebi? Cum aş putea eu să ajung să fac acest lucru?

Vezi bine că mă desparte uşa de stejar de fiarele matale! Ar trebui o cheie să o deschid. Ştii bine că nu-i posibil de aici!

- Cine a făcut-o atunci?

Îmi dau repede seama că se clatină în el convingerea inițială, iar mie îmi dă curaj să mă apăr.

- Aş putea şi eu să pun aceeaşi întrebare!

M-a privit lung, nedumerit, a trântit ferestruica şi a plecat înjurând. Mi s-a luat o piatră de pe inimă.

Cred că nu va spune nimic superiorilor, spre fericirea mea, pentru că va trebui să justifice o pază insuficientă, iar mie mi-ar permite să câştig timp.

Cu Grigore, însă, va fi mai greu. El este mai inteligent, mai periculos şi, desigur că nu-i va scăpa incidentul.

Că va face unul sau altul, vor face totuşi un raport, să limiteze responsabilitatea, ceea ce mă împinge să-mi grăbesc planul.

Aştept toată ziua. Nimic. Întunericul din celulă ajunge din urmă pe cel de afară.

E 19 august. Patru zile numai, până la sărbătoarea lor, 23 august, «eliberarea» țării. Cine ştie, dacă o coincidenţă nu-mi va purta norocul. În definitiv, n-ar fi decât o «eliberare» în plus!

Seara, mă aşez din nou la pândă, pentru ore întregi, singur. Viorel abandonase cu totul planul nostru.

E atât de lină noaptea, parcă ar fi legată de cea veşnică. Somnul celorlalţi a căzut adânc, doar eu mai stau de veghe.

Târziu, totuşi, somnul mă învinge. Pentru scurtă vreme, însă. Soarele pândea noaptea pe aproape, să-i taie cărarea.

Mă simt mai rău. Foamea îmi scutură din nou tot corpul. O slăbiciune mă doboară la pat. Mă doare pieptul, iar tusea mă zguduie. Încerc să mă scol, zadarnic, tusea mă scutură tot mai tare.

Trag aer cu gura larg deschisă, dar simt că nu-mi ajunge. Mă sufoc. Mi-e frig şi tremur. Un strat de beznă se lasă pe ochi şi amorţeala mă cuprinde. Tusea revine în convulsiuni. Capul îmi cade într-o parte, în timp ce o dâră de lichid verzui se prelinge din gură pe scândura patului. Un sughiţ puternic îmi scutură stomacul şi vărs în spasme dureroase zeama tulbure din ajun.

Îmi tremură tot corpul. Trăiam, parcă, momentul ultimei respiraţii. Nimeni pe aproape. Era scris să sfârşesc singur! Peretele e prea gros, iar pumnul meu prea slab, să mai poată bate linii şi puncte pentru Viorel.

Spasme continui pun stăpânire pe mine şi simt cum mă pierd încet, încet. A adormit în mine tot ce a mai rămas viu, leşinul mi-a luat durerile.

Nu ştiu cât să fi stat aşa. Când mă trezesc, simt un miros greu, care mă sufocă. Încerc să ridic capul, dar era atât de greu, că renunţ.

Întind piciorul, care alunecă pe dunga patului. Îl las să cadă. Reîncep cu celălalt, în ultim efort.

Cât o fi ceasul? Cât am zăcut? Mi-o spune gardianul, când îmi deschide, să-mi servească prânzul.

- Ce-i aici? Un grajd?

Tac şi-l privesc. Vocea mi se îneacă de revoltă şi neputinţă.

- Ce-ai făcut? Porcule! ţipa el la mine.

- Mi-a fost tare rău! reuşesc eu să îngân.

- Să-mi cureţi, numaidecât!

Nu-i răspund. Nu mai puteam. Ochii erau deja îndreptaţi spre aburii de supă.

Gardianul trânteşte uşa cu furie, în timp ce eu înghit leacul cald, care-mi va reda, poate, puterile sau îmi va grăbi sfârşitul.

Gardianul revine cu o mătură şi mi-o azvârle în celulă.

- Repede, că n-am timp de pierdut!

- Nu pot acum! Nu mă ţin picioarele! Sunt ameţit!

Vedea, poate, din paloarea obrazului, din ochii stinşi, că nu voi reuşi să-i împlinesc porunca. Dă ordin unui deținut de drept comun, care ne aducea mâncarea de la Chestura Poliției, să ia mătura şi să curețe odaia.

O altă înjurătură şi trânteşte uşa, cu ea întunericul revine, mă învăluie. Mă aplec spre zid să-i dau de veste lui Viorel, singurul care mă înțelege şi împarte cu mine durere şi bucurie, deopotrivă.

- Am auzit! De la ei nu te poți aştepta la nimic. Sunt câini la suflet! Nădejdea noastră toată e numai la Cel de Sus!

Grigore deschide ghereta şi mă ia în primire, înlocuind pe Iosif ungurul, plin de răutate.

- Tot aici eşti? Verca! mă întâmpină el surâzând.

- Da! Încă mai sunt, dar era cât pe aci să mă pierzi!

Deodată privirea i se întunecă şi fruntea se încrețeşte.

- Cine a îndoit fierul?

- Care fier?

- Fierul uşii, jos la balamale!

- Eu de unde să ştiu? Cum să ştiu eu, din celulă, ce se petrece afară?

- Eşti sigur că nu ştii nimic?

- Dumneata ce crezi?

- Nu cred nimic! Acum o văd!

- Eu, la fel, o aud pentru prima dată!

Clatină din cap, trânteşte uşa şi pleacă. Desigur că ungurul l-a pus la curent cu descoperirea făcută.

Ce va face, acum? Ochii lui Moiş, iscoditori, îmi apar aproape. Parcă îmi zbiară în față: "Vrei să fugi? Te mângâie moartea? O vei găsi de o cauți! Fii fără grijă!"

- Viorel! A descoperit şi Grigore isprava. De-acum s-a dus nădejdea!

- Ține-o mereu aşa! Nu ştii nimic, n-aveai cum s-o faci din celulă!

- Ce crezi? Grigore o să-i spună lui Moiş?

- Asta-i în stare. Sub blândețea lui se ascunde ceva!

Recad pe scânduri, greu. Gândurile mi se spulberă pe luncă. Arborii din parcul Regina Maria îşi pleacă ramurile spre piatra din geam, să-mi facă semn de-afară. Parcă ar spune: Vino! Şi umbrele-ți vor ascunde urmele. Dumnezeu mai bătea încă în sufletul meu, cum bate clopotul din schit vecernia pustnicului ce moare într-un codru-ndepărtat.

Număram paşii de-afară, clipele ce trec şi lungimea razelor de seară.

Priveam pereții de piatră şi-i simțeam cum se prăvălesc spre mine. Mâine, pentru cine va mai răsări soarele? Căldura lui pe cine va mai

mângâia? Şi cine va mai afla oare de mine? Steiner, Moiş, numai ei vor duce taina, cu multe altele.

Iată şi cina. Grigore nu-mi mai adresează o vorbă. De-acum am intrat şi pentru el în rândul celorlalţi. Şi va uita curând că a cunoscut un primar ţăran!

Adorm, curând, cei închişi în spatele gratiilor. Grigore revine la uşă, îmi deschide şi…

- Vrei să ieşi afară? Dar repede!

În câteva clipe, ultimele mişcări ale zilei mă strâng sub gratii, înaintea nopţii.

Ascult atent. Mă înşeală auzul sau este adevărat? Zgomotul cheii, învârtită-n broască, nu mai sună sau eu am devenit deodată surd? Şi Grigore era deja la uşa vecinului.

N-a încuiat gratiile! Va veni, poate, să mă cheme sus? Îmi întinde o cursă, instruit de Moiş? Alerg la zid.

- Viorel! Nu mi-a încuiat zăbrelele! De ce oare?

- Nici mie!

- Ce crezi? Le-a uitat?

- Eu cred, mai degrabă, că ne întind o cursă, în noaptea asta, să vadă dacă nu încercăm să fugim, ca să ne curețe!

- Aceeaşi teamă am şi eu!

- Fii atent! În noaptea asta să nu mişti. Culcă-te şi dormi! Fă ca şi cum n-ai observat nimic!

- Fii fără grijă! Numai de nu mă vor chema sus, pentru anchetă!

Somnul nu mă prinde însă şi revin la pândă ca-n toate nopţile. Dar ce să mai pândesc acum? Nici eu nu ştiu. M-am obişnuit aşa, de veghe, noapte de noapte. Nici vecinul nu doarme. Puterea obiceiului, a doua natură.

- Dormi, cuscre? Răsună zidul, ca o voce de om.

- Încă nu!

- Ce mai aştepţi?

- Ştiu şi eu! Miezul nopţii. Nu pot închide ochii mai de vreme!

Afară clopotul bate douăsprezece pentru cei ce nu dorm încă. Bate în dungă, ca pentru înmormântare.

Zăvorul a rămas descuiat? Ne aşteaptă la poartă cu degetul pe trăgaci?

Nu! Nu!… În noaptea asta! Nimic! La 23 August… de sărbătoarea voastră… Ochii se deschid mereu, mereu…

Se face ziuă? Deschid ochii. Am trecut noaptea de probă. Sunt încă în viaţă? Mă pipăi de-i aievea. Mă ridic în capul oaselor, îngenunchez ca în fiecare dimineaţă, pentru rugăciune. Mă îndrept apoi spre piatra din geam, să

salut zorile. Întuneric încă. Nimeni pe afară. Nici o mişcare nu trădează deşteptarea. Doar raza lămpii din curte se mai strecoară spre mine. Soarele e încă departe.

Grigore, la poartă, sta de vorbă cu paznicul. Mă întorc la uşă şi aud un sforăit prelung. Agentul îşi doarme liniştit somnul. Gratiile păzesc pentru el.

Cât o fi ceasul, oare? Acum e somnul mai dulce. De ce m-am deşteptat atât de devreme? De când păzesc prima jumătate a nopții, nu mă trezesc apoi înainte ca soarele să fie deja înalt pe bolta cerului.

M-am deşteptat din vis. Cineva, ceva, nu-mi dă astâmpăr. În mine se bat acum două tentații: ispita de afară şi demonul sfârşitului. Care va învinge?

Mă întind din nou, dar somnul nu se prinde de mine.

Grigore, de ce nu stă jos, la locul lui de pază? Uşa de sus, de la ieşirea din pivniță, a lăsat-o, sigur, deschisă, să poată alerga la cel mai mic zgomot. Dacă o fi aşa? Agentul doarme, iar el, fără bănuieli, a ieşit la sfat, că noaptea-i lungă.

Până-n grădină, la umbra pomilor cu iederă deasă, nu sunt decât vreo 10-15 paşi. În fugă, doar câteva salturi. La ieşirea din pivniță, însă, e biroul comisarului de serviciu, în grădină, gardianul din fund, iar la ferestrele primului etaj, pază în patru direcții.

Să fie numai cei de la poartă singurii neadormiți? Curând se vor trezi şi ceilalți…

Un glas tainic mă ispiteşte… Gratiile… sunt încă, aşa, neîncuiate… ca aseară?… Dar… nu-i greu de ştiut… Mă aplec şi scot cheia… O țin în mână ca pe un miracol. O duc încet spre clanță… Sforăitul de pe coridor înăbuşă zgomotul ce-l face fierul.

Mă uit în urmă şi văd laibărul aşternut la căpătâi, opincile învelite în cămaşa lungă, iar brăcirile spânzurau în perete. Toate astea vor rămâne zălog!

Un scârțâit strident umple coridorul şi-mi opreşte respirația.

Şi… iarăşi linişte.

Dau uşa în lături şi aerul dă buzna, o dată cu lumina lămpii, care inundă celula.

Scheletul fiarelor, cu spații goale, îmi reține atenția. Dacă mai sunt încă descuiate, nu voi întârzia să o ştiu.

Prind tremurul vărgilor în palme şi dintr-o zmucitură îmi deschid drumul.

Afară-i libertatea… Uşile se dau în lături, ca la un semnal.

Dumnezeu mi-a întins puntea… Nu vei mai întâlni o altă noapte ca asta… îmi şopteşte cineva… aievea…

Afară mă aştepta Grigore… Moiş… Steiner… şi crucea în capul satului… Întoarce-te în întuneric, dacă vrei să mai trăieşti…

Să trăiesc în beznă?… Să pier departe… în pustiu… cu gândul mereu la cei de acasă?… Doamne! Dezleagă-mi cărările şi… dacă o să fie… să fie mai curând…

Degetele împreunate cruce ating fruntea, pieptul, inima şi dreapta, în timp ce nădejdea mea toată urcă la Cer, o dată cu ultima rugăciune. Doamne! Fie Voia Ta!

Pasul drept calcă pragul celulei, afară. Eram îmbrăcat, dar în picioare, numai ciorapii de lână, să oprească zgomotul, care mi-ar aduce prăpădul.

Fac şase paşi şi mă opresc la cotitura coridorului. Ascult. Sforăitul continuă. Întind capul după colţ şi văd, întins pe masă, agentul sârb, cu faţa spre perete.

Asigurat, de partea asta, mă întorc la Viorel. Deschid celula lui, încet şi privesc înăuntru. Linişte de moarte.

- Viorel! Viorel! şoptesc, ca pentru mine.

Ca fulgerat, sare din aşternut şi dintr-un salt ajunge până la mine. Se uită aşa, bizar, adormit. Nu crede că… Dar… ce se întâmplă?…

L-am smuls din somn, i-am încurcat firele visului, cu ale mele de afară şi…

- Tu!… Tu… eşti nebun?… Ce faci?…

- Am venit sa-ţi deschid… să ieşim… să ieşim afară… să fugim… Grăbeşte… Toţi dorm…

- Du-te de aici!… Nu!… Nu vreau!… Ne împuşcă!… Nu!… Nu acum!… Timpul e scurt şi preţios… Vrei să ieşi?…

Du-te înapoi!… Nu fi nebun!… Nu!… Eu nu mişc!…

- Îmi pare foarte rău, Viorele! Dar eu plec, orice s-ar întâmpla!…

Închid celula. A rămas în picioare. Nu s-a mai mişcat. Mă urmărea cu teamă.

Acum, a rămas numai pentru mine: lunca sau crucea. El, de ce nu vrea să iasă? Este atât de sigur că vor mai fi şi alte poteci, să-l ducă spre casă, la soţie şi la fetiţa lui?

(În prima ediţie, scrisă în 1948, la sfârşitul celui de al treilea caiet, citesc: Las iar adresa, pentru cei ce vor găsi caietele mele: Verca Filon, comuna Petroşniţa, Judeţul Severin, România.)

Las uşa larg deschisă şi mă îndrept din nou spre cotitura coridorului. Mă opresc o clipă. Sforăitul îmi dă curaj. Agentul să doarmă atât de greu? Nu mă va simți, oare, când voi ieşi afară?

În stânga, imediat după colț, un mic birou. Pe el, lista deținuților. Vreo 40 la număr. Alături, ziarul «Scânteia». De şase săptămâni, nu mai ştiu ce se întâmplă în lume. Îl iau cu mine şi mă apropii de sârb. Pistolul! Doar ăsta de aş putea să-l iau! Doarme şi nu va simți nimic! Un Parabelum, nou, nouț, care mi-ar da mai multă siguranță pentru reuşită. Să trag cu el în tot ce-mi va ieşi în cale ş-apoi… un glonte…ultimul, pentru mine, să duc tot ce ştiu dincolo, la cei mulți.

Îi simt respirația, caldă, cum îmi atinge fața. E lung şi greu, cât o vită. Încerc, din ochi, cum să-i iau pistolul. Era culcat cu fața la perete, pe şoldul stâng. Văd doar mânerul, care iese la iveală, restul este îngropat sub corpul adormit.

S-a asigurat bine, nu-i chip să-l iau fără să nu-l trezesc.

În timpul ăsta, sus, aud paşi rari pe lespezile curții. Pesemne că Grigore a isprăvit vorba şi se întoarce la post.

Din câteva salturi reintru în celulă, închid gratiile, uşa, ascund cheia şi mă întind pe scândură cu ochii închişi.

Numai de nu s-ar trezi sârbul de zgomotul lui Grigore. Nu se mai aude nimic. Revin la fereastră, să văd ce face gardianul de la poartă. El îmi încurcă planul. Am respirat uşurat. Grigore era din nou la poartă, la taifas cu gardianul.

O iau de la capăt. Ascult pe coridor. Sârbul nu şi-a întrerupt sforăitul. Scot cheia, deschid repede cele două uşi. Ajung la cotitură şi ciorapii moi ating prima treaptă, care urcă spre ieşire. Sus, uşa era larg deschisă. În stânga, camera comisarului de serviciu şi treptele ce duc sus, spre sala de chibzuință, de tortură, pustii. Parcă s-au înțeles, în noaptea asta dorm toți, somnul i-a prins deodată.

Încă un pas, altă treaptă. Aerul de afară, frunzişul verde îmi fac semn să îndrăznesc. Încă trei… două trepte şi ultima… o simt sub picioare.

Lipesc urechea de stâlpul uşii şi aud vorba de la poartă. După intensitatea ei, încerc să ghicesc direcția. De vor fi întorşi spre mine, va veni mai tare, de nu, numai şoaptele vor ajunge.

Vorbesc încet de tot. Scot capul cu grijă, doar jumătate fața, cu ochiul stâng şi-i văd. Paznicul porții, aşezat pe un scaun, cu fața spre poartă, îmi întoarce spatele, iar Grigore, cu partea dreaptă spre poartă şi fața spre profilul colegului, număra cu voce o grămadă de bani ce-i ținea în mâini.

Am uitat pivnița, comisarul de serviciu. Ochii au rămas pironiți la ei. Mă uit la poartă, la grădină, două salturi. Dar de aici? Gardianul din grădină şi cei de la etaj mă vor lua în primire?

Un zgomot sec îmi taie gândurile. Ca un reflex comandat de la distanță, de primejdia ce se apropie, reiau calea întoarsă şi mă închid din nou, singur în celulă.

Grigore se îndreaptă din nou spre uşa pivniții.

M-o fi zărit? M-a auzit respirând? Sau, poate, teama îl cheamă la post?

Dar dacă a simțit ceva şi se pregăteşte să tragă?

Creierul îmi frământă atâtea idei cu o viteză de nălucă, dar gândul de-afară le uită tot atât de repede.

Acum paşii bat pe la fereastră, se îndreaptă spre uşa pivniții, coboară. Îi aud pe coridor…

Linişte, tăcere… întuneric…

Din nou zgomot de paşi. Îi aud cum urcă treptele, ies afară şi se îndreaptă spre poartă.

Ca un fulger, scot cheia din ascunziş. Arunc o ultimă privire la laibărul-căpătâi, la pătura lui Viorel. Deschid şi închid pe dinafară uşile celulei, să-mi ascund plecarea, câteva ore doar, până ce voi ieşi din oraş. Apoi… lanurile de porumb şi Voia lui Dumnezeu îmi vor ascunde urmele.

De-acum mergeam mai drept, cunoşteam drumul. Un ochi spre sârbul ce sforăie, altul spre uşa de sus, rămasă deschisă. Sar, câte trei, cele douăsprezece trepte ce mă despart de ieşire. Mă lipesc iar de stâlpul uşii şi din colț privesc spre poartă. Grigore a greşit numărătoarea sau a luat un alt teanc de hârtii de 20 de lei, să le răsfoiască? Era pe la jumătatea pachetului, până să termine numărătoarea vor trece câteva secunde încă, timp suficient, pentru mine, să zbor afară.

Nu mă mai gândesc la nimic. O cruce scurtă îmi umple pieptul şi… din câteva sărituri îmi ascund silueta în umbra iederii. Mă uit spre Grigore… Mai avea câteva hârtii de numărat… şi… continuă ca şi când nu s-a întâmplat nimic.

Dar paznicul grădinii? Îl uitasem de mult. Ochii mei căutau deja gardul de sârmă din fundul grădinii, înalt de vreo doi metri.

Grigore nu mai putea vedea în umbra deasă. Corpul meu, în fugă, va rămâne ascuns. Fug cât pot cei 10-15 paşi ce mă despart de gard, unde mă opresc să ascult. Linişte totală!

În fața mea, un zid de piatră de o jumătate de metru, prelungit de gardul de sârmă romboidală. Aşez un picior pe zid, iar celălalt se agață de sârmă.

Degetele se înfig şi ele în sârmă şi mă ajută să urc până sus. De aici privesc lumina de la etaj, care se proiecta spre ieşire, o dată cu mine.

Mă arunc în gol, dincolo, spre viață.

În urmă, noaptea i-a închis pe toți, în aceeaşi ceață.

Corpul suspendat pe sârmă pluteşte o clipă în gol. Pământul de-afară, iarba verde şi moale îmi amortizează căderea.

Parcul «Regina Maria»! Îmi fac semnul crucii şi sărut pământul, liber iarăşi. În urmă, casa stafiilor, cu urlete şi plâns, în față necunoscutul.

Liber! Liber! Mulțumită Ție, Doamne, pentru sprijinul tău neprecupețit!

La biserica din Fabric, cartierul modest al oraşului, un clopot mic bate de trei ori. Trei sferturi, dar din al câtelea ceas al nopții?

Copacii bătrâni, cu coroană largă, îngroaşă întunericul, opresc lumina din vârful stâlpilor, de pază noaptea.

Încotro? Parcul e lung, iar Bega-i taie marginile. Din fiecare tufiş, teama ascunde parcă iscoade să mă prindă. Goneam pe alei fără oprire. Doar zgomotul făcut de pietrişul împrăştiat de paşii mei grăbiți mai tulbură tăcerea. Departe, cât mai departe, până mă vor ține puterile.

Opresc o clipă, ascult vuietul frunzelor legănate de vânt. Nimic nu trădează prezența unei ființe pe aproape. Sunt singur în noaptea umbrelor. Sub copacii parcului mă simțeam puțin în codru. Văd, parcă, izvorul din Valea adâncă şi aleea fagilor ce umbreşte şopotul. Îmi erau şi ei ca frați, mă ascund de duşman.

Curând parcul se pierde, legat de dâlma ce delimita hotarul printr-o punte ce dă în stradă. O scrutez din ochi. De-acum mă găsesc pe teren deschis. Strada e pustie, ca şi parcul.

Păşesc pe puntea de ciment şi, o clipă, privirea mi se coboară spre undele line ale Begăi… Valurile lui Steiner… Dumnezeu a înfrânt diavolul roşu. Un fior îmi scutură corpul. Simțeam parcă solzii reci de peşti că-mi ating pielea, dar gândul că aş fi putut să le servesc drept hrană mă urneşte din loc. Las strada deoparte şi o iau în stânga, unde tufişul formează un fel de alee. Gonesc iar din răsputeri spre marginea oraşului.

Deodată mă opresc ca împietrit. În față, nu mai departe de vreo 30 de metri, zăresc o siluetă înaltă şi un chipiu, ce-l asemuia unui polițist. O manta lungă ce-i cădea pe umeri.

Desigur, un sergent de stradă. Aspectul meu va atrage atenția, eram însă hotărât, viu nu mă va avea. În ciorapi, cu capul descoperit şi ochii pierduți în orbite, pe un obraz pal, nu era greu de ghicit de unde viu.

Să mă întorc, atrag mai sigur atenția. Mă va soma, va trage, va alarma tot orașul. Sfârșitul, prea crunt, după atâta frământat. Nu vedeam decât un singur drum: înainte. Lumina becului de gaz cădea aproape și-mi lumina fața ca ziua.

Încetinesc pasul, privind drept înainte. Calc îngândurat, ca omul cu necazuri multe. Încă puțin. Zece pași… nouă… opt… cinci… trei… aproape… sunt lângă el și așteptam să răsune somația. Respirația parcă mi se oprise. Calc mereu înainte, măsurând în gând timpul, care se oprise și el. Continui ca un automat. Nimic nu se întâmplă, nimeni nu mă oprește din cale. De m-ar ține picioarele doar câțiva pași încă… să nu mă mai opresc…

Simțeam ochii, fixați în spate, cum mă ard ca un jăratec și țeava pistolului gata să verse foc.

Nu știu cât oi fi mers așa, ca un somnambul, când m-am oprit și am întors capul, l-am legănat în stânga, în dreapta, să parez, parcă, glontele care-mi va rezolva totul. Ochii rămân holbați spre statuia în uniformă. Nu-mi venea să cred că aș mai fi stăpânul acestui corp, aplecat deja pe marginea gropii.

Deschid ochii mai mari. O halucinație, un vis urât ce se apropie de sfârșit? Un semn, o minune! Văd acum bine, un chipiu cu panglică galbenă de jur împrejur. L-am recunoscut. Era un muncitor de la tramvaie, care aștepta mașina să iasă din depou, să-l ducă la locul de muncă.

Picioarele încep să-mi tremure. Mă clatin, gata să cad, atât a fost de mare tensiunea nervilor. Eram atât de aproape de sfârșit. Nu-mi venea a crede. Vedeam încă fantoma lui Grigore care mă aștepta la colț.

Îmi revin greu din atâta emoție. Și totuși va trebui să continui.

Străzile erau luminate ca ziua. Nu mai puteam alerga, va trebui să merg ca omul grăbit, fără a forța prea mult alura.

Cotesc în dreapta Depoului de tramvaie, pe străzi mai strâmte, mai mărginașe, să mă apropii de vamă. Grăbesc pasul, că zorile nu sunt departe. Iată-mă la câțiva zeci de pași de post, ultimul obstacol înainte de a mă pierde pe luncă.

Pe vremuri, la fiecare vamă, un polițist stătea de veghe. Gândul la el mă face să încetinesc pasul. Ce să fac? Încerc să o iau în stânga, dar un lătrat de câini mă obligă să revin la drum. În dreapta, același zgomot, care se alătură celorlalți într-un concert infernal. Lumea dormea încă, doar câinii mai stăteau de pază.

Din nou aproape de vamă, singurul drum.

Dacă s-a aflat de fuga mea, ei au fost primii anunțați. Am avut precauția de a închide uşa în urma mea. Grigore nu s-o fi gândit să mă trezească la miezul nopții… cine ştie? Nenorocul nu exclude nici o surpriză.

Senzația de adineaori, în fața tramvaistului, îmi reapare ca o obsesie. Aşteptam din nou să fiu somat de cineva, care ştia că voi trece pe aici.

Linişte şi întuneric. Eram singurul călător care tulbură pacea nopții. Nimeni, însă, nu s-a sinchisit de prezența mea. Totul doarme încă. Am scăpat de-acum. Semnul crucii mulțumeşte Celui de Sus, pentru darul, fără prețuire, care mi-a însoțit drumul spre libertate.

În urmă, oraşul blestemat, care îngroapă în el atâtea suflete, care-şi aşteaptă apusul, mai devreme sau mai târziu.

Conturul negru al coşurilor de fabrici, turnul bisericii din cartierul Iosefin împing, parcă, în zare lumina trezită de zori.

De aici, drumul taie lanurile de porumb. Înainte de a mă pierde în ele, mă opresc la puțină odihnă. Nu pentru multă vreme. Noaptea mă protejează şi va trebui să las departe oraşul, în urma mea, atât cât mă vor ține puterile.

Un sunet de clopot, undeva pe aproape, împrăştie pe holde, în patru orizonturi, câte-o lovitură. Puțin numai şi ziua va goni întunericul. Grăbesc pasul, dar ghimpii de pe drum, amestecați cu pietre, îmi ard tălpile. Vreau să uit, să nu mai simt nimic. Viața întreagă era grămădită în talpa sângerândă şi în plămânii prea greu încercați.

De departe de aude scârțâit de roți şi voci. E sâmbătă şi lumea se grăbea spre târg. Țărani şi țărance, din satele apropiate, plecau cu noaptea-n cap, să nu piardă nimic dintr-o zi de lucru. Era vremea treieratului. Când îi simțeam pe aproape, mă ascundeam în desişul porumbului, să nu mă vadă, ca nu cumva, întrebați de cei ce mă caută să-mi grăbească pieirea. Merg aşa încă o bucată de drum, pe inima şoselii, puterile însă încep să mă lase. Gura mi se umple de o salivă cleioasă, respirația mi se îngreuie, transpir atât, că devin numai o apă. În urmă Iuda-şi strânge potera şi cea mai mică oprire pentru odihnă mă întoarce de unde am plecat. Nu! Numai asta nu, sub orice preț, fie el capital.

Şterg sudoarea feții cu mâneca aspră, îmi încordez voința şi mă întind iar la drum lung, cu ochii țintă înainte, fără răgaz.

Încotro? Cât mai departe, până ce zorile întârzie. Ş-apoi, lanurile dese îmi vor pierde urmele. Mă voi hrăni din roadele câmpului: cucuruz, dovleac proaspăt şi, drept odihnă, frunzişul îmi va ține de aşternut.

Pe aproape, alte voci mă neliniştesc. De-acum lanurile se termină, înlocuite cu câmpuri de păşune, care înconjoară satul R.

Gândul mă întoarce la prima fugă, din iarna trecută, pe acelaşi drum. Numai de aş putea ajunge până acolo. Cămaşa udă se lipeşte de corp. În zarea răsăritului întârziat, straturi de rouă albesc păşunea şi-mi alină durerile.

Primele case ale satului îmi apar în față. Speranța salvării îmi deschide poarta. Încă puțin… liniştea se coboară în sufletul obosit.

Cu cât mă apropii de sat, cu atât inima îmi bate mai tare. Va fi cineva acasă? Mă vor primi ca mai înainte, sau teama le-a lăsat urme?

Câțiva paşi numai şi mă opresc la poarta lor. Doi câini mari, furioşi, sar spre mine lătrând a străin. Da! Eram un străin, îmbrăcat altcum decât stăpânii lor. Unul… de la oraş, pentru care câinii nu cunosc îngăduință.

Din susul satului, un țăran păşeşte agale spre mine. Mă lipesc de stâlpul porții, să-mi ascund statura. Până acum nimeni nu m-a văzut. Privindu-mi fața obosită şi picioarele goale, țăranul, fără să vrea, mi-ar putea aduce nenorocirea. Aş fi preferat, mai degrabă, să fiu în curte, cu câinii… când o voce-i strigă, apropiindu-se de poartă, să tragă zăvorul. Paşii din ogradă băteau în ritmul inimii mele speriate, Țăranul de pe stradă se apropia însă din ce în ce de mine. Mergea cu capul în pământ, gândind, parcă, la grâul lui, pe care, odată treierat, va trebui, singur, să-l care la centrul de colectare. Nu mă bagă în seamă dar ochii mei, plini de teamă, îi caută pe ai lui, ca o rugăminte.

Un scârțâit scurt, zăvorul cade şi uşa se dă în lături, mântuitoare.

- Tu eşti, Filoane? Dumnezeu să te aibă în grija lui! Intră repede! mă îndeamnă vocea somnoroasă a mătuşii din iarna trecută.

- Cum ai scăpat? Cum ai reuşit? îmi aruncă ea întrebarea, în timp ce împingea uşa în urma mea, fără să aştepte vreun răspuns.

- Am fugit! îngân eu, ca pentru mine. Am fugit de la Siguranță… mi-o ajutat Dumnezeu şi… acum… am venit iar la voi… ca atunci.

- Bine că ai reuşit să scapi! Acum, haide în casă! Îi fi obosit?

- Am plecat de astă noapte şi am mers mereu. Aş vrea să mă odihnesc oleacă!

Urc cu greu treptele şi intru în casa acestor oameni, copleşiți de aceeaşi asuprire şi care nu mai văd scăparea de nicăieri.

Venirea mea i-a speriat pe toți, treziți brutal din somn.

- Dumnezeu e mare! mă întâmpină soțul. Iar le-ai scăpat din gheare! Tare mai eşti de cap! Da, nu ți-o fost frică că te împuşcă?

- Eram pă una! Tot putrezeam prin închisori sau în Rusia!

Se adună toți roată în jurul meu. Îmi strâng mâna, mă pipăie, mă studiază, bătrâni şi tineri.

- Săracul! Bietul băiat!

Nu ştiu cum voi fi arătând la faţă, obiect de milă creştină, amestecat cu un pic de admiraţie. Simt cum un strop sărat se prelinge pe colţul gurii, dintr-o transpiraţie anormală, care mi-a golit corpul de apă.

- Eşti tare obosit?

- Mi-e puţin foame! Nu m-am săturat de multă vreme! Aş bea o ţâră de lapte cald… Mi-e dor de el… I-am pierdut şi gustul…

Mătuşa iese repede afară şi peste puţin timp se întoarce cu o cănuţă cu lapte aburind. Mi-o întinde, cu o bucată de pâine albă. În ochii ei se amesteca dragostea cu mila creştină. Prind cana, o duc la gură şi înghit cu nesaţ. Îl simt cum se împrăştie în tot corpul, îmi face bine, mă dezmorţeşte.

- Aş dori să mă întind puţin, numai o jumătate de oră, afară, la soare! Se făcuse de-acum bine ziua şi zgomotul umpluse uliţa.

- Du-te, Filoane, te odihneşte! Ni-i povesti pe urmă toate câte ai îndurat! mă încurajează mătuşa.

Cobor treptele agale şi mă îndrept spre grădină. Femeia, după mine, cu două straie subsuori şi le aşterne în şură, pe paie.

- Aici poţi dormi liniştit, nu vine nimeni. Te acoperi cu straiul, dacă ai nevoie!

- Numai până deseară, că apoi o să plec pe înnoptate!

- Bine! Bine! Vom vedea! Şi pleacă, trăgând uşa după ea.

Cad pe straiul de pe paie şi-mi alungesc tot corpul. Rămân aşa, o clipă, cu faţa în sus, privind grinzile şi cornii şurii. Le văd aşa de înalte, că-mi par nişte schele întinse spre cer. În celula mea, cerul era atât de aproape. Chiar şi aerul era prea mult, aici, pentru o singură persoană. Îmi părea deodată că fac risipă. Şi cât era de curat!

Un zgomot uşor de vânt împinge uşa şi o întredeschide de o palmă. O lumină puternică dă năvală prin crăpătură şi se opreşte caldă, să-mi mângâie obrajii. Închid ochii, să simt binefacerea razelor.

Mă simt atât de bine. Somnul mă cuprinde tot, mă transportă în lumea viselor, mă întorc din nou acolo, la mormântul gol. Am lăsat doar cămaşa de ţară, laibărul, brâul şi opincile, pe fundul gropii. Grigore vine să mă trezească… Bună dimineaţa, primare! Dacă nu-ţi mai folosesc opincile… Să mi le dai mie… Sunt bune la coasă, la vară… Tu nu mai ai nevoie de ele…

Ia-le, Grigore! Sunt ale tale acum… ale tale pentru totdeauna… eu… eu… nu o să mai am nevoie… Să iei şi cămaşa, tot ai să te întorci la ţară şi… pânza se găseşte greu… Îmi pare rău că a trebuit să ţi le las aşa… dar… mă înţelegi… eu… ţineam mult la ele şi… cu greu m-am despărţit… preţul lor a

fost prea scump şi… mai bine… nu mi le cereai… Îmi pare rău, atât de rău, că… a trebuit să ți le vând ție… eşti țăran ca mine şi… te-au făcut slugă, fără voia ta…

Grigore priveşte acum aşternutul gol şi nu-i vine a crede. Dar Moiş?… Cu atât mai puțin. El aştepta să treacă «sărbătoarea eliberării», 23 august, să-mi plătească totul, de la prima fugă. Închid ochii, treziți de groaza visului, îi strâng mai tare în pleoapele umede, să uit totul, ca o nălucă ce mă urmăreşte.

Pe cer, un uruit de motoare îmi opreşte gândurile. Recunosc zbârâitul avionului Siguranței, care vuia adesea deasupra temniței noastre, oferit grațios de «eliberatori», pentru a urmări «inamicii poporului». A pornit, desigur, după mine, să mă caute de sus, prin porumbişte, să mă vadă gonind şi să anunțe potera pentru vânătoare. Acoperişul din țiglă groasă, pe unde nici lumina nu străbate, îmi tăinuieşte prezența şi ochii Celui de Sus îmi veghează somnul. Nimeni, nimeni, nu mă ştie, nu mă spune, cum n-au spus o vară văile ce poartă-n ecou şoapta atâtor izvoare.

- Filoane! Filoane! Scoală! îi amiază mare! Ți-am adus prânzul!

Aud ca într-un vis glasul mătuşii şi deschid ochii.

- Cum ai dormit?

- Prea bine, mătuşă!

- Arăți mai bine la față acum! îmi spune ea, în timp ce-mi aşează pe paie: o farfurie cu cartofi rumeniți, cârnați prăjiți, alături de o bucată mare de pâine albă şi o cană de apă rece din fântână.

Privesc prânzul, care-mi trezeşte o foame de lup. Ieri numai, la ora asta, mă aştepta apa caldă şi boțul de mămăligă albăstruie, să-mi grăbească sfârşitul, azi, hrană de sărbătoare!

- Mătuşă! Aş dori să-l văd pe Pătru, să mă apropii de satul lui, o dată cu seara. Mai întâi aş dori să fie anunțat de venirea mea!

- Am să trimit eu pe cineva la el şi poate va veni el să te ia cu căruța!

- Îți mulțumesc, mătuşă! Acum, te-aş mai ruga ceva, în timp ce-i arăt ciorapii cu tălpile în zdrențe, mi-ar trebui un ac şi un fir deață să-i cârpesc, că mai am mult drum de mers!

- Am un vechi cojoc de piele, dacă ai putea tăia din el o bucată, să o coşi, să-ți ție loc de opincă!

O fericită soluție, dar are şi ea un mic neajuns. Dacă mă vor prinde pe drum - în contra soartei nu poți lupta - n-aş vrea să am la mine nici un obiect, decât cele pe care le aveam în temniță, să nu fiu pus în situația de a justifica proveniența lor şi să răspund binefacerii printr-o ingratitudine.

- Ad-o, mătuşă, să vedem ce se va putea face din ea!

Plecă, lăsându-mă singur, cu un prânz atât de bogat. Frâng pâinea albă, o simt în mâini cum creşte. De mult n-am mâncat o astfel de azimă, crescută în ţest. Azi, îmi umple gura toată, îmi pare cozonac. Să mă satur ca de zile mari, în casa mea de la Petroşniţa. Nu-mi venea încă a crede că totul n-ar fi decât un vis.

Peste puţin, iată şi mătuşa, ţinând un cojoc subsuori.

- Taie din el, pune-l dublu, să ţină mai mult. Nu te va ţine până la capătul drumului, dar e mai mult decât nimic. Scoate apoi un mosorel de aţă şi un ac mare.

- Mulţumesc, mătuşă. Până deseară îmi voi face încălţăminte noi ş-apoi să o iau din loc, să mă îndepărtez de duşmani!

- Crezi că vine? Aş vrea să plec mai repede, s-o anunţ pe mama că sunt liber. Se va usca pe picioare când va afla că nu mai sunt acolo. Va crede că m-au omorât şi nu va suporta lovitura.

- Săraca, câte i-ai mai făcut şi tu. De ce nu te mai astâmperi? Nu vezi că acum nu-i de glumit cu ăştia?

- Văd bine, mătuşă! dar ei mă caută pentru anii din urmă, pe care nu-i mai pot îndrepta. Acum, ştii şi d-ta că n-am mai făcut nimic!

De-ar şti ea ce mă frământă şi nu-mi mai dă astâmpăr. Aş fi vrut să-i strig din toată puterea: şi voi o să ajungeţi ca mine. Mai rău încă. Vă ia pâinea, vă face slugi, vă ia limba şi portul, vă vor biciui să trageţi la jug. Dacă ar fi mai mulţi ca noi, să le oprească năvala, preţul pe care noi l-am plătit până acum, azi Iuda n-ar fi umplut pământul nostru dintr-un capăt la altul al ţării.

- Dumnezeu să-i bată, Filoane! că şi de noi e greu. Lucrăm până cădem pe holdă şi toamna trebuie să împărţim bucatele cu ei. Nu mai scapă nimeni din ghearele lor!

- Le daţi şi lor, dar tot vă mai rămâne! Cât mai puteţi mânca o pâine ca asta, tot e bine! pun eu cărbuni pe foc.

- Dar până când?

Dau din umeri. Îmi venea să-i spun: nu peste multă vreme, dar nu-i mai amărăsc inima.

- Să văd acuma de încălţăminte, să-mi croiesc tălpile!

- Stai aci, te mai odihneşte până deseară, eu mă duc acum, că mă aşteaptă secerişul. Ţine uşa închisă. Nu vine nimeni, dar e mai bine aşa. Strânge vasele şi pleacă, trăgând uşa în urma ei.

Rămas singur, încep şi eu lucrul. Aşez piciorul pe pielea de cojoc şi trasez forma tălpii. Croiesc apoi cu foarfecele talpa dublă, din piele şi postav,

găsit în şură, să fie mai moale. Ciorapii abia-şi mai păstrau forma. Prind marginile de-a curmezişul cu aţă de in, le adun pe forma piciorului şi le strâng. Aşez apoi tălpile noi peste grilajul de aţă şi încep să cos pe picior, care ţinea loc de calapod. Vârful acului îmi mai scapă şi se înfigea în captă, dar parcă nu-l simţeam. Gândul că voi avea încălţăminte pe măsură mă făcea să uit.

Operaţia a durat vreo două ceasuri şi iată-mă încălţat. Mă scol în picioare, păşesc pe paiele moi, fără să simt rănile de drum.

Aud zgomot în grădină, pe aproape. Mă uit prin crăpătura scândurilor şi văd un om străin, un ţăran şi apoi încă unul, care se îndreaptă spre şură. Ce caută oare? Nu par oameni răi. Numai de n-ar deschide poarta şurii, să mă vadă întins. Dintr-o mişcare, stric aşternutul şi mă retrag în fundul şurii, plină de pleavă. Scormonesc cu mâinile şi-mi fac un culcuş, unde mă pitesc binişor, să-mi pierd orice urmă. Opresc şi respiraţia, parcă, să nu-mi trădeze prezenţa.

Dar dacă m-au zărit deja, pe când dormeam, prin crăpătura porţii? Îi aud vorbind lângă şură. Desprind chiar frânturi din discuţia lor: «Mai merg vreo două rânduri, dacă-l înghesuim… încă-i verde.» Mă liniştesc. Aveau şi ei trebile lor. Să stau mai bine ascuns, până vor pleca.

Cum eram înfundat în pleavă, simţeam ţepile de paie cum mă gâdilă pe grumaz, pe mâneci, pe la ciorapi, iar oaspeţii nepoftiţi întârzie să plece.

Am stat aşa mai bine de o oră, cu vorba lor pe aproape. Era cald în paie şi m-a apucat somnul. Am luat un avans din noaptea viitoare, rezervată drumului.

Soarele era deja apus când am deschis ochii, lăsând urme roşii spre asfinţit. Mă îndrept de oase şi mă duc spre uşă. Trag cu urechea. Linişte. Împing poarta şi scot afară capul. Eram singur în grădină. Încet, greierii îşi strună vioara pentru concertul pe luncă. Privesc cerul deasupra, dâra de stele, calea laptelui, care-mi aminteşte noaptea pe dealuri, pe culme, întins pe frunziş, încântat de triluri fără număr. Melodii dulci, fermecătoare, care adorm, sub pânza de muşchi moale, tainele pădurii, unde-şi dau întâlnire atâtea cântătoare. Să mă întorc acolo, unde sunt numai prieteni şi cântec. Acolo, fiecare creangă-i o colibă şi patul de frunze un aşternut. Nimeni, nimeni nu te ştie, nu te spune!

- Filoane! Filoane! aud vocea mătuşii, trezindu-mă din vis. Hai sus, vino în casă. Acum nu te mai vede nimeni, e întuneric!

Mă mişc încet din culcuşul de pleavă şi mă îndrept spre uşa şurii, cu urechile la pândă.

- A venit Petrică? o întreb într-o doară.

- Nu! Nu a venit încă. Nu ştiu de ce întârzie!

- Eu aş vrea să plec, că noaptea nu-i prea lungă şi va trebui să ajung până-n zori la popasul din iarna trecută.

- Mai aşteaptă puțin şi vei pleca cu el. Până atunci însă, hai să mănânci ceva, vom vorbi după aceea ce vei face!

O ia înainte şi eu după ea. Traversăm curtea pe lângă fântâna cu cumpănă, până la treptele casei ce dau în verandă şi de aici în sala de prânz.

- Bună seara la toți, le urez eu cu voioşie în glas.

- Bună să-ți fie inima! îmi răspund în cor bătrânii, soțul mătuşii şi copiii, îndemnându-mă să iau loc. Era o masă lungă, de la țară, care cuprindea toată familia. Dintr-un castron mare ieşeau aburi calzi de bucate rare. În fața mea, o farfurie albă de porțelan şi ochii lor îndreptați spre mine să-mi dea curaj.

- Scoate-ți, Filoane, până-i cald!

Era atâta bunătate în invitația lor, că mă simțeam acasă, la masa întinsă sub părul umbros din grădiniță, alături de mama, care mă îmbia la prânz, când eram copil încă.

O tăcere domina cina. Voiau parcă să-mi pună întrebarea, cum am scăpat şi cât noroc am avut.

Prind polonicul între degete şi tulbur apa, decorată cu ochiuri roşcate. Îl umplu o dată, de două ori cu bucățele fine de pasăre. Era supă de porumbel, aşa cum se găteşte la zile mari sau pentru oaspeți de soi. Mi se citeşte surpriza în ochi, îmi măreşte pofta nesățioasă de atâta vreme. Mă priveau toți, cu o adâncă satisfacție. Prind apoi lingura în mână. Mă opresc, clipa unei rugăciuni, şi încep să sorb cu nesaț. Era doar ieri şi ce distanță mă separă. Am regăsit gustul prânzului, uitat în pragul colibii de pe Nemanu. Mă reîntorc în lume.

Nu se mai serveşte nimeni. Au uitat poate, privindu-mă ca pe un copil, cu darurile de ziua lui strânse în brațe.

Nu făceam zgomot ospătându-mă. Nici ei, mulțumindu-se să mă privească cu atâta căldură. Era un moment solemn, care ne unea în aceeaşi comuniune. Durerea şi bucuria mea erau şi ale lor.

- Mai scoate-ți! rupe mătuşa tăcerea.

Mă uit şi eu la ei, rămaşi cu lingurile în mâini şi cu ochii la mine. Simt şi ei îndestularea mea şi erau mulțumiți de binefacere.

De-acum nu mai aştept să mă îndemne. Iau iarăşi polonicul şi-mi umplu farfuria. Simt cum supa delicioasă se împrăştie în tot corpul, îmi dă putere, curaj pentru ceea ce mă aşteaptă.

Am terminat. Las lingura pe fundul farfuriei, împreun degetele şi închin o rugăciune Celui Prea Bun şi gazdelor creştine, de mulţumire.

- Mai scoate-ţi, că-i uşoară! Să nu te laşi flămând!

- Mulţumesc lui Dumnezeu şi d-voastră! Am mâncat cu atâta poftă. O supă ca asta, de multă vreme n-am gustat.

- Ia spune-ne şi nouă cum ai scăpat de acolo, de unde puţini se mai întorc? mă roagă toţi cu o curiozitate greu reţinută.

- Aşa a fost voia lui Dumnezeu, să nu-mi lase viaţa la ei. Mi-au lăsat gratiile descuiate de cu seară, încep eu. Pesemne că voiau să mă curețe. Eu nu aveam de gând să fug în noaptea asta. Cineva m-a trezit după miezul nopţii, lucru ce nu mi se întâmplase de când eram acolo. O voce tainică mă îndeamnă să ies, o voce mai presus de oameni. M-a deşteptat atunci când toţi paznicii dormeau şi mi-a făcut, parcă, semn să îndrăznesc, să nu-mi fie teamă, că nu mai sunt singur… Şi povestea mea durează mai bine de o oră. Ascultau toţi ca la slujbă. Nu le venea a crede. Şi totuşi… minunea s-a săvârşit.

Atâţia de pază şi să doarmă toţi! exclamau ei a nedumerire, care-şi găsea singura explicaţie într-o putere nevăzută.

- Dumnezeu e mare! reiau eu, ca transfigurat. Cuvântul lui Dumnezeu zice: “Nu te teme, eu sunt cu tine. Până şi perii capului tău sunt număraţi şi nici unul nu va cădea fără voia Mea”. Eu l-am simţit pe Dumnezeu aproape, am crezut în puterea Lui.

- Să ştii că-i aşa! Când te rogi Lui, din toată puterea, El nu te părăseşte, îţi sare în ajutor!

- Pe noi, continuă bătrânul, ne-a pedepsit greu Dumnezeu, nu mai scăpăm de ăştia. Ne iau grâul tot, ne iau pita de la gura copiilor, ne lasă goi. Şi darea (impozitul) se tot urcă. Ne-au furat banii cu stabilizarea. Acum ne-au scris pe listă, să dăm grâu mai mult decât am produs, Unde este însă munca noastră, sămânţa şi pita pentru iarnă? Ni-l iau cu 4 lei kg., iar noi va trebui să-l cumpărăm cu 30 de lei, ca să avem ce mânca! De unde banii? şi ce să mai vinzi? Pentru dare (impozit) nu mai ştii cum s-o mai scoţi la capăt. Mai vinzi din haine, dar nu ajunge. Sluga pe care am avut-o noi am săturat-o, am îmbrăcat-o, a ajuns primar şi acum nu te lasă el să trăieşti. Ne-a impus cu o cotă de grâu mai mare ca a celorlalţi şi nu ai ce face. De nu le dai, te bagă în temniţă. Aşa îmi vine să-i aştept cu toporul la poartă, când or veni să-mi ia

grâul, truda mea, să-i lovesc în frunte, să le dau eu pită! Eu îs bătrân, am trăit destul, dar… barem să nu le dau cu mâna mea. Să ia totul, după ce eu nu voi mai fi pe astă lume!

- Lasă, taicule! S-or mai uşura lucrurile, s-o face război şi-i vor scoate de aici!

- Nu ne mai scapă Dumnezeu de ei. Ăştia or venit să nu mai plece!

- Îi vor scoate americanii, îi spun eu, fără vreo iluzie.

- Ce-i doare pe americani de noi? Ăştia ne-or mânca sufletul! Dar tu ce-o să faci acum? se îngrijorează unchiul. Acasă nu te mai poți duce şi la cine să stai ani de zile? Eu te-aş îndemna să treci dincolo, că ăştia, de te prind încă o dată, apăi, să ştii că te omoară! Şi-i păcat, că ai învățat multă carte. Biata maică-ta, ea nu te are decât pe tine. Du-te iar în străinătate, că aici va veni răul.

- Mă duc, unchiule, pe unde-am mai fost, pe aici văd că nu mai am loc! îi răspund eu, ca o presimțire.

- Treci prin Sârbia, că Tito şi-a schimbat blana şi de acolo, unde te va învăța Dumnezeu!

Afară latră câinii. Mătuşa iese în grabă să vadă. Eu trec în camera vecină, aproape de fereastră, gata de fugă. Cineva intră în casă şi în acelaşi moment aud vocea mătuşii care mă cheamă. Se vede că nu-i nici un pericol, e vreunul de al casei.

Noul venit aduce veşti îngrijorătoare. Înaintea lui 23 ugust, sărbătorirea «eliberării», patrule de pază, formate din comunişti şi «Frontul Plugarilor», cutreieră satele, de seara şi până dimineața. Păzesc casele, ca nu cumva «reacționarii» să facă semne pe case şi astfel să le strice festivalul. Au ordin să oprească şi să legitimeze pe oricine trece pe uliță.

Patrule pe sate? 23 august? Nu cumva aceste patrule au un alt rost? Mă pun pe gânduri, au întins potere după mine şi aceste măsuri numai de azi. Încep să număr satele înşiruite pe marginea şoselei, prin care va trebui să trec în drumul meu. Nu sunt multe şi le voi ocoli, o dată cu pericolul, prin lunca plină de verdeață. Nu mă va lăsa Dumnezeu să cad, după ce m-a scos de la moarte… La El mi-e singura nădejde.

- Rămâi acum, insistă mătuşa. O să vină şi Petrică. Te culci în şură, acolo nu te deranjează nimeni!

- Mătuşă, azi după masă or venit doi oameni pe lângă şură. Au stat aci mai bine de o oră. Nu ştiu ce căutau.

- A! nu-ți fie frică! Vecinul nostru a întins nişte duhan (tutun) la noi, în spatele casei, sub streşină, să se uşte. O face pe ascuns, i-e frică să nu-l ia Statul şi-l mai şi pedepseşte dacă-l prinde, de aceea o face pe ascuns!

Va să zică, tot pe furiş, ca şi mine.

- Acum, noapte bună şi somn uşor la toți!

- Noapte bună! Odihneşte fără teamă! mă linişteşte unchiul.

- Stai puțin, Filoane! să închid câinii, mă strigă mătuşa din urmă. Curând ajung la şură, unde mă aşteaptă aşternutul moale.

- Noapte bună, mătuşă! Şi rămân iar singur.

Somnul nu mă prinde. Nemanu-i departe… patrule în fiecare sat… Totul doarme, doar un lătrat singuratec de câine mai tulbură întunericul. Rămân în poarta şurii cu ochii la stele. Cât n-aş da să fiu deja pe Valea lui Hamat, să aud privighetoarea cum îmi fredonează în triluri, fermecătoarea-i melodie. Aud parcă o voce tainică, ce mă cheamă pe luncă. Curând mă voi pierde în desişul ei, să fim una, până-n asfințit de soare.

Noapte bună, prieteni dragi! Puțin şi voi fi iarăşi cu voi.

Las visul să-mi poarte dorul departe, până-n zori.

Trag din nou clopotele prelung, pe aproape, o dată cu răsăritul. Utrenia la țară. A trecut anul, şi mai bine, de când nu mai aud glasul din turn. Pentru mine, pentru noi toți s-au închis altarele. Rugăciunea ne ține loc de căpătâi pe atâtea drumuri. Aplec genunchii şi un «Tatăl nostru» îmi coboară în suflet, cu linişte, cu împăcare, mai mult ca niciodată, în dangătul clopotelor. Văd satul întreg la slujbă, iar eu, instalat în strana din dreapta, cântând priceasna: «Doamne, Doamne! ochii inimii mele îi ridic către Tine»…

Se împarte deja ziua pe din două. Mătuşa mă cheamă la prânz. Pofta îmi revine iar. Sunt zile de refacere şi le simt din plin binefacerea. Împăcat de-acum cu cele lumeşti, priveam lumina ce porneşte spre asfințit. Încă puțin şi amurgul îşi reia locul de ieri. Pătru încă n-a venit. Avea totuşi o zi întreagă şi n-a venit să mă vadă. Se teme, poate. Când mi-a auzit numele, atât de periculos pentru oamenii «paşnici», aproape de casa lui, l-a pus, poate, pe gânduri.

Întunericul învăluie din nou satul, lunca. Ies din şură şi mă strecor încet pe lângă şireada de paie. Cerul era senin dar luna nu apăruse încă. Doar stelele înfloresc pe bolta înaltă. Privesc spre ele, le voi avea călăuză pe cărarea libertății.

Din nou la masă, masa de seară. Erau toți adunați.

- Mănâncă bine, Filoane! că cine ştie când vei mai mânca! mă îndeamnă mătuşa.

Are dreptate, dar îndemnul ei îmi răscoleşte necunoscutul ce mă pândeşte. Decât să mă întorc la boţul de mămăligă vineţie şi la ciobul de apă tulbure, mai bine fără hrană, până se va împlini sorocul zilelor hoinare.

Las lingura pe masă, mulţumind de îndestulare. Mătuşa-mi taie o jumătate de pâine şi o bucată de şuncă, să o am pe drum.

- Îţi mulţumesc, mătuşă! Eşti atât de bună, dar… nu pot lua nimic! Aş vrea să fiu mai uşor la drum, fără prea multe bagaje… Am cam mult de mers în noaptea asta şi trebuie să ajung neapărat la adăpost!

Nu voiam să o sperii că nu pot lua mâncarea, ca să nu o găsească la mine, dacă soarta ar fi să dau din nou socoteală celor mişei.

- Atunci ia numai bucata asta, nu-i grea. Ţi-o învelesc în ştergarul tău, pe care l-ai lăsat astă iarnă, când ai mai trecut pe la noi.

- Am să tai numai o feliuţă, pentru că dimineaţa, dacă mi-o ajuta Dumnezeu, voi avea unde să mănânc, acolo unde am mai tras ultima dată!

S-ar părea că i-am convins. Ascund bucata de pâine în ştergarul alb şi-l leg, pe sub haină, la cingătoare.

Mă simţeam atât de bine în casa lor. Nu mă înduram să mă despart de adăpost, de hrană şi de sufletul lor creştin, care mi-a deschis poarta şi dărnicia deopotrivă.

Eram în mijlocul lor şi mă pregăteam să-mi iau rămas bun, când, deodată, câinii încep să latre cu zgomot repetat către poartă. Inima începe să-mi bată cu putere. Gândul unei surprize începe să mă frământe. Doar două minute mă despărţeau de luncă. Aş fi lăsat, aşa, linişte în urmă, ar fi dormit şi ei împăcaţi, mulţumiţi chiar.

Trec repede în camera ce dă înspre grădină şi mă apropii de fereastră, gata să mă strecor afară.

În timpul ăsta, mătuşa iese în curte. Câinii se potolesc ca prin minune. E cineva de-ai casei? Inima-mi bate tot mai tare, aşteptând deznodământul. Aud vorbă pe trepte şi glasuri cunoscute.

- Filoane! Filoane! Poţi să ieşi!

În prag apare Pătru. Ochii noştri se cuprind.

- Tu eşti, Filoane? Şi în clipa următoare, îmbrăţişarea anilor mulţi de când nu ne-am văzut ne regăseşte, prieteni vechi.

Cât te-ai schimbat, Petre? Sunt zece ani de când nu ne-am mai văzut!

Cum ai scăpat? De când eşti închis? Te-au bătut rău? Eşti bolnav? mă copleşeşte el cu întrebările, privindu-mă din creştet şi până în tălpi, să găsească urmele copilăriei noastre, încrucişate cu urmele, mai proaspete, ale celor din închisori.

Tu nu te-ai schimbat mult, încearcă el să o dreagă, după câte ai pățit. Zece ani… mai ții minte vremea noastră?

- Petre! mă leagă strâns anii adunați pe acelaşi fir. Poate ei m-au împins, în ceasul greu, să te revăd, înaintea celei de a doua pribegii! Eram prea fericiți atunci, prea fără griji. Îmi amintesc acum cu drag anii ce azi îmi par ieşiți din legendă!

Lângă el, o fată tânără şi-a oprit ochii asupra mea, mari, calzi, încărcați de duioşie.

- Nevastă-mea! îmi prezintă el fata ce se apropie de noi.

- Unde vrei să te duci acum? Eu ți-aş da un sfat, treci granița, cât mai este încă verdeață pe luncă! Vezi bine că aici nu mai e de trăit!

- Mă gândeam şi eu la fel, de mi-o ajuta Dumnezeu, dar va trebui să ajung mai întâi la ai mei şi-apoi…

- Tu i-ai pregătit ceva de drum? se adresează el mătuşii.

- Nu vrea să ia nimic, doar o felie de pâine, până ajunge la loc bun!

- Petre! Nu ştiu de ne vom mai vedea vreodată!

Nădejdea mea se stinge o dată cu seara. Las în urmă, pe rând, chipuri, amintiri. Deschid poarta necunoscutului, să-mi îngroape urmele. În ochii lui dau buzna, o dată cu lacrimile, toată copilăria noastră. A plâns ca un copil, pentru mine, pentru tot ce-am trăit împreună. O despărțire fără întoarcere, poate. Fiecare simțeam ultima clipă ca o groapă larg deschisă. Paşii mă duc spre uşă, ca adormit. Un scârțâit sinistru împrăştie liniştea. Uşa se închide în urma mea, iar noaptea mă învăluie tot, mă pierde pentru toți.

Încotro acum? Drumul din iarna trecută, spre casa lui I., se întinde în fața mea. Păşeam încet, să nu trezesc câinii până ce voi ieşi din sat. Încă două case mă mai despart de câmp. Opresc respirația, ascult şi în câteva clipe satul dispare în noapte.

Odată la drumul mare, întind pasul să-mi dezmorțesc încheieturile şi să mă îndepărtez de pericol. Gândul că aş putea da piept cu paznicii pentru străini mă face să părăsesc şoseaua şi să mă înfund pe luncă. Iarba uscată şi tare, retezată de vite la păscut, îmi străbate ciorapii şi talpa de piele. O durere vie mă trezeşte din plin. Întunericul se mai subțiază sau ochii mei, ieşiți de la lumină, s-au obişnuit cu el. Iată primul sat ce se iveşte cu zgomote neregulate. Câte un câine, trezit din somn, latră la întâmplare, iar hăuitul lui străbate în ecou surd ulițele adormite de la un capăt la altul. Din când în când, un alt lătrat îi răspunde în ecou prelung, în semn de luare aminte. Sunt singurele viețuitoare ce păzesc somnul stăpânilor. Lătratul la intervale nu prezintă nimic suspect şi înaintez fără teamă. Milițienii lasă în urma lor un

lătrat continuu, urmărit până ce dispar auzului, lătrat «la om», cum se spune. Şi urechea mea înregistrează astfel de consemne, ține loc de antenă, de orientare.

Mă apropii cu grijă de capul satului, la distanță. Un miros de hoit îmi umple nările. Din ce mă apropii, simt mai tare o duhoare insuportabilă. La câțiva paşi zăresc un cal umflat, îngropat pe jumătate, de jur împrejur şi oase multe. Era cimitirul cailor.

Mi-am schimbat preocupările, pentru un moment. Gândurile mi se opresc la realitatea hâdă ce-mi ieşise-n cale. Iată ce mai rămâne din prietenul fidel al omului, când nu mai poate trage povara. Pe la noi nu se mănâncă, sub nici o formă, carnea de cal. Aşa se preface şi omul sfârşit şi-şi odihneşte resturile în acelaşi pământ. Animalele fără cuget şi omul sapiens, care se frământă o viață, dispar sub acelaşi smoc de iarbă.

În față, zarea conturează turla bisericii, ce marchează mijlocul satului. Mă întorc cu fața spre ea, pentru a avea mai bine imaginea satului întreg. Nu putea avea mai mult de 1 km. lungime. O iau la stânga şi, paralel cu satul, întind pasul prin luncă, ținând mereu sub ochi turnul bisericii, să nu pierd drumul.

Din când în când mă opresc, ascult cu respirația tăiată, să înregistrez mişcările nopții. Apoi, o iau din nou prin porumbişte, pe țărâna muşuroaielor de cucuruz, moale ca o catifea.

Câte un zgomot brutal îmi opreşte bătăile inimii. Iepuri, surprinşi în somn, țâşneau din culcuş, să-şi scape pielea. Speriați şi ei şi eu, ne pierdem în direcții diferite, pândind alte primejdii mai grave.

Socotind distanța făcută, cotesc la dreapta, să tai şoseaua. Trebuia neapărat s-o trec, pentru că, de partea mea, aveam un alt sat de evitat. De o parte şi de alta, şoseaua era mărginită de pomi, care apăreau în zare ca o dungă neagră, ridicată deasupra holdelor.

De-acum las biserica şi mă orientez după dâra neagră drept reper.

Din ce mă apropii, înălțimea pomilor creşte şi-mi acoperă zarea, pierdută în silueta lor. Mă opresc mai des şi întind urechea. Nimic. Mai fac alți paşi şi mă opresc să ascult. Nu mă despărțeau de şosea decât vreo 30-40 de metri.

Simt un miros de praf bătut de drum, depus pe frunze sau vânturat de adierea nopții. Era diferit de mirosul de polen galben, grămădit pe pletele de păpuşoi.

Mă întind la pământ şi aplec urechea pâlnie, să ascult. Ştiam că pământul transmite zgomotele mai puternic decât aerul, iar noaptea, în

liniştea totală, transmite cea mai mică mişcare. Nici un suflu. Dar dacă pândarii stau nemişcaţi, în umbra pomilor, cu câinii aproape? Mă lipesc din nou pământului timp de un sfert de oră, să fiu mai sigur. Iarăşi nimic. Mă scol încet, număr paşii, câte cinci, şi iar mă opresc. Cocenii, de o parte şi de alta a şoselei, la o distanţă de circa 15 metri, formează o bună cuvertură. Rămâne distanţa descoperită, ce urmează parcurg în viteză, ca să ajung din nou în porumbişte de cealaltă parte. După alte clipe de ascultare, încep să mă târăsc pe coate până în şanţul şoselei. Din găvanul şanţului, scot capul şi măsor din ochi, de-a lungul şoselii. Pustiu, ca şi pe luncă.

Dintr-un salt, traversez drumul şi mă pitesc în depărtare. Tăcerea se aşterne din nou peste tot. Nimeni n-a simţit nimic.

De-acum, altă holdă mă ia în primire şi paşii dau zor pe răcoare, mă împing înainte, spre locuri mai ascunse de lume, de duşmani, de prieteni, de mama, care-şi tânguie durerea, aşteptând zadarnic o minune. La ora asta, casa i-a fost răvăşită de nemernici, iar ea nu va mai şti ce să creadă, dacă am fugit sau am fost ucis.

Nu mă mai gândesc la nimic, să-mi păstrez toate simţurile în alarmă pentru ceea ce mai am de făcut.

Merg alături cu drumul, la o distanţă de vreo 150 de metri de linia copacilor, care-mi servesc de ghid.

Nu ştiu când am trecut al doilea sat, că nu mai văd nimic în urmă. Merg de mult, noaptea a trecut de jumătate. Roua începe să cadă şi umezeşte pământul, iarba, frunzele de păpuşoi. Ciorapii, umezi şi ei, se amestecă cu ţărâna, devenită humă cleioasă şi grea. Hainele, umezite şi ele, se lipesc de corp, care devine curând numai o apă. Frunzele lungi de porumb, devenite pâlnie, îşi strecoară stropii de rouă pe guler. Se preling apoi în fiori reci de-a lungul corpului. Prin mirişti, care intercalează lanurile de păpuşoi, paiele de grâu, tăiate de coasă, un fel de ţepi ascuţiţi pătrund prin talpa ciorapilor, devenită un fel de ciur şi se înfig în carne, provocându-mi dureri vii. Curând tălpile dispar de-a binelea, lăsând piciorul gol să înfrunte ţepii. Sângele curge, se amestecă cu pământul, devenit pansament. Durerile-mi încetinează pasul. Pe şosea, desigur, aş scăpa de înţepături, care-mi sângeră picioarele fără oprire, dar gândul că pândarii ar putea fi pe aproape îmi uită durerile într-un scâşnet mocnit. Şi-apoi, pietrele şoselei nu vor schimba mult durerea tălpilor sângerânde.

Înainte numai, atât timp cât picioarele sunt calde şi voinţa de a supravieţui îmi justifică pe mai departe calvarul.

Deodată drumul se opreşte în faţa unui râu afund şi larg. Ce fac acum? Apa lină ascunde profunzimea ei, îmi pregăteşte, poate, o altă surpriză, imediată.

Să intru în apă îmbrăcat, risc să mă afund, odată hainele îngreuiate de apă. Să mă dezbrac? Cum să trec hainele, să le pot recupera dincolo? Sau înot, sau ţin hainele, îngreuiate şi ele? Încurcătura este la apogeu. Nu-mi mai lipsea acum decât acest obstacol. În pericol de a mă îneca, voi lăsa instinctiv hainele şi voi ajunge la celălalt liman, gol, goluţ. În această situaţie voi fi ca şi prins. Cum mă voi mai putea mişca fără a nu alarma lumea, devenit nebun de-a binelea.

Nu-mi rămâne decât şoseaua, unde un pod întins pe cabluri permite traversarea pe uscat.

Mă apropii, deci, de pod, acoperit de nişte tufişuri înalte. Mă opresc în faţa şoselei, lipesc urechea de pământ şi încerc să desprind o mişcare, o şoaptă care mi-ar vesti primejdia. Podul este un punct important, fiind singura trecere, nu se poate să nu fie păzit. Totuşi, ceva mă îndeamnă să îndrăznesc.

Aştept aşa, un timp îndelungat, dar nu aud nimic. Mă târăsc tot mai aproape şi mă ascund în ierburile dese şi înalte cât trestia, ce mărgineau şoseaua de-o parte şi de alta, până la capătul podului.

Îmi opresc respiraţia, mă lipesc iar bine de pământ, să desprind un zgomot provocat de apropierea mea. Nimic.

Încerc să mă târăsc spre capul podului, să văd de-a lungul lui, până la celălalt capăt. În acelaşi moment, un zgomot îndepărtat de motor mă ţinteşte locului. Recunosc parcă sunetul provocat de maşina Siguranţei, cea cu care strângea pe cei hotărâţi pieirii.

Se apropie în goană de pod. Aduce, desigur, schimbul pazei, să vegheze podul şi se vor ascunde în aceleaşi ierburi unde mă aflu eu, să mă aştepte să trec.

O sumă de gânduri îmi trec prin cap, unele mai năstruşnice decât altele, aşteptând deznodământul. În ultima clipă, doar, îmi vine ideea să mă îndepărtez de pod, legitim reflex pentru a-mi salva viaţa. Nu mai am însă timp să fac un singur gest. Două faruri puternice străbat întunericul şi trag dâra albă, strălucitoare, cât ţine drumul drept. Să fug acum? Silueta mea, luminată de faruri, va deveni o ţintă ideală. Mă pironesc locului, lipindu-mă de pământ, să dispar cu totul în măruntaiele lui.

Luminile vii, tot mai aproape, tot mai puternice, străpung frunzele cu vârfuri aprinse şi se opresc în hainele mele. Urcă pe pod şi un zguduit surd

cutremură pilonii de fier şi, cu ei, pământul care-i susţine. Câteva clipe doar şi ca un fulger străbate distanţa ce mă desparte de el.

Nu se opreşte. Nimeni nu-l someză…

O uşurare adâncă, ca o piatră ce-mi cade de pe inimă. Am scăpat…

Teama se pierde încet, înlocuită de un tremur ca după o mare catastrofă, pe care nu reuşesc să-l domin. În sfârşit, raţiunea îşi reia funcţiunea.

Dacă maşina n-a fost oprită, înseamnă că podul nu-i păzit. Erau atât de multe drumurile pe care aş fi putut să le străbat, încât au renunţat şi ei să mă prindă, înainte de a apărea din nou pe undeva.

Mă vor pândi, mai sigur, prin apropierea casei, aşteptând să iau contact cu ai mei.

După o lungă meditaţie, hotărârea mea era luată.

Sar din ierburi şi încep să gonesc pe pod, cât mă ţineau puterile. Aveam de parcurs vreo 70-80 de metri şi trebuia să-i parcurg înainte ca o altă maşină să mă surprindă pe pod şi, cine ştie, de astă dată să fie cea temută.

Picioarele umflate, sângerânde, ating pietrele şi pavajul podului. O durere vie îmi străbate tot corpul, cu fiecare pas făcut. Nu mai aveam de ales şi alerg ca un nebun. Nu ştiu cum am ajuns la celălalt capăt al podului. Când mă trezesc, eram întins în ierburi, fără vlagă, năduşeala-mi scălda tot corpul.

Aveam impresia că mă sufoc. trag aer în piept cu toată puterea. Am golit în fugă tot coşul pieptului de aer şi oprirea bruscă mi-a tăiat respiraţia. Deschid gura să trag mereu aer, ca un peşte scos din apă.

Nimeni, doar eu cu umbra mea, am trecut pe aici şi rămânem tot singuri. Respiraţia îmi redevine normală, încetul cu încetul, tălpile însă, sângerânde, mă înţeapă crunt. Abia mă ţin pe picioare. Nu-i timpul de bocit, răul vine din urmă.

Mă îndepărtez în grabă de pod, până ating distanţa cuvenită, de şirul de pomi directori. Ş-apoi, holdele-mi şterg dâra paşilor. Sângele se repune în mişcare, încălzit de mers. O curbă a pomilor şi eu le urmez automat cursul.

Şi merg aşa mult. Durerile mă strâng tot mai aproape. Ciorapii înnoroiţi de rouă şi de praful holdelor trag greu şi-mi ies din picioare. Îi leg cu frunze de păpuşoi să nu-i pierd. Îmi acoperă partea din picioare, rămasă goală, de pantalonii prea scurţi, să par mai încălţat, un fel de pantofi de pânză.

Împing mereu, cu opriri mai dese. Acum simt mai viu înţepătura paielor retezate de coasă. Fiori crunţi îmi străbat tot corpul la fiecare atingere cu pământul.

Mă opresc, strivesc între dinţi un scrâşnet de durere şi… iar înainte. Simt însă că nu voi merge mult în ritmul ăsta. Se va scurge noaptea şi va

trebui, sub orice preț, să ajung înainte de zori la noua mea haltă. Dar dacă m-aş apropia de şosea? Aş putea merge nevăzut pe marginea ei, încet, fără zgomot şi cu ochii la pândă. Consecințele ar fi aceleaşi, pe şosea sau imobilizat pe țarină, unde foamea şi țăranii veniți la holdă mi-ar grăbi calvarul.

Trebuie neapărat să ies din această situație, cât picioarele mai sunt calde. Orice oprire mi-ar amorți mersul. Cugetând aşa şi căutând să-mi impun o alternativă, liniştea, resemnarea îmi revin, cu încetul, mobilizându-mi ultima energie. Absorbit total de planurile mele, nu mi-am dat seama că m-am apropiat de coroana duzilor ce mărgineau şoseaua. Mă opresc sub scutul lor şi ascult. Nimic, pustiu… Îngrop talpa în țărâna drumului, uscată şi moale, ce-mi pare ca un bandaj cald, binefăcător. Am chiar impresia de a mă simți bine. Arunc o privire înainte, cât îmi permite întunericul, ascut urechile şi calc pe vârful picioarelor.

Ceasurile alunecă lin pe coasta zorilor. Praful acoperă cu o pojghiță subțire pietrele tari, care-mi lovesc surd osul călcâielor. Ricoşează spre creier, în scurtcircuit, şi-mi zguduie tot scheletul. Simt cum şira spinării se înfige în cap, ca un par bătut în pământul tare, ce opune rezistență. Îmi leagănă tot corpul amețit. Strâng în mine aceleaşi dureri, ca pe luncă, de astă dată, însă, regulate şi adânci. Fiecare pas îmi clatină creierii, ca apa într-un vas pe jumătate gol.

Mergând aşa, ochii se obişnuiesc cu umbra nopții. În față desprind fâşii albe, care completează şirul pomilor. Era un sat. Mă apropii cu grijă până la marginea lui, unde mă opresc să ascult. Mult nu întârzii, gândul la patrulele de noapte, care apără «sărbătoarea» proletară, sărbătoarea Neamului legat, atârnă greu în cumpănă. Şi totuşi, fără să-mi dau seama, înaintez până la prima casă.

La orele astea dorm şi apele. Mă îndemn singur şi mă trezesc păşind sub ferestrele primei case. A doua, a treia, şi… deodată, o umbră ieşită după un colț de stradă îmi îngheață sângele în vine.

În noaptea asta aş fi preferat strigoii oricărei ființe vii. Instinctiv îmi schimb cursul şi picioarele, săracele, tot ele mă pun la adăpost.

Ajuns la ultima casă, de unde venisem, mă dau în dosul unui zid şi, încet, scot capul afară, să văd dacă sunt urmărit.

Umbra vine în acelaşi ritm spre mine. Îl văd bine acum, este un jandarm, devenit milițian. Cred că nu m-a zărit, pentru că păşea pe jumătate adormit, ca trupa în marş de manevră.

Cât noroc am mai avut! Nu mă despărțeau decât vreo 30-40 de metri de el, distanță suficientă să pot dispărea după o casă şi apoi să mă pierd pe luncă.

În fundul grădinii ultimei case, mă opresc să desluşesc un eventual pericol. Nimic! Pesemne că, ajuns la capul satului, şi-a întors paşii, să-şi reia rondul. De un lucru eram acum sigur, se confirmă ştirea cu patrulele de noapte.

Mă îndepărtez cât pot de grădini, să nu mă latre câinii, să mă descopere şi continui pe luncă, alături cu satul, păstrând o distanță de ochi, cât îmi permitea bezna.

Ce temeri mai răspândeşte şi ulița la țară? Nu este, oare, ulița caselor albe, în zi de sărbătoare a hramului, a mai albelor cămăşi, înflorite la poale şi piept?

Ele ascund viața unui neam, care şi-a conservat aici, de secole, limba şi istoria, de atâtea năvăliri. Privesc acum casele şi un fior de teamă îmi alungă paşii. Juda îşi pândeşte prada. S-a stins, din farmecul lor, cântecul şi hora veselă. Şi sufletul creştin şi-a îngropat binefacerea. Duşmanul lui Dumnezeu s-a pripăşit la poarta românului şi a gonit liniştea din familii.

Casa bietului țăran a devenit ciumată, o îngrădesc primejdiile şi temerile… Şi aici s-a răstignit Fiul lui Dumnezeu!

Degetele împreunate cruce fac pe fruntea asudată, pe pieptul frânt semnul de pe Dealul Căpățânei, în timp ce paşii se târăsc spre luncă.

Ochii rămân o clipă pironiți pe dâra de întuneric ce marchează satul. Cu greu îmi revin din vârtejul revoltei, şi mă îndemn la drum.

Las satul în urmă şi, alături de şosea, grăbesc pasul. Mult, însă, nu pot merge pe luncă. Țepii mirişte lor îmi străpung carnea tălpilor şi rănile închise de sângele închegat se redeschid, lăsând stropii roşii să se amestece cu huma. Durerile devin atât de greu de suportat, că ultima speranță de a mai ajunge întreg rămâne tot şoseaua. Nu ştiu, din cele două rele, care ar fi de preferat. Duşmanul imediat, care-mi amenință securitatea, este acum drumul, distanța care va trebui să fie bătută înainte ca noaptea să dispară.

Peste holdă nu voi ajunge niciodată. Bat pe loc. Revin, deci, iar pe şosea, cu simțurile toate în alarmă. Ochii, urechile străbat înainte pârtia paşilor grei. Nimeni… mereu pustiu.

În depărtare, spre orizontul mai înalt, mărginit de coame sure, ceața ce învelește pământul se subțiază cu încetul. Zorile nu mai sunt departe. Cântă cocoşul. Ecoul ajunge până la mine.

Un alt sat îmi apare în bătaia ochilor. Acum răsună din uliță-n uliță ceasornicele satului. Se tăia ultima felie din noaptea pe sfârşite. Curând, lumea va începe să mişte. Chiar lunca va prinde viață de zgomotul țăranilor întorşi la muncă.

Câinii, şi ei treziți din somn înaintea stăpânilor, latră de zor şi mă îndeamnă să lungesc pasul.

Merg din ce în ce mai greu. Oboseala mă cuprinde. Mi-e sete, dar pe câmp nu găsesc izvoare. Sătenii se alimentează cu apă din fântânile săpate adânc în mijlocul satului, de unde se adapă şi drumeții. Îl cunosc bine, era un sat de nemți, golit complet de populație, care a fost încărcată în vagoane de animale şi dusă în Rusia. Sunt trei ani de atunci, dar nimeni nu s-a mai întors. Nu se vor mai întoarce niciodată. Cine le va locui casele şi cine le va îngriji renumitele vii? Aici pericolul este mai mare. Guvernul a adus partizani fideli, care păzesc azi sărbătoarea sfârşitului de august, data înmormântării unui neam.

Sunt patru ani de atunci. Trăgeau clopotele în toată țara, din ordinul noii stăpâniri, să vestească «dezrobirea». Acest popor nu se răstigneşte ca Isus, în Vinerea durerii, el se răstigneşte cu fiecare răsărit de soare, cu fiecare înserat. El poartă cununa de spini acasă, pe holdă şi intră cu ea pe cap, Duminica, la Liturghie. «Doamne, fă să treacă paharul acesta de la mine», e ruga lui fierbinte, pentru marea îndurare.

Cei ce l-au vândut nu s-au spânzurat de remuşcări. Nu! Ei şi-au strâns arginții şi s-au dus departe, cu gândul să se întoarcă din nou, să-i împartă şi hainele, iar pe cămaşa goală, «să arunce sorți».

Blestemul apasă greu, peste cei rămaşi acasă, să-şi apere graiul şi ființa. Lanțuri grele le vor încovoia spatele. Sânge mult va stropi mii, zeci de mii de cruci, semănate la răspântiile țării.

Popor blând, tot el va înhăma jugul, să taie brazdă pe ogorul ce nu-i mai aparține şi pe care nu-l va mai părăsi decât pentru lumea de dincolo.

El nu-l blestemă. El rabdă şi geme. «Aşa a fost voia lui Dumnezeu». Dar, într-o zi, Dumnezeu va plăti şi plata Lui va fi fără răscumpărare. Ocolesc din nou satul, urmărit de câinii care latră cerşitorii şi vagabonzii, răufăcătorii şi străinii.

Aveam în față o încrucişare de drumuri, de căi ferate, înaintea oraşului B., unde mă aşteaptă atâtea pericole.

Linia ferată, care porneşte din oraşul închisorii mele, îmi taie în curând drumul. Un pod de vreo 20 de metri lungime continuă drumul peste linia ferată. Dincolo, la numai un ceas de mers, mă aşteaptă popasul meu. În

dreapta podului, la câteva sute de metri distanţă, era gara aglomerată. Lume multă vine, pleacă. Se încrucişează trenuri încărcând şi descărcând alte poveri. Printre călători se strecoară, poate, şi cei ce-mi aţin calea. Întunericul mă mai ascunde câteva clipe.

Cu teamă mă apropii de pod, lăsând gara în urmă. Nimeni pe aproape.

Mai încolo, cărarea ce vine din satul C., înspre gară, se încrucişează cu drumul meu, înainte de a se pierde într-o şosea vicinală.

O las în stânga şi mă afund în porumbişte, drum mai sigur.

În depărare se aud voci de bărbaţi şi femei. Acum le desprind bine siluetele. Lumina zilei dă ultimul asalt nopţii, ce se pierde încet spre orizont.

Lumea se îndreaptă spre târg, dis-de-dimineaţa, să-şi schimbe produsele pe îmbrăcăminte, care se găseşte din ce în ce mai greu. Mai departe, zgomot de roţi şi tropot de cai, în drum şi ei spre târg.

A început mişcarea de vară. Nu mai este departe, dar puterile mă lasă. Şase săptămâni de întuneric, foame şi frig, apoi efortul fizic şi încărcătura de emoţii mi-au secat corpul de vlagă. Un efort mai mult îmi depăşeşte ultimele rezerve. Mi-e sete, corpul tot îmi tremură, picioarele umflate mă lasă. Doar de-aş putea să-mi stropesc gâtlejul uscat cu un pic de apă.

Cu fiecare pas, un scrâşnet de durere. Mă plec pe genunchi, să mai odihnesc tălpile, devenite carne vie. Nu îndrăznesc să mă întind, de teamă să nu adorm. Gândul că numai o oră de mers m-ar pune la adăpost de orice surpriză mă împinge iar înainte. Târăsc după mine nădejdea libertăţii condiţionate.

Mă aşteaptă ceva mai bun? Agonia unei existenţe animalice, până ce Dumnezeu va hotărî dezrobirea prin jertfă.

Mă opresc des şi pornesc din nou, cu atâta greu. Mă apropii tânjind de sat. De-acum, lume din ce în ce mai multă.

Deodată, la o cotitură, zăresc case văruite în alb, înşirate ca mărgăritarele pe o movilă.

Casa mea, acolo unde va trebui să ajung, este tocmai în mijlocul satului şi va trebui să străbat toată uliţa. O şansă încă rămâne de partea mea. Pândarii de noapte s-au retras, o dată cu ziua. Cu ei şi denunţătorii.

Îmi potrivesc ciorapii, să par mai încălţat şi mă apropii de drum. Pândesc un moment când nu mai trece nimeni şi iată-mă călător pe mijlocul drumului, ca cei mulţi. Un om preocupat de treburi.

Şoseaua urcă puţin, înainte de a intra în sat. În dreapta, o casă mare, o moară. O cercetez de la distanţă. Porţile închise şi totul părea liniştit.

S-a lucrat, poate, noaptea şi acum muncitorii se scoală târziu. Trec prin faţa ei şi mă pierd printre case.

Din loc în loc, femei, bărbaţi trec pe lângă mine, somnoroşi. Le dau o bună dimineaţa şi primesc un răspuns sfios, chiar indiferent. Eram îmbrăcat domneşte şi, pentru ei, orice strein este un colector de ceea ce le-a mai rămas în hambare. Pentru ei nu mai este nici o surpriză prezenţa acestor «vagabonzi» prin sate, mai ales că-i vremea treieratului. Pentru ei, sunt şi eu unul din aceşti paraziţi şi mă lasă să trec neobservat, bucuroşi că nu mă opresc la casa lor.

Primele raze de soare apar după deal, când bat în poartă la nenea C. Gardul de scânduri, nu prea înalt, îmi permite să văd în curte. Bătrânul mă vede şi se îndreaptă spre mine, oarecum îngrijorat. Nu m-a cunoscut. Mă uit lung la el, zâmbindu-i de la distanţă. Abia ajuns la trei paşi de mine, mă recunoaşte. Mă ştia şi el prins şi poate mort, după zvonurile de afară, şi acum mă vede în faţa lui ca o nălucire. Nu ştia ce să mai creadă.

- Bună dimineaţa şi bun găsit, nene C.!

- Bine te-a adus Cel de Sus! în timp ce mâna-i tremurândă trage zăvorul porţii, să intru mai repede în curte.

- Treci în casă! mă îndeamnă el, azvârlind o privire furişă pe uliţă înainte de a închide zăvorul.

Nu aştept mult invitaţia şi dispar în grabă, în casa veche, acoperită cu stuf, semn de prea mică bogăţie.

La bucătărie, prima încăpere, bătrâna mă primeşte cu puţină teamă. Nici ea nu m-a recunoscut.

- Bine te-am găsit, maică! îi şoptesc eu în semi-întunericul cuinii.

- Domnul Filon! sare ea cu bucurie, în timp ce braţele ei slabe se întind spre mine să mă îmbrăţişeze.

- Bine că te-a scăpat cu Dumnezeu din ghearele satanei! Biată mama d-tale, să ştie ea, săraca…

Bătrânul ajunge şi el, îmi prinde mâna în palmele lui mari şi aspre de lucru şi mi-o strânge cu putere.

- Cum de ai scăpat? Am auzit că te-or omorât. Nu cumva ţi-or dat drumul? mă ispiteşte bătrânul, din ce în ce mai intrigat.

- N-au prea vrut ei să mă lase, dar mi se urâse la ei şi am plecat cam fără voie…

Râde moşul cu înţelesuri, în timp ce bătrâna îşi şterge obrazul cu colţul năframei.

- Biată sora Icoana! E tot ce mai putea spune. Erau prietene bune. Mama era pentru ei o soră de cruce. De când şi-au părăsit casa, tocmai din vârful Obcinelor, goniți de muscali, au găsit la mama o nouă casă, unde au fost adăpostiți şi hrăniți mai bine de doi ani de zile.

Mama era singură, eu departe. Ea se ruga mereu pentru mine, ajutând pe cei oropsiți. Vorbeau mereu de mine şi ei o încurajau pe mama, în durerea ei, că voi veni şi eu într-o zi acasă. Acum, că mă văd în casă, prima lor bucurie se îndreaptă spre mama. Parcă voiau să i-o transmită cât mai repede.

Intru în camera din față, care dă spre stradă şi mă trântesc pe scaunul lung, aşezat lângă pat.

- Maică! Aş dori un pic de apă rece! Mi-e tare sete!

- Nu crezi că ar fi mai bun o leacă de vin, din via noastră? Aşa ca cel din toamna trecută? grăieşte moşneagul.

- O fi bun şi el, dar, aşa cum sunt acum, nu cred că-mi va ajuta prea mult!

- Atunci, nişte lapte! se oferă bătrâna şi se pleacă să ia o oală de pământ de pe vatră. Îi mulțumesc din ochi şi mă pregătesc să o duc la gură. Era o oală mare, de vreo doi litri. Aş fi golit-o până la fund. Am tras cu nesaț aproape jumătate din ea, să mă răcoresc.

Simt cum o moleşeală mă cuprinde, că nu mai puteam să țin capul pe umeri.

- Sunt tare obosit! Am mers toată noaptea şi… cam desculț… Aş dori să mă întind oleacă. Nu mă mai țin picioarele!

- Să mănânci ceva înainte, apăi vei dormi liniştit, că-i ziua mare!

- Nu mi-e prea foame, măicuță! Voi mânca pe urmă!

În cerdacul casei, un fel de coridor deschis, adăpostit de streaşina prelungită, era un pat, unde dormea bătrânul, vara. Încerc să mă scol, dar toate oasele îmi amorțiseră. Mă prind cu mâinile de marginea patului, să mă proptesc, până ce voi reuşi să mă ridic pe picioare. Un junghi puternic îmi străbate tot corpul şi cad din nou pe scaun. De aici nu voi pleca curând, mă chinuie gândul.

Bătrâna îmi aşternuse patul şi acum mă cheamă.

- Te odihneşte o leacă, Filioane, până fac prânzul!

Pun din nou toată nădejdea în mâini, proptindu-mă mai mult de pat ca să mă ridic. Strâng între gene o lacrimă de durere şi mă trezesc clătinându-mă pe picioare. Bătrânul, pe aproape, mă observă. Şi-a dat seama că nu voi reuşi singur. Simt brațul lui sub al meu şi vocea blândă care mă îndeamnă să păşesc. Las toată greutatea primilor paşi pe brațul lui. Cu greu, călcând doar

pe vârful picioarelor, ajung până în coridor. Mă aşez pe marginea patului şi, cu ultima energie care-mi mai rămăsese, cad ca un bolovan pe patul moale.

- Papucii i-ai pierdut pe drum? glumeşte moşul, încercând să-mi tragă ciorapii.

- Am plecat fără ei, unchiule, i-am lăsat zălog!

Moşul mai lungeşte vorba, dar eu nu-l mai auzeam, somnul m-a cuprins într-o clipă.

Nu ştiu cât oi fi dormit. Cândva, deschizând ochii, nu mai dau de soare. Făcuse şi el calea întoarsă şi acum se găsea pe marginea dealului, gata să alunece devale. Nu văd pe nimeni prin curte la ora asta. O foame seacă îmi ardea intestinele.

Proptesc ochii în tavanul prispei, aşteptând vreo mişcare pe aproape. Peste puțin, bătrâna iese din cuină, se apropie încet de pat, să vadă dacă mai dau semne de viață.

- Da bine ai mai dormit, dl. Filon! Am vrut să te scol la prânz, dar n-am îndrăznit să te trezesc. Acum vei lua şi prânzul şi cina întruna!

- Voi încerca să mă lupt cu amândouă!

Bucuroasă că mi-a trezit pofta, se întoarce la bucătărie, amin-tindu-mi că masa era deja pusă. Eram îmbrăcat, gata doar să sar din pat şi să mă aşez la masă. Nu era însă atât de uşor după cum credeam eu.

Încerc să mişc picioarele, dar partea inferioară a corpului mi-era țeapănă. Săgeți ascuțite îmi străbat carnea şi cad din nou pe pat. Respir oleacă şi reîncep. De astădată, picioarele îmi alunecă pe marginea patului. Operația a reuşit, dar sudorile mi-au umezit obrazul. Ating pământul cu tălpile şi le retrag violent. Privesc îngrijorat pagubele drumului şi un fior de groază mă zguduie. Picioarele umflate, marginile tălpilor, de culoare vineție, galbenă verzuie. Le pipăi încet cu mâna. Pielea era întinsă şi lucie, de un luciu suspect. Talpa toată se inflamase, iar rănile ascundeau sub pojghița subțire puroi, gata să țâşnească afară. Voi fi imobilizat aici zile multe. Dar dacă, totuşi, va trebui să fug? O seamă de gânduri mă neliniştesc şi-mi iau pofta de mâncare.

Bătrâna, văzând că întârzii, reapare în prag, zâmbind cu satisfacție.

- Se răcesc bucatele, dl. Filon! Vino până sunt calde, că apoi îşi pierd gustul. Îți va face bine!

- Abia mă trezii, măicuță, dar viu acuşi!

Încerc din nou pământul, proptind coatele pe marginea patului, să sprijin greutatea corpului. Durerile îmi scutură tot corpul, mi-l fac numai o apă. Nu mai pot însă să dau înapoi. Mă prind de bara ce mărginea prispa şi

mă târăsc încet spre uşă. Prind apoi stâlpii uşii cu mâna şi de aici doar doi paşi mă despart de măsuța joasă de la bucătărie. Un ultim efort, un salt şi cad frânt pe un scăunel, care mă aştepta, parcă. Respir greu şi-mi şterg sudorile cu mâneca hainei.

- Pentru Dumnezeu Sfântul! Dar ce ai, dl. Filon? Te-or chinuit greu, tâlharii!

- Nu-i nimic, maică! Va trece repede. Drumul mi-a cam stricat picioarele!

Se apleacă bătrâna, priveşte şi deodată ochii i se întunecă.

- Nu poți să stai aşa! Am eu nişte leacuri, care dezumflă şi în două zile te vindecă! încearcă ea să mă liniştească. Acum, ia şi mănâncă! Supa te încălzeşte şi-ți mai ia şi durerile! Mâncă şi-apoi să ne povesteşti tot ce ai pățit de când nu ne-am văzut! Mă duc să chem şi pe moş, e prin grădină. O fost şi T. să te vadă, dar dormeai. O să vină acuşi, că tare-i dor să afle şi el prin câte ai trecut!

Într-o farfurie săpată în lemn, aproape plină cu supă, luceau cercuri de grăsime, cu aburi ispititori. Ating suprafața lină, o tulbur cu lingura şi… pielea galbenă a unui picior de găină se dezveleşte fragedă. Simțeam cum sufletul lor mi s-a deschis şi nu ştiau cum să mă cinstească mai bine.

Prima lingură îmi dă o senzație de mare plăcere, celelalte îmi redau sensul normal al omului liber.

Cât de mult slăbeşte corpul nehrănit şi câtă încredere îți redă o casă primitoare, o mâncare caldă! Sec din ochi, în timp ce nivelul scade când lingura îşi reia ritmul de competiție.

- Asta îți dă sănătate! mă încurajează bătrâna şi-mi umple din nou farfuria, privindu-mă cu atâta satisfacție.

I-am răspuns printr-un zâmbet cu înțelesuri, continuându-mi ospătarea. Simțeam câtă dreptate avea bătrâna. I-o dădeam din toate simțurile, i-o mărturiseam din ochi.

Moşul nu se lasă mai pe jos. Partea lui era tot atât de convingătoare. Un vin de culoarea salcâmului, cu miros de tămâioară, strălucea într-o sticlă de cristal străveziu.

Ca la o ceremonie, toarnă vinul în pahare. Ridică unul şi mi-l întinde, un altul bătrânei şi ultimul pentru el. Duce paharul la nivelul chipului, ca pentru închinare.

- Să-ți dea Dumnezeu noroc şi multe zile, să scapi de toate necazurile! Şi-l ciocneşte de al meu să adeverească vorbele, pornite din inimă.

- Pe dvs. să vă ție Cel de sus multe zile încă, să puteți face bine şi la alții, mai necăjiți decât mine! îi răspund eu, ridicând paharul. Eu nu sunt băutor din fire. Din neamul nostru, aveam un singur slujitor al lui Bachus. Era fratele mai mic al mamei, din cei şase frați şi surori. În momentul acesta însă, am simțit atâta plăcere, că ispita mă îndemna spre unchiul, să-i țin isonul. Mi se încălzise tot sângele, ce curge acum spre extremități, dând vigoare corpului amorțit.

Puterile îmi revin parcă şi, dacă n-aş avea picioarele umflate, cred că aş putea continua drumul, de a doua zi.

Un coşuleț de struguri încheie masa. Struguri albi, străvezii, roşu întunecat, de-mi încurcă alegerea.

Eram în pielea bogatului, căruia îi rodise prea tare țarina.

În fața atâtor bunătăți, păcatul nu era departe: «Mâncă, bea şi te veseleşte»…

În culmea euforiei, se aude zgomot, spre poarta de la drum. Tresar, ca trezit dintr-un vis prea frumos. Realitatea crudă mi-a strivit o bucurie neîngăduită. Instinctul prevestitor de primejdie iminentă mă face să mă pregătesc de fugă.

- Nu te speria! mă linişteşte bătrânul. E unul de ai noştri, străinii strigă de la poartă! Şi se scoală de la masă, să vadă cine este.

În clipa următoare, un fecior intră în casă, urmat de bătrân.

- Bine ați venit, dl. Filon! Sau mai potrivit, bine ați scăpat!

- Bine te-am găsit, flăcăule! Un fecior de vârsta mea, dar cu două capete mai înalt şi un piept mai larg. Avea priviri şi făptură de haiduc. Mă privea curios şi oarecum gelos de aventurile mele. El nu este ca cei mulți, care înserează acasă, el nu ştie ce-i frica. Hotarul ce desparte Obcinele, tăiate de pământul țării, pentru el nu era totdeauna o piedică să-l treacă, să-şi mai vadă locurile unde a copilărit, să-şi mai vadă prietenii, rămaşi la inamic din crudă soartă. E crescut la marginea pădurii şi-i place viața codrului sălbatec, cu ploi şi furtună. Ar fi rămas acolo, pentru că nimeni nu i-ar fi dat de urmă, a plecat însă cu toți spre frații mai pricopsiți ca ei.

Cu pieptul desfăcut şi mânecile suflecate până la coate, avea respect de luptător. Din ochii lui citeam multă admirație pentru ceea ce întruchipam eu, o jumătate de om. Mă măsoară de sus până jos, contrariat, dar satisfăcut în acelaşi timp. Nu-l rabdă inima mult şi…

- Bine! Bine! Dar cum ai reuşit să fugi din ghearele ăstora?

- Ia povesteşte-ne, dl. Filon! intervine şi moşul, curios şi el, ca un bătrân hatman.

- Apăi… multe n-am de spus, că fără ajutorul lui Dumnezeu, n-aş fi acuma aici!

- Cum a fost? grăbesc întrebarea amândoi.

- După ce am fugit prima dată, înaintea Crăciunului, am ajuns acasă, adică mai pe aproape şi am petrecut sărbătorile cu ai mei. Am dus-o aşa toată iarna, primăvara şi jumătate din vară, prin pădurile mele!

- Cum? arde de nerăbdare flăcăul.

Îi povestesc viaţa fugarilor, două ore încheiate. Ascultă cu gura întredeschisă şi jind în priviri.

- De nu mă însuram, eu eram ca voi, ca mulţi feciori ca mine, suspină el copleşit.

Povestea mea, începând cu prima fugă şi terminând cu ziua de ieri, a durat până după miezul nopţii. Stăteau toţi în jurul meu şi ascultau. Bătrâna n-a mai ridicat masa, a uitat şi ea totul.

(Într-o zi, dacă o vrea Dumnezeu, voi povesti în scris această aventură, pentru neamul meu de mâine.)

- Ce-or zice ei acum, ce-o zice Moiş, când o vedea că i-ai lăsat singuri? explodează flăcăul, într-un hohot de râs.

- Da bine le-ai mai făcut-o! completează bătrânul.

- Dumnezeu, dragul a fost mai tare! îşi dă cu părerea măicuţa, făcându-şi semnul crucii.

- Şi acum, ce planuri ai? se îngrijorează moşul.

- Să ajung mai întâi aproape de casă şi-apoi voi vedea!

- Ştii ce, dl. Filon? Eu aş zice că ar fi mai bine să treci dincolo, că aici nu-i mai de trăit. Nu mai suntem siguri pe ziua de mâine. Pe noi tot ne forţează să ne întoarcem acasă, la ruşi. Mi-e teamă că, într-o zi, ne închid în vagoane şi ne trimit ca pe nemţi. Cine poate să-i oprească? Guvernul ne-o vândut lor, pe motiv că suntem cetăţeni sovietici. Pe mulţi i-au dus cu forţa şi nici noi nu ştim cât om putea scăpa. Se vorbeşte iarăşi că vor să ne strângă. Să stai la noi? Cu dragă inimă, dar dacă, într-o bună zi, ferească Dumnezeu, vine nenorocirea şi te prind din nou! A treia oară nu mai va fi scăpare! Un nepot al meu ar putea să te ducă până la graniţă, că aşa au mai trecut şi de ai noştri în Sârbia, Tito nu-i dă înapoi şi va aranja trecerea. Nu te mai duce acasă! O să vină maica d-tale aici să te vadă. Pe drum, până acasă, ţi se pot întâmpla multe. Şi-apoi, dacă te vei hotărî s-o faci, să nu mai întârzii, că se face culesul, se taie ţarina şi va fi mai greu atunci să te apropii de frontieră, pe câmpul descoperit! De aici nu-i prea departe. Plecaţi noaptea, cu nepotul meu, care te va duce până te va trece dincolo!

Cât de bine văd, simt bătrânii soluțiile unice. Avea atâta dreptate. Tot acolo va trebui să ajung şi eu. Gândul însă îmi îndepărtează străinătatea. Ea îți curmă zilele, atât este de crudă. Dacă ar fi de ales între codru şi pribegie, aş alege, fără ezitare, codrul. Închisoarea? Ea este sfârşitul unui ideal care mi-a cuprins toată tinerețea.

Dacă nu voi mai putea continua lupta, voi ajunge tot acolo. Dar… cât de crunt e prețul desprinderii de acest pământ, de toți cei ce îndură pentru el.

Bătrânul mi-a atins o coardă rănită acum şapte ani de zile.

Cât aş mai putea face, aici, în fața colosului care a înghițit neamul cu tot cu istorie şi azi, nestingherit, îl digeră, îl consumă?

Dar dacă mă înstrăinez, aş putea face mai mult? Dincolo, camarazii rămaşi din 1941, goniți de Antonescu, pregătesc, poate, dezrobirea.

Cu ei alături, aş putea face mai mult… şi-apoi… un sol venit dintre ruine îi va zgudui şi-i va decide mai curând la acțiune.

Eram naiv, dar curat în tot ceea ce îmi închipuiam, din tot ceea ce doream, mai degrabă, să fie. Moşul avea prea multă dreptate, dar mă îngrozeam la gândul că de-acum nu mai am de ales. Ştiam că va fi un drum lung şi greu. Nu era, poate, mai bine să fi rămas cu Boborodea?

Am fi împărțit, ca frații, cu toți ceilalți, am fi înfruntat mai dârz năpasta. Aşa, sunt singur, prea singur să însemn ceva. O tristețe a pus stăpânire, dintr-o dată, pe mine, mă sufocă. Am fost surprins nepregătit.

- O voi face şi pe asta, moşule! îi răspund într-un târziu. Aş dori însă să mai trec o dată pe acasă!

Simțeam că o dată ajuns acolo, la cei lăsați pe Nemanu, pe Valea Timişului, de voi mai găsi vreunul, îmi va trece pofta de ducă. Trebuie să ajung cât mai degrabă la ei.

- Şi-apoi, nu pot pleca până nu mi se vindecă rănile, e drum lung!…

Să-mi procur o pereche de bocanci şi un pistol bun, să mă pot apăra! V-aş ruga să-mi cumpărați de la târg o pereche de bocanci tari, să ție la drum, că nu ştiu pe unde voi mai ajunge! O încălțăminte bună te scoate de la multe necazuri!

- Pentru pistol, reia bătrânul, om găsi noi unul pe aici, că doar n-o fi foc, şi câteva gloanțe!

Era bucuros că veni vorba de armă, să-mi dovedească şi el că a fost ceva în viață.

- E adevărat că-i mai bine să nu fiu singur la drum! gândindu-mă la pistol. Dar v-am ținut prea mult de vorbă, v-am luat din odihnă! Nu m-am gândit că mâine, zi de vară, va trebui să o luați din zori, la muncă.

- Apăi, seri ca astea nu se pierd, îmi replică moşneagul.

- Dl. Filon! Mâine vii pe la mine. Eu nu mă duc la lucru. Aş vrea să mai stăm de vorbă, să-ţi arăt cum stau şi eu! mă interpelează flăcăul, cu insistenţă în priviri.

- Să laşi lucrul pentru mine? Nu ar fi prea mult?

- Lucrul meu? Când mă pun pe treabă, nu am cât aş putea să fac!

- Bine! Dar să nu pierzi pentru mine!

- Paguba să fie a mea! Dar să nu uiţi! Eu te aştept!

Îi întind mâna şi-i doresc noapte bună.

- Noapte bună! d-le Filon şi nu uita, pe mâine!

- N-ai teamă, feciorule! N-ai să scapi de mine! Îl urmăresc din ochi.

Bătrânul îl însoţeşte până la poartă, iar eu, rămas cu bătrâna, mă gândesc la odihna ce mă aşteaptă.

- Cred că e vremea, măicuţă! Am dormit cam puţin astăzi!

- Las' că nu strică. Odihneşte-te cât mai poţi, că Dumnezeu ştie ce va mai fi mâine! îşi încheie ea sceptic gândirea.

Încerc să mă scol dar atâta şedere m-a amorţit iar. Reazim tălpile de vatră, dar o puternică durere mă opreşte locului. Bătrâna, văzând efortul meu, pleacă şi revine repede cu un lighean cu apă rece, invitându-mă să moi picioarele până la glezne. După un timp, scoate o sticlă cu un lichid verzui şi-mi unge picioarele.

- Până mâine dimineaţă nu mai ai nimic!

Mă prind cu mâinile de masă şi mă ridic scrâşnind din dinţi. Moşul tocmai intra pe uşă, după ce a dat ocol casei, să se convingă el că nici un pericol nu mă paşte.

- Stai, dl. Filon, că-ţi ajut eu, şi mă prinde de subsuori. Mă duce mai mult pe sus şi mă lasă pe dunga patului.

- Da' uşor mai eşti, dl. Filon!

- Dacă eram mai greu, n-aş fi putut să ies! îi răspund eu, râzând. Nu cântăream mai mult de 45 de kilograme.

- Noapte bună! Dormi fără grijă! Bătrâna rămâne acasă!

Vine şi măicuţa să vadă de am ajuns bine. Curând totul doarme.

Afară, noaptea a răcorit aerul. Somnul nu se prinde de mine. O mulţime de gânduri mă invadează. Ce să fac? Să-l ascult pe moş? Dar, atunci ce s-a mai ales de coliba noastră din culme? Mă aşteaptă Ion, Nimu, finul Nicolae, Mitru, nu pot pleca fără să nu-i văd. Vor pleca, poate, şi ei cu mine? Nu mai pot rămâne după cele întâmplate. Vom fi vânaţi ca nişte fiare.

Târziu, vălul îmi cade pe ochi, tăind firul atâtor planuri care se încâlceau între ele.

Liniştea se aşterne peste tot. Aşa doarme ţăranul, frânt de muncă, să se scoale în zori, cu ochii pe cer, să vadă de-i vreme bună. De-i vreme de coasă sau de pădure, la lemne. Cât este el de fericit cu grijile lui mărunte după el.

Trebuie că ziua a coborât de mult. Aud, ca prin vis, zgomot pe stradă. Unul, mai aproape însă, le acoperă pe toate.

- Bună dimineaţa, taică!

- Bună, T., dar devreme mai venişi?

- Am venit să iau pe dl. Filon, pe la mine, până n-o fi multă lume pe uliţă. Cred că s-a sculat!

- Nu prea crede! Îi obosit, săracul! Mai lasă-l să se odihnească!

Îi auzeam acum limpede. Erau aproape de prispă. Îmi plăcea să-i aud vorbind. Eu mă prefăceam că dorm, în timp ce ei se sfătuiau.

- Vino mai târziu! Sau, ştii ce? Lasă-l, că-l iei deseară, să mai stea de vorbă şi cu maică-ta!

De teamă să nu plece, mă întind o dată cât sunt de lung şi casc cu zgomot, să le atrag atenţia. Deschid ochii şi-i văd aşezaţi pe tăpşanul ceardacului.

- Bună dimineaţa la toţi! le întrerup eu sfatul.

- Bună să-ţi fie inima, dl. Filon! T. are gura cam mare şi bate de dimineaţă, să-şi plătească prânzul!

Cu pacostea în casă şi le mai arde de glumă. Fie că nu-şi dau seama, fie că le e totuna ce va fi mâine. Cei ce şi-au pierdut casa, pământul, satul, nu mai au ce pierde.

- Era să mă scol şi singur! Am dormit deja prea mult!

- Atunci, bine că fu aşa, că mergem la mine, să ne mai cânţi una, ca atunci!

Nu mă las mult rugat. Casa moşului era prea expusă, în mijlocul satului, pe unde trec toate «oficialităţile».

Pipăi mai întâi picioarele, să văd cât pot să îndrăznesc. Respir mai uşurat după o noapte de odihnă. Tălpile s-au dezumflat simţitor, în drum spre vindecare. Încerc pământul cu teamă şi retrag instinctiv piciorul. Revin cu mai mult curaj şi sprijin corpul tot, fără prea multă greutate. Primii paşi mă înţeapă, dar merge, până ce sângele se pune în mişcare.

Moşul înhamă calul, gata să plece la cules de floarea soarelui.

- Mergem în căruţă până la mine, că-i drumul spre holdă! prinde iar vorba T.

Mă îmbrac în grabă, răcorindu-mi oleacă obrazul cu apă de la fântână şi încet, încet, mă urc în căruță. Mi se părea că am pierdut obiceiul de a merge.

Mă uit pe uliță, în sus, în jos, în timp ce calul, la pas, o ia spre deal. Nu atrag atenția nimănui. Printre ei, îmbrăcat la fel, par un confrate, venit la rude. Lumea era obişnuită cu figuri necunoscute într-un sat de refugiați bucovineni.

Casa lui T., aşezată pe deal, la marginea de apus, îmi părea o ascunzătoare ideală. O bătrână şi soția lui, fiica mai mare a moşului şi a bătrânei, erau singurii locatari. Soția lui mă cunoştea bine, din anul trecut, dar mai mult din povestirile mamei, în cei doi ani de zile cât a stat în casa noastră, cu părinții ei şi sora mai mică.

Era bucuroasă să mă vadă. La fel bătrâna, să-i mai cânt de la codru. Ea ne numea codreni, spre deosebire de cei de la câmpie, de la pustă. Le-am cântat mult anul trecut şi rău le-a părut că n-am stat mai mult.

- Acum, rămâi la noi, dl. Filon! Să ne ajuți să culegem via! mă întâmpină soția lui T.

- Cu atâta plăcere, că tare-mi plac strugurii! îi răspund eu.

- Ş-apoi vom gusta mustul ce fierbe! completează ea.

Cât de bine mă simțeam la ei, suflete simple. Cu câtă dragoste împart cu tine rodul brațelor lor. Ei au un simț în plus, care descoperă oamenii răi şi, de aceea, greu se lasă amăgiți de aparență. Când însă s-au convins de contrariul, nimic nu te mai smulge din inima lor.

Pe mine m-au pus la suflet. Figura mea le-o conturase adânc mama, în anii grei pe care i-au dus împreună, iar firea mea nu le-a înşelat impresia întipărită atunci.

Mă aşteptau cu masa întinsă, dis-de-dimineață. Aşa înțelegeau ei să-şi manifeste bucuria de a avea pe cineva de oaspe, să-i dea să guste din tot ce aveau mai bun în casă.

După masă, T. mă ia deoparte, să-şi descarce inima. Să mă întrebe pe mine, mai învățat, de rostul vremilor care au dat peste noi cu atâta amar.

- Ce crezi, dl. Filon? Mai ține mult această pacoste? Ne vom mai vedea şi noi casa vreodată? Mi-e tare dor de locurile noastre, mi se rupe inima, de poți să mă crezi!

Aceeaşi întrebare, plină de griji, o întâlneam peste tot pe unde treceam. Aceeaşi întrebare, care nu găsea răspuns. Răspunsul îl găseau tot ei. Sceptici şi ce era mai grav, resemnați cu soarta.

- Nu ne mai scapă Dumnezeu, reia el, văzându-mă pe gânduri. Parcă ghicea ceea ce i-aş răspunde. O citea pe faţa mea. Ştiam şi eu atât ca el, dar el simţea mai mult ca mine, că este prea greu să treacă curând.

- De! T., ştiu şi eu! Cred că va mai ţine un an… doi… Un lucru, însă, mă îngrijorează. Ne-au înconjurat de toate părţile şi nu văd cine ne-ar mai putea ajuta!

- Dar americanii! Să lase ei pe muscali să prindă rădăcină peste atâta lume?

Credeam şi eu ca el, că nu-i posibil să-i lase prea mult, că le vine şi lor rândul, o dată ce au înghiţit Europa. În timpul ăsta, însă, americanii i-au abandonat complet, trăgând în faţa lor, ajutaţi de bolşevici, o perdea grea de fier, limitele până unde se întind drepturile umanităţii. Vor plăti, însă, scump, când se vor trezi, aşa cum plătesc azi cei oropsiţi, care şi-au pierdut casa, pământul şi, mulţi dintre ei, libertatea.

- Au mai trecut de ai noştri la Tito, dar nu avem nici o veste de la ei. Dacă ne strâng şi de aici, nu ne opresc până în Siberia. Mai bine de jumătate din satele noastre, care au rămas la casele lor, pentru că n-au putut să fugă, au fost duşi în pustiurile albe, unde mor de foame şi frig. Nu ştiu ce să facem!

I-aş fi dat un sfat, care mă îngrozea şi pe mine, dar cred că nu aş fi avut linişte tot restul zilelor, de a fi îndemnat pe cineva să-şi părăsească casa pentru a treia oară. De astă dată, străin de limba şi legea lui.

- T., n-o fi uşor! Dumnezeu să te înveţe! Nici eu nu ştiu ce să fac! Îmi vine tare greu să plec iarăşi. Eu am gustat amar pâinea printre străini şi dorul de ai mei, care usucă din picioare!

Aştepta, poate, o vorbă de la mine. Să-i fi spus să plece, ar fi însemnat să-l înşel şi mi-ar fi citit-o în ochi. Şi… ar fi fost prea crunt pentru dragostea ce mi-o poartă.

Stăteam amândoi în faţa necunoscutului. Două poveri, care cântăreau mai uşor împreună.

- Dacă am trece amândoi? mă scutură el din nou.

Mă întorcea în loc, de atâtea ori, pe lângă aceeaşi ispită, înstreinarea. Dacă m-ar fi rugat pe mine să trec, aş fi făcut-o fără să mai cuget, numai să-i uşurez sarcina. Dar aşa? Cine ştie ce va aduce timpul, dincolo de hotarul ţării mele?

- Te-ai gândit bine ce faci? Dincolo n-o să mai auzi limba noastră! şi... vom fi mereu slugi pe o bucată de pâine! Vom fi mereu străini! Îmi sună şi acum în urechi ecoul sunetului "Ausländer", pe care-l pronunţa, cu cel mai

profund dispreț ultimul neamț, e adevărat, invadat de mai bine de zece milioane de lucrători străini, să înlocuiască soldații de pe front. Ei credeau că de aceea este foame la ei, pentru că sunt obligați să împartă bucata de pâine cu străinii.

- Om munci ş-acolo, ca şi aici, d-l Filon! N-om muri de foame!

- Nu mă sperie munca, T. Eu am 16 jugăre de pământ şi le-am muncit din greu, de dimineața până seara, ştii bine, fără să mă plâng. Voi suporta la fel orice muncă, fie ea cât de penibilă, însă nu voi putea suporta dă fiu tratat ca o slugă. Ş-apoi, să ştii de la mine că acolo aşa sunt tratați străinii, considerați ca o pacoste ce le-a căzut pe cap şi că trebuie să-i hrănească. Te cunosc prea bine, T., nici tu nu vei putea răbda să-şi bată cineva joc de tine. Eşti prea mândru ca să rabzi umilirea!

A rămas cu ochii fără țintă, cu privirea nicăieri. Rătăcea, poate, prin codrii lui de brazi, îşi scotea puşca din ascunzătoare, o freca de rugină, să nu mai fie singur.

Nu voiam să-l conving de nimic, să plece sau să rămână. Îmi descărcam amarul anilor umiliți de pribegie şi el a simțit-o din plin. L-am întunecat, dar în acelaşi timp l-am şi înfuriat.

- Bine! Bine! Dar, atunci, streinii ăştia, care vin la noi, au mai multe drepturi ca noi? De ce îşi bat joc de cei ce ajung, din nevoie, în țara lor?

- Noi, numai atunci vom cunoaşte străinii, când vom gusta din pâinea lor! Să ştii că nu-i popor bun la inimă, mai primitor, decât poporul nostru. Vei învăța mai bine să-l prețuieşti, să-l iubeşti, numai atunci când vei ajung printre străini, să-i vezi la ei acasă cum te privesc, cum te tratează. Abia atunci îți vei da seama că acest popor, care ne-a născut, alăptat şi crescut, merită orice jertfă.

Am cutreierat Europa în lung şi în lat, dar n-am întâlnit un neam bun la suflet ca al nostru. Bunătatea lui, însă, a fost speculată de străinul flămând, care a găsit adăpost şi harnă în casele noastre, ca să ne scoată apoi pe noi afară. Ei nu s-au mulțumit cu atât, ci au cumpărat sufletele celor de la cârma țării şi ne-au vândut tot ce ne-a mai rămas!

- Apăi, d-l Filon, eu cred că tot mai bine o fi să stăm pe aici! Ce o fi să fie, dar cred că vom doborî şi noi mulți înainte de a sfârşi!

Vorbea pentru el, pentru prietenii lui duşi în Siberia, pe care voia să-i răzbune.

- Să nu te ştie nimeni, T., ce ai în suflet, că n-o fi bine! Mai rabdă, că n-o fi mult până când țara va avea nevoie de noi. Să ne păstrăm întregi până atunci, să putem lovi din toate puterile!

A trecut de mult jumătate din zi şi n-a mai venit vorba de ducă. Ştia, parcă, fiecare ce are de făcut. În momente grele, îți spune inima pe care drum s-o apuci.

O voce subțirică ne întrerupe gândurile, ne aduce la realitate.

- O fi vremea de masă? ne strigă tânăra soție.

- O fi, pentru că foamea vine şi când nu lucrezi!

- Să ne facem datoria! se deşteaptă şi T. de lângă mine, îndemnându-mă la masă. Uitase, parcă, să facă pe gazda.

Bucatele calde ne ispitesc, iar vinul ne răcoreşte. Erau atât de gustoase, atât de bune, în casa lor. Orice bucată de carne pe oase, orice strop de vin înmulțea sângele, pierdut în bezna celor patru pereți de piatră mucedă..

Abia am terminat masa, că T. mă invită în grădină, la pepeni şi lubenițe.

- N-or fi prea copți, dar vom găsi noi cât să gustăm!

Îl aprob cu entuziasm. Nu putea găsi ceva mai bun.

- Da! Ai dreptate! dar să ştii că am uitat să merg!

- Doar coborâm devale!

- Hai să vedem, atunci!

Mă proptesc iar pe tălpi şi teama mi se spulberă cu încetul. Merge cam greu, dar merge. Mâine va fi mai bine, din ce în ce mai bine.

Grădina era la marginea satului şi nu ne trebuie mult să ajungem.

Mă aşez pe marginea rândurilor de pepeni şi gândul mă poartă pe marginea ierugii din Zăvoiu, lângă cucuruzul în lapte, bun de fript. Nu ştiu de ce, dar, ori de câte ori mă aşez la odihnă, pe țarina plină, îmi apare în față pământul meu, rămas şi el nelucrat, coasa agățată după corn şi carul uscat de secetă în şopronul dinspre grădină. Toate astea fac parte din mine şi amintirea lor mă doare mult.

Am gustat cu nesaț miezul dulce şi apoi ne-am întins la umbră, să reluăm firul.

Aşa ne prinde seara pe holdă. Ne întoarcem doar pentru cină, după care cântecul ia locul necazurilor.

Când eram fugar, prin pădurile satului meu, mi-am găsit un cântec care să-mi aline dorul, să-mi uşureze singurătatea:

“Vai, Doamne, ce-am făcut eu

De n-am loc în satul meu.”

Îmi apare iar, în grai, imaginea atâtor comori care mi-au îngrămădit în suflet copilăria satului meu. Plângea bătrâna ascultând, iar ochii tinerei soții radiau duioşie. Mă întrista mult cântecul meu. Îmi făcea şi bine, şi rău. Îmi

venea parcă şi mie să lăcrimez, gândindu-mă la tot ceea ce am pierdut. Îl voi mai vedea oare vreodată?

Era atâta îndoială în sufletul meu, răscolită de evocarea altei pribegii.

"Dorul meu e numai dor,
Nu-l pot spune tuturor,
Foaie verde...
Pădure frunză rotundă
Lasă-mă puţin la umbră..."

Şi miezul nopţii ne-a prins din nou, pe unii tăcuţi, pe alţii îngânduraţi. Românul îşi varsă focul în cântec, să uite totul, să pornească din nou la drum, cu alt curaj, cu altă inimă. Doina lui nu este numai jale, neputinţă, resemnare. Ea este şi început de drum, după atâta amar, un apel la ultima energie şi o evocare a comorilor ce trebuiesc apărate cu orice preţ.

M-a zguduit tot ceea ce am lăsat în satul meu, acasă. Negeia (sărbătorirea hramului bisericii), hora la cruce, strana bisericii, Sfântul Ion, cu praznicul mare în casa mea şi oaspeţi ca Iancu, Ilie, Pătru... Acestea sunt comorile mele, îngropate adânc în sufletul meu, o dată cu satul în care nu voi mai avea dreptul să poposesc. Satul în care am crescut şi unde i-am lucrat pământul în clacă. (Claca era atunci când mai mulţi vecini se adunau să lucreze pământul unuia şi apoi, pe rând, pământul tuturor participanţilor.)

Aşa au fost zilele mele de coasă, când mă duceam la vecini şi-i adunam apoi pe toţi la mine, ţăran şi eu ca ei, din zorii zilei până-n amurgul obosit. Lucram cu ei 16 ore pe zi, tot atâtea ore de farmec şi veselie. Aşa petreceam vacanţele mele şi aşa m-am legat adânc de ţarina şi oamenii din sat. Cântam cântecele cu flăcăii dn sat şi nu era cântec nou să nu-l cunosc. Învăţam vara toate cântecele ieşite în timp ce eu eram la şcoală. Îmi plăcea să le cânt ca ei, fără nici o înfloritură.

Azi am retrăit momentele serilor de vară, seri de vacanţă, aşa cum s-au săpat în mine, aşa cum vor rămâne cât timp voi mai rătăci pe această lume.

Am adormit aşa, ca-n fânul de la Brăcilă, în muzică de ţânţari şi privighetori.

Soarele era sus când am deschis ochii. Nu mi-a ajuns noaptea şi mai tăiam o felie din ziua lungă de vară, ca pe vremea când eram copil. Săptămâna se apropie de jumătate. Va trebui să mă pregătesc de drum, că mama mă crede pierdut şi se va strânge şi ea de deznădejde.

Încă o zi trecută. Seara, îl rog pe bătrân să se ducă a doua zi la târg şi, cu banii primiţi de la Pătru, să-mi cumpere nişte bocanci solizi, un briceag şi un kilogram de zahăr. Mă gândeam mereu la plecare, nu mă ţinea inima pa

loc. Bucuria de a întâlni pe mama şi pe camarazii mei îmi aprindea parcă tălpile.

Joi, moşul îmi aduce de la târg cele cerute. A plătit un preţ mai bun, că altfel era greu de găsit. Voi pleca mâine şi voi ajunge sâmbătă pe înserat aproape de casă, mergând zi şi noapte. Ziua, însă, e multă lume şi toată duminica, când ţarina e pustie, aş putea păşi nestingherit.

Accept ideea moşului, care-mi va permite, până atunci, să mai recâştig forţe şi să-mi vindec rănile.

Joia trece repede, dar vineri nu-mi mai găsesc astâmpăr. Stăteam ca pe spini şi număram ceasurile prea lungi. Pe înserat, moşul îmi taie nerăbdarea:

- D-l Filon! Ai visat ceva astă-noapte?

- De visat, visez eu multe, dar nu ştiu dacă visez ce trebuie!

- N-o fi vorba de asta? mă surprinde el cu un ghemotoc de cârpe, destul de mare.

Nu erau nici alune, nici stafide, mai puţin năut sau turtă dulce. Era, pur şi simplu, un Parabellum, nou-nouţ. Îl desfac cu emoţie şi tot pe atâta bucurie. De acum nu mai sunt singur, drumul poterii se mai lungeşte cu o zvârlitură bună de piatră. Este, poate, în contradicţie cu ordinea firească a lumii, stabilită de Creator, dar sunt cazuri de păcat legitim. Ori de câte ori ţin o armă în mâini, mă simt mai bine, în condiţiile de azi. Am mai multă încredere în mine şi mai puţină teamă de pericole. O armă bună este ca un prieten bun. Nu te înşeală, nu te lasă niciodată singur.

Îmi venea să-i sar de gât bătrânului când, din zdrenţe, apare forma brumată şi lucie a prietenului meu de drum. Am uitat chiar să-i mulţumesc, firea toată mi se confundase cu el. Îl pipăiam, îl întorceam pe toate părţile.

Într-un târziu, arunc privirea spre bătrân, rămas în picioare lângă mine, cu un zâmbet amar în colţul gurii. Parcă voia să spună: săracul de el, se bucură ca un copil când maică-sa îi aduce de la târg o jucărie mult râvnită.

M-a mâhnit compătimirea lui. Ştiam, însă, că nimic nu-i poate schimba impresia.

De mic, mă certam adeseori cu cei de o vârstă cu mine, dar niciodată nu ajungeam până la lovituri. În ochii mamei treceam drept un băiat milos. Mă simţeam chiar umil când, din inconştienţă, nedreptăţeam pe cineva. Aşa m-a descris mama şi eram jenat acum, ţinând pistolul în mâini, cu pupilele dilatate de satisfacţie şi bătrânul aproape, studiindu-mă.

N-am făcut niciodată uz de armă. De un lucru sunt însă sigur, că nu de bunăvoie aş trage dacă în cumpănă ar atârna soarta neamului, în slujba căruia, conştient, mă simt. Dar această stare interioară, bătrânul o vedea,

poate, mai puțin şi greu l-aş putea convinge de intențiile mele paşnice. Va înțelege mai târziu, până atunci mă compătimeşte şi se roagă pentru mântuirea sufletului meu...

M-a întristat privirea lui, dar eram împăcat cu gândul că mi l-a dat cu mâna lui, să mă apăr de dușmani, nu pentru a face rău cuiva.

Încerc apoi bocancii. Îmi vin pe măsură, cu ciorapi de lână.

În seara de vineri mă cobor la bătrâni, să fiu mai aproape de plecare.

Am stat iarăşi mult de vorbă. Bătrânul insistă să trec dincolo, el nu vedea altă soluție.

Am adormit îngândurat, dar m-am trezit curând, făcând planuri.

Noaptea asta mi s-a părut mai lungă decât toate celelalte, de când sunt aici. Bătrâna, o aud bine, păşeşte încet pe la bucătărie. De cu seară a plămădit pâinea pentru drum şi acum s-a apucat s-o coacă. Iese din casă, tiptil, cu o vadră în mână. Taie curtea până la fântână. Scârțâie cumpăna ca-n miez de vară, miez de arşiță. Ce i-o toarce gândul măicuței, golind găleata cu apă limpede? Îşi vede, poate, casa şi răutatea lumii, care i-a furat-o.

Nimeni nu va şti-o, ea nu va spune nimănui durerea ei. Şi-o coace în taină, aşteptând ca Dumnezeu că-i pună capăt ispăşirii. Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat!

Calcă rar, clătinându-se ca apa din găleata plină. Capul înclinat tăinuie ziua de mâine.

Ce păcate, oare, i-au umplut cugetul şi au azvârlit-o, la capătul vieții, atât de departe de tot ce i-a împletit sorocul. Tânjeşte ca floarea smulsă din pământul ei.

Câte bătrâne ca ea nu poposesc, frânte, pe la case străine, purtând în traistă tot avutul ce au putut duce cu ele? O icoană sfântă, învelită în pânză albă, să-i protejeze casa de rele. Nimeni nu o vede, ea începe lucrul prea devreme.

Nu mult. Apoi se scoală şi bătrânul. Tăcut şi el, ca liniştea grea, măsoară paşii cât îi curtea, privind cerul, să vadă de-i îngăduie să înceapă munca. Intră apoi în grajd, să-şi hrănească calul ce i-a mai rămas. Calul lui îi ține loc de ortac pe holdă, iar acasă, din nou împreună, pierde ore multe să-l îngrijească, să uite, lângă el, tot ce a părăsit din casa lui.

Îl aud vorbind singur, îşi îndeamnă calul, că zorile nu-s departe şi vor pleca, ei doi, să-şi piardă urmele cât îi țarina de mare.

Între ei doi s-a legat o prietenie. Calul, fără grai, vorbind din ochii mari şi blânzi, îi ghiceşte, parcă, amarul. Privirea lui tristă, nu rareori, îi pătrunde dorul cu aceeaşi tărie.

Îmi amintesc o scenă când eram copil. M-a zguduit atât, că mi-a rămas şi acum vie în suflet. Aveam o pereche de boi mari, grei şi foarte cuminți. Mama ara singură cu ei. Întorceau la capul holdei şi-şi regăseau drumul, pe matca brazdei, ca purtați de om.

Au crescut cu noi, au îmbătrânit la jug. Eram trei copii în car, eu şi cele două surori ale mele, iar ei ne duceau singuri spre țarină.

Îi chemam pe nume: Florea şi Micicu. De strigam la ei, se opreau în loc şi, la un alt semnal, urneau carul la drum. Erau parte din noi.

Mama voia să-i schimbe. Să ia alții mai mici, mai tineri, să mai oprească din bani, să ne cumpere încălțăminte şi cele necesare la casă. Am împiedecat-o noi, cu plânsul, cât am putut, dar, într-o toamnă, boii frumoşi, graşi şi buni la preț, iau drumul târgului, în urma mamei. Au fost cei mai frumoşi din tot târgul şi nu s-au mai întors acasă. Negustorii au făcut roată în jurul lor, oferind, la îmbulzeală, prețul cuvenit. Unul i-a dat mai mult, dar, mama ghicindu-l a fi măcelar, i-a răspuns ferm: "Nu-i dau la măcelar!" Nu voia, cu mâna ei, să-i dea la moarte. Era păcat că prea mult au muncit la casa noastră. I-a dat unui țăran, mai ieftin, să-i puie la jug.

Mama ținea boii de funie, numărând banii: 28.000 de lei. Când să plece, trece funia în mâna noului proprietar. Se uită încă o dată la boi şi-i cheamă pe nume: Florea, Micicu, copiii mamei! Îşi lua rămas bun de la ei, mângâindu-i pe frunte. Parcă au simțit că nu mă vor mai vedea, ne povesteşte ea la întors acasă, că ochii le erau plini de lacrimi. Plângeau ca noi. Am plâns şi eu, continua mama, nu-mi venea să mă despart de ei Am plâns şi noi toți, în jurul mamei, pe Florea şi pe Micicu. Pentru noi, erau atât de scumpi ca mama.

Moşul avea calul de-acasă. Plecase cu doi cai la căruța încărcată cu ce or putut lua. Unul i-a căzut pe drum. I-a rămas celălalt, singurul semn viu de la casa lui.Dacă întârzie mult în grajd, să-l îngrijească, numai el ştie cum îi grăieşte calul, din ochii umezi, pe limba lor.

Bătrânul haiduc şi calul bătrân îşi poartă zilele departe, aşteptând, parcă, amândoi sfârşitul. Tăcuți şi unul şi altul, încep ziua de la capăt, ducând pe luncă povara anilor.

Gândul mi-era de mult pe drum, dar mai întârzii în aşternut. Mă scoală T., venit în taină înaintea plecării.

Bătrânul scoate calul la fântână, înainte de a-l înhăma la căruță. Îl lasă prins şi vine la mine, să-şi ia rămas bun, pentru că nu se va întoarce înainte ca eu să plec.

- Apăi, d-l Filon, Dumnezeu să-ți îndrepte paşii cum ştie El mai bine! Eu, multe nu am să-ți spun. De ai cale pe aici, casa noastră îți va fi mereu deschisă! Şi-mi întinde mâna aspră, ca un tată către fecior.

N-a stat mult de vorbă. Cu capul plecat, s-a întors la căruță, s-a urcat şi a prins frâiele, să îndemne calul. T. îi deschide poarta şi dus a fost, căruța cu un cal şi un bătrân cu necazurile după el.

- I-am spus să vie la mine, să nu mai lucreze atât, se întoarce T. spre mine. Zice că nu se simte bine de nu lucrează. Se îmbolnăveşte. Ce să-i faci, dacă nu vrea?

- Lasă-l cum îi place lui. În lucru îşi mai petrece vremea, că altfel l-ar doborî anii. Mai ajută-l când are prea mult sau când îşi face prea mult de lucru!

- Am venit şi eu să vă strâng mâna, că, după câte văd, nu mai vreți să stați!

- Voi mai trece eu pe aici, dar acum mă aşteaptă mama şi prietenii!

A prânzit cu mine şi am încheiat ultima oră împreună. Nu mai avea nici pofta de lucru. Cât n-ar fi dat să meargă cu mine. Ar fi găsit haine de schimb şi o flintă bună, să-l poarte liber şi fără stăpân.

M-am despărțit greu de el. Urarea lui a fost scurtă: Noroc bun, d-l Filon! Simțeam, însă, cum sufletul lui mă însoțea alături cu calea.

Am rămas singur cu bătrâna. Mi-a pregătit un coş de mână, cu pâine albă, crescută în țest, şuncă şi struguri.

- D-l Filon, merg eu până în dealul viilor, să-ți arăt calea!

- Bine, maică, îți mulțumesc pentru osteneală!

Iese în curte, se uită pe uliță şi revine în grabă.

- Să plecăm, cât nu-i nimeni pe afară! mă îndeamnă ea.

Cu coşul în mână, o ia înainte spre poartă şi eu după ea, privind atent în susul şi în josul străzii.

Mergeam alături, ca doi cunoscuți, vorbind puțin. Cotim în stânga, spre deal, lăsând centrul satului în urmă. Cotim din nou, la dreapta şi o uliță paralelă cu cea principală ne scoate în vreo zece minute din sat. Un drum de culme, prăfuit, urcă spre dealul viilor. Vii, cât vezi cu ochii, în toate părțile. Trecem de crucea țarinii şi într-o bună jumătate de oră ajungem la punctul de despărțire.

- De aici, d-l Filon, cobori tot la vale, ținând puțin la dreapta, până dai de drumul mare. Nu-i departe! îmi explică bătrâna.

- Apăi, Dumnezeu să-ți ajute, d-l Filon, că-I bun! Mă sărută pe frunte, înecând un oftat din inimă, în timp ce ochii se scaldă în lacrimi. A plecat să plângă pe drum, singură.

Mă uit după ea, lung, cum calcă legănat, parcă se întorcea de la înmormântare. Numai bătrânele sunt în stare de atâta durere.

Mă simt mai singur ca niciodată, parcă mi-am părăsit casa pentru todeauna. Bătrânul, bătrâna, T., trei suflete care au poposit lângă al meu. Le voi purta, cât paşii mă vor duce, simple şi bune, din cele multe, necunoscute, chipuri de la țară.

Privesc din deal, departe. Văd oraşul, care desparte calea pe din două. De o parte şi alta a drumului, atârnau ciorchini de struguri, roşii şi străvezii. Miros fin de tămâioasă se împrăştie din vale.

Mă pierd printre vii, cu dreapta înfiptă la cingătoare.

O femeie în vârstă mă ajunge din urmă, ieşită dintr-un lan de struguri. Purta un coş plin, să aibă acasă de sărbătoare, să cinstească oaspeții. Se simțea mai sigură prin pădurea de tufişuri, mai ales că se vorbea pe sate de hoți şi de nebuni, îmi spunea ea, care atacă lumea. Îmi convenea şi mie să trec drept om din partea locului, să fiu scutit de priviri şi întrebări indiscrete.

O oră mai târziu, străbatem pădurea de pustă. Înainte de a intra în primul sat, satul femeii.

Mergeam alături de femeie, vorbind de vreme şi recoltă, dar ochii străbat desişul, strângând mai mult arma în mână. Rămân aşa încordat o bucată de timp. Teama ca nu cumva cărarea pădurii să fie observată de "pădurari", ca cei de pe la noi, sau chiar militari, mă face să dublez vigilența.

Ieşind din pădure, trebuia să scap de însoțitor. Nu voi putea trece prin mijlocul satului. Norocul mă descurcă singur. Femeia locuia la marginea satului. Mă opresc o clipă, să-mi scot o pietricică din bocanci. Până o pierd din ochi. Cotesc apoi în dreapta, pe o cărare de țarină şi ocolesc satul. Revin la capătul celălalt, traversând holdele. Merg aşa, între şosea şi calea ferată, pe un obraț (drumuleț) de care.

Curând, un alt sat, un alt pericol, îmi apare la orizont. Îl las şi pe el în stânga, apoi mult în urmă.

Soarele scapă spre asfințit şi încă puțin amurgul îi ia locul, adunând de pe țarini lucrătorii.

De-acum holdele îmi rămân în pază, o noapte şi o duminică întreagă, să le bat de-a lungul, cât mă vor ține tălpile.

Merg aşa de multe ore. Picioarele dau semne de oboseală. Tălpile, cu toate că s-au vindecat, mă mai înțeapă din când în când. În depărtare, însă,

lumini multe, pe o mare întindere, îmi scot în față, după un deal, orașul Lugoj, o dată cu miezul nopții. În vreo două ore bune de mers nădăjduiesc să trec prin dreptul lui, să scurtez timpul şi distanța care mă desparte de casă.

Cu mâna pe pistol, revin pe drumul de țară, pustiu. La orice surpriză voi putea dispărea în porumbişte. Astfel voi câştiga mult timp.

Linia ferată Timişoara-Caransebeş îmi taie drumul. Apuc linia ce se pierde peste țarină, înainte de a coti din nou spre oraş, spre capătul de sus. Alt ceas bun şi linia încă se întretaie cu cea care vine dinspre Făget. De-acum calc şoseaua cea mai aglomerată, zi şi noapte, de maşini şi călători, ba chiar şi milițieni în patrulare.

O părăsesc în grabă şi mă aliniez drumului de fier, la mică distanță de dâlma şinelor.

Setea mă cocea de mult, dar țarina-i prea seacă. Ispita mă împinge spre un canton, între două gări. Mă opresc oleacă, aproape. Slujbaşul de noapte a adormit, poate, între două trenuri, că-i văd felinarul pâlpâind. Mă târâi peste şine, cu ochii la cabana ce adăposteşte fântâna. Norocul mi-o ia înainte. Ating interiorul găleții şi mâna atinge suprafața apei, găleata era plină. Duc gura arsă spre dunga de lemn şi trag cu nesaț, înclinând vasul spre mine. Un zgomot continuu tulbura liniştea profundă. Stropii de apă vărsați din găleată clipocesc în cădere, iar ecoul măreşte zgomotul în întuneric. Las totul şi mă arunc în iarba din dosul fântânii, târându-mă încet, să-mi pierd urma.

Noaptea doarme mai departe, iar tăcerea îşi reia locul. Nimeni nu mişcase, doar inima mea bătea mai tare.

Rămân aşa, lipit pământului, parcă aş fi lăstărit din el. Mă atrăgea iarba moale, ca un culcuş. Sunt 13 ore de când am plecat şi somnul îşi cere partea. Dacă aş mânca ceva? Apoi, după o gură de apă rece, mă voi îndemna mai curajos la drum.

Rup un codru de pâine şi-l împerechez cu o bucată de şuncă. Mişc fălcile, cu ochii închişi, până ce somnul mă prinde cu gura plină.

Un zgomot de cutremur mă înspăimântă. Înainte de a reacționa, trenul şterge şinele ca un fulger. Am rămas împietrit, dar somnul s-a dus şi el o dată cu trenul.

Cantonierul face lampa mai mică şi-şi reia locul pe un scaun lung, după ce şi-a petrecut călătorii.

Acum că m-am trezit de-a binelea, termin bucata de pâine şi lipesc buzele de dunga găleții, să-mi astâmpăr setea. Din coşul plin, scot câteva boabe de struguri şi-mi completez masa. Cu stomacul aranjat, purced din nou la drum.

Traversez linia ferată, cobor dâlma şi mă aliniez din nou ei, la distanță.

Nu ştiu cât voi fi ațipit la fântână, dar simt corpul greu, ca un bolovan, şi picioarele, ca prinse în chingi, abia le trag. Număr paşii rar, rar de tot, înainte de a-i parcurge. Pământul rece mi-a supt corpul, a grăbit amoțirea, iar oboseala a completat restul.

Şi totuşi, împing înainte, lăsând în urmă gări şi cantoane.

La Muntele Mic, zorile se pleacă spre luncă, înaintea răsăritului. Eu bat pe loc, fără spor. Răcoarea dimineții, cu stropii de rouă, îmi îngreuia mersul. Îmi tremură tot corpul. Dacă aş putea să mă întind oleacă, să mă prindă soarele în razele lui, aş crede că ultima dorință mi-ar fi îndeplinită.

Soarele întârziat se urcă mereu pe boltă, dar calea lungă ce mă aşteaptă nu-mi îngăduie odihna.

La Tapia, unde romanii l-au înfruntat pe Decebal, trag clopotele pentru Utrenie. Îmi fac o cruce mare, genunchii ating pământul şi rămân aşa, plantat, ca un pom.

Doamne, iartă neamului ăsta atâtea nevoi! El se va întoarce la Tine, că Fiul Tău sălăşluieşte în sufletul lui!

A trecut un an de când n-am mai călcat pragul bisericii şi glasul de clopote mă cheamă cu fiecare dangăt. Şi-n satul meu trag azi clopotele. Drumul e lung însă şi nu voi ajunge la vreme. Pentru mine s-au închis porțile de mult, doar ecoul clopotelor mai străbătea zidurile groase.

În față, izlazul satului Tapia, câmpie cât vezi cu ochii, de o parte şi de alta a liniei ferate. Mă îndepărtez de vedere şi evit turmele de oi, care seamănă, în depărtare, câmpia, cu pete albe. Mă opresc lângă un tufiş singuratic, să mă odihnesc puțin, că nu mă mai țineau picioarele. Mă întind, scăldat de soare, cu coşul de merinde lângă mine şi... dus am fost.

M-a trezit, într-un târziu, un lătrat de câine, oprit ostentativ în fața mea. Rotind ochii, văd turma ce paşte pe aproape şi trei păcurari, cu dulama pe umeri şi ciomagul în mână, care se îndreptau spre mine. Să fie oare păcurari de oi, sau oile le ascund intențiile? mă întreb, ducând încet mâna la brâu, să-i întâmpin cum se cuvine, de vor fi duşmani. Ridicat pe jumătate, nu-i pierd din vedere, în timp ce ei scurtează distanța ce ne separă.

Eu eram îmbrăcat ca la oraş, dar hainele, cam vechi, nu-mi dădeau înfățişare de domn, ci mai degrabă de muncitor.

Se opresc la câțiva paşi de mine şi mă surprind cu un “bună dimineața” foarte respectuos.

- Mulțumesc d-vs, oameni buni! Da multe oi mai aveți! le-o iau eu înainte.

- Multe, măi frate, cât le-om mai putea ține!

Mi-a încălzit inima, vorba unuia, mai bătrân dintre ei. Era unul din cei mulți, necăjiți, mi-am zis eu, şi numai pe limba lui l-oi putea câştiga.

- Apăi, de ce să nu le puteți ține, că țarina, har Domnului, îi încărcată bine?

- Dac-ar fi toată pentru noi!

- Pentru cine să fie, dară, că d-vs o munciți?

- D-vs, la oraş, nu prea ştiți cum o ducem noi!

- N-o ține mult nici asta! îi iau eu o piatră de pe inimă.

- Numai Dumnezeu o ştie! Da-i greu, oftează bătrânul, proptindu-şi bărbia în vârful ciomagului, cum fac toți păcurarii care se opresc mai mult timp la un loc, fie la vorbă, fie să nu-şi piardă turma din vedere. De unde ştii d-ta că nu o ține mult? Dar... ce faci d-ta pe aici? mă ispitesc ei.

- Eu îs de la Făget, lucru la meserie! Îs cojocar ş-am plecat să-mi cumpăr nişte cucuruz, că pe la noi nu mai găsesc şi am copii mici! Nu-i pot lăsa flămânzi!

- D-vs, barem, îți câştiga mai bine?

- Cu ce câştig, nu mi-s în stare să-mi hrănesc familia. Nu mă lasă stăpânirea să lucrez peste cotă şi cota-i de 60 de piei pe an, cât să fac 20 de pieptare şi cu asta nu pot trăi!

- Dar noi, că trebuie să împărțim grâul cu ei? Mi-l ia de la treierat. Cucuruzul, la fel, nu ne rămâne mai nimic!

Am dus-o aşa, cu el, un ceas bun de vorbă şi aş mai fi lungit-o, că-şi găsise omul, dar soarele era deasupra capului, iar drumul meu se oprise şi el la sfat.

Oile erau departe, păscând. Eu, de mult am scos mâna de la brâu. Mă scol în picioare şi-i întind mâna, cu încredere.

- Noroc bun, măi fârtați! Vă las în plata Domnului, că mă ajunge seara!

- Noroc să dea Dumnezeu! îmi urează ei. Dar de ce nu iei trenul?

- Am mai făcut o bucată cu trenul, dar, cum n-am găsit nimic, am mai luat-o şi pe jos, că şi aşa-i sărbătoare!

Dă trist din cap, ca omul necăjit şi pleacă, păşind apăsat, să-şi ajungă turma.

O jumătate de oră mai târziu, las izlazul descoperit în urmă, oile şi păcurarii şi mă pierd prin porumbişte.

Movila care ridica linia ferată se termină, pe ambele părți, cu un şanț lat de vreo 5-6 metri, pe care ploile îl transformaseră, cu timpul, într-o mlaştină cu păpuriş, trestie şi răchită. Înspre holde, marcând hotarul între proprietatea

căilor ferate şi ţarina satelor, un rând de salcâmi, gard viu, împiedică vântul să îngrămădească iarna troiene de zăpadă peste linie. Drumul de care, între salcâmi şi holda de porumb înalt, forma un turn.

Cum era duminică şi totul pustiu, am mers o întreagă după-masă la distanţă de şine, petrecând din ochi toate trenurile care legau cele două oraşe, Lugoj-Caransebeş. Pe înserate mă doboară oboseala şi încetinesc pasul din ce în ce. Teama de a nu rămâne însă pe drum se cuibăreşte în mine şi mă împinge iar.

Aproape 30 de ore fără oprire. Picioarele devin grele, ca de piatră, abia le mai urnesc din loc. Mult n-aş mai avea de mers, dar simt că n-am să ajung niciodată.

Am terminat strugurii şi gâtlejul mi se uscă. Nici rouă nu mai cade. Mă opresc des şi pornesc iar, din greu, la drum. Mă dor toate încheiturile, parcă intră os în os, iar carnea se dezlipeşte singură.

O oră încă şi văd, în depărtare, oraşul tinereţii mele. Oraşul, care mi-a tăinuit cei mai frumoşi ani din viaţa mea. Elev şi profesor, mai târziu, la acelaşi liceu.

Câteva ore de mers m-ar pune la adăpost, dar îmi lipseşte energia. Puterile mă părăsesc.

M-am apropiat prea mult de gară şi nici aici nu pot ramâne. Mă vor strânge în zori ţăranii de pe holdă sau cantonierii care controlează linia.

În dreapta gării, poligonul de tir al armatei, pe o întindere de zeci de hectare, îmi stă în cale. Va trebui să-l străbat, nu am altă ieşire. Apoi, depozitul de muniţii, deci pază multă. Să nu cad în cursă, după atâta chin. Cotesc, totuşi, în dreapta, urc dealul pe patru labe şi ating hotarul zonei interzise. Întunericul stăpâneşte peste tot şi, poate, mi-o ajuta să trec hopul.

Merg aşa, fără ţintă, cu gândurile toate acasă, la marginea satului Rugi. Voi fi primit oare ca mai înainte? Nu se vor speria văzându-mă, să fiu obligat să merg mai departe, fără nici o nădejde?

Gazdele mele nu ştiau cine sunt. Eram nepotul moşului Marina, ţăran şi eu, puţin mai scuturat. Dar acum? Mi-au aflat, desigur, adevăratul nume şi pericolul ce-l port cu mine? Ei sunt oameni simpli, cinstiţi, iar eu vin cu moartea de mână. Dacă mă vor prinde la ei, vom plăti deopotrivă, «duşmani ai poporului muncitor», cum ar spune partidul.

Şi totuşi, ei ţin la moş. Pentru ei, nepotul e om cumsecade. În primăvară, când am tras la ei cu moşul, eu am rămas de-o parte, până ce ei s-au înţeles.

- Ascultă, d-ta! Eu nu-ți cunosc nepotul, se vede a fi om de treabă, dar eu am fete şi el e tânăr... N-aş vrea să ajung la ruşine!

- Dacă asta-i singura teamă, să ai încredere în el ca în mine!

- Eu am încredere în vorba d-tale, că eşti om bătrân, ş-apoi te cunosc de mult, taică Marina! Istoria bătrânului e lungă şi-i va veni vremea curând. Aşa am rămas la ei şi am devenit de-al casei. Vorbeam pe limba lor şi le lămuream multe necazuri, aşa cum simţeau ei.

- Băiatul d-tale îi om umblat, ca şi matale, taică! Vorbeşte frumos şi ştie multe! îl ia Radu de-o parte.

- O învăţat şi el câta meserie, dar n-are loc să trăiască de tâlhari!

Îi ajutam la lucrul câmpului, unde era holdă mai dosnică, la coasă, la strâns la fân. Plecam des şi de câte ori reveneam, se opreau toţi din lucru, la vorbă. De fiecare dată, Ie aduceam ceva nou şi apoi, continuam toţi la treabă. Când am plecat ultima dată, într-o joi, am făcut vreo şase clăi de fân înainte de a-mi lua rămas bun, pe înserate.

- Nu mai pleca! mă ruga femeia. Stai la noi, că pădurile-s pline de pădurari noi, cu arme la ei. Nu miroase a bine! Sâmbătă am căzut.

Mă vedeau mereu înarmat, cu toate că o ascundeam. Radu se uita cu jind Ia Browningul meu, cu 14 focuri. I se scurgeau ochii după el. N-ar mai fi plecat de lângă mine, să-l admire.

Credeau toţi în Dumnezeu, din toată fiinţa. Duminica, femeile se duceau la biserică cu rândul şi nu era început de prânz sau cină fără rugăciune.

- Eu îs mai păcătos, nepoate, nu mă pot duce la biserică. Dar, dacă nu pot face bine omului, apăi nici rău, să mă ferească Dumnezeu! mi se spovedeşte Radu. Îl vedeam prea bine că, din gura lui, nu iese vorbă deşartă. Întrebarea lui, când mă vedea, era aceea a tuturor care o avea cui s-o pună: Când om scăpa? Îl trimiteam la Cel de Sus, singura nădejde. Nu puteam să-l mint. Nu puteam să-i spun că suntem singuri, abandonaţi de toţi. În ochii lui o vorbă cu tâlc făcea mult.

- Ai dreptate, nepoate! Numai Dumnezeu ne mai scapă de tâlharii ăştia!

Se înscrisese în «Frontul Plugarilor», că-l pisau mereu la cap, îl ameninţau. Se ducea la şedinţă să vadă ce fac. Mare lucru nu făceau, discuţiile lor erau vorbe goale. Celula partidului hotăra totul, fără ca ei să fie întrebaţi.

- Săracii, reia el, tot ei închişi şi fugăriţi. Ceilalţi s-au întors după cum a bătut vântul! Aşa-i politica. Ai văzut Ia Caransebeş? Şefii ţărănişti, Ştefănigă cu ai lui, s-au întors repede. Se spune chiar că s-or înscris în partid şi aşa le-

or dat drumul la casele lor. D-vs n-ați putea face ca ei? mă întrebă el într-o zi.

- Noi suntem prea mici, nu ne ia în seamă! Apoi, cine ar mai sta şi pe la pădure să se opună lor?

- Toți care se înscriu în partid nu le mai poarta de grijă!

- Nu! nene Radu. Ca să te înscrii în partid, trebuie să faci ce-ți cer. Să-ți vinzi prietenii, frații şi neamul tot! Noi n-o putem face, că ne bate Dumnezeu şi ne-or blestema copiii, că i-am vândut din leagăn bolşevicului, să le schimbe limba, credința şi tradiția. D-ta ştii bine cum s-au purtat ruşii când or intrat la noi? Ai vrea d-ta să-ți ia pământul, vitele şi tot ce ai la casă, să te scoată dimineața cu turma la câmp şi la mâncare, să aştepți la coadă, cu gamela legată la cingătoare?

Când vei auzi dimineața clopotele la biserică, să ştii că n-o fi pentru slujbă, ci să strângă oamenii la primărie, să plece cu grămada, să lucreze pe țarina fără de hotare! Copiii să ți-i crească streinii, să nu te mai recunoască de tată!

Să te înscrii la ei nu înseamnă să închizi ochii la toate astea, ci să-i ajuți, să faci tu român ceea ce străinul n-ar îndrăzni să facă!

- Păi, d-l dr. Ştefănigă, Adam, dr. Jurca, Ponoran şi alții sunt oameni cu carte. N-or face ei asta, că nu s-o alege bine!

- Eu nu zic c-or face bine, dar nici nu ştiu cu ce condiții s-or întors atât de repede acasă. Abia o lună de când i-a luat, când alții mai mici ca ei, mai simpli nu se mai întorc. Să fie mai periculoşi, pentru ei, unii fără carte decât doctorii şi avocații?

- E drept că de la țărănişti n-a rămas decât bietul N., negustor, şase luni după plecarea lor. Acum îi blestemă că l-a părăsit!

- Sunt şi printre ei români curați, dar au familii şi trebuie să țină seama de ele, să nu moară de foame. Sunt şi alții, ca moş Dragu Marina, prietenul d-tale, care încheie zece ani de când şi-a părăsit familia şi alții, tot de atâția ani zac în temniță. Şi cine crezi d-ta că i-a băgat acolo?

Îți aduci aminte de cei doi legionari Galescu şi Ghinda, azvârliți pe gunoaie, la marginea oraşului, cu tablă la cap, după ce i-au străpuns cu baionetele? Erau tineri şi tot păcatul lor a fost de a-şi fi iubit prea mult neamul! Ei au luptat singuri contra acelora care azi ne-au vândut şi țara streinului.

Nu zic că i-a ajuns păcatele din urmă, de a fi omorât pe singurii care puteau să-i apere în contra duşmanului. Dacă s-au întors, însă, aşa de repede de la închisoare, apăi nu s-au întors curați, după cum curați n-au rămas, după

ce şi-au stropit faţa cu sânge de frate român nevinovat! Cine a ucis va mai ucide, cine a vândut va mai vinde, dacă n-are curajul să se spânzure! Eu nu cred că şi-au schimbat pielea pe o felie de pământ românesc!

Să dea Dumnezeu să păcătuiesc, dar, până acum, faptele grăiesc singure. Poate, în ceasul al 12-lea, când tot poporul se va răscula, vor veni şi ei. Nu la luptă, să fii sigur, nu este în firea lor să dea ceva pentru acest neam, ci să-şi reia moşia îndărăt şi locul de comandă care le revine de drept, moştenit de la părinţi. Şi... vor reveni ca mai înainte, pentru că vor avea grijă comuniştii să termine cu toţi aceia care li s-ar putea opune.

Ei sunt mulţi, vor scăpa mulţi, pentru că se vor feri de foc, ceilalţi, din puţini, puţini vor scăpa prăpădului. Cei rămaşi, dacă vor supravieţui, vor avea ei grijă, după metoda veche, să scoată din nou baionetele ruginite de sânge şi să desăvârşească opera bolşevică.

Ar mai rămâne o speranţă: ca martorii de azi care vor scăpa după potop să nu le îngăduie să-şi bată din nou joc de neamul ăsta necăjit. De neamul pe care singuri l-au părăsit pentru o lege străină. Să nu-i lase iar să fărâme ceea ce a mai rămas din el!

Noi, poate, n-om ajunge ziua asta, că ne gătesc sfârşitul streinii şi românul vândut lor, dar... ar fi prea păcat ca, după atâtea jertfe, să nu mai avem o ţară, ţara noastră şi numai a noastră!

De-acum, Radu s-a legat de noi şi împărţea totul cu cei fugari.

Nu l-am convins eu, l-am ajutat, doar, să vadă ceea ce oricine vede, dar l-am oprit oleacă mai mult acolo unde alţii trec în grabă.

Când plecam, mă întreba întotdeauna ziua întoarcerii. Să nu stau mult că mi se poate întâmpla vreun rău. Îmi purta de grijă ca de nepotul lui adevărat. De nu puteam veni la data fixată, nu-şi mai găsea astâmpăr. Nici spor la muncă nu mai avea. Bucuria revederii era dublă: că am scăpat teafăr şi că vom mai putea sta de vorbă.

Dar acum, când va afla cine sunt şi câtă încredere am avut în el, cred că a rămas acelaşi! Oameni ca el se schimbă greu şi numai atunci când au fost înşelaţi. Primejdia îl face mai vigilent, dar nu-i atinge sufletul.

La el mă gândesc acum, străbătând câmpia. El îmi adună ultimele puteri pentru întâlnirea cea mare.

Numărând, aşa, paşii, cu capul plecat, îmi iese în cale o namilă, de dimensiuni neobişnuite. Am rămas locului, proptit pe picioare, nemaiputând schiţa un gest. Nu mişcam nici unul, nici altul, ţepeni amândoi. Ce-o putea fi, mă întreb. Încet-încet, curajul îmi revine sau, mai bine zis, îmi vin în fire. Deschid ochii mari şi văd bine, acum obişnuit cu întunericul. Cam 6-7 metri

de lung, vreo 3 de înalt şi 2 de lat, de o culoare închisă, care-l făcea, prin urmare, puțin vizibil. Îndrăznesc chiar să întind mâna spre el. După formă şi contur, recunosc silueta unui tanc. Unde se află un tanc, soldații nu pot fi departe şi teama mea ia proporții. Poate dorm înăuntru şi unul stă de pază? Nu se aude însă nici un zgomot, nici o mişcare.

Am rămas aşa, lângă el, vreo zece minute, mai mult din curiozitate decât de teamă, care se risipea cu încetul. Mă apropii mai mult de el, îl pipăi şi... mare-mi fu mirarea să constat că-i din lemn.

Să sperie lumea sau, mai de grabă, pentru instrucția soldaților? Am respirat uşurat, ca un viteaz la sfârşitul bătăliei. Din tot şocul m-am ales cu ceva bun, electrizarea ultimelor energii.

De-acum cercetez câmpul cu ochii deschişi, să evit alte surprize mai puțin inofensive.

Drumul meu trecea între corpul de gardă şi depozitul de muniții. Nu aveam altă cale, mai ales că nu mă mai țineau curelele. Cu arma mereu la îndemână, păşesc cu precauție. Era o şosea de țară şi ziua trec oamenii la târg. Dar noaptea? Să zicem că se întorc târziu. Dar ce fac cu pistolul? Să-l arunc şi să trec drept un călător întârziat la oraş? Şi dacă mă opresc, mă legitimează? Singurul mijloc de a mai respira liber rămâne tot pistolul până voi reuşi să mă pierd în pădure, care se găsea la vreo zece minute de aici. În întuneric, soldații nu se vor aventura, că nu ştiu ce-i aşteaptă. Ş-apoi, ei sunt aici să apere depozitul de muniții şi nu-l vor abandona să alerge după un necunoscut.

Aşa mi-am potrivit planul, să se împace cu gândul. Nu-mi venea să mă despart de cel mai sigur prieten. Cugetând astfel, pătrund, cu inima-n dinți, în zona periculoasă.

În stânga văd santinela, la vreo 100 de metri, în dreapta, corpul de gardă la vreo 50 de metri şi lumină mare. Nu se făcuse încă stingerea pentru cei ce păzesc. Mulți soldați erau pe afară, fluierând o doină din satul lor, cu dorul tot plecat spre casă. De la distanță erau simpatici şi inofensivi. Iuțesc pasul, apropiindu-mă mai mult de ei. De la lumină înspre întuneric e greu de văzut clar. Eu însă îi văd bine, o grupă de vreo 15. Unii la mese, alții în picioare.

Mă aşteptam din moment în moment să fiu somat, să tragă după mine. Erau orele 11 din noapte. Nimic nu se întâmplă şi-mi văd liniştit de drum. Cât voi fi mers aşa, nu-mi dau seama, când, nu departe, umbra pădurii îmi taie orizontul. O ating în curând şi mă pierd în desiş, respirând uşurat. Mă aşez oleacă jos, îmi şterg sudorile, să-mi revin. Tot corpul era numai o apă.

Putea să iasă şi mai rău, dar această cugetare se manifestă întotdeauna după ce drama s-a consumat.

De-acum începe urcuşul, mai greu ca tot drumul. Tufişurile dese, neumblate, îmi îngreuiază mersul, îmi moaie elanul. Plouase mai de vreme şi pământul alunecă. Mă opresc mereu să-mi refac puterile, care încep să mă părăsească. Corpul tot era o masă de carne şi oase, bătute grămadă. Nu mai simţeam căderile, nu mai simţeam nimic, deloc.

Treizeci şi patru de ore fără oprire. Am consumat prea mult din puţinul ce-mi mai rămăsese, după şase săptămâni de foame şi întuneric. Mă prind de crengi, de rădăcini, de iarbă, mă târăsc, dar dealul urcă, urcă mereu. În sfârşit, ajung pe coamă fără suflare.

Rămân aşa, lungit, câteva clipe, calculând ce-mi mai rămâne de făcut. O vale adâncă, un alt arcuş de deal ş-apoi altă oră de drum, până la capătul supliciului.

Mă ridic iar şi mă las devale. Cad ca un trunchi de copac rostogolit. Din nou pe picioare, care se îndoaie sub greutatea corpului. Parcă s-ar desprinde de genunchi. Coborâşul nu-i mai uşor decât urcuşul. Efortul depus la urcare nu este mai puţin penibil decât cel consimţit la coborâre, care-ţi întinde tendoanele, să plesnească.

Ajuns în vale, mă descalţ şi mă aşez în genunchi, în apă. Cât de binefăcătoare este apa rece când oboseala ţi-a cuprins tot corpul!

Simţeam carnea suptă şi o senzaţie de uşurare, care-mi redă pofta de viaţă. Îmi răcoresc şi pieptul uscat.

Trecuse, de mult, alt miez de noapte. Orele încep, iar, de la capăt, când atac cel de al doilea deal, mai lung, mai greu decât celălalt, dar cu mai mult curaj.

Nu ştiu cum şi când l-oi fi urcat, dar, ajuns în vârf, pe culme, devin una cu pământul, fără grai, fără mişcare.

Nu pot rămâne aşa. Inconştient, împins doar de reflexe, mă străduiesc până la capătul forţelor. Simţeam sfârşitul aproape, la câteva sute metri de casa lui Radu, nu departe de satul cu nume de trandafir sălbatec, numit Rugi.

Dacă ar şti Radu cât sunt de aproape! Nici câinii nu latră să dea un semn. Are cinci câini mari, câini de lup, pentru paza turmei.

Cu gândul la el, mişc picioarele, să le simt de se mai ţin de corp şi, cu degetele, unghiile înfipte în pământ, încerc ultimul efort. Trebuie să ies din situaţia asta, îmi ordonă cugetul. De-aş fi rămas aşa, nu m-aş fi trezit niciodată. Duc mâna la gură şi muşc ca din pâine, să văd de o mai simt. O durere ascuţită îmi agită tot corpul. Trebuie să plec. Acum ori niciodată...

Înfig din nou degetele în pământ şi îmi adun corpul ghem, trăgând picioarele spre bărbie. Mă răsucesc apoi, proptit pe coate şi reuşesc să mă aşez pe patru labe. Respir greu şi prelung, întind braţele înainte, proptit în genunchi. Mă ridic apoi în genunchi şi rămân aşa o vreme. Mă odihnesc, umflând pieptul de aer şi, cu un ultim efort, mă ridic ameţit.

Fără să-mi dau seama, mă trezesc umblând ca un robot, parcă cineva, Radu, poate, îmi ghida paşii spre casa lui.

În orizontul îndepărtat, se profilează, în sfârşit casa lui, ca o stâncă de munte. Am recunoscut-o ca pe un miraj în pustiu.

Dar câinii? Nu se aud deloc! Cum să mă apăr de ei? Aveam un băţ de lemn, strâns din pădure. Dacă, însă, s-ar năpusti toţi pe mine, nu ştiu de cât folos mi-ar fi. Îmi amintesc vag că unul din ei mă cunoştea, dar de atunci m-o fi uitat.

Apuc pe partea dinspre apus, la intrarea în grădina. Câinii, de obicei, stăteau în jos de casă şi, cum vântul bate dinspre răsărit, aş avea o şansă ca mirosul de om să nu fie dus de vânt până la nasul lor foarte fin, să-i alarmeze. Numai de nu-i va trezi zgomotul de paşi. Ca un strigoi mă apropii de gardul grădinii. Mă opresc, ascult. Nimic. Câţiva paşi încă şi ajung la uşa din coridor şi mă reazem cu tot corpul de ea. Respir adânc şi pregătesc glasul stins.

- Nene Radu! Nene Radu! şoptesc ca pentru mine, să nu mă audă câinii.

Mai stau oleacă aşa. Dar dacă o fi cineva străin la ei, mă chinuieşte deodată o bănuială. Şi totuşi repet apelul, rămas pe o singură cale.

Deodată aud zgomot de paşi prin casă. Inima îmi bate tare. Cu spatele rezemat de stâlpul porţii, aştept. Ce o fi să fie, să vie mai repede. Cineva deschide uşa de la bucătărie şi apoi paşii se apropie de mine.

- Cine-i? întreabă o voce de femeie, ezitând de a deschide. Recunosc vocea lui nana Floarea.

- Om bun! răspund eu de afară.

Mi-o fi recunoscut vocea sau i s-a părut cunoscută, că aud zăvorul cum se trage şi uşa se dă în lături. Ea rămâne în dreapta, ţinând clanţa uşii într-o mână şi în cealaltă un felinar. Mi-l pune în faţă, privind lung şi, deodată, scoate un strigăt.

- D-l Filon!

- Încet, nană, că se scoală câinii!

Trage repede uşa în urma mea.

- Lumea vorbeşte că v-or omorât! îşi revine ea, după prima spaimă.

Îi dau mâna şi mi-o strânge cu nădejde, să pipăie, parcă, de sunt cu adevărat eu.

- Lumea vorbeşte, dar nu se potriveşte întotdeauna!

- Bine c-o dat Dumnezeu să scăpați! oftează ea, îndemnându-mă în casă. O ia înainte, luminându-mi calea, dar mai mult să ajungă mai repede să vestească bucuria. Scoală toată casa.

- O venit nepotul! strigă ea cât o ținea gura.

- Tu eşti nebună sau visezi! sare Radu din pat, într-o cămaşă lungă.

- Nici una, nici alta, nene Radu! Sunt chiar eu, în carne şi oase.

A rămas locului neştiind cum să mă primească. De aş fi rămas «nepotul», m-ar fi luat în brațe şi m-ar fi strâns ca pe un frate. Acum însă, m-am întors pentru el «domn», eram şi îmbrăcat ca atare şi nu mai ştia cum să se poarte. În el se luptau două dileme: dragostea pentru «nepot» şi respectul țăranului simplu şi curat pentru «domnul» care a cerut adăpost în casa lui.

Tai eu nodul. Îi întind mâna, i-o strâng şi-l privesc drept în ochi.

- Mă mai cunoşti, nene Radu? Îl prind cu mâna după cap, apropiind obrazul meu de al lui, aspru, dar senin. Îl strâng Ia piept, îl sărut ca pe cel mai bun prieten regăsit.

Când ne-am trezit, fața lui arsă de soare scălda lacrimi luminoase la flacăra felinarului. Plângea de bucurie.

- N-aş mai fi crezut că veți mai scăpa cu viață, reuşeşte el să ofteze.

- Omul nu moare decât atunci când i se termină zilele, nene Radu!

- Adevărat... aşa-i... d-le... profesor! bâiguie el.

- Da... Nu-mi mai spui nepoate, ca mai înainte? Mi-ar plăcea mult să rămân, pentru d-ta, ceea ce am fost!

- De... se pierde el în scuze.

- O fi mai greu, dar... În momentul ăsta, fata intră vârtej pe uşă, să vadă «verişorul», cum îmi zicea ea înainte.

- D-le profesor! exclamă ea, cu fața plină de voioşie.

- Verişorul, văruică! şi-i întind mâna.

- Atunci, vărul! îndrăzneşte ea, ca pentru sine.

Simt că puterile mă lasă. Cad pe un scaun şi rămân înțepenit.

- Am tot vorbit de d-vs, reia Radu. Nu era zi de la bunul Dumnezeu să nu vă pomenim. Nevasta n-o mai avut linişte. Zicea că vă poartă pe suflet în lumea cealaltă, că v-o lăsat să plecați. De n-ați fi plecat, nu v-ar fi prins.

- Parcă nu am spus eu să nu mai plecați, intervine ea, când făceam clăile de trifoi, că aveam noi destul de mâncare. (De fiecare dată când plecam, le spuneam că mă duc după aprovizionare.) Îmi spunea inima că n-o

ieşi bine. Dacă aş fi mai zis o dată, poate că n-aţi fi plecat. Mă mustră sufletul că v-am lăsat şi am avut păcat mare, că după ce aţi plecat am şi auzit c-or prins pădurarii un domn, la pădure.

- Aşa a fost să fie, nană! Putea să mi se întâmple altă dată!

- Da! dar atunci, parcă-mi spunea inima! insistă ea.

- Măi, muiere! Ia mai lasă vorba şi vezi de ceva de mâncare, c-om avea vreme destulă după aceea, intervine Radu.

- Dacă aţi avea nişte lapte cald, că tare mi-e sete, nană Floare!

- Îl fierb acuma! se grăbeşte ea să iasă.

Rămân cu Radu şi cu fata, o ţărăncuţă frumuşică, cinstită şi muncitoare. Abia depăşise 20 de primăveri. Nu da îndărăt de la munca cea mai grea. Ridica un porşor (grămada de fân) din două furci şi-l azvârlea pe claie. Se juca cu furca în mâini. Adeseori, cântam, seara, împreună. Nevasta, Radu şi Moş Dragu ascultau. Aflase între timp, cât eram închis, că mă pregăteam să fac nuntă. O cunoştea pe aleasa mea şi ar fi vrut să-i spună bucuria şi ei.

- Mă duc eu s-o caut, unde o fi!

- Ea nu trebuie să afle! o amăgesc eu.

- Ba eu cred c-aţi face bine să o anunţaţi! îşi apără ea părerea cu multă hotărâre.

- N-aş vrea s-o mai poarte şi pe ea pe la închisoare. Ăştia sunt capabili! adaug eu.

- Aşa-i! Ai drept, vere! se lasă ea greu convinsă.

- Nene Radu! Mai ştii ceva despre moş? Prin el aş putea regăsi firul tăiat!

- O fost pe la noi, după ce v-o prins, dar a plecat repede, să-şi piardă urma! Ştiţi bine, cu tâlharii ăştia multe se pot întâmpla, aşa că s-o îndepărtat de pe aici! De găsit, l-om găsi noi, că n-o intrat în pământ! mă linişteşte el. Parcă ştia ceva.

- Crezi că l-am putea găsi? Aş vrea neapărat să-l văd!

- Oi pleca eu să-i dau de urmă, dacă aşa e taina!

- Te-aş ruga mult!

În timpul ăsta, femeia intră pe uşă cu o oală de pământ din care ieşeau aburi calzi, ispititori. Era plină de lapte.

Trage masa mică lângă mine şi-mi umple un blid de pământ, adânc şi larg, cât pentru patru. Pâine albă, ca de sărbători. Ei mănâncă mămăligă, pâinea o ţin pentru zile mari sau pentru oaspeţi.

O iau în mână, o frâng în mici bucăţi, pe care le arunc în lapte. Şi, aşa m-am luptat cu blidul până ce sudorile mi-au umplut tot corpul. Nu se auzea

decât lingura mea clipocind în blid şi stropii ce se preling din lingură şi cad în blid.

Se uitau la mine, tăcuți, mă studiau din ochi, să mă asemuiască cu cel plecat. Nu le venea a crede că sunt în casa lor, după câte zvonuri au împânzit regiunea. N-am fost singurul dus, dar singurul întors fără voia tâlharilor şi de aceea le era mirarea mare.

- D-apăi! tare ai fost de înger, nepoate! îşi descarcă Radu nedumerirea. Ia spune-ne acum, cum ai scăpat!

- V-aş spune-o eu cu bucurie, dar povestea e lungă şi nu mă vor ține puterile! Sunt de mult pe drum şi aş dori să mă odihnesc oleacă!

- Am aşternut în pod! mă întrerupe nana Floare. Era locul meu preferat, bun de fugă şi ascuns de lume.

Încerc să mă scol, dar cad buştean pe scaun. Nu mă țin puterile. Radu sare şi mă prinde de subsuori, să mă ajute. Mă ține aşa până-mi proptesc bine tălpile. Păşesc încet, cu Radu alături. Ieşim pe uşă, după ce mi-am luat un «noapte bună» de la toți.

La scara podului începe greul. Mă prind în mâini, dar nici în ele n-a mai rămas multă vlagă. Sprijinit de Radu, ajung cu greu la gura podului. Un miros de fân proaspăt îmi umple pieptul şi-mi redă toată aroma livezii înflorite în zi de Sânziană. Încet, pe fânuț moale, ajung la culcuşul meu, unde mă aştepta un cearceaf alb, din bumbac şi in, aşternut, şi un strai de lână, nou şi călduros, pentru învelit.

Mă trântesc pe fân, având senzația eliberării de tot ce-i lumesc.

- Noapte bună, nene Radu! mai am eu timp să îngân, înainte ca somnul să mă fure. Îl mai aud foşnind fânul, câțiva paşi, ş-apoi liniştea profundă învăluie totul.

Abia ațipit, când o voce sinistră, de dincolo de mormânt, străbate noaptea în ecou prelung.

- Mor, nene! Mor! Nu mă lăsați să mor! De câteva ori, ş-apoi iar tăcere, câteva clipe. Aud uşi trântite în fugă. Cineva a ieşit afară. O altă voce, vocea fetei, care strigă.

- Tată! Tată! Moare nana! Nano! Nano! strigă mereu fata, în hohote de plâns.

Ca un fulger sar la pistol, să-mi vând pielea mai scump dacă forțele nu mă vor ajuta să fug.

Când mă simțeam salvat! Viață de hoinar, viață de câine, gonit din poartă-n poartă. Atâta drum! Atâta chin! Se stinge ultima scânteie de speranță. Simt cum se năruie în mine totul, înainte ca duhul să-şi ia zborul.

Cât sunt de zadarnic, cu tot zbuciumul în fața crudului destin! Ajung să cred, ca mama, ca Radu, ca toți țăranii din satul meu, din toate satele, copleşiți de lovituri, că «aşa a fost să fie».

Parcă ieri am descoperit, în sinea mea, ideea fatală... şi totuşi... poate... că aşa a fost să fie... îmi grăieşte cugetul, resemnat şi el.

Viu, însă, nu mă vor avea. Convingerea asta nu mi-o va smulge nimeni atât timp cât țin pistolul în mână şi un glonte pe țeavă!

Aud vorbă multă pe afară. Sfaturi, soluții pentru salvarea celui căzut, dar nimic care să indice natura pericolului. Stau aşa în aşteptare momente lungi, penibile. Într-un târziu, Radu urcă pe scară. Îi aud vocea care mă strigă. Îi răspund în şoaptă, mereu în gardă.

- S-o întâmplat o nenorocire! începe el, abia ținându-şi graiul! S-o întâmplat din nebăgare de seamă! S-o împuşcat singur! Şi plânsul îl îneacă.

- Cum o făcut şi unde s-o împuşcat? reuşesc eu să mă fac auzit.

- S-o dus de aseară să păzească la grădină, că-i cucuruzul în bob şi vin mistreții şi-l mănâncă. Are o zburdură de puşcă, veche de la tat'su. A luat-o cu el să-i mai sperie. Soarta! că nu ştiu cum să-i mai zic, l-o pus să plece cu ea încărcată. O ținea pe umăr, sub cojoc. Când să sară gardul o prins cocoşul în vreo nuia, că s-o slobozit în el. Glonțul a trecut pe sub umăr şi-o ieşit prin spate!

- De care parte?

- De partea dreaptă! continua el. O simțit că a fost atins şi, cum era noaptea şi singur, i-o fost frică să nu moară acolo. O plecat spre casă, cât îl mai țineau puterile şi a ajuns până aproape, unde o simțit că moare. A strigat de câteva ori şi o căzut jos, plin de sânge. Norocul lui că l-o găsit fata şi am reuşit să-l trezim.

- Câtă distanță este de la grădină şi până unde a căzut el?

- Să tot fie vreo trei de sute de paşi!

Împuşcat în partea dreaptă, sub umăr, dacă n-a atins artera, nu-i pericol de moarte. Ceea ce l-a doborât a fost, desigur, pierderea de sânge în timp ce fugea spre casă. De frică să nu moară acolo şi neştiind cum este rănit, a luat-o la goană, grăbind astfel scurgerea sângelui.

- Mai curge sânge, nene?

- L-am spălat cu apă caldă şi acum sângele s-a oprit!

Partea cea mai gravă îmi părea acum pierderea de sânge, care va trebui înlocuit în scurt timp.

- Ar fi bine să-l puneți în car, cu mult fân, ca să nu fie scuturat şi ca sângele să nu înceapă din nou să curgă. Nu-i grav, însă a pierdut mult sânge,

caut să-l liniştesc eu. Pentru ei, orice gaură făcută în corp, în piept e spaimă de moarte.

- Să nu vă fie teamă! O să scape, dar va trebui să plecaţi imediat cu el.

- O scăpa, dacă o mai avea zile! se refugiază el în scepticismul ţăranului: l-o tras aţa la moarte!

- Puneţi paie sau fân în car până sus, să nu-l scuture drumul şi să trageţi la doctor acasă!

A plecat mai liniştit. Peste puţin, aud cum scot boii şi-i înjugă la car. Un scârţâit de roţi ce se îndepărtează şi noaptea îşi regăseşte liniştea.

Tot omul necăjit o păţeşte rău, iar cel bun este încercat în puterea credinţei lui.

Am căzut din nou în fân, dar somnul întârzie să mă prindă. Prea multe emoţii s-au înverşunat peste mine. Prea dure şi apropiate pentru a putea regăsi calmul şi odihna.

Mi-aduc aminte când eram refugiat în Germania, după bombardamentele grele, orice zgomot de obiect tare, în cădere, îmi producea un şoc, care îmi punea inima în bătaie forţată. Mai apoi, viaţa petrecută la pădure, pândit la fiecare răscruce, mi-a schimbat cauza şocului, însă efectul rămânea acelaşi. Un fâşâit de frunze, provocat de animale în căutare de hrană, noaptea, şoareci de câmp sau de pădure, păsări sau iepuri speriaţi, mă punea în alarmă, în aşa fel că nu mai puteam dormi. Somnul se pierdea în noapte, ca la comandă.

În celulă, la închisoare, emoţiile pericolului nu mai erau aşa mari sau îşi schimbau natura. În orice caz, nu mai aveam ce pierde, întemniţat, pentru că pierdusem deja elementul de preţ pentru care tremur acum: libertatea.

Reintrat în normal, adică în starea aceea anormală, de câţiva ani, organismul îşi recapătă sensibilitatea reacţiilor după cauzele care au provocat-o.

Şocul mi-a zguduit liniştea prea brusc ca să o pot domina. Pentru a-mi reveni, va trebui să aştept epuizarea fizică, înainte de a putea dormi.

Dacă aş fi fost teafăr, reflexul de primejdie iminentă m-ar fi împins spre fugă. Aşa cum eram, şi acest ultim resort fusese paralizat.

Stau întins şi simt cum durerile îmi apasă tot corpul, parcă poveri grele îmi înăbuşeau respiraţia. Nu pot nici să dorm, să amorţesc în somn aceste dureri prea vii. Inima îmi bate tare, să-mi spargă pieptul de atâta tensiune.

Mă frământ aşa o vreme, gândind la ziua de mâine. Ce voi face? Cine mă va mai primi în casă sau cine-mi va mai întinde o fărâmă de mămăligă să-mi astâmpere foamea? Multă vreme nu poţi sta pe capul oamenilor, dacă

vrei să-i păstrezi prieteni. N-ai dreptul să abuzezi prea mult, să-i tragi în prăpastie o dată cu tine. Poate că aş avea dreptul! Toţi fugarii au dreptul la o bucată de mălai, dar preţul lui, adeseori, este enorm, el se plăteşte cu o viaţă de om. Inutilă, poate, când te gândeşti că nu vei putea dărâma colosul cu cei puţini hotărâţi să lupte şi cu mâinile goale.

Atunci, nu-mi va rămâne decât să plec din nou în lumea largă. Curând, pe aici nu voi mai găsi mult timp uşi deschise. Teama mea de a purta cu mine moartea la cei ce mă primesc sau teama lor de a-mi oferi adăpost? Totuna este şi nu voi mai avea de ales.

Radu, săracul, îşi da tot sufletul pentru o cauză devenită şi a lui. Îmi rămâne mie, însă, să judec dacă voi putea să-i primesc sacrificiul şi dacă, în schimbul acestui sacrificiu, aş putea da mai mult?

Va trebui, deci, să hotărăsc singur. Dacă voi mai găsi două, trei case deschise, acum, mâine, peste câteva luni, când vânătoarea după noi se va strânge tot mai mult, cu concursul cozilor de topor, care se înmulţesc din ce în ce, nu-mi va mai rămâne decât să mă întorc de unde am plecat sau, mai sigur, în lumea celor ce nu mai cuvântă. Lunile de iarnă vor decide, atunci, fără mine.

Trebuie să plec! Trebuie! Îmi rămâne unica soluţie, scrisă pe toate porţile, pe toţi copacii din codru, împânzit de «pădurari», fără număr, gonind tot ce-i viu, om sau animal deopotrivă. Aici nu mai este loc pentru mine.

Biata mama, va mai suporta ea, oare, a doua despărţire? E bătrână, slăbită. Doctorul i-a găsit o tuberculoză în oase, din tinereţe, revenită azi.

La prima expatriere, ea n-a ştiut că sunt plecat. Eram la Bucureşti, la studii, când am primit convocarea Tribunalului Militar din Timişoara pentru proces. În loc să iau trenul spre judecată, unde mă aşteptau ani de temniţă, am luat drumul spre Giurgiu şi, de aici, peste Dunăre, în Bulgaria. Timp de patru ani n-a ştiut nimic de mine, de sunt viu sau mort. Trăia singură, cu nădejdea vagă de a mă vedea odată întors acasă.

Zilele ei sunt numărate. Trăieşte singură, cu durerea ei în suflet. Nu o voi mai găsi la întoarcere, va trece dincolo, cu tot amarul în inimă. Munca unei vieţi se prăbuşeşte, o dată cu termenul ultim al ei. I se dărâmă construcţia uriaşă care i-a consumat tinereţea şi sănătatea. M-a smuls din arătură, să mă facă «domn», mândria bătrâneţii ei.

Nu mulţi au reuşit să facă ceea ce ea a împlinit şi azi îşi vede toată osteneala transformată în ţăndări. În urma ei nu va mai rămâne nici măcar un fiu de plug. Nu va avea odihnă nici în mormânt, cum îi scria tata, în ultimul răvaş, de pe frontul Italiei, înainte de a fi îngropat de viu de un obuz.

Tata o lăsase, plecând la război, cu casa ipotecată, patru copii mici, o soacră paralizată şi douăzeci şi nouă de ani de tinereţe. Nu s-a mai întors, dar o veste de la mama, anunţându-l că a răscumpărat totul, l-a împăcat, probabil, înainte de moarte. Casa şi pământul au fost salvate de mama. Ea plătise ipoteca pentru noi, iar tata a adormit liniştit. «Copiii mei nu vor rămâne pe drumuri» a spus el înainte de a închide ochii pentru totdeauna. Eu nu aveam atunci decât şase săptămâni. Tata a murit împăcat, mama nici măcar această mângâiere nu va avea. În urma ei nu va rămâne o casă ipotecată, va rămâne o casă fără număr, fără stăpân şi tragedia asta este mai grea decât moartea însăşi.

Aş voi să o întâlnesc pentru ultima dată. La prima mea evadare, Siguranţa înconjurase satul cu armata şi l-au ţinut aşa, izolat de lume, o bucată de vreme, crezând că voi trage acasă. După trei săptămâni, încă mai lăsaseră santinele la toate intrările în sat, că doar, doar, m-o ispiti casa şi satul.

Acum va fi mai greu. O vor ţine sub pază strictă şi orice pas va face, va fi urmărit. Şi, totuşi, va trebui s-o văd înainte de a pleca.

E, poate, ultimul rămas bun pe care-l voi mai lua de la ea. Necunoscutul se deschide ca o cascadă care înghite în valuri tot ceea ce se abandonează lui.

Târziu, somnul se îndură şi calvarul ia sfârşit. Nu mai simt nimic. Zbuciumul tot, adormit într-un somn profund.

Când deschid ochii, se înserase pentru a doua oară. Mă ardea o foame ca la închisoare, dar nu îndrăzneam să cobor, să nu dau peste cineva prin curte, strein, care mi-ar putea aduce vreo surpriză. Pândesc la gura podului, de voi auzi pe cineva prin grajd, la vite. Fata tocmai se întorcea cu vitele de la adăpat şi striga la ele să intre în grajd. Aştept momentul când le lega la iesle şi o întâmpin cu o «bună dimineaţa».

- Bună, vere! dar, dimineaţa a trecut de mult! Vino jos! Într-adevăr, era pe înserate.

- Tocmai mă gândeam să cobor! Ia spune, ce face unchiul?

- Îi mai bine! Doctorul a spus că nu-i grav, dar că e slăbit. A pierdut mult sânge.

Eram liniştit, cel puţin, pentru ei, că au scăpat de necaz. Săracii, prea mare ar fi fost durerea.

- Nu-i nimeni strein? Pot să cobor?

- Suntem numai noi!

Îmi încerc balamalele, dar revin repede la orizontală. Merge greu, ca de lemn, îmi par ţepene. Le prind pe rând între degete şi încep să le frecţionez,

să pun sângele în mişcare. Încerc, apoi, să mă aşez pe picioare prinzându-mă cu mâinile de cornii acoperişului şi mă sprijin de ei până la deschizătura podului, la scară. Cobor încet, mai mult pe mâini decât pe picioare. Radu, văzând că nu mai ajung, îmi iese înainte şi mă prinde de subsuori, până în casă, unde cad pe un scaun. Cât o mai ține calvarul meu?

Nana Floare a tăiat o găină, mâncare de zile mari, să cinstească ziua, să mulțumească lui Dumnezeu că le-a scăpat fratele de la moarte. Nu s-a vorbit decât de el tot timpul mesei. Îmi vine apoi rândul să înşir tot ce am pățit de când ne-am despărțit.

Aşa ne apropiem de miezul nopții de luni spre marți, la 30 august 1948.

Femeile se duc pe rând la culcare, ducând cu ele prea multe deodată, dureri, bucurii. Rămân singur cu Radu, să vorbim mai pe îndelete.

— Aş dori să te rog ceva, dacă este cu putință. Va trebui neapărat să dau de moş. Eu nu mă pot mişca, nu sunt încă destul de zdravăn şi n-aş vrea să întâlnesc pe cineva pe drum, mai ales că pe aici mă cunosc prea mulți.

— Dacă aşa-i taina, apăi mă duc eu să-l caut şi-l aduc aici, se propune el, fără ezitare.

- Când crezi că ai putea să pleci?

- Şi mâine, dacă e nevoie!

- Nu-ți cer prea mult, nene Radu?

- Voi pleca mâine, înainte de a se face ziua, aşa voi avea toată ziua, ca să fac treabă bună!

Îi dau un bilețel pentru moş, pe care îl ascunde în laibăr. Îi întind mâna, urându-i noroc.

- Să nu ai nici o grijă de asta! Până nu vin eu, ar fi bine să nu prea ieşi pe afară, că nu ştii cine trece şi... îi mai bine... ce-i bine, încurcă el vorba.

E rândul meu să-l liniştesc, arătându-i picioarele umflate, incapabile să facă doi paşi.

- Fii bun şi-mi ajută să urc în pod! Când te vei întoarce, tot acolo mă vei găsi.

Cu coatele proptite de dunga patului, mă ridic încet, în timp ce Radu mă prinde ca pe un fulg şi mă poartă până la scară. Era tare şi sănătos.

- Acum, noapte bună! şi să ne vedem integri mâine seară!

- Noapte bună, nepoate! şi-mi strânge mâna, înainte de a se pierde în întuneric, ducând cu el prima misiune de mare importanță pentru el. Punea şi el mâna la o treabă serioasă şi era mândru că poate ajuta.

Reiau curând firul somnului, lăsat înainte de cină, cât îi noaptea de lungă.

Mă trezesc în zori, cu toată lumea, mai uşurat decât aseară. Poate-l mai prind pe Radu, înainte de a pleca. Încerc să cobor singur şi, zece minute mai târziu, ajung în casă. Nu era decât femeia la bucătărie, lângă foc, pregătind prânzul. Îi dau bună dimineaţa şi o întreb de nenea Radu.

- A plecat înainte de a se face ziuă. Mi-o spus că se întoarce pe seară, să facem ce-om putea, fără el.

Nu-i spun nimic. Poate că ea nu ştie. Mai întârzii oleacă şi prânzu-i gata. Brânză de oaie, lapte fiert, ouă, cârnaţi la tigaie şi mămăligă moale, cum nu puteam să-mi doresc mai bine.

Aştept pe moş Dragu! Dar apoi? Mai am un loc de stat, cu oameni ca Radu. Pe aici, însă, înainte de «eliberare», patrulele de jandarmi făceau haltă. De câţiva ani, adică, de când jandarmeria a fost desfiinţată şi de curând refăcută pe noi baze, n-a mai dat nimeni pe acolo. Noua jandarmerie nu va întârzia să apară şi, atunci, nu va lăsa ascunzătoarea mea necălcată. Nu-mi rămâne decât ultima soluţie: plecarea. Pe moş Marina îl aşteaptă aceeaşi soartă, ca şi pe Ion, Mitru, Nicolae etc. ... Vom forma o echipă şi înarmaţi vom forţa trecerea graniţei, la nevoie. Prin Reşiţa, Oravița, Iugoslavia nu-i departe.

Se vorbeşte mult de Tito, că a întors vesta. Poate vom reuşi să ajungem până în Vest.

Îmi fac fel de fel de planuri, revizuind prieteni, cunoştinţe, neamuri unde aş mai putea fi găzduit. Rezultatul nu-mi lasă multe şanse, eliminând pe cei mai apropiaţi, susceptibili de a fi interogaţi sau suspectaţi de a mă ajuta. Apoi, în primăvară, graniţa va fi sigur întărită, pentru a împiedeca pe cei, din ce în ce mai mulţi, ispitiţi a părăsi ţara.

Convingerea plecării devine imperativă, rămâne doar pregătirea, care cere timp.

Pe la amiază, vorbesc cu nana Floare dacă ar putea să plece într-un loc bine definit, să ducă un bileţel. Voiam să anunţ pe mama, s-o liniştesc că sunt încă în viaţă şi să fixez o întâlnire, pentru a-i lămuri, cu binişorul, ceea ce va trebui să întreprind. Va avea şi ea de ales între plecarea mea sau temniţă. De dincolo, voi mai veni, poate, dar din mâinile lor, pentru a treia oară, nu mă mai scapă nimeni. Se va resemna, dar cum va suporta lovitura?

Seara, târziu, se întoarce Radu. N-a găsit pe moş, dar i-a lăsat biletul. I se va transmite şi va veni, imediat ce va afla.

La trei ore bune de mers, se găsea a doua mea gazdă, unde aveam toate lucrurile mele: haine, arme şi aprovizionarea. Va trebui să mă duc pe acolo să-mi iau pistolul mitralieră «Beretta» cu o grămadă de gloanţe. În caz de

nevoie, este mai eficace decât pistolul, care, de altfel, va trebui să-l restitui. Am promis că-l voi expedia înapoi şi nu le voi înşela încrederea sub nici un fel.

Noaptea trece în linişte. Cumnatul merge mai bine. Femeia-mi aduce răspuns la scrisoarea mea, însoţit de o explozie de bucurie de la cei ce mă credeau deja dispărut pentru totdeauna.

În acelaşi timp, primesc veşti şi comentarii din lumea celor ce mă cunosc şi a celor ce mă urmăresc. Şeful partidului, care era Ia curent cu arestarea mea şi se mândrea de reuşită, asigura pe un prieten al meu că o altă evadare a mea nu mai era posibilă, pentru că sunt păzit ziua şi noaptea şi observat din cinci în cinci minute în celula în care sunt închis.

La primirea veştii că tot am plecat, turba de furie şi nu mai contenea cu injuriile. Laşii! zicea el, fug din faţa răspunderii, că voi da cont de actul de micime de a fi evadat, ca deţinuţii de drept comun. Oraşul e răscolit în lung şi-n lat, în căutarea mea, în fiecare noapte. Agenţii civili observă încrucişările de străzi.

Ţăranii sunt strânşi de pe străzi, câte cinci, zece şi duşi la Siguranţă, pentru verificare. Se zvonea că umblu îmbrăcat ţărăneşte şi bieţii ţărani, tot ei, plătesc pentru haina de pe ei, devenită obiect de hulă. Funcţionarii şi funcţionăraşii de la Siguranţă trâmbiţează arestarea mea ca eminentă şi executarea în piaţa publică.

«Nemaiauzit»! Criminalul, pentru a doua oară, a îndrăznit să sfideze autorităţile. Va plăti, însă, cu vârf şi îndesat, indulgenţa cu care a fost tratat! Trebuie expus să-l vadă «lumea», ş-apoi împuşcat, să înveţe minte toţi «criminalii» de teapa lui, «duşmani ai oamenilor muncii». Nu-i mirare că poporul suferă, că nu se poate face «dreptate socială». Sculele burghezo-moşiereşti sabotează, distrug opera de refacere, de «bunăstare» a muncitorimii!

Aceste catiline au fost azvârlite opiniei publice din aula partidului bolşevic şi recepţionate fidel pentru a fi transmise celui vizat. Era propagandă de denigrare a tot ceea ce reprezintă rezistenţă, luptă contra rusificării, subjugării neamului întreg, dar în acelaşi timp, ecoul unui eşec, care dădea speranţă, curaj, celor oprimaţi, menţinea vie ideea de libertate, de combatere a regimului, sub orice formă.

Cred că nu-mi va fi bine de aş cădea din nou în mâna lor. Slugile m-ar ucide cu pietre, să placă stăpânilor, să-şi consolideze poziţia.

Să nu uit iar, că de n-oi putea vorbi, să rămână scris, că doi fii ai poporului «ales», dirijează şi la Caransebeş, ca la Lugoj şi Timişoara, concertul şi patronează execuţiile.

Întâlnirea cu mama, fixată pentru vineri noaptea, la orele unu, într-un vârf de deal, acoperit, cunoscut doar de ea, mă îndeamnă să plec mai din vreme spre coliba lui moş Dumitru, al doilea părinte care mi-a deschis uşa şi sufletul. Un băiat de vârsta mea, cu ceva carte, nu prea multă, mi-e frate, ca fratele de cruce. El tremura pentru mine la fiecare despărţire. De la ei am plecat vineri, în ajunul arestării mele. Cireşele nu erau coapte încă. Acum, chiar prunele de vară au dat în pârg şi apoi au trecut. Când am plecat, i-am lăsat Ia fân, unde am învelit coasa în brazdă verde, cu gândul să reiau luni lucrul, de la capăt. Mă vor fi aşteptat să mă întorc, până ce au aflat vestea.

O altă surpriză mă aşteaptă. Un prieten, dintre cei buni, foarte tânăr, după indicaţiile date de nana Floarea, a venit să se convingă singur, după ce a primit biletul de la mine. Era prea ieşit din normal ca să creadă o astfel de versiune. Bucuria lui nu mai cunoştea limite. L-am trimis să vadă pe mama, să o anunţe cu gura lui că o voi aştepta la locul indicat.

Pe înserate, îl iau pe Radu de-o parte şi-i spun unde mă duc. Merită încrederea mea, fapt care l-a mişcat profund. Până acum nu-i spuneam niciodată unde mă duc.

- Ascultă d-ta! Dacă vine moşul, ai putea să vii să mă anunţi? Aş vrea să plec deseară. Nu pot să-l aştept, că mai am şi altceva de făcut!

- Fără nici o grijă! Numai să vină şi într-un gând mi-s acolo! îşi înveleşte el vorba cu gesturi să-mi întărească convingerea. Cunosc bine drumul, l-am făcut de zeci de ori, de zi, precum şi de noapte!

Era o pădure bătrână şi aproape pustie, dar de când cu schimbarea pădurarilor, nu rămâne colţ nebătut. Doar noaptea se mai poate merge şi atunci încă, evitând cărările. În drumul meu se găsea un loc periculos de trecut, unde răufăcătorii pândesc victimele. Într-o dimineaţă, nu demult, a fost găsit un om înjunghiat, îmi povestea Radu. E un loc sinistru, unde stau ascunşi după copaci şi lovesc. Chiar ziua, când treceam pe acolo, mă opream cu pistolul în mână, încercând o strângere de inimă.

Îmi iau rămas bun de la Radu. Nana Florea, tristă, ţinea ochii în pământ, gata de plâns.

- Iar ne părăseşti? îşi descarcă ea amarul într-un oftat adânc.

- Cum vine moşul, îs înapoi! Mă duc să mă întâlnesc cu mama! S-a liniştit subit, parcă i-am încredinţat o taină.

Din nou singur prin codrul anilor de pribegie. Noaptea, toate păsările dorm, doar privighetoarea îşi mai cântă, singură, melodia, în triluri săltărețe. Parcă în fiecare copac, o colivie adăpostea o cântătoare, că tot drumul e numai cântec. Mă simțeam din nou acasă, departe de zgura lăsată peste târguri şi oraşe. Aici, chiar şi sfârşitul este mai senin, mai uşor de acceptat.

Un întuneric total îmi acoperea calea şi, cu greu, țin pârtia să nu mă rătăcesc. Mă opresc, din când în când, să-mi reamintesc drumul, pipăind fagii, cunoscuți de cu ziuă. Încă o oră şi iată-mă aproape de «Vadul Morții», cum îl botezase lumea. Mi se face inima cât un purice. Valea era adâncă şi neagră. Întind mâinile înainte, să nu mă lovesc de copaci.

A încetat şi cântecul în locul acesta blestemat. Valea era prea afundă şi cântătoarele rămân pe culme. Strâng pistolul în mâna întinsă, cu degetul pe trăgaci, gata de foc. Nimic nu mişcă. Mă sperie tăcerea. Mă opresc în fundul văii, s-aud şuşotul pârâului, dar nici el nu curge, vara i-a secat albia acoperită de frunze putregăite.

Rămân aşa vreo zece minute la pândă. Doar întuneric şi tăcere. Totul doarme. Urnesc din loc câțiva paşi şi continuu, cu opriri dese, până la trecătoare. O stâncă crăpată în două, de-o parte şi alta a cărării, lasă abia un loc de trecere. Nici aici, nimic!

Povestea lui Radu mă speriase, dar ea putea fi dublată şi de o altă primejdie, cu acelaşi deznodământ, pentru mine, fatal.

Acum urc valea în partea opusă, până ce o bucată de zare, dezvelită pe culme, îmi limpezeşte o clipă întunericul să-mi facă loc de trecut.

Pe la trei ore după miezul nopții, mă apropii de sălaş.

Inima începe să bată mai tare. De emoție? de grijă? ceva nedefinit.

Mă vor mai cunoaşte câinii de când m-au petrecut, o bucată de drum, în ajunul sâmbetei fatale? Va mai fi cineva pe aici? Vor mai fi dornici de oaspeți? Atâtea întrebări, deodată, rămân fără răspuns. Mă apropii de gard. Zgomotul paşilor mei sau miros de om, dus de vânt, a trezit câinii. Un lătrat puternic mă opreşte locului, cu spatele răzimat de gard. Îi văd acum bine. Cei doi dulăi se apropie de mine în salturi. Pentru orice surpriză, rămăsesem din pădure cu un băț de alun.

- Grivu! Grivu! strig eu la câini, când se aflau doar la câțiva paşi de mine. Ca prin minune, câinii se opresc din lătrat. Vocea mea îi aminteşte ceva lui Grivu, prea vag, însă, pentru că încep din nou să latre. Strig şi eu, mai tare, să le acopăr glasul. Lătratul se opreşte, iar doar unul mai continuă încet să-şi justifice datoria. Chem mereu pe Grivu, până ce-l văd că agită coada, în semn de recunoaştere. Se ridică cu cele două labe şi mi le propteşte

în piept. Îi iau capul în mâini şi încep să-l mângâi, în timp ce el scheaună de bucurie.

Celălalt, văzând scena, s-a oprit şi el din lătrat. Îl strig lângă mine, apropiind fața de capul lui mare şi blând. Era atât de bucuros că nu mai ştia cum să-şi manifeste afecțiunea. Câinele, mai mult ca orice alt animal, simte nenorocirea şi regăsirea deopotrivă.

Însoțit de cei doi îngeri păzitori, mă îndrept spre colibă. Tăcere absolută. Dorm toți, duşi.

Încet, deschid uşa, dar scârțâitul ei trezeşte casa. Maica Maria, trecută de mult de 70 de toamne, păzitoarea casei, iese adormită în prag şi întreabă, într-o doară:

- Tu eşti, Dane?

- Eu îs, maică! Nu mă mai cunoşti?

- Cum? rămâne ea perplexă.

- Eu, Pătru! încerc eu să o lămuresc.

- Apăi...? şi n-a mai terminat vorba.

Intră repede în casă şi se întoarce cu un felinar.

- Ah! Săracul! Dar cum te-o scăpat Dumnezeu? făcându-şi semnul crucii, semn de nedumerire, de mulțumire Celui prea Bun.

Intru în casă, dar ea rămâne în picioare până nu-i spun tot cum a fost.

- De ce ai plecat de aici?

- Parcă omul ştie ce-l aşteaptă!

- E drept! De te-i păzi oricât! Strecea rea!

- Îi fii flămând Filoane? Vii de departe?

- Nu! Nu sunt flămând! Mai degrabă sete!

Caută o oala cu lapte şi mi-o întinde.

-Ține! Asta răcoreşte!

Trag cu nesaț, sub privirile ei mulțumite.

- Acum, cel puțin, să te mai astâmperi, să rămâi aici. N-ai lipsă să mai pleci! N-o ține nici asta cât o fi lumea!

- Cum am pățit-o o dată, de-acum voi avea grijă, o liniştesc eu.

- Oh! ce s-o bucura Dumitru! Vine dimineață, că mai are de cosit otava!

- Vine şi Dan?

- Aşa o rămas vorba, dacă nu s-or fi schimbat socotelile acasă!

Am lungit, aşa, vorba cu bătrâna mai bine de o oră, înainte de a mă urca în pod, la culcare. Mai întâi, caut «Bereta» cu trei încărcătoare, o grenadă defensivă, şi le aşez lângă mine, în fân, să-mi fie la îndemână.

Nu ştiu cum a trecut noaptea, că aud baba prin grajd, de vorbă cu vacile în timp ce le mulgea. Peste puțin, mă strigă din uşa podului.

Prânzul era gata, să mâncăm înainte ca ea să plece cu vitele la păscut. Lapte, brânză, ouă, mâncare mereu la îndemână, acompaniată de o mămăligă moale, frământată la repezeală.

M-am ospătat cum se cuvine, sub privirile de satisfacție ale bătrânei, care împrospăta mereu bucatele în fața mea.

Masa terminată, baba pleacă cu vitele.

- Dacă vine Dumitru, spune-i că eu sunt pe Cornişe!

- Bine! Maică! şi trag uşa în urma ei, întărind-o cu zăvorul.

O căldură în miez de vară mă scoate la umbră, sub mărul din vale de colibă. Câte o creangă mai păstra o prună de vară, începută de viespe. Anul acesta, n-am apucat să le gust, ca şi cireşele. Scutur câteva crengi şi-mi umplu buzunarul de prune. Erau dulci, pomăite şi pline de must. N-am putut mânca multe, m-am săturat repede. Mă trag apoi la umbră, cu ochii la pândă şi arma pe aproape.

De obicei, nu intra nimeni în grădină, doar dacă, întâmplător, vecinii nu s-ar îndemna la câte o prună, să-şi mai astâmpere setea.

Grivu a rămas cu mine, întins pe labele dinainte, Ia picioarele mele, fidel şi gata la orice surpriză. Cu simțul lui deosebit, înzestrat de natură, el precede evenimentul şi astfel mă avertizează dacă ceva anormal se pregăteşte, dându-mi timp suficient să mă pun la adăpost.

Soarele era sus, când, deodată, Grivu porneşte ca un glonte de lângă mine, în salturi mari, lătrând la intervale înspre poartă. Îl mai văd printre pruni la vreo treizeci de paşi. Nu mai lătra, ci balansa coada, în semn de recunoaştere.

Aud un glas care cheamă câinele şi un scârțâit de car. Văd, acum bine, doi boi grei îndemnându-se la drum şi pe moş Dumitru înaintea lor, plesnind din bici... Hăis, cea, boii tatii!

Parcă-l văd. Era în primăvară, tot cu boii ăştia. Ținea de coarnele plugului şi striga: Hai la brazdă, boii mei!

M-am apropiat de el şi i-am dat bună ziua şi lucru bun. Mă cunoştea bine.

- Mulțam dvs., Filoane! mi-a răspuns el, oprind boii pe brazdă.

- Te-i fi întrebat, taică Dumitre, ce vânt mă aduce pe dealurile astea?

- Nu m-o mira, dacă mi-ți spune!

- Nu mai am loc pe acasă! Mă caută tâlharii şi nu mai ştiu unde să înnoptez!

- Dacă numai asta o fi necazul, apăi la mine poți să stai cât îi vrea. Nu duci grijă de nimic şi, mai ales, pe aici nu trece nimeni, niciodată!

De atunci am rămas Ia moş Dumitru ca la mine acasă.

Îl las, acum, să se apropie de mine de vreo câțiva zeci de paşi şi deodată mă scol în capul oaselor.

Când mă zăreşte, rămâne locului ca înțepenit, în timp ce boii se opresc cu coarnele în spatele lui.

- Țuce-l moşu'! (de la verbul a săruta) El îi! şi fața i se îmbujoară gonind spre mine. I s-a oprit graiul în gât, prinzându-mă în brațe.

- Dumnezeu îi mare! Țucu-i pucerile Lui, grăieşte ca pentru el şi ochii i se umplu de lacrimi. Nu-i venea să creadă. Îşi şterge obrazul cu dosul mânecii şi-şi strigă feciorul, care se oprise şi el în dosul carului.

- Tu vezi cine o venit la noi, Dane?

Feciorul, copleşit de surpriză, nu reuşeşte să spună mai mult decât tatăl.

Toți trei am tăiat multe zile de coasă. Plecarea mea i-a lovit tare. Au pierdut pe unul de ai casei.

S-au aşezat amândoi lângă mine, copleşindu-mă cu întrebările. În mai bine de o oră Ie-am expus, pe scurt, toată povestea.

- Apăi, cum? Să facă pădurarii un lucru ca ăsta? Să țântuiască puşca către un frate român? Cum de i-o răbdat Dumnezeu? Ăştia nu trebuie să scape că-s tâlhari! Ăştia sunt în stare să ne vândă pe toți!

- Le va plăti Cel de Sus şi lor! încerc eu să-l păciuesc.

Un gând, însă, i se prinsese ghimpe de suflet.

- Îi cunoşti pe tâlhari?

- Şoianda şi Madincea din Goleț, îi dau eu numele celor doi.

- Mama lor de bestii! Eu ştiu ce le-ar trebui lor! Cred că n-o să-i laşi aşa! mă ispiteşte el.

- Ce să le fac?

- Eu le-aş pune dinamită la casă, să piară cu toată familia! Sunt bătrân, dar m-o ierta Dumnezeu, că pedepsesc pe nişte mişei, care trebuie stârpiți înainte de a nu mai face şi alte rele! Auzi! Să vândă ei pe unul de ai lor?

- I-o fi amenințat că-i dă afară din «slujbă» dacă nu vin cu ei?

- Da ce că...t de slujbă au ei, că or vrut să omoare om pentru ea? Bătrânul era înfuriat la culme. Fața i se înroşise şi vinele gâtului, umflate, parcă amenințau să plesnească. El nu putea să înțeleagă, în sufletul lui creştin şi român, cum de au putut face aşa ceva, infam, un păcat strigător la cer.

O tăcere de mort ne-a oprit pe toți câteva clipe. Deodată, moşu', cu o voce domoală, mieroasă...

- Da... ai şti unde stau ei în sat?

Îi ghiceam gândurile şi mă bucuram să-l văd aşa, că-şi varsă tot amarul care-i apăsa pieptul.

- Nu-i greu de aflat! Dar... pentru ce?

- Lasă-mă pe mine! Nu trebuie să ştie nimeni! Îi vedea pe urmă ce-o ieşi!

Calmul bătrânului mirosea a furtună, dar voiam să aflu ce are de gând.

- Ce crezi că le-ai putea face?

- Să le azvârlu nişte grenade în casă, când dorm, să stârpesc secătura! se înfierbântă el. Aşa or învăța minte şi alții, de Ie-o veni pofta!

- Moşule! Nu faci nimic cu asta! Numai îi întărâți. Ei sunt mulți şi au de ai noştri în mână, îi omoară! Ş-apoi, le-o veni rândul, fii fără grijă. Dumnezeu nu lasă pe nimeni nepedepsit!

- D-ta eşti prea bun!

- De ce or fi vina copiii şi nevestele lor? Nici ei, poate, n-au crezut că o să iasă aşa rău! căutam eu să-l conving de ceea ce singur mă îndoiam. Trădătorul procreează trădare şi familia toată trăieşte aceeaşi atmosferă otrăvită.

- Cum crezi! Eu, însă, nu i-aş lăsa aşa!

Mi-era teamă că moşu-i găseşte şi singur, şi-şi va pune planul în aplicare şi, de aceea, va trebui să-l împiedic.

- Nu le putem face nimic! Nu trebuie să le facem nimic! Avem mulți de ai noştri, care se ascund pe aici şi dacă s-a făcut moarte de om, noi va trebui să plecăm de pe aici, pentru că vor veni cu armată multă să ne caute. Ne vor răscoli atât că nu vom mai avea unde să ne ascundem. De bine, de rău, aşa, tot mai putem sta pe aici, până ne va veni bine să lovim şi noi mai tare!

S-a lăsat cu greu convins, moşu', dar s-a convins de un lucru, că va ieşi rău. Strânge o sudalmă între dinți, ca o amenințare. Şi-a amânat, doar, răfuiala, dar când i-o veni bine, şi-o vărsa focul.

- Iuda a vândut pe Hristos şi s-o spânzurat! Nu l-o lăsat Dumnezeu să se bucure de banii trădării! îşi legitimează el ținuta față de divinitate, care trebuie să pedepsească prin oameni! El ar fi gata să-şi ia pe suflet toată povara păcatului.

Ne prinsese amiaza sub măr şi, de nu venea baba cu vitele, ne-ar fi prins şi cina tot aici. Ne-am aşezat apoi toți la masă.

- Eu nu înțeleg, lasă moşul lingura, de ce a trebuit să pleci atunci? Toți te-am rugat să rămâi! Ceasul rău! răspunde tot el.

Dan ştia mai multe şi tăcea, cu ochii plecați. Dau şi eu din umeri drept răspuns.

După masă, n-a mai fost lucru. Am revenit la umbra mărului, să mai lungim vorba. Astfel, le povestesc tot ceea ce mi s-a întâmplat în ultimele şase săptămâni de când ne-am despărțit. Moşu' mă oprea, din când în când, şi-mi cerea lămuriri despre cei ce m-au însoțit.

- Îi bine să-i cunoaştem şi noi, că nu se ştie... o veni şi ziua socotelilor şi ar fi păcat să scape!

I-am umplut sufletul de revoltă bătrânului. Am răscolit în el toți strămoşii care plecau să-şi apere țara, cu merindea şi hainele lor. Era moşul mic de stat, dar cât un munte care amenința să se prăvale. Nu era un om de rând, curajul lui s-a dovedit, nu de mult.

În primele luni după invadarea țării, a fost călcat de doi rusnaci. Mărunt şi slab, aşa cum era, le-a ieşit în cale cu toporul, cu toate că ei aveau pistoale mitralieră la gât. Voiau să-i ia oile, să le vândă pe țuică. Moşul nu înțelegea să-i lase să-i fure avutul. Prefera să moară cu ei de piept. l-a atacat şi, ajutat de câini, a reuşit să-i pună pe fugă, nu fără multă osteneală. De atunci îi are la inimă, dar mai crunt pe cei ce s-au vândut lor.

Dan ne lasă la vorbă şi se pierde fără să-l observăm. Târziu, pe sub seară, se întoarce obosit. A cercetat împrejurimile, ispitind la vorbă ciobanii. De dimineață, îmi spune el, au trecut trei milițai înspre pădure şi nu s-au mai întors. A lăsat vorbă, dacă se vor întoarce, să fie anunțat. De câtva vreme dau târcoale regiunii, nu au gânduri bune.

Îmi strâng tot mai mult spațiul de mişcare şi, într-o bună zi, mă vor obliga să plec. Colibele nu mai sunt un adăpost sigur. Le vor scotoci pe toate. Trebuie să-mi iau largul.

Seara pleacă amândoi în sat. Dan va încerca să afle mişcările miliției. E mai uşor din sat, pentru că toată lumea-i vede.

După cină îmi iau un strai cu mine şi mă pierd în pădure, pentru odihna nopții. Grivu se ia după mine şi-şi face culcuş aproape. Nu ştiu cum ar fi mai bine. Cu el sau fără el. Dacă latră noaptea lângă mine, mă trădează, dar dacă milițaii vin cu câini polițişti, mă vor descoperi oricum. Cel puțin voi fi prevenit şi voi avea timpul să fug sau să mă apăr, să-mi vând scump pielea. Las câinele lângă mine, soluție mai fericită. Dintre două rele, aleg pe cel mai uşor. Îmi aştern crengi multe, să nu tragă pământul. Peste ele întind straiul îndoit ş-apoi alte crengi pe deasupra, să camuflez culoarea albă, care se vede

de la distanță, ca o pată lucie, în mijlocul pădurii. Mă strecor apoi între straie, cu urechile la pândă şi armele la îndemână.

Privighetoarea îşi începe iar cântecul. E singura vieţuitoare care domină pădurea cu glasul ei, cât îi noaptea de mare. Un concert ce se pierde în ecouri, spre valea afundă. E atâta farmec, atâta viață, că nu-mi venea să adorm. Ascult aşa, uitând tot ce mă înconjoară. Stau întins pe spate, cu palmele căpătâi, privind cerul plin de făclii, ca în noaptea Învierii. O lună mare, cât o văpaie, coboară încet spre asfinţit, luminând calea. Cer şi codru şi-au dat mâna într-un spectacol de feerie. Sub cerul ăsta, uit toată nedreptatea. Deschid larg pieptul, să prind în el toată dragostea de Dumnezeu, care a lăsat în lume atâta armonie, atâta farmec. E adevărat că frumusețea naturii face omul mai bun, mai îngăduitor. În momentul ăsta, aş fi fost în stare să iert tuturor acelora care m-au lovit şi m-au strivit sub picioare, atâta curăţenie, inocență vărsau luminile din stele şi calmul codrului protector. N-aş vrea să adorm, să pierd din ochi, să pierd din mine acest paradis fără de prețuire.

Pe nesimțite, somnul se strecoară, mă prinde în mreje. Poate şi păsările şi-au încheiat concertul, că o liniște grea coboară, stăpâneşte totul, din adâncuri, spre bolta infinită.

A fost un vis sau am trăit aievea? Zorile îmi spulberă totul. Din basmul de odinioară nu mai rămăsese decât o grămadă de crengi peste mine şi, în jur, numai pădure. Grivu, fidel, mă priveşte vesel, legănând din coadă o «bună dimineața».

Strâng crengile şi le împrăştii, în timp ce anin de umăr straiul, să-l duc la colibă.

Grivu o ia înainte. Simțea că mergem spre colibă. Poate că-i era şi foame, că-şi grăbeşte pasul. Nu latră, nu miroase nimic anormal. Semn bun.

Baba, aceeaşi preocupare, vacile şi prânzul. Am mâncat iar cu poftă. Aş fi mâncat orice, atât mi-era de foame.

Rămas singur în colibă, mă aşez în curte, la soare, desfac pistolul să-l curăț şi să-l ung. Fiecare cu preocupările lui. Ale mele erau mai simple în dimineața asta. Curând moşul şi cu Dan urcă dealul, spre colibă, anunțați de Grivu, care nu mai ține în loc. Îmi vor aduce veşti? Dar iată-i că intră.

- Bună dimineața! la om bun, mă întâmpină moşul.

- Bună să vă fie inima la amândoi! Veşti bune?

- Se zvoneşte prin sat că vor face o raită prin pădure cu armata, începe Dan. Vreau s-o curețe de partizani! Veşti bune, însă, dinspre valea Timişului. Rezistența se organizează tot mai mult. S-au schimbat chiar rolurile.

Comuniştii sunt persecutaţi, executaţi chiar, după cum îi prind, ziua sau noaptea. La Teregova, în zi de târg, şeful partidului a primit ordin să controleze preţurile şi să confişte marfa în caz de nerespectarea preţurilor impuse de guvern. Satele nu sunt aprovizionate, nici cu încălţăminte, nici cu îmbrăcăminte, minimul necesar, iar ţăranii găsesc cu greu marfă. Atunci când o află, n-o pot cumpăra. Astfel, un ţăran găseşte în târg o pereche de opinci din cauciuc de automobil şi se pregătea să le cumpere, când şeful partidului voia să i le confişte. Le-a primit peste figură. Gestul lui a pus foc la dinamită. În jurul lui s-a adunat tot târgul şi s-a descărcat asupra-i toată furia acumulată de atâta vreme.

Au năvălit grămadă peste el, fiecare voind să-şi verse răbdarea.

L-au împărţit în bucăţi, părăsit de tovarăşii lui, care au luat-o la fugă.

La Domaşnea, primarul comunist a fost împuşcat în casă, pe fereastră. La Plugova, Cornereva şi toate satele din jur, a început goana după comunişti, că nimeni nu mai vrea să fie primar sau membru de partid. Mânia fierbe peste tot. Nimeni nu o mai poate opri. Miliţia face anchetă şi, de fiecare dată, «vinovaţii» presupuşi dispar la pădure, în munţi. Astfel, grupe, grupe, părăsesc casele şi munca şi iau calea codrului, de unde coboară să facă dreptate, să apere pe cei oprimaţi.

Mă gândesc mult la aceste acţiuni deschise, care, într-o zi, vor antrena consecinţe nebănuite şi care se vor abate fără milă peste toată populaţia.

Hotărârea mea e luată. Va trebui să fac un drum înainte de plecare, să văd pe loc, cu cei de acolo, cum s-ar putea canaliza sau potoli această declanşare necugetată.

Spiru Blănaru, responsabilul acestei regiuni, Gogu Cristescu şi Comandorul Domăşneanu, spre Orşova şi Băile Herculane, vor putea detaila aceste evenimente şi, împreună, să găsim soluţia cea mai fericită, pentru a evita o catastrofă.

- Să n-ai nici o grijă! caută să mă liniştească bătrânul. Până aici n-ajung ei! Ş-apoi, pădurile sunt mari, le-ar trebui armată multă să Ie controleze. Va mai rămâne loc şi pentru cei fugiţi.

Vara, orice tufă este un prieten. Dar iarna?

- Jandarmii au coborât aseară târziu, reia Dan. Dacă o fi ceva, vom fi anunţaţi din sat şi vom vedea atunci ce este de făcut! Pentru moment, să nu ne alarmăm!

Se îngroaşă gluma. Chiar de nu o vor face acum, o vor face mâine, o vor face la toamnă, când cad frunzele. La iarnă, pe urmele lăsate pe zăpadă,

va fi greu de scăpat, urmărit de armate întregi. Trebuie să mă grăbesc, cât va fi timp.

- Ascultă, Dane! îl iau eu deoparte. M-am gândit bine. Nu am multe de ales. Va trebui să plec, din nou, de unde am venit acum patru ani. Tu ştii prea bine. Ascunde-ți gândurile, tu şi ceilalți. Fă ce poți ca să rămâi pe aici, să nu te afle ăştia. Poate, de o vrea Dumnezeu, într-o bună zi, vom veni mai mulți de dincolo şi va fi nevoie de tine şi de cei de mare încredere, pe care se va putea construi armata eliberării. Rabdă cât poți, să rămâi întreg, până ne-om întoarce noi şi noi.

Nu era legionar. Era un român cinstit şi iubitor de țară, ca tatăl lui şi nu-i lipsea nici curajul şi angajamentul total. Mi-a propus, de mult, să organizăm o rezistență de oameni curajoşi, gata la orice.

El are prieteni şi se va strădui să mai găsească şi pe alții.

- Dane! Noi, de mult ne-am strâns, cei ce simțim ca tine şi plătim din prisos tributul de sânge! Acum, când țara are nevoie mare de oameni hotărâți, noi nu ne vom târgui brațele. Drumul nostru rămâne cel de totdeauna. Pe el vor veni azi toți aceia care mai au de dat ceva pentru neamul lor. Pe tine te frământă ideea şi mă bucur că azi te-ai hotărât să rişti ceea ce ai mai bun, viața.

Ține prietenii aproape, îi liniştește şi rămâneți de veghe, ca pietrele de hotare. Nimeni să nu vă ştie, nimeni să nu vă ghicească gândurile. Numai aşa veți putea răbufni cu folos în ziua decisivă.

O rugăminte, acum, înainte de a pleca. Păstrează-ți calmul, până când cineva sau chiar eu, vom mişca de dincolo.

Îmi întinde mâna, privindu-mă în ochi, senin şi hotărât, gata de jurământ.

- Ai încredere în mine, că-mi voi face datoria. Dacă nu aşa ca voi, cel puțin ca un soldat care-şi iubeşte şi el țara şi acest pământ.

Îi prind mâna, i-o strâng şi-l îmbrățişez ca pe un frate de cruce.

- Nimeni nu va şti, de ceea ce am hotărât azi!

- Fii fără grijă! voi calma şi pe tata, mai iute la mânie. El ne va fi de mare folos să mobilizeze şi bătrânii.

- Aşa-i! Trebuie multă cumpătare la vorbă, în gesturi, pentru că treaba noastră va fi mai responsabilă. Da! Calmează-l pe bătrân, fă-l să-şi închidă în el revolta, că nu foloseşte la nimic. Cel mult, riscă să fie dus, să-şi piardă urmele. Tu, care ştii ce vrei, trebuie să-l aperi.

A înțeles prea bine ce vream să-i spun şi m-a liniştit. Îi număr apoi câțiva prieteni, pe care să nu-i piardă din ochi. Sunt oameni de încredere, de sacrificiu.

- Pentru azi, e destul atât, Dane! Vom mai avea ocazia să punem la punct anumite detalii.

- Când ai de gând să pleci? mă întreabă el cu tristețe.

- Nu voi întârzia mult. Înainte de cules, până ce țarina o fi întreagă, să mă pot apropia mai sigur de graniță. În primul rând, va trebui să fac un drum pe valea Timişului. Voi pleca chiar la noapte. La întoarcere, mă duc să întâlnesc pe mama, ea va fi mai greu de convins. Ea ştie că, dacă plec, nu mă va vedea curând şi zilele ei sunt numărate. Acum, tu te duci iar în sat, să vezi ce se mai întâmplă!

Am regăsit pe moş, care-şi bătea coasa, să scoată pierderea de ieri. Băiatul pune şi el mâna pe una, să o bată, dar moşu' îl opreşte. I-o bătuse el pe când noi stăteam la vorbă.

- Ce-ar fi dacă am începe trei brazde? arunc eu propunerea bătrânului.

- Rău n-ar fi, că-i mai cu spor, da-i fi obosit! Ş-apoi, ni-s dăstui noi doi, că n-o fi vreme de uscat!

Am pus şi eu mâna pe coasa mea, lăsată la ei de mult şi am plecat toți trei la treabă. Eram, ca ei, om liber. Lucram la câmp, ca orice țăran, printre ei, îmi amăgeam realitatea.

La cină, singur cu bătrâna, înainte de a pleca la drum. Îmi pregătesc haine țărăneşti şi azvârlu pe umeri un vechi palton cu ciucuri la poale. Lăsam astfel impresia unui cioban, îmbătrânit pe lângă turma de oi, sărăcăcios îmbrăcat. De umărul drept, atârn cureaua Berettei, cu țeava spre pământ.

Se întunecase bine, când am pornit la vale şi, curând, abia desprind calea. Merg aşa, pe dibuite, până mă obişnuiesc cu umbra nopții.

Peste puțin, ajung într-o poieniță, când un clopot talangă îmi tulbură liniştea. N-apuc să mă abat din cale, că doi dulăi de stână se reped la mine să mă sfâşie. Un păcurar tânăr, de vreo 15 ani, aleargă, să vadă ce i-ar putea amenința turma în plină noapte, dacă nu cumva un lup să-i fure din mioare.

- Strigă câinii, măi frate! mă adresez eu lui, că ăştia nu prea ştiu de glumă!

- Nu-s răi! îmi răspunde o voce subțire, de un fals sopran, dacă nu-i întărâți!

- Al cui eşti? mai băiete! i-o iau eu mai înainte, să aflu de unde o fi, ca, apoi, să-mi pot defini şi eu o origine, la distanță de satul lui.

- Eu îs băiatul lui Sanfiu, din Goleț! Noi avem coliba sus pe culme!

- Şi nu ți-e frică singur, cu atâtea oi?

- Pe aici nu-i nime, ş-apoi, de o fi ceva... câinii mei mă ajută. Tata îi la colibă, îi de ajuns să-l strig!

- Câte oi aveți? țin eu mereu vorba, să n-apuce el să-mi pună întrebări.

- Avem cincizeci mătrici (oi cu lapte), dar am mai lăsat de prăsilă vreo cincisprezece miei să înlocuiască pe cele bătrâne şi optsprezece stărpe, mioare de anul trecut, care vor făta la primăvară!

Vorbind aşa, mă măsoară de la distanță, proptit pe ciomagul de cioban. Se vede că nu i-am câştigat încă încrederea.

Dau să plec şi-l las în urmă cu câțiva paşi, bucuros că nu mă întreabă nimic, de unde vin şi unde mă duc la ora asta.

- Dar asta ce este? mă opreşte el din mers.

- Care, măi băiete?

- O țeavă de puşcă, la spate!

Am rămas năuc. Paltonaşul meu, de om necăjit, nu era destul de lung să acopere complet arma şi o bucată din țeavă, de vreo câțiva centimetri, a rămas dezgolită. Luna, bătând din spate, a făcut să lucească fierul şi băiatului, care nu mă scăpa din ochi, nu i-a trebuit mai mult.

- Asta nu-i pentru copii! îl iau eu bătrâneşte. Tu nu ai oi de dat cât o costa ea!

Se pare că l-a ispitit vorba mea. La vârsta asta, o armă vrăjeşte inima tânără, dornică de aventură. Tare s-ar mai făli la prieteni că nu-i frică de lupi, că are el leac pentru ei. Că nu i-ar fi greu să facă pierdute vreo două, trei oi. Le-a mâncat lupul şi nimeni nu ar putea să-l controleze.

Trebuia negreşit să câştig discreția băiatului, pentru întors, să nu alarmeze satul. Pentru acest scop, speculând slăbiciunea băiatului pentru armă, îi acord încrederea ca unui om în vârstă.

- Ia să ne mai odihnim puțin! i-o iau eu înainte. Noaptea-i lungă, oi avea vreme destulă! Dezbrac paltonul şi-l pun pe iarbă. Arma apare ca o ispită, în toată frumusețea ei. Copilul cască ochi mari, poate n-a văzut în viața lui o astfel de jucărie. Mă aşez pe iarbă şi iau pistolul pe genunchi.

- Tu ai mai văzut aşa ceva? îl iau eu cam de sus.

Să nu pară prea copil, îmi răspunde şi el în doi peri.

- Baş ca asta, nu! Dar... am avut şi mai bun! Mi l-o găsit tata şi mi l-o luat!

- Ți-l va da el când vei fi mai mare, acum tu nu ştii încă să umbli cu el! îl mai calmez eu.

- Cum să nu ştiu? Că n-o fi mare lucru! Ia să vezi cum ți-l manipulez!

Era încărcat şi nu voiam să i-l pun în mâini înainte de a nu-l face inofensiv.

- Stai puțin, că ăsta-i nou, nouț, nici eu nu ştiu să umblu prea bine cu el! Scot magazia şi i-l dau în mână. Îl prinde bine, să-i încerce, parcă, tăria şi-l aduce la înălțimea pieptului, cercetându-l cu mare atenție, ca un cunoscător.

- Măi! Tu nu te pricepi la d-astea! Nu-s pentru tine! îi opresc eu contemplația, luându-i scula din mâini. Uite acum bine, să vezi cum merge! încep eu lămurirea.

Ascultă cu multă atenție până ajung la încărcător. Îndată ce a văzut gloanțele, extazul i-a depăşit priceperea, simulată până acum.

- Şi... merg toate odată? nu se mai poate el reține.

- Cât ții degetul pe cocoş, ele tot ies şi... cât te-ai şterge la ochi, s-au dus patruzeci de focuri. Poți să tragi şi unul câte unul, dacă vrei! îi arăt eu manevra pentru schimbare de foc.

Înghițea în sec, parcă i se aşezase un nod de-a curmezişul respirației, oprind-o pe loc.

A uitat orice prudență şi trece direct la faptă.

- Şi ce faci acum cu el? Nu vrei să-l vinzi? mă ia el la sigur, ca un vechi negustor.

- Ascultă-mă pe mine! Eu l-aş vinde, că am lipsă de bani, să-mi cumpăr nişte oi, ş-apoi eu mai am unul, mai mic ca ăsta, mai slab, dar pentru mine-i destul.

Nu ştia cum să înceapă, să-şi plaseze oferta, îi ardea pe limbă.

- Caut şi eu de mult, unul! N-ai vrea să mi-l vinzi mie? începe el tatonarea.

- Eu ți l-aş da, că văd că-ți place şi... ştiu bine că... în mâna ta e ca şi la mine. Tu ştii să-l îngrijeşti şi să-l ascunzi să nu ți-l afle nimeni. Ştii tu că, dacă jandarmii dau de el, te bat până îi spune cine ți l-a dat. Eu n-aş vrea să am neplăceri cu ei.

- Din partea asta, să n-ai nici o grijă! mă asigură el. Îl pun eu de nu dă nici dracu' de el. Ş-apoi, eu nu-l scot decât noaptea, la oi. Jandarmii nu trec niciodată pe aici.

- Tu pari a fi băiat serios! Ți l-aş da cu multă plăcere, dar tu n-ai de unde să-mi plăteşti!

- Cât ceri pă el? mă somează negustorul meu.

- Să-ți spun drept! Mie nu-mi place să umblu cu fofârlica. Eu am vorbit ieri, la târg, cu unul care are sălaşul din partea cealaltă a dealului. I-am spus că-l am de vânzare. El mi-ar da două oi pe el, dar eu nu i-am dat capătul. Mă

duc acuma, cu el, să-l vadă şi, dacă ne-om ajunge din preţ, îl dau lui, de nu, mă întorc la noapte iar acasă. Pe omul ăsta nu-l cunosc prea bine, dar vezi şi tu că nu-l pot da pe nimica.

- Avem colo în deal două jugăre de pământ, reia el, şi cam vin noaptea mistreţii şi ni-l mâncă tot. Ar fi bine să-l probăm acolo!

- Sigur c-aş putea să vin într-o noapte şi, cine ştie, poate am împuşca şi un mistreţ şi ne-om ajunge şi din preţ! Eu mă duc acuma la omul ăsta, că i-am promis şi trebuie să mă ţin de vorbă. Nu i-l dau însă, oricât mi-o oferi pe el. Eu ţi-l ţin ţie. Aş vrea să ştiu dacă tu ai putea să-mi dai barem o oaie pe el şi când oi avea lipsă pe la mine, să vii tu cu el!

- O oaie? Oricum o pot face!

- Dar tatăl tău ce va zice că-ţi lipseşte o oaie? Nu-l las să-mi răspundă, şi-i dau tot eu soluţia. Eu aş zice să o mai lăsăm vreo două săptămâni, să se mai învechească treaba. Trec eu pe la tine şi om vedea noi cum om face şi cu oaia. Tu pleci cu oile mai departe. Vin şi eu la locul de întâlnire şi când te întorci, te faci că nu ştii nimic. S-o fi pierdut pe drum sau o luat-o lupul. Eu plec cu oaia iar tu cu pistolul, nimeni n-o şti nimic!

Soluţia mea l-a fascinat. Îi venea să-mi sară de gât de bucurie.

- Bine! nene, dar... cum să te chem?

- Vasile! Da' pe tine?

- Gin, nene Vasile! Eu te voi aştepta să vii. Voi fi în fiecare seară cu oile aici sau, de nu, voi fi pe deal, să mă strigi!

- Bine, măi Gine! ca să scurtez vorba. Cu tine văd că mă pot înţelege, tu nu eşti muiere. Mâine va trebui să urc la pădure că mai am câteva zile de coasă şi am şi nişte oameni. Aşa că n-aş putea să vin săptămâna ce vine, că-i vremea bună şi aş vrea să usc fânul, că, de m-or prinde ploile la pădure, nu-l mai usc. Săptămâna aialaltă te caut sigur!

Nu s-a îndoit o clipă de ceea ce i-am spus. Credea din toată inima că a dat norocul peste el şi se simţea mândru.

- Încă o dată îţi spun, măi Gine. Să nu flecăreşti pe la prieteni, să te lauzi. Eu o s-o aflu şi ţi-o părea rău!

Vrea să jure că nu va spune Ia nimeni, dar l-am oprit la vreme.

- Eu am încredere în vorba ta şi, dacă mă vei minţi, mi-ar părea tare rău, pentru că eu ţin la tine, eşti băiat bun şi aş vrea să te fac cu un lucru să mă pomeneşti!

Simţeam că nu-i nevoie să-i spun mai multe. Din gura lui nu va ieşi nimic. Am două săptămâni la îndemână, suficient pentru planul meu.

- Apăi, Gine, să fie într-un ceas bun, vorba noastră! Îi întind mâna azvârlind pistolul pe umăr, de astă dată peste palton. Să mă aştepți săptămâna aialaltă!

- Bine, nene Vasile! Fă-ți lucrul, că nu-i grabă! mă liniştește el.

- Cheamă câinii să nu mă mai latre! îi arunc ultima vorbă, pierzându-mă printre stejarii bătrâni. Mă opresc puțin mai departe să scurtez cureaua pistolului să nu mai depăşească mantaua. Grăbesc pasul, să ajung înainte de ziuă la coliba din dealul Teregovei, locul de reper pentru întâlniri neprevăzute.

Urc şi cobor dealuri şi văi. Certeja, Nemanu, pe sub Semenic, condus mai mult de instinct decât de ochi, în întunericul des, completat de umbra copacilor seculari. Înainte ca ziua să coboare peste sate, trag la coliba noastră.

- Bună dimineața, nene Ilie! Voie ți-e de oaspeți?

- Bată-te norocul! Da' de unde mai răsari? E cam mult de când nu ne-ai călcat!

- E adevărat, dar prea v-ați izolat de lume! Mai trece cineva pe aici?

- Din când în când, doar în trecere, ca d-ta!

- Dar cu noutățile? Se spune că ați cam speriat partidul, că nu ştiu unde să se mai ascundă!

- Mama lor de bolşevici! Nu le-o fi pe multă vreme! Mai zilele trecute, iar le-a mers rău! Lumea nu-i mai rabdă!

- Dar miliția nu face nimic? Nu vă sperie?

- Când vine miliția, nu mai găseşte pe nimeni!

- Dar unde se duc?

- Pădurea-i mare, îi loc pentru toți! ş-apoi, pe aici, miliția nu prea îndrăzneşte să colinde, ştiu că nu iese bine!

- Ascultă, nene Ilie! Aş vrea să văd pe cei din sat şi să trimită pe cineva la Spiru să fie în sat, la noapte!

- Am să plec eu, oricum, acasă, să văd ce-o mai fi şi să mai aduc şi de ale mâncării! Până atunci, ia să gustăm ceva, îi fi flămând!

Un prânz solid: şuncă la tigaie, cu cinci ouă de căciulă, brânză de oaie unturoasă, lapte şi totul însoțit de o mămăligă galbenă, moale, să tot mănânci.

Ilie e plecat deja în sat cu mesagiul meu. Rămas singur, mă gândesc la un somn, să-mi scot pârleala drumului şi mai ales că noaptea m-a frânt. În mai puțin timp cât aş spune, somnul şi-a împlinit rostul.

Oare cât o fi ceasul? Afară, soarele se pleacă pe deal, gata să-şi ia rămas bun. O dată cu el, aud paşi pe aproape.

- S-a făcut! Plecăm iarăşi! Să mâncăm ceva mai înainte şi apoi, când se va lăsa seara, om coborî la vale. Am anunţat pe toţi. Spiru va veni şi el cu prietenii lui!

Stăteam ca pe ghimpi să-i văd, după toate câte s-au întâmplat. Arestarea mea i-a tulburat mult. Au intrat toţi la fund, să treacă furtuna. Acum, că sunt iarăşi liber, vom lua firul de la capăt.

Plecăm grăbiţi. Aveam două ore bune de drum. Din deal, văd lumini împrăştiate pe mare întindere. E satul Teregova, leagănul activităţii noastre de ani de zile, cu Domaşnea, centru fără pereche de rezistenţă românească.

Grăbim pasul şi, o jumătate de oră mai târziu, iată-ne în grădina lui I. Aud voci multe.

- Trăiască Legiunea şi Căpitanul! mă întâlneşte Spiru Blănariu, cu o pădure de braţe întinse spre cer.

Îi îmbrăţişez pe rând, fraţi de vremuri grele, întors ca de dincolo de lume. Bucuria nu mai are margini la cei ce trăiesc acelaşi destin.

Printre ei recunosc pe Gogu Cristescu, Comandor Domăşneanu etc.

Istoria lor e lungă, sper să revin, într-o zi, aşa cum faptele o merită. Primul ia cuvântul Spiru, să descrie o situaţie pe întreaga regiune, de la Caransebeş la Orşova.

- Lumea se agită mult, începe el şi răspunde la lovituri cu lovituri, iar noi privim de-o parte, fără să le dăm un sfat sau să-i încurajăm. Fapte, care le cunoşteam deja de la Dan, completate cu cele mai recente.

- Am primit o propunere de la grupul colonelului Uţă şi Vernichescu, care ne cere să ne unim forţele la bine şi la greu. Nu le-am dat nici un răspuns înainte de a anunţa Centrul.

- Aţi luat legătura cu ei sau v-au transmis doar dorinţa lor?

- Am primit un curier de la ei!

- Ce părere are fiecare despre această propunere?

Astfel, desprind, din expunerea celor prezenţi, opinii în general favorabile unei întăriri a rezistenţei, pentru a putea controla toată regiunea.

Aş dori, înainte de a lua o decizie plină de consecinţe, să vă prezint sau să vă împrospătez memoria asupra personagiilor care caută să se apropie de noi.

Colonelul Uţă. Prefect de Severin, cu depline puteri pentru a urmări pe legionari. Mâinile lui sunt pătate cu sânge, sângele camarazilor noştri. El a ordonat uciderea a trei legionari pe judeţ, în plus de cei ucişi în Caransebeş şi

expunerea lor pe terenuri virane, în fața cărora au defilat copiii de şcoală, de la 6 ani în sus.

Vernichescu. A trădat pe Căpitan şi a fost pedepsit de Moța. A scăpat ca prin minune cu viața. A fost eliminat din Legiune pentru tot restul zilelor, fără posibilitatea de reabilitare. Trădarea nu se reabilitează, ea rămâne pecetea fierului roşu, pe toată viața.

Ceilalți, care vor fi cu ei, sunt, poate, oameni de treabă. Nu-i cunosc, vorbesc doar de şefi.

Cine ar putea să-şi ia libertatea să spele de tot trecutul, pe unul sau pe altul?

Aşa, suntem mai puțini, dar încrederea, sacrificiul, unul pentru altul, este total. S-ar putea trece peste aceste realități?

Eu, în fața celor dispăruți, în fața voastră, gata de jertfă, nu o pot face!

Rămâne şi un alt inconvenient, care va trebui luat în seamă, de ordin practic. Noi avem reflexul de apărare, imprimat de viața clandestină, de ani de zile, cu toată gama de precauțiuni şi convingerea că nici Dumnezeu nu ne va părăsi. Vă închipuiți o amestecare de ape, unde fiecare pleacă la o aventură, cu gândurile şi obiceiurile lui, riscând viața întregului. Pericolul pândeşte pe fiecare, fără a putea să-l evite însă, fără posibilitatea de a-l circumscrie la un număr limitat de pierderi.

lată un argument de autoapărare, independent de alte rațiuni, care ne amenință unitatea şi siguranța ei.

Se uită unii la alții, oarecum dezorientați. Ei nu vedeau lucrurile pe toate fețele. Pentru ei, lupta se desfăşura deschisă oricui.

Spiru ia cuvântul şi se alătură argumentelor expuse de mine şi apoi toți ceilalți.

Punctul principal fiind lămurit, o altă problemă, tot atât de gravă, va trebui elucidată. Este vorba de această manieră de a răspunde la lovituri, care antrenează grupuri de țărani, după ce şi-au descărcat mânia, să-şi părăsească casele să îngroaşe rândurile fugarilor urmăriți, apoi, de miliție, scoşi din acțiune prematur.

Ce facem noi în fața acestor întâmplări? Cum vom proceda pentru a proteja şi eventual a controla aceste ieşiri. Sunt oameni care au încredere în noi, în lupta noastră şi-i vom găsi în drumul nostru.

Nu ar fi mai bine ca aceşti neastâmpărați să fie sfătuiți să nu se descopere înainte de vreme, pentru că ei nu cunosc dimensiunea colosului, pe care îl hărțuiesc, să-şi apere casa şi avutul?

Aşa cum au început evenimentele, ele nu se pot opri singure, pentru că comuniştii nu se vor resemna să lase autonomie unor regiuni care nu sunt de acord cu programul lor. Vor începe represaliile, vor aduce armatele lui «Tudor Vladimirescu» sau «Horia, Cloşca şi Crişan», foşti cetăţeni sovietici înainte de a deveni «apărătorii» ţării lor.

Şi se vor goli satele în faţa puhoiului devastator şi cei prinşi vor plăti scump. Cu ce rezultat?

Va trebui să-i calmăm, acolo unde vom putea. Să-i lămurim de pericolul ce-i pândeşte. Sunt atâtea forme de rezistenţă. Ultima, după ce totul a fost epuizat, să rămână acţiunea dură, pe teren.

Să nu uităm o clipă că noi va trebui să pregătim pentru momentul decisiv, când toată naţia se va încleşta cu fiara. Atunci va fi nevoie de tot acest potenţial care se iroseşte acum cu atâta generozitate. Să ne concentrăm tot efortul pentru acest moment. Până atunci, să nu ne descoperim intenţiile, să ne împrăştiem energiile.

Au înţeles, cred, toţi, care era misiunea noastră.

Ne-am strâns, pe rând, în braţe, pentru ultima dată şi, după miezul nopţii, iau calea întoarsă, împăcat şi plin de speranţe.

În urmă, focul sacru, al dăruirii pentru ideea de neam, nu se va stinge. El va arde mai mult ca niciodată.

Spiru Blănaru, acest bucovinean refugiat la noi, plin de curaj, de sacrificiu, va rămâne ca o lumină vie veşnic aprinsă. După un război în Răsărit, unde s-a purtat ca un erou, se întoarce acasă, casa lui de sub Obcine. Nu pentru mult timp, însă. Ruşii l-au gonit, i-au luat totul. Frate de cruce, a pornit cu toţi bucovinenii să caute o nouă casă la cealaltă extremitate a ţării, Banatul ospitalier. Aici a căutat camarazii de ideal şi s-a aliniat rândurilor deja în ordine de bătaie. Pentru el, ca şi pentru ai lui, lupta nu s-a terminat. Îşi construieşte un cămin legionar, luând în căsătorie pe fata camaradului Horăscu, şeful plasei Teregova. Casa lor se găsea pe dealurile Domaşnei. Aici l-am găsit în 1945, şi epopeea luptei legionare îşi sapă albie alături cu Valea Timişului.

- Camarade Filon! Aş vrea să te însoţesc o bucată de drum!

Am trăit ani de zile momente grele, dar sublime. Ne simţeam ca fraţi din acelaşi lăstar.

- Camarade Spiru! s-ar putea ca eu să trec dincolo. D-ta cunoşti bine regiunea şi oamenii. Când ne vom întoarce toţi, în frunte cu Comandantul, pentru ultima bătălie, să vă găsim pe toţi gata de luptă. Să trăiţi, însă, până

atunci, să nu vă pierdeți speranța. Dumnezeu ne va ajuta, pentru că luptăm pentru cruce şi cauza noastră este dreaptă şi sfântă.

L-am strâns la piept, ne-am contopit gândurile în aceeaşi simțire. Ca o umbra dispare în întuneric, se întoarce la ai lui, la bănățenii lui, care l-au adoptat, l-au iubit.

Dumnezeu a decis altcum. Vremile şi-au schimbat cursul.

Am aflat mai târziu, după procesul de la Timişoara.

Împrejurările sau destinul? S-au unit cu grupul Uță–Vernichescu în primăvară şi s-au botezat, într-o baie de sânge, împreună, să scrie o pagină de istorie românească, una din cele mai sublime.

Eroii se cheamă: Spiru Blănaru, Comandor Domăşneanu, Smultea din Teregova, Colonelul Uță, Vernichescu, avocat Ionescu...

Bătălia de la Pietrele Albe, acolo unde am poposit la coliba lui Ilie în ultim pelerinaj, rămâne un simbol de unitate românească în fața duşmanului comun. Jertfa lor se va răsfrânge peste istorie, să lumineze drumul, singurul de urmat de generațiile ce vin.

La secția de jandarmi din Teregova se găseau deținuți câțiva camarazi, arestați de curând. Ceilalți au pregătit un atac, să-i elibereze, înainte de a fi duşi la Timişoara, pentru anchetă. Atacul a întâmpinat o rezistență armată, întărită peste noapte, fără ca ei să afle din timp. Se retrag cu pierderi până la coliba de pe Pietrele Albe, în pădurile Teregovei, unde organizează rezistența.

Siguranța face apel la o divizie de armată cu care înconjură regiunea. Lupta era inevitabilă. Ea a durat câteva zile şi rezistența a fost înăbuşită în sânge. Au căzut: Col. Uță, Vernichescu şi alții, al căror nume vor figura cândva pe monumentul eroilor. Spiru Blănariu, Comandor Domăşneanu şi mulți alții au fost prinşi şi executați, după un simulacru de proces la Timişoara.

De-acum, nu vom răscoli trecutul până la Mihai Viteazul, pentru a căuta izvoare de eroism. Educația jertfei de neam se găseşte aproape, uriaşă cât Pietrele Albe, să domine vremile şi măreția faptelor lor.

Am plecat şi eu spre casă, împăcat. Îmi mai rămânea despărțirea de mama, cea mai grea, cea mai dureroasă. Va trebui s-o fac, nu mai am de ales.

În noaptea următoare, o iau din nou la drum. Trei ore bune de mers. Mă aşez în vârful dealului cu vedere departe, luminat de o lună mare şi clară. Orice umbră care ar trece în noapte se răsfrânge ca un profil mobil Ia orizont.

După o jumătate de oră de aşteptare, desprind în vale doi călători. Îi ţin sub priviri, cu grijă multă, şi-i pierd, când urcă panta dealului. Rămân la pândă şi le observ urmele, de nu cumva vor duce cu ei, fără să ştie, pe cei ce mă caută.

Pe culme, nimic nu mai mişcă. Noaptea şi-a închis cărările. Cu pistolul gata de tras, cobor spre locul de întâlnire, pregătit la orice surpriză. Cu cât paşii scurtează distanţa, inima-mi bate tot mai tare. O iau de-a dreptul prin pădure, să tai calea, să apar din spatele dealului, când, deodată, o şoaptă mă opreşte locului. Recunosc vocea şi mă apropii cu grijă, dând crengile în lături, să nu fac zgomot. Îi văd acum aşezaţi pe iarbă, mama şi Pătru.

- Dacă n-o fi de la el scrisoarea? aud vocea lui Pătru, îngrijorat.

- Apăi, de la cine să fie? răspunde mama.

- Or fi scris-o poliţaii, să vadă cine vine şi pe el îl ţin închis?

- Om vedea! da' mie-mi spune inima că-i de la el!

- Chiar de la el! sar eu aproape, tăindu-le vorba.

- Filoane! Băiatul mamei! şi-mi cade în braţe, sfârşită.

Nu mai spera nimic. Îi simt obrazul ce arde şi lacrimile ei calde, care-mi cad pe faţă. Îi simt inima cum bate, să-i spargă pieptul.

- Eşti întreg? bâlbâie ea, pipăindu-mi faţa, ochii, fruntea şi-şi opreşte degetele răsfirate în părul încâlcit, să-l mângâie. Eram din nou copil, copilul ei de altădată.

- Aşa cum m-ai lăsat, mamă! îi replic eu, ştergând lacrimile împreunate.

- Te-am căutat la închisoare, la Siguranţă şi mi-or spus că ai fugit! Simţeam că te-or omorât, că n-o să te mai văd. Aşa or fugit mai mulţi, da nimeni nu i-o mai văzut!

- Eu am nimerit mai bine! Steaua mea mai are loc pe cer!

- Cum o fost? mă îmbrăţişează Pătru, să mă simtă aievea, să nu se mai îndoiască.

Încep povestea de la capăt, tai însă durerile toate, păstrând doar bucuria «eliberării».

- Eu am fost duminică la Timişoara, să-ţi aduc de mâncare! reia mama. N-am aşteptat mult la poartă. Când m-o văzut poliţaiul şi i-am spus pe cine caut, m-o chemat înăuntru. Eram bucuroasă, credeam că m-or lăsa să te văd. Nu s-or purtat niciodată aşa frumos cu mine. Am luat şi traista cu mine, să-ţi dau mâncarea. Când am ajuns în dreptul ferestrei de la celula ta, m-am uitat pă furiş, să te văd, dar n-am putut vedea nimic. Tu n-aveai de unde să ştii că am venit. M-o dus în biroul şefului şi m-o zis să stau pă scaun. Mă aşez ca pe

spini şi aştept. Peste câteva minute intră şeful, unul blond, înalt şi cam tânăr! Era şeful Siguranţei, în persoană.

- Spune, maică, copilul d-tale avea prieteni, cunoscuți, care ţineau la el?

- O avut! D-apoi eu nu-i cunosc, că nu mă amestecam în trebile lui.

- Nu veneau pe la el de sărbători sau în vacanță?

Am văzut că mă ispiteşte, să mai bage şi pe alții la necaz, dar eu mi-s mâncată destul de ei. Văzând ca nu spun nimica, mă întreabă dacă am văzut pe F. Da' unde să-l văd eu, îi răspund.

- Maică! Băiatul d-tale a fugit! Dacă o veni pe acasă, spune-i să se prezinte, că nu-i facem nimic! A fost prost că a fugit, că i-am fi dat drumul zilele astea. Acum va fi mai greu, dar tot scapă, că noi nu omorâm oameni aici! Să se mai astâmpere, ca să avem şi noi pace. Spune-i d-ta, că pe noi n-a vrut să ne asculte. O fi mai rău dacă-l găsim noi!

- L-ați omorât! Nu vă mai rabde al de sus! strig eu cât pot şi... pă urmă, nu mai ştiu nimic!

M-am trezit într-o sală mare, pă un scaun răzimat de perete şi straița lângă mine. Un domn, care scria la masă, îmi spune că pot să plec acasă.

Da' unde să mă mai duc, că nu mai am pă nimeni. Casa-i aşa de pustie, parcă o cădea pă mine. De m-ar lua Dumnezeu! suspină ea, cu gândul la cele pățite.

Baş credeam că te-or omorât, că de acolo nu puteai să ieşi altcum. Când am ajuns acasă, doda ta şi gița (aşa numeam eu pe cele două surori) mă aşteptau. Nu le-am spus nimic, dar or ghicit, că s-or pus pă plâns, să te cânte, ca pă morți. Or venit şi vecinii, dar n-o fost chip să le oprească nime, să-şi verse focul de la inimă! Fratele nostru! Fratele nostru! şi-şi rupeau părul din cap. N-am mâncat nimic şi nici de lucru nu-mi venea să mă apuc. Pentru mine, nu mai aveam lipsă.

A fost aşa, jale în casă, până nu am primit scrisoarea de la tine.

M-o mai încălzit inima, că am văzut multă armată, că înconjură satul şi pun santinele pe cărările care duc către sat. Mai trăgeam nădejdea că eşti încă viu, că altcum n-ar fi adus atâta armată. Or stat câtva vreme ş-apoi or plecat, dar or lăsat civili ascunşi să păzească. Mi-era frică, acum, să nu dai în sat.

- Prea uşor nu mă prind ei acum! îi dau eu curaj.

- Am fost la Pătru şi l-am rugat să vină cu mine. El credea că nu-i adevărat, că-i numai o cursă. Eu am venit, pă una!

- Nu v-o văzut nimeni când ați ieşit din sat, cu straița pe umeri?

- Nu! că gița o dus mai devreme straița şi o pitulat-o în cucuruz, în Dealul Mare şi noi am plecat goi!

Scoate apoi o pită mare, făcută în țăst, o gâscă friptă, o plăcintă cu ouă şi brânză, cum mi-aducea la închisoare, nişte ouă şi schimburi.

- Ar fi toate bune acuma, mai stai pe aproape şi-ți mai aducem noi dă mâncare, până o da Dumnezeu să se mai schimbe încotrova!

- Da! Da! Mamă!... Ar fi toate bune... Mi se pierdeau vorbele pe drum. Nu ştiam cum să încep şi... totuşi... va trebui să-i dau ultima lovitură... M-am socotit mult... situația asta va mai ține. La Nemanu nu mai pot să stau... Prietenii... m-ar mai ține ei, dar văd că li-i frică şi lor să nu cadă şi ei cu mine. Nu mai ştiu unde să mai însăr... să-mi pun capul...

- Îi greu... dapă că-i greu, da... om face noi cum om putea...

N-a înțeles încă ce vream să-i spun... Să-i mai las câteva zile? De va mai veni o dată, îi iau urma şi... mai bine acum...

- Ştii ce m-am gândit eu, mamă! O fi mai greu, da' o fi mai bine pentru amândoi... Mătuşa Mărioara are neamuri în Sârbia... Tito s-o lăpădat de ăştia... Acum, acolo-i bine... Ce-ar fi să trec la ei, până o trece focul?...

Aştept un cuvânt, clipe lungi, dar parcă i-a amuțit graiul. Un fior i-a străbătut inima, i-a întunecat gândurile.

- O să vină pe la mine verişorii, poate chiar şi d-ta, ş-apoi... vă scriu în fiecare săptămână... nu-i departe... De la Oravița, doar treci granița şi-s aproape, în Banatul sârbesc...

- Iar pleci? rupe ea tăcerea, o dată cu ultima nădejde care a agățat-o, în disperare, de umărul meu. Mă laşi iar singură... singură de tot... Patru ani n-am ştiut nimic de tine, de eşti viu ori mort... Acum... nu mai vii... nu mai vii... Când îi veni tu... oi pleca eu... pentru totdeauna... Nu te voi mai vedea...

Vorbea ca pentru ea, de dincolo de lume. Îmi sfâşia sufletul. Simțeam, parcă şi eu, ca ea, că nu ne vom mai vedea şi... nu mi-am mai putut opri plânsul.

De-acum, pentru ea, nimic nu mai era taină. Nu-i mai puteam ascunde nici gândurile mele. Ochii ei seci au citit în întuneric scrisul destinului meu, al ei.

Îmi prinde capul în palme, îl sprijină încet pe pieptul ei şi... din ochi, o lacrimă, ultima, îmi dă binecuvântarea...

- Dumnezeu să fie cu tine! Filoane, copilul meu... La El ne-a mai rămas speranța...

- Când ai de gând să pleci? reia ea, calmă, resemnată...

- Aş vrea să nu întârzii prea mult... până nu s-o tăia holdele! Era deja începutul lui septembrie 1948.

- Nu mai ai mult... la pustă... strâng ţarina mai devreme...

- Mamă! Îţi mai aduci aminte că ţi-am dat nişte galbeni să-i ţii, când m-am întors? V-o mai fi vreunul? Ar fi bun la drum. Îi pot schimba oriunde.

- Mai ai doi! Îi caut eu şi ţi-i dau! Da' cum o să pleci aşa, nepregătit? Îţi trebuie bani, ţoale... Mă duc joi la târg, cu juninca, îi frumoasă şi iau bani buni pă ea! Mai duc şi nişte grăsuni (porci tineri) ş-oi strânge ceva...

S-o las singură şi fără trăgători, să-i iau ultimul ban din casă?

- Dacă-mi aduci cei doi galbeni, oi avea de ajuns! voi trece cu nişte prieteni... Ş-apoi... dincolo... oi avea eu cu ce trăi, cum am mai trăit şi altădată! Aştept să vină moşul, el cunoaşte drumul. Merge şi el...

La munte, zorile grăbesc lumina. N-o fi mult şi m-or prinde pe cale.

- Mâncare voi lua de la oamenii unde stau acuma. Îi cunoşti bine. Tot la ei las şi ţoalele. Le aduce el... le aduce... sfârşesc eu ultimele cuvinte, căutând din ochi, traista şi arma. Îmbrăţişez pe Pătru şi mă întorc la mama. Îi cad în braţe, îi sărut chipul rece, ca de mort.

- Filoane! Filoane!

Tufişul se desparte şi-mi lasă loc de trecere... pe altă lume... Îi aud încă glasul, ce se stinge cu paşii mei.

- Filoane! Filoane!... să nu stai mult... că nu mă mai vezi... nu mă mai vezi...

Se pierde cu încetul glasul în pustiu, abandonat, la apusul vieţii. Îi aud şi acum ecoul... S-a stins la câteva luni... În noaptea Învierii, când trăgeau clopotele să anunţe minunea... Şi eu... eu i-am grăbit sfârşitul.

Poate din durerea ei se vor naşte, vreodată, copii mai buni, să-şi împartă dragostea cu mama şi neamul lor deopotrivă. Eu i-am rămas dator, prea mult dator. Dacă n-aş putea răscumpăra vreodată sacrificiul ei, zadarnice îmi vor mai fi zilele ce mi-au rămas de trăit!

Nu ştiu de ce, sunt prea crud sau natura îşi potriveşte legile în contra firii umane.

Coborând dealul, o povară mi s-a luat de pe inimă. N-aş putea-o numi uşurare, mai degrabă împăcare, o dată cu despărţirea.

Conştiinţa mă va chinui, poate, mai târziu. Acum mă simt liniştit. De nu mă voi mai întoarce, va trăi cu nădejdea că într-o bună zi mă va revedea. Timpul atenuează, încetul cu încetul, efectul durerii. Îl face mai suportabil. Rămas pe aproape, aş fi menţinut-o sub tensiune, în tremur continuu. Bucuria de a mă vedea şi teama de a mă pierde ar produce efecte fatale.

Ş-apoi, într-o bună zi, sfârşitul vine. Nu voi putea sta ascuns mult timp. Lovitura ultimă, fără speranţa întoarcerii de acolo de unde nu există întoarcere, i-ar grăbi sfârşitul.

În acest gând sălăşuieşte împăcarea din mine, pe care, singur, nu o pot înfrânge.

M-am smuls din dragostea ei. Am lăsat-o în voia Celui Atotputernic şi de-acum privesc mai calm destinul ce mă aşteaptă.

Cu toate ostenelile mele de a găsi pe cei lăsaţi pe Nemanu: Nimu, finu Nicolae, Ion Brânzei, Mitru, nu mi-a fost posibil să le dau de urmă. S-au ascuns, săracii, în nişte văgăuni de munţi, să-şi piardă urma după atacul Securităţii.

Timpul mă zoreşte. Toamna va dezgoli curând câmpul şi mai greu va fi să mă apropii de frontieră fără a evita fatalul sfârşit.

Las vorbă mamei să le povestească întâmplările ultime, ca ei să hotărască singuri drumul ce vor avea de urmat.

La 20 martie 1950, primesc o scrisoare de la sora mea mai mare, care începe astfel:

"Scumpul nostru şi al nostru iubit!

Am primit scrisoarea din 8.11.1950 şi noi suntem cu ochii tot scăldaţi în lacrimi după scumpa noastră mumă. Dumnezeu a vrut aşa s-o pierdem, dar ea nu putea muri, că era tot cu ochii după scumpul ei copil. Când a tras de moarte, ultimul cuvânt a spus: «Copilul meu, îl văd, dă el îi bine, îi cu al lui ortac». (Aici e vorba de Comandantul Mişcării Legionare Horia Sima, pe care l-a cunoscut şi cinstit în casa ei, în anul 1937, în vară.)

A murit cu inima neîmpăcată, dar Dumnezeu i-a dat ceasul morţii într-o zi frumoasă, în dimineaţa de Înviere a lui Isus Christos. Şi am ţinut-o pe masă trei zile. Am strigat-o, şi pe tine, să vii la ea. Dar Dumnezeu ne-a pedepsit, mai mult pe tine, că n-ai putut să iei parte la întâlnire, cu noi şi cu ea, când te-a strigat şi o vorbit de tine, la ieşirea sufletului ei.

Dumnezeu ne-a mai bucurat când am primit de la tine carte. Tot credem că Dumnezeu îi alături de noi.

La dus, au dus-o nepoţii şi vecinii au tras pământ pe ea. La petrecanie a fost tot satul.

Dragă scumpule! Când am plecat la mormânt, tot după tine ne-am uitat şi te-am strigat şi pe tine să mergi cu scumpa ta mumă, să o petreci, dar să o luăm şi s-o ducem. În pământ să nu o lăsăm, că-i păcat să putrezească, cu inima aşa, coaptă. Că aşa am rămas şi noi. Toată ziua vă strigăm pe amândoi şi aşa vă aşteptăm, barem unul să veniţi, că aşa ne uităm pe toate părţile, dar

e vai de mine. Nu mai vine nimeni, am rămas aşa pustie. Dar, atunci mi-i mai greu, Dumineca, harângul (clopotul) când îl aud. Aşa mi se dă mie, să mă închid în pivniță, harângul să nu-l mai aud şi lumea să nu o mai văd."

DIN NOU PRIBEAG

Plecarea.

Drumul îmi părea de acum trasat. Nu mai aveam de ales. Mă întorc la coliba din deal, unde mă aşteaptă cei doi dulăi, în plină noapte. Un lătrat scurt ş-apoi linişte. Desprind în întuneric două siluete gonind spre mine. M-au recunoscut înainte de a mă zări. Au ei un simţ aparte. Se apropie de mine, se gudură, manifestându-şi bucuria. Cu câinii fideli după mine, ajung până la colibă. Totul adormit. Deschid încet uşa, dar un scârţâit prelung trezeşte casa. Aud zgomot şi, curând, bătrâna apare la fereastră.

- Cine-i acolo?

- Eu, mătuşă, m-am întors!

În câteva clipe, uşa se deschide şi casa se luminează.

- Nu te mai deranja, mătuşă! mă urc în pod să mă odihnesc puţin.

- Ai văzut pe măicuţa? câtă bucurie o fi avut!

- Da, da! îngân eu, îndreptându-mă spre scara podului. Urc în pod, unde mă aşteaptă aşternutul moale. Mă întind obosit. Închid ochii, dar somnul nu se prinde de mine. Depăn ca într-un vis despărţirea de mama, ultima, apoi cele ce vor să vie, ca într-un film de necrezut.

Din nou pribeag, din nou strein printre streini. O nouă viaţă. Se poate oare ispiti din nou destinul, după o experienţă atât de zbuciumată? Patru ani departe, pierdut chiar. De astă dată, doar Dumnezeu va tăinui sorocul.

Aşa mă prind zorile. Bătrâna plecase de mult cu vitele la păscut. Rămân aşa întins, zadarnic, până ce aud clopotul mare ce atârnă la gâtul boilor, anunţând întoarcerea bătrânei. Cobor să deschid uşa şi, curând, o masă întinsă, cu mămăligă caldă, ouă la tigaie, brânză şi lapte îmi trezesc foamea. Gust puţin şi mă opresc. Bucatele mi se opresc parcă în gât. Bătrâna insistă să mănânc, dar simte şi ea că ceva se petrece cu mine.

Pe la amiază, vine şi bătrânul cu feciorul. Puţin, apoi apare şi Radu, cu veşti de la moş Dragu, care mă aştepta la el.

Despărţirea de gazdele mele a fost grea. Nu credeam că un rămas bun să fie atât de dureros. Ne-am îmbrăţişat, mi-au urat noroc de drum, în timp ce ochii lăcrimau de ambele părţi, ca după o mare pierdere. Pentru bătrân, care se obişnuise cu mine, cu revolta mea, de devenise acum şi a lui, eram

feciorul ce pleacă departe. Pentru fiul lui, eram fratele mai mic. Simțeam la fel. Rolurile ar fi putut fi inversate. Să fie el care pleacă şi eu să rămân. Povara era aceeaşi.

Radu, privind scena, mă zoreşte din ochi. Simțea şi el că momentul era greu.

- Dumnezeu să te însoțească! mai aud eu glasul bătrânului, ce se pierde ecou în pădurea deasă.

Radu nu-mi mai vorbeşte, respectând parcă tăcerea mea. Când m-a văzut, moş Dragu, nu s-a mai reținut nici el. Mă ia în brațe, mă sărută şi plânge.

- Dumnezeu e mare! Bunătatea Lui nu mai are margini! Pierdut ai fost, continuă ca pentru el, parcă ar vorbi credincioşilor de pe amvon.

- Pierdut oi fi fost eu, dar mort încă nu mă vor vedea! replic eu bătrânului Dragu, să mai descarc atmosfera. Ş-apoi, îmi povesteşte cum s-au împrăştiat toți după arestarea mea, cât mai departe. El se refugiase prin jurul Reşiței, aşteptând să treacă focul. Biletul de la mine îl citise de mai multe ori. Radu pleacă primul, iar moşul pe sub seară. Îi părea prea năstruşnic ca să nu ascundă ceva necurat.

După ce ne-am descărcat fiecare sufletul, pe la miezul nopții, veni vorba şi de planul meu.

- Moşule! eu nu mai pot sta pe aici. Aş putea câteva luni încă. Oamenii aceştia nu mi-ar refuza ospitalitatea, dar pericolul mă pândeşte la fiecare moment. De mi se va întâmpla mie ceva, nu ar fi prea grav. Eu am ales singur lupta, cu tot riscul ce aduce cu sine. Am eu, însă, dreptul să antrenez într-o catastrofă familii întregi care m-au găzduit? Ştii bine că tâlharii ăştia nu vor cruța pe nimeni? Va trebui, deci, să plec înainte de culesul cucuruzului, până ce câmpul mai este acoperit şi-mi va permite să mă apropii de frontieră mai uşor!

Apăi frate, dacă aşa este vorba, nu mi se potriveşte oare şi mie? Vom pleca împreună şi cât mai repede. Petru, feciorul meu, ne va duce cu trăsura lui până la frontieră şi acolo vom aranja noi trecerea.

Că plec eu, la 33 de ani, se mai poate concepe. Viața mai are ceva rezerve. Moşul, la 70 de toamne, e cu totul altă problemă, care va trebui bine chibzuită.

Încă a doua zi, moşul pleacă de unde a venit să pregătească trecerea în Iugoslavia lui Tito, care s-a desprins de blocul sovietic. În ce măsură această desprindere este reală, nimeni nu o poate şti. Din câți au plecat, începând cu luna iulie 1948, nimeni n-a trimis un semn, dacă au ajuns în vreo țară din

Occident sau că au găsit găzduire la vecinul roşu. Şi totuşi era singura ieşire dintr-un cordon de ţări slave, sub control sovietic. Necunoscutul ascundea o vagă speranţă, care se oferea acelor ce nu mai aveau de ales.

După trei zile se întoarce moşul cu surâsul pe buze.

- S-a făcut! Totul este pregătit! Nu ne mai rămâne decât să ajungem până la Comorâşte, unde vom fi luaţi în primire de un om de-al nostru şi cu ajutorul lui Dumnezeu, în câteva zile, vom scăpa din ghearele fiarei!

În loc să manifest bucurie, la auzul acestor veşti, un surâs amar îmi încolţeşte pe buze.

- Da, moşule! Vom pleca... Ne-a ajuns sorocul... Vom fi salvaţi pentru a continua lupta dincolo, amăgeam singur visul neputinţei. Ce vom putea face, oare, pe pământ strein, mai mult, unde nimeni nu ne cunoaşte, nimeni nu ne acordă minimum de încredere? Forţa noastră se trage din pământul acesta, unde şi pietrele şi copacii ne sunt prieteni. Dar acum, când focul mistuie o ţară întreagă, când cei mai buni zac în lanţuri sau ucişi mişeleşte, Doamne, Tu singur trimite-ne dezlegarea!

- Nu vom fi singuri! reia moşul. Vine şi Alexandru Câlniceanu, tânărul Vasile Simian şi Petre Indrieş toţi din Reşiţa!

Încă în noaptea asta o luăm peste Dălineşti, Târnova, spre Reşiţa, unde aveam întâlnire cu ceilalţi. Petru plecase în zori cu căruţa până la Reşiţa.

Am plecat noaptea, pentru a evita emoţiile unei despărţiri de cei ce ne oferiseră ospitalitatea din toată inima. Nici ei nu vor înţelege de ce ne părăsim locurile unde am copilărit, unde am făcut primii paşi în viaţă. Radu voia să-şi trezească familia pentru ultimul rămas bun.

- Să-i scol şi pe ai mei, că Dumnezeu ştie când ne vom mai vedea!

- Nene Radu! intervin eu, abia reţinându-mi o strângere de inimă, mi-e greu să le anunţ vestea. Îmi vor pune întrebări şi... mai bine le vei spune d-tale mâine dimineaţă că am plecat pentru scurt timp... că mă întorc într-o zi... nu ştiu când... Cu vremea, le vei spune adevărul. Va fi mai uşor de povestit atunci, că am plecat departe, peste ţări şi mări.

Vorbind aşa, ca pentru mine, văd pe Radu cum îşi şterge, cu mâneca de la cămaşă, obrajii.

- Da!... va fi mai uşor atunci... dar timpul trece greu când porţi o povară ca asta...

El nu cunoştea mult. Ştia însă că-i nedrept ca noi să plecăm din ţara noastră... să lăsăm streinului acest pământ.

L-am strâns la piept, ţăran dintr-o bucată, tăiat parcă din stâncă dură. Am plâns amândoi, să ne uşurăm amarul. Parcă, doar atât ne-a mai rămas.

Întunericul ne pierde urmele. Aud încă glasul lui Radu ca un ecou prelung: Să vă întoarceți mai repede... Noi vă aşteptăm mereu...

Zorile ne prind în dealul Reşiței. Pe cărări cunoscute de moş Dragu, ajungem la casa lui Câlniceanu. O casă modestă de muncitor de uzină. Avea trei copii sub 10 anişori. Va pleca şi el, îi va lăsa singuri, fără nici un ajutor de nicăieri. Tatăl lor era unicul sprijin. La sfârşit de lună le aducea bruma de câştig cu care să-şi cumpere hrană, să plătească chiria şi, din ce va mai rămâne, să-şi îmbrace copiii. De acum cine se va mai îngriji de ei? Cine-i va proteja şi le va ghida paşii în viață? Mama copiilor, o fire plăpândă, cu sănătatea şubredă, rămâne de acum unica lor speranță.

Al treilea, Vasile Simian, un tânăr moldovean ajuns pe meleagurile Banatului, ca să-şi găsească un rost, în uzinele oraşului.

Al patrulea, Petre Indrieş, la aceeaşi uzină, ca electrician. Viața lui, o aventură închinată unui crez. Rănit pe front, apoi de comunişti, arestat, reuşeşte, în sfârşit, să se salveze dincolo de hotarele țării lui. El pleacă singur până la Comorâşte, de unde vom trece împreună în Iugoslavia.

Pe înserate, soseşte şi feciorul moşului cu căruța. Hrăneşte caii şi-i lasă puțin să se odihnească, în timp ce noi ne pregătim locul în fundul căruței, acoperiți de fân. Din ramuri de copaci amenajăm o deschizătură, pe unde aerul ne va permite să respirăm.

N-am asistat la despărțirea tatălui de copii, de soție. Era prea mult, într-un timp atât de scurt. Aceste momente nu se descriu, se trăiesc. Nu le poate simți decât acela care a plătit tributul acestei înfrângeri omeneşti.

Petru dă bice cailor, să urnească din loc o dublă povară, pe drumul fără întoarcere. Era un sfârşit de septembrie, trist şi mohorât.

Aşa străbatem sate după sate, până la Oravița. Aici grija era mai mare, zbirii ar putea să ne descopere şi apoi totul s-ar sfârşi.

A doua zi, pe înserate, ajungem la locul de întâlnire cu ceilalți, în casă la tatăl doctorului Iovu, asasinat acum 9 ani, la Miercurea Ciucului, împreună cu atâția alții, într-un mod sălbatec. În casa lui am cunoscut şi pe Indrieş, care ne aştepta, împreună cu tânărul țăran Tina, care ne va duce până la graniță, pe cărări cunoscute bine de el. Era frumos ca o fecioară. Un suflet curat şi generos, cum rar mi-a fost dat să întâlnesc. Se oferea cu toată tinerețea, să salveze suflete prigonite, cu riscul vieții lui. Eram tot înarmați, hotărâți să ne vindem scump pielea.

- Nu este nevoie, n-o să se întâmple nimic! caută el să ne încurajeze, înaintând încet prin porumbişte. Cunoştea obiceiurile grănicerilor, la ce oră trec la un anumit loc şi când trecerea era mai puțin riscantă.

- Aici nu vă faceți nici o grijă, totul se va desfăşura fără problemă, dincolo însă, nu ştim ce va fi. Până acum nimeni nu ne-a trimis vreun semn, aşa că să fiți cu ochii în patru, să nu aveți încredere în nimeni. În apropierea graniței veți fi denunțați de primul om ce întâlniți, ş-apoi... dar mai bine să evitați să vă prindă. De arme n-o să mai aveți nevoie acolo, le lăsați aici, vor fi mai de folos altora ca dvs.

Era copil când dr. Iovu îi vorbea de Legiune, de primejdia ce amenință țara. Acum au înțeles toți pentru ce s-a jertfit cel mai bun din satul lor. Era legionar şi el din copilărie. Azi i-a venit rândul să-şi împlinească şi el o datorie față de neamul lui. A ajutat pe mulți să treacă dincolo, până acum. A salvat legionari şi buni români fără deosebire. Într-o zi, văzând că nu mai vine nici o veste de la cei plecați, a trecut şi el granița să afle ce se întâmplă, să prevină conducerea legionară. A fost prins şi dus în lagărul de la Kovacica, unde a regăsit pe toți cei plecați. Şi, într-o zi, a dispărut pentru totdeauna. A fost împuşcat la granița cu Grecia, împreună cu mulți alții, invitați să treacă dincolo, în lumea liberă, în timp ce mitralierele îi secerau fără cruțare. Unul n-a scăpat cu viață. Zadarnic l-au mai aşteptat ai lui să se întoarcă acasă. Pe răbojul crimelor săvârşite de Tito, se va săpa şi numele lui Tina, răpus în plină tinerețe. Dumnezeu îi va primi jertfa, oferită cu atâta candoare neamului sau.

Eram toți adunați în casa bătrânului Iovu, aşteptând momentul. Pe mine mă apăsa ceva pe inimă, care nu-mi dădea linişte. Chem pe moş Dragu deoparte, pe Indrieş, pe Câlniceanu, cel mai în vârstă dintre noi, şi pe Petru, feciorul moşului.

- Înainte de a face acest pas, să ne gândim bine, încep eu, până nu va fi prea târziu. Dincolo, numai Dumnezeu ştie ce ne aşteaptă şi dacă ne vom mai revedea vreodată casele şi pe cei dragi. Fiecare îşi asumă riscurile singur. Eu am mai părăsit o dată țara, silit de evenimente, ca să-mi scap capul. Numai eu ştiu cât am îndurat. Pasul pe care îl fac azi mă îngrozeşte. Strein am fost patru ani şi nicăieri nu am fost acceptat, fiind tratat ca un nepoftit, o jenă permanentă pentru cei pe care îi apropiam. Aveam o singură şansă de partea mea, cele 25 de primăveri care m-au ajutat să suport totul. Azi, şapte ani mai târziu, dacă aş mai putea alege între mormânt şi înstreinare o cale intermediară, m-aş întoarce imediat de unde am venit. Din păcate, pentru mine nu mai există alegere. Încercați, fiecare, să vă faceți acest proces, să nu regretați odată, poate toată viața, acest pas. Adresându-mă apoi lui moş Dragu, în prezența feciorului, căruia îi rămânea

sarcina să-i crească pe cei doi copii ai fratelui, căzut pe frontul rus, în plus de cei doi ai lui. Cel mai mare, Gheorghe, abia împlinise 12 ani.

- Moşule, nu eşti departe de 70 de ani...

- Sunt încă tânăr şi, ca oricare dintre dvs., nu mi-e teamă de nimic, mă întrerupe el oarecum agitat, sau... nu mai aveți încredere în mine... şi atunci e altceva... mă întorc de unde am venit...

- Am început-o greşit sau poate nu am fost înțeles. Înstreinarea noastră s-ar putea să se prelungească mult, chiar foarte mult... Noi am fost vânduți sovieticilor şi nu ştiu când se va îndura Dumnezeu de neamul acesta. Ştii bine că anii omului sunt numărați. Aşa a vrut Cel de Sus, de când e lumea, şi noi nu putem schimba nimic. Gândeşte că sorocul te-ar putea ajunge departe de ai d-tale, fără ca să-i mai poți vedea, fără a-i avea aproape... Sunt doar presupuneri, de care însă va trebui să ținem seama, înainte de a lua o hotărâre atât de gravă!

Vorbind aşa, priveam când pe bătrân, când pe fecior. Fața tatălui se colora de furie, a feciorului, cu trăsături grave, se întrista. Pentru el, drama era profundă. Nu accepta uşor să se despartă de tatăl, care, de 7 ani fugar, şi-a lucrat pe furiş pământul, noaptea, să-şi hrănească familia. Ş-apoi, tatăl avea legenda lui, era un haiduc, care s-a opus, cu arma, nedreptăților. Casa lor a fost des călcată şi de fiecare dată bătrânul haiduc scăpa cu viața. Dumnezeu îl proteja contra acelor ce-l prigoneau pe nedrept. Legenda lui lua formă în imaginația celor ce-l cunoşteau. Lupta pentru dreptate şi nu-l vor prinde niciodată, spuneau ei.

- Camarazi! ia cuvântul moş Marina, cum îl numeau toți în familie – nume de femeie, pe care-l purta el cât a fost fugar şi pentru copiii lui i-a rămas renume – nu vreau să fiu povară nimănui şi de aceea cred că ar fi mai bine să ne despărțim acum... Petre, prinde caii la căruță, ne întoarcem acasă... Se scoală, se îndreaptă spre uşă... Dumnezeu să vă ajute...! Petru mă priveşte o ultimă dată şi ochii i se umplu de lacrimi.

Au plecat amândoi, fără să se mai întoarcă. Momentul era apăsător. Bătrânul era furios că i-am ghicit slăbiciunea, dar nu voia să o arate. Nu te desprinzi de o viață aşa uşor. Era furios, dar şi uşurat. Rămânea cu ai lui. Rămânea haiducul Marina. Credea în steaua lui, care l-a ghidat atâția ani. Petru, cu teama în suflet, era bucuros de întorsătură. Îl va ascunde el, îi va duce de mâncare. Vor trăi aşa, încă ani de zile, după cum le-a îngăduit Dumnezeu până acum. Haiducul cu feciorul lui, perechea de eroi necunoscuți.

Afară, aud vocea lui Marina: Hai la drum, căluții tatii! Era ultimul glas ce se pierde pentru totdeauna.

Am aflat doi ani mai târziu: la numai 6 luni, feciorul a fost arestat să spună unde-i tatăl. A fost chinuit sălbatec. Bătrânul, pentru prima oară, cu durerea în suflet, s-a predat, să-şi scape feciorul. L-au eliberat într-o stare atât de gravă, că, la numai câteva zile după ce s-a întors acasă, a închis ochii. L-au omorât tâlharii, să lovească pe tatăl. Pe aceste fiare roşii nimeni nu le poate înfrunta fără a nu fi strivit. Morala lor e forța brută. Pe ei nu-i mai sperie crimele fără de număr. Să ucizi feciorul, să laşi patru copii fără sprijin, pentru plăcerea sadică de a lovi pe tatăl care a îndrăznit să le reziste, iată crime pe care nici umanitatea, nici Dumnezeu nu le va putea ierta.

Bătrânul n-a supraviețuit mult feciorului. A fost ucis şi el, cu aceeaşi cruzime. Nici măcar nu i-au dat bătrânei soții trupul rece, să-l plângă până la mormânt. L-au dus, cu atâția alții, în gropi comune, de unde nimeni nu va putea vreodată să le mai dea de urmă. Au ucis trupul, dar sufletele lor, Marina, haiducul, şi Petru, feciorul lui, vor rămâne de-a pururi în legendă, aşa cum au trăit.

Neamul care a zămislit astfel de eroi nu va pieri niciodată!

Eram în Franța, după doi ani, când am aflat de la Câlniceanu sfârşitul lor şi am plâns ca un copil, aşa cum plângi când ai pierdut un părinte şi un frate. Memoria lor mă va însoți până la capătul zilelor. Pentru ei, pentru cei mulți ca ei, fără nume, jertfa lor va dăinui peste vremi.

CUPRINS

MÉMOIRES DE GUERRE 5
INTRODUCERE 7
PRIZONIERI ÎN LAGĂRUL DE CONCENTRARE BUCHENWALD-FICHTENHEIM. ATACUL AERIAN ANGLO-AMERICAN - 23 AUGUST 1944 9
PRINTRE DURERI ŞI SPERANŢE. PARAŞUTAREA 16
ÎNCEPE CALVARUL 36
RESTABILIREA CONTACTULUI CU ŢARA 66
ÎN ACŢIUNE 71
PETROŞNIŢA - SATUL COPILĂRIEI 82
ŢARA ABANDONATĂ RUŞILOR 127
CARANSEBEŞ 166
DIN NOU ACASĂ 170
ÎN LUMEA «LIBERĂ» 176
LICEUL «TRAIAN DODA» 205
VIAŢA LA ŢARĂ 212
MAI APROAPE DE ELEVII MEI 243
PE POTECI INTERZISE 252
TOTUL SE NĂRUIE 257
NEMANU - 9 iulie 1948 329
SINGUR (în celula 10) 433
DIN NOU PRIBEAG 540

Imprimat la
Tipografia Marineasa
Timişoara, str. Mureş nr.34
Tel. 056.183.257

545